De Bewoners der Vreemde Werelddeelen

door

Dr. H. Blink

AZIË

Gebr. GRAAUW. Amsterdam

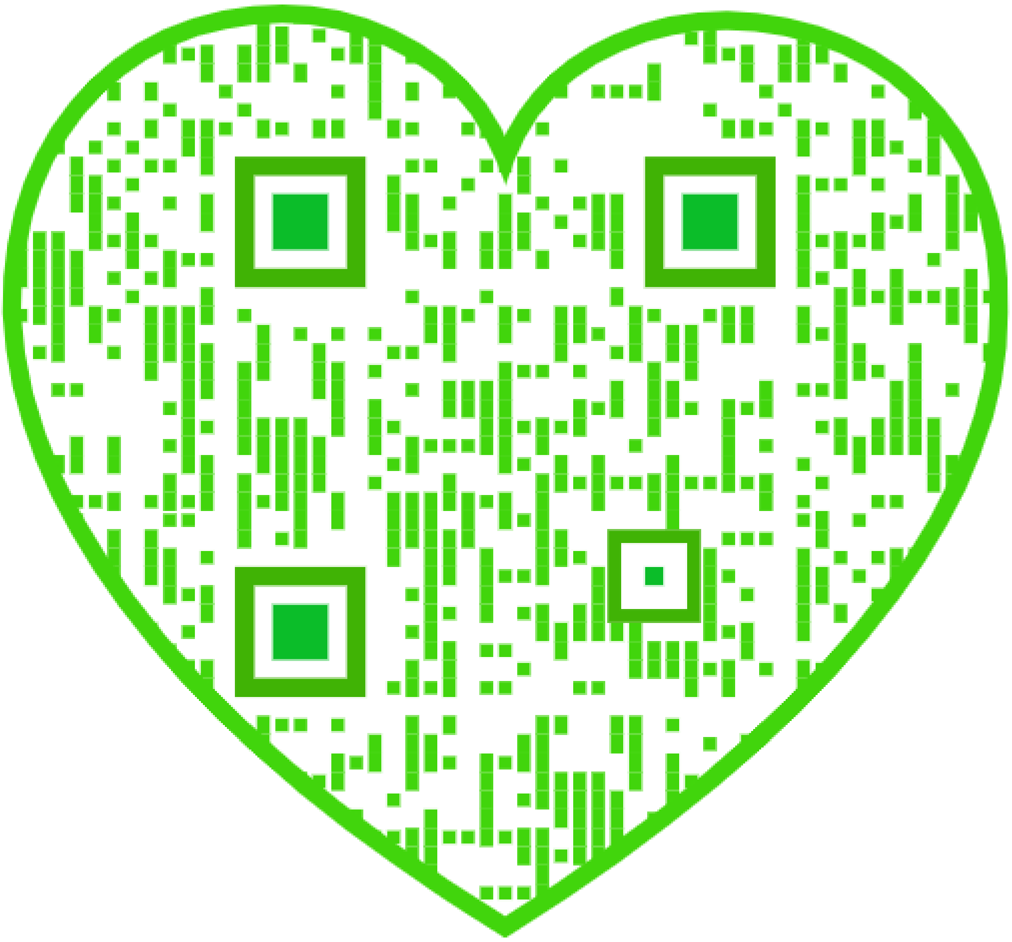

DE BEWONERS

DER

Vreemde Werelddeelen.

AZIATISCHE VOLKSTYPEN.

1. Jukagir (van de Kolyma). 2. Vrouw der Ostjaken. 3. Mongool; Kara-Kalmuk. 4. Radschput (Radschputana). 5. Turk. Kirgieze. 6. Tungusische vrouw. 7. Vrouw der Jakuten (van Utschur). 8. Tibetaner. 9. Chineesche vrouw. 10. Chinees. 11. Singhalees van Ceylon. 12. Man uit Kaschmir. 13. Iraniër. Pers. 14. Maleische vrouw. 15. Maleiër der Bontoklieden (Philippijnen). 16. Toda (Nilgiri in Voor-Indië). 17. Andamaner. 18. Andamaansche vrouw. 19. Wedda (Ceylon). 20. Negrito-vrouw. 21. Japanner. 22. Japansche vrouw. 23. Man van de Liu-Kiu-eil. 24. Bewoner van Korea. 25. Aino (Jesso).

DE BEWONERS

DER

Vreemde Werelddeelen

AFRIKA – AZIË – AMERIKA – AUSTRALIË

In hun leven, zeden en gewoonten, naar hun staatkundige, economische en sociale ontwikkeling, en tevens in hun verhouding tot Europeesche Volken beschreven

DOOR

D^R^. H. BLINK

Geïllustreerd met gekleurde en ongekleurde platen en kaarten, tusschen en buiten den tekst.

AZIË.

AMSTERDAM
UITGEVERS-MAATSCHAPPY „ELSEVIER”

VOORBERICHT.

Duidelijker nog dan in het eerste deel komt in dit tweede de opvatting uit, die de schrijver heeft van de Volkenkunde. Naar zijn meening is de Volkenkunde hoofdzakelijk een sociale wetenschap, die bovenal de kennis van het maatschappelijk, economisch en geestelijk leven ten doel heeft, en waarvan geographie zoowel als de anthropologie en de ethnographie in den gewonen zin hulpwetenschappen zijn. In het eerste deel, over Afrika, kon dit minder aan 't licht komen, omdat daarin meer de onbeschaafde volken beschreven werden.

Leer de menschheid kennen in haar zijn, werken en denken, in haar leven en streven! Niet alleen de zeden en gewoonten, maar ook de economische en sociale toestanden vormen het onderwerp dier onderzoeking. Dat maakt de Volkenkunde niet alleen tot een praktische, maar tevens tot een aangename wetenschap, die voldoet aan de eischen van onzen tijd. Het valt zeker te betreuren, dat in Nederland, den klassieken bodem van de wetenschappelijke kennis der vreemde volken, die studie in deze eeuw te zeer verwaarloosd wordt. Evenwel, ook in het buitenland kwam genoemde opvatting der Volkenkunde nog niet voldoende tot haar recht; sociale en economische Volkenkunde was tot nog toe te weinig bekend. Hierdoor moesten wij veelal het terrein verkennen en een eigen weg volgen.

Gelukkig waren er meer of minder bouwstoffen voor ons doel op te delven, zij het ook uit allerlei werken, tijdschriften, verslagen, enz.

Wij hopen, dat deze proeve op dit gebied eenig nut moge stichten, en bieden haar met alle bescheidenheid den belangstellenden aan.

Het oorspronkelijk plan, om geheel Azië in het tweede deel van ons werk te behandelen, hebben wij opgegeven; de Indische Archipel wordt hier niet behandeld. In de eerste plaats geschiedde dit met het oog op de eenigszins gelijkmatige verdeeling der stof over vier deelen. Doch daarenboven vormt de Indische Archipel een overgangsgewest van Azië naar Australië, waarbij hij zich ook in ethnographisch opzicht nader aansluit (zie pag. 252). Hierin vonden wij de redenen, om Nederlandsch-Indië en de overige Indische eilanden met Australië tot één deel te vereenigen, dat het vierde zal worden van dit werk.

Amsterdam, 30 November 1898. H. BLINK.

AZIË.

Bladz.

HOOFDSTUK I. Het land in betrekking tot de bewoners 1
Ligging van Azië. — Verticale gesteldheid. — Bodemrelief en bevolking. — Klimaat en bewoners. — De woestijn en de godsdienst. — Natuurgoden. — Klimaat en religie. — Moessons.

HOOFDSTUK II. De bevolking van het vasteland van Azië 6
Algemeen overzicht. Verbreiding der bewoners. — Volksdichtheid van Azië. — Bevolking en oppervlakte der staten van Azië. — Kaartje der volksdichtheid. — Indeeling der bevolking van Azië. — Kaartje der volken van Azië. — Rassen in Azië en hun onderdeelen. — Kaartje der hoofdgodsdiensten in Azië. — Cultuur-elementen uit Azië. — Sociale toestanden.

HOOFDSTUK III. De Indo-Europeanen 13
Overzicht. Begrip Indo-Europeanen. — Ariërs. — Indeeling. — Overeenkomst der Indo-Europeesche talen. — Afkomst der Indo-Europeanen. — Hypothesen van Poesche en Penka. — Zwakheid van Penka's hypothese. — Indo-Germaansche taalfamilie. — Litteratuur.

HOOFDSTUK IV. De Semietische volken 18
Overzicht. Begrip Semieten. — Oorspronkelijk vaderland der Semieten. — Levende en doode Semietische talen. — Semietische talen. — Karakter der Semieten. — Eigenschappen van het ras. — Sociale rechtvaardigheid der Semieten. — Politiek. — Poëzie. — Philosophie. — Democratie der Semieten. — Individualiteit. — Individualisme en godsidee. — Litteratuur.

HOOFDSTUK V. Arabië en de Arabieren 24
Natuurlijke gesteldheid van Arabië. — Het woestijnland in Arabië. — Ontwikkeling van het herdersleven. — Gelukkig Arabië in de oudheid. — Bedoeienen in de binnenlanden. — Karakter der Bedoeienen. — Oorspronkelijke godsdienst der Arabieren. — Dzjinns. — Vereering van Allah. — Kaäba. — Bedevaarten naar Mekka. — Optreden van Mohammed.

HOOFDSTUK VI. De Islam 32
De Islamietische leer. — Maraboets. — Heiligen-vereering. — Snelle verbreiding van den Islam. — Vijf geboden van den Islam. — Vastendagen. — Verbodsbepalingen. — Huwelijk. — Staatkundige beteekenis van den Islam. — Bedienaars van den godsdienst. — Godsbegrip. — Monniken. — Derwisjenorden. — Dansen der Derwisjen. — Hun doel. — Invloed der Derwisjen. — Fakirs. — Sekten. — Vormen, in den Islam opgenomen. — Sekten van den Islam. — Sjiïeten. — Sunnieten. — Opkomst der Wahabieten.
De verbreiding van den Islam en de toestanden in verschillende landen. Verbreiding van den Islam. — Karakter van den Islam in verschillende landen. — Perzische Muzelmannen — Gebruiken der Sjiïeten. — Sunnieten in Egypte. — Litteratuur over den Islam.

Bladz.

HOOFDSTUK VII. De tegenwoordige bevolking van Arabië 46
Mekka. — Bewoners van Mekka. — Volkselementen in Mekka. — Slaven in Mekka. — Slavenmarkt te Mekka. — De Harem. — Familieleven der Arabieren. — Huwelijksleven in Mekka. — Polygamie. — Losheid van den huwelijksband. — De vrouwen huisdokteressen. — Bijgeloof. — Massage in Mekka. — Hadramaut. — Sayyid. — Stammen. — Middeleeuwsche toestand in Hadramaut. — Woningen en hun inrichting. — Slaven. — Makelaars in Hadramaut.

HOOFDSTUK VIII. Bedoeienen 56
Begrip Bedoeienen. — Tenten der Bedoeienen. — Huisraad. — Zwerven der Bedoeienen. — Uiterlijk. — Deugden der Bedoeienen. — Contrasten in het karakter. — Gastvrijheid. — Hebzucht. — Godsdienst der Bedoeienen. — Levenswijze der Bedoeienen. — Spijzen. — Dadelpalmen. — Familieleven der Bedoeienen. — De vrouwen. — Versierselen. — Hoofdtaak der vrouw. — Jeugd der Bedoeienen. — Eerstgeborenen. — Huwelijk. — Sterven der Bedoeienen. — Litteratuur over Arabië.

HOOFDSTUK IX. Syrië en Palestina en hun bewoners 67
Kaartje van de volksstammen in Voor-Azië. — Natuurlijke gesteldheid van Palestina. — Bewoners van Syrië. — Invloed der natuurlijke gesteldheid. — Wisselwerking tusschen land en volk. — Volken in Syrië. — Phoeniciërs. — Godsdienst. — Goden der Phoeniciërs. — Godsdienstoefening. — Hebraeërs. — Vermenging der Joden met andere volken. — Verbreiding der Joden. — Oude godsdienst der Hebraeërs. — Het ontstaan van den dienst van Jahve. — Ondergang van den Joodschen godsdienst. — Verdeeldheid der Christenen. — Nestorianen en Monophysieten. — Oorlogen in Syrië. — Volksstammen. — Godsdiensten. — Toestand der bevolking. — Fellah's. — Dorpen. — Kleeding. — Levenstoestand der bevolking. — Voedsel. — Koffie. — Koffiehuizen. — Huwelijk. — Gewoonten bij bezoeken. — Litteratuur over Syrië en Palestina.
De Joden in Syrië. Afkomst der Joden in Palestina. — Ontaarding der Joden in Jeruzalem. — Litteratuur.
De Christenen in Palestina en eenige andere sekten. I. De Katholieke kerk. — II. De Grieksch-Orthodoxe kerk. — III. De Protestantsche kerk. — IV. De Maronieten. — V. De Nestorianen. — De Nestorianen in Kurdistan. — Gebruiken der Nestorianen. — VI. De Mandaeërs. — Godsdienst der Mandaeërs. — VII. De Drusen. — Gewoonten der Drusen. — Litteratuur.

HOOFDSTUK X. Mesopotamië en het Oost-Jordaansche gebied 94
Natuurlijke gesteldheid van Mesopotamië. — Vergelijking met het Nijldal. — Chamieten. — Turaniërs. — Chaldaeërs. — Akkads. — Assyriërs. — Babylon. — Karakter der Assyriërs. — De Babyloniërs. — Oude beschaving. — Ruïnen van Babylon.

HOOFDSTUK XI. De Kaukasusvolken 100
Algemeen overzicht. Kaukasische ras. — Vermenging van volken in den Kaukasus. — Statistiek der Kaukasus-bewoners. — Kleeding. — Wapens. — Huisindustrie. — Litteratuur over de Kaukasusvolken.
De Georgiërs of Grusiners. Stammen der Georgiërs. — Kleeding. — Karakter. — Standen. — Economische toestand.
De Tscherkessen of Cirkassiërs en Abchazen. Godsdienst. — Bestuur. — Standen.
De Osseten. Taal. — Type. — Religie. — Kleeding. — Woningen. — Bedrijf. — De vrouwen.
De Jezieden. Dorpen. — Levenswijze. — Godsdienst. — Geboorte. — Huwelijk.

Bladz.

HOOFDSTUK XII. Kurdistan en de Kurden 111

Kurdistan. — Verbreiding der Kurden. — Kurdische vrouwen. — Standen. — Vrouwenleven. — Kurden in Trans-Kaukasië. — Indeeling der stammen. — Winterdorpen der Kurden. — Woningen. — Winterleven. — Bedrijf. — Wapens. — Vermogen. — Bloedwraak. — Geboorte. — Huwelijk. — Bruiloft. — Overlijden. — Godsdienst. — Bijgeloof. — Litteratuur.

HOOFDSTUK XIII. Armenië en de Armeniërs 119

Armenië. — Uiterlijk der Armeniërs. — Hun verbreiding. — Patriarchaal familieleven der Armeniërs. — Vrouwenleven. — Huwelijk. — Armeniërs in den vreemde. — Geschiedenis van Armenië. — Godsdienst. — Kerkelijke toestanden. — Karakter der kerk. — De toestand der Armenische kerk. — Gruwelen. — Litteratuur over de Armeniërs.

HOOFDSTUK XIV. Klein-Azië en zijn bewoners 129

Klein-Azië of Anadolië. — Oudste bewoners. — Religieuse begrippen in Klein-Azië. — Beteekenis en verval van westelijk Klein-Azië. — Tegenwoordige bevolking van Klein-Azië. — De Turken. — Oplossing van Christenen in de Turken. — Oordeel van een landgenoot over de Turken. — D'Amicis over de Turken. — Turkmenen. — Jürük's. — Cirkassiërs. — De Grieken in Klein-Azië. — Litteratuur over Klein-Azië.

HOOFDSTUK XV. Staatkundige en economische toestanden in West-Azië en beteekenis voor handel en verkeer 138

I. Turksch-Azië en Arabië. Indeeling van het Turksch gebied. — Staatsregeling in het Turksche Rijk. — De staatsgodsdienst. — Het onderwijs. — Financieele toestand. — Grondbezit in Turkije. — Algemeene toestanden en de toekomst van Turkije. — Hervormingen in Turkije. — Ontwaakt leven. — Produkten van Klein-Azië. — Armenië, Syrië en Palestina. — Landbouw in Palestina. — Mesopotamië. — Arabië. — Pelgrimswegen in Arabië. — Onafhankelijke staten in Arabië.

HOOFDSTUK XVI. Iran en de Iraniërs 146

Het Hoogland van Iran. — Baktriërs. — Goden der Baktriërs. — Dualisme der Arische godsdiensten.

I. Het Perzische Rijk en zijn bewoners. Hoofdfeiten der geschiedenis van Perzië. — Volksstammen in Perzië. — Nomadische volken in Perzië. — Karakter der Perzen. — Aanleg en scherpzinnigheid. — Volksboeken. — Hoffelijkheid. — Diplomaten. — Familie. — Geen eerbied voor het oude. — Voedsel. — Wijze van eten. — Woningen. — Versiering van kamers. — De vrouwen. — Huwelijken. — Bedevaarten. — Godsdienst-plechtigheden. — Derwisjen. — De Parsen of vuuraanbidders. — Geboorte. — Ceremoniën bij de Parsen. — Huwelijk. — Grootte des Rijks en bevolking. — Staatswezen. — Geestelijkheid. — Onderwijs. — Steden. — Handel. — Wegen in Perzië. — Handel en bedrijf. — Litteratuur over de Iraniërs.

II. Belutschistan. Bewoners. — Litteratuur.

III. Afghanistan. Geschiedenis van Afghanistan. — Geographische ligging. — Staatkundige verhoudingen en grensveranderingen. — Natuurlijke gesteldheid en bevolking. — Toestanden. — Landbezit. — Litteratuur.

HOOFDSTUK XVII. Britsch-Indië en zijn bewoners 168

Inleiding en historische ontwikkeling. Overzicht. — Natuurlijke gesteldheid des lands in Indië. — Oude bewoners. — Oudste Ariërs in Indië. — Toestanden der Ariërs. — Oudste religieuse gevoelens. — Natuurdienst. — Oudste gedichten der Indiërs. — Ontstaan van kleine staten in Indië. — Ontstaan der standen in Indië. — Priesterstand. — De Brahmanen. — Standen en kasten.

Bladz.

HOOFDSTUK XVIII. Het Brahmaïsme, het Buddhisme en andere godsdiensten. . . 177
Natuurlijke godsdienst en religieuse beginselen. — Brahma en het Brahmaïsme. — Zielsverhuizing. — Reinigingsprocessen. — Ascese. — Vrijwillige zelfmoord. — Weduwen-verbranding. — Buddhisme. — De leer van Buddha. — Karakter der leer. — Vrijzinnigheid van het Buddhisme. — Nirwâna. — Het begrip Nirwâna. — Oefeningen tot heiligheid. — Universaalkringen. — Heilige oefeningen. — Verbreiding van het Buddhisme. — Buddhistische kunst. — Invloed van Buddhisme op Brahmaïsme. — Sekten. — Buddhistische sekten en scholen. — Brahmaansche goden. — Veelgodendom der Indiërs. — Godsdiensten in Indië.
Tegenwoordige godsdiensten in Indië. Animisme. — Vishnuïsme. — Siwaïsme. — Sekten. — Kabirpanthis. — Sikh's. — Mohammedanen in Indië. — Wahabieten. — De Indische fakirs. — Oefeningen der fakirs. — Christenen. — Parsen. — Joden. — Eurasiërs. — Litteratuur over de godsdiensten in Indië.

HOOFDSTUK XIX. Ethnographische indeeling. Gewoonten en toestanden der bevolking. 196
Oudste bevolking van Indië. — De Dravida's en hun taal. — Volken in Voor-Indië. — Talen in Britsch-Indië, volgens de statistiek. — Uiterlijk der Hindu's. — Karakter der Hindu's. — Wapenen. — Bogen en andere wapens. — Bogen en pijlen. — Indische wapenrustingen en wapenen. — De kookery der Ghurka's. — Het verkrijgen van staal. — De Ghurka's in den oorlog. — Toestand der vrouw. — Kinderhuwelijken in Indië. — Huwelijken in Indië. — Kleeding. — Ceremoniën bij geboorte. — Toestand der vrouw in Indië. — Bijgeloof. — Weldadigheid. — Lijkverbranding. — Zedelijkheid. — Feesten der Indiërs. — Karakter der bevolking. — Litteratuur en kunst.
Het kastenwezen in Indië. Kastenwezen. — Standen en kasten in Indië. — Inrichting der kasten en onderverdeeling. — Spijswetten. — Lagere kasten. — Kasten en beroepen. — Religie en kaste. — Bestuur der kaste. — Uitwerping en wederopneming in kasten. — Ontstaan der kasten. — Litteratuur over de kasten der Indiërs.

HOOFDSTUK XX. Verdere toestanden en de regeering van Indië 222
Voortbrengselen des lands. — Landbouw. — Industrie. — Runderteelt. — Jacht. — Slangen. — Vereering van de koe. — Omgang met dieren. — Valkeniers. — Slangenbezwering. — Het vangen en onderrichten van olifanten. — Olifantenjacht. — De hertenjacht. — Cheta's. — Woningen en dorpen der Indiërs. — Verkeerswegen. — Inrichting van het Britsch bestuur. — Staatkundige indeeling. — Grondbezit. — Grondbezit en grondgebruik. — De Indische koelies en hun emigratie. — Verbreiding der koelies. — Vervolg der litteratuur over Indië.

HOOFDSTUK XXI. Eenige groepen der oude bevolking in Indië 239
De Sowrah's. — Huwelijken en huwelijksplechtigheid bij de Sowrah's. — De Khond's en hun gewoonten. — Het Meriah-offer der Khond's. — Wapenen der Khond's. — Karakter der Khond's. — Huwelijken. — De Badagar's. — Toda's. — Goden.
De bewoners van Ceylon. Stammen op Ceylon. — De Singhaleezen. — Bijgeloof. — Duiveldansers. — De Wedda's. — Gewoonten en zeden. — Levenswijze en bedrijf der Wedda's. — Litteratuur over Ceylon.

HOOFDSTUK XXII. Achter-Indië en zijn bewoners 252
Algemeen overzicht. Ligging van Achter-Indië. — Overzicht der bevolking van Achter-Indië. — Indische en Chineesche invloed op Achter-Indië. — De Khmer's. — Architectuur. — Indische en Chineesche invloed. — Huidkleur en karakter der bewoners. — De Lao's en de Thaivolken. — Wilde volken. — Familie-eigendom in Annam. — Democratie in Annam. — Bouwkunst in Achter-Indie. — Versierselen. — Wapens. — Woningen.

Bladz.

HOOFDSTUK XXIII. Staatkundige indeeling en toestanden in Achter-Indië . . . 260
Indeeling van Achter-Indië en grootte der deelen.
I. De Britsche bezittingen in Achter-Indië. Birma en de Birmanen. — Geschiedenis. — Architectuur. — Straits-Settlements.
II. Het koninkrijk Siam. Naam. — Taal. — Kleeding. — Geschiedenis. — Dynastie. — Grensverdragen. — Godsdienst. — Witte olifant in Siam. — Bouwkunst in Siam. — Ruïnen van Ajuthia. — Regeering. — Volkstoestanden. — Staatkundige verhouding. — Bangkok. — Priesters. — Buddhisme in Siam.
III. De Fransche bezittingen in Achter-Indië. Fransche inbezitnemingen. — Cochin-China. — Kambodsja. — Annam. — Tongking. — Gemeente-inrichting. — Sociale toestand in Annam. — Litteratuur over Achter-Indië.

HOOFDSTUK XXIV. Het Mongoolsche ras 273
Overzicht. Begrip Mongoolsche ras. — Mongoolsche volken. — Indeeling van het Mongoolsche ras. — Uiterlijk en eigenschappen der Mongoolsche volken.

HOOFDSTUK XXV. Het Chineesche Rijk 276
Overzicht. Contrast van het oosten met het westen. — Natuurlijke gesteldheid en overzicht van het Chineesche Rijk. — Tibet. — Chineesch-Turkestan. — Dzjungarije. — Mongolië. — Chineesche muur en zijn beteekenis. — Mandsjurije. — Mandsju's.
Het eigenlijk China. De Chineesche laagvlakte. — Natuurlijke gesteldheid van China. — Het Lössgebied. — Lösswoningen. — Klimaat.

HOOFDSTUK XXVI. De Chineezen en hun familieleven 283
Begrip Chineezen. — Kenmerk van hun beschavingsgeschiedenis. — Karakter en aanleg der Chineezen. — Kleeding en haartooi der Chineezen. — Lange nagels. — Hoofdbedekking. — Steden en dorpen. — De aanleg der steden in China. — Straatnamen in China. — Huizen en bouw der steden. — Rivierbewoners. — Gebruiken bij geboorte. — Eerste levensjaren van een kind. — Vervorming van den voet. — Aanleiding tot het vormen van kleine voeten. — Ouderlijk gezag in China. — Eerbied voor de ouders. — Familieleven en familieband. — Zelfmoord om de familie te sparen. — Verhouding der vrouw tot den man. — De Chineesche vrouw. — Meisjes. — Huwelijken en ceremoniën bij het huwelijk. — Waarzeggers bij het huwelijk. — Huwelijkstijd. — Huwelijken in de familie. — Overbrengen der bruid. — Eerste samenkomst van bruid en bruidegom. — Karakter van het huwelijksleven in China. — Schoonmoeders in China. — Kinderhuwelijken. — Tegenzin van meisjes in het huwelijk. — Anti-huwelijksbond. — Huwelijken na den dood gesloten. — Huwelijken van overledenen. — Adoptie van kinderen. — Huwelijken van weduwen. — Polygamie. — Echtbreuk. — Slavinnen in het gezin. — Zorg voor de dooden. — Overlijden. — Weeklagen. — Begrafenis. — Treurceremoniën. — Zelfmoord bij de Chineezen.

HOOFDSTUK XXVII. Wetenschap en godsdienst in China 304
I. Wetenschappelijke studie en examens. Rang der Wetenschap in China. — Onderwijs in China. — Studie in China. — Examens. — Chwang-Yuen. — Het afnemen der examens. — Chineesche litteratuur.
II. De godsdiensten in China.
I. Confucionisme. Karakter der godsdiensten in China. — Confucius. — Leer van Confucius. — Ouderliefde. — Eeredienst der voorvaderen.
II. Het Taoïsme. Begrip Taoïsme. — De leer van het Taoïsme en zijn godendom. — Taoïstische priesters. — Asceten. — Tempels. — Verbinding van Confucionisme en Taoïsme.

Bladz.

III. Het Buddhisme in China. Het Buddhisme en het karakter der Chineezen. — Waardoor het Buddhisme toegang verkreeg. — Regels der Buddhisten en aanvulling der orde. — Geen priesterheerschappij in China. — Verval van den godsdienst. — Christelijke zendelingen in China. — Werkzaamheid der Christelijke zendelingen in China.

HOOFDSTUK XXVIII. Religieuse feesten der Chineezen 319

Religieus leven en feestdagen. — Nieuwjaarsfeesten. — Stamboomen der familie. — Het inhalen der lente. — Lantarenfeest of lentefeest. — Ceremoniën bij het lantarenfeest. — De godin des rijkdoms. — Het Drakenbootenfeest of Midzomerfeest. — Allerzielenfeest der Chineezen. — Ceremoniën bij de herdenking aller afgestorvenen. — Feest van het Zevengesternte. — God van den rijkdom. — Het Maanfeest. — Zonsverduistering en aanbidding der zon. — De vuurgod. — Vastendagen. — Tooneelspel.

HOOFDSTUK XXIX. Verdere bijzonderheden over de Chineezen en hun levenswijze. 330

Uitspanning en genietingen. — Tooneelstukken. — Muziek. — Vuurwerk. — Spelen. — Opiumgebruik. — Tabak. — Etikette. — Adellijke titels. — Weeldewetten. — Voedsel en dranken. — Eetstokjes en tafelgewoonten. — Tafelgereedschappen. — Bijzondere gerechten. — Vogelnestjes.

HOOFDSTUK XXX. Staatkundige en maatschappelijke toestanden in China 336

De keizer en de keizerin in China. — Regeeringsvorm en ambtenaren. — Corruptie der ambtenaren. — Rangen en zichtbare onderscheidingsteekens. — Rechtspraak en straffen in China. — Toepassing der doodstraf. — Onthoofding in China. — Weldadigheid in China. — Krankzinnigen. — Werkinrichtingen. — Bedelaarsgilden. — Grondbezit en grondgebruik in China. — Verdeeling van het grondgebruik. — Het vaderlijk erfdeel. — Landbouw. — Visscherij. — Kormorans. — Veeteelt. — Zijde. — Thee. — Landschapskarakter. — Nijverheid. — Kunstnijverheid. — Bouwkunst. — Economische en commercieele toekomst van China.

HOOFDSTUK XXXI. Betrekking van China en de Chineezen met andere landen . . 351

I. Iets uit de handelsgeschiedenis van China. Kennis der Grieken en Romeinen van China. — Betrekking met Ceylon. — Marco Polo. — Portugeezen in China. — De Nederlanders in China. — Andere Europeanen. — De opium-oorlog. — Verdraghavens. — Taipingopstanden. — Handelsverdragen met China. — Optreden van Japan. — Jongste gebeurtenissen.

II. Emigratie uit China. Landen der Chineesche emigratie. — Het Chineezen-vraagstuk. — Oorzaak der emigratie. — Koelie-handel. — Toestand der koelies. — Chineezen in Nederlandsch-Indië. — Amoy. — Het emigratie-gebied. — Emigratie van Hoklo's en Hakka's. — Litteratuur over China.

HOOFDSTUK XXXII. Japan en zijn bewoners 363

I. Natuurlijke gesteldheid des lands. De bodemgesteldheid en vorming. — Klimaat. — Plantengroei.

II. De bewoners van Japan.

A. De Aïno's. Oudste bevolking. — De Aino's. — Hun lichaamsvorm. — Haargroei. — Rassen in Japan. — Karakter der Aino's. — Familieleven. — Huwelijk. — Kleeding. — Woningen der Aino's. — Godheden. — Wapens. — Witte dieren en hun beteekenis in Japan. — Huisdieren. — Bestuur. — Aino's en Japaneezen.

B. De Japaneezen. Afkomst der Japaneezen. — Taalverwantschap. — Oorspronkelijke bewoners van Japan. — Lichaamstype. — Karakter en eigenschappen der Japaneezen.

Bladz.

HOOFDSTUK XXXIII. Levenswijze, zeden en gewoonten der Japaneezen 375
Goede manieren in Japan. — Kleeding. — Sandalen. — Hoofdbedekking. — Kapsels en haartooi. — Waaiers. — Dames te paard. — Vervoermiddelen. — Zindelijkheid en baden. — Schaamtegevoel. — Bouwwijze der huizen. — Inwendige der woningen. — Brandgevaar. — Spijzen. — Maaltijden. — Genotmiddelen. — Rooken. — Kinderspelen. — Theehuizen. — Dames der theehuizen. — Familieleven en rechten. — Indeeling der bevolking. — Ontwikkeling van het huwelijk. — Voltrekking van het huwelijk. — Polygamie. — Toestand der vrouw. — Echtbreuk. — Uitzet. — Echtscheiding. — Adoptie van kinderen. — Opvoeding der kinderen. — Onderwijs in Japan. — Gebruiken bij overlijden. — Begrafenis. — Lijkenverbranding. — Verwaandheid. — Onpraktische geest. — Poëzie en drama in Japan. — Poëzie en natuur. — Tooneel. — Taal.

HOOFDSTUK XXXIV. Religie en religieuse stroomingen van den laatsten tijd . . 395
Hoofdgodsdiensten. — Shintoïsme en Shinto-priesters. — Buddhisme. — Ontwikkeling van het Buddhisme in Japan. — Buddhistische sekten. — Geestelijke stroomingen in Japan. — Religieuse stroomingen in deze eeuw. — Tegenwoordige godsdienstige toestand.

HOOFDSTUK XXXV. Eenige bladzijden uit de ontwikkelings-geschiedenis van het staatkundig en economisch leven in Japan. 402
Onbekendheid in de oudheid. — Portugeezen in Japan. — Christendom. — De Nederlanders. — Betrekkingen tusschen Nederland en Japan. — Ontwikkeling van het feudalisme in Japan. — Staatsdualisme in Japan. — De Mikado en zijn beteekenis. — Rangen en standen. — Landelijke toestanden. — Eerste openstelling van het Rijk. — Verdragen met vreemde mogendheden. — Onrust en het optreden der mogendheden. — Verouderde meeningen. — Nieuwe toestanden. — Tegenwoordige staatsinrichting.

HOOFDSTUK XXXVI. De tegenwoordige staatkundige, economische en sociale toestanden in Japan 413
Geldheerschappij en ambtenarenstaat. — Overgangstoestand. — Vroegere wapenrustingen. — Toeneming en verbreiding der bevolking. — Japansche steden. — Straathandel. — Grondverdeeling. — Grondeigendom. — Landbouw en landbouw-vraagpunten. — Sociale toestand der boeren. — Nijverheid. — Kapitalisme. — Verdeeling van arbeid. — Sociale toestand der arbeiders. — Kunstindustrie. — Kunstnijverheid in Japan. — Natuurstudie. — Porselein. — Schilderijen. — Litteratuur over Japan.

HOOFDSTUK XXXVII. De bevolking van Formosa 425
Natuurlijke gesteldheid van Formosa. — Inboorlingen van Formosa. — Meeningen over hun afkomst. — Religie. — Wilde inboorlingen. — Litteratuur over Formosa.

HOOFDSTUK XXXVIII. Het keizerrijk Korea en de Koreaneezen. 428
Natuurlijke gesteldheid. — Kennis van het land en kaarten. — Levenswijze der Koreaneezen. — Standen. — Lijfeigenen. — Godsdienst en priesters. — Kleeding. — Haargroei. — Karakter. — Polygamie. — Vrouwen. — Woningen. — Levenswijze. — Muziek. — Geschiedenis van Korea. — Korea onderworpen aan China. — Korea onder Japanschen invloed. — Rusland. — Litteratuur over Korea.

HOOFDSTUK XXXIX. De Tibetaners 435
Afgeslotenheid van Tibet. — Hoe de Engelschen kennis van het land verkregen. — Vrouwen in Tibet. — Tibetaners. — Karakter. — Kleeding. — Kapsels. — Yak. — Huizen. — Meubelen. — Voedsel. — Begrafenis. — Polyandrie of veelmannerij in Tibet. — Oude godsdienst. — Het ontstaan van het Lamaïsme. — Geelmutsen. — De Dalai-Lama. — Leerstelsel van

Bladz.
het Lamaïsme. — Hoofden van het Lamaïsme. — Kloosters. — Audiëntie bij den Dalai-Lama. — Opvolging van den Dalai-Lama. — Godsdienstplechtigheden van het Lamaïsme. — Bidmolens. — Religieuse feesten. — Chineesche bergstammen. — Litteratuur over Tibet.
De staten Nepal en Bhutan.

HOOFDSTUK XL. Russisch Azië 446
I. Siberië. Natuurlijke gesteldheid. — Toendra's. — Wouden en landbouwgewesten in Siberië. — Indeeling. — Steppen. — Naamsafkomst. — Russische verovering van Siberië. — Verbreiding der bevolking in Siberië. — Dichtheid der bevolking. — Volksstammen. — Volksverhuizing van Rusland naar Siberië. — Siberiërs. — Ballingen en deportatie. — Klassen van ballingen. — Dorpen in Siberië. — Geest der dorpsbevolking. — Landverdeeling. — Landbezit. — Zaimka. — Voordeelen der grondregeling in Siberië. — Produkten. — Litteratuur over Siberië.
II. Russisch Centraal-Azie. Centraal-Azie. — Gesteldheid des lands. — Geschiedenis. — Staatjes en toestanden van onveiligheid. — Beteekenis van Centraal-Azië. — Litteratuur.

HOOFDSTUK XLI. De Ural-Altaïsche volken 460
Indeeling der volken. — Sjamanisme. — Vergelijking met Fetichisme. — Sjamanen als artsen. — Omgang met geesten. — Leerlingen. — Inwijding van Sjamanen. — Litteratuur over Sjamanisme.
I. De Tunguzische familie. De Tunguzische volken. — Tunguzen in engeren zin. — Winterverblijf. — Jacht. — De Golden. — Woningen der Golden. — Winterdorpen. — Bedrijven. — Staatsorganisatie. — Huwelijken. — Begrafenis. — Godsdienst en bijgeloof. — Orotschonen. — Sjamanen. — Patriarchale toestanden. — Kinderen. — Huwelijken. — Economische toestanden. — Mandsju's. — Dorpen en steden. — Wapens. — Lamuten.
II. De Mongoolsche familie. Lichaamsvorm en karakter. — Oost-Mongolen. — West-Mongolen. — Burjäten. — Uiterlijk.
III. De Turksche familie of Turk-Tataren. Oorspronkelijk vaderland. — Tataren. — Jakuten. — Afkomst der Jakuten. — Indeeling. — Woningen. — Kirgiezen. — Stammen. — Horden. — Kleeding. — Tenten. — Paarden en schapen. — Huisdieren. — Usbeken. — Turkmenen. — Vrouwen der Turkmenen. — Huwelijk. — Osmanen.

HOOFDSTUK XLII. De geïsoleerde volken van Noordoost-Azië 478
Stammen van Noordoost-Azië. — Jakugiren. — Tschuktschen. — Man en vrouw. — Hutten. — Staatswezen. — Korjäken. — Ostjaken. — Wogulen. — Giljaken. — Litteratuur over de Siberische volken.

AZIË.

HOOFDSTUK I.

HET LAND IN BETREKKING TOT DE BEWONERS.

In het oosten der Oude Wereld, naar den kant van den opgang der zon, ligt het werelddeel Azië 1), dat ook in geestelijk opzicht de zon der beschaving over zich zag opgaan in een tijdperk der geschiedenis, toen zoowel Europa als het grootste deel van Afrika nog gehuld lagen in het diepste duister, en dat daardoor groote beteekenis heeft in de wereldgeschiedenis. Wat oppervlakte aangaat, overtreft dit werelddeel alle andere. Het neemt ongeveer $4^1/_2$ maal de oppervlakte van Europa in, is ± $2^1/_2$ millioen K.M^2. grooter dan Amerika, bijna tweemaal zoo groot als Afrika en heeft vijfmaal de oppervlakte van Australië en Oceanië.

De groote uitgestrektheid verleent het werelddeel reeds een hooge volkenkundige beteekenis, en door verschillende omstandigheden wordt deze nog bevorderd. De ligging, voor een klein gedeelte in de warme en voor het grootste gedeelte in de gematigde luchtstreek, terwijl een klein gedeelte in de koude luchtstreek valt, maakt Azië tot een vrij dicht bewoond werelddeel. Alleen Europa, met 36 bewoners per K.M^2., overtreft in dit opzicht Azië, dat 19 bewoners per K.M^2. heeft, bijna dubbel in volksdichtheid, doch Afrika met 5,6 en Amerika met 2,9 bewoners per K.M^2., staan bij Azië ten achter. Terwijl Afrika bijna geen geledingen heeft, biedt Azië een groote kust-ontwikkeling aan en staat het daarin alleen bij Europa ten achter. De schiereilanden van Azië nemen 19,3 pCt. en de eilanden 5,8 pCt. der oppervlakte van het land in, een verhouding, die in Europa respectievelijk 27,8 pCt. en 4,9 pCt. bedraagt, gegevens, die ons aanwijzen, dat de zee een groote beteekenis voor de volken van Azië moet gehad hebben. Die invloed der zee was groot, zoowel voor het volkenverkeer, voor den handel en voor de aanraking met Europa in lateren tijd, als voor de ontwikkeling van de windstelsels van Azië, de moessons, die zich nergens met een regelmaat als hier vertoonen, en die zoowel op het klimaat tot ver in het land als op de oudste ontwikkeling der scheepvaart van invloed waren.

De ligging van Azië gaf dit werelddeel een eigenaardige beteekenis voor de aanraking en verbreiding der bewoners. Geheel met Europa, eigenlijk een schiereiland van Azië, door een breede landtong verbonden, die ten zuiden van het Ural-gebergte tot de Kaspische Zee door een breede vlakte een volkenpoort vormde voor den toegang tot Oost-Europa, van uit Aziatische steppen; met het schiereiland Klein-Azië naar Zuid-Europa gericht; langs de landengte van Suez en de smalle Roode Zee in gemakkelijke verbinding met het noorden van Afrika, het meest voor de beschaving aangewezen gedeelte van dit continent; naar het noordoosten door de eilandenbrug van den Maleischen Archipel in den Grooten Oceaan zich voortschuivend, en door de Beringstraat slechts 92 K.M. van Amerika gescheiden, terwijl ook de reeks der Aleuten-eilanden nog een eilandenbrug vormen, zoo stond Azië bijna met alle deelen der aarde in betrekking. De ligging maakte Azië tot het natuurlijke centrum, dat

1) Het woord *Azië* is waarschijnlijk van *açu*, dat in oude Assyrische opschriften veelvuldig voorkomt en „opgang der zon" „het Oosten" beteekent. *Europa* komt waarschijnlijk van *irib* of *ereb*, dat beteekent „ondergang der zon" „het Westen".

aangewezen scheen als de wieg der menschheid om van hieruit de volkenbeweging in verschillende richtingen te doen uitgaan. Dat de meeste ethnographen Azië nog beschouwen als het moederland der menschheid, die zich van hieruit verbreidde (zie ook I, pag. 12), staat met de eigenaardige ligging van Azië in verband en geeft aan die stelling een natuurlijke verklaring.

* * *

Wat de plastiek van den bodem betreft, vertoont Azië bij grootsche contrasten majestueuze verhoudingen. Het laagland heeft er groote uitgestrektheden, het bergland bereikt er in zijn horizontale en verticale afmetingen de aanzienlijkste dimensies. Het centrum van Azië geeft een maximum, dat van Afrika een minimum van verticale contrasten.

Het hoogland neemt in Azië de grootste oppervlakte in: het beslaat 63 pCt. van het werelddeel, of ongeveer $^2/_3$, terwijl het laagland $\pm$ $^1/_3$ inneemt. In Europa is de verhouding ongeveer omgekeerd, met 32 pCt. hoogland en 68 pCt. laagland; in Noord-Amerika vindt men 55 pCt. hoogland en 45 pCt. laagland, terwijl in Zuid-Amerika hoogland en laagland ieder ongeveer de helft des lands innemen.

In de rangschikking en vorm der berglanden bestaat een groot verschil bij de onderscheidene werelddeelen. Terwijl in Amerika de vorm der ketengebergten, in Afrika die der hoogvlakten het meest voorkomt, vertoont Azië reeds een grooter verscheidenheid, doordien beide vormen hier gevonden worden. Ook hier evenwel hebben de plateau-verheffingen de overhand en de ketengebergten vertoonen niet die rijke afwisseling van vormen, welke de Europeesche gebergten kenmerkt. Terwijl in Amerika de tegenstellingen van hoog en laag in de richting oost-west naast elkander liggen, komen zij in Azië in de richting noord-zuid naast elkander voor, wat een grooten invloed heeft op de verbreiding der organische wezens.

Als een eigenaardig verschijnsel in den verticalen bouw van Azië moeten wij nog wijzen op den grooten gordel van hoogvlakten, welke van de kust der Aegeïsche Zee tot de grens van Mandsjurije met afwisselende breedte het werelddeel doorsnijdt, en die een smalle insnijding heeft in den *Hindukuh* (Indische berg) een hooglandsengte, gemiddeld 4500 meter hoog. De Hindukuh brengt de verbinding tusschen de hooglanden van Voor- en Achter-Azië tot stand. Opmerkelijk is het hierbij, dat met weinige uitzonderingen de grootere bergketens van Azië als randgebergten met de bergvlakten in verbinding staan en deze als het ware afsluiten. De plateaux in het hart van het continent vormen aldaar als het ware een wereld op zichzelf, waar de geheele natuur, het klimaat, de planten, de dieren en de menschen verschillen van die der omringende landstreken. Hier vormen de randgebergten niet zelden een natuurlijke grensscheiding voor de landen, die zij omsluiten, waardoor zij een groote historische en ethnographische beteekenis hadden. Wij wijzen, als voorbeeld hiervan, op China, dat in die natuurlijke afsluiting mede de oorzaak van zijn isolement zag gedurende vele eeuwen.

De ligging der berglanden van Azië had ten gevolge, dat in het centrum een gebied zonder afvloeiing bleef bestaan, doch dat van de berglanden de rivierstelsels zich naar alle zijden richtten en uit het oosten, zuiden en westen van de zeeën den weg openden diep naar het binnenland en omgekeerd. Naar drie zijden staan de rivieren met goed bevaarbare zeeën in verbinding; alleen in het noorden vormt de Noordelijke IJszee een weinig toegankelijke waterverbinding van de overigens goed ontwikkelde kust. De richtingen der rivieren wezen ook de banen aan, waarlangs de volkenstroomen zich bewogen, die van het centrum sedert de oudste tijden uitvloeiden en den ethnographen aanleiding gaven, daar de wieg der menschheid te plaatsen.

* * *

Zoo heeft het relief in verband met de overige natuurlijke gesteldheid des lands in Azië een grooten invloed uitgeoefend op de bewoners van dit werelddeel. Een „Maximum der Durchbrechung, Berührung und Ausgleichung der continentalen und maritimen Erscheinungen, oder der starren und flüssigen Form, welche zu gleicher Zeit mit der räumlichen und Cultur-Mitte der Alten Welt zusammenfällt, hat eben den für Völker- und Menschengeschichte classischen Boden der Weltgeschichte

bedingt, durch gegenseitige, möglichst vielartige Annäherung und Sonderung der Länderräume, welche zu Heimathen und Wohnsitzen für die *individuelle* und *selbstständige* Entwicklung der glänzendsten Culturvölker der alten Zeiten dienten, der Babylonier, Assyrier, Meder, Perser, Phönicier, Aegypter, in deren Mitte Palästina lag, und deren Kreis in nordwest zunächst durch Land- und Wasserbrücken nach Hellas hinüberreicht" 1). In deze woorden vatte Carl Ritter, de grondlegger der vergelijkende aardrijkskunde, de anthropo-geographische elementen van het relief van Azië samen en hieruit blijkt, dat Azië voorbestemd was, om een belangrijke rol te spelen in de geschiedenis der beschaving.

Daaraan heeft Azië in ruime mate voldaan; het is een werelddeel geworden met afwisseling en verscheidenheid in den aard en de ontwikkeling der bevolking, geenszins als in Afrika door een algemeen karakter gekenmerkt (zie I, pag. 10), maar verschillend getypeerd, op onderscheiden hoogte der beschaving, met afwisselende historische beteekenis: een uitdrukking van de contrasten des lands.

* * *

Slaan wij thans den blik op het klimaat in verband met de bewoners. Evenals het relief van den bodem vertoont ook het klimaat van Azië een groote verscheidenheid in de onderscheidene deelen des lands.

In Siberië, aan den rand der Noordelijke IJszee, heerscht bijna voortdurend winter. Het eigenlijke arctische klimaat in Siberië begint met 63° N.Br. Terwijl in Skandinavië op deze breedte nog graan, vlas en hennep groeit, heeft in Siberië door den invloed van het vastelandsklimaat het leven der hoogere planten reeds opgehouden. Ten noorden van genoemde breedte is in den zomer de hemel veel in nevels gehuld, en alleen in de maanden van Juni tot September zijn de rivieren vrij van ijs. De scherpe lucht doodt er alle leven, de boomen krimpen in tot dwergachtige struiken, en aan den uitersten noordrand groeien alleen mossen, rietgrassen enz. In het oogvallend is het groote temperatuur-verschil tusschen den zomer en den winter. In Siberië ligt bij Werchojansk de noordelijke koudepool. Terwijl in den winter hier de temperatuur als gemiddelde tot 53° daalt, is de zomer er nog betrekkelijk heet, een gevolg van den langen zonneschijn en het vastelandsklimaat. Scherpe tegenstellingen en snelle overgangen zijn het kenmerk van het Siberische klimaat. Met orkaanachtig geweld jagen in den winter de „buranen" (hevige winden) over de eindelooze velden, de sneeuw voor zich uit drijvend met wilde vaart.

Het geheele binnenland van Azië wordt gekenmerkt door een continentaal klimaat, waar over groote uitgestrektheden de regenwinden nog door bergketens worden tegengehouden. Daar ligt het gebied der steppen- en woestijnvorming, voor de binnenlanden van Azië karakteristiek. Wij wijzen op de woestijn de Gobi en de Arabische woestijnen, op de Kirgiezensteppen, op het woestijnachtige binnenland van Perzië. De steppen kenmerken zich hoofdzakelijk door grasgroei zonder boomen of hoogere planten en vormen daardoor een herdersgebied, dat in het nomadengebied overgaat bij afwisselenden groei en regenval. Hierdoor heeft het klimaat des lands derhalve invloed op de bewoners: de natuurvorm der steppe, bovenal een klimatologisch produkt, ontwikkelt het nomadendom. In Azië heeft dat nog groote beteekenis. De aan planten arme woestijn daarentegen. eveneens grootendeels een resultaat van klimatologische toestanden, is het toevluchtsoord van woeste horden, half-nomaden, half-roovers, die hier veilig zijn voor de aanvallen der cultuurvolken.

Oscar Peschel heeft er zeer geestig op gewezen, dat de woestijnen in Azië de zone der monotheïstische godsdienst-ontwikkeling vormen. „Wie ooit de woestijn heeft betreden, roemt haar weldadigen invloed op het lichamelijk welzijn. De woestijn heeft op de Arabieren den merkwaardigen wereldhistorischen stempel gedrukt. De phantasie, welke de menschen in hun kindsheid leidt, wordt in de onbegrensde vlakten met geheel andere beelden vervuld dan in de wouden. Zij zijn niet zoo talrijk, doch grootscher, en de mensch schept zich uit zijn eigen krachtsbewustzijn een krachtiger persoonlijkheid, waarop hij bij zijn omzwervingen vertrouwt, een persoonlijken God.

---

1) Carl Ritter. Die Erdkunde in Verhältniss zur Natur und zur Geschichte des Menschen, I, pag. 81, (1832).

„In het nomadenleven gebeurt het dikwijls, dat een herder weken lang alleen, door honger en dorst gekweld, ronddoolt. Dan zal ook de meest gezonde aan zinsdwalingen lijden. Dikwijls gebeurt het, dat de verlaten wandelaar bij zijn omzwervingen stemmen tot zich hoort spreken; daarom is voor deze stemmen in het Arabisch een eigen woord „hâtif" in gebruik."

„Ieder reiziger, die nog de woestijnen van Arabië en Klein-Azië doortrekt, spreekt vol verrukking van hun schoonheden; allen roemen zij lucht en licht, roemen zij het gevoel van verkwikking en de merkbare verhooging van menschelijke energie. Als vanzelf moet daardoor tusschen den gewelfden hemel en de onbegrensde vlakten een stemming van het monotheïsme de zonen der woestijn vervullen. Mozes, een priester van Heliopolis, vergat eerst de Egyptische godenwereld, de schoone beelden uit steen, de geheiligde dieren, de menschengestalten met hiëroglyphenhoofden en symbolen, toen hij naar den berg Sinaï ontvluchtte. Daar in de woestijn moest eerst het Jodendom met zijn Egyptisch heidendom begraven worden, vóór zich bij een nieuw geslacht het onder woestijngedachten en woestijnbeelden ontwikkelde monotheïsmus kon vestigen. De vurige Elia trok zich in de woestijn terug; Johannes de Dooper predikte in de woestijn in het Bedoeienenkleed van kemelsharen en voedde zich met sprinkhanen en wilden honing. Ook Jezus bereidde zich voor tot zijn loopbaan door veertig dagen in de woestijn te leven. Mohammed, hoewel een zoon van de stad, dronk eveneens de melk eener Bedoeienen-min, was langen tijd herder en deed daarna onderscheidene voetreizen naar Palestina."

Zoo leert ons de geschiedenis, dat de woestijn de ontwikkeling van het monotheïsme bevordert, meent Peschel. En hoewel onze geleerde schrijver zich zeker te ver door de liefde voor zijn onderwerp laat medevoeren, zijn wij het toch met hem eens, dat een zeker religieus gevoel, een band met de onbekende wereld of macht, zich eerder ontwikkelt in de eenzaamheid, dan in het gewoel der wereld.

Het landklimaat doet sterke tegenstellingen uitkomen van warmte en koude, in droogte en vochtigheid. De hooglanden van Azië en het binnenland van Perzië leveren daarvan voorbeelden te over.

Bij de Iraniërs, zoowel als bij de volken der Veda's, vond de vereering der goden van het licht, het vuur en de heldere lucht plaats en werd hun overwinning in den strijd met de vijandelijke natuurmachten, de geesten van dorheid en onvruchtbaarheid, feestelijk gevierd. De zon, die de wintervorst en de sneeuw op de bergen deed verdwijnen; het morgenrood, dat de nevels van den nacht verdreef; het vuur, de aardsche afstraling van den hemelschen lichtglans, in welks opflikkerende vlammen het streven der menschenziel naar de eeuwige lichtbron symbolisch werd aangewezen, deze verschijnselen werden alle door de herdersvolken van oostelijk Iran als goddelijke wezens vereerd, terwijl de verdorrende wouden, de verschrikkingen der woestijn en der wildernis, waar de geesten van den nacht en van de vernietiging wonen, als vijandelijke demonen gevreesd werden.

Onder den lachenden hemel van Indië, met zijn mild en regelmatig klimaat, waar de natuur zich enkel van een weldadigen kant vertoonde, ontstond de voorstelling van een welwillende oergodheid, aan wie al het bestaande zijn oorsprong en voortbestaan heeft te danken; in Iran, het land met de grootste tegenstellingen en de hevigste omkeeringen in de natuur gedurende den loop van een jaar, ontstond onder dien invloed het geloof aan goede en booze goden, aan de weldadige machten des lichts en de vijandelijke machten der duisternis, een wereld van tegenstellingen, die zich op ethisch gebied in een dualismus oploste, dat de kern en het middelpunt van hun religieuze aanschouwingen vormde.

Die dualistische natuur-religie van het Iranische volk werd door een ouden wijze, Zarathustra, of in Europa meestal Zoroaster genoemd, in een poëtisch-philosophisch systeem samengevat, waarbij de goden door het doen uitkomen der ethische elementen met de menschenwereld in nadere betrekking werden gebracht. Hij stelde de geesten onder twee hoofden, die van het goede, gewoonlijk *Ormuzd* geheeten, en die van het kwade, als *Ahriman* aangeduid. De oude natuurgoden bleven hierbij bewaard, evenals de oude offergebruiken en lofzangen, doch zij kwamen als goede en booze geesten in een ondergeschikte verhouding tot de beide hoofdbeginselen, en de natuurmachten, die de Iraniers dienden, vormden in den volksgodsdienst nog steeds het middelpunt.

Ongetwijfeld is de ontwikkeling der religiën, de vorming van de Aziatische rassen tot religie-stichters, mede aan den invloed van het klimaat te danken. Wij zeggen „mede", omdat wij geenszins zoo ver willen gaan, dien eenen invloed als de eenige kiem van de genoemde historische verschijnselen te beschouwen. Gewoonlijk vindt er een samenwerking plaats van verschillende factoren tot een zelfde resultaat.

Het zuiden van Azië, met een tropisch klimaat, met een weelderige natuur, die in milden overvloed de bewoners overlaadt met weldaden en geen zwaren strijd om het bestaan noodzakelijk maakt, was het land, dat in zijn meest bevoorrechte gedeelten tot verslapping en verzwakking leidde. Hier was het, in de aan natuurproducten zoo rijke Gangesvlakte, dat het Arische volk, van de hoogvlakte afkomstig, aan verslapping ten prooi werd. De hooglanden daarentegen, met een koeler klimaat, bewaarden een krachtiger volk, dat de volheid zijner energie bleef behouden.

* * *

Het klimaat van het zuiden van Azië kenmerkt zich door de moessons, die als afwisselende en ongeveer tegengestelde winden, zoowel wat richting als karakter betreft, de jaargetijden beheerschen. Het zijn de goede of droge moesson uit het N. O. en N. in onzen winter, en de natte of kwade moesson uit het Z. W. of Z. in onzen zomer, die hier regelmatig met elkander afwisselen. Behalve door tegenstellingen in de natuur waren deze het, die op de ontwikkeling der scheepvaart reeds vroeg invloed uitoefenden, en de oude Indiërs er toe brachten, zich vroeg op verre zeeën te wagen. Het verband tusschen de ontwikkeling der menschheid en het klimaat komt ook hier sterk uit.

Het moessongebied strekt zich uit langs bijna geheel Oost-Azië en hier veel verder naar het noorden dan ergens op aarde. De geheele oostkust van China en ook Japan heeft een moessonklimaat, met afwisselend een droog en een vochtig jaargetijde, met vrij regelmatige opvolging van zee- en landwinden in den loop des jaars, en eveneens met heete zomers en koude winters.

HOOFDSTUK II.

BEVOLKING.

ALGEMEEN OVERZICHT.

In de eerste plaats valt onze aandacht op de verbreiding der bewoners over Azië, nl. op de volksdichtheid in de verschillende gedeelten. De volksdichtheid toch is een belangrijke factor voor de sociologische kennis; zij is een uitvloeisel van vele maatschappelijke omstandigheden en oefent wederkeerig grooten invloed uit op het leven der volken. In de dichtheid der bevolking vindt men de uitdrukking en factoren van het historische landschap, met zijn huizen, dorpen, steden, verkeerswegen, enz., vindt men het leven op aarde vereenigd, en de beteekenis van den invloed van het land op de bewoners in een concreten vorm uitgesproken. Daardoor voert de kaart der volksdichtheid als vanzelf tot onderscheidene vragen, die in het innerlijk verband tusschen land en volk doordringen. Waarom wordt dit gedeelte der aarde door meer menschen bewoond dan dat? Welke oorzaken hebben op de groepeering der bewoners invloed uitgeoefend? Waren het natuurlijke of maatschappelijke oorzaken? Welke zullen de gevolgen zijn van de groote volksdichtheid hier, van de menschenschaarschte daar, hetzij voor de energie des volks, voor het optreden op het wereldtooneel, voor de staatkundige, commercieele of sociale beteekenis, voor de volkenbeweging door emigratie of immigratie?

De volksdichtheid van eenig gedeelte der aarde wijst ons derhalve het innig verband tusschen het land en de bewoners aan. Uit de volksdichtheid blijkt, of de bronnen van bestaan in eenige streek rijkelijk vloeien. Een dichte bevolking toch kan nergens ontstaan, zonder dat de noodige bestaansmiddelen aanwezig zijn. Waar een dichte bevolking in een onvruchtbaar land gevonden wordt, kan men hieruit besluiten, dat de geographische ligging de oorzaak is van een handelsverkeer, dat van elders aanvoert, wat in het land ontbreekt. Doch eveneens kan de dichte bevolking voortvloeien uit verlaging van den levensstandaard, een gevolg van maatschappelijke oorzaken, zooals Ierland ons leert.

Bij Afrika, met een zeer bewegelijk volkenelement, hebben wij deze vraag niet behandeld. De reden daarvan ligt hierin, dat de volksdichtheid van dit werelddeel niet voldoende bekend is en voortdurend te zeer afwisselt. Voor Azië geldt dit ook wel gedeeltelijk, maar toch vindt men hier meer stabiele toestanden. Een kaart der volksdichtheid zal voor Azië dus wel geen absolute juistheid bezitten, maar toch bij benadering de toestanden aangeven.

Als wij de werelddeelen vergelijken, vinden wij, dat de volksdichtheid van Europa per vierkanten kilometer bedraagt 36, van Azië 19, van Afrika ongeveer (meest volgens schatting) 5,6, van Amerika met de Arktische gewesten 2,9 en van Australië 2,9. Europa staat derhalve bovenaan in de rij en hierop volgt Azië met ongeveer de helft der volksdichtheid van Europa.

Deze statistische cijfers geven eenigszins een indruk van de beteekenis van een werelddeel. Het algemeen gemiddelde is echter niet het geographisch beeld, dat ons nader omtrent de bijzonderheden inlicht. Wanneer wij de statistiek der landen nemen, komen wij dichter bij de waarheid, al is deze ook nog te veel een gemiddelde van een groote landoppervlakte. Wij laten een dergelijk overzicht volgen, ontleend aan de opgaven in het „Geographisches Handbuch in Andrees Handatlas", 1894.

Bevolking en oppervlakte der landen van Azië

STATEN EN LANDEN.	Oppervlakte in K.M².	Inwoners in duizendtallen.	Bewoners p. K.M².
Afghanistan	550 000	4 400	7,3
Arabië (Aegyptisch).	59 000	4	0,07
Arabië (Onafhankelijk) . . .	2 291 000	1 100	0,5
Britsche Bezittingen	5 525 687	296 122	57,0
Buchara	205 000	1 250	6,1
China en nevenlanden	11 115 650	360 250	32,0
Fransche Bezitting. (met Annam, Tonking en Kambodja). . .	490 000	18 974	39,0
Himalaja-Staten	218 000	3 260	15,0
Japan.	382 416	40 453	106,0
Karen-ni.	10 700	50	4,7
Kafiristan	71 000	600	8,5
Korea	218 650	7 500	34,0
Nederlandsche Bezittingen . .	1 475 857	31 937	22,0
Oman.	194 200	1 000	5,1
Perzië	1 645 000	7 500	4,6
Portugeesche Bezittingen . . .	19 970	881	44,0
Russische „ . . .	16 495 949	16 925	1,0
Siam	800 000	9 000	11,0
Spaansche Bezittingen	296 182	6 985	24,0
Turksche „	1 778 200	15 477	8,7
Azië totaal. . . .	44 108 868	823 768	19,0

Uit dit statistisch overzicht blijkt, dat Japan over 't geheel de dichtste bevolking heeft, nl. gemiddeld 106 per K.M². Om de waarde van dit cijfer door vergelijking te leeren begrijpen, voegen wij hieraan toe, dat in Nederland de volksdichtheid 140 per K.M². bedraagt, in België 208, in Duitschland (het geheele Rijk gerekend) 91, in Frankrijk 71, in Groot-Britannië 120.

Op Japan volgen Britsch Indië en Azië (57), daarop de Fransche bezitting (39), Korea (34), China (32) de Spaansche bezittingen (24) en Nederlandsch Indië (22). De kleine Portugeesche bezitting lieten wij buiten rekening, omdat zij voor de statistiek geen waarde heeft.

Hadden wij de deelen in deze bevolkingscijfers minder groot genomen, dan zou het resultaat eenigszins anders geworden zijn. Het kaartje op de volgende pagina geeft de volksdichtheid vrij goed in een overzicht aan.

Uit het kaartje blijkt, dat de volksdichtheid veel verschilt. De dichtheid der bevolking is de uitdrukking van de natuur des lands. Het hooge, droge binnenland, waar de graanbouw met moeite kan geschieden en de middelen van bestaan gering zijn, is evenals het ijzige, koude noorden zeer dun bewoond of geheel onbewoond. Doch in de landstreken daaromheen, in de peripherische landschappen, heeft zich de bevolking vereenigd, is zij samengeschaard, en ontstond er een groote volksdichtheid, zoodat deze de hoogste cijfers bereikt, en men daar 200 per K.M². aantreft.

De bergketens zijn in Azië niet alleen natuurlijke grensscheidingen voor de klimaten, maar ook voor de volksdichtheid. Het samenhangend verband der natuurlijke met de sociologische verschijnselen blijkt ook hieruit. De hooge keten van den Himalaja scheidt het menschenarme Tibet van de dichtbevolkte Gangesvlakte. De bergketens ten oosten van Mongolië zijn eveneens volken-scheidend.

De dichtstbevolkte streken vormen de Gangesvlakte, Britsch-Indië en het oosten van China en Japan. In het oosten, zuidoosten en ten zuiden van den Himalaja heeft zich de bevolking vooral vereenigd. Ook het eiland Java heeft een dichte

bevolking. Over 't geheel ziet men, dat dit de landen zijn met de meeste voortbrengselen, met de gunstigste natuur.

Het binnenland van Azië is zwak bewoond. Hier dringt de bevolking zich meest samen in oase-achtige streken langs de rivieren, waar het levenwekkend water stroomt. Aan de Amur, Sungari en Ussuri, verder aan het Baikal-meer, langs den grooten handelsweg, die Siberië van het westen naar het oosten doorsnijdt, aan de randen van het Tarimbekken, liggen hier de meest begunstigde gedeelten; in Tibet alleen om Lhassa, in het hoogland van Turan alleen in het zuiden. Het overig gedeelte van Midden-Azië is zoo goed als onbewoond; in Hoog-Tibet kan men weken lang reizen, zonder een mensch te ontmoeten. In Siberië, Kamschatka, de Kirgiezensteppe en de Gobi wonen nog geen twee menschen per K.M^2.

KAARTJE VAN DE VOLKSDICHTHEID IN AZIË.

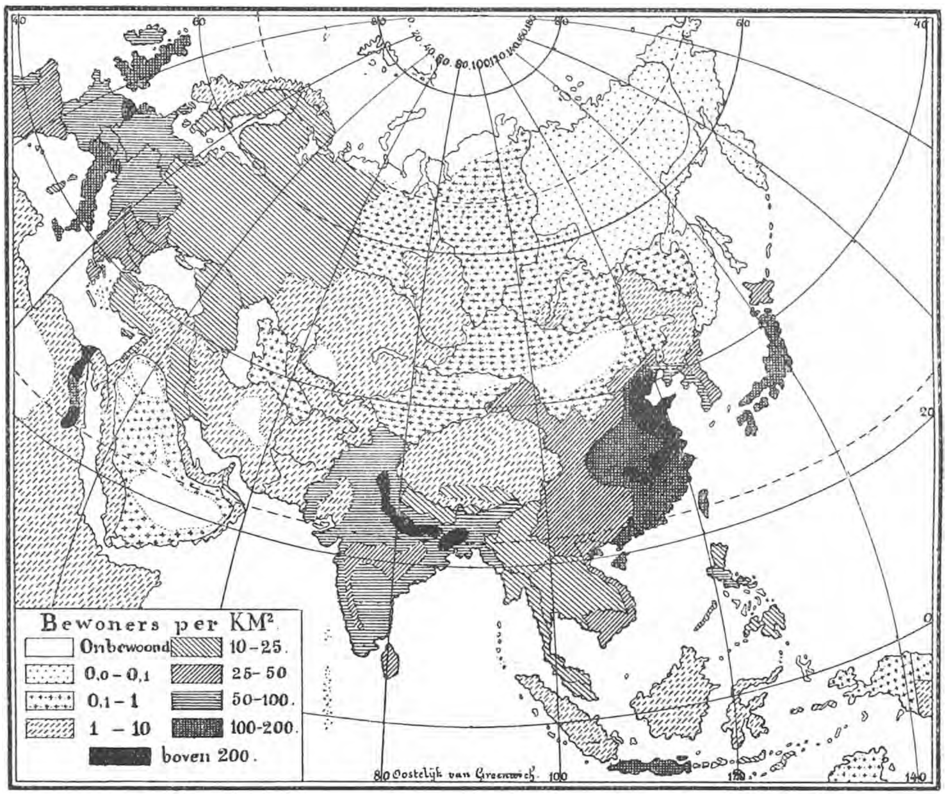

In Voor-Azië vindt men dezelfde geringe bevolking als in het hart van Perzië, het grootste gedeelte van Arabië, de Nefud en Dehna-woestijn, terwijl ook hier de peripherische gedeelten beter bevolkt zijn.

* * *

Bij het nagaan der anthropogeographische elementen van het werelddeel Azië wezen wij reeds op de verscheidenheid der bevolking, die in dit continent moest ontstaan. Wij kunnen daarom ook niet van een Aziatische bevolking spreken, in denzelfden zin als wij dat van een Afrikaansche deden. Dit maakt het voor Azië nog moeielijker dan voor Afrika, om de bewoners in te deelen volgens bepaalde grondslagen, omdat die meestal te eenzijdig zijn en bij elkander zouden brengen, wat in andere opzichten niet bij elkander behoort.

Wij willen ons niet mengen in den strijd over de indeeling der menschheid in rassen en laten dien liever over aan de vakgeleerden. Toch mogen wij de meest gevolgde indeeling niet achterwege laten, en ter vergemakkelijking van het overzicht zullen wij deze hier blijven behouden en telkens later eenige gronden mededeelen, waarop de onderscheiding berust, alsmede eenige vraagpunten, die daaraan verbonden zijn.

Men kan bij de bevolking van Azië voornamelijk vier groote groepen onderscheiden:

KAARTJE DER VOLKEN VAN AZIË *(naar Reclus).*

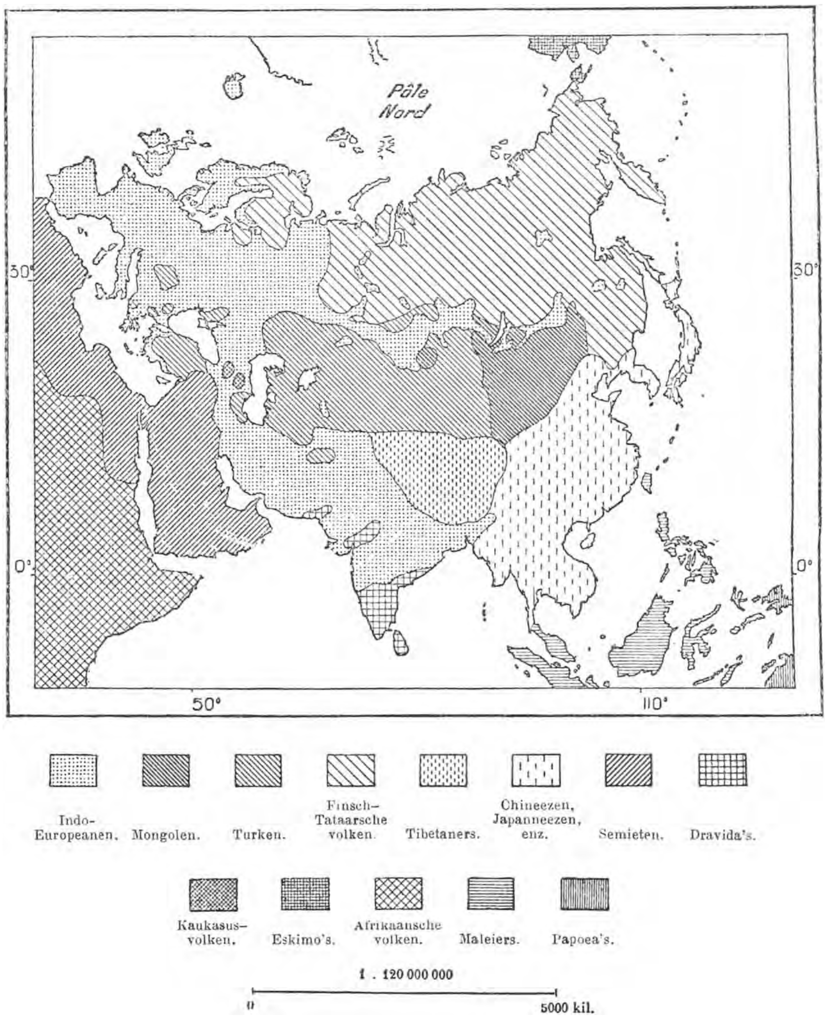

1. het *Middellandsche* of *Kaukasische ras*, 2. het *Mongoolsche ras*, 3. het *Maleische ras* en 4. de *Dravida's*.

De volken van het Kaukasische ras bewonen een aaneengesloten landgebied, hoofdzakelijk Voor-Indië en Voor-Azië omvattend; de Maleiers den Oost-Indischen Archipel en Malakka, en het overige gedoelte van Azië wordt grootendeels bewoond door de Mongoolsche volken. Tusschen de Mongoolsche volksstammen wonen sporadisch nog velen, tot een ander ras behoorend, die hier zijn geïmmigreerd, zooals o. a. de

Russen in Siberië, of die als overblijfselen van een ander volk onder de Mongolen versnipperd zijn.

De meeste volken-verscheidenheid binnen een kleine oppervlakte vindt men in den Kaukasus en in Turkestan aan beide zijden van het Pamir-plateau, gewesten, waar de verschillende stammen samengedrongen en in elkander vervloeid zijn.

Het *Kaukasische ras*, volgens Blumenbach, wordt door Müller met den naam *Middellandsche ras* aangeduid. Blumenbach, de grondlegger der wetenschappelijke ethnographie, koos den naam „Kaukasisch", omdat hij meende bij de volken van den Kaukasus de individuen te vinden, die het zuiverst aan het rastype beantwoorden.

KAARTJE DER HOOFD-GODSDIENSTEN IN AZIË *(naar Reclus).*

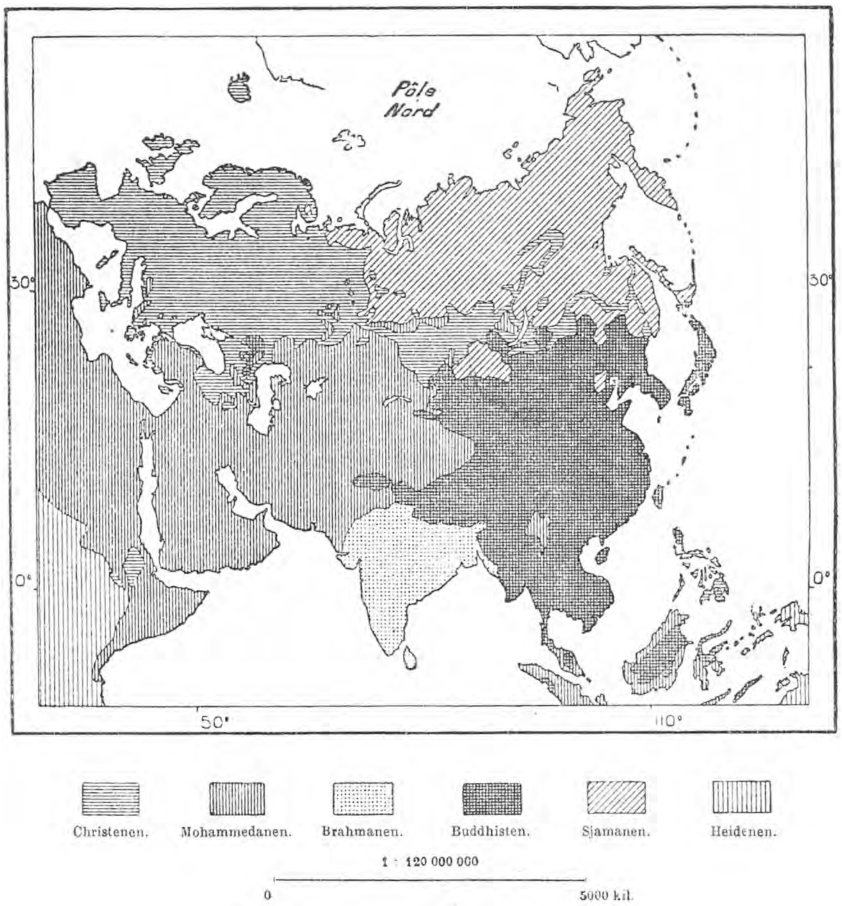

Müller sloeg later zijn naam voor, die ook door Häckel en anderen werd aangenomen, omdat de voornaamste volken dezer groep rondom de Middellandsche Zee tot ontwikkeling kwamen.

Van ethnologisch standpunt wordt het *Middellandsche ras* in vier groepen verdeeld: 1 de *Basken*, 2 de *Indo-Germanen* of *Indo-Europeanen*, 3 de *Hamieto-Semieten* 4 de *Kaukasiërs (in engeren zin)*, een onderscheiding, die hoofdzakelijk berust op de talen dier volken. Van dezen bewonen de *Basken* enkel Europa. Het is een volken-ruïne, die alleen in het noorden van Spanje aan de Golf van Biscaye en in het zuidwesten van Frankrijk een klein aantal vertegenwoordigers heeft, dat niet

boven 500,000 zal loopen. Van dezen willen wij thans niet spreken; de overige drie groepen zullen wij later nader behandelen.

Ook de Mongoolsche groep bestaat uit vele volken, die tot eenige taalfamilies vereenigd zijn. Zoo worden onderscheiden: 1 de volken van den *Chineeschen taalstam*, Chineezen, Indo-Chineesche volken en Tibetaners omvattend; 2 de volken van den *Tataarsch-Finschen taalstam*, waartoe behooren: Japaneezen en Koreaneezen, Mongolen (in beperkten zin), Tunguzen en Mandschu's, de Turksche volken, de Finsche volken en de Oost-Siberische stammen.

De Maleiers in Azië maken, wat de taal betreft, volgens de onderzoekingen van Prof. Kern, een groot geheel uit met de bewoners der Polynesische eilanden, en worden gezamenlijk tot één groote taalfamilie vereenigd, die men wel het *Maleisch-Polynesische ras* noemt, waarvan wij in dit deel hoofdzakelijk de *Maleiers* bespreken.

* * *

Geen deel der aarde heeft zulke belangrijke volks- en cultuur-elementen aan andere werelddeelen gegeven als Azië. Niet alleen in de oudste tijden, waaromtrent geen geschiedkundige berichten zekerheid geven, (deel I, pag. 13) maar ook in de historische tijden en zelfs tot nu toe hebben vertegenwoordigers van vele volken uit Azië hun verblijf in den vreemde gezocht of zich onder vreemden verstrooid. De Joden zijn van hier over de geheele aarde verbreid, de Armeniërs van Turkije tot Achter-Indië, de Arabieren van de Senegal in West-Afrika over Noord- en Oost-Afrika en naar het oosten over de Molukken; de Perzen door Centraal-Azië; de Chineezen over den Indischen Archipel, Australië en Amerika, de Koeli's (Indische arbeiders) op de Maskarenen, in Natal, en op de plantage's van tropisch Amerika, de Maleiers over de eilanden van den Grooten Oceaan. Die verbreiding schijnt nog een voortzetting te zijn van de oudste volkenbeweging, welke van Azië uitstraalde, en waarom men dit werelddeel als de wieg der menschheid kan beschouwen.

Doch niet alleen volken en volksstammen zijn uit Azië afkomstig; men kan dit werelddeel ook als de bakermat der groote monotheïstische godsdiensten beschouwen. *Christendom*, *Jodendom*, *Islam* en *Parsisme* hebben hun oorsprong in Azië, en ook het polytheïstische *Brahmanisme* en het *Buddhisme* hebben hier hun oorsprong gevonden.

Het Christendom heeft in Azië nog weinig vorderingen gemaakt en telt er slechts enkele millioenen belijders.

Het Christendom komt zelfs in Palestina, waar zijn wieg stond, nog wel voor, doch is van weinig beteekenis. In Klein-Azië, alsmede in Russisch-Azië ten N. van den Kaukasus, is het bovenal de *Grieksch-Katholieke kerk*. De *Armenische Christelijke kerk* heeft in Voor-Azië nog een zelfstandige organisatie. In de dalen van Kurdistan vindt men nog *Nestorianen*, in den Libanon de *Maronieten*, in Syrië de *Syrische* of *Jakobietische Christenen*.

De Christelijke kerk arbeidt in Azië door zendelingen, om het Christendom uit te breiden. De Katholieke kerk heeft reeds lang in Voor- en Achter-Indië, in China en op de Philippijnen met goed gevolg gearbeid. De Protestantsche kerk heeft ongeveer 990 zendingstations in Azië met 1420 zendelingen.

Volgens Wangemann telt de Katholieke zending in Azië 3,076,100, de Protestantsche 1,019,500 aanhangers.

De Islam heeft in Voor-Azië een uitgebreid en bijna overheerschend gebied; verder telt hij vele belijders in West- en Oost-Turan, de Kirgiezensteppen, Nederlandsch-Indië, op Malakka, in Pandsjab en andere deelen van Britsch-Indië; in 't geheel misschien ± 80 millioen. In Voor-Indië wordt verder de leer van Brahma beleden; in Tibet, Mongolië, China, Korea, Japan en Achter-Indië bovenal de leer van Buddha. Het *Confutionismus* en *Taoismus* in China en de zuidelijk daaraan grenzende landen, alsmede de cultus der voorouders op Japan zijn praktisch toegepaste religie-philosophieën van lageren rang.

Bij de stammen van Noord-Azië met hun sjamanen-priesters bestaat nog het heidendom, dat eveneens in de binnenlanden der Philippijnen, van Borneo en Celebes heerscht. Het overzichtskaartje wijst die verdeeling der godsdiensten in Azië nader aan. De beschrijving dezer verschillende religies volgt later.

De sociaal-ethische verhoudingen bij de Aziatische volken zijn zeer verschillend. Onder de Mohammedanen en over 't geheel in Zuid-Azië is de veelwijverij geoorloofd, hoewel in werkelijkheid alleen tot de aanzienlijken beperkt. Daarentegen bestaat op Ceylon polyandrie of veelmannerij en eveneens in Voor-Indië bij onderscheidene stammen, op het Niligiri-gebergte, in Tibet en elders.

De toestand der vrouw is zeer verschillend bij onderscheidene volken, doch nergens benijdenswaardig. Bij onderscheidene volken geldt de vrouw als een onrein wezen, en bij de armen moet de vrouw meestal den zwaarsten en meesten arbeid verrichten.

Bij de Mohammedaansche volken in Voor-Azië bestaat nog de slavernij. Afrika levert hiervoor jaarlijks een ruim contingent. In Turkestan heeft Rusland thans de slavernij uitgeroeid. Bij de Chineezen is de slavernij nog met het maatschappelijk leven verbonden, en in Britsch-Indië vormt het verbonden zijn der boeren aan den grond eigenlijk ook slavernij, die eerst in den laatsten tijd door Engeland verzacht werd. Bij de Hindu's bestaat nog een scherpe scheiding in standen, doch bij andere volken bestaat reeds politieke en burgerlijke gelijkstelling.

Ook vertoont de staatkundige ontwikkeling in Azië de scherpste tegenstellingen. In China zijn de toestanden economisch en staatkundig bijna als voor eeuwen gebouwd op patriarchale beginselen; Japan is gedurende deze eeuw in korten tijd uit de sfeer der middeleeuwen, zonder tusschentijd, in het moderne staatsleven overgegaan met een Europeesche constitutie; Perzië heeft nog zijn despotisme; in den Maleischen Archipel heerscht staatkundige versnippering en in Tibet en Bhutan bloeit nog de theocratie in alle volheid.

Aldus vindt men in Azië alle toestanden, staatsvormen en godsdiensten, welke de eeuwen hebben opgeleverd, schier gelijktijdig naast elkander. Daardoor blijft dit werelddeel een gebied met een rijk veld voor historische, sociologische en ethnographische studiën, dat nog slechts schaars bewerkt is. Wij hopen ten zeerste, dat het overzicht van de Aziatische volken, hetwelk wij hier slechts kunnen geven, tot verder détail-onderzoek zal aansporen.

HOOFDSTUK III.

DE INDO-EUROPEANEN.

OVERZICHT.

Bij de behandeling der Aziatische volken wenschen wij de geographische volgorde hoofdzakelijk in acht te nemen, gelijk wij dat bij die van Afrika deden, doch daarbij zullen wij tevens de indeeling in taalgroepen, familiën en rassen in het oog houden. Daar wij met Voor-Azië aanvangen, om van hier dieper in Azië door te dringen, moeten wij vooraf de hoofdgroepen van de bewoners dezer landen nader aan een beschouwing onderwerpen.

Het zijn de *Indo-Europeanen*, de *Semieten* en de *Kaukasus-volken*, die in Voor-Azië hoofdzakelijk de bevolking uitmaken. De beide eersten behandelen wij vooraf in het algemeen; bij de Kaukasiërs, die geographisch naast elkander wonen, is dit niet noodig.

* * *

Onder den naam van *Indo-Germanen* verstaat Müller de volken, welke in noordelijk Indië, Belutschistan, Afghanistan, Perzië, een groot deel van Klein-Azië en verder in geheel Europa, uitgezonderd de door de Basken en Finsch-Tataarsche volken bewoonde landstreken, de hoofdbewoners uitmaken. De naam Indo-Europeesche bevolking is echter juister dan de eerstgenoemde voor deze groep. Vroeger toch nam men aan, dat Indiërs en Germanen de uiterste grenzen van die volkengroep vormden, doch later is in het licht gesteld, dat ook de Kelten hiertoe behoorden, zoodat bijna geheel Europa daartoe gerekend moet worden. Daarom zullen wij ook den naam *Indo-Europeanen* voortaan gebruiken, omdat die het meest teekenend is.

De naam *Ariërs*, welke soms ook aan de leden van deze volkengroep gegeven wordt, is evenmin juist, omdat de Ariërs slechts een zeer klein gedeelte uitmaken van de volken, welke wij als Indo-Europeanen omvatten.

Deze groote volkengroep, uit talrijke onderafdeelingen en staatkundige eenheden bestaande, vertoont bovenal een genétische eenheid door de talen, welke de leden spreken. Volgens de onderzoekingen der philologen gedurende de laatste eeuw is namelijk aan het licht gebracht, dat al de talen der Indo-Europeesche volkentakken zijn van één stam, zoodat zij derhalve zeer waarschijnlijk uit een oorspronkelijke taal zijn voortgekomen en niet met andere in betrekking staan. Het zijn een zevental zustertalen, welke als dochters van een reeds overleden moeder kunnen beschouwd worden, en die in buiging, woordvorming en in vele gemeenschappelijke woorden een zelfde karakter bezitten. Men kan daartoe rekenen:

I. Een noordelijke groep: Slavo-Lettisch, Duitsch.
II. Een zuidelijke groep: Grieksch, Latijn, Keltisch.
III. Een zuidoostelijke groep: Iranisch, Sanskriet.

Om den lezer de overeenkomst tusschen deze verschillende talen eenigszins duidelijk te maken, geven wij daarvan eenige voorbeelden, ontleend aan Theodor Poesche en door dezen uit de werken van Grimm en Kuhn bijeengebracht.

Nederlandsch	*twee*	*drie*	*zeven*	*acht*
Duitsch	*zwei*	*drei*	*sîeben*	*acht*
Sanskriet	*dva*	*tri*	*saptan*	*aschtan*
Zend	*dva*	*thri*	*haptan*	*astan*
Perzisch	*du*	*sih*	*heft*	*hescht*
Grieksch	δύο	τρεῖς	ἑπτά	ὀκτώ
Latijnsch	*duo*	*tres*	*septem*	*octo*
Lithausch	*du*	*trys*	*septyni*	*asztuni*
Lettisch	*diwi*	·*trihs*	*septini*	*astoni*
Oud-Slavisch	*dva*	*tri*	*sedm'*	*osm'*
Poolsch	*dwa*	*trzy*	*siedm*	*osm*
Boheemsch	*dwa*	*trj*	*sedm*	*osm*
Gothisch	*tvai*	*dhreis*	*sibun*	*ahtan*
Oud-Hoogduitsch	*zuene*	*dri*	*sipun*	*ahto*
Angelsaksisch	*tvegen*	*dhri*	*seofon*	*eahta*
Engelsch	*two*	*three*	*seven*	*eight*
Oud-Noorsch	*tveir*	*dhrir*	*sjo*	*atto*
Zweedsch	*tva*	*tre*	*sju*	*atta*
Iersch	*do*	*tri*	*seacht*	*ocht*
Welsch	*dau*	*tri*	*saith*	*wyth*

Nog eenige voorbeelden hieraan toegevoegd:

Het woord v a d e r is in het Sanskriet: *pitri*, Zend: *pata*, Lat.: *pater*.

M o e d e r, Sanskr.: *mâtri*, Zend: *mata*, Lat.: *mater*, Iersch: *mathair*, Oud-Slav. *mati*. Het woord beteekent: de scheppende, de ordenende.

W e d u w e, Sanskr.: *vidhavâ* (manneloos), Lat.: *vidua*, Oud-Pruisisch: *widdewu*.

V e e, Sanskr.: *paçu*, Zend: *paçu*, Lat.: *pecu*, Pruisisch: *pecku*,

S c h a a p, Sanskr.: *avis*, Lat.: *ovis*, Lith.: *awis*, Eng.: *ewe* (ooi), Slav.: *ovtza*.

Het bovenstaande is voldoende, om door voorbeelden de resultaten der taalkundigen toe te lichten.

De overeenkomst in taal bij de Indo-Germaansche volken heeft er toe geleid, om tot de afkomst van één gemeenschappelijk stamvolk en uit één zelfde algemeen vaderland voor deze volken in het grijs verleden te besluiten. Waar moet dit vaderland gezocht worden?

De vraag, of al de bewoners der aarde van een menschenpaar afstammen, dan wel of zij uit verschillende oermenschen op onderscheidene plaatsen der aarde ontstaan zijn, is door de wetenschap nog niet beslist beantwoord. Wij willen ons bij deze uitgebreide vraag niet ophouden, doch enkel de belangrijke meeningen omtrent het oorspronkelijk vaderland der Indo-Europeanen bespreken, wijl deze in den laatsten tijd in verschillende richting gingen.

Tot voor kort nam men vrijwel algemeen aan, dat de Indo-Europeesche volken uit Azië afkomstig waren. In Midden-Azië, op het hoogland van Pamir bij de bronnen van de Oxus en Jaxartes of bij de Hindukuh volgens Dahn e. a., in Babylonië volgens Kennedy, tusschen de Kaspische zee en de Zwarte zee volgens Benfey, zou het volk gewoond hebben, dat als de stamvader der Indo-Europeesche volken moet beschouwd worden, en van daar uit zouden zich takken hebben afgescheiden, die vervolgens weder verdeeld werden, en uit het stamvaderland eenige kernen van de Indo-Europeesche grondtaal medenamen, waaruit zich de nieuwe talen ontwikkelden. Zoo ontstonden, volgens de voorstelling, de verschillende talen na de afscheiding, en in deze bleven enkele sporen achter van hun gemeenschappelijken oorsprong.

Voor ongeveer een twintigtal jaren is een nieuwe hypothese omtrent het oorspronkelijk vaderland der Indo-Germanen verkondigd. Het waren bovenal Theodor Poesche, en Karl Penka, die geschriften in het licht gaven, waarin zij de oude meening bestreden. Wel waren anderen hen voorgegaan, doch aan Penka was het voorbehouden, den strijd voort te zetten tot onzen tijd.

In de eerste plaats een korte uiteenzetting der meening van Poesche. Deze geeft als hoofdkenmerken der Indo-Germanen op: blond haar, blauwe oogen en de over-

eenkomst in de taal. Poesche nu neemt aan, dat daar, waar de typen van het ras het zuiverst voorkomen, ook de oorsprong van het ras gezocht moet worden. Terloops zij opgemerkt, dat deze stelling niet geheel juist is en in vele gevallen niet doorgaat, omdat volksverhuizingen en velerlei invloeden voortdurend op de menschheid gewerkt hebben, en dat men evenmin de onveranderlijkheid der soort kan aannemen. Poesche evenwel, op zijn stelling doorgaande, gaat na, hoever de blonde volken verbreid zijn, en hij komt tot het besluit, dat van de randkust der Oostzee de blondheid der menschen naar alle zijden afneemt. Blond haar, blauwe oogen en een blanke huid, zegt Poesche verder, danken alle drie hun ontstaan aan dezelfde oorzaak, nl. gebrek aan pygment of kleurstof in de desbetreffende deelen. De blonden zijn albino's, of liever halve albino's. Nu vond hij, dat het albinisme nergens sterker voorkomt dan in de Rokitno-moerassen bij den bovenloop der Dnjepr. Volgens de mededeeling van den Rus Mainow op het internationale geographisch congres te Parijs in 1875 vindt men in die streken een algemeen verschijnsel van ontkleuring; de paarden hebben er zelfs een grijze of lichtgele kleur, de boombladeren zien bleek, de geheele natuur is er dof en kleurloos. Er schijnt dus iets in den bodem of elders voor te komen, dat die ontkleuring bewerkt. Hier nu zou, volgens Poesche, de oorspronkelijke woonplaats van den oorspronkelijken Indo-Europeeschen volksstam gezocht moeten worden. Het woudland tusschen de Oostzee en de Zwarte zee vormde het centrale gebied, vanwaar de leden van dien stam langzaam verhuisden naar Azië en de overige deelen van Europea. De taal der Lithauers zou ook de meeste overeenkomst hebben met de Indo-Europeesche grondtaal.

De meening van Poesche heeft niet veel bijval verworven. Meer aandacht is nog gewijd aan de studiën van Penka, die in Scandinavië de wieg der Indo-Europeesche volkengroep plaatst. Zijn bewijsgronden berusten op lichamelijke eigenaardigheden en archeologische vondsten en komen bovenal op het volgende neer.

Er bestaat, volgens Penka, in Europa een ouder en een jonger steentijdperk. Het oudste steentijdperk heeft alleen ruw bewerkte, ongeslepen gereedschappen van vuursteen; het jongste daarentegen wijst voorwerpen aan, die een hoogere ontwikkeling der vuursteenbewerking vertoonen: geslepen bijlen en beitels en kunstig bewerkte pijlspitsen. In den oudsten steentijd was, naar de gevonden beenderen te oordeelen, de hond het eenige huisdier en de menschen leefden van jacht en visscherij; in den jongeren steentijd waren geiten, schapen, varkens en, volgens vondsten in Zweden, ook de runderen huisdieren en de menschen dreven landbouw en veeteelt. Den ouderen steentijd vinden wij, behalve in Denemarken en Zweden, ook in West- en Middel-Europa; de jongere steentijd is over de meeste landen van Europa verbreid.

Nu bestaat echter in West- en Middel-Europa tusschen beide een breede kloof, een hiaat, terwijl in Denemarken en Zuid-Zweden tusschen beide cultuurperioden overgangs- en tusschenvormen in de wapens en gereedschappen gevonden zijn.

Hieruit valt te besluiten, dat alleen in Zuid-Skandinavië de oude steenperiode zich organisch tot de jongere ontwikkeld heeft, en dat dus hetzelfde volk in Skandinavië van den trap der beschaving uit den eersten tot dien van den tweeden steentijd is gestegen. In West- en Midden-Europa evenwel was het volk van den jongeren steentijd een ander dan dat van den ouderen, en dat volk van den jongeren steentijd is dus later van elders overgekomen.

In de Oostzeestreken van Noord-Duitschland, in Pruisen, Pommeren en Mecklenburg verscheen de mensch eerst in den jongsten steentijd. Nu zijn de meeste der in de graven uit den steentijd gevonden schedels lang; slechts een zeer gering aantal is kort. Daarom kan men aannemen, gelijk ook Virchow doet, dat de tegenwoordige bewoners van Skandinavië onmiddellijk uit de bewoners van dit land in den steentijd zijn voortgekomen. Dit blijkt ook hieruit, dat in de vormen en ornamenten der gereedschappen en in de wijze van begraven van den jongsten steentijd af en door het bronzen tijdperk naar het ijzeren tijdperk geen sprongen werden ontdekt, maar een geregelde ontwikkeling. Men kan dus aannemen, dat er geen verandering plaats had. Daar nu hetzelfde volk, dat in den jongsten steentijd hier leefde, zooals wij zagen, reeds tijdens den oudsten steentijd in Skandinavië moet gewoond hebben, moeten wij de bewoners van Skandinavië gedurenden den oudsten steentijd als de voorvaderen der tegenwoordige bewoners beschouwen, de oude kern der Indo-Europeanen.

Bij deze positieve bewijzen voegt Penka nog negatieve. Zoo o. m. beweert hij, dat de Germanen niet naar Skandinavië verhuisd kunnen zijn, ten minste niet in den jongsten steentijd. Want in de Germaansche grondtaal is het ijzer reeds bekend 1) en de Germanen zouden dit naar Skandinavië medegebracht hebben. In Skandinavië ontbrak echter de kennis van het ijzer in den jongsten steentijd. Ook kon, zegt Penka, de karakteristieke eigenaardigheid der Germaansche grondtaal, namelijk de klankverschuiving, in den jongsten steentijd nog niet ontwikkeld zijn. De bewoners van Skandinavië en Duitschland moeten dus tot het ontwikkelen der klankverschuiving *Indo-Germanen* genoemd worden, zegt Penka, omdat zij nog geen *Germanen* waren, een bewering, die niet onomstootelijk waar is, wijl zij zich eveneens als een groep van het oorspronkelijke Indo-Europeesche stamvolk konden gescheiden hebben.

Penka meent evenwel bewezen te hebben, dat in Skandinavië in den jongsten steentijd Indo-Germanen woonden. Daar nu, volgens Penka, de beschaving van den jongsten steentijd in geheel Europa een gelijksoortig karakter draagt, moet, volgens hem, hetzelfde langschedelige ras, hetwelk in Skandinavië als de drager dezer beschaving verschijnt, ook voor het overige Europa als zoodanig worden aangenomen, wat uit de vondsten van schedels schijnt te worden afgeleid. En het slot der conclusie is: niet alleen de Germanen, maar ook hun voorouders, de Indo-Europeanen, vonden in Skandinavië hun oorspronkelijk vaderland en hebben zich van hier uit over Europa en een groot gedeelte van Azië tot naar Indië verbreid.

Daar ligt ongetwijfeld bij het eerste lezen in Penka's beweringen een flinkheid en stoutheid van denkbeelden, die evenwel verzwakt wordt, als men bedenkt, dat het bewijsmateriaal van Penka niet altijd vertrouwen verdient. Waar Penka den schedelvorm als een krachtig bewijs voor zijn stelling aanvoert en aanneemt, dat de lange schedel voor het Indo-Europeesche oervolk kenmerkend was, beweert Virchow, dat bij dit volk ook reeds kortschedeligen naast langschedeligen voorkwamen, en dat geen Indo-Europeesch volk bij het eerste voorkomen in de geschiedenis nog een eenheid van lichaamstype vormde. Ook in den jongeren steentijd komen langschedeligen naast kortschedeligen voor.

Wat de archaeologisch-praehistorische argumenten betreft, bij de betrekkelijk geringe bouwstoffen, die men daarvoor heeft, is het gevaarlijk, daarop groote conclusies te bouwen. Men staat op dit gebied niet zelden voor onzekerheid of vermoedens; de archaeologie is een nog te jonge wetenschap, om hiermede de anthropologische vraagstukken op te lossen.

Een hoofdbezwaar tegen de theorie van Penka, want meer is het niet, wordt geleverd door de uitkomsten der taalvorsching. Naar hetgeen de vergelijkende taalstudie geleerd heeft omtrent de levenswijze van het Indo-Europeesche oervolk, moet dit een herdersvolk geweest zijn, dat leefde van de opbrengst der kudden en daarmede rondzwierf over de weiden. Want in alle punten, welke de veehouderij en de wagens betreffen, stemmen de talen der Aziatische Ariërs met de Europeesche Indo-Europeanen overeen; in alles, wat landbouw en bosschen betreft, verschillen zij zeer. Het oorspronkelijk volk moet dus een herdersvolk geweest zijn. Doch nu is Skandinavië met zijn dichte wouden en naakte granietbergen een onmogelijk land voor een nomadenvolk, dat runderen, schapen, geiten en paarden als huisdieren bezat. Penka neemt daarom aan, dat het oorspronkelijke volk een landbouwend volk was, wat in tegenstelling is met de uitkomsten der taalvorschingen, doch dat hij zoekt te redden door een nieuwe taalkundige hypothese.

Over 't geheel vindt de meening van Penka nog niet vele aanhangers, wel vele bestrijders.

De heer Seiler komt in een studie over dit onderwerp tot het besluit, dat „die Heimath der Indo-Germanen" in hoofdzaak gras- en weideland moet geweest zijn, dat zij als nomaden woonden, doch dat hun land niet uitsluitend steppe was, omdat zij de woudboomen en den beer kenden. Zoo komt hij er toe, op taalkundige gronden, om het land in het midden van Rusland, waar de steppe langzamerhand in woud overgaat, het grensgebied tusschen woud en steppe, als hun vaderland aan te

---

1) Dit wordt evenwel bestreden; eerst bij de afzonderlijke Germaansche talen vindt men de kennis van het ijzer.

nemen. Van hier zouden de Aziatische Ariërs naar het zuidoosten getrokken zijn, waar in de steppen de herinnering aan vele boomen langzaam bij hen te loor ging, zoodat zij de namen der boomen zelfs vergaten, wanneer deze niet meer in de steppe voorkwamen. De Europeesche afdeelingen, die langs de grens van woud en steppe naar het Z. W. trokken, behielden de oorspronkelijke benaming van de bosschen, die nog in hun talen voorkomt.

Wij kunnen dit onderwerp niet verder vervolgen. Het bovenstaande is voldoende, om ook den niet-deskundige tot de overtuiging te brengen, dat aan de oplossing van het vraagstuk groote moeielijkheden verbonden zijn. Waar het oorspronkelijk vaderland der Indo-Europeeërs zal geweest zijn, is tot nog toe niet met zekerheid uit te maken. Doch in overeenstemming met hetgeen de volkenbeweging in historischen tijd leert, zijn zeker de Aziatische steppen of hun grenslanden als een zeer vroege woonplaats van den grondstam dier bevolking te beschouwen.

* * *

De volken, welke tot de Indo-Germaansche taalfamilie vereenigd zijn, kunnen naar hun talen weder in acht familiën verdeeld worden: 1 de *Indische*, 2 de *Iransche*, 3 de *Thraco-Illyrische*, 4 de *Grieksche*, 5 de *Italische*, 6 *Letto-Slavische*, 7 de *Germaansche* en 8 de *Keltische familie*. Van deze hebben wij alleen de twee eerste te bespreken, de Aziatische Indo-Europeanen.

Wij hebben boven reeds aangetoond, dat bovenal het taalonderzoek de grondslag is geweest tot begrenzing van de volkengroep der Indo-Europeanen. Wat de lichaamskenmerken betreft, wijzen wij in de eerste plaats op de overeenkomst in huidkleur. De Indo-Europeanen bezitten allen oorspronkelijk een blanke huidkleur, doch de Aziatische groep nadert meer gedeeltelijk de negerachtige kleur, gedeeltelijk de algemeene habitus der Semieten. De leden der Aziatische groep hebben over 't geheel donkere haren en donkere oogen, die der Europeesche groep slechts ten deele.

De Indo-Europeesche groep omvat de volken, die gedurende den historischen tijd de hoogste intellectueele ontwikkeling bereikt hebben. In het algemeen beschouwd kan men zeggen, dat arbeidslust, energie, dapperheid en goede aanleg hebben samengewerkt, om deze groep tot een hoogen trap van ontwikkeling en beschaving te brengen. Bij de Europeesche groep, in het jongere werelddeel, hebben deze eigenschappen tot de wereldheerschappij geleid, welke zij in schier alle werelddeelen uitoefenen. De Aziatische groep evenwel heeft die energie verloren, is meer blijven stilstaan of achteruitgegaan. Zoo buigen zij gedeeltelijk voor het gezag van hun Europeesche stamgenooten.

LITTERATUUR OVER DE INDO-GERMANEN.

THEOD. POESCHE. Die Ariër, Ein Beitrag zur historischen Anthropologie. Jena, 1878.
KARL PENKA. Origines Ariacae, 1883.
" " Die Herkunft der Ariër. Teschen, 1886.
" " Die Heimath der Germanen, 1893.
A. PICTET. Les origines Indo-Européennes. Paris, 1859—'63.
O. SCHRADER. Sprachvergleichung und Urgeschichte, 1890.
FR. SEILER. Die Heimath der Indo-Germanen. Hamburg, 1894.

HOOFDSTUK IV.

DE SEMIETISCHE VOLKEN.

OVERZICHT.

Met den bijbelschen naam *Semieten*, aldus genoemd naar *Sem*, den oudsten zoon van Noach, die volgens de Mozaïsche overlevering (I Mozes 10, 21, enz.) de stamvader der volken van Zuidwest-Azië zou zijn, worden in de nieuwere werken der volkenkunde die volken der oudheid en van den nieuwen tijd aangeduid, welke de na met elkander verwante *Semietische talen* spreken. De naam Semieten is in de eerste helft dezer eeuw hiervoor ingevoerd door J. G. Eichhorn te Göttingen en werd later algemeen door de ethnographen overgenomen, al verloor de bijbelsche naam ook zijn oorspronkelijke beteekenis. Bovenal is het dus de taal, die de Semietische volken verbindt, al meent men ook in het lichaamsuiterlijk eenige verwante trekken te vinden.

Volgens de aangenomen voorstelling zijn alle Semietische talen voortgekomen uit een zelfde oorspronkelijke Semietische *grondtaal*, die echter reeds lang is uitgestorven. De ontwikkeling van die grondtaal en haar overgang tot de verschillende taaltakken kan niet in bijzonderheden worden nagegaan. Doch elk der Semietische talen heeft een aantal woorden, die niet bij de naburige talen gevonden worden. Vele dezer woorden zijn misschien uit de oorspronkelijke Semietische taal medegebracht en verdwenen bij sommige volken, terwijl zij bij andere in wezen bleven.

Talrijke pogingen zijn aangewend, om de betrekking tusschen de Semietische en de Indo-Europeesche talen te vinden. Het was zeer natuurlijk te veronderstellen, dat de talen van twee rassen, welke, met uitzondering van de Egyptenaren, een gemeenschappelijke beschavingsgeschiedenis doorliepen, in vroeger eeuwen naast elkander woonden, ook uit een zelfde oer-taal zouden zijn voortgekomen. Inderdaad is er grond, om te vermoeden, dat niet alleen Indo-Europeesche en Semietische, maar ook nog andere talen uit diezelfde bron zijn voortgesproten. De afscheiding had echter in zeer vroegen tijd plaats, zoodat de talen in vóórhistorischen tijd zeer waren veranderd en vervormd, waardoor zij de sporen van gemeenschappelijke afkomst geheel verloren hebben. Dit is het geval met de Semietische en de Indo-Europeesche talen.

De Semietische talen vertoonen echter groote overeenkomst met de talen van Noord-Afrika, zoodat men een nadere verwantschap met deze dient aan te nemen. Dit is o. a. het geval met de talen, die men als *Hamietische* samenvat, en waartoe behooren het *Berbersch*, *Egyptisch*, *Bedja* en verschillene talen, die in Abessinië en naburige landen gesproken worden, als *Galla*, *Dankali*, enz.

De taalkunde is nog niet voldoende gevorderd met de Hamietische talen, om hun onderlinge verwantschap met de Semietische volkomen aan te wijzen.

De overeenkomst van de Semietische met de Hamietische talen en de physische overeenkomst van Semieten en Hamieten hebben tot de vraag geleid, waar het oorspronkelijk vaderland der gemeenschappelijke grondtaal en van het oorspronkelijke volk moet gezocht worden?

Langen tijd zocht men dit vaderland in Armenië in overeenstemming met den bijbel, terwijl deze ook Babylon als den oorsprong der volken aanwijst. Sprenger en Schrader beschouwen Arabië als den oorsprong van het Semietische ras, en werkelijk er is veel, wat vóór deze meening schijnt te pleiten. De geschiedenis vermeldt, dat sedert zeer oude tijden stammen van de Arabische woestijnen zich verplaatsten naar

de omringende, meer vruchtbare landen en geheel landbouwers werden. Verschillende sporen in de taal schijnen aan te duiden, dat Hebreeërs en Arameeërs oorspronkelijk nomaden waren, zooals ook de gewijde schrift leert omtrent de aartsvaders. Het echte vaderland der nomaden nu is Arabië met zijn noordelijke voortzetting in de Syrische woestijn, en men moet toegeven, dat de Arabieren de trekken van het Semietische ras het zuiverst hebben bewaard.

Een der meest bekwame Oriëntalisten, Ignazio Guidi, heeft getracht aan te toonen, dat het oorspronkelijk vaderland in de landen aan de beneden-Euphraat moet gezocht worden. Hij meent, dat de geographische, botanische en zoölogische begrippen, welke in de verschillende Semietische talen door dezelfde woorden worden uitgedrukt, overeenkomen met de natuurlijke gesteldheid in het bovengenoemde land en dus daar moeten ontstaan zijn. Met veel vernuft is ontegenzeggelijk deze theorie opgesteld, maar hiertegenover moeten vele woorden kunnen gesteld worden, die wel van de Semietische taal afstammen en toch in geen geval in de landen aan de Euphraat kunnen ontstaan zijn. Daarenboven zijn de woorden der Semietische talen nog niet voldoende bekend, om daarop ver reikende conclusiën te bouwen. De beoefenaars dezer talen moeten dan ook erkennen, dat de taalstudie geen voldoende gegevens heeft verstrekt, om het oorspronkelijk Semietisch vaderland met zekerheid aan te wijzen. Ook de overige wetenschappen laten ons hieromtrent tot nog toe in het onzekere.

Het is niet gemakkelijk, nog met juistheid het verband tusschen de Hamieto-Semietische talen in bijzonderheden aan te wijzen, zeiden wij, doch in het algemeen kan men een overeenkomst aantoonen, die met voldoende zekerheid op een gemeenschappelijke afkomst wijst. Iedere taal toch heeft iets eigenaardigs verkregen, dat alleen aan haar toebehoort en niet gemeenschappelijk eigendom is.

Een algemeene eigenschap van alle Semietische talen is deze, dat elke wortel uit drie consonanten bestaan moet, welke steeds onveranderd blijven, terwijl de daartusschen voorkomende vocalen veranderen en de verschillende grammatische en andere betrekkingen uitdrukken. Zoo luidde in de oorspronkelijke taal bijv. *kadhala* = hij doodde, *kadhila* = hij wordt gedood, *kadhl* = moordenaar, *kidhl* = vijand. Daardoor verschillen de Indo-Europeesche talen geheel van de Semietische, dat bij de eerste de uitgangen enz. de rol spelen, welke bij de laatste de vocaalveranderingen vervullen.

De verwantschap van de Semietische met de Hamietische talen is verder verwijderd, maar toch als zeker vastgesteld. Wij mogen ons echter hiermede niet nader bezighouden.

* * *

De belangrijke taalstam der Semieten bestaat gedeeltelijk uit levende, gedeeltelijk uit doode talen. Men kan de talen, die er toe behooren, in een noordelijke en een zuidelijke groep onderscheiden. Tot de noordelijke afdeeling behooren de eerst in den laatsten tijd door ontcijfering van het spijkerschrift bekend geworden zustertalen van het oude *Assyrië* en *Babylonië*, de *Hebreeuwsche*, *Samaritaansche* en *Moabietische* talen, het *Phoenicisch* en het *Punisch* der Karthagers en de *Arameesche taal*. Deze laatste was oorspronkelijk de taal der Semietische bergvolken, die zich als handelstaal reeds vroeg over Noord-Azië verbreidde en van de 8ste eeuw vóór Chr. af langzamerhand alle bovengenoemde talen uit den mond der bevolking verdrong.

Het eerst komt het Arameesch voor in de vertalingen bij het spijkerschrift, verder werd het door de Joden in den tijd der Babylonische ballingschap gesproken als *Chaldeeuwsch* en als schrijftaal tot de 10de eeuw na Chr. gebruikt, en als *Syrisch* vindt men die taal het eerst op de opschriften van Palmyra en bij de Christelijke Syriërs, als *Mandaïsch* bij de sekte der Mandeeërs.

Van al die Noord-Semietische talen zijn op dit oogenblik enkel eenige verbasterde Syrische volksdialecten overgebleven, welke door Nestorianen en Jakobieten gesproken worden, alsmede het nieuw-Hebreeuwsch, een moderne vorm van het Hebreeuwsch, dat door de Joden gedeeltelijk als schrijftaal gebruikt wordt.

De eigenlijke Arabieren komen onder de Semietische volken het laatst op het veld der geschiedenis, maar hebben er het langst hun plaats ingenomen en de Arabische taal heeft de noordelijke Semietische talen grootendeels verdrongen. De taal der Arabieren in de tiende eeuw na Chr. was veel primitiever gebouwd dan de oude

Semitiesche talen een tiental eeuwen vóór onze tijdrekening en kan daardoor ook eenigszins als het voorbeeld der oorspronkelijke Semietische taal gelden. Oorspronkelijk bestaat de Arabische taal uit een aantal dialecten der afzonderlijke stammen. De centralisatie en litterarische ontwikkeling, welke de Islam bracht, hadden ten gevolge, dat de dialecten in één taal opgingen, en deze werd door de veroveringen der Arabieren en door de bekeering tot den Islam over tal van volken in West-Azië en Noord-Afrika verbreid.

Die groote verbreiding onder allerlei volken gaf aan het Arabisch in de onderscheidene deelen van het taalgebied een verschillend karakter. Zoo kan men tegenwoordig een viertal dialecten onderscheiden bij het Arabisch: dat van Arabië, van Syrië, van Egypte en van de Berberlanden. Doch ook in vele landen, die niet aan de Arabieren onderworpen werden, vertoonden zich sporen der Arabische taal. De handelsbetrekkingen der Arabieren, en de bedevaarten naar Mekka werkten die verbreiding van het Arabisch in de hand.

De andere hoofdgroep der Zuid-Semietische talen, het *Himjarietisch*, kwam voor in Zuid-Arabië; hier vindt men nog *Sabeïsche* geschriften, welke daarin geschreven zijn. Deze taal moet al vroeg over de Roode Zee naar Abessinië zijn gebracht; hier vindt men o. a. de na met Himjarietisch verwante *Ethiopische* taal, waarvan de levende talen in *Abessinië: Amharisch*, *Tigré*, *Tigrina* en *Harari* afstammen.

Van de volken, die tot de Semietische groep behooren, nemen de *Arabieren* de eerste plaats in. Zij zijn niet alleen de talrijkste vertegenwoordigers der Semieten, doch hebben sedert de middeleeuwen ook de grootste beteekenis en invloed op de geschiedenis.

De Semietische volkeren der oudheid, Chaldeeërs, Phoeniciërs en Joden, die eens door macht en beschaving belangrijk waren, hebben hun rang reeds lang verloren, en zijn ondergegaan in den strijd der natiën, of enkel tot op verstrooide individuen versmolten.

* * *

Nog een enkel woord over het karakter der Semieten in het algemeen.

In deze eeuw, evenals vroeger, is herhaaldelijk in Europa de vraag te berde gebracht, welke beteekenis de Semietische volken zouden gehad hebben of nog zouden hebben op de wereldgeschiedenis, voor de beschaving, ten opzichte der economische toestanden? Bezitten die volken den aanleg, de energie en het vermogen, om een belangrijke rol te vervullen in de wereldgeschiedenis?

Bij de beantwoording dezer vraag denkt men dikwijls uitsluitend aan de Israëlieten, omdat zij de Semieten zijn, die overal gevonden worden. Zoo beperkt moet men deze vraag niet opvatten; van het standpunt der volkenkunde heeft de vraag een omvangrijker beteekenis.

Wie de volken der aarde overziet, zal moeten toegeven, dat de hoofdvertegenwoordigers der cultuurrassen zijn de Indo-Europeanen en de Semieten. Wat Griekenland was voor de intellectueele beschaving, wat Rome was voor de staatkunde, waren de Semieten voor den godsdienst, zegt Renan.

Het oordeel over het karakter der Semieten is zeer verschillend. Dozy zegt, dat de Arabieren weinig verbeeldingskracht bezitten (1861); A. v. Kremer noemt hen even rijk aan phantasie als de Hebreeërs, en veelzijdiger in scheppend vermogen. Wat de Arabier van zijn stamgenooten onderscheidt, is bovenal zijn sterk uitkomende idealistische richting, meent v. Kremer, het overheerschen der phantasie over het nadenken, der hartstocht over rustige overweging, juist het tegengestelde van hetgeen Dozy beweert, als hij zegt van den Arabier: „C'est un homme pratique, positif, qui s'en tient aux réalités." Sprenger heeft in dit opzicht dezelfde meening als Dozy: „die Phantasie gewinne beim Araber selten das Uebergewicht über die Urtheilskraft."

Renan, die de Semieten karakteriseerde, spreekt geen gunstig oordeel uit over het geheele volk, en noemt het een „race inférieure," in vergelijking met de Indo-Europeanen. Hij schrijft den Semieten een „absence de complexité des nuances," en een „sentiment exclusif de l'unité" toe, als ongeschikt om de veelheid te omvatten, en daardoor waren zij instinctief tot het monotheïsme gekomen. Zij hadden geen mythologie, geen philosophie, geen wetenschap. Polytheïsmus en philosophie, meent

Renan, zijn uitvloeisels van de geschiktheid, om de veelheid te omvatten; in de kindsheid van een volk werd uit dezen aanleg het polytheïsme geboren, in den tijd van de rijpheid de philosophie.

Profetie en reëele openbaring waren Semietische produkten; bij de Ariërs daarentegen ontwikkelde zich de philosophische leer der incarnatie.

Den Semieten ontbrak het aan verbeeldingskracht; daardoor bezitten zij geen epopeeën, geen drama's en is hun poëzie subjectief.

De Semieten worden gekarakteriseerd door eenvoud, „simplicité", door de ongeschiktheid om iets groots en volledigs te vormen. Daardoor hebben de Semieten nooit groote staten kunnen stichten, en hebben zij geen aristocratie, geen feudaalsysteem, geen militaire organisatie gehad. Renan besluit zijn karakterschets met de volgende woorden:

„Ainsi la race sémitique se reconnait presque uniquement à des caractères négatifs: elle n'a ni mythologie, ni épopée, ni science, ni philosophie, ni fiction, ni arts plastiques, ni vie civile: en tout absence de complexité des nuances, sentiment exclusif de l'unité."

Laten wij opmerken, om misverstand te voorkomen, dat Renan hier niet spreekt van de Israëlieten, maar van het grootste gedeelte van het Semietische ras. Hij zegt dat elders, waar hij zich aldus uitdrukt: „Les peuples indo-européens et les peuples sémitiques sont encore de nos jours parfaitement distincts. Je ne parle pas des Juifs, auxquels leur singulière et admirable destinée historique a donné dans l'humanité comme une place exceptionnelle, et encore, si l'on excepte la France, qui a élevé dans le monde le principe d'une civilisation purement idéale, écartant toute idée de différence des races, les Juifs presque partout forment encore une société à part. Les Arabes du moins, et dans un sens plus général les musulmans, sont aujourd'hui plus éloignés de nous qu'ils ne l'ont jamais été. Le musulman et l'Européen sont en présence l'un de l'autre comme deux êtres d'une espèce différente, n'ayant rien de commun dans la manière de penser et de sentir."

Op politiek gebied heeft het Semietische ras niets geleverd, zegt Renan verder: het politieke leven is schijnbaar eigen aan de Indo-Europeesche volken. En verder: „Théocratie, anarchie, despotisme, tel est le résumé de la politique sémitique."

Al hebben de kunst en de poëzie der Semieten ons weinig geleverd, al zijn de wetenschap en de philosophie hoofdzakelijk Grieksch geworden, toch stonden de denkbeelden omtrent moraal en sociale rechtvaardigheid bij de Semieten niet zelden vrij hoog en waren zij zuiver. De wetten van Mozes voerden hooge rechtsbeginselen in, en de profeten van Israël traden somtijds op als echte volkstribunen voor sociale rechtvaardigheid. De moraal van het Christendom is het eerst in de Semietische taal gepredikt.

De Semieten waren zeer zeker geen kunstenaars, doch meer nuchteren van gemoed, en dat nuchter karakter oefende zijn invloed uit op religie, kunst, poëzie en wetenschap. In de religie openbaarde dit zich door eenvoudige, gemakkelijk verstaanbare godsdienstige beschouwingen en begrippen, die zoowel in den Koran als in den Bijbel tot uitdrukking komen. Daarbij kwam, dat het bijgeloof bij de Semietische volken minder sterk was dan bij vele Indo-Europeesche.

De mythologie der Semieten was, zoover die bekend is, bij Phoeniciërs, Syriërs en Arabieren uiterst nuchter en eenvoudig en kon niet met die der Grieken vergeleken worden. Ongetwijfeld is dit een gevolg van den nuchteren aard des volks, waar minder de phantasie werkt.

Uit diezelfde eigenschap moet waarschijnlijk ook verklaard worden de geringe neiging tot mystiek bij de Semieten. Het Jodendom heeft zich langen tijd van het mysticisme geheel vrij gehouden en ook de Islam deed er oorspronkelijk niet aan mede. Toen evenwel de Islam in Perzië beleden werd, verkreeg hij onder deze Indo-Europeeërs een meer mystiek karakter; de Perzen hebben ook het leven van Mohammed in het phantastische gewaad gehuld als waarmede Buddha was getooid.

De nuchtere opvatting der Semieten had invloed op hun philosophie, die een praktisch karakter verkreeg, en tot oplossing van praktische vragen leidde. Hieruit moet voorzeker het feit verklaard worden, dat de rechtsgeleerdheid in het bijzonder met succes door de Israëlieten beoefend wordt. De bewering van Renan, dat de

Semieten geen philosophie hadden, is zeker onjuist; hun wijsbegeerte droeg echter een ander karakter dan de Grieksche. Ongetwijfeld is Renan in menig opzicht te ver gegaan en eenzijdig geweest, evenzeer als hij de verdraagzaamheid van zijn eigen volk ten opzichte van andere rassen heeft overschat.

Een andere karaktertrek van de Semieten is de sterk uitkomende individualiteit der enkele persoonlijkheid, die niet licht in andere persoonlijkheden opgaat, doch zich met buitengewone taaiheid overal handhaaft. Deze individualiteit drukte op de Semieten in politiek-sociaal zoowel als in religieus en wetenschappelijk opzicht een bijzonderen stempel. Bij de Semieten heerschte steeds groote achting voor de individualiteit en ten gevolge daarvan ook een groote persoonlijke vrijheid en volkomen gelijkheid, bovenal voor de wet. Die vrijheid en gelijkheid gaf het Semietendom in sociaal opzicht een bijzonder karakter, zoodat sociaal-politieke ideeën licht wortel bij hen schoten.

Een geboorte-aristocratie en een feudaal-systeem konden daardoor niet bij de Semieten ontstaan, en al waren er bij de Arabieren edele geslachten of edele stammen, bevoorrecht werd er niemand. Door dezelfde oorzaken konden zich bij de Semieten geen kastewezen en geen kaste-achtig priesterdom ontwikkelen.

Bij de Semieten heerschten dan ook grootendeels demokratische staatsinrichtingen en autonomie. De Mozaïsche staatsinstellingen berustten steeds op het beginsel van volkomen gelijkheid en zelfbeheer; het geheele volk, zoowel als elk dorp, zou zichzelf regeeren, en zoo geschiedde het nog ten deele onder de koningen. De eerste koning van Israël was een eenvoudige boer. De Arabische koning, scheik, of hoe hij genoemd mag worden, is steeds slechts een „primus inter pares", een eerste onder gelijken. Hij is een ambtenaar met beperkte macht, voorzitter der vergadering, en wordt gekozen, doch de waardigheid is niet erfelijk. Ook het Khalifaat berustte oorspronkelijk op geheel democratische beginselen; de geheele eigendom en de inkomsten van den staat behoorden allen toe en werden ook onder allen als jaarlijksche dotatie verdeeld. Zoo lang het Khalifaat in Mekka was, bleef deze toestand bestaan; na de verplaatsing van het Khalifaat naar Damaskus en met de troonsbestijging der Omyaden kwam hierin verandering. Het despotisme van het Khalifaat dagteekent eerst van de overbrenging naar Bagdad.

De sterk uitgesproken individualiteit der Semieten heeft groote nadeelen met zich gesleept. Hierdoor ontbreekt het hun aan eenheid, samenhang en strenge orde. Een gevolg hiervan is, dat zij zelden tot de stichting van groote staten kwamen en deze niet in stand konden houden.

Een ander gevolg van die sterk uitkomende individualiteit is het egoïsme, de zelfoverschatting en de polygamie bij vele Semietische volken. Verder vloeien hieruit voort hebzucht, hoewel gepaard met aan verkwisting grenzende mildheid aan den anderen kant; sluwheid, om dat egoïsme te bevredigen, mede een uitvloeisel van het scherpe verstand en van een neiging tot spitsvondigheid. Uit dienzelfden geestesaanleg der Semieten komt de bijtende, piquante satire, de scherpe geestigheid en snijdende ironie voort, waarin de Arabische en Joodsche dichters der middeleeuwen uitmuntten en waardoor Joodsche schrijvers ook van onzen tijd zich nog kenmerken. Voor dit laatste behoeven wij slechts te wijzen op Heine, wiens evenbeeld men vruchteloos zoekt op dit gebied.

De individualistische zin der Semieten openbaart zich ook in hun geschiktheid om abstracte onderwerpen te individualiseeren, d. i. een concrete, om zoo te zeggen, materiëele gedaante te geven. Hun poëzie is vooral subjectief, meer een uiting van hetgeen zij gevoelen dan een weergeven van hetgeen zij waarnemen. Daardoor zijn hun klaagliederen krachtig, hevig, niet berustend, maar hemelbestormend, en dezelfde eigenschap maakt de Semieten niet geschikt voor het drama, maar meer tot lyrische dichters.

De godsidee der Semieten is eveneens een uitdrukking van het individualisme. Hun God of goden zijn geen vage samenvattingen van ideeën, geen uitvloeisels van pantheïsme, maar worden persoonlijk voorgesteld; het zijn wezens, gevormd naar het beeld der Semieten zelf. Het Semietische volk was door die eigenschap ook aangewezen voor het monotheïsme, het éengodendom. Van het pantheïsme en polytheïsme, van de vergoddelijking der abstrakte natuurkrachten en daaraan verbonden mythologieën,

welke bij de Ariërs tot uitdrukking kwamen, vindt men bij hen oorspronkelijk niets. Het waren de Mohammedaansche Indo-Europeanen, die in den boezem van den Islam pantheïstische secten stichtten, als de Perzische pantheïsten Hallay, Sohrawerdi e. a.

Wij mogen in deze karakterschets niet verder gaan. Het Semietische ras heeft ongetwijfeld zijn deugden en gebreken, doch deze enkele voorbeelden zijn voldoende, om vele verschijnselen in het Semietisme uit den aanleg en de neigingen des volks te verklaren. Doch daarbij mag niet uit het oog verloren worden, dat ook de historische gebeurtenissen grooten invloed hadden op de Semietische karaktertrekken en deze wijzigden, hier matigden, daar scherper deden uitkomen. Overal heeft het ras echter zijn meest uitkomende kenmerken bewaard, zoodat men met recht van een Semietische volkengroep mag spreken, zoowel in sociologischen als in taalkundigen en ethnographischen zin.

LITTERATUUR.

E. Renan. Histoire générale et système comparé des langues sémitiques. Paris, 1864.
„ De la part des peuples sémitiques dans l'histoire de la civilisation. Paris, 1862.
„ Histoire du peuple d'Israël. Paris, 1887.
Hommel. Die semitischen Völker und Sprachen. Leipz., 1881—82.
Fr. Delitssch. Studiën über indo-germanische-semitische Wurzelverwandtschaft. Leipzig, 1882.
D. Chwolson. Die Semitischen Völker, Versuch einer Charakteristik. Berlin, 1872.

HOOFDSTUK V.

ARABIË EN DE ARABIEREN.

Het westen van Azië eindigt in twee schiereilanden. Met een afwisselenden vorm en sierlijke gedaante wijst *Klein-Azië* op Europa als het land der toekomst. Doch

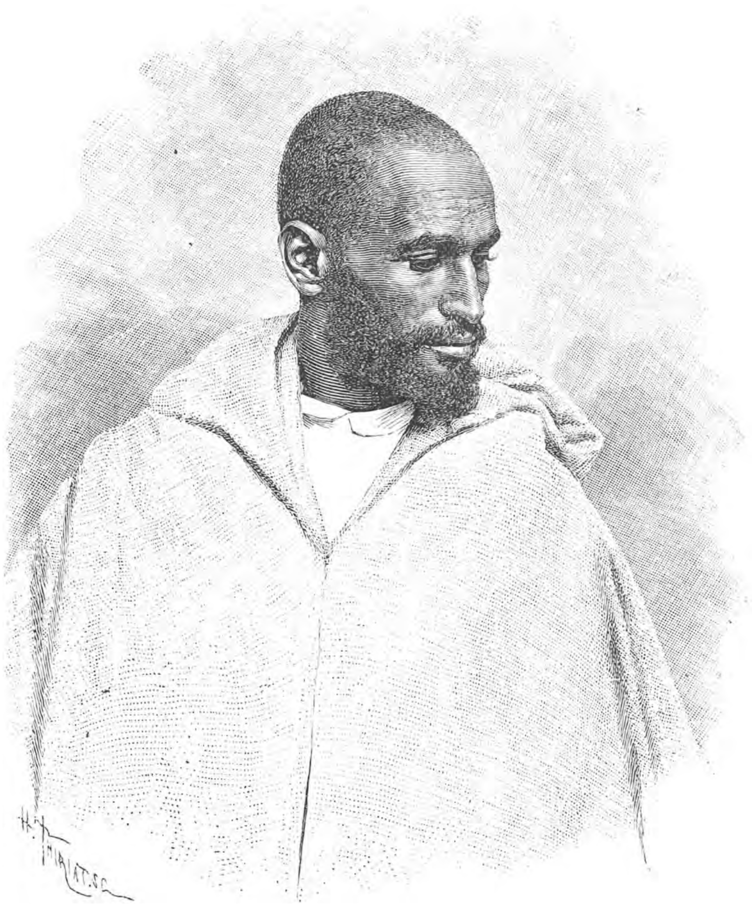

ARABIER IN AFRIKA.

naar het zuiden breidt zich een logge, lompe landmassa uit, die wegens het ongelede in uiterlijken vorm doet denken aan Afrika en in zijn geschiedenis en beschaving

ook ten nauwste met dit werelddeel verbonden is. Wij bedoelen het schiereiland Arabië.

Arabië vormt als het ware een werelddeel op zichzelf. Aan drie zijden wordt het schiereiland ingesloten door water: in het westen door de smalle, kanaalvormige inzinking der aardkorst, welke de Roode Zee vormt; in het oosten door de Golf van Oman met de Perzische Golf, met het dal van Mesopotamië naar het noorden, een geologische parallel van de eerstgenoemde. In het zuiden bespoelen de wateren der Golf van Aden en van den Indischen Oceaan de kust van Arabië. Toch heeft Arabië niets van een eiland of schiereiland en heeft het water weinig invloed op het binnen-

ARABISCHE VROUW.

land uitgeoefend. De kusten van Arabië zijn voor de grootste helft steil, moeielijk te naderen en slechts enkele punten boden gunstige voorwaarden aan voor het ontstaan van handelssteden, als Maskate in het oosten en Aden in het zuiden. Ook de westkust aan de Roode Zee, die in de zuidelijke helft met koraalriffen omzoomd en in het zuiden laag, doch in het noorden steil is, vormt een moeielijk te genaken grens, zooals reeds valt af te leiden uit de weinige steden. Een smalle, vlakke kustzoom gaat verder van de Roode Zee door terrassen en randgebergten in de hoogvlakte van het binnenland over. Daardoor is het land van de zeezijde afgesloten en is het geen wonder, dat men in de oudheid weinig meer dan de kuststreken van Arabië kende.

Ook in het noorden was Arabië zoo goed als ontoegankelijk door woestijnen. Daardoor lag het land op zichzelf, afgesloten van de buitenwereld, die er niet in doordrong. Tot het midden dezer eeuw wist men weinig meer van Arabië dan hetgeen enkele pelgrims in schaarsche berichten daaromtrent mededeelden.

De verhouding der Arabieren tot de buitenwereld was echter niet dezelfde als die van de buitenwereld tot Arabië. Het land der woestijnen en weinig produkten, dat den vreemdeling niet naar het binnenland lokte, noodzaakte de bewoners, die het land met zijn oasen, zijn bronnen, zijn wegen en voortbrengselen kenden, tot een zwervend leven, nu hier dan daar verblijf houdend. Toen de leer van Mohammed, zoo bij uitstek geschikt voor dit volk, de Arabieren drong, de leer van hun profeet tot buiten de grenzen van Arabië te verbreiden, waren de zwervende zonen der woestijn hiertoe aangewezen.

Het binnenland van Arabië is een woestijngebied. Het is zandwoestijn en rotswildernis — „de door de karavanen wegens hun verschrikkingen gevreesde „Nefud" of „Dehna" omringen ons, als wij, van de Beneden-Euphraat komend, het Arabische schiereiland betreden", zegt een reiziger. De Dehna of Dahna is de meest verschrikkelijke woestijn, waarin zelfs geen oasen voorkomen; met recht wordt dit gebied een „zandwoestijn" genoemd. De Nefud is een gebied met zware, roodachtige zanden, die een golfvormige oppervlakte bezitten. Een woeste chaos van zandheuvels ligt hier verspreid, hoewel de wind meestal rijen schijnt gevormd te hebben, welker kruinen doorgaans 30—50 meter, soms ook 100 meter van elkander verwijderd liggen. Zoo hier en daar steken doornachtige stammen tot een manshoogte boven het dorre zand uit: hout, dat bij koud weer voor brandstof dient, want groote hitte en felle koude wisselen elkaar af in deze woestijn; in den winter wordt zelfs de oppervlakte met een sneeuwlaagje gedekt.

De woeste Nefud wordt algemeen geschuwd. Arabierenstammen, die er ver in doordringen, verliezen gewoonlijk eenige lieden, die tusschen de zandheuvels verdwaald raken en den terugweg niet kunnen vinden. 1)

Men onderscheidt in het binnenland „Nedsjed", d. i. hoogland, en „Refuds", d. i. woestijnen. Alleen langs de beken van het bergland vindt men landbouw, alsmede in enkele oasen, die de eentonige dorheid verbreken. De rivieren des lands zijn echter alle „wadi's", d. i. rivierbeddingen, die slechts in den regentijd water hebben, doch overigens droog zijn. Geen stroomende rivier bereikt door dit woestijnland de zee; alleen de kameel, het schip der woestijn, vormt er het vervoermiddel. Daardoor is de kameel een niet genoeg te waardeeren schat voor dit volk. Verder is het snelvoetige edele paard in het woestijnland zeer geliefd.

Arabië vormt over 't geheel een plateau van 1000—1300 meter gemiddelde hoogte, dat met randgebergten omringd is. Die randgebergten ontvangen den meesten regen en de terrassen, waarin zij afdalen, vormen het vruchtbaarste gebied. Daar verbouwt men granen, wijn, dadels en koffie.

Arabië ligt als woestijnland niet op zichzelf. Naar het westen heeft deze natuurvorm nog in verhoogden graad een voortzetting in de Sáhara en in het oosten vindt men een grootere uitbreiding der woestijnen in de Gobi, terwijl ook het binnenland van Perzië er gedeeltelijk toe gerekend kan worden. Het is een lange gordel van woestijnen, die de oude wereld van het oosten naar het westen doorsnijdt en waarvan Arabië het centrale deel vormt.

De centrale ligging, de ontwikkeling van het nomadische herdersleven, waartoe de woestijn aanleiding geeft en die een krijgszuchtigen aard verwekt (zie I pag. 398), had ten gevolge, dat de Arabieren een belangrijk volk werden in de wereldgeschiedenis, en zij zoowel in Noord-Afrika als in West-Azië gedurende eeuwen een buitengewonen invloed hebben uitgeoefend. Daarom moeten wij bij de Arabieren nader stilstaan en hen in hun geschiedenis, leven en karakter nader leeren kennen.

* * *

De oude Grieken en Romeinen spreken in hun geschriften van een *steenachtig, zandig* en *gelukkig Arabië*, een indeeling, welke den ouden bewoners des lands niet

1) E. Nolde, Reise nach Innerarabien 1893. (Globus 1895).

bekend was, want in Arabië waren geen grenzen vastgesteld, en de bewoners rekenden, dat hun land zich zoo ver uitstrekte als de kudden rondzwierven. Genoemde indeeling had echter toch recht van bestaan wegens de gesteldheid des lands. Alleen het noordelijke, door kale granietrotsen doorsneden steenachtige *Petreïsch Arabië*, met *Petra* (Hebr. Sela) de schitterende hoofdstad van het oude Nabateërrijk, was echter door de oude Grieken en Romeinen bezocht geworden. Het binnenland van Arabië, waar de nomadische herderstammen onder hun stam- en familiehoofden rondtrokken, was hun onbekend. Zelfs van het rotsachtige trappenland Hedschas in het westen, dat naar Tehama of Nederland, het laagland aan de Roode Zee, afdaalt, en van de zuidwestelijke kuststreek *Jemen*, welke wegens de vruchtbaarheid harer dalen met recht den naam van *Gelukkig Arabië* verkreeg, droegen de oude schrijvers nauwelijks kennis.

Toch had zich in dit laatste gedeelte tijdens de oudheid reeds een levendige zee- en karavanenhandel ontwikkeld, die er groote welvaart bracht, zoodat verhalen van schippers omtrent de rijkdommen van dit land, welke Strabo en Diodorus mededeelen, meer op fabelen dan op werkelijkheid gelijken. Deze bewijzen, dat Gelukkig Arabië reeds in de oudheid groote steden met prachtige tempels en paleizen bezat, en dat zijn bewoners die van het binnenland ver in beschaving en ontwikkeling vooruit waren. Wat de oude schrijvers van de prachtige steden verhalen, wordt bevestigd door de ruïnen der Arabische steden als van Mareb, van Nakab el Hadschar, van Misenât e. a.

KLEIN MEISJE UIT JEMEN.

Van de stad Mareb of Saba, de hoofdstad van de Sabaeërs, geeft Strabo ongeveer de volgende beschrijving. „De stad ligt op een lommerrijken berg. Men vindt er een koning, die voorzitter van het gerecht is, en verschillende instellingen. Den koning is het niet geoorloofd uit zijn slot te gaan. Niet alleen hij, maar zijn geheele omgeving leeft in weelde en verwijfdheid. Het volk houdt zich òf met den landbouw òf met den specerijenhandel bezig, zoowel inlandsche als Aethiopische, welke laatste verkregen worden door een overvaart met lederen booten (over de Roode Zee). Door dezen handel zijn de bewoners de rijksten van allen en bezitten zij een groote menigte gouden en zilveren voorwerpen, schalen enz.; rustbedden, drievoeten en allerlei huisbenoodigdheden en sieraden. Zelfs deuren, manden en dekens zijn met ivoor, goud, zilver en edelgesteenten versierd."

Toen evenwel de heerschappij van Rome zich over Syrië en Mesopotamië uitbreidde, geraakte de handelsbloei van Arabië in verval, de karavanenwegen werden verlaten en de groote steden verwoest. Daardoor werden de bewoners van Jemen, de Azditen, genoodzaakt voor een gedeelte hun land te verlaten; zij vestigden zich in Hedschas of in de oasen der woestijn; een ander gedeelte verhuisde naar de streken van Mekka en Medina: weer een ander gedeelte grondvestte het Rijk Hira aan de Perzische grens, waar weldra een schitterend vorstenhof ontstond, door poëzie en muziek opgevroolijkt.

* * *

Aldus was de toestand der bevolking aan den rand van Arabië. Geheel anders was het in het binnenland van het schiereiland. Daar was het oorspronkelijk nomaden-leven in stand gebleven met al zijn eigenaardigheden. Die nomaden of zwervende herdersvolken verkregen den naam van Bedoeienen (bedâwi Arab. = in de woestijn rondzwervend).

Terwijl de stadsbewoners in de vruchtbare kustdalen de goederen en genietingen der aarde met rijken overvloed smaakten en daardoor tot verweekelijking en verwijfdheid vervielen, brachten de Bedoeienen, die halfnaakt met hun kudden van geiten en schapen, met kameelen en paarden de steppen doortrokken, die voortdurend

met elkander in strijd waren om het bezit van bronnen of weiden, zoo schaarsch in hun land, of die zich door koene rooftochten van de rijkdommen der grenslanden trachtten meester te maken, hun stoutmoedigen aard tot verdere ontwikkeling. De handelskaravanen, die het land doortrokken, voerden begeerlijke zaken mede, welke den armen zonen der woestijn toelachten en hen met een schier onweerstaanbare macht aanspoorden, al hun krachten in te spannen, om zich daarvan meester te maken. Zoo ontstond uit de herdersstammen een krachtig ras van moedige ruiters, half roovers, op avontuurlijke ondernemingen belust, met den gloed van den hartstocht van zuidelijke natuurkinderen bezield en daardoor tot roemruchtige daden in staat.

Alle deugden en gebreken der nomadenvolken treffen wij daardoor bij de Arabieren in sterke mate aan; onkreukbare trouw, eerbied voor ouderen en stamvaderen, een mannelijk gestand doen van het eenmaal gegeven woord, moed en gastvrijheid, doch daarnevens ook wreedheid, die vaak aan bloeddorst grensde, roofgierigheid, list en wraakzucht. De bloedwraak erfde over van geslacht tot geslacht; zij trof niet alleen den vijand zelf, maar ook diens onschuldige betrekkingen. Het zijn contrasten in leven en karakter, tegenstellingen zooals de natuur der woestijn oplevert, die zich in de Bedoeienen openbaren.

ARABIER UIT JEMEN.

Afgesloten van de overige wereld door de ligging en de natuurlijke gesteldheid van hun land, bewaarden de Arabieren het nationale karakter beter dan de andere Semietische volken, en greep hun ontwikkeling geheel plaats onder den invloed van het eigen land, van den natuurvorm der woestijn. De Bedoeien is een kind der woestijn, in karakter, uiterlijk, levenswijze en levensopvatting. Vrij in hun bewegingen, door geen grens beperkt, stellen zij er hun roem in, nooit het hoofd voor vreemde heerschappij gebogen te hebben. De groote veroveringstochten door de volken der oudheid, als Perzen, Macedoniërs en Romeinen, werden aan de grenzen van het Arabische gebied afgebroken. De vrijheidsgeest plantte zich voort van vader op zoon. De stroomen der wereldgeschiedenis beroerden dit land eeuwenlang niet en zoo bleven de patriarchale toestanden er langer dan ergens anders bewaard. Alle eigenaardigheden en karaktertrekken van den Semietischen stam, die ons door sage, poëzie en geschiedenis zijn overgeleverd en aanschouwelijk gemaakt, hebben de Arabieren tot den tijd van Mohammed trouw bewaard.

* * *

De nomadenvolken bezitten geen geschiedkundige oorkonden. Daardoor weten wij niets van den duizendjarigen strijd, dien de stammen van Arabië onderling in den ouden tijd gevoerd hebben. Het verleden der Arabieren is bedekt met een sluier, die eerst opgeheven werd in het begin der middeleeuwen, toen dit tot nog toe zoo goed als onbekende volk een nieuwe gedaante aan de wereldgeschiedenis gaf. Dat optreden, zoo krachtig, zoo zichzelf bewust, zoo vol energie, en voor niets terugdeinzend, was het bewijs voor de onuitputtelijke, frissche levenskracht der Arabieren.

De Arabieren zijn wereldveroveraars geworden door het optreden van Mohammed en het stichten van den Islam.

De omstandigheden in het Oosten begunstigden het optreden van die godsdienststichting. Het Byzantijnsche Rijk en het Perzische betwistten elkander de heerschappij in westelijk Azië. Beide rijken waren schijnbaar bloeiend, de pracht en

weelde hunner hoofdsteden waren spreekwoordelijk geworden, maar 't was niet meer dan schijn; de volken gingen onder despotisme gebukt. In beide was de geschiedenis der dynastie een aaneenschakeling van gruwelen, die van den staat een reeks van vervolgingen, door verschillend geloof veroorzaakt. Zoo waren deze volken rijp, om een vreemde macht te ontvangen.

Doch ook de godsdienstige toestand was voor Mohammed's leer bijzonder gunstig. Tegenover het dualisme der Perzen en het verbasterd Christendom verkondigde hij een zuiver monotheïsme. Dat was de geboorte der leer: een reactie tegen het polytheïsme. De leer van Mohammed was echter in de toepassing niet zoo stijf, of zij voldeed in vele opzichten aan de eischen der Arabische stammen zoowel als aan die der verschillende volken van het Oosten. Daardoor verkreeg de Islam spoedig invloed en werd Mohammed's leer door ongeveer $^1/_7$ der menschheid aangenomen. Deze omstandigheden hebben den Islam binnen korten tijd tot een wereldgodsdienst gemaakt.

* * *

Slechts kortelijk een overzicht van de geschiedenis, het ontstaan van den Islam, en van de uitbreiding der Arabische heerschappij en van de Arabieren.

Oorspronkelijk was de religie der Arabieren natuurdienst, gepaard gaande met de vereering van zon, maan en sterren. Evenals alle oude herdersvolken en landbouwers sloegen de Arabieren de verschijnselen der natuur met groote nauwlettendheid gade en bovenal die des hemels, waarmede hun arbeid en afwisselende levenswijze in den loop des jaars samenhing. Zoo kwamen zij er als vanzelf toe, om de sterren als hoogere machten te beschouwen, van welke hun wel en wee afhankelijk was en die de natuur en het leven der menschen leidden. 't Was geen ontwikkelde mythologie, maar de concrete opvatting van hetgeen zij waarnamen en waaraan zij behoefte hadden. Zoo was het karakter der Semieten.

De sterrengoden werden aangebeden op bergen, en op gewijde plaatsen werden heilige steenen opgericht als symbolen der vaste orde in de natuur; zelfs werden dieren en ook menschen ten offer gebracht.

De versnippering der Arabieren in talrijke, zelfstandige stammen en familiën deed echter ook op religieus gebied verschillen ontstaan. Elke stam vereerde zijn eigene natuur- en sterrengoden, naar eigen vormen en onder eigen namen. Hierdoor was de religie der Arabieren in een veelvuldigen afgodendienst ontaard. Daarbij kwam, dat door de aanraking met andere godsdiensten in de grenslanden, van de Joodsche, Christelijke en Perzische godsdienstbegrippen enkele waren opgenomen, zoodat de godsdienst der oude Arabieren in een onverstaanbaar mengelmoes van verschillende namen, voorstellingen en plechtigheden was ontaard.

Niet alleen was daardoor tusschen de godsdiensten bij de onderscheidene stammen nog meer verscheidenheid ontstaan, maar zelfs was het zoover gekomen, dat geslachten en familiën eigen goden bezaten, wien zij de bescherming van hun tenten en kudden opdroegen en hun stoffelijke belangen toevertrouwden.

Men vereerde talrijke *Dzjinns* of geniën, eigenlijk niets meer dan fetischen der Negers. De woestijnen en gebergten, waar men soms weken lang ronddoolt, zijn vol van dergelijke wezens. Honger, dorst en de zuivere, opwekkende lucht der woestijn prikkelen den geest zoozeer, de dampen en straalbrekingen zijn zoo vreemd, dat men de Dzjinns hoort roepen, dat men ze ziet onder allerlei vreemde, wonderlijke gedaanten. Die Dzjinns, onzichtbaar voor het menschelijk oog, kunnen de menschen veel goed doen. Daarom werden zij gediend en aangebeden, om hen te vriend te houden. Zij woonden in steenen, boomen of beelden, en iedere Dzjinn had zijn eigen steen, boom enz. en hierbij was een bepaald geslacht tot priesters aangesteld.

Meestal kenmerkten de voorwerpen, welke de Dzjinns bewoonden, zich door het maken van eenig geluid, waarvoor de priesters wel zorgden. Elke stam was zeer gehecht aan zijn afgod, en de priesters zorgden voor dezen, d. i. voor zichzelf, want aan den Dzjinn mochten giften gegeven worden, die voor een gedeelte in handen der priesters kwamen.

In een dergelijk conglomeraat van geloof en bijgeloof zou de religie der Arabieren echter niet opgaan. De geestelijke aanleg van den Semietischen stam drong tot samenvatting der individuen in de soort, rangschikking van het geringere onder het

hoogere. Hoewel de afzonderlijke leden des volks eerst zeer langzaam tot het begrip der goddelijke eenheid, tot monotheïsme kwamen, hadden zij toch reeds vroeg het besef van een hoogste Godheid, bij wie alle andere godheden in rang en macht moesten achterstaan. Hiermede kwamen zij een schrede nader tot het aannemen van een nationalen God, die zijn volk beheerscht, beschut en bestraft, en wien alle volksgenooten met geloovige vereering moeten aanhangen en dienen. En zooals bij de Joden *Jahve*, kwam aldus bij de Arabieren *Allah* (Allah taàla, d. i. de hoogste God) als hoogste wezen tot algemeene vereering. Wel vergenoegden velen uit het volk zich enkel met de aanbidding der afgoden, doch onder de meer ontwikkelde Arabieren was reeds het geloof aan Allah als hoogsten God in den heidenschen tijd gevestigd, zooals uit de werken van onderscheidene dichters blijkt.

Allah is een persoonlijkheid als wij, zegt Dozy, en staat buiten het geschapene, dat hem meer of minder onderworpen is. Men beschouwde hem als den schepper van hemel en aarde, als den verhevene en wijze bij uitnemendheid; hij zendt den regen en regeert de wereld. Maar hij had geen priesters en hem werden geen tempels gebouwd.

De afgoden of mindere goden waren volgens de meening der Arabieren aan Allah ondergeschikt, waren dochters van Allah, en heerschten slechts zooals een landvoogd heerscht. Toch waren zij bemiddelaars tusschen de menschen en Allah.

* * *

Evenals de Joden hadden ook de Arabieren een nationaal heiligdom, dat door alle stammen met eerbied beschouwd werd. Dit heiligdom was de *Kaäba* 1) te Mekka, een vierkante kapel te midden van een groote, door zuilenrijen omsloten tempelruimte.

De Kaäba was, ofschoon meermalen vernieuwd of herbouwd, veel ouder dan de stad zelf. 't Waren vier muren van ruwe steenen, zonder kalk op elkander geplaatst, maar met doeken of sluiers bedekt. Zij hadden een manshoogte en hun omvang was tweehonderd voet. De Kaäba vormde een algemeen heiligdom, zij had een universeel karakter, en vormde het pantheon van vele stammen. Ieder dier stammen had in den tempel zijn afgod geplaatst, zoodat hij 360 afgoden telde, en de verdraagzaamheid was zoo groot, dat er op de pilaren ook afbeeldingen waren van Abraham, van de Engelen en van de moedermaagd met het kindeke Jezus.

Het grootste heiligdom was echter de zoogenaamde *zwarte steen*, die, zooals de Muzelmannen beweren, oorspronkelijk *wit* was, maar door het herhaalde afbranden van den tempel zwart is geworden. Hij speelde later in de geschiedenis van het Islamisme een gewichtige rol en wordt nog altijd door de Muzelmannen voor heilig gehouden.

Volgens Europeesche reizigers, zegt Dozy, is het een stuk vulkanisch bazalt, op de zijden bestrooid met kleine, puntige kristallen, met hier en daar een stukje roode veldspaat op den donkeren, roodachtig bruinen, bijna zwarten grond. Door velen wordt hij voor een meteoorsteen gehouden.

De Kaäba werd jaarlijks door duizenden bezocht, om er in het eind des jaars de groote plechtigheden te verrichten. Men had eerbied voor dien tempel en het grondgebied van Mekka beschouwde men daarom heilig en onschendbaar, waar geen mensch mocht worden aangerand, geen dier gedood. Daar konden zij zoowel den hoogsten God als hun afgoden vereeren.

Vier maanden lang moesten alle binnenlandsche veeten rusten, zelfs de bloedwraak moest zwijgen, want vriend en vijand trokken naar het heiligdom te Mekka op. In dien tijd had ook de groote jaarmarkt plaats, waarbij wedstrijden op het gebied der poëzie gehouden werden.

Die bedevaarten naar Mekka vormden een band van vereeniging tusschen de verstrooide en door ijverzucht gescheiden Arabische stammen. Met de bewaking van het heiligdom had zich de stam der Koreischieten belast. Een hunner meest invloedrijke Scheiks, Haschim, die met een bijna koninklijke macht over alle omringende stammen regeerde, was de overgrootvader van Mohammed.

* * *

1) Kaäba beteekent teerling, dobbelsteen, omdat de tempel zich in de verte als een regelmatig vierkant vertoont.

Omstreeks 569 of 571 werd Mohammed geboren. Wij zullen zijn levensgeschiedenis niet nagaan; deze is in het algemeen bekend of in elk historisch werk te vinden. Genoeg zij het te zeggen, dat hij als koopman in zijn jongere levensjaren bij zijn reizen kennis gemaakt had met de leerstellingen der Joden en der Christenen.

Noch de dorre leerstellingen van het Jodendom, noch het ontaarde Christendom van die dagen was evenwel in staat, aan de eischen te voldoen, die Mohammed aan den nieuwen godsdienst stelde, welken hij den Arabieren wilde geven. In de vaste overtuiging, dat hij door God geroepen was, om zijn hoogste profeet te zijn, trad Mohammed in 614 op als verkondiger eener nieuwe godsdienstleer, vervat in de stelling: „er is maar één God en Mohammed is zijn profeet."

De leer van Mohammed was aanvankelijk een leer van vrede en liefde; geen gebod werd door Mohammed meer op den voorgrond gesteld dan dat van zachtheid in woord en daden. De vlucht van Mohammed in 622 naar Medina, „de Hedschra", bracht hem eindelijk aan het hoofd van een schaar getrouwen. Thans kon hij met wapengeweld tegen zijn vijanden optreden, en zoo verklaarde Mohammed den strijd tegen de ongeloovigen, de verbreiding zijner leer met vuur en zwaard als een heiligen plicht der Muzelmannen. Dit gebod gaf den Islam een aggressieve richting en is daardoor in zijnen gevolgen van groote wereldbeteekenis geworden. In plaats van het „vrede op aarde," dat boven Bethlehem's velden weerklonk, luidde in Mekka het bevel, den strijd tegen de vijanden van den Islam aan te binden; dat zou een heilige strijd zijn! „Wie in dien strijd viel, zou vergeving van alle zonden erlangen en zeker in het Paradijs komen."

Deze belofte gaf moed en vertrouwen. Daarmede ontbrandde de godsdienstoorlog in het Oosten, die de Mohammedanen weldra de halve maan zegevierend deed voortdragen door Azië, Noord-Afrika, tot in Zuid-West Europa.

In 630 werd Mekka door Mohammed veroverd. Met de verovering dier heilige stad, waardoor ook de Kaäba in zijn macht kwam, was de vaste grondslag van zijn leer in Arabië gelegd. De zege van den Islam in Arabië was thans enkel een kwestie van tijd. De fanatieke aanhangers van Mohammed's leer wisten weldra de Arabische stammen aan hun gezag te onderwerpen en tot hun godsdienst te bekeeren en toen de profeet van deze aarde scheidde, was Arabië in zijn macht.

Toch was dat slechts een begin.

Onder de opvolgers van Mohammed deed de Islam in waarheid een zegetocht door de oude wereld. De heldenmoed en doodsverachting, waarmede de nieuwe leer haar aanhangers vervulde, maakte hen overwinnaars. Syrië en Palestina, het Perzische Rijk, Egypte en Noord-Afrika en zelfs Spanje kwamen onder de macht der Arabieren en overal deed de Islam zijn intocht.

Vooral de bekeering der Perzen was voor de uitbreiding van den Islam van groote beteekenis, zooals wij reeds opmerkten. De Arabieren toch waren, wat het godsdienstige betreft, in zekeren zin onverschillig. De Perzen daarentegen, eenmaal bekeerd, werden vurige aanhangers van de leer van Mohammed. Daarenboven waren zij meer aan wetenschappelijke studiën gewend en werden daardoor de scheppers der Muzelmansche theologie.

Eerst door de Perzen werd het Islamisme een kracht in de wereld, zooals het door de Arabieren alleen nooit zou zijn geworden, zegt Dozy. De geschiedenis van het Islamisme gelijkt dus in dit opzicht op die van het Buddhisme en van het Christendom. In Indië, waar het ontstond, bezweek het Buddhisme in zijn strijd tegen het Brahmisme, maar werd daarentegen aangenomen door andere volken, in andere landen, in China, op Ceylon, in Turkije en elders. Het Christendom, uit het Jodendom opgekomen, werd door de Joden verworpen, doch verkreeg zijn verbreiding door de Romeinen, om eindelijk bij de Germanen zijn volle beteekenis te erlangen.

HOOFDSTUK VI.

DE ISLAM.

De door Mohammed gestichte godsdienst, welke door zijn belijders *Islam*, d. i. „volkomen overgave aan God" genoemd wordt, berust op de uitspraken van den Koran (al korân, eig. de lezing, het boek), welke als Gods openbaringen aan Mohammed werden beschouwd. Men moet evenwel den echten Islam onderscheiden van dien, welken men thans vindt en die stelselmatig ontwikkeld is door vreemde toevoegselen en verwrongen leerstellingen van latere sekten. Mohammed was geen bespiegelend wijsgeer, die een regelmatig ontwikkeld godsdienststelsel uitdacht. Daarenboven zijn zijn leerstellingen slechts voor een zeer klein gedeelte uit zijn eigen gedachten voortgekomen: het meeste is aan Israëlieten en andere volken ontleend, minder aan de Christenen. „Leg het Haniefisme en het Jodendom, zooals het zich door den invloed van het Parsisme ontwikkeld had, tot grondslag, neem het een en ander uit den ouden Arabischen godsdienst en uit het Christendom over, voeg daarbij de leer, dat Mohammed de grootste en laatste verkondiger van Gods wil is, en gij hebt het stelsel, dat de profeet van Mekka predikte," zegt Dozy. Niet altijd is dat ontleende zuiver weergegeven. Omdat Mohammed niet lezen kon, gebeurde het niet zelden, dat hij zich verkeerdelijk op den Bijbel beriep. Mohammed wist zich daar steeds uit te redden door te verklaren, dat de Bijbel wel van Goddelijken oorsprong was, doch door Joden en Christenen was vervalscht en bedorven, zoodat de voorschriften nu weer zuiver en frisch moesten worden weergegeven.

De Islam heeft binnen betrekkelijk korten tijd een groot aantal volken tot aanhangers verkregen. Het gemis aan oorspronkelijkheid, waarop wij wezen, was juist een der redenen, die den Islam tot een snelle verbreiding geschikt maakte. Vele volken vonden er iets in, dat hun niet vreemd was en zoo sloot de Islam zich bij het leven van vele volken aan. Wanneer de Islam de vrucht was geweest van abstract philosophisch denken van den stichter, de ingang zou moeielijker geweest zijn. Door die snelle verbreiding zijn er verschillende elementen opgenomen in den Islam, die er een bijzonder karakter aan gaven. Indië bracht Buddhistische ideeën aan; in Klein-Azië is de Islam Turksch en Grieksch gekleurd en in Egypte heeft hij andere elementen dan in Marokko. De Mooren, die in Spanje en Noord-Afrika tot Egypte toe woonden, onderscheidden zich door kunst, wetenschap, ridderlijken zin en nijverheid ten zeerste van de Aziatische Mohammedanen. Zoo gaf de Islam, hoewel de volken met één vernis overdekkend, toch overal gelegenheid tot het uitkomen van een locale kleur. De Mohammedanen vormen daardoor naar het uiterlijk een eenheid, naar het wezen niet. De geloofsleer bleef wel dezelfde, de godsdienst ontwikkelde zich niet, de instellingen bleven onveranderd, maar van volk tot volk hadden er wijzigingen in plaats.

De leer van Mohammed berust bovenal op de volgende hoofdzaken. In de eerste plaats is zij een geloofsleer, die zes hoofdstellingen bevat, welke wij aanwijzen. Er is slechts één God — Mohammed is zijn profeet. De Islam is hierbij van meening, dat God zich gedurig duidelijker geopenbaard heeft, en wel aan Adam, Noach, Abraham, Mozes, Christus en Mohammed en dat laatstgenoemde, de laatste en hoogste der profeten, niet de gave der wonderen, maar het zwaard ontvangen heeft, om het ongeloof te vernietigen. De Koran is een goddelijk geschrift, dat gezaghebbend is voor de geloovigen. Er bestaan engelen, die in goede en booze te onderscheiden zijn.

Er bestaat een onveranderlijke voorbeschikking, hoewel de profeet op het gebied van het praktisch en zedelijk leven den vrijen wil handhaaft. Wie in den strijd voor het geloof sneuvelen, worden overgebracht in het Paradijs, waar de volheid van aardsche genietingen hen wacht. Er zal verder een jongste dag en een opstanding zijn, waarbij de ziel zich weder met het lichaam vereenigt, waarna het oordeel een aanvang neemt met de verdoemenis der ongeloovigen.

Deze leerstellingen ondergingen in de praktijk des levens een bijzondere wijziging, zeiden wij. Mohammed ging uit van een zuiver monotheïsme, en dit beginsel deed hem de Christelijke leer omtrent de drieëenheid en omtrent Jezus verwerpen. Het bleek echter, dat het zuivere monotheïsme voor de menschheid te abstract was. Hoewel Mohammed de vroegere Arabische afgoden onttroonde, de heiligen-rij der Christenen als veelgoderij beschouwde, werd toch ook weldra onder de belijders van den Islam een heiligencultus ontwikkeld, nog aanzienlijker in aantal dan bij de Christenen. Bij duizenden zijn de wonderdoende graven van heiligen en de kapellen, waar Arabische Maraboets (vrome Arabische kluizenaars) onder hun met groene voorhangsels bedekt bed begraven zijn, over het Islamietisch gebied verbreid. Zulke heiligen zijn schutspatronen van landen, steden en beroepsklassen. Elke vereeniging in de Islamietische landen heeft haar patroon, die een bovennatuurlijken invloed op haar werken zal uitoefenen. In afgelegen streken, zooals op den weg van Semipalatinsk naar Sergiopol, wordt het oog getroffen door de edele, kunstrijke vormen van Tataarsche graftomben. Heuvels zijn met kapellen gekroond, waar het stoffelijk overschot der heilige mannen rust, en ook voor moskeeën zoekt men heuvels als de meest in het oog vallende plaatsen.

De Islam ving aan met de bestrijding van het veelgodendom, den afgoden- en sterrendienst der Arabieren. Doch ook hier bleven sporen van het oude heidendom bestaan, gelijk wij dat zelfs bij de Christenen van West-Europa nog kunnen opmerken. De maanvereering der Oost-Jordaansche stammen is nog een overblijfsel van den sterrendienst. Van de vereering der afgestorven voorouders, van de veelgoderij vindt men allerwegen nog blijken, vooral onder de lagere volksklassen, hier als een geloof in spoken, daar als het kussen der grafsteenen.

Doch nevens het oude heidensche volksgeloof heeft de Islam de invloeden van Christendom en Jodendom ondergaan, die in verschillende landen duidelijk zijn.

In Nubië vertoont zich de oude invloed van het Christendom in den later binnengedrongen Islam. Bij de Nubische Bedja's heet de Zaterdag *kleine*, de Zondag *groote* sabbat en Kerstmis en Paschen is hun zoo goed als ons bekend, hoewel zij nauwelijks een kalender lezen. Toen de Tataren van het Gouvernement Ufa nog Christenen waren, vereerden zij reeds Mohammedaansche heiligen, thans vindt het omgekeerde plaats. De Islam is bovenal een voortzetting en ontwikkeling van het Jodendom, de Mohammedaansche God is aan Jehova het naast verwant.

Oude godsdienstvormen en volksgebruiken hebben een taai leven. Bij de invoering van het Christendom in Europa hebben de predikers het practische inzicht gehad, de oude heidensche feesten te kerstenen. Hierdoor bleven er wel sporen van het oude bij die feesten tot op onzen tijd achter: paascheieren, paaschvuren, enz., maar zij verloren hun beteekenis voor het volk. In de bijna zuiver Protestantsche provinciën van Nederland, waar voor meer dan twee eeuwen de Roomsche kerk werd verlaten, wordt de tijd van zaaien en maaien, de tijd van indiensttreding der dienstboden nog naar oude Katholieke feesdagen bepaald; St. Jacob, St. Jan, Allerheiligen, Lichtmis, enz., leven voort in den mond des volks als algemeen bekende dagen.

De ontwikkeling der ideeën bij het volk is geen abstract proces van het logisch denken. De godsdienstbegrippen in de verschillende landen en bij de onderscheidene volken, hoewel onder denzelfden naam samengevat, zijn wel loten van denzelfden boom of vruchten van hetzelfde zaad, maar die loten zijn hier in koesterenden zonneschijn en vruchtbaren bodem tot weelderige vormen, elders op dorren bodem slechts tot dwergplanten ontwikkeld; hier werden zij door de westenwinden naar het oosten, daar door oostenwinden naar het westen gebogen. Dezelfde godsdienst is niet in alle landen en bij alle volken dezelfde, alleen naar het uiterlijk drukt hij een gelijken stempel op heterogene gedachten en gevoelens.

De Islam heeft buitengewoon snel een groote verbreiding gevonden, niet alleen

door het zwaard, doch nog meer doordien hij zoo hier en daar een bodem vond, bij uitstek geschikt, om in overgeplant te worden. Noord-Afrika o. a. was niet vreemd aan de Arabische ideeën, die de Islam voortplantte; het stond door natuur en volk met Arabië, den bemiddelaar tusschen Azië en Afrika, in betrekking. Besnijdenis, verschillende verbodsbepalingen op het eten van spijzen, en polygamie waren ook in Noord-Afrika inheemsch sedert oude tijden. De bijgeloovige ondergrond, waaruit de Islam opgroeide, vond men ook bij de Negers.

* * *

De godsdienst van Mohammed berust, wat zijn uitoefening betreft, op vijf geboden (fahradh). Het eerste gebod schrijft het lezen van den Koran voor — het tweede, het doen van vijf gebeden elken dag. Hieraan moet het wasschen van aangezicht en handen voorafgaan; ook de houding bij het gebed is nauwkeurig voorgeschreven; het gelaat moet naar Mekka gericht zijn, en de vrome Mohammedanen werpen zich daarbij ter aarde. De dag der gemeenschappelijke godsdienstoefening, hoewel voor 't overige geen rustdag, is de Vrijdag. Daarenboven vieren de Mohammedanen de beide Beiramfeesten en den geboortedag van den Profeet.

Het derde gebod betreft de aalmoezen. De Koran beveelt weldadigheid herhaaldelijk aan, doch de overlevering heeft die allengs in een gedwongen armengeld veranderd. Geen Mohammedaan vervult dit gebod, wanneer hij niet het tiende gedeelte zijner inkomsten aan de armen geeft. In het algemeen wordt door de geloovigen veel voor de behoeftigen gedaan. Oorspronkelijk waren de armengelden bestemd tot ondersteuning van arme Muzelmannen, tot vrijkooping van slaven, tot het bestrijden der onkosten in den heiligen oorlog, enz., maar zij zijn later de grondslag geworden voor de inkomsten der schatkist, en de hoeveelheid van hetgeen ieder betalen moet is nauwkeurig bepaald.

Het vierde gebod eischt een nauwkeurige waarneming der vastendagen. Wel verwierp Mohammed de vrijwillige boeten en pijnigingen, maar uit eerbied voor aloude volksgewoonten wees hij de maand Ramadan aan als die, waarin de Muzelmannen moeten vasten, zoolang de zon zich aan den hemel vertoont. Mohammed gaf het voorschrift van de vasten in de maand Ramadan in den tijd, toen deze maand steeds in den winter viel. Het gebonden maanjaar toch, dat toen in de tijdrekening was aangenomen, werd door invoeging van een schrikkelmaand met het zonnejaar gelijk gemaakt. Toen evenwel later de maanjaren werden ingevoerd, viel de maand Ramadan ook van tijd tot tijd in den zomer, en in dit geval was het verbod, om gedurende een langen, smoorwarmen zomerdag geen druppel water te mogen gebruiken, een zware beproeving. Geen wonder dus, dat de Muzelmannen in dien tijd gewoonlijk wrevelig en norsch zijn en met verlangen naar het eind der vasten uitzien. Maar is die geëindigd, dan wordt op den eersten dag der maand Sjauwal het vroolijkste feest gevierd, dat het Islamisme heeft, het feest van het afbreken der vasten (id-al-fitz) of het kleine feest genoemd (bij de Turken de kleine Beiram), dat in sommige landen drie dagen duurt.

In den vroegen morgen snelt ieder naar de moskeeën, in zijn beste kleeren gehuld, en vreugde staat op elks gelaat te lezen. Telkens als vrienden elkander ontmoeten, wenschen zij elkander geluk en omhelzen zij elkaar. Na afloop van den dienst der moskeeën vangen de bezoeken aan. De uitgezochtste spijzen en de geurigste wijnen staan overal gereed, terwijl de armen zich overal te goed doen aan hetgeen van de tafels der rijken overschiet.

Een vijfde groote plicht, welke op elk meerderjarig Mohammedaan rust, hetzij man of vrouw, is deze, om op het minst eens in zijn leven een bedevaart naar Mekka te volbrengen. Dit voorschrift en de gebruiken, welke hierbij plaats hebben, zijn aan den ouden Arabischen eeredienst ontleend. De gebruiken hebben echter door den Islam een nieuwe beteekenis verkregen. Daardoor werden de Kaäba, de zwarte steen, de heilige bron Zamzam en de overige heilige plaatsen met een nieuwe geschiedenis omhuld, in den geest der nieuwe leer, en ontwikkelde zich trapsgewijze een reeks van legenden om die voorwerpen van vereering.

* * *

Mohammed heeft tal van practische verbodsbepalingen geformuleerd, die veelal betrekking hadden op gebreken, die hij bij de Arabieren had waargenomen. Zoo heeft hij hazardspel en het gebruik van den wijn verboden. Dit laatste geschiedde, omdat de Arabieren groote drinkers waren, en daar hun eer in stelden. Onder Mohammed's volgers te Medina waren er, die beschonken in de moskee kwamen. Mohammed wilde de dronkenschap tegengaan en toen waarschuwing niet hielp, werd de wijn geheel verboden, op straf van geeseling, zooals Omar bepaalde. 't Heeft echter weinig gebaat. Zoolang de Islam bestaat, hebben de Muzelmannen veel wijn gedronken; uit eerbied voor den Koran deed men het evenwel niet in het openbaar, doch binnenshuis.

De spijswetten zijn bij de Mohammedanen minder streng dan bij de Joden. Varkensvleesch, waarvan de Arabieren een afkeer hadden, is verboden. Daar in het algemeen het gebruik van vet in warme landen ernstige en afzichtelijke ziekten veroorzaakt, moet dit ook uit een hygiènisch oogpunt als een verstandige bepaling van de Oostersche godsdiensten beschouwd worden.

De opneming der mannelijke kinderen in de gemeente geschiedt door de besnijdenis, die al op vroegen leeftijd plaats heeft. Ook het huwelijk heeft er een godsdienstig karakter; het huwelijkscontract wordt voor den Imam (Mohammedaansch priester) gesloten.

Volgens de Mohammedaansche wetten is het huwelijk een verdrag, tusschen man en vrouw tot stand gekomen. Dit verdrag verschilt hierin van andere verdragen, dat het alleen door één der partijen, nl. door den man, kan worden verbroken, terwijl de vrouw dat recht niet bezit. Echtscheidingen komen veelvuldig voor.

In de huwelijksrechten is de Koran practisch voor de volken, waarvoor hij bestemd is; hij staat de veelwijverij toe, doch de geloovige mag niet meer dan vier vrouwen hebben. Heeft een slavin een kind geschonken aan haar heer, dan is deze verplicht, haar bij zich te houden, en na zijn dood is zij vrij. De kinderen blijven gewoonlijk in den stand der moeder.

* * *

De leer van Mohammed had niet alleen religieuse, doch tevens staatkundige gevolgen. Mohammed kende geen onderscheid tusschen Kerk en Staat. Evenals in geheel het Oosten de Staat een theocratischen vorm heeft, regelt ook de Koran alle aangelegenheden van den Staat, de rechtspleging, den gezondheidsdienst, de politie. Daaruit blijkt bovenal de practische beteekenis dier leer; daardoor is zij nauw met het volksleven verbonden. De begrippen van godsdienst en recht worden steeds met elkander vermengd; alle rechtsgeleerden zijn tevens godgeleerden en omgekeerd. De jongelieden, die op de staatsscholen, welke aan de moskeeën verbonden zijn, hun opleiding ontvangen en den naam van *softa's* dragen, aanvaarden later zoowel wereldlijke als geestelijke ambten en waardigheden.

De *Pandisjah* of *Groote Heer* te Konstantinopel is niet alleen wereldlijk vorst, maar ook Khalif. In eerstgenoemde betrekking wordt hij vertegenwoordigd door den groot-vizier, in de laatstgenoemde door den plaatsvervanger van den Profeet, den groot-moefti, doorgaans „Scheik-oel-Islam" (Oudste des geloofs) genoemd. Hij beslist in het hoogste ressort over alle geloofszaken en onder zijn beheer bevindt zich het groote gild der *oelema's* of der personen, die met kerkelijke en rechterlijke zaken zijn belast. Het recht wordt zonder hooger beroep gesproken door den *kadi*, een onbezoldigd ambtenaar, die daardoor niet zelden omkoopbaar is. Voor het strafrecht heeft men geen beginsel.

In het algemeen valt uit het bovenstaande reeds af te leiden, dat Mohammed niet alleen een nieuwe religie stichtte, maar dat hij ook een eigenaardig staatswezen grondvestte. Aanvankelijk wilde hij zijn landslieden enkel tot het geloof aan één God brengen, doch hij wierp tevens het oude bestuur zijner vaderstad omver en stelde in plaats van de aristocratische staatsregeling der stammen de theocratische monarchie, aan welker hoofd de vertegenwoordiger Gods op aarde staat. Daardoor gaf hij kracht aan het staatsorganisme, schiep hij een vasten band tusschen de verschillende stammen en volken. De talrijke Arabische stammen, die nooit aan één vorst gehoorzaamd hadden, die integendeel in bloedige veeten met elkander leefden,

vormden plotseling een nationale eenheid, welke den wil van een onbeperkt gebieder gehoorzaamde.

De idee der gemeenschappelijke religie met een gemeenschappelijken opperpriester verbond de stammen tot een politiek organisme, dat zich met verrassende snelheid eigenaardige levensvormen schiep. Ook hierin ligt een der oorzaken, waardoor het uiterlijke leven in de Muzelmansche landen zoo groote overeenkomst heeft, dat de Muzelmannen geheele volken konden arabiseeren.

* * *

De bedienaars van den godsdienst zijn, nl. in Turkije, (elders, bijv. in Egypte is het iets anders) in vijf klassen verdeeld, die de namen *Scheik*, *Chatîb*, *Imâm*, *Moëddzin* en *Kaijim* dragen. De Scheiks zijn gewone predikanten in de moskeeën; iedere moskee heeft den haren, die des Vrijdags na den dienst een preek moet houden, gewoonlijk bestaande in de voorlezing van een verhandeling over zedeleer, eeredienst, enz. Gebaren veroorlooft de preker zich niet, om de Christenen niet na te volgen. Ook op andere dagen wordt er nog gepreekt; het aantal preeken in elke moskee is bepaald door stichtingsbrieven.

De Chatîbs verrichten den dienst op Vrijdag; de Imâms gaan voor in de vijf dagelijksche gebeden; de Moëddzins roepen de bid-uren af en de Kaijims zijn moskeedienaars. Een bijzondere kleeding dragen de geestelijken niet; alleen door den vorm van hun tulband, die verschilt naar den rang, dien ieder heeft, onderscheiden zij zich van de leeken. In enkele landen, bijv. in Egypte, vormen zij zelfs geen bepaalden stand van de maatschappij en is hun inkomen zoo laag, dat zij op andere wijze den kost moeten verdienen. Gewoonlijk zijn zij tevens drogisten, onderwijzers, kooplieden, enz. Zij, die geen vaste bezigheid hebben, verhuren zich, om den Koran bij particulieren op te zeggen.

* * *

Hoewel de Islam in het uiterlijk en in godsdienstvormen en ceremonieel dezelfde is, heeft hij toch in het inwendige vele ontaardingen ondergaan. Het orthodoxe godsbegrip der eerste eeuwen was ruw, anthropomorphistisch, doch dogmatisch vast begrensd; dat van den lateren Islam was door mystiek onbepaald geworden. Het religieuse stelsel van den Islam was in de eerste tijden streng positief, apodictisch, afgesloten, vast als uit staal gegoten en scheen slechts gebroken, niet gebogen te kunnen worden. Onder den invloed der latere leeringen, philosophieën en uitleggingen werd dat begrip onzeker, vaag van omtrekken, en verkreeg het allerlei vormen. Toen was de weg opengesteld voor onzinnige dweperij. „Jeder überspannte Kopf, der es verstand, halbwegs correcte Verse zu machen, konnte nur leicht nicht bloss für einen Poeten, sondern auch für einen gotterleuchteten Sufy gelten. Jeder verrückte Derwisch musste nun unbezweifelt wie ein Heiliger verehrt werden," zegt Alfred von Kremer.

In dien tijd valt de oprichting van de meeste Derwisjen-orden, soorten monnikenorden, die in hun kloosters leven. Hoezeer ook met den geest van den Islam in strijd, hebben zij spoedig ingang verkregen. Vooral het Oosten leent zich voor dergelijke verschijnselen.

Twee-en-dertig voorname monnikenorden telt men in Turkije. Elke heeft haar eigenaardige statuten en gebruiken, die door den stichter vastgesteld zijn; zij onderscheiden zich ook door een bijzondere kleeding De kloosters, die over het geheele rijk verspreid zijn en elk twintig, dertig of veertig monniken of Derwisjen bevatten, welke onder het opzicht van een Scheik staan, zijn over 't geheel rijk door de giften en legaten van vrome zielen. Aan de Derwisjen wordt echter niets dan voedsel en huisvesting gegeven. Ieder eet in zijn cel; het is evenwel niet verboden, dat eenigen bij elkander eten. Aan de gehuwden wordt een bijzondere woning toegestaan, maar zij zijn verplicht eens of tweemaal per week in het klooster te slapen, vooral gedurende den nacht, die aan hun dansen voorafgaat. Zij moeten zelf zorgen voor hun kleeding en daarom oefenen velen een handwerk uit; enkelen schrijven boeken over. In Egypte zijn de Derwisjen zeer talrijk; hier zijn het meest allen kooplieden, handwerkslieden of landbouwers, die slechts van tijd tot tijd aan de ceremoniën der orde

deelnemen. Het is bekend, dat de Egyptische regeering veel te strijden heeft tegen de Derwisjen in het zuiden des lands.

Hoewel het alle bedelorden zijn, bedelt slechts een in het openbaar, de orde der Bektasjis. De Derwisjen zijn door geen gelofte gebonden; het staat hun vrij, tot

EEN PERZISCH DERWISJ.

een andere orde over te gaan, zelfs om het kloosterleven vaarwel te zeggen en een beroep te kiezen. Doch zelden maken zij van deze vrijheid gebruik.

Het is een geestdoodend leven, dat de Derwisjen leiden. De statuten van bijna al hun orden schrijven voor, dat elke Derwisj dagelijks meermalen de zeven eerste *namen van Allah* moet opzeggen. Zij bestaan in deze woorden: 1 Er is geen god

dan God; 2 O, God; 3 Ja hoe (o Hij, o Hij die is); 4 O, Waarheid; 5 O, Levende; 6 O, Eeuwige; 7 O, Almachtige! — Verder moet hij gebeden uitspreken op verschillende uren van den dag, gedeeltelijk afzonderlijk, gedeeltelijk met andere Derwisjen te zamen.

Eigenaardig zijn de dansen van enkele orden. Zij hebben plaats in een daarvoor bestemde zaal van het klooster, dat geheel van hout en hoogst eenvoudig is. In het midden van den muur, die in de richting van Mekka ligt, is een soort van nis, die tot altaar dient; daarvoor ligt een klein kleed, gewoonlijk een schapenvel, waarop de Scheik zit. Boven de nis leest men den naam van den stichter der orde.

In de meeste orden begint de Scheik met de zeven *namen van Allah* op te zeggen, vervolgens zingt hij verscheidene Koranplaatsen, en bij elke pauze roepen de Derwisjen, die in een kring in het midden der zaal zitten, òf *Allah*, òf *Hoe*. In eenige genootschappen zitten zij op de knieën, met de ellebogen stijf tegen elkander, en maken op de maat lichte bewegingen met het hoofd en met het lichaam, in andere beweegt men het hoofd langzaam van de rechter naar de linker en van de linker naar de rechterzijde, of wel van voren naar achteren. Zittende begonnen, worden de bewegingen staande voortgezet, altijd op de maat, met een treurig gezicht en met gesloten of neergeslagen oogen. Later komt er meer beweging en leven in.

Vooral de dansen der Rifâis zijn merkwaardig. Iedere dans bestaat bij hen uit vijf tooneelen, die te zamen langer dan drie uren duren. Eerst brengen al de Derwisjen hun hulde aan den Scheik, die voor de nis zit. Vier der oudsten naderen hem het eerst, omhelzen hem achtereenvolgens en gaan dan zitten, twee aan zijn rechter en twee anderen aan zijn linkerhand. De overigen komen als in processie aan, met gekruiste armen en gebukt hoofd. Ieder groet met een diepe buiging het bordje, waarop de naam van den stichter der orde staat; verder raken zij met beide handen hun gelaat en hun baard aan en gaan dan met statigen tred plaats nemen op de schapenvellen, die in een halven cirkel midden in de zaal liggen. Vervolgens zingen zij gezamenlijk het *Allah akbar* (God is groot) en de *Fatiha* (het eerste hoofdstuk van den Koran).

Door zang, bewegingen des lichaams en ceremoniën worden de tooneelen voortgezet, die wij niet in bijzonderheden beschrijven, doch welke men vindt bij *Dozy*, waaraan wij in het bovenstaande en verder bij de behandeling van dit onderwerp veel ontleenden. Wij vermelden enkel, dat de opgewondenheid steeds grooter wordt, in het vierde tooneel werpen de Derwisjen hun tulbanden weg; zij vormen een kring, leggen de armen op elkanders schouders, en gaan zoo, met afgemeten stappen en terwijl zij van tijd tot tijd met de voeten stampen of allen tegelijk springen, de zaal rond. Intusschen zingen de oudsten, die aan de linkerhand van den Scheik staan, om beurten „Ilahìs"; de kreten „Jâ Allah" en „Ja hoe" worden steeds sterker en gaan over in een afschuwelijk gebrul. Op het oogenblik, dat zij moede schijnen te worden, wekt de Scheik hun ijver weder op, door zich midden in den kring te plaatsen en nog woester bewegingen te maken, dan zij doen. Gedurende het laatste tooneel gaat de uitputting der Derwisjen in een soort van geestverrukking (hâlet) over en dan doorstaan zij de proef van het gloeiende ijzer.

Deze proef bestaat in het volgende: In de nis en aan den muur rechts van den Scheik hangen namelijk verscheidene messen en andere puntige werktuigen. Op het einde van het vierde tooneel nemen twee Derwisjen acht of negen van die voorwerpen, maken ze in het vuur gloeiend en bieden ze den Scheik aan, die daarop na eenige gebeden en de aanroeping van den stichter der orde eenige malen blaast, ze even aan den mond brengt en ze dan aan diegenen onder de Derwisjen geeft, die er het dringendst om vragen. Verrukt grijpen zij ze, beschouwen ze met wellust, lekken ze, bijten er op en laten ze in hun mond bekoelen. Zij, die er geen meer bekomen kunnen, vliegen naar de messen aan den muur, grijpen ze woedend aan en steken er zich mede in de zijden, in de armen, in de borst, zonder het minste teeken van smart te geven.

Religieuse waanzin of spel, zal de lezer vragen? De heer Dozy, aan wien wij het bovenstaande ontleenden, geeft antwoord hierop: „De Derwisjen schijnen meerendeels geen waanzinnige dwepers, maar slimme bedriegers te zijn; zij leggen het er op toe, om bij het publiek, dat hun voorstellingen, die regelmatig eens of tweemaal per week gehouden worden, bijwoont, voor heiligen door te gaan, en schijnen de

middelen te bezitten, de branding en wonden minder gevaarlijk te maken. Spoedig zijn zij dan ook hersteld; zelfs de litteekens zijn verdwenen. Het geloovig publiek denkt daarbij natuurlijk aan wonderen. Lane verhaalt van een Derwisj in Kaïro, die gedurende processies, terwijl hij niets dan een broek aan had, een stuk van een uitgeholden palmboom, vol met lompen gestopt, die met olie en teer doortrokken en in brand gestoken waren, onder den arm droeg. Hoewel de vlammentongen om zijn borst, rug en hoofd kronkelden, schenen zij hem niet te deren.

De Derwisjen der Maulawìs-orde voeren draaidansen uit op den hiel van den linkervoet, met gesloten oogen en uitgebreide armen. Anderen pijnigen zich op verschillende wijzen.

De Derwisjen zijn zeer geëerd; personen uit alle standen maken deel uit van hun genootschappen, hoewel zij te midden van de menschen blijven leven. Aan vele ceremoniën, dansen, enz., nemen zij dan deel en de gebeden zeggen zij trouw op. De liefdegiften voor deze heiligen vloeien mildelijk, hoewel zij er niet om vragen. Vooral in den oorlog zijn zij zeer gezocht. Ieder Pacha en Bey neemt een of twee Derwisjen mede in het veld, die dan den geheelen nacht door bidden. Bovenal doen zij dit vóór een veldslag, en dan gaan zij door de gelederen, vermanen officieren en soldaten, hun plicht te doen, en herinneren aan de zegeningen, die de profeet beloofd heeft aan hen, die voor het geloof strijden en sneuvelen.

De meeste Scheiks zijn ook droomuitleggers en wonderdoeners, die door bezweringen en gebeden allerlei ziekten genezen, dieven uitvinden, enz.

Verlichte Turken hebben weinig op met deze Derwisjen, die trots al hun vrome oefeningen niet zelden toonbeelden van losbandigheid zijn.

* * *

In het land der anachoreten (van anachorein = terugwijken, dus teruggetredene, een kluizenaar), in Egypte en Nubië, bestonden onderscheidene fakir-dorpen. Daar wonen de *fakirs*, de heilige mannen des volks, Derwisjen, die eigenlijk geen priesterlijken rang bekleeden, maar die door den roep van heiligheid, welke van hen uitgaat, een grooten invloed bezitten. Zij worden als geheele of halve profeten beschouwd. Wie op godsdienstig gebied een heiligen naam verwierf, was dikwijls in staat op politiek gebied grooten invloed uit te oefenen. Godsdienst en politiek stonden in het Mohammedanisme steeds na aan elkander, zooals wij zeiden.

Uit deze verbinding is het Mahdisme in zuidelijk Egypte voortgekomen. De eerste Mahdi werd, na aanvankelijk timmerman te zijn geweest, een arme Derwisj in een klein dorp, Aba, aan de Witte Nijl. Door den religieusen aureool, dien hij zich om de slapen vlocht, werd hij geëerd en nam zijn macht allengs toe, zoodat hij zich tegen de Egyptische heerschappij kon verzetten.

* * *

De Islam heeft in den loop der tijden veel en velerlei in zijn vormen opgenomen. Joden en Christenen van verschillende richting, Perzen en Hindu's verwisselden in onderscheidene landen bij grooten getale hun geloof voor het nieuwe, maar zij brachten allerlei gewoonten en denkwijzen, uitingen van geestelijke behoeften en ontwikkeling mede, die den Islam tot nog toe vreemd geweest waren. Die kenners der oude openbaringen beschikten over meer geleerdheid dan de Arabische Muzelmannen, en door hun ervarenheid in het theologisch dispuut brachten zij hun nieuw geloof al spoedig in een meer systematischen vorm. De geestelijke kruising verwekte een nieuw leven, en veel wat in den Koran niet scherp was geformuleerd werd tot dogma verheven. Zoo ontstonden verschillende gevoelens over het wezen van Allah, over de predestinatie en den vrijen wil, over den dag des oordeels enz. Die dogmatische leerstelsels vooral droegen de kenmerken van den invloed der verschillende Oostersche volken. Het wezen, het karakter van den Islam evenwel bleef onder die aanhangsels en versierselen bewaard, al was het ook voor den oppervlakkigen waarnemer onkenbaar.

Door bovengenoemde omstandigheden ontstonden voornamelijk de twistvragen over de leerstellingen van den Islam, wat tot de afscheiding van enkele sekten aanleiding gaf, welke godsdienstige twisten gedeeltelijk met staatkundige oogmerken verbonden

waren. De heilige oorlog tusschen het huis Ali en Omeya legde o. a. den grondslag tot de splitsing der Muzelmannen in *Sjieten* en *Sunnieten.*

De Sjiieten, van de sekte der Karidjieten in Medina afkomstig, erkennen alleen in de verwantschap met den Profeet het recht tot opvolging, en vereeren Ali en zijn geslacht als rechtmatige khalifen en stedehouders Gods, wien tot verklaring van den Koran de hoogste bevoegdheid toekwam; zij kennen Ali den rang toe van hoogepriester, *Imam*, welke dien van „afgezant" des Heeren het meest nabij komt, en vervloeken de drie eerste khalifen, die op dat heilige recht inbreuk hebben gemaakt. De geloofsmeeningen der Sjiieten schoten vooral in de oostelijke provinciën wortel en werden hier vermengd met andere Oostersche begrippen, die, hoewel eigenlijk aan de beginselen van den Koran vreemd, zich daaraan hechtten. Zoo verkreeg de Indische leer der zielsverhuizing en der incarnatie ingang en deze leidde tot de leer der Goddelijkheid van het „imanat", waarin God zelf de menschengedaante zou aannemen. Verder kwam men tot de leer der *voortduring* van de goddelijke inspiratie, en deze leidde logisch tot de conclusie, dat ook na Mohammed door God bezielde mannen als profeten konden opstaan. Op dit beginsel berust het later ontstane geloof aan de wederkomst van den in verborgenheid voortlevenden *Mahdi*, wiens zoogenaamde opstanding in deze eeuw in Zuid-Egypte zulk een invloed had op de bevolking. (Zie pag. 434 van Deel I.)

De *Sjiieten* kwamen als vanzelf tot een meer vrije beschouwing van den Koran en van de daarin vervatte goddelijke openbaringen. Zij beschouwen het heilige boek als *voortgebracht*, niet, zooals de streng rechtzinnigen, als een van eeuwigheid af voorhanden werk; zij namen de belijdenis aan van de leer van 's menschen vrijen wil, in tegenstelling tot de strenge praedestinatieleer van Mohammed. In het Sjiietismus kwamen, evenals later in het op een dergelijken ontwikkelingsgang berustend Christelijk Protestantismus, verschillende richtingen te voorschijn. Uit den strijd tegen de goddelijkheid en de algemeenheid (katholiciteit) van het op historischen grond ontkiemde Islamietische godsdienststelsel ontwikkelde zich, tengevolge van allegorische schriftverklaring, aan de eene zijde het gevoelen der geloovig denkenden, *mutazala* geheeten, die, zooals de rationalisten, door vrij onderzoek en zinverklaring der schrift, de uitspraken van den Koran volgens hun subjectieve opvatting verklaarden zonder hoofdzakelijk aan de letter te blijven hangen; aan de andere zijde de dweperijen en mystieke opvattingen bij Almukauna en de andere profeten, of de vrijgeesterijleer der Zendik, van Babik, e. a., die uitliepen op communismus, en een zedelijkheid, welke op grove zinnelijkheid berustte.

Van de Sjiietische sekten verkreeg die der Ismaëlieten, in de 10e eeuw in Syrië en Perzië ontstaan, de grootste verbreiding. De vrijzinnigheid bracht echter ook bij hen scheiding, splitsing en verbastering, wat hun invloed heeft verzwakt en langzamerhand hun aantal tot een kleine onbeduidendheid heeft doen slinken.

De *Sunnieten* of orthodoxen erkenden in de historische ontwikkeling Gods wil en raadsbesluit, en beschouwden Abu Bekr, Omar, Othman en Ali als heilige en rechtmatige opvolgers van den profeet. Zij lieten nevens den Koran ook de Sunna, d. i. de door Abu Bekr en zijn opvolgers bekrachtigde mondelinge overleveringen of traditioneele bepalingen, uitspraken en verhalen van den Profeet, zooals die door Aïsja en de vertrouwelingen van Mohammed bewaard en voortgeplant zijn geworden, als verbindende geloofswet gelden.

De *Sunna* (Arab. = weg, richting) wijst de traditie of overlevering aan, welke op een woord of daad van den Profeet betrekking heeft en in zulke gevallen als wet geldt, als de Koran er zich niet of onduidelijk over uitlaat. De Sunna is later herhaaldelijk geschift en in afzonderlijke boeken neergelegd, welke naast den Koran als de hoofdbron van de godsdienstkennis en den levensvorm der rechtgeloovige Muzelmannen beschouwd worden. Sunnieten en Sjiieten zijn tot op onzen tijd elkanders verbitterde tegenstanders.

De vier groote theologisch-juristische scholen der Sunnieten: nl. de *Schafeieten*, *Hanefieten*, *Malikieten* en *Hambalieten* wijken niet in dogmatische vraagpunten van elkander af, doch alleen in de bepalingen, wat betreft de bijzonderheden en de religieuse gebruiken.

Het geestelijk opperhoofd der Sunnieten onder den titel van Khalif is de Sultan

van Turkije. De meeste Muzelmannen in Afrika, Egypte en Syrië, Turkije, Arabië en Tatarije behooren tot de Sunnieten.

* * *

De verbastering van het Islamisme, de bijvoeging van allerlei mystieke stelsels en de vermenging met bijgeloof riep een reactie in het leven. Er stond eindelijk een hervormer op, die, evenals Luther de Christelijke kerk, den Islam wilde zuiveren. Dit was *Abd-al-wahhab*, omstreeks 1720 in de Arabische provincie Nedsjid geboren. Na zijn studie van den Islam werd bij hem het brandend verlangen levendig, dezen van zijn bijvoegsels te zuiveren en tot de oorspronkelijke zuiverheid terug te brengen. De prediking tegen de bestaande verbastering vond niet den rechten bijval. Mekka en Medina waren bovendien niet de geschikte plaatsen, om deze hervorming wortel te doen vatten. Waar de heiligen-vereering en de bedevaarten naar het graf van den profeet als bijgeloovige toevoegsels werden veroordeeld, trof de hervormer de materieele belangen dier plaatsen. Om die reden begaf Abd-al-wahhab zich naar zijn geboorteland op het Arabische hoogland, de provincie Nedsjid. Hij hoopte, dat hier zijn gezuiverde leer ingang zou vinden bij de Bedoeienen, die het minst met de stelsels en gebruiken van den Islam bekend waren. En de verwachting van den hervormer werd niet teleurgesteld: in de stad Deràja of Darja werd zijn leer aangenomen, die wel geen nieuws leerde, maar een zuivering van den Islam beoogde en op eenvoud en strenge zedelijkheid aandrong. Zoo ijverde Abd-al-wahhad tegen overtollige sieraden in de moskeeën en aan praalgraven, tegen een weelderige kleedij, tegen het gebruik van sterken drank, tegen het rooken, het hazardspel, den woeker en de onzedelijkheid, en vermaande daarentegen allen tot het dagelijksch gebed, het nauwgezet houden van den Ramadan, het geven van aalmoezen en de gemeenschap van goederen. Wie zijn leer niet aannam, moest door het zwaard bekeerd worden.

Er barstte een godsdienstoorlog uit, die aanvankelijk de Wahabieten deed zegevieren, waardoor hun aantal veel toenam. In het laatst der vorige eeuw telde deze sekte ongeveer 120,000 aanhangers. Zij maakten zich herhaaldelijk meester van Mekka en zelfs de Engelschen meenden, dat hun handel door de Wahabieten werd bedreigd. Daarom ondersteunden de Britten in 1809 den Imam van Maskate tegen de Wahabieten.

De Porte belastte in 1811 *Mehemed Ali*, onderkoning van Egypte, met de bestrijding der Wahabieten, en alle rechtzinnigen schaarden zich onder zijn vanen. Hij veroverde Mekka en ook verder behaalde hij overwinningen op de Wahabieten. Evenwel werd in den langdurigen strijd de sekte niet uitgeroeid en zij bestaat nog. Na het verval der macht van Mehemed Ali vormden de Wahabieten een nieuw rijk, het eigenlijke Nedsjid, welks centrum naar Er Riad verlegd werd.

De Wahabieten bezitten in het binnenland van Arabië nog altijd een zekere macht en invloed in de onafhankelijke staten. Een drietal rijken met een zeer los staatsverband en Bedoeienen-bevolking behooren hiertoe, nl. Nedsjid, Kasim en Schammar. Wat de toekomst van deze sekte zal zijn, valt niet te zeggen, doch een gezonde kern verleent haar steeds een zekere kracht tegenover den verbasterden Islam. Waar de laatste evenwel in het Oostersche leven is doorgedrongen, valt hij niet gemakkelijk te verdrijven.

Zoo weet men in Mekka zoo goed als niets van den inhoud der leer van de Wahabieten. De algemeene meening daar beschouwt de Wahabieten als intellectualisten, die heiligschenners zijn.

De verbreiding van den Islam en de toestanden in verschillende landen.

De Islam heeft in Azië en Afrika nog een aanzienlijke verbreiding. Het totale aantal Mohammedanen bedraagt tegenwoordig ongeveer 243 millioen, dat is ongeveer 14,6 pCt. der totale bevolking onzer aarde. Hiervan wonen er 6,7 millioen in Europa, 147 millioen in Azië en de overigen in Afrika.

De verspreiding over enkele gedeelten der aarde is als volgt:

Europeesch Rusland	2 830 000
Griekenland, Servië, Montenegro, Rumenië	40 000
Aziatisch Rusland:	
Kaukasus	2 900 000
Centraal-Azië	4 700 000
Siberië	58 000
Niet-Russisch Centraal-Azië	2 650 000
Turksche Rijk in Europa	3 850 000
„ „ „ Azië	12 750 000
Perzië, Afghanistan, Beludschistan	12 300 000
Onafhankelijk Arabië	3 690 000
China	20 000 000
Voor-Indië	57 200 000
Achter-Indië	650 000
Oost-Indische Archipel	30 100 000
Afrika	90 000 000
Totaal	243 722 000

Tegenwoordig neemt de Islam alleen in Tatarije en Afrika toe; overal elders wordt hij meer en meer door de Europeesche beschaving beperkt en verkrijgt hij elementen, die hem noodwendig ten val voeren. In tegenstelling met het Jodendom en Christendom is de Islam niet buiten de oude wereld gegaan. Hij heeft zich ook daar hoofdzakelijk tot de heete gewesten of landen met zuidelijk klimaat beperkt. Wij zullen thans die toestanden van den Islam in onderscheidene landen kortelijk de revue doen passeeren.

* * *

De Muzelmannen in Indië zijn in vele sekten verdeeld. De aanzienlijksten zijn orthodox, maar de meerderheid, die van Perzischen oorsprong is, is Sjiietisch. Talrijk zijn de Soefis en de Alûlahija's, d. i. degenen, die aan de menschwording der godheid in Ali gelooven. In vergelijking met de Turken zijn de Indische Muzelmannen niet stipt, wat betreft het nakomen hunner godsdienstplichten; zij hebben zelfs enkele gebruiken der Hindu's aangenomen, maar houden zich overigens van dezen afgezonderd, daar zij de lager staande Hindu's verachten. Bovenal wonen de Mohammedanen hier in steden en havenplaatsen, zelden in aanzienlijk getal in het binnenland.

Voor de Engelsche overheersching zijn de Mohammedanen steeds gevaarlijker dan de Hindu's. Hun godsdienst brengt mede, dat zij heerschen en niet beheerscht worden, en daarom is de Britsche heerschappij hun een druk. Daarenboven bekleeden zij niet meer zooals vroeger aan het hof en het leger de eerste posten.

* * *

De bewoners van Afghanistan zijn belijders van den Islam, die hier echter met veel bijgeloof vermengd is en in vele gebruiken er van afwijkt.

In Perzië is sedert een drietal eeuwen het gematigd Sjiïsme de staatsgodsdienst (zie pag. 40). In vele hoofdzaken komt dit met den orthodoxen vorm van het Islamisme overeen, hoewel de Perzen eenige overleveringen, die van de drie eerste Khalifen afkomstig zijn, verwerpen, en andere, welke door de orthodoxen verworpen worden, als authentiek aannemen. Het groote, karakteristieke verschil omtrent de opvolging van den Profeet bespraken wij reeds.

De Sjiieten hebben derhalve andere heiligen dan de orthodoxen, en die der laatsten staan bij de eersten in kwaden reuk. Allerlei beschuldigingen worden door de Sjiieten tegen de vier imams der orthodoxen ingebracht. In vele opzichten verschillen ook de gebruiken der Sjiieten van die der orthodoxen. De pelgrimstocht naar Arabië is onder hen niet gewoon en kan het ook niet zijn, want te Medina zijn zij verplicht,

eerbied te toonen voor Abu Bekr en Omar, die daar in de moskee begraven liggen. Zij mogen dit wel doen, want hun leer staat hun toe, ingeval van gevaar hun geloof te verbergen en zelfs tijdelijk een geloofsbekentenis af te leggen, die de hunne niet is, maar hun trots komt hiertegen op.

In plaats van naar Arabië bedevaarten te doen, begeven de Perzen zich liever naar de graven hunner eigen heiligen, die van Ali en zijn beide zonen Hasan en Hosain. Wel liggen die graven op Turksch gebied, maar de Perzen beschouwen dit geestelijk als het hunne. Het voorrecht, dicht bij deze heiligen begraven te worden, wordt door aanzienlijken tegen buitensporige prijzen gekocht; zelfs de heilige aarde koopen de pelgrims gaarne, want zij bezit wonderdadige eigenschapppen. Ook in hun eigen land hebben de Perzen een plaats, waarheen zij in groote menigte bedevaarten doen: het is het graf van den Imâm Rizâ te Mesjhid in Khorasan. Bovendien hebben de Perzen een groot aantal kleinere heiligen, naar wier graven zij bedevaarten doen. Ieder dorp heeft de zijnen, evenals in Turkije, en meestal waren zij *imamiadeh*, afstammelingen der imâms (in 't Arabisch sjerif). Vooral de streken aan de Kaspische Zee zijn rijk aan graven der heiligen; in de bosschen van Gilân zijn zij zoo menigvuldig, dat de inwoners van Mazenderan in hun dialect het spreekwoord hebben: „Onder elken hunner groote boomen bezitten die van Gilân het graf van een heilige." In de heilige steden te wonen is een groot voorrecht, want men is daar vrij van belasting en krijgsdienst.

De Sjiieten verschillen van de orthodoxen in vele godsdienstige gebruiken. Zij verrichten hun wasschingen anders, houden hun handen anders, als zij bidden, en hebben, behalve de feesten, door orthodoxen gevierd, ook nog andere, waaronder het *Moharremfeest* (aldus genoemd, omdat het gedurende de tien eerste dagen van de maand Moharrem, de eerste des jaars, gevierd wordt) het voornaamste en het merkwaardigste is. Wij zullen dat nader beschrijven, als wij over de Perzen handelen.

Het groote Turksche Rijk, met zijn bonte staalkaart van allerlei volken, is tegenwoordig de hoofdzetel van het orthodoxe Islamisme, waarvan de Sultan het hoofd is. Nergens is de eeredienst zoo luisterrijk. Talloos zijn de moskeeën in de onderscheidene provinciën. (Damaskus alleen heeft er meer dan 300 (?) op ± 135,000 Muzelmannen). De moskee van Omar te Jeruzalem is na den tempel te Mekka de heiligste; de niet-Muzelman mag geen van beide betreden. Wel ziet men hen ook niet gaarne bij de overige, doch de toegang is hun niet verboden. De moskee van Omar staat op de plaats, waar oudtijds de tempel van Salomo stond; zij bestaat uit onderscheidene gebouwen uit verschillende tijden, wel niet in denzelfden stijl gebouwd, maar toch tot een harmonisch geheel vereenigd.

De wijze, waarop de godsdienst bediend wordt in het Turksch gebied, hebben wij reeds beschreven (Zie pag. 36). De tien eerste dagen der maand Moharram — bij de Sjiieten van het groote treurfeest — worden door de orthodoxen als bijzonder gezegend beschouwd. Gedurende dien tijd worden, evenals bij de Joden op de eerste dagen des jaars, de meeste aalmoezen gegeven, en de vrouwen, althans de Egyptische, gelooven, dat op dien tijd de Dzjinn eenige menschen des nachts bezoeken. De tiende dag van Moharram is heilig, want op dien dag hebben Adam en Eva, nadat zij uit het Paradijs verdreven waren, elkander voor het eerst weer ontmoet; op dien dag is Noach uit de ark gestapt en op dien dag is Hosain als martelaar gesneuveld. Vele Muzelmannen vasten op dien dag, die bovenal te Kaïro met veel plechtigheid gevierd wordt, terwijl voornamelijk de vrouwen uit den burgerstand naar de moskee snellen.

De uiterlijke plichten van den godsdienst worden in het Turksche gebied wel het stiptst in acht genomen; de vijf dagelijksche gebeden worden tamelijk regelmatig verricht. Daardoor zijn de Turken een bij uitstek biddend volk, al moet men hierin nog niet veel dieperen godsdienst zoeken.

In Egypte heerscht bovenal de orthodoxe Sunnietische richting van den Islam, en wel het meest verbreid is er de sekte der Schaffeïeten, wier grondvester in Kaïro stierf. Dat in Egypte de vrije vereenigingen tot uitoefening van den godsdienst, nl. de „Derwisjen" talrijk zijn, hebben wij reeds aangewezen (zie pag. 36). De biddende en zwervende Derwisjen zijn er eigenlijk vertrapte bedelaars, die het bijgeloof en de onwetendheid des volks exploiteeren. Ook vindt men hier vele bedevaartsplaatsen,

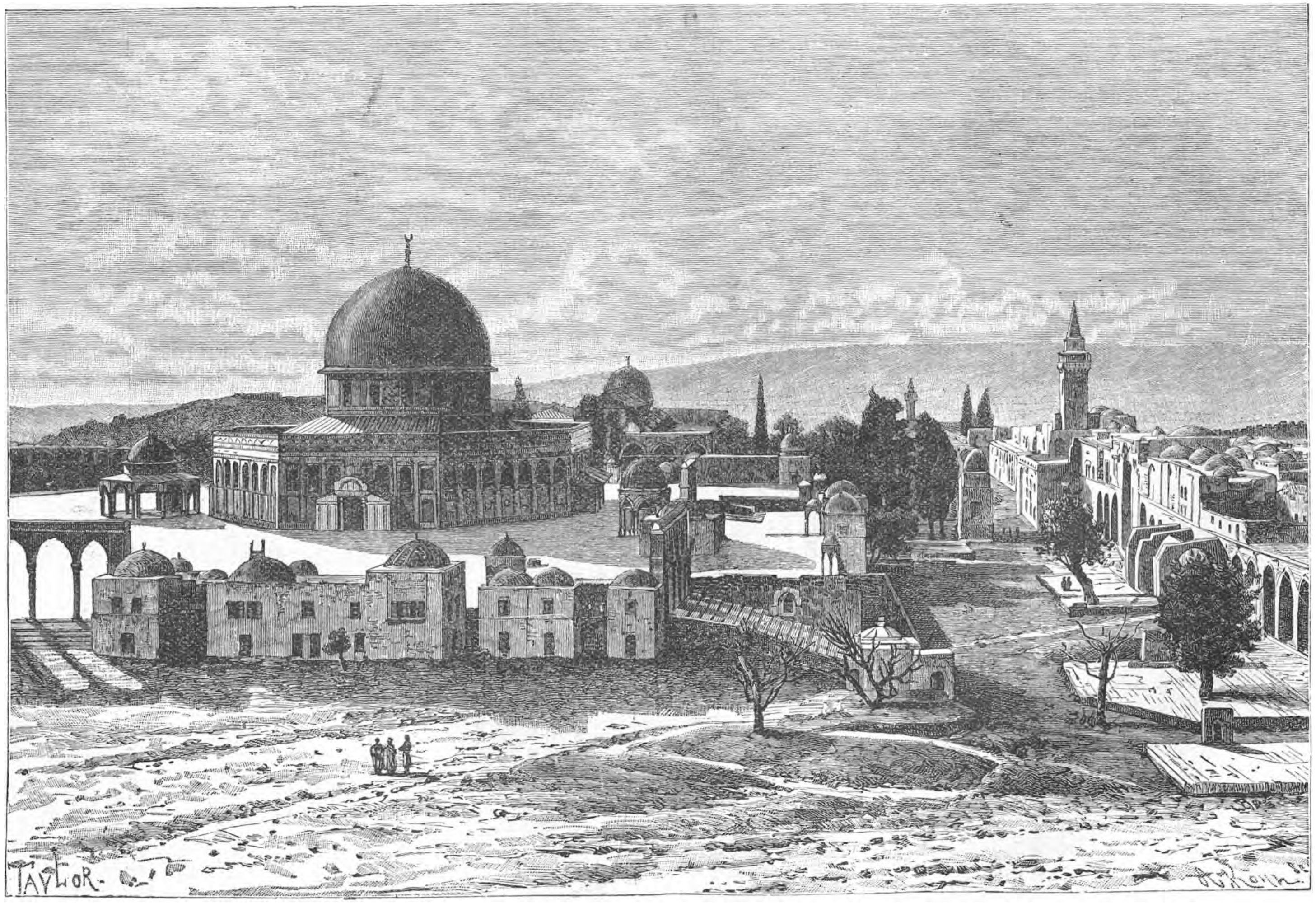

JERUZALEM. DE MOSKEE VAN OMAR.

waar beroemde Scheiks begraven zijn. Aan deze bedevaarten worden groote missen verbonden.

De bekendste is wel die van Tantah, waar het graf van den Scheik-el-Bedaui ligt. In Maart en Augustus hebben hierheen bedevaarten plaats; in de laatste maand kampeeren hier dikwijls 200,000 à 300,000 menschen in de grootste hitte in hun tenten. Buitengewone uitspattingen hebben hierbij plaats. Wij wijzen er slechts op, dat de Scheik-el-Bedaui den naam heeft, kinderlooze vrouwen, die een bedevaart naar zijn graf doen, kinderzegen te schenken.

De landen ten westen van Egypte komen in hoofdzaak overeen met het Turksche Rijk, wat betreft den Islam. In Marokko staat, evenals in Turkije, de Mufti aan het hoofd der geestelijkheid. Hij wordt door de geestelijken gekozen, maar door den keizer bevestigd. Zooveel feesten als in Turkije zijn er in Noord-Afrika niet, doch heiligen zijn er des te meer (zie I, pag. 401 en 402).

Wij hebben in dit overzicht den Islam in Nederlandsch-Indië niet behandeld, omdat wij dien wenschen te bespreken bij de bevolking aldaar.

LITTERATUUR OVER DEN ISLAM.

DOZY. Het Islamisme. Haarlem, 1880.
NEUMANN. Inleiding tot de kennis van den Islam. Rotterdam, 1860.
KREMER. Geschichte der herrschenden Ideen des Islams. Leipzig, 1868.
PISCHON. Der Einfluss des Islams auf das häusliche, soziale und politische Leben seiner Bekenner. Leipzig, 1881.
LÜTTKE. Der Islam und seine Völker. Gütersloh, 1878.
VAMBÉRY. Der Islam im 19 Jahrhundert. Leipzig, 1875.
RÉHATSEK. History of the Wahhâbys. (Journal of the Bombay Branch of the Royal Asiatic Society, No. 38, 1881).

HOOFDSTUK VII.

DE TEGENWOORDIGE BEVOLKING VAN ARABIË.

Bij de tegenwoordige bevolking van Arabië kunnen in hoofdzaak onderscheiden worden de *stadbewoners*, meestal kooplieden, industriëelen, de *half-nomadische Arabieren*, die aan den rand der woestijn een tent of een armoedige leemen hut bewonen, en de *Bedoeienen*, de echte nomaden. De laatsten vormen nog natuurvolken, bij wie het oude, patriarchale leven bewaard bleef; stammen, die ons in vele opzichten aan de oud-testamentische herdersvolken doen denken. Doch aan de westkust van Arabië, waar men sedert eeuwen met andere volken in aanraking was, waar de pelgrims van alle Mohammedaansche landen samenstroomen en begrippen en neigingen overbrengen, is in vele opzichten het karakteristiek Arabische ondergegaan, om voor een mengsel van hoogere en lagere beschavingselementen plaats te maken. Het sterkst uitkomend voorbeeld hiervan is ongetwijfeld Mekka.

Wij zullen op beide toestanden, die van het binnenland en van de westkust, de aandacht vestigen. Voor de laatste is het belangrijke werk van onzen landgenoot Dr. C. Snouck Hurgronje „Mekka" bovenal onze hoofdbron.

* * *

Mekka is een internationale stad, waar men een verscheidenheid van huidkleur en rastypen ontmoet, als misschien in geen tweede stad van het Oosten. De hemelsche voordeelen, die men te Mekka hoopt te verwerven, en de aardsche voordeelen, die uit de samenstrooming van zooveel duizenden zijn te behalen, brengen elementen van allerlei aard in de heilige stad Mekka te zamen. Van de pikzwarte Arabiërs tot de enkele blonde Turken vindt men er alle nuances van huidkleur. Turken, Egyptenaren, Syriërs, Buchari's en andere Centraal-Aziaten komen in Mekka, om verschillende weelde-artikelen aan de pelgrims te verkoopen; handwerkslieden uit alle Islamietische cultuurlanden hopen hier iets te verdienen en ook tal van bedelaars volgen den menschenstroom, om hun natuurgenooten door vrome gebaren of uitroepingen tot weldadigheid te stemmen.

Elk volk heeft zijn eigen richting in Mekka. De Indiërs komen hoofdzakelijk, om door crediet- en bankzaken winsten te behalen, en vinden daarbij concurrenten in de Hadramieten, die zonder geld te Mekka komen, maar door volharding en zuinigheid een klein kapitaal vergaren en daarmede weldra weten te woekeren in overdrachtelijken en werkelijken zin. Ook uit Jemen komen velen met gelijke bedoelingen naar Mekka. Wanneer wij daarbij voegen, dat uit Egypte vele vrouwen naar Mekka reizen, om den trouwlustigen mannen ten dienste te zijn, die zelfs zoogenaamde huwelijken sluiten, om de prostitutie te bedekken, dan hebben wij eenige elementen der bevolking genoemd, die zich als parasieten der pelgrims in Mekka vestigen.

Zoo is Mekka voor een gedeelte een vreemdelingen-stad, waar de vreemdelingen zich wel tehuis gevoelen, doch grootendeels onderling vreemdelingen blijven. Vele vreemdelingen komen echter met de eigenlijke Mekkaners door handelsbetrekking en later door huwelijken in nadere aanraking. Ook door polygamie en concubinaat heeft er voortdurend vermenging der volken plaats. Hierdoor is het verklaarbaar, dat men in de straten van Mekka, ook buiten de bedevaartsgangers, allerlei volkstypen ziet, en dat zelfs in één familie allerlei kleuren der huid voorkwamen.

Omdat Mekka gedeeltelijk een vreemdelingen-stad is, gevoelt de menschenwereld

die alle talen spreekt, zich in Mekka tehuis, doch altijd als vreemdeling, zeiden wij. Wie eenmaal een in Mekka geboren en opgevoede vrouw huwt, wordt zelf een Mekkaner, en zoo assimileert de kern der burgerschap van de heilige stad voortdurend vreemde elementen. Doch trots die bonte samenstelling en de van elders ingevoerde gebruiken en zeden komt in de maatschappij en levenswijze nog altijd het West-

BEWONERS VAN HET HOOGLAND VAN JEMEN.

Arabische karakter uit. Dit wordt bevorderd door de omstandigheid, dat vele immigranten in Mekka uit Zuid-Arabië in taal en zeden den Mekkaners nauw verwant zijn, en van hier komen voortdurend nieuwe mannen, die het burgerschap bewaren. De overige vreemdelingen moeten veel van hun eigen gewoonten opgeven, om volkomen ingeburgerd te zijn in Mekka, maar brachten ook vreemde gewoonten, kleedij,

woorden, enz. bij de Mekkaners aan. Ofschoon vele vreemde woorden in de taal zijn doorgedrongen, is de taal toch West-Arabisch, en hoewel de Mekkaners in kleedij veel aan Indië ontleend hebben, kent men toch den Mekkaner aan zijn kleederdracht. Op sommige feestdagen hult hij zich niet ongaarne in het Bedoeienengewaad.

Behalve genoemde volken moeten wij wijzen op een hoogst belangrijk volkselement, dat sedert eeuwen bij groote menigten hier is binnengetrokken, en zoowel in physiek als in moreel opzicht voor de vorming der Mekkaansche volkstypen van groote beteekenis was. Wij bedoelen de onvrijwillige immigranten: de uit Afrika en den Kaukasus binnengevoerde slaven en slavinnen.

Cirkassiërs, mannen en vrouwen, komen over Konstantinopel. Wegens den hoogen prijs (een blanke slaaf kost meer ponden sterling dan een andere dollars) is hun aantal gering en worden zij in Mekka niet op de markt verkocht. De slavinnen zijn aanmatigende, door de eigenlijke Arabieren weinig geachte concubinen; de knapen dienen voorname heeren als kamerdienaars en amasii. Tegennatuurlijke ontucht, die den Arabier van het binnenland vreemd is, behoort, helaas! tot de gevolgen der beschaving in het West-Arabische Babel.

Van meer beteekenis zijn de Afrikaansche slaven. Met den naam „Nubiers" duidt men er alle donkerzwarte Negerslaven aan, die tot het verrichten van den zwaarsten arbeid bij bouwwerken, steengroeven enz. gebruikt worden. De overige donkere slaven, die meest uit den Sudan geïmporteerd worden, noemt men eenvoudig „Negers" of „zwarten". De opvoeding dezer slaven bestaat gewoonlijk enkel in het leeren kennen van de meest noodzakelijke ritueele verrichtingen van den Islam, die zij met fanatisme ontvangen, hoe nalatig zij soms ook in de gebruiken zijn. Van Donderdagmiddag tot Vrijdagmorgen hebben zij vrij en vermaken zij zich met hun nationale muziek en dans. Elk van deze Negergezelschappen heeft zijn Scheik, die voorkomende geschillen beslecht. Het Negerorkest bestaat uit een „tumburah" met zes snaren, uit eenige trommels, en een ratelgordel uit schapenklauwen. Hiermede maakt men dansend en onder snel uitgevoerde bewegingen een helsch geraas.

De meer ontwikkelde Negerslaven dienen als jongens voor huiswerk, in winkels enz. Aanzienlijken merken het als een bewijs van voornaamheid aan, om vele slaven te bezitten, waardoor hun het leven recht gemakkelijk wordt gemaakt. Ook de slaven hebben het in deze kringen niet slecht en worden als medeleden der familie beschouwd. De bekwame winkelslaven worden de vertrouwelingen van hun heeren. Zoo blijft van de slavernij niet zelden weinig meer dan de naam bestaan. Huisknechten worden zelfs op omstreeks twintig-jarigen leeftijd geregeld vrijgelaten, waarbij welgestelde heeren zich verplicht achten, hen van een huis te voorzien. Zelfs blijft daarna de familieband met den vroegeren heer bestaan.

Die vrijgelatenen dingen wedijverend met de vrijgeborenen naar alle betrekkingen en werkzaamheden, en staan weinig bij dezen achter. Onder de invloedrijke burgers vindt men verscheidene vrijgelaten slaven. De zwarte huidkleur schaadt hun weinig, daar ook de vrije bij zijn zwarte concubine donkere kinderen verwekt.

Hoe ongeloofelijk het ook schijnen moge, toch is het een feit, dat kleine toevoeren van slaven op de markt te Mekka, dat thans de hoofdmarkt is, zelfs uit Britsch-Indië afkomstig zijn. De Djawah-slaven zullen wel meest uit de heidensche gedeelten van Borneo of van het eiland Nias afkomstig zijn; zij worden zelfs naar Egypte verkocht.

Vooral de band, die de slavinnen aan de familie van den heer verbindt, is zeer innig. De zwarte slavinnen verrichten den huisarbeid in keuken en kamer, en zijn ook soms concubinen, doch de Abessinische slavinnen, met huidkleur van lichtgeel tot donkerbruin, zijn meest concubinen en verrichten alleen lichteren arbeid.

* * *

De slavenmarkt te Mekka wordt gehouden in een hal nabij de Moskeepoort. Wie met Europeesche begrippen bezield deze markt betreedt, zegt Snouck Hurgronje, kan in het eerste oogenblik zijn antipathie niet onderdrukken en gaat ontstemd heen. Doch de eerste indruk van deze slavenmarkt is onjuist en vele reisbeschrijvers geven daarvan te veel uitdrukking, terwijl zij het tafereel nog sterker kleuren en niet met nuchteren blik beschouwen.

Op de banken langs de wanden ziet men daar de meisjes en vrouwen zitten, de volwassenen dicht gesluierd. Vóór dezen zitten op den grond of staan de mannelijke slaven van rijperen leeftijd, en in het midden spelen de kinderen. Eenige makelaars gaan rond, spreken en onderhandelen met elkander en met de levende koopwaar, die geduldig afwacht. Een kleine, zwarte jongen trekt de aandacht der toeschouwers. De makelaar, die met den verkoop belast is, roept den jongen en toont den belangstellenden zijn handen, armen en beenen en zijn haar, prijst zijn vaardigheid, zooals een koopman dat vermag. Vervolgens vraagt hij den jongen: „spreekt gij reeds goed Arabisch?" — „Een weinig," is het antwoord, „doch ik versta het wel." En daarna verhaalt de jongen alles, wat hij omtrent zichzelf weet. De makelaar verzuimt niet op dat deel van het lichaam te wijzen, waar de litteekens van de pokken zijn te zien, en hij voegt tot aanprijzing der koopwaar er bij: „hij heeft de pokken gehad!" Want hoewel de vaccinatie in Centraal-Arabië plaats vindt, is dit toch niet het geval bij de Negers, en de pokken vreest men er zeer.

Alvorens de koop is gesloten, vraagt de kooper den slaaf nog: „wil je mij dienen?" en uit het antwoord, ook als het ontkennend luidt, wordt dan afgeleid, of dit uit tegenzin tegen de nieuwe betrekking of uit afkeer van verandering voortvloeit.

Tegen zijn bepaalden wil zal niemand licht een slaaf, nog minder een slavin koopen. Als een slaaf of slavin ontevreden is, verbergen zij dat niet voor hun heer en dringen zij er zelf op aan, verkocht te worden. Het gebeurt zelfs, dat slavinnen zich ter verkoop aanbieden, en hoewel dit van rechtswege niet geldig is, zal de heer, dien zij blijkbaar moede zijn, zelden van zijn recht gebruik maken, om den koop te vernietigen.

Op deze wijze wordt de koop en verkoop der slaven tot stand gebracht. Vooral het bezien en betasten der menschen-koopwaar, dat eenigszins aan een veemarkt doet denken, verwekt tegenzin. De slavinnen zelf gevoelen echter niets van het stuitende, dat de vreemdeling hierin ziet; zij lachen en schertsen om de vragen, die haar op de markt gedaan worden. De slaven voelen evenmin den druk der onvrijheid; alleen als zij ontevreden zijn over hun heer of over eenige verandering, beklagen zij zich. Als zij na den verkoop schreien, is dit te vergelijken met de tranen van het meisje, dat naar het pensionaat gebracht wordt, of met den jongen milicien, die naar de kazerne moet, zegt onze schrijver.

Hoewel dus de slavernij niet zoo vreeselijk is, als zij dikwijls wordt afgeschilderd; hoewel de huisslavernij niet zooveel verschilt van den toestand der dienstbaren in ons land, de exportatie van slaven, de slavenroof en slavenjachten blijven een gruwel, waardoor de Afrikaansche binnenlanden gefolterd worden.

* * *

Het familieleven der Arabieren stelt men zich in Europa dikwijls onjuist voor. Te veel nog is de meening heerschend, dat in een deel van het huis van den welgestelden Muzelman een soort van gevangenis bestaat, *harem* geheeten, waar een tal van slavinnen de luimen van hun heer moeten verdragen. De opgesmukte verhalen van enkele reizigers, die zelf tot dat leven niet doordrongen, hebben veel bijgedragen, om die verkeerde meeningen te verbreiden.

De *harem* is in Mekka geen deel der woning, doch men duidt er de *vrouwen zelf* mede aan met hun slavinnen en de vrouwelijke verwanten, die in het huis wonen. Waar die vrouwen zich bevinden, heeft de bezoeker geen toegang, evenmin als bij ons de slaapkamer onzer vrienden voor ons open staat.

Zij, die zaken doen met den heer des huizes, bemerken weinig of niets van den huiselijken toestand; zij weten dikwijls niet, of hij gehuwd is of alleen een bijzit heeft. Daarentegen is het verkeer der huisvrienden met de vrouwen des huizes des te vrijer, naarmate de levenswijze eenvoudiger is. Bij rijke kooplieden en hooge ambtenaren bezoeken de vrouwen van bevriende familiën elkander, evenals de mannen, doch beide geslachten afzonderlijk. Dikwijls hebben aanzienlijken de vrouwen in een landhuis of in afzonderlijke woningen, en dan blijft het vriendenbezoek ook buiten den harem. Over den harem wordt niet veel gesproken, tenzij het gesprek er toevallig over loopt, en dan beschouwt men dit als iets zeer gewoons.

In den middelstand heerschen reeds andere gebruiken: als daar een goede kennis

op bezoek komt, zit de vrouw in een kamer er naast; de deur tusschen beide vertrekken is zelfs niet geheel gesloten. Ook wordt de vrouw wel in het gesprek betrokken, doch steeds moet een sluier haar gelaat bedekken. Dit gebod kan alleen door den man in bepaalde omstandigheden worden opgeheven, waar het o.a. familieleden betreft.

De beperkingen in het verkeer tusschen mannen en vrouwen hebben zich waarschijnlijk ontwikkeld uit den lossen band van het huwelijk bij de Muzelmannen; hierdoor zou gemakkelijk de huisvriend de plaats van den man kunnen innemen, doch sluier en afscheiding moeten nu de huwelijkstrouw handhaven.

Bij de lagere klassen bestaan wel dezelfde beperkingen in den omgang tusschen de geslachten, maar wegens gemis aan huisruimte kunnen die niet zeer stipt worden nagekomen en daaruit volgt noodzakelijk meer vrijheid.

* * *

Het huwelijk is een belangrijk verschijnsel in het sociale leven, dat gevoelens en gezindheden der volken karakteriseert. Volgens de Mohammedaansche wetten is het huwelijk een contract, zeiden we, dat berust op den wil van den man „idschab", en het aanbieden der vrouw „kabul". Dit verdrag verschilt daarin van alle andere contracten, dat het slechts door een der partijen, nl. door den man, kan vernietigd worden, terwijl de vrouw dit recht niet bezit.

De huwelijken worden meest tot stand gebracht door verwanten of door huwelijksbemiddelaars. Ongehuwde meisjes en gescheiden vrouwen zijn de familie tot last, als zij geen geld bezitten, en daarom wordt voor hen een echtgenoot gezocht. Rijke ongehuwde vrouwen gaan niet zelden een echtverbintenis aan, om aan den invloed der uitzuigende bloedverwanten onttrokken te worden. In zulke gevallen is de huwelijksmakelaar het middel, om de partijen tot elkander te brengen.

Van belang is het tamelijk vrije verkeer, dat tusschen jongens en meisjes tot het 8e of 10e levensjaar bestaat. Huwelijken, die werkelijk op liefde gegrondvest zijn, worden niet zelden bij het spelen voorbereid. Ook als het gelaat van het meisje door den sluier omhuld wordt, weet de jongen niet zelden nog gelegenheid te vinden, haar met zijn gevoelens in kennis te stellen door vertrouwde tusschenpersonen, en eindelijk wordt de toestemming der wederzijdsche ouders gezocht voor een huwelijk.

In de hooge standen te Mekka wordt niet zelden door de wederzijdsche ouders op zeer jeugdigen leeftijd het huwelijk tusschen hun kinderen gesloten, als de familiebelangen hierbij in het spel zijn.

De polygamie is geoorloofd, maar alleen de rijken maken slechts een enkele maal gebruik van het recht, vier vrouwen tegelijkertijd te hebben. De kosten dier weelde zijn over 't geheel te hoog. Daardoor heeft de economie des levens monogamie tot regel gemaakt.

Niet de polygamie, doch bovenal de losheid van den huwelijksband geeft aan het Muzelmansche familieleven een eigenaardig karakter. De man kan zijn vrouw zonder eenige reden verstooten, maar hij laat zich daarvan niet zelden terughouden, minder uit medelijden met de vrouw zelf dan wel om haar bloedverwanten of om de kosten van een nieuw huwelijk. De scheiding gaat zelfs met minder moeite gepaard dan tusschen den Europeaan en zijn maîtresse.

Ook de vrouw kan van eenige wettelijke en vele buitenwettelijke middelen gebruik maken, om van den man te scheiden. Voor den rechter kan de vrouw haar vrijheid terugvragen wegens mishandeling door den man, wegens zijn onvermogen, om haar voldoende woning, kleeding en voedsel te verschaffen, of wegens impotentie of krankzinnigheid van den man. Doch gemakkelijker is het haar, den echtgenoot het leven zoo onaangenaam te maken, dat hij gaarne zelf den huwelijksband wil verbreken.

Het tijdelijk karakter, dat de huwelijken in Mekka vaak bezitten, heeft ten gevolge, dat de pelgrims, die hier eenigen tijd doorbrengen, en waarvan velen met goed gevulden buidel komen, een huwelijk in Mekka sluiten. Daarvoor zijn meestal aanbiedingen in overvloed en gewoonlijk kunnen de vrouwen hiermede voordeelige zaken doen. De bekoorlijkheid der vrouw wordt tegen hoogen prijs betaald. Doch ook voor hen, die minder ruim met aardsche middelen bedeeld zijn, is er gewoonlijk aanbod in overvloed, als zij de huwelijks-bemiddelaars te hulp vragen.

Dat onder deze toestanden het echtelijk leven lijdt, dat de zuivere huwelijken voor de Mekkaners bedorven worden, ligt in den aard der zaak; het huwelijk verkrijgt te veel het karakter van een los concubinaat, wordt ook in werkelijkheid een contract, waarbij de man zekere materieele verplichtingen (huwelijksgeld, levensonderhoud, woning, kleeding enz.) ten opzichte der vrouw op zich neemt, teneinde het sexueel genot te kunnen genieten. Een hoogere, edeler betrekking der echtgenooten tot elkander is echter daardoor niet uitgesloten.

In dezen toestand zijn het over 't geheel materiëele inzichten, die het huwelijk beheerschen. Man en vrouw hebben daarbij meestal tegenstrijdige materieele belangen en staan in dat opzicht wantrouwend tegenover elkander. Het meeste huisraad behoort de vrouw; de woning daarentegen is het eigendom van den man. De man gaat des morgens zelf naar de markt en koopt de noodige eetwaren, voor zoover zij niet in de spijskamer aanwezig zijn. De voornamen laten de regeling en bereiding van den maaltijd aan de slavin in de keuken over; in de minder welvarende standen koken de mannen zelf.

De mannen in Mekka hebben aan hun vrouwen veel levenservaring en menschenkennis te danken. In beide toch zijn de Mekkaansche vrouwen den mannen ver voor. Daarenboven zijn de vrouwen huisdokteressen, wier raad men bij vele ziekten het eerst inwint. 1) Gewoonlijk hebben zij een huisapotheek en altijd bezitten zij kennis van de geneeskracht van enkele kruiden. Geneeskunst, toovenarij en bezwering behooren hier nog bij elkander, evenals ziekten, als: booze geesten, booze oog enz. De geneeskunst leert men verder als ieder handwerk; de zoon, neef of helper leert die kunst van vader, oom of meester, doch door vreemde woorden geeft hij zijn kunst een zekere voornaamheid.

* * *

De Islam is de officieele religie, die de verschillende bestanddeelen der steeds in wording verkeerende Mekkaansche bevolking samenbrengt en verzamelt, en omgekeerd brengt die bevolking uit alle werelddeelen vooroordeelen en bijgeloof mede, welke zich in den Mekkaanschen Islam oplossen. Vooral de vrouwen werken ijverig daartoe mede; hun levendige phantasie maakt hen daartoe ten zeerste geschikt, terwijl slechts zelden een betere kennis van den Koran een tegenwicht daarvan vormt. Zoo is een belangrijke hoeveelheid bijgeloof langzamerhand gemeengoed der Mohammedaansche wereld geworden.

In Mekka beschouwt men het Muzelmansche westen (Tunis, Algiers en Marokko) als het stamland van grof-bijgeloovige vormen. De kunst, om zijn vijanden ten prooi te doen worden aan ziekten en ongelukken van allerlei aard, zou vandaar overgebracht zijn. De bewoners der Oost-Indische eilanden beschouwt men er als bezitters van toovermiddelen tegen booze geesten. Misschien is dit wel het uitvloeisel van het algemeen gerucht, dat het op die eilanden van booze geesten wemelt, zoodat men daar wel leerde er zich tegen te wapenen.

Vooral de Afrikaansche slavinnen en de Indiërs beschouwt men als importeurs van het bijgeloof in Mekka. Bijna ieder draagt dan ook amuletten, bezweringsformules in allerlei vormen bij zich, om tegen de schelmsche streken der dzjinn beschut te zijn. Een kleine, wit metalen ring aan den pink beschut tegen de hier veel voorkomende ziekte der hæmorrhoïden; komt de ziekte toch, dan tracht de vrouw in de eerste plaats de geesten door het rooken van mastix of dergelijke welriekende stoffen te verdrijven, en verzuimt daarbij niet, door allerlei beloften den profeet bij de herstelling belang te doen krijgen. Als ook dit niet helpt, richt men zich tot een vromen Scheik, die, na een diagnose gemaakt te hebben, eenige letters of woorden op een stuk papier schrijft, om dit te verbranden; de zieke moet dan de asch, in water opgelost, gebruiken onder het uitspreken van gebeden en vrome uitroepingen; en dan.... „als Allah het wil," zal hij genezen.

Een overvloed van bijgeloovige gebruiken van allerlei aard, bij verschillende gelegen-

1) „Tout comme chez nous," zal menige lezer zeggen, die met de plattelandstoestanden bij ons volk bekend is. In een Gooisch dorp zagen wij een oude vrouw, de „moeder van L." bijgenaamd, die ook bij alle ziekten gereed was met haar raad.

heden aangewend, zijn nog bekend, doch wij mogen ons daarmede niet verder ophouden. Wij moeten er echter even de aandacht op vestigen, dat ook in de praktische geneeskunst de vrouwen werkelijk een groote bekwaamheid bezitten. Zoo wordt de massage in Arabië, zij het ook zonder wetenschappelijken grondslag, menigmaal met buitengewoon succes toegepast. Des avonds gaan masseurs van beroep, meestal Indiërs van afkomst, door de straten en noodigen door den uitroep „Kabuuus!" de in de koffiehuizen en voorhallen der woningen zittende mannen uit, van hun diensten gebruik te maken. Menschen, die geestelijk of lichamelijk iets overspannen zijn, onderwerpen zich gaarne aan de kuur, welke eerst onaangenaam is, doch weldra een gevoel van behagelijkheid schenkt.

Behalve deze beroeps-masseurs is bijna iedere vrouw, vrije of slavin, in deze kunst ervaren, en vele vrouwen zijn daaraan zoo gewend, dat zij zonder voorafgaande massage bijna niet kunnen inslapen. In vele huizen masseert de slavin haar meesteres, deze den echtgenoot, terwijl slavinnen onderling elkander die hulp bewijzen.

Wij mogen ons in dit bestek niet langer met de bewoners van Mekka bezighouden, hoewel de gewoonten en zeden in die stad nog veel bijzonders opleveren. Hen, die meer hierover wenschen te weten, verwijzen wij bovenal naar onze reeds genoemde bron.

* * *

De bevolking van de westkust van Arabië vertoont over 't geheel dezelfde vermenging van allerlei rassen als wij in Mekka leerden kennen. Het zuiver Arabisch element is hier sedert eeuwen verloren gegaan. Wij wezen reeds op den belangrijken handel, die het zuiden van de westkust in de oudheid had, en de aanraking met vreemde volken, die daaruit volgde. Doch sedert eeuwen zijn er slavinnen en slaven uit Afrika in deze kustlanden geïmporteerd, die voortdurend door huwelijken of door concubinaat met de Arabieren vermengd werden. Hierdoor vindt men alle kleurentonen bij de bevolking, al naar mate die vermenging meer of minder plaats had.

Van de kustbevolking moeten wij die van het zuiden van Arabië, nl. van de kust van Hadramaut, nog nader bespreken. Een bron hiervan is het werk van onzen landgenoot L. W. C. v. d. Berg 1), in 1886 door de Nederlandsch-Indische regeering uitgegeven.

De bevolking van Hadramaut is samengesteld uit vier scherp te onderscheiden groepen: de *Sayyid*, de *stammen*, de *burgers* en de *slaven*. 2)

De „Sayyid" zijn nakomelingen van Hosein, kleinzoon van Mohammed. De naam *Sayyid* is geen titel, maar wordt enkel gebruikt in een attributieven zin. De Sayyid zijn talrijk in Hadramaut; zij vormen een geestelijken adel, die zeer geëerd wordt en daardoor grooten invloed heeft op de overige bevolking. Zij zijn verdeeld in familiën, waarvan sommige een erfelijk hoofd hebben, dat den titel van *Mun<u>ç</u>ib* draagt. Deze Munçib's hebben hun verblijf op die plaats, waar de familie het talrijkst vertegenwoordigd is, of vanwaar zij afkomstig zijn. De Munçib's zijn de geestelijke hoofden van de omwonende stammen, die als de heeren van het gewest, waar zij wonen, beschouwd kunnen worden. Met nadruk moet echter de aandacht gevestigd worden op de omstandigheid, dat de Sayyid geen wapenen dragen, zoodat ook de Munçib's geen dwangmiddel hebben, als men weigert te gehoorzamen aan hun bevelen. Zooals de Sayyid over 't geheel hun invloed alleen bewaren door den eerbied voor hun afkomst, is ook de autoriteit der Munçib's over de leden van hun familie en over de stammen, wier geestelijk hoofd zij zijn, alleen van moreelen aard, en het is niet te verwonderen, dat die somtijds wel iets te wenschen overlaat.

De „stammen" vormen het meest belangrijke gedeelte der bevolking van Hadramaut; zij vormen in werkelijkheid de domineerende klasse. Al de volwassen personen, die daartoe behooren, dragen de wapenen. Deze stammen zijn verdeeld in familiën, de

1) Le Hadhramaut et les colonies Arabes dans l'Archipel Indien. Batavia 1886.

2) J. T. Bent. Expedition to the Hadramaut (Geogr. Journal 1894) onderscheidt in Hadramaut de Bedoeienen, verwant aan de oorspronkelijke inboorlingen van Klein-Azië en West-Perzië, de eigenlijke Arabieren, eerst in laten tijd daar gevestigd, de slaven van Afrikaanschen oorsprong.

familiën weder in takken. Aan het hoofd van een stam staat een hoofd, *Moqaddam* geheeten, aan het hoofd van een familie of familietak een ander hoofd, *Abou*. De hoofden zijn de heeren des lands; zij wonen in versterkte kasteelen en hebben een klein garnizoen, gerecruteerd uit de naaste familieleden en hun slaven. Daardoor weten zij de steden en de dorpen in den omtrek te beheerschen. Op dezelfde wijze zijn de „Abou's" heerschers over een kleiner gebied, bij hun kasteel gelegen, waar bijna geen andere bewoners gevonden worden dan familieleden. De meeste „Abou's" zijn weinig meer dan rooverhoofden, die vergeleken kunnen worden met de kleine leenmannen der middeleeuwen in Europa. De „Moqaddam" der grootere stammen heeft wel een hooger positie, maar het wezen van zijn macht is dezelfde.

De „Moqaddam" van een stam, samengesteld uit onderscheidene familiën, is tegelijkertijd de „Abou" van zijn eigen familie; m. a. w. de „Abou" van een familie, die de hegemonie heeft over den stam, is „Moqaddam" van dien geheelen stam.

De macht van het hoofd laat somtijds veel te wenschen over en hangt over 't geheel af van de persoonlijkheid van het hoofd, van zijn rijkdom en betrekkingen. De leden van den stam of familie zijn niet zijn onderdanen; hij is alleen de eerste onder zijns gelijken. Men gehoorzaamt het hoofd, voor zoover men daarbij belang heeft of voor zijn macht vreest. Doch ook het hoofd weet zeer goed, dat hij niets kan doen zonder de medewerking der leden van zijn stam of van zijn familie. Daarom laat hij hen tamelijk vrij in hun rooverijen, en zij volgen hem ook in den oorlog. Wederkeerig ontzien hoofd en leden van den stam elkander, en daardoor is de rechtszekerheid zoo onbeteekenend.

Als het hoofd overleden is, kiezen de aanzienlijken van den stam of de meest invloedrijke „Sayyid" zijn opvolger. Deze keuze is echter beperkt; de naaste erfgenaam toch heeft een zeker recht op de opvolging, indien hij daartoe bekwaam is.

De stammen, die geen vaste woonplaats hebben, noemt men ook in Hadramaut „Bedoeienen." Zij hebben geen vaste dorpen; op zijn best bestaan eenige hunner kleine dorpen uit leemen hutten. Doch velen hebben geen andere woonplaats dan de holen in de rotsen en leiden bijna het leven van wilden. De Bedoeienen behooren gedeeltelijk tot de stammen, waarbij enkele familiën vaste woonplaatsen hebben. De Bedoeienen-hoofden hebben evenmin vaste woonplaatsen als de overigen, en staan dus ver achter bij de hoofden der overige stammen in hun kasteelen.

Onder „burgers" verstaat men de vrije bewoners der steden en dorpen; zij behooren tot geen stam, zijn geen „Sayyid" en dragen geen wapenen. Op hen valt de geheele macht der heeren. Zij zijn meest kooplieden, handwerkslieden, landbouwers en bedienden. De kooplieden, de verschillende handwerkslieden en de landbouwers vormen soorten van vakvereenigingen met vaste statuten, die reeds lang bestaan hebben. De handwerken gaan gewoonlijk over van vader op zoon; het staat ieder echter vrij een ander te kiezen. De keuze van een hoofd van het bedrijf moet goedgekeurd worden door den „heer" der stad of van het dorp. Bedienden vormen geen politieke organisatie.

De burgers van Hadramaut komen ook hierin met die der middeleeuwsche steden overeen, dat zij van tijd tot tijd „beden" moeten opbrengen. Als de heer van een stad of dorp behoefte heeft aan geld, wendt hij zich tot rijke burgers, die er wel aan moeten voldoen binnen den bepaalden tijd. Geschiedt dit niet, dan zendt het hoofd zijn roofbenden, om het huis van den weerspannigen rijke te plunderen.

Nog maakt v. d. Berg melding van een bijzondere volksklasse in Hadramaut, nl. van een soort van persoonlijken adel, aan welks leden de titel van *Chaikh* (Scheik) 1) gegeven wordt. Deze titel is een persoonlijke onderscheiding voor hen, die zich aan de wetenschap wijden, en bovendien komt die erfelijk toe aan twee stammen en eenige burgerfamiliën.

Een eigenlijk administratief bestuur bestaat in Hadramaut niet. De heeren van dorpen en steden bekommeren zich niet om de zaken, die in Europa als de taak van het gemeentebestuur beschouwd worden. Het onderwijs, politie en publieke werken laat men er over aan het particulier initiatief, en daardoor treft men er treurige

---

1) De naam „scheik" voor „hoofd" van een stam is hier niet in gebruik.

toestanden aan. Alleen het onderwijs is betrekkelijk goed, bovenal bij de „sayyid" en de burgers.

* * *

Het uiterlijk der steden en dorpen in Hadramaut is niet onaangenaam. Over 't geheel zijn zij luchtig gebouwd en zindelijk. Wel zijn de straten niet geplaveid, maar door het droge klimaat en den steenachtigen bodem is dat geen groot bezwaar. Langs of in het midden van de straten heeft men dikwijls beekjes voor het watergebruik der woningen. De steden van eenige beteekenis hebben bolwerken en poorten, welke laatste des nachts gesloten worden.

De huizen worden gebouwd van baksteen, die in de zon gedroogd is. In plaats van kalk, om de steenen te verbinden, gebruikt men vochtige klei. De muren zijn aan de binnenzijde meestal met kalk bestreken of gewit. Op een grondslag van steenen opgebouwd, hebben de huizen meestal twee à vier verdiepingen. In het midden bevindt zich de deur, met arabesken versierd of met ijzeren of koperen spijkers; een ijzeren klopper dient om zich aan te melden. Een gang met verschillende vertrekken en voorraadkamers aan beide zijden loopt door het huis, en achter het huis vindt men een binnenplaats, waaraan ook de keuken geplaatst is. Bij de aanzienlijke huizen vindt men ook nog een waterput, doch de meesten voorzien zich uit de algemeene putten.

De meubileering is, evenals overal in Arabië, uiterst eenvoudig. Stoelen vindt men er niet; men zit op den vloer. Voor de vensters vindt men enkele kussens en de vloer is met tapijten of matten bedekt. In het midden van het vertrek is een kleine, zeer lage tafel geplaatst op een ronde vloermat, waarbij men gaat eten. Langs de wanden, met kalk gewit, ziet men houten koffers, uit Engelsch-Indië ingevoerd, en houten kasten, om allerlei benoodigdheden in te bewaren. De verlichting bij avond geschiedt met lampen van een zeer eenvoudige constructie. Tegenwoordig brandt men meest petroleum, doch tot voor kort voornamelijk sesam-olie.

De leden van de stammen versieren de wanden der kamers gaarne met wapens en dergelijke stukken. Op elke verdieping vindt men een badkamer; het baden op Europeesche wijze wordt op hoogen prijs gesteld.

Over 't geheel heeft men er weinig huisbedienden. Het eten wordt bereid door de vrouw en haar dochters, die, al naar de behoeften dit meêbrengen, de hulp inroepen van buren, leden der familie. Wie daartoe rijk genoeg is, laat zich bedienen door slaven. De vrije bedienden worden bijna uitsluitend op de werkplaats of op het veld gebruikt.

Het lot der slaven is ook hier zeer dragelijk, evenals overal in Arabië. De wet beschouwt hen meer als leden van het gezin dan als eigendom van den meester. Zij volgen het beroep van den heer; de slaven der stammen dragen de wapenen en bebouwen het veld.

De slaven in Hadramaut behooren meest tot de Somali's en Nubiërs, maar zijn voor een groot gedeelte reeds in Hadramaut geboren, en dikwijls zelfs in het huis waar zij dienen. Zij blijven meestal bij dezelfde familie, zij en hun kinderen, en veranderen niet van meester dan na diens overlijden. Daarna worden zij verdeeld onder de erfgenamen, tenzij dezen samen blijven wonen en hun erfenis gemeenschappelijk behouden. Regelmatige invoer van slaven heeft niet meer plaats. Djuddah evenwel schijnt nog de groote slavenmarkt te zijn.

De slaven zijn allen Muzelmannen; als er een heiden- of een Christenslaaf aankomt, dwingt men dien, tot den Islam over te gaan. Zij huwen onder elkander en bij voorkeur geschiedt dit tusschen slaven en slavinnen van denzelfden heer. Heeft er een huwelijk plaats tusschen een slaaf van den eenen en een slavin van een anderen heer, dan is het gewoonte, dat de heer der slavin ook den echtgenoot koopt. Huwelijken tusschen vrijen en slaven zijn hier zeldzaam. Vrijlating van slaven komt bijna nooit voor.

De bronnen van bestaan in Hadramaut zijn voor de burgers bovenal handel en nijverheid, voor de Sayyid en de stammen, die vaste woonplaatsen hebben, vooral de landbouw en voor de Bedoeienen de jacht en de veeteelt. Een eigenaardige instelling is die der „makelaars", die den handel tot stand brengen; elke stam en

zelfs elke familie heeft in de steden zijn bevoorrechte makelaars, die alleen de ter markt gebrachte waren verkoopen. Deze makelaars zijn tegelijkertijd de hoteliers voor hun klanten. Zij vormen een afzonderlijke klasse in de steden; hun beroep is erfelijk.

Het vervoer in geheel Arabië, waar geen bevaarbare rivieren gevonden worden en evenmin gebaande wegen voor rijtuigen zijn, geschiedt voornamelijk door lastdieren, per kameel of ezel. Als men door het gebied van een stam trekt, moet men een lid van dien stam als geleider medenemen, en deze is borg voor de karavaan, aan zijn hoede toevertrouwd. Deze personen, „Sayyir" geheeten, nemen ook zelf het transport wel geheel op zich. Als de karavaan door het gebied van onderscheidene stammen trekt, moet zij aan de grens telkens van geleider verwisselen.

Voor de wetenschap wordt niet veel gedaan. Onder de Bedoeienen zijn weinig personen, die kunnen lezen en schrijven. Met de overige bewoners is het in dit opzicht beter gesteld en de meesten verstaan deze kunsten wel. Het hoofdleesboek is voor ieder de Koran, „het boek." Hun sterrenkundige wetenschap is nog die der middeleeuwen: de aarde rust voor hen nog in het centrum van het heelal.

De „Sayyid" hebben in Hadramaut veel invloed, zeiden wij. Zij vertegenwoordigen de religie en het recht en zij beheerschen in die opzichten de openbare meening. In gezelschappen nemen zij de eereplaats in, zij worden als een hooger staand ras beschouwd, en een huwelijk van hun kinderen met die uit een andere klasse wordt als een vernedering aangemerkt. Vele Sayyid worden zelfs bij hun leven als halve heiligen beschouwd. Zij achten het dan ook hun plicht, den godsdienst trouw in eere te houden, en staan in kennis ook boven de meeste anderen.

Het lot der vrouw schijnt in Hadramaut beter te zijn dan in de overige Muzelmansche landen. In de eerste plaats heeft verstooting van een vrouw zelden plaats, en wie dit zonder geldige reden doet, wordt aan de algemeene verachting prijs gegeven. Ook heeft de polygamie hier geen vasten wortel geschoten in de zeden des volks en dientengevolge heeft men hier niet de harems van de Levant. De vrouw in Hadramaut woont met den man in hetzelfde huis; alleen blijft zij in haar kamer, wanneer er bezoek is van vreemden. Bij de Bedoeienen alhier heeft polygamie in 't geheel niet plaats.

HOOFDSTUK VIII.

BEDOEIENEN.

In de binnenlanden van Arabië, Syrië en Noord-Afrika vindt men een zwervende bevolking, welke met den naam *Bedoeienen* wordt aangeduid. Dit woord is aan het Arabisch ontleend (Arab. *bedâwi* = in de woestijn rondzwervend, *bedw* = open veld, woestijn, en dit van *bâda* = in de woestijn rondzwerven, een nomadisch leven leiden). De Bedoeienen kan men beschouwen als overblijfselen der oorspronkelijke bewoners van Arabië (Zie pag. 28), die gedurende een reeks van eeuwen hun oorspronkelijk eigenaardig karakter bewaard hebben. In de boeken des Ouden Verbonds vindt men onderscheidene tafereelen uit het Bedoeienen-leven, dat ook bij de aartsvaders in zekeren zin bestond.

De Bedoeienen bestaan uit een groot aantal afzonderlijke, zelfstandige stammen, die uit familiën voortkomen. De grootte dier stammen en hun rijkdom aan kudden zijn niet bekend; de Bedoeienen houden niet van statistiek en meenen, dat cijfers ongelukken veroorzaken. De Engelsche reiziger Palgrave, die hier in 1862—'63 vertoefde, schat de Bedoeienen van Noord-Arabië op 40,000, met uitsluiting van den grooten stam der *Aneze*, die door Burckhardt (in 1814 vertoefde deze hier) op 300,000 à 350,000 geschat werd.

De Bedoeienen wonen stamsgewijze in tenten of hutten te zamen; de dorpen staan onder *Scheiks*, en een stam van 40 of 50 tentdorpen staat onder een *Kadi*, die tegelijkertijd rechter is en aanvoerder in den oorlog. Een lange lans, een geweer en de kromme, aan de binnenzijde gescherpte „Yatagan" zijn hun wapens.

De naam „Bedoeienen" werd oorspronkelijk alleen gegeven aan de nomaden der Arabische woestijnen, in het bijzonder aan die van het plateau Nedsjid, die een tegenstelling vormden met de landbouw- en handeldrijvende bewoners der steden of der dorpen. Doch reeds in de oudheid verbreidden zich de horden van Arabische Bedoeienen, en met hen ook de naam, over de Syrische en Egyptische woestijnen. Later, na den ondergang der oude beschaving, verschenen zij in Syrië, Mesopotamië en Chaldea; eindelijk, met de verovering van Afrika door de Arabieren in de 7e eeuw na Chr., verbreidden zij zich ook langs de woestijnen over de Roode Zee tot den Atlantischen Oceaan en van Kurdistan tot de staten van den Sudan.

Alleen in de woestijnen zijn de Bedoeienen echter eigenlijke heerschers, terwijl aan de grenzen der woestijnen en steppen andere volken onder hen wonen.

In Afrika worden onderscheidene nomadiseerende stammen als Bedoeienen aangeduid, hoewel zij geenszins van Arabischen oorsprong zijn, zeiden wij reeds.

Janbo, de havenstad van Medina, is een echte Bedoeienenstad, waar dezen zich tijdelijk nederzetten en hoofdzakelijk leven van de palmentuinen, terwijl zij geen ongeloovigen in de stad laten wonen. Daar zij van den handel en de handwerken een afkeer hebben, laten zij die aan de Indiërs en Egyptenaren over, zelfs aan de kusten laten zij scheepvaart en vischvangst door anderen verrichten, om zelf in de nabijheid der steden de rol van arme aristocraten te spelen, die met rijst, brood, dadels en visch tevreden zijn. De vischvangst aan de kust der Roode Zee wordt verricht door de *Et Tämi*, een volkje, dat er wild uitziet, donkerder van kleur is dan de Arabieren, en door de Bedoeienen veracht wordt. Alleen bij Dzjedda woont het visschersvolkje der *Tual's*, dat tot de Bedoeienen behoort.

Handwerken worden door de Arabieren veracht. De Arabier heeft het spinrad

over Noord-Afrika verbreid, doch tegenwoordig zijn hier de winkels alle gevuld met voortbrengselen der Europeesche industrie.

De Bedoeienen zijn uitsluitend herders, die met hun vee, uit kameelen, schapen, buffels, ezels en ook paarden bestaande, door de woeste streken van oase tot oase of aan den rand der woestijn rondzwerven, om de beste weiden voor hun vee te zoeken. Dat trekkend leven, waarbij zij niet aan een plaats gebonden zijn, maakt het noodig, dat zij verplaatsbare woningen bezitten. De Bedoeienen wonen dan ook in tenten, die in enkele oogenblikken uit elkander genomen en op de lastdieren geladen kunnen worden, om ze even spoedig elders weer op te slaan, waar een langer tijd wordt gelegerd. Op de reis gebruiken zij echter gewoonlijk de tenten niet, doch slapen des nachts, in een mantel gehuld, onder den vrijen hemel.

De tenten der Arabieren, ofschoon dikwerf poëtisch beschreven, zijn zoo prozaïsch,

EEN KAMP VAN BEDOEIENEN.

als men zich slechts iets kan voorstellen. Een Bedoeien slaat zijn tent op binnen vijf minuten. Hij neemt eenige stokken, ongeveer 2 meter lang, steekt het eene einde in den grond, werpt er een zeer smerig stuk zwart zaklinnen of vel overheen, bevestigt de uiteinden met pennen en de tent is klaar. Daar zij in het midden omtrent $1^1/_2$ meter hoog is, kan niemand er overeind in staan en zelfs slechts in het midden rechtop zitten. Dewijl zij hun tenten echter niet beschouwen uit hetzelfde oogpunt, waarmede wij onze huizen bouwen, en zij alleen gebruikt worden als een gemakkelijke schuilplaats, om in te slapen, komt de hoogte er ook niets op aan.

Deze lage, donkere tenten zijn bijna altijd halvemaanvormig en de opening is steeds gekeerd naar het oosten; tusschen de verschillende tenten is juist ruimte genoeg, dat hun kameelen en paarden kunnen passeeren. De ruimte tusschen de twee punten der halve maan is bestemd voor de kinderen, waar zij kunnen spelen, zonder dat

hun moeder hen uit het oog verliest. Als de tenten nieuw zijn, zijn zij meestal gestreept; door de ruwe wijze, waarop hun eigenaars er mede omgaan, gaat die kleur van het doek spoedig verloren.

Aldus zijn de tenten der gewone Bedoeienen. De scheik of het opperhoofd van iederen clan heeft een grootere en betere tent; deze wordt door gordijnen in verschillende afdeelingen verdeeld, en die zijn zoodanig geplaatst, dat er een reeks van vertrekken aan den buitenkant en een andere van binnen gevormd wordt. De buitenste zijn bestemd voor de mannen, de binnenste voor de vrouwen, die tot de familie van den scheik behooren. Op deze wijze verkrijgt men een soort van afzondering of afscheiding, niet voor het gehoor, maar alleen voor het gezicht; de afscheidingen toch bestaan uit niets anders dan deze gordijnen en de Arabieren spreken liefst zoo luid mogelijk; zij zijn — zooals een Fransch reiziger het uitdrukt — een schreeuwende natie.

De Bedoeienen aan de Euphraat wonen in tenten, uit de bladribben der dadelpalmen gebouwd, die een rond, met biezen bedekt dak hebben.

Het huisraad komt met de woning overeen en bestaat alleen uit een paar matten en eenige weinige potten. Sommige meer welgestelden zijn zeer trotsch op het bezit van koperen mortieren, waarin zij hun koffie stampen, en het geluid hiervan verneemt men elken morgen. Zelfs de mannen verwaardigen zich koffie te zetten en men ziet zelfs den scheik des morgens de boonen stampen; hij smaakt een even groot genot door het muzikale geluid van stamper en mortier als door den geur der versch gebrande koffie.

Men maakt zich dikwijls in Europa een onjuiste voorstelling van het rondtrekken der Bedoeienen. Al te licht wordt er bij gedacht aan een onbestemd zwerven dier stammen, zonder orde of regel. Dit evenwel is niet het geval. De natuur des lands noodzaakt de Bedoeienen met hun vee te verhuizen naar streken, waar in de verschillende tijden des jaars de beste weiden gevonden worden. Daardoor hebben zij hun zomer- en hun winterverblijf, en verplaatsen zij van het eene oord naar het andere hun tenten. Dit zijn hoofdzakelijk de rondzwervingen der afzonderlijke Bedoeienenstammen. Door dit trekken zijn zij met alles in de binnenlanden volkomen op de hoogte en geen woestijnweg is er, dien zij niet kennen.

De legers der Bedoeienen komen wel iets met die der Zigeuners overeen, doch de bewoners zijn wilder en schilderachtiger. De romantische aureool, waarmede sommige reisbeschrijvers de Bedoeienen omhullen, verdwijnt evenwel bij een nadere aanraking en kennismaking met hun leven. Dit neemt niet weg, dat de Bedoeienen vele goede eigenschappen bezitten, welke de bewoners der dorpen en steden in deze landen missen.

Het uiterlijk der Bedoeienen doet hen kennen als van gemiddelde lichaamslengte, regelmatigen bouw en bij de vrouwen met schoone vormen en proporties. De houding is fier, de tred licht. Zwaarlijvigheid wordt zelden bij de Bedoeienen waargenomen, magerheid en een spierontwikkeling, waarbij de pezen uitkomen, vindt men veel meer bij hen. De huidkleur der Bedoeienen wisselt af van blank tot chocoladebruin; laatstgenoemde kleur vindt men meest bij de bewoners der kuststreken. Het gelaat der Bedoeienen is meest ovaal, het voorhoofd breed en gewelfd, de neus recht en van gemiddelde grootte, de mond fraai besneden en met sierlijke witte tanden bezet. De welgevormde ooren zijn iets naar voren gebogen, de zwarte wenkbrauwen beschaduwen een paar donkere, diep liggende, levendige oogen. Het haar heeft meest een zwarte kleur en is in enkele gevallen blond; de baardgroei is spaarzaam en meest tot de kin beperkt.

Aldus is over het algemeen het uiterlijk der Bedoeienen. Hun kleeding is eenvoudig. De mannen dragen een soort van tunica of hemd, waarover een mantel hangt, „haik" geheeten. Een ander stuk stof is over het hoofd geslagen en valt aan beide zijden van het aangezicht naar beneden ter bescherming tegen de zonnestralen. Het wordt op zijn plaats gehouden door een koord van kemelshaar, dat meermalen om het hoofd is gewonden. De vrouwen dragen een blauw hemd, dat van voren zeer open is; zij wenschen geen andere kleeding. De scheiks evenwel dragen kostbare mantels, met goud doorweven. In den winter dragen de Bedoeienen een pels van schapenhuiden; de rijkeren dragen een shawl uit Bagdad.

De Bedoeienen bezitten vele goede eigenschappen, die zij in de woestijnen bewaard

hebben en waardoor zij zedelijk boven de stadsbewoners staan. Zij munten uit door matigheid in eten en drinken; zij bezitten natuurlijke kracht en volharding, een resultaat uit de oefenschool van hun leven. Even ver van aanmatigenden trots als van vleiende kruiperigheid, koesteren zij een buitengewone liefde voor vrijheid en onafhankelijkheid. Al deze eigenschappen vloeien voort uit de natuur van het land, dat zij bewonen. Hun dapperheid in den strijd heeft geen vèrreikende gevolgen. Palgrave zegt: „De Bedoeien vecht niet voor eigen haard, want hij heeft er geen; noch voor zijn eer, want hiervan heeft hij nimmer gehoord; evenmin voor zijn

EEN BEDOEIEN, ZIJN ETEN KOKENDE.

godsdienst, want hij bezit er geen of geeft er weinig om. Het eenige doel, waarvoor hij krijg voert, is het tijdelijk bezit van een stuk weide, of het gebruik van een moerassige bron; somtijds ook wellicht de begeerte, om dit of dat paard of om een of anderen kameel te bezitten."

De contrasten, welke de woestijn vertoont, vindt men ook in het karakter en leven der Bedoeienen. Hun gastvrijheid wordt zeer geprezen, maar hun roofzuchtige aard maakt het voor den reiziger gevaarlijk, in de streken der Bedoeienen door te dringen. Zij zien er geen bezwaar in, den eenzamen reiziger van alles te berooven, tot zelfs

van zijn kleeren. Doch hun rooverijen gaan zelden vergezeld van moord; er zijn zelfs voorbeelden bekend, dat zij den uitgeplunderden reiziger medenamen naar hun tenten, hem oude kleeren gaven in plaats van de nieuwe, die zij hem hadden afgenomen, hem huisvestten en zich zelfs de moeite getroostten, om hem, toen hij verder trok, een eindweegs te vergezellen, opdat hij niet zou verdwalen.

De Bedoeien ontvangt den reiziger in zijn tent, *nadat* hij hem beroofd heeft, zeiden wij. Had hij hem voor dien tijd in zijn tent opgenomen en aan zijn maaltijd laten deelnemen, dan had hij zijn gast naderhand niet kunnen berooven. De Arabier heeft het ridderlijk gevoel, dat een gast een heilig persoon is; indien de meest woeste Bedoeien iemand onder de schaduw zijner tent ontvangen had, zou hij verplicht zijn, hem te beschermen alsof het zijn eigen zoon ware. Dit gaat zelfs zeer ver, en er bestaan voorbeelden, dat een vreemde Arabier zijn toevlucht gezocht had in een tent en bescherming vond, niettegenstaande de bewoner ontdekte, dat zijn gast een zijner naaste betrekkingen had vermoord.

Naast de gastvrijheid is de hebzucht een karaktertrek der Bedoeienen, die hun leven beheerscht en dikwijls leidt tot daden van geweld. Zelden zijn zij met een ontvangen belooning tevreden en steeds vragen zij met onbeschaamdheid alles van den reiziger. Men moet bij hun rooverijen evenwel in aanmerking nemen, dat de begrippen van eigendom bij hen anders zijn dan bij ons.

In hun godsdienst zijn de Bedoeienen niet zeer nauwgezet. Naar den vorm zijn zij meest belijders van den Islam, in werkelijkheid zijn zij dikwijls heidenen. Zelfs bij hun blinde aanhankelijkheid, die zij dikwijls met betrekking tot Mohammed in enkele opzichten vertoonen, verwaarloozen zij niet zelden de voorgeschreven gebeden, of laten zij twee of drie bij afwisseling voor het geheele leger bidden.

In den handel spaart de Bedoeien geen leugen, om zijn voordeel te behalen. Ook hier evenwel vertoont zich de tegenstelling, waarop wij reeds vroeger gewezen hebben, want als de koop eenmaal gesloten is, houdt hij zijn woord. Doch zooals wij zeiden: handelaars zijn de Bedoeienen eigenlijk niet.

Wij deelden reeds mede, dat de Bedoeien een afkeer heeft van handwerken. Den meesten tegenzin, zelfs minachting, koestert hij voor het smidsbedrijf. Van de Aneze-Bedoeienen zal niemand zijn dochter met een „sonna", d. i. een smid laten huwen, verhaalt Burkhardt. Dezen afkeer vindt men bij vele Arabische stammen. De Arabische litteratuur is rijk aan uitdrukkingen, waarin de verachting van het smidsbedrijf wordt uitgesproken. Bij de oud-Arabische dichters is het een gemeenplaats geworden, om iemand, dien men hoonen wil, voor de voeten te werpen, dat een zijner voorouders met den blaasbalg gewerkt heeft. Die afkeer is een oud heidensch begrip en werd bij de Bedoeienen nog het meest bewaard; bij de overige Arabieren is het meer verdwenen onder den invloed van den Islam. Ook andere handwerken worden door de Bedoeienen veracht, en zoo geldt „wever" evenzeer voor een scheldnaam als smid.

* * *

Dr. Moritz 1) verhaalt zijn kennismaking met de Bedoeienen in Syrië als volgt:

Toen wij tegen den middag de bronnen van Forklus naderden, zagen wij van verre zwarte stippen, die bij nader komen grooter werden en Bedoeienen-tenten bleken te zijn. Het was de Bedoeienenstam der Fanàra, een afdeeling van den grootsten stam der Hessine, die hun tenten in een uitgebreid leger hadden opgeslagen bij de bron. De hoofdrijkdom dezer Bedoeienen bestond in kameelen en schapen. Paarden waren bijna niet te zien, en over 't geheel zijn die bij de Bedoeienen niet zoo talrijk als men veelal aanneemt.

De Bedoeienen der Syrische woestijn worden met den verzamelnaam „Aneze" aangeduid. Zij zijn in vier groote stammen verdeeld en deze wederom in kleinere onderstammen of enkele „legers."

Bijna alle stammen zijn het geheele jaar zwervend, om goede weiden te zoeken voor hun dikwijls talrijke kudden. In den winter trekken zij naar Centraal-Arabië

1) Verhandl. der Gesellsch. für Erdkunde. Berlin, 1886.

terug en komen eerst in de lente weer verder naar het noorden. Alleen de *Sebâ*, de noordelijkste stam, overwintert in Gebel Biläs ten noorden van Palmyra.

Bij dat heen en weder reizen lossen somtijds enkele stammen elkander af, welke in de nabijheid van bebouwde streken rondzwerven. Soms vestigen zij zich korten tijd op een plaats, doch niet langer, dan om het land te bebouwen en te oogsten. Niet gaarne toch verwisselen zij hun tent met vaste woonplaatsen. Als de oogst is afgeloopen, aanvaarden zij hun zwervend leven weder.

Dat voortdurend rondzwerven in streken, waar geen nauwkeurige, afgebakende rechtsgrenzen van bezit en eigendom gesteld zijn, moet wel herhaaldelijk aanleiding geven tot conflicten. Inderdaad zijn de vier stammen, soms ook de onderstammen onderling, voortdurend met elkander in oorlog. De „strijd om het bestaan" geeft

REIZIGERS IN DE WOESTIJN EN DE FATAMORGANA.

telkens nieuw voedsel aan dien kamp, welke bijgevolg ook niet kan eindigen, zoolang de aanleidende oorzaak door de natuur des lands blijft bestaan.

Niet alleen onderling, maar ook met de bewoners der aangrenzende gecultiveerde streken heerscht voortdurend strijd of veete. Reeds sedert ouden tijd hebben de Bedoeienen getracht, de cultuurgewesten binnen te dringen, om de vruchtbare, goed besproeide landerijen als weiden te verkrijgen. Onder zwakke regeeringen en bij binnenlandsche onlusten is dit hun ook dikwijls gelukt. Tegenwoordig zijn zij echter in Syrië voor het grootste gedeelte teruggedrongen. Niettegenstaande dit, verkeeren de grensdorpen nog altijd in moeielijke omstandigheden. Telkens doen de Bedoeienen invallen, rooven vee, graan en alles, wat zij krijgen kunnen, om na den rooftocht het verstoorde en verarmde dorp te verlaten en aan zijn lot over te laten. Sommige dorpen sluiten dan ook de „chûwe", d. i. broederschap met de Bedoeienen, hetwelk evenwel zooveel beteekent, dat zij tegen betaling van schatting van hun rooverijen

verschoond zullen blijven. Niet alleen geld, doch ook levensmiddelen, kleeding, wapens en gereedschappen worden daarvoor voldaan. Deze afkoopprijs is niet zeer goedkoop: Palmyra met 300 zielen betaalde *f* 540 à *f* 660 per jaar, zegt Moritz, terwijl de bewoners aan de regeering ± *f* 280 betaalden voor belasting. Zelfs de dorpen, waar Turksche ambtenaren met gendarmen zijn omringd, blijven niet vrij van deze Bedoeienen-schatting. Onder dien dubbelen druk kan de bevolking het dikwijls niet uithouden; somtijds worden de dorpen dan ook verlaten, zij blijven woest en ledig liggen, zoodat de zwervers der woestijn ze bij hun weidegebied trekken.

In de laatste jaren, zegt Moritz (1886), is de toestand wel iets verbeterd. Het is der regeering gelukt, de meeste Bedoeienenstammen tot een zekere onderwerping te brengen, en tegenwoordig betalen nog enkele dorpen aan den zoom der woestijn het „broederschapsgeld."

* * *

Aan het bereiden der spijzen besteden de Bedoeienen niet veel zorg, zooals bij hun levenswijze ook te verwachten valt. Hun grootste weelde is een maal van gekookt schapenvleesch; de geheele wijze, waarop zij het bereiden en voordienen, is hoogst eenvoudig. Het schaap wordt in stukken gesneden en met een behoorlijke hoeveelheid water in een pot gedaan. Deze wordt dan te vuur gezet en begint na eenigen tijd te koken. Zoodra het vleesch naar onze begrippen half gaar is, kunnen de Bedoeienen niet langer wachten. Alles wordt in een groote houten kom geworpen, waar de gasten omheen gaan zitten. Zij grijpen met hun handen in de kom en het kokend heete, nog half rauwe vleesch wordt in stukken gescheurd en binnen vijf minuten is er niets over dan schoon afgekloven beenderen. Groenten worden er niet bij gebruikt en specerijen houden zij niet voor noodig.

Het brood van den Bedoeien is even eenvoudig. De bakker werpt eenige handenvol meel op een rond stuk leder, doet er een weinig water op en kneedt het tot deeg. Een ander heeft gedurende dien tijd een vuur aangemaakt; zoodra dit doorbrandt, wordt van het deeg een ronde, dunne koek gemaakt, die omtrent 2½ centimeter dik is en 18 à 29 centimeter middellijn heeft. Deze wordt op het vuur gelegd en met gloeiende asch bedekt; nadat hij twee of driemaal is omgekeerd, wordt hij van het vuur genomen en de asch er afgeborsteld; daarna wordt de koek in stukken gebroken en opgegeten, zooals hij is — „half gekneed, half rauw, half gebakken en rondom verbrand." Indien dit brood niet warm werd gegeten, zou het zoo taai en leerachtig worden, dat zelfs een Bedoeien het niet zou kunnen gebruiken. Het heeft inderdaad veel van het brood der Australische herders, hetwelk onder den naam van „damder" algemeen bekend is.

Een voordeel dezer wijze van broodbakken is, dat het ook gemakkelijk op reis kan geschieden; in sommige omstandigheden bakt een kameelrijder zelfs zijn brood, terwijl hij op den rug van zijn dromedaris zit.

Het voornaamste voedsel van een Bedoeien bestaat echter in dadels; van deze vrucht alleen kan hij geruimen tijd leven, zelfs onder de vele ontberingen, die hij zich op een reis door de woestijn moet getroosten. In Europa weet men niet, wat dadels zijn, en kan men zich geen voorstelling maken van de heerlijkheid dezer vrucht, voordat zij gedroogd is en ingemaakt. In den laatsten toestand is zij voor een Europeaan zeer verhittend en in zekere mate zelfs voor een inboorling; versch bezit zij echter deze slechte eigenschappen niet. Zij bevat een wonderlijke hoeveelheid voedingstof en als zij versch is, bezwaart zij niet, hetwelk zij altijd doet, wanneer zij gedroogd is.

Om deze voedende eigenschappen van zijn vruchten wordt de dadel-palm dan ook niet slechts hoog in waarde gehouden, maar werkelijk vereerd. De Arabier spreekt hem aan als zijn moeder en behandelt hem met zooveel eerbied, alsof hij een zijner ouders was. Een enkele dadel-palm is onder de Arabieren een bezitting van groote waarde, en ofschoon de Bedoeienen er geen bezitten, beschouwen zij hem met evenveel eerbied als hun minder zwerfzieke broederen. Het omhouwen der dadel-palmen van een vijand wordt beschouwd als het toppunt van wreedheid, terwijl het planten van deze boomen op een nieuw stuk grond een teeken is van vrede en voorspoed.

De dadels worden gegeten op verschillende wijzen. Men eet ze het liefst versch, als zij nog vol zijn van hun aangenaam zoet sap; daar men ze echter niet lang versch

kan houden, worden zij gedroogd, samengeperst en zoo voor later gebruik bewaard. Als gedroogde dadels een gedeelte van den maaltijd uitmaken, worden zij voorgediend in groote houten kommen, in het midden waarvan een kleine kom met gesmolten boter geplaatst is. Elke gast neemt dan de dadels een voor een uit de kom en steekt ze even in de boter, voordat hij ze opeet.

* * *

Het familieleven der Bedoeienen verschilt nogal van dat der steden bewonende Arabieren. Bovenal openbaart zich dit in het leven der vrouw in haar verhouding tot den man. Wij ontleenen daarover iets aan een artikel van Don Josaphet in „Aus allen Welttheilen."

Terwijl in Sparta de vrouw zelf „man" was, in Athene als een speeltuig van den man werd beschouwd, in West-Europa een waardige plaats naast den man inneemt, heeft de Islam de vrouw meer gedegradeerd tot een zielloos en rechteloos schepsel, dat kinderen voortbrengt. De Bedoeienen-vrouwen hebben het echter beter dan hun Arabische zusters in de meer beschaafde klassen. Wel is ook bij hen de vrouw den man in alle opzichten slaafsche gehoorzaamheid verschuldigd, maar daarnaast genieten zij vele vrijheden en rechten, die de ,,haremvrouwen" niet kennen. De Bedoeienen-vrouwen staan hun echtgenooten als werkelijke levensgezellinnen bij in allerlei werkzaamheden. Wel heeft ook de nomade het recht op polygamie, doch slechts weinigen maken van dat recht gebruik, zoodat het bijna een voorrecht der Scheiks wordt.

Door hun opvoeding en levenswijze hebben de Bedoeienen-vrouwen iets manhaftigs, vastberadens en ruws in hun geheele wezen. Zij bedekken het aangezicht niet of slechts zelden en dan nog maar alleen met de punt van het kleed; den eigenlijken sluier der Mohammedanen kennen zij niet.

Open, als het geheele gezicht en het oog, is het geheele voorkomen der woestijnvrouw, eerbiedig en bescheiden in het verkeer met den echtgenoot, wiens wenschen zij voorkomt, dien zij dikwijls staande bedient, gewoon als zij is, hem als haar gemaal te beschouwen.

Dit sluit evenwel niet uit, dat velen dezer bruine schoonheden op hun heer en gebieder grooten invloed uitoefenen en niet zelden hun wil bij dezen doorzetten. Nu eens heeft zij in de stad een schoone halsketting gezien, waarmede zij zich gaarne zou wenschen te tooien, dan weer meent zij, dat een ring aan haar vinger niet slecht zou staan, en de echtgenoot spreekt tegen, maar eindigt met lachend toe te geven en bij het eerste stadsbezoek een en ander mede te brengen.

De Bedoeienen-vrouwen hebben hun eigenaardige bekoorlijkheden. Zij hebben over 't geheel een schoon Semietisch lichaamstype, een gemiddelde lengte en niet te volle vormen, een gevolg van het woestijnleven. In hun houding is iets imponeerends, hun gebaren zijn bevallig, met uitdrukking en niet zonder waardigheid; handen en voeten laten aan sierlijkheid niets te wenschen over. Het gelaat is ovaal, de neus klein, dikwijls afgeplat, de lippen zijn vol en de kin is afgerond. De vrouwen vertoonen onderling een groote gelijkenis, zooals bij een onvermengd ras van vast type geen zeldzaamheid is. De amandelvormig gespleten oogen zijn groot, schitterend en levendig, doch met iets zachts, dweperigs, waaraan men echter geen verdere beteekenis moet hechten. De huidkleur is tamelijk licht en wisselt af in schakeeringen van safraan-, tabak-, koper-, olijfkleurigbruin en brons. Het op zichzelf fijn gevormde oor wordt door zware inhangsels uitgerekt, doch staat niet slecht; het zuivere wit in het oog en de blanke tanden worden betooverend genoemd. De mond daarentegen is groot en heeft iets hards en scherps. In hun gang zijn de Bedœienen-vrouwen ernstig en mannelijk, doch daarbij openbaart zich tevens eenige onbewuste gratie. De grootste bekoorlijkheid bezitten deze vrouwen, evenals alle Oostersche, in hun jeugd; met 18 à 20 jaren worden de trekken reeds scherper en mannelijker en neemt de schoonheid af.

De kleeding der Bedoeienen-vrouwen kan niet eenvoudiger zijn en herinnert, evenals die der mannen, aan den tijd der patriarchen. Gewoonlijk omhult enkel een lang, blauw hemd de slanke gestalte van de dochter der woestijn; een breede, bonte gordel houdt dit kleed met weinig plooien slechts los tezamen; de mouwen zijn lang en ruim en hangen sleepend naar omlaag.

De „Betul" (het ongehuwde meisje) draagt het ravenzwarte, verwarde haar onbedekt; de gehuwde vrouwen werpen er een donkeren langen sluier over of omwikkelen het hoofd met een soort van tulband. Zilveren en gouden munten, glazen koralen, zilveren plaatjes in allerlei grootte en vorm, zijn sieraden, die zij niet kunnen ontberen. Het spreekwoord zegt: „men ziet wel een kameel zonder last, maar geen vrouw zonder versierselen." Oorringen, van buitengewone grootte dikwijls, zijn zeer geliefd. Neusringen daarentegen ziet men slechts zeer zeldzaam en alleen bij eenige stammen van Centraal-Arabië, Opper-Egypte en aan de Euphraat. Een algemeen gebruik is het verven van handen en voeten, evenals van grijs haar. Het tatoueeren van enkele figuren op gezicht en handen is sedert de oudste tijden in zwang. Gewoonlijk hebben alle leden van een stam een zelfde stamteeken, bijv. een bijl, een bloem, een driehoek, enz., waaraan zij elkander herkennen.

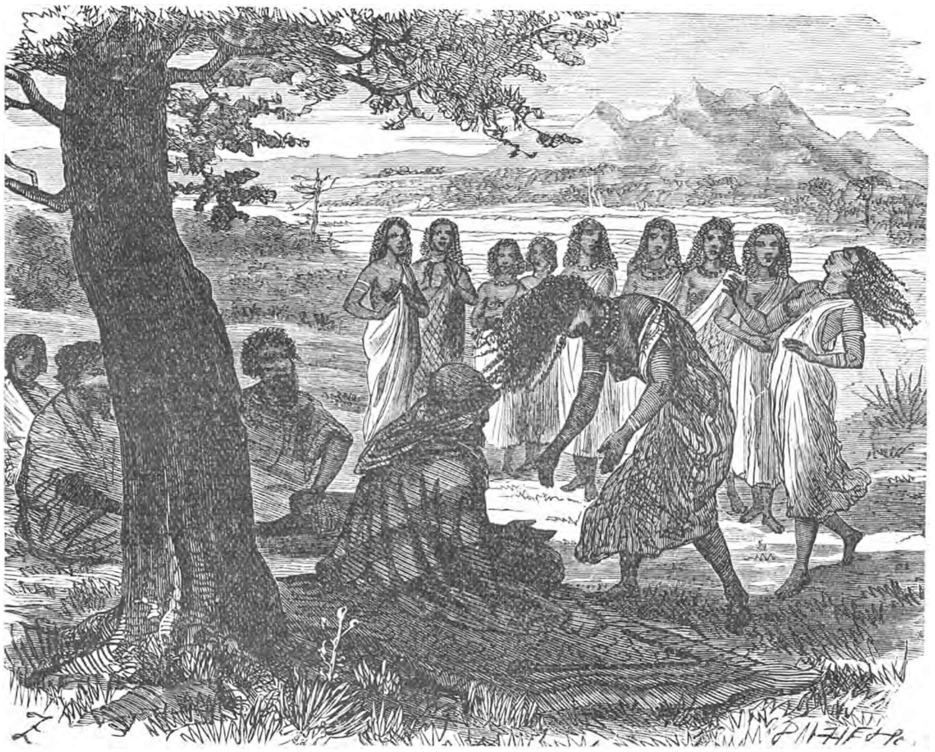

DANS DER HASSANIYEH-ARABIEREN.

Kousen dragen de vrouwen niet, evenmin als de mannen. Bij verre en gevaarlijke marschen, die de vrouwen meest te voet afleggen, dragen zij een practische voetbedekking: halve laarzen van hyena- of geitenleer, die zoo hoog zijn, dat de kous ontbeerlijk is. Bij koud weer hullen zij zich, evenals de mannen, in gestreepte „abbagen" en het hoofd in warme doeken.

De hoofdtaak der Bedoeienen-vrouw is de zorg voor de kinderen. Hoe meer kinderen — vooral mannelijke — zij aan haar echtgenoot schenkt, des te hooger stijgt zij in zijn achting; een talrijke jongensschaar is de roem van het Oosten. De geboorte van een zoon wordt in de tenten met vreugde begroet; de vrouw, die hem baarde, wordt geprezen. Als een meisje ter wereld komt, laat men die gebeurtenis met stilzwijgen voorbijgaan. Enkel dochterzegen wordt als een ongeluk beschouwd,

en gewoonlijk wordt dan een andere vrouw genomen, om daardoor nieuwe hoop op zonen te verkrijgen.

Als een jonge wereldburger verschijnt in de *Cobach* (het deel der tent, waar de vrouw verblijft) der Bedoeienen, dan wordt hij „ingezouten", d. i. in doeken gewikkeld, die in zout water gedoopt zijn. Men meent, dat daardoor de kleine levenskrachtiger wordt, dat zijn huid er door wordt gehard voor het woestijnleven.

De moeder zoogt zelf haar kind zooveel mogelijk; twee à drie jaren blijft het kind aan de borst der moeder. Aan tal van ongemakken staat de kleine steeds bloot in de woestijn, en velen sterven spoedig, zoodat alleen de sterksten overblijven. De natuurkeus bevordert hier het tot stand komen van een taai ras. Een stuk tapijt of een schapenvel dient tot wieg gedurende de eerste maanden; later slaapt de kleine op een hoopje stroo, eindelijk op den blooten grond. Kleederen dragen de kinderen tot hun achtste jaar niet; eerst op dien leeftijd krijgen zij een kort hemd aan, dat met de jaren langer wordt genomen. Spoedig helpen zij reeds de geiten hoeden, vee drijven, enz.

Gedurende de eerste jaren vergezelt de kleine de moeder overal; met een paar droge zoete vijgen en een stukje kaas in de hand, loopen de kinderen uren ver naast de moeder door stof en zon. Als het noodig is, ontbreekt een voelbare bestraffing niet. „Voor de bewoners van het Oosten is de vaderlijke stok van den hemel gevallen."

De eerbied voor den vader is zeer groot, deze bemoeit zich echter tot hun tiende jaar weinig met de kinderen. Zij verrichten slaafs zijn bevelen, kussen hem de handen, zetten zich niet zonder zijn uitdrukkelijken wensch naast hem neder en zullen niet in zijn tegenwoordigheid eten, drinken of rooken. De kinderen noemen den vader *Saidna Abu*, d. i. „heer vader". Zoodra de zoon van een Bedoeien zelf gehuwd is, verkrijgt hij eenige meerdere vrijheid.

De oudste zoon, de eerstgeborene, bezit in elke Bedoeienentent den eersten rang; hij wordt bij den dood des vaders hoofd en voogd der familie. Naar hun ouderdom volgen op hem de overige zonen en daarna de dochters. Als de oudste zoon een flinke, dappere jongen is, neemt de vader niet zelden den naam des zoons tevens aan, en noemt hij zich verder bijv. „Abrahim Abu Saïd", d. i. Abraham, vader van Saïd, enz. Een dure eed wordt gezworen bij het leven van den eerstgeborene. Het sterven van den eerstgeborene is de grootste ramp, die den Bedoeien treffen kan; de geheele stam beklaagt dan den vader.

Een gevolg van dezen eerbied voor den eerstgeborene is ook, evenals bij de oude Hebraeërs, het dubbel erfdeel, hem toegekend bij den dood des vaders. De meisjes daarentegen krijgen niets. Geraakt een der broeders tot armoede, dan is het de plicht van den oudste, voor dezen te zorgen, als vader op te treden. Onder de eerstgeborenen van een stam geniet de oudste steeds een hooger vereering en hij wordt gewoonlijk, als de Scheik sterft, tot diens opvolger gekozen.

Het huwelijk is in de woestijn, evenals in de steden van het Oosten, een zaak, die bovenal door de ouders tot stand wordt gebracht; zij doen ook de keuze. De Bedoeienen-jongeling beschouwt, naar de patriarchale begrippen, zijn levensgezellin niet als gekozen, maar als iets, dat hem gegeven wordt. Geld krijgt hij niet; hij of zijn familie moet integendeel een zekere som betalen aan de familie van het meisje. Een ten huwelijk gevraagd Bedoeienen-meisje kost gewoonlijk *f* 222 à *f* 444; de prijs stijgt met den rijkdom der familiën. Bij contract wordt die prijs bepaald. Als de voorbereidingen tot het huwelijk zijn gemaakt, heeft aan den vooravond van den grooten dag het baden en „tatoueeren" van bruid en bruidegom plaats. Onder de tonen van triangels en tamtams, door vriendinnen en vrienden aangeheven, wordt het bruidbad genomen, en niet zelden geheel geverfd komen bruid en bruidegom daaruit te voorschijn, waarna zij in feestelijken optocht naar de groen versierde tent gevoerd worden. Onder algemeene feestviering wordt verder het huwelijk gesloten.

Wanneer de Bedoeien het einde zijner dagen voelt naderen, wordt hij stil en in zichzelf gekeerd. Slechts weinigen van deze geharde menschen, waarvan in de jeugd reeds de zwakken worden weggerukt, sterven aan ziekten; de meesten, die niet in den strijd vallen, sterven aan verzwakking door ouderdom. Als de doodsengel nadert, draagt men den stervende buiten de tent en legt men hem in warme dekens. Onderhoorigen en vrienden scharen zich om den scheidende heen en zetten zich

zwijgend op den grond neder. Een kussen van palmenvezels steunt zijn moede hoofd; de oudste zoon buigt zich over den stervende en wischt het doodzweet van de slapen des vaders. Zoo gaat de zoon der woestijn van deze aarde, die hem zoo weinig weelde aanbood, maar waar de vrijheid hem lief was.

Nauwelijks heeft de zieltogende den laatsten adem uitgeblazen, of de vrouwen barsten in treurgehuil uit, trekken zich aan de haren, slaan hoofd en borst met steenen, wringen de handen, draaien op den grond en heffen den gillenden doodentriller aan. De eerste der familie sluit den overledene de oogen en strekt hem de voeten uit. Spoedig wordt het graf gedolven, een kuil van nauwelijks een meter diep, en het in doeken gewikkelde lijk wordt nog, zoo mogelijk, op denzelfden dag begraven. Deze plechtigheid heeft onder treurgezangen plaats.

LITTERATUUR OVER ARABIË.

William G. Palgrave. Narrative of a year's journey through Central and Eastern Arabia, 1862—1863. 1865.

Joh. L. Burckhardt. Travels in Syria and the holy land. 1822.

„ „ „ Travels in Arabia. 1829.

„ „ „ Notes on the Bedouins and Wahabys. 1830.

Edward H. Palmer. The desert of the Exodus: journeys on foot in the wilderness of the forty years' wanderings. 1870.

W. B. Harris. A journey through the Yemen and some general remarks upon that country. London, 1893.

L. Hirsch. A journey in Hadramaut. (Geogr. Journal, 1894).

J. T. Bent. Expedition to the Hadramaut. (Geogr. Journal, 1894).

E. Nolde. Reise nach Innerarabien, Kurdistan und Armenien. Braunschweig, 1892.

C. Snouck Hurgronje. Mekka. Den Haag, 1889.

L. W. C. van den Berg. Le Hadramaut et les colonies Arabes dans l'Archipel Indien. Batavia, 1886.

Lady Anne Blunt. Voyage en Arabie. Pélérinage au Nedger, berceau de la race Arabe. Paris, 1882.

D. Theophil Löbel. Hochzeitsbräuche in der Türkei. Amsterdam, 1897.

HOOFDSTUK IX.

SYRIË EN PALESTINA EN HUN BEWONERS.

Ten oosten van de Middellandsche Zee ligt het landschap *Syrië*. Een tijd lang gaf men dien naam aan alle landen van het vroegere Assyrische Rijk. De naam is echter niet een verkorting van „Assyrië", zooals men veelal aanneemt, maar afkomstig

BEVOLKING VAN VOOR-AZIË *(naar Reclus)*.

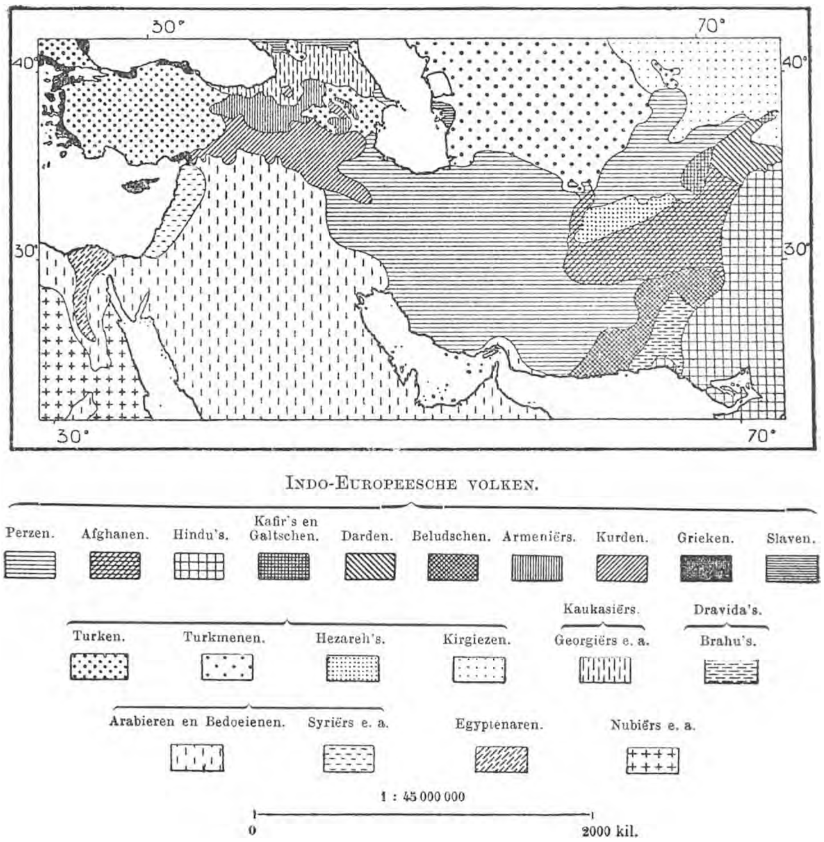

van de *Suri*, een Arameeschen volksstam bij Klein-Azië. De Grieken kenden den naam Syrië bepaaldelijk toe aan de landen ten westen van de Euphraat, terwijl men tegenwoordig daaronder verstaat al het land tusschen de Euphraat en de Arabische

woestijn ten oosten, de Middellandsche Zee ten westen, den Taurus ten noorden en tot Egypte in het zuiden.

De naam *Palestina* is de Romeinsche naam voor het Hebreeuwsche *Pelesjet*. Hiermede werd oorspronkelijk het kustgewest der Philistijnen, *Philistaea*, ten zuiden van Joppe (Jaffa) aangeduid. Grieksche en Romeinsche schrijvers gaven echter den naam Palestina aan het geheele land der Israëlieten, van Dan in het noorden tot Berseba in het zuiden en hun voorbeeld is nagevolgd, hoewel de Bijbel daarvoor verschillende andere uitdrukkingen bezigt, zooals *land der Hebraeën*, *land van Israël*, *Juda* (na de ballingschap), *land van Jehova*, *Heilig land*, enz.

Den naam *Kanaän* (Nederland) gaven de bewoners aan het land ten westen der Jordaan; in meer beperkten zin was dit Philistaea, met de meer noordwaarts gelegen Phoenicische kusten.

Palestina maakt derhalve een gedeelte uit van het uitgebreide gebied, dat men onder den naam *Syrië* samenvat. De naam van dit onderdeel is bovenal behouden gebleven door de historische beteekenis, welke dit deel der aarde bezit. Palestina is evenwel nooit een staat geweest, zoodat de naam meer een geographisch dan een historisch begrip aanduidt. De bodem van Syrië bestaat uit een kalkplateau, dat langzaam afhelt naar de Euphraat en langs de Middellandsche Zee met een bergketen bezet is, waarvan de *Libanon* deel uitmaakt. Ongeveer 30 kilometer van de kust loopt een diep dal, in een richting van het noorden naar het zuiden, door het hoogland. De *Jordaan*, die op den Hermon ontspringt en door de zoetwatermeren van *Meram* en *Tiberias* stroomt, om zich in de 394 meter diep liggende *Doode Zee*, met een zoutgehalte van 22 pCt. te ontlasten, vindt haar weg door dit dal. Ten westen van het Jordaandal vormt de bodem een golvend, heuvelachtig kalkplateau, dat niet vruchtbaar is.

De met de westenwinden aangevoerde winterregens vallen door deze natuurlijke gesteldheid meest langs de westkust en de regenval vermindert dieper landwaarts, zoodat het land ten oosten van de Jordaan eindelijk in de Syrische woestijn overgaat.

Palestina staat voor onze verbeelding als een land „overvloeiende van melk en honig." Wie tegenwoordig evenwel dit land doortrekt, ondervindt bij elke schrede teleurstelling en ziet de phantastische voorstellingen, die onder den invloed van het Bijbelsch verhaal van het Heilige land gemaakt werden, de een voor, de ander na verdwijnen. De dichterlijke schilderingen van den Bijbel hebben ongetwijfeld den rijkdom en de vruchtbaarheid van het oude Joodsche land overdreven, onze bezielde verbeelding heeft de kleuren nog scherper doen uitkomen, maar tevens moeten wij er op wijzen, dat het tegenwoordige Palestina niet meer het oude is. Een eeuwenlange geschiedenis van oorlogen als voorspel werkte met een eeuwenlangen toestand van onderdrukking en uitpersing der bewoners als naspel samen, om de bedrijvigheid der oude bevolking in een toestand van onverschilligheid, traagheid en lusteloosheid te doen overgaan. Zoo liggen groote velden, eens overvloeiende van den oogst, thans naakt en verlaten.

De heer Ch. Boissevain, van Jaffa naar Jeruzalem reizend, schrijft: „Eerst leidt de weg door de vlakte van Saron, maar dan komen de steenachtige heuvels van Judaea. Wij gingen door het land der Philistijnen, en wij zagen een troep van vier jakhalzen door de woestenij van steen rennen, terwijl hoog in de lucht een groote valk roerloos hing en dan steeg en steeg.

„Geen oogstveld is er nu, helaas! te zien. Maar overal langs de rotsachtige bergen ziet men de overblijfselen der terrassen, die er vroeger waren aangelegd. De gemetselde muren, die den grond tegenhielden, zijn half in puin..., de zware stortregens van den winter hebben den grond weggespoeld en alleen naakte rotsen achtergelaten. Waar vroeger olijven en wijngaarden en graan groeiden, is nu niets dan grijze steen. Bovendien zijn al de wouden gekapt op de bergen en nergens zijn nieuwe boomen geplant. Het woud van Hamath verrijst niet meer op de bergen van Judaea.... de heuvels van Benjamin zijn kaal en dor..., het bosch, dat bij Bethel zich uitbreidde, bestaat niet meer.... het groote dennenbosch, dat zich nog in den tijd der kruisvaarders uitstrekte van Jeruzalem naar Bethlehem, is door de Turken vernield. De verdorrende hand der Turken rust zwaar op de velden van Palestina."

Aldus onze dichterlijke landgenoot, en deze woorden zijn voldoende, om ons eenigszins een voorstelling te geven van dat land, welks bewoners een even treurig voorbeeld van verval en ontaarding opleveren. Ook de steden-ruïnen in de woestijn leveren het bewijs, dat in ouderen tijd een nijvere bevolking welvaart moet geschapen hebben in deze streken, waar thans het land dor en verlaten ligt.

De oorspronkelijke bewoners van Syrië, allen Semieten, behoorden tot onderscheidene stammen, van welke die der *Aramaeërs* of eigenlijke *Syriërs* de aanzienlijkste was. Men vond er een aantal zelfstandige steden, elk met een zeker gebied onder eigen opperhoofden, zooals Damaskus, Hamath e. a. Een merkwaardige stapelplaats voor den handel was de palmenstad *Palmyra* of *Thadmor*, en niet minder vermaard als middelpunt van den zonnedienst was *Baalbek* of Heliopolis. De belangrijkste rol in de wereldgeschiedenis speelden echter de langs de westkust gevestigde volken, de *Kanaänieten*, *Phoeniciërs* en de *Joden*.

Toen Alexander de Groote zijn zegetocht door het Perzische Rijk volbracht, stiet hij voor het eerst op de talrijke natie der *Aramaeërs*, die van de monding der Euphraat en der Tigris zich in het noorden tot de Medische en Armenische berglanden uitstrekte, terwijl in het westen de taal en nationaliteit zich sporadisch tot het schiereiland Sinaï uitbreidden, en in het zuiden aan Arabië grensde. De Grieken gaven aan deze gezamenlijke natie, uit verschillende volken bestaande, den naam van *Syriërs*. Een staatkundige eenheid vormden dezen niet; ook de nationale band was niet sterk genoeg, om hen te verbinden en weerstand te doen bieden aan de volkenstroomen, welke in deze landen doordrongen.

* * *

De natuurlijke gesteldheid van het Syrische land heeft een grooten invloed uitgeoefend op den ontwikkelingsgang zijner bewoners. Het Syrische land aan de Orontes vormde den natuurlijken doorgangsweg van het oosten naar de Middellandsche Zee en werd daardoor het eerst een prooi der volken-overwinnende rijken, die in Azië ontstonden. Zelfstandige cultuur en ontwikkeling werden hier onderdrukt en steeds stond dit land aan vreemde invloeden bloot.

Het land Kanaän, Phoenicië en Palestina vormden in de oudheid meer een afgesloten wereld op zichzelf, moeielijk toegankelijk door woestijnen en de zee, die door klippen de kust beveiligde, terwijl geen machtige nabuur in de onmiddellijke nabijheid woonde. Zoo ontwikkelden ook het eigenaardig wezen en de natuurlijke aanleg zich geheel zelfstandig, zoodat, toen vreemde veroveraars hier eindelijk binnendrongen, de nationale eigenaardigheden kracht genoeg bezaten, om de vreemde invloeden te weerstaan.

Doch niet alleen tegenover de buitenwereld was het land aan den Libanon beschermd: de natuurlijke gesteldheid van het land zelf bood eveneens een verscheidenheid aan, welke verschillende levensvormen en bezigheden naast elkander deed ontwikkelen, terwijl daar voor het ontstaan van een groot rijk met gelijkvormige toestanden in de grijze oudheid geen plaats was.

De havenrijke kustzoom bracht de bewoners van het westen tot de zeevaart, zoodat zij de middelen van bestaan van verre landen gingen halen. Op de zonnige hoogten en in de breedere dalen vonden de bewoners een goeden bodem voor landbouw, wijnbouw en ooftteelt, terwijl de grasrijke vlakten op de bergruggen en op de steppen tot een herdersleven brachten. De terrassen-cultuur van Kanaän was niet minder beroemd dan het drukke handelsleven der Phoeniciërs, en hierdoor werd dit land in de oudheid een land genoemd, „overvloeiende van melk en honig."

In dit land werd door de verscheidenheid van natuur en levenswijze de ontwikkeling van kleine, afgesloten staatsgemeenschappen bevorderd. De staten waren in de oudheid stammen van kleinen omvang, die een eigenaardige, zelfstandige, religieuse ontwikkeling hadden. Aan de kust, bij de zwervende Phoeniciërs, die vele landen en volken bezochten, bij wie de handel rijkdommen deed verwerven, waar onrustig streven met weelde en zingenot gepaard ging, was de cultus een geheel andere dan die van de landbewoners, de herders en landbouwers. Bij de laatsten ontwikkelde zich de strenge Jehova-dienst der Israëlieten, conservatief in merg en been, wier

God van tijd tot eeuwigheid dezelfde was; bij de eersten was het een veel-godendom, met verfijnden dienst, een afdruk van het volk.

Uit de aanraking en wisselwerking dezer tegenstellingen kwamen verschillende levensvormen voort, welke het kleine Syrische land eigenaardig onderscheidden van de groote despotieën in het oosten, waar een machtige hand en wil het gansche uiterlijke en innerlijke volksleven met een gelijkvormigen stempel teekenden, en waar

EEN OOSTERSCH MEISJE.

het individu alleen beteekenis had als lid van het geheel. Uit de physische en geestelijke tegenstrijdigheid van die verschillende krachten, aanleg en streven, ontwikkelde zich in het Syrische land die individueele energie, die taaiheid en vastheid van karakter, bij individuen zoowel als bij stammen, welke in de geschiedenis schier zonder voorbeeld is. (G. Weber).

„Auf diesem Boden," zegt Ritter, „sind Natur-, Völker- und Menschengeschicke

so innig durchwüchsig und gegenseitig gestaltend geworden, dass die ganze Welt Antheil an dessen Entfaltungen und Entwicklungen zu nehmen hatte."

* * *

De oudste bewoners van Syrië bestonden aldus uit onderscheidene stammen. Langs de kust woonden de *Phoeniciërs*, dieper in het land woonden de *Israëlieten* en verder woonden er onderscheidene stammen, die onderling vermengd waren en onder den naam *Kanaänietische volken* worden samengevat. Hiertoe behooren de Chetietiërs, de Chevieten, Ammonieten, Moabieten en Arabische nomaden-volken, als de Amalekieten en anderen. Al deze volken behoorden tot de groote groep der Semieten.

Van deze volken hebben in de oudheid de Phoeniciërs de grootste beteekenis gehad door hun handel en ontwikkeling, de Israëlieten door hun religie. De invloed der eersten was van tijdelijken aard, die der laatsten was blijvend voor vele volken en geslachten tot op onzen tijd.

* * *

De *Phoeniciërs* bewoonden de oostelijke kust der Middellandsche Zee. De niet breede kuststreek, welke slechts voor een klein gedeelte vruchtbaar was, kon alleen bewoond worden door een volk, dat aanleg had voor handel en scheepvaart. De Phoeniciërs ontwikkelden hier dien aanleg op grootsche wijze en de natuur werkte daartoe mede. De Libanon met zijn dichte wouden van ceders en cypressen leverde voortreffelijk hout, om schepen te bouwen; de kust met haar inhammen en landpunten bood veilige toevluchtsoorden voor de scheepvaart van dien tijd (men had geen diepgaande schepen) en drie werelddeelen ontmoetten hier elkander op korten afstand, alle met een verschillend stadium van ontwikkeling, verschillende behoeften, verschillende voortbrengselen. De factoren voor de ontwikkeling van een grootschen handel waren hier in de oudheid aanwezig en de weg over land naar het oosten door het Orontes-dal, enz., vormde den landweg voor den handel.

Zoo ontstonden er handelssteden aan deze kust, als: Sidon, Tyrus, Berytus, Byblus en andere, die, oorspronkelijk zelfstandig, later een stedenbond sloten, waarin nu de eene, dan de andere stad op den voorgrond trad.

Het handelsvolk der Phoeniciërs was geen krijgshaftig volk te land. De Phoeniciërs stichtten koloniën; handelsvloten rustten zij uit; rijkdommen verzamelden zij, doch hun eigen zelfstandigheid verdedigen, toen groote volken tegen hen optrokken, dat konden zij niet. Zoo was het mogelijk, dat Nebukadnezar, later de Perzen en Alexander de Groote achtereenvolgens gemakkelijk in dit land de heerschappij voerden. Daardoor verdwenen ook de Phoeniciërs uit de rijen der natiën, toen hun handelsbeteekenis ophield. Het internationale volk, dat verre koloniën had, loste zich op in andere volken en verdween als zoodanig uit de geschiedenis.

* * *

De godsdienst, het maatschappelijk leven en de materieele ontwikkeling droegen bij de oude Phoeniciërs een eigenaardig karakter. Wij kunnen hierbij niet in bijzonderheden stilstaan, doch wijzen slechts op enkele punten.

De godsdienst der oude Phoeniciërs was oorspronkelijk natuur-godsdienst. In den oudsten tijd vereerden zij de lichtmachten des hemels en de krachten der natuur, die zich in de wisseling van het aardsche leven openbaren. Doch terwijl de Babyloniërs bij hun ontwikkelde kennis des hemels meer den godsdienst bij sterrendienst aansloten, richtten de praktische Phoeniciërs meer den blik op het materieele leven en brachten zij hun godsdienst met handel, koloniën en staatsverhoudingen in betrekking. Daarbij voegde zich de invloed van de talrijke volken, die met de Phoeniciërs in aanraking kwamen. Aldus ontwikkelde zich een godsdienst, die uit de vermenging van vele uitheemsche en internationale elementen, Babylonische, Egyptische en andere voortsproot, zoodat er van een inheemschen godsdienst der oude Phoeniciërs geen sprake kan zijn. In ontwikkeling moet de oude Phoenicische godsdienst bij andere in het Oosten achter staan.

De godsdienstleer der Phoeniciërs was zeer polytheïstisch.

Al de goden, die zij vereerden, op te noemen, zou niet mogelijk zijn, want wat de Israëlitische profeet van Juda zeide, geldt ook ten volle voor de Phoeniciërs: het aantal hunner goden was even groot als dat hunner steden; men zou kunnen zeggen, dat het nog grooter was. Die vele goden, waaruit hun pantheon bestaat, zijn eigenlijk de plaatselijke vormen van den eenen Baäl of van de eene Astarte. Aanvankelijk zou de Phoenicische godsdienst geheel uit kleine stam- en plaatselijke godsvereeringen bestaan hebben. De goden waren noch eigenlijke natuurgoden, noch zelfs mythische wezens; zij waren stamgoden, beschermgeesten van kleine gemeenschappen, en werden zij daarna goden van een nederzetting, dan bracht men hen natuurlijk eenigszins met de natuur in verband en paste men mythen op hen toe. Het Phoenicisch polytheïsme dankt dus zijn ontstaan noch aan de lokaliseering van enkele natuurgoden, noch aan de samenvoeging van eenige honderden plaatselijke godheden, maar in zekere mate aan beide, zegt Tiele.

Over die godheden slechts een enkel woord:

Den godheden der weldadige natuurkracht, *Baäl* en de vrouwelijke *Aschera* (Baältis) stonden als donkere, verderfelijke machten de vuurgod *Moloch* en de krijgsgodin *Astarte* tegenover, aan welke beiden menschenoffers gebracht werden. In Tyrus werd de lichtgod *Melkart* in 't bijzonder vereerd, in Byblus de lentegod *Adonis*.

De godsdienstoefening in Phoenicië was zinnelijk, onzedelijk en in enkele opzichten gruwelijk. De tegenstelling tusschen genot en onthouding, tusschen zinnelijken lust en dooding van de eischen des lichaams, tusschen slappe overgave en bovenmenschelijke inspanning komt voortdurend uit en leidde tot het meest blinde fanatisme. Menschenoffers kwamen bij hen voor en zelfs koningen moesten in sommige gevallen hun kinderen aan Moloch ten offer brengen.

De Phoeniciërs waren handelaren en zeevaarders, toen ten nauwste met elkander vereenigd. Wel hadden zij karavaanhandel met het binnenland van Azië, over Damaskus en Thadmor, maar hun zeehandel was overwegend. Hun schepen bevoeren niet alleen de Middellandsche Zee, maar waagden zich ook aan gene zijde der Zuilen van Hercules. Hun oudste soort van schip was de *gaulos*, met hoogen boeg, zonder spiegel en met roei- en zeilvermogen.

Verschillende kunsten en uitvindingen worden aan de Phoeniciërs toegeschreven, doch vele dezer waren door hen aan de Egyptenaren, Babyloniërs en Assyriërs of anderen ontleend. Maat, getal en gewicht ontleenden zij aan de Babyloniërs, astronomie aan de Chaldaeërs, purperweverij aan de Assyriërs, glasfabrikatie aan de Egyptenaren. Toch hadden zij hierdoor beteekenis, dat zij aan die uitvindingen bovenal een praktisch karakter gaven, ze tot hooger ontwikkeling brachten en onder andere volken verbreidden. Zij maakten ook het letterschrift, dat zij geenszins uitvonden, bruikbaar voor het leven. In wetenschap en kunst beteekenden de Phoeniciërs niet veel; alleen die wetenschappen, welke voor hun handel en scheepvaart van rechtstreeksch nut konden zijn, werden door hen beoefend; kunstnijverheid werd er minder ontwikkeld.

Niet als scheppend, niet als vindend volk hebben de Phoeniciërs beteekenis erlangd; als bemiddelend volk hebben zij roem verworven. Door die praktische richting in hun leven was hun invloed van tijdelijken, niet van blijvenden aard. Daardoor konden de Phoeniciërs verdwijnen uit de rij der volken, toen hun praktische arbeid was afgeloopen, zonder dat hun gemis gevoeld werd.

* * *

In het achterland der Syrische kust woonde het volk der *Hebraeërs*. Met dezen naam wordt het volk aangeduid, dat volgens den pentateuchus afkomstig is van den aartsvader Abraham. Daar Abraham volgens de gewijde schrift van de overzijde der Jordaan was gekomen, noemden de overige bewoners het volk, dat uit zijn geslacht zou ontstaan zijn, *Hebraeërs* of Ibraeërs, d. i. „van de overzijde gekomenen.” Later werd aan het volk de naam *Israëlieten* gegeven naar Jakob, die ook Israël genoemd werd, d. i. „strijder met God,” een naam, die bij den aanvang der historie reeds ingang vond. Na de Babylonische Ballingschap werden de terugkeerenden, die meestal burgers van het vroegere koninkrijk *Juda* waren, veelal *Joden* genoemd.

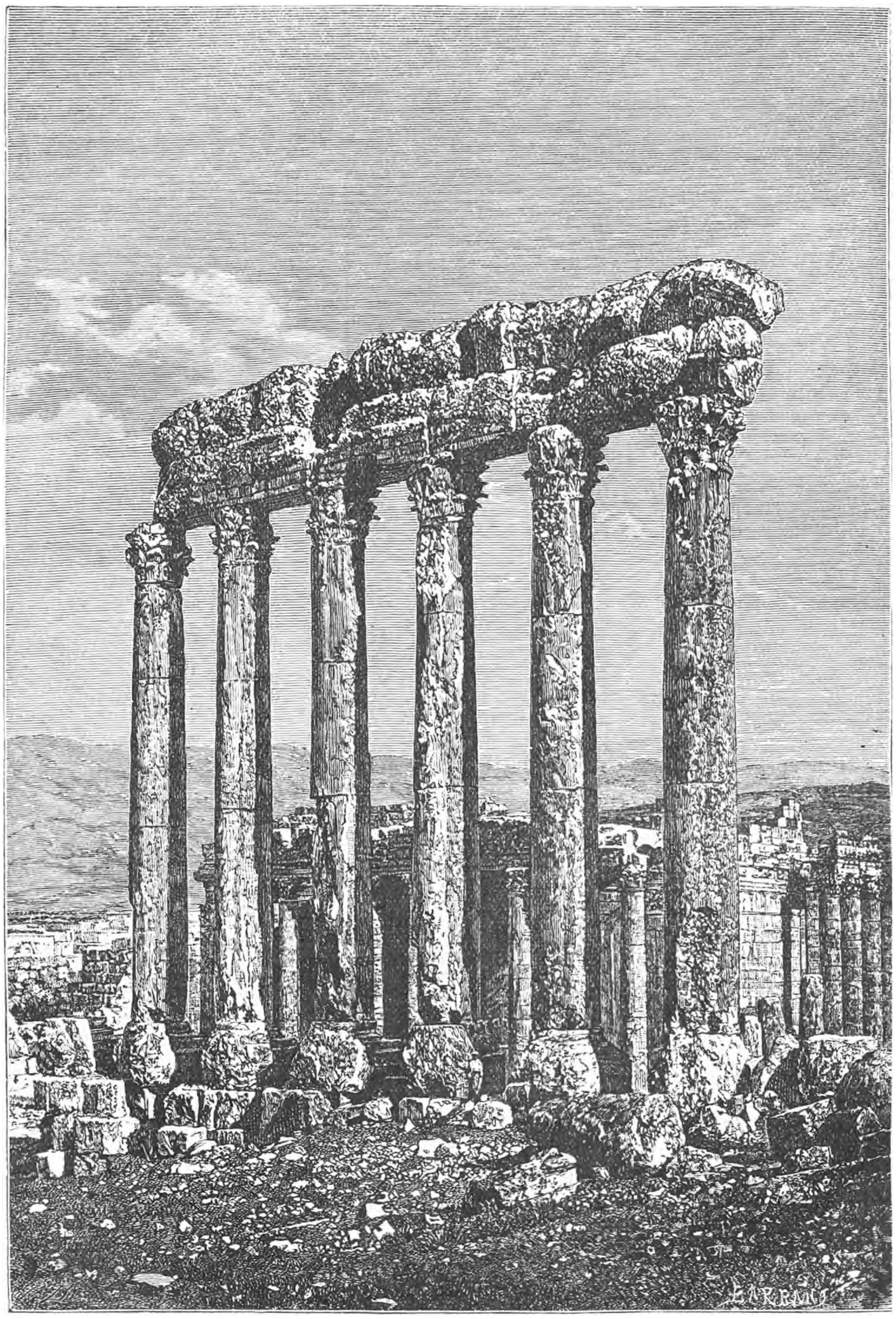

BAALBEK. BOUWVALLEN VAN TWEE TEMPELS.

Wij hebben er reeds op gewezen, dat in dit achterland nog vele andere volksstammen woonden, als de *Chetietiërs*, *Chevieten*, *Ammonieten*, *Moabieten*, *Amorieten* e. a.

Hoewel de meeste dezer stammen tot de Semieten behoorden, vindt men er ook Indo-Europeesche stammen, zooals misschien de Amorieten.

Uit de gewijde overleveringen van het volk der Hebraeërs blijkt, dat zij zuiverheid van bloed op den hoogsten prijs stelden. De Moabieten en Ammonieten, die hun oorsprong afleiden van Lot en zijn dochters, waren in de oogen der Hebraeërs onechte stamgenooten. Vermenging met vreemde volken sloot de volgende geslachten van de gemeenschap met Abraham uit.

Hoezeer er ook op zuiverheid van bloed werd aangedrongen, toch heeft in den loop der eeuwen vermenging met andere elementen plaats gehad. De meening, als zouden de tegenwoordige Joden de onvermengde nakomelingen zijn van de oude Hebraeërs, wordt thans meer en meer ontkennend beantwoord. Zelfs schijnt er een vermenging met eenige Indo-Europeesche elementen te hebben plaats gevonden.

Flinders Petrie heeft aangetoond, dat de *Amarir* (Amar), die zonder twijfel identiek zijn met de *Amorieten* uit den bijbel, op de oud-Egyptische afbeeldingen worden voorgesteld met roodbruine haren, een langen schedel, blauwe oogen, een lichten grondtoon der huidkleur en andere eigenaardigheden, welke doen besluiten, hierin een tak van die Germaansche volken-familie te moeten zien. De Amorieten bewoonden ook Palestina 1) en gingen met de daar woonachtige Semieten herhaaldelijk huwelijken aan. Nog hadden er vermengingen der Semieten van Palestina plaats met andere volken, o. a. met de *Chetietiërs* of *Kheta's* (misschien een Semietisch-Mongoolsche volken-vermenging of een met de Armeniërs verwant volk). Zoo komt Luschan er toe, in de Joden drie volkselementen te zien vereenigd: 1. de *oorspronkelijke Semietische stam*, bij welks leden vele eigenaardigheden ontbreken, die tegenwoordig de Joden kenmerken; 2. de *Indo-Europeesche Amorieten* en 3. *de met de Armeniërs verwante Chetietiërs*. Terwijl de 11 pCt. blonde Jodenkinderen, die Virchow bij de Duitsche schoolkinderen vond, waarschijnlijk een gevolg is van het Indo-Europeesche bloed in het Jodendom, worden de kromme neus en de kortschedeligheid beschouwd als een Chetietisch element. Daarenboven hebben in den loop der tijden nog andere elementen zich in het Jodendom opgelost. Reeds de Bijbel gewaagt er van, dat de Joden in Kanaän met de dochteren der niet-Israëlitische stammen herhaaldelijk huwelijken sloten. Doch ook later, na den wederopbouw des tempels, trokken uit Syrië, Griekenland, Palmyra en van elders vreemde volken naar Palestina, die daar, om met Jodinnen te kunnen huwen, den Israëlitischen godsdienst aannamen. Ook in den tijd der Romeinsche heerschappij kwam de overgang tot den Joodschen godsdienst en de gemengde huwelijken veel voor. In later eeuwen had die vermenging nog dikwijls plaats; in de 13e eeuw waren in Hongarije de huwelijken tusschen Joden en Magyaren zeer talrijk, en in Spanje, Portugal, enz., greep eveneens rasvermenging plaats.

Uit dit alles moet worden besloten, dat ook het Joodsche volk niet onvermengd is gebleven, al heeft het zich vrij geïsoleerd gehouden, wat vooral door den godsdienst werd bevorderd. Men kan evenwel de Joden toch met grond als één natie beschouwen, die zich door vele eigenaardigheden kenmerkt. De eenheid, dat type, al is het ook ontstaan uit de samenstelling van verschillende elementen, wordt overal teruggevonden en bijna onmiddellijk herkend.

Hoewel als natie nog een eenheid uitmakend, zijn de Joden reeds sedert eeuwen als volk versnipperd onder tal van volken en het moet wel verwondering baren, dat zij zich niet geheel hebben opgelost in andere natiën. Met vrij groote juistheid is daardoor de verbreiding der Joden bekend, die in werkelijkheid bewoners der geheele aarde zijn geworden.

De totale hoeveelheid Joden over de geheele aarde, wordt tegenwoordig op ± 8 millioen geschat, waarvan 500,000 in Afrika en 750,000 in Azië wonen. De nadere verbreiding der Joden in Europa, Aziatisch Rusland en Amerika, geeft de tabel op de volgende pagina aan.

1) Door geheel Noord-Afrika zijn overblijfselen van dit volk gevonden.

VERBREIDING DER JODEN OVER EENIGE LANDEN.

		Proc.			Proc.
Europeesch Rusland.	2 797 880	3,20	Italië	38 000	0,13
(In Polen)	815 433	11,00	Oostenrijk-Hongarije.	1 780 000	4,30
Kaukasië.	22 732	0,35	(In Hongarije). . .	724 588	4,15
Siberië	19 941	0,29	Duitschland. . . .	567 884	1,15
Rumenië.	400 000	7,41	Zwitserland. . . .	8 069	0,28
Europeesch Turkije .	75 295	0,47	Nederland	97 274	2,06
Bulgarije.	14 342	0,71	Luxemburg. . . .	1 004	0,48
Oost-Rumelië . . .	6 982	0,72	België.	3 000	0,05
Bosnië	5 805	0,43	Groot-Britannië . .	46 000	0,13
Griekenland . . .	5 792	0,29	Denemarken . . .	4 080	0,18
Servië.	4 000	0,20	Zweden	3 402	0,07
Spanje } ? . . .	2 500	0,01	Noorwegen	214	—
Portugal }			Noord-Amerika (?) .	150 000	0,30
Frankrijk	49 439	0,14	Kanada	2 392	0,05

Hieruit blijkt, dat de Joden ware wereldburgers zijn geworden, wier vaderland nergens en overal is. Lang onderdrukt, hebben zij van lieverlede in de meeste landen vrijheid en invloed weten te verwerven, al komt ook in onzen tijd in enkele landen de Jodenhaat, helaas! weer opduiken. In hun oorspronkelijk vaderland, in Palestina, is het Jodendom echter tot een treurige ruïne van het eens zoo bloeiende volk verzonken. Met de Joden in Palestina willen wij ons nog iets nader bezighouden.

* * *

Het is een zeer opmerkelijk historisch verschijnsel, dat de Hebraeërs, een kleine stam, zulk een groote wereldhistorische beteekenis hebben verkregen en dat de God van een in de staatkundige geschiedenis zoo weinig beteekenend volk, die oorspronkelijk misschien aan een kleinen stam behoorde, zich niet alleen zoo hoog boven de vroegere goden des lands verheft, dat dezen eindelijk als afgoden bij hem wegzinken, maar dat hij ook ten slotte voor de uitnemendsten zijner belijders de eenige, waarachtige God wordt, uit wiens vereering twee machtige wereld-godsdiensten ontspruiten.

Het verhaal van Abraham, Isaäk en Jakob als de stamvaders van de Hebraeërs bevat zeker als historische kern de aanwijzing op de opvolgende stamverbonden der Hebraeërs, die in hen verpersoonlijkt worden. Die oude stammen der Hebraeërs waren, zooals vrij algemeen wordt aangenomen door de kritische schrijvers der godsdiensthistorie, polytheïsten. Welke goden de Hebraeërs in den vóór-mozaïschen tijd vereerden, valt niet met zekerheid te bepalen, doch dit is zeker, dat de godsdienst dier nomadische stammen vóór hun vereeniging door Mozes in wezen en ontwikkeling niet verschild zal hebben van dien der andere Semieten, die op hetzelfde standpunt van beschaving, of liever van barbaarschheid stonden. Uit de oude godsdienstige feesten, welke in verband stonden met den loop der maan, zooals het Paaschfeest, de Nieuwe Maanfeesten en de Sabbat, moet worden afgeleid, dat de oude Hebraeërs, evenals de oudste Semieten van Mesopotamië en Babylonië, bijzondere vereerders waren van den maangod Sin.

De Jahve-dienst, als de erkenning van den oppersten God, dagteekent voor de Israëlieten van den uittocht uit Egypte. Mozes, die de Israëlieten uitleidde, heeft de verstrooide stammen om het heiligdom van zijn God vereenigd, hun daar in de orakels den wil van dien God bekend gemaakt en dien tot den gemeenschappelijken volksgod verheven, aan wien zij hun redding uit de Egyptische slavernij te danken hadden, onder wiens opperste leiding zij zich nu een nieuw vaderland gingen veroveren.

Op het schiereiland Sinaï, aan den voet van het gebergte, waarschijnlijk te Kades, is een godsdienstig stammenverbond gesticht, waarbij elke stam naar het schijnt volkomen onafhankelijk bleef, maar alleen met al de andere tot zekere gemeenschappelijke godsdienstige handelingen verplicht en aan de uitspraken van 't orakel in 't gemeenschappelijk heiligdom onderworpen was. Van dit verbond was Mozes de

stichter en de leider, in de volste beteekenis van 't woord de ziel. In het heiligdom, zeker niet meer dan een eenvoudige tent, was hij de priester en profeet en bewaarde hij de gewijde ark, waarop, bij 't orakel geven, de godheid zetelde en waaraan zij in elk geval een geheimzinnige macht mededeelde.

De God, in wiens naam Mozes zijn verbond grondvestte, was natuurlijk de plaatselijke god der stammen, wier priester en hoofd Mozes' schoonvader, Jethro, heet. Niet onwaarschijnlijk was Jahve oorspronkelijk de god der Kenieten, die op de Israëlieten zulk een grooten invloed uitoefenden. Als natuurgod verschilde Jahve niet wezenlijk van den god, die door geheel West-Azië onder allerlei namen werd aangeroepen, doch meestal onder dien van „Hadad". Hij is de god, in wien al de verschijnselen van den hemel zich vereenigen, omdat hij de god van storm en onweer is, waarin al die verschijnselen samenwerken; hij is weldadig door het schenken van vruchtbaarheid aan de landen, en gevreesd door den bliksem. Door Mozes werd Jahve niet van de natuur losgerukt. Het tegendeel is waar: hij bleef haar beheerschen en zich ook in haar openbaren. Maar Mozes heeft Jahve boven de natuur verheven, door Hem tot den verbondsgod te maken van een zevental stammen, nadat Hij — en dat is de hoofdzaak — voor hem de God zijns levens, zijn redder en helper geworden was. Heel de rijke ontwikkeling van het Jahvisme boven de verwante godsdiensten, waarvan het in den aanvang althans naar het uiterlijk niet verschilde, heeft haar oorsprong in den persoon van Mozes.

Waarin het nieuwe in den godsdienst, dien Mozes aan zijn volk gaf, bestond, kan nu niet meer geweten worden, want men heeft de vrucht van eeuwenlange ervaring en godsdienstig denken hem reeds in den mond gelegd of in de pen gegeven. Maar dat hij een vereenvoudiging in den eeredienst aanbracht, en de heiligheid, dat is ongenaakbaarheid van zijn God op den voorgrond stelde, laat zich vermoeden. Strengheid en soberheid was steeds het karakter van het Jahvisme, waarvoor de profeten in Israël en Juda streden, en als zij zich daarbij steeds op de oude instellingen en geboden beriepen, zal dit althans niet geheel zonder recht zijn geweest 1).

* * *

De vestiging van den Jahve-dienst bij de Israëlieten ging samen met de verovering van of vestiging in het land Kanaän. Hier behielden zij hun god Jahve, die hen uit Egypte had uitgeleid en aan wien zij met recht dankbaarheid verschuldigd waren. Jahve was een machtig god: dat had de geschiedenis hun geleerd.

De Israëlieten stonden echter in het overwonnen land niet alleen. De oorspronkelijke bewoners bleven er nog gevestigd, vormden op sommige plaatsen zelfs nog de meerderheid, doch smolten in den regel met de overwinnaars samen. Uitgeroeid in den waren zin des woords werden zij nooit. Zoo onderging reeds in dien tijd de stam der Hebraeërs vermenging.

Die oude kern der bevolking openbaarde zich ook nog in den godsdienst. De inlandsche godsdiensten en goden bleven aanvankelijk naast den Jahve-dienst bestaan en zelfs werd daaraan ook door de Israëlieten deelgenomen, terwijl de Jahve-dienst aanhangers vond bij de oude bewoners of hun vermengingen. Wederzijds oefenden beide invloed op elkander uit; de strenge dienst van Jahve werd vermengd of verbonden met andere elementen. Zoo zag men steeds de oudere goden verrijzen naast den oppersten Jahve en zelfs in diens tempel. Tegen die verzwakking traden ernstige, strenge mannen op, die den nationalen godsdienst wilden handhaven, hervormers, die terug wilden keeren tot het oorspronkelijke. Dat waren de boetpredikers van het oude Israël, de godsdienst-reinigende profeten.

Het Jahvisme heeft een hooge vlucht genomen en al de godsdiensten der verwante stammen achter zich gelaten. Het is niet slechts een geworden, maar een gestichte, niet meer een natuur-, maar een ethische godsdienst, waarop door den persoon des stichters een stempel gedrukt werd en die zich ontwikkelde onder den invloed der profeten. Die eenheid van oorsprong, alsmede de eenheid van opperheer, gaf den godsdienst kracht. En op dien stam ontstond de loot van het Christendom.

* * *

1) Naar Tiele, Geschiedenis van den godsdienst in de oudheid.

Palestina is aldus de wieg geworden van den monotheïstischen godsdienst. De leer des Ouden Verbonds kwam hier tot ontwikkeling en die van het Christendom werd er gegrondvest. De ligging van het land werkte met de historische omstandigheden samen, om de Christelijke leer van hier uit spoedig een groote verbreiding te geven.

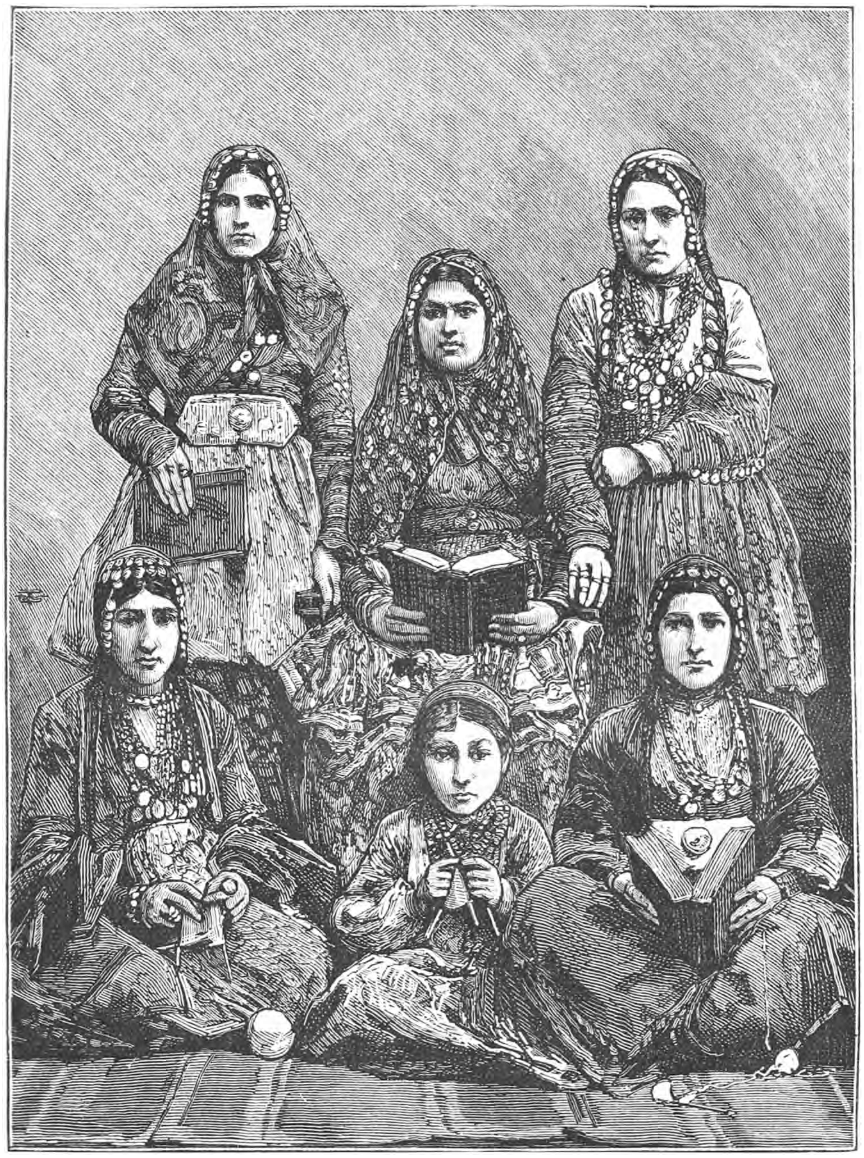

NESTORIAANSCHE VROUWEN.

Doch evenmin als de oorspronkelijke bewoners hier gevestigd bleven, hebben de Joodsche en de Christelijke leer hier stand gehouden. De Joodsche godsdienst ging in Syrië zoo goed als te gronde met den ondergang van den Joodschen staat en de verspreiding van het volk over de aarde. Het Christendom verloor er in de eerste

plaats zijn kracht en beteekenis door de opkomst van verschillende leerstelsels en sekten, die elkander niet zelden tot het uiterste bestreden en verketterden. En door die tweespalt en de mystieke theologie, welke zich onder den invloed van vreemde godsdiensten ontwikkelde, werd de aarde bereid, waarin de leer van Mohammed later voortreffelijk wortel schoot. De leer van Mohammed was als het ware een uitkomst voor de Christenen, die hoe langer hoe meer den geest van het Christendom verloren.

Bij de oude Christenen in Syrië had reeds vroeg een scheiding plaats in *Nestorianen* en *Monophysieten.* De Nestorianen werden aldus genoemd naar hun aanvoerder *Nestorius* (eerst presbyter in Antiochië en in 428 patriarch te Konstantinopel). Zij vormen eene Christelijke sekte in Syrië, in 435 ontstaan, en nemen aan, dat het goddelijke en menschelijke in Jezus ook na beider vereeniging in één persoon een eigenaardig karakter behouden hadden, zoodat men Maria niet als de moeder Gods, maar als de moeder van Christus moest beschouwen. De Nestorianen vluchtten voor de vervolging der heerschende kerk naar Perzië, Mesopotamië en Arabië en behielden naar hun woonplaats en taal den naam van *Chaldeeuwsche Christenen.* Later, in de 16e eeuw, ging een gedeelte van hen tot de Roomsch-Katholieke Kerk over en dezen vormden de *geünieerde Nestorianen*, thans nog gewoonlijk *Chaldeeuwsche Christenen* genoemd. De overigen, de *niet-geünieerde Nestorianen*, wonen nog in Mesopotamië, Perzië en Syrië en beschouwen alleen doop, avondmaal en priesterwijding als sacramenten, terwijl hun geestelijken zich in den echt begeven. De geünieerden, die den pauselijken primaat erkennen, doch den ritus der Grieksche Kerk hebben aangenomen, tellen ongeveer 20,000 aanhangers; zij staan onder den patriarch te Diabekr; het aantal niet geünieerden wordt op 150,000 geschat. 1)

* * *

Tegenover de Nestorianen stonden de *Monophysieten*, die slechts één natuur, nl. de menschgeworden natuur van Christus aannamen. In het Oosten vond die leer veel aanhang en men verhief den monophysiet Theodosius tot Patriarch van Jeruzalem, terwijl alle „twee naturen” erkennende bisschoppen werden verdreven. Een onderlinge strijd over verschillende leerstukken verdeelde ook de Monophysieten weder in elkander bestrijdende partijen, waardoor de kracht van het Christendom in het Oosten verloren ging. Op dit oogenblik belijdt in Armenië het volk nog de Monophysietische leer, en in Syrië en Mesopotamië dragen de Monophysieten den naam van *Jacobieten.* Dat de Kopten in Egypte de Monophysietische leer nog bleven behouden, hebben wij reeds gezegd (zie I, pag. 424).

Het aantal Monophysieten wordt thans geschat op 9 millioen.

* * *

Die onvruchtbare partijschappen verzwakten den geestelijken band tusschen de Syrische Christenen en toen de Arabieren in jeugdige levenskracht hun invallen in Syrië deden, was het volk moede van den strijd in de kerk en spoedig bereid, om tot den Islam over te gaan. Een groot deel der Syriërs nam de nieuwe leer al vroeg aan, en daarmede deed ook een nieuwe taal haar intocht. Sedert werd het Arabisch langzamerhand de volkstaal in Syrië en de Syrische taal stierf uit, zoodat deze in de 13e eeuw alleen als kerk- en geleerden-taal was blijven bestaan. De Syriërs vingen aan het Arabisch te schrijven, echter niet met Arabische, maar met Syrische letters.

Van de Syrische nationaliteit en taal is aldus weinig tot op onzen tijd overgebleven. Het volk heeft zich opgelost en zijn taal is uitgestorven. De Nestorianen in de stad Urmia en aan het meer van dien naam in het noordwesten van Perzië spreken nog een plat Syrisch dialect. Ook in de bergen van Kurdistan vindt men Nestoriaansche gemeenten, die een oud-Syrisch dialect spreken, alsmede in het noorden van Mesopotamië. In het dorp Malula, in de nabijheid van Damaskus, vindt men Monophysieten, die een dergelijke taal bewaard hebben. Doch het zijn slechts verstrooide overblijfselen van het eens zoo belangrijke volk, begraven onder de puinhoopen der nationaliteit, die hier geheel te gronde ging.

* * *

1) Zie Badger. The Nestorians and their rituals. Lond. 1852.
Rea. The Syrian church in India. Lond. 1892.

Het Syrische land heeft in de oudheid een zeer afwisselend lot ondergaan en was herhaaldelijk aan invallen van vreemde volken ten prooi of aan overheerschers onderworpen. Reeds in 732 v. Chr. werd het een wingewest van Assyrië, en vervolgens kwam het land onder Babylonië (600 v. Chr.), Perzië (538 v. Chr.) en Macedonië (333 v. Chr.) totdat het in 301 onder de Seleuciden weer zelfstandig werd. Die zelfstandigheid eindigde weder in 64 v. Chr., toen de Romeinsche legers het land veroverden, terwijl zij in 70 n. Chr., na een korten opstand der Joden, Jeruzalem weder innamen en verwoestten. Toen werden honderdduizenden Joden gedood of naar alle zijden verstrooid.

In 635 n. Chr. overstroomden woeste horden van Arabieren het land, plunderden de bevolking en wisten er den Islam ingang te doen vinden. Eerst onder de heerschappij der Arabische Khalifen begon Syrië weder te bloeien, doch toen het in 1078 onder de Seldsjukken kwam en in 1099 de kruistochten aanvingen, was dit land gedurende twee eeuwen een twistappel voor verschillende volken, die op den heiligen bodem elkander bestreden.

Zwaar werd Syrië door die voortdurende oorlogen geteisterd. In 1517 werd het land door Selim I, Sultan der Osmaansche Turken, bemachtigd, en sedert dien tijd vormt het een Turksche provincie.

Door die oorlogen en volkenstroomen gedurende zoovele eeuwen moest het nationale volkselement, evenals de welvaart der bevolking, wel te gronde gaan. Het land is dan ook met bouwvallen overdekt, die getuigen van den vroegeren bloei. De bewoners zelf zijn in dien strijd als ras ondergegaan en het land is bevolkt door een bont mengsel, dat uit talrijke natiën elementen heeft opgenomen. Men vindt er niet alleen talrijke stammen, maar eveneens allerlei religiën vertegenwoordigd.

In ethnographisch opzicht kan men bij de bevolking van Syrië thans onderscheiden: *eigenlijke Syriërs*, *Grieken*, *Arabieren*, *Turken*, *Joden*, *Kurden* en *West-Europeanen* (Franken); in godsdienstig opzicht vindt men er *Mohammedanen*, *Christenen*, *Joden*, *Nazairiers*, *Ismaëlieten*, *Drusen*, *Maronieten* enz., terwijl de *Arabische Bedoeienen* als halve Heidenen moeten beschouwd worden. De meerderheid der Christenen behoort thans tot de *Grieksche Kerk;* de overige Christelijke Syriërs zijn te onderscheiden als *geünieerde Grieksche* en *geünieerde Syrische Christenen* en *Maronieten*, als aanhangers der *Roomsch-Katholieke Kerk*, vervolgens als *niet-geünieerde Syrische Christenen* of zoogenaamde *Jacobieten*, en verder als *Kopten* en *Armeniërs*.

Wel is het moeielijk, deze bewoners van Palestina altijd te onderscheiden, doch na een kort verblijf in het land is het gemakkelijk, de bewoners van Syrië naar hun physionomie of kleeding te beoordeelen en als Joden, Christenen of Muzelmannen te leeren kennen.

De West-Europeanen, die in Syrië wonen, noemt men, evenals in den tijd der kruistochten, nog *Franken*. Hun aantal is niet groot. Van dezen moeten de zoogenaamde *Levantiners* nog onderscheiden worden, d. w. z. de Europeanen, vooral Italianen en Grieken, of de nakomelingen der Europeanen, die in het Oosten geboren zijn, welke de Oostersche zeden geheel hebben aangenomen.

De *Joden* maken slechts een zeer klein gedeelte der bevolking uit, zooals wij later zien zullen.

Onder *Syriërs* verstaat men de nakomelingen der verschillende volken, die omstreeks het begin onzer tijdrekening de Arameesche taal spreken, zooals wij zeiden (zie pag. 69).

De *Arabische bevolking* is te onderscheiden als gezeten bewoners en nomaden of Bedoeienen. De laatsten zijn meestal zuivere Arabieren. Bij de dorpsbewoners zijn de verschillende elementen, waaruit de bevolking bestaat, niet goed meer te onderscheiden.

De *Turken* zijn in Syrië in kleiner aantal vertegenwoordigd. De Turk is minder bekwaam dan de Arabier, doch over 't geheel goedhartig. De efendi's evenwel, de voorname Turken, zijn soms trotsch en overmoedig. Er bestaan onder hen twee partijen: de jong-Turken of hervormers en de oud-Turken. Al naarmate de eene of de andere partij in Konstantinopel de overhand heeft, wisselen de stadhouders in de provinciën af. Daar dit soms zeer snel plaats heeft, kan niemand hier duurzaam werk grondvesten, want geen bestuurder heeft de zekerheid, dat zijn opvolger zijn hervormingen niet omverwerpt. De invoering der Europeesche cultuur wordt

door de jong-Turken soms ook zeer oppervlakkig ter hand genomen en bestaat soms in niet meer dan het invoeren van Europeesche kleeding en in het drinken van sterke dranken. Het Turksche ras verkeert in een toestand van verval.

Hoe groot de verschillende elementen der Syrische bevolking zijn, is niet met zekerheid te zeggen. De Turksche Staatsalmanak geeft voor het jaar 1307 (1889) in het Wilâjet Surya de volgende getallen aan:

Muzelmannen . . .	347 196	inwoners.	Armeniërs	193	inwoners.
Grieksch Orthodoxen	39 419	„	Joden	6 342	„
„ Katholieken	13 999	„	Maronieten	4 964	„
Syrisch „	6 137	„	Protestanten	703	„
Armenisch „	188	„	Latijnen	95	„
			Totaal . . .	419 236	inwoners.

Voor de andere gedeelten zijn geen opgaven vermeld, zoodat het aantal bewoners van Syrië waarschijnlijk niet boven 2 millioen zal gaan.

De godsdienst in Syrië is in hoofdzaak de Islam, waartoe ongeveer 4/5 der bewoners behooren. De Mohammedanen beschouwen zich als de dragers der bijzondere genade van God, als de door Allah uitverkoren beheerschers van andere volken. In Syrië vooral gevoelt de Islam zich nog in zijn volle kracht, hoewel het fanatisme der Muzelmannen niet grooter is dan van andere religies. Doch hoewel minder ontwikkeld, staan de Muzelmannen zedelijk boven velen der Christenen in Syrië. In den laatsten tijd hebben ook de Mohammedanen, om met de Christenen in concurrentie te treden, scholen opgericht.

* * *

De landbewoners in Palestina en Syrië heeten, evenals in Egypte, *Fellah's* (landbouwers), op wie de nomadische Bedoeienenstammen met een soort van adellijken trots neerzien. Het leven der Fellah's is allertreurigst.

In de best bebouwde streken zijn zij ten prooi aan de uitzuiging van Turksche ambtenaren, in de grensgewesten der woestijn aan die van de ambtenaren en aan de rooftochten der Bedoeienen (zie pag. 62). Zij wonen in kleine leemen hutten, welker beperkte ruimte zij deelen met hun onaanzienlijken veestapel. De taal der Fellah's is het Arabisch, en meestal zijn zij belijders van den Islam; enkelen zijn Christenen, doch Joden vindt men niet onder hen.

Het Fellah-dorp bestaat uit een 20 tot 100-tal hutten, welke om het hoogere huis van den Scheik, dat twee verdiepingen heeft, gegroepeerd zijn. Meestal liggen die dorpen op een hoogte, in de nabijheid van eenig water. Schoorsteenen ziet men nergens. Het inwendige der woningen ziet er hoogst armoedig uit, en behalve de slaapgelegenheid met het bed, eenige matten en kooktoestellen, vindt men er geen meubilair. Alleen bij de gegoeden treft men tapijten en een verhoogden divan aan.

Buiten het dorp liggen de vijgen- en granaatappeltuinen; ook de schoone olijfboomen vindt men daar. Dicht in de nabijheid ziet men de „mukam" met zijn witten koepel, een heilige plaats, meestal met een heiligengraf. Verder is hier de waterput of de bron, waar de vrouwen en meisjes samenkomen en onder veel gepraat hun bruine kannen vullen.

De veldarbeid wordt meest door de mannen verricht; jongens hoeden het vee, de vrouwen koken en halen water. Het voedsel is meest plantenkost en bestaat uit ongezuurd brood, dat in olie gedoopt wordt, uit rijst, olijven, boter, eieren, ooft, erwten, enz. Vleesch wordt alleen gegeten op groote feestdagen. Men drinkt water en koffie, beide in groote hoeveelheden.

De typische boerenkleeding is de tulband, d. i. een zijden of wollen shawl, die om een roode muts met blauwen kwast gewonden wordt. Het hoofdhaar wordt geheel afgeschoren. Een zeer wijd hemd, dat van den hals tot de heupen open is, hangt af tot de enkels, en wordt door een lederen riem samengebonden. Onder het loopen trekt de fellah den zoom van het hemd tusschen de beenen en den gordel door, zoodat de beenen tot het midden der lendenen bloot blijven. Verder bezitten zij een wollen mantel, „abba", evenals de Bedoeienen.

De vrouwenkleeding bestaat uit een ruime, blauwe robe met sleep, en uit een zwarten sluier voor het gelaat, die met franjes, gouden en zilveren munten behangen is en tot het middel afhangt. In de onderscheidene streken is deze kleeding nogal verschillend in bijzonderheden, doch de hoofdzaak blijft dezelfde. De vrouwen hebben schoone oogen, doch ontsieren zich door de tatoueering van aangezicht, borst, voeten en handen. De Christenen in Opper-Galilea onderscheiden zich van de Muzelmannen door een bonter kleeding en dragen een muts zonder tulband.

* * *

De meeste burgers van Jeruzalem, die den Islam aanhangen, behooren tot hetzelfde ras als de boeren van Palestina, d. i. het zijn nakomelingen der volkenvermenging, welke sedert de verovering en immigratie der Arabieren in dit land heeft plaats gegrepen. Daar die volkenvermenging sedert de oudste tijden plaats had, zoekt men hier vruchteloos naar een zuiver ras.

De voornaamste klassen brengen het grootste gedeelte van hun tijd door in het bad, de moskee, in den bazaar, met rooken en praten. De Turken, van welke de meesten als beambten zijn aangesteld, staan zoowel in natuurlijken aanleg als in ontwikkeling ver bij de Arabieren achter. Deze laatsten munten niet zelden uit door physieke schoonheid en aanleg voor den handel, een eigenschap, welke de volken ten oosten der Middellandsche Zee van ouds kenmerkte.

De arme bevolking van Jeruzalem heeft een treurig bestaan; zij voedt zich hoofdzakelijk met plantenvoedsel: brood, rijst, boonen en linzen, met vet of olie gekookt. Uien, knoflook, augurken en ramanas gebruikt men als groenten. Op feestdagen worden geiten- en kameelvleesch als iets bijzonders gegeten. Eenige kaas en zure melk zijn de gewone toegiften uit het dierenrijk.

De landlieden zijn nog eenvoudiger in hun maaltijden. Voor hen vormen meel met water tot deeg gemaakt en in de asch geroosterd, eenige dadels, honig en olie en bij de rijkeren aangevuld met vleesch en rijst, schier het dagelijksche en eenige voedsel. De melk, chalib, wordt niet door de Arabieren in de koffie gedronken en het is weinig aantrekkelijk voor een vreemdeling, des morgens geroosterd brood in zwarte koffie zonder suiker te zien doopen en met blijkbaren smaak gebruiken. De Europeanen moeten zich met geitenmelk behelpen, daar koemelk niet te verkrijgen is.

Het vleesch in Jeruzalem is meest schapen- en geitenvleesch; rundvleesch is een hooge zeldzaamheid. Het vleesch wordt zeer sterk gekookt; omdat de bevolking geen vork of mes gebruikt bij het eten, moeten zij het vleesch met de tanden fijn maken en van de beenderen ontdoen. Ook hoenders en eieren, alsmede visschen worden gegeten.

Een kleine tabouret, waarop een rond blad bevestigd is, vormt de lage eettafel. Zij, die aan het maal deelnemen, scharen zich hieromheen met de over elkaar gekruiste beenen op den grond, die met een tapijt, of bij onbemiddelden met een stroomat is bedekt. Bij de hoogere standen gebruikt de heer des huizes, afgezonderd van den harem, zijn maaltijd; hij zit op de ottomane (Turksch rustbed of lage sofa), als hem het diner op een tafel wordt voorgediend, zoodat naast hem nog een of twee personen aan den maaltijd kunnen deelnemen. Gewoonlijk is enkel een lepel in gebruik bij het eten; groenten en vleesch worden zooveel mogelijk met de vingers naar den mond gebracht. Ook heeft niet ieder een afzonderlijk bord voor zich; elk neemt met den lepel uit den algemeenen schotel.

Zooals in Europa naar rangorde bediend wordt, tasten de Oostersche dischgenooten in volgorde met den lepel of met de vingers toe, om hun aandeel te bekomen.

Natuurlijk heeft dit alles betrekking op de landbewoners; bij Europeanen is het anders.

De Oosterlingen drinken gewoonlijk niet onder den maaltijd, doch eerst daarna. Wijn en brandewijn hebben bij de Arabieren ingang gevonden, ondanks het verbod van den Koran; vooral brandewijn drinkt men met voorliefde. Na den maaltijd wordt ieder een waschkom voorgehouden en na wassching en mondspoeling, drinkt men koffie, waarop het rooken van een pijp volgt.

De maaltijd verloopt gewoonlijk snel; veel spreken tijdens het eten doet de Oosterling niet gaarne. De Muzelman zet zich neder met de woorden: „Met verlof van God zij begonnen!" en na den maaltijd zegt de gast of een der minderen: „God overlade u met zegen!"

De Muzelman staat des morgens op met het aanbreken van den dag. Na het opstaan neemt hij koffie, terwijl mannen en vrouwen vervolgens een pijp rooken.

Het rooken is in Jeruzalem een algemeen gebruik en vooral van den Muzelman. Gewoonlijk rookt men er uit zeer lange pijpen. De aanzienlijken zijn steeds vergezeld van een bediende, die altijd een pijp in gereedheid heeft voor den heer. Lieden uit het volk dragen de lange pijp, in eenige stukken verdeeld, bij zich. Sigaren rookt men er weinig, en als dit geschiedt, geeft men aan cigaretten de voorkeur.

Koffie is in Jeruzalem, zooals bijna overal in het Oosten, een noodzakelijke levensbehoefte; zonder koffie en tabak is er, volgens de algemeen heerschende opvatting in het morgenland, geen levensgenot denkbaar. Als deze beide voorhanden zijn, dan eerst wordt alle kommer vergeten en geeft de Oosterling zich over, om te leven in de phantasiebeelden, die hij zich schept. De koffie is er gewoonlijk van uitmuntende qualiteit, en velen gebruiken niet minder dan 30 koppen per dag.

De koffiehuizen in Jeruzalem en in het Oosten over 't geheel zijn andere inrichtingen dan in Europa. Zij bestaan veelal uit niet anders dan loodsen met berookte wanden, die aan de straatzijde open zijn. Langs de wanden staan houten banken, soms met ellendige kussens bedekt. In den hoek naast den ingang kookt het water in een koperen ketel, en de bediende brengt, zonder eerst te vragen, ingrediënten aan, om voor de oogen van den gast koffie te zetten. Niet zelden vindt men in de koffiehuizen eenige muzikanten of ook wel vertellers, die verhalen uit de kruistochten opdisschen.

* * *

De Oosterling in Jeruzalem huwt gewoonlijk op den leeftijd van 16—17 jaren, het meisje reeds op 13 jarigen leeftijd. Toch gaat het sluiten van een huwelijk er niet zoo gemakkelijk, als men zich gewoonlijk voorstelt. Daar het meisje zoo goed als geen uitzet medebrengt en de bruidegom niet alleen de kosten van het huwelijk, maar ook de inrichting der huishouding moet betalen en daarenboven vele geschenken moet geven, is het sluiten van een huwelijk voor onbemiddelde jongelieden hoogst bezwaarlijk.

De betrekking der vrouw tot den man bij de Muzelmannen hebben wij reeds vroeger beschreven. De polygamie komt ook hier niet zoo veelvuldig bij hen voor als men in Europa veelal denkt. Alleen enkele welgestelden huwen twee of drie vrouwen; voor den middelstand zouden de kosten daarvoor te hoog zijn. Daar de man zijn toekomstige vrouw voor het huwelijk niet ongesluierd zien mag, is het bovenal de moeder of een bloedverwante, die het huwelijk tot stand brengt, die de schoonheden der bruid schetst, en de geldelijke aangelegenheden in orde maakt.

In het huwelijkscontrakt wordt alles omschreven, wat de echtelieden medebrengen, welke geschenken wederzijds gegeven zullen worden, en hoe de regeling zal zijn, in geval van scheiding der vrouw. Is dit contrakt in het bijzijn van getuigen voor den rechter gesloten, dan wordt het huwelijk voltrokken, dat meestal in de groote Moskee van Omar geschiedt (zie pag. 44). Dit heeft altijd plaats op Dinsdag. Daarna begint de feestelijkheid. Bij arme lieden wordt de jonge vrouw reeds tegen den volgenden nacht naar de woning van den echtgenoot gevoerd, bij rijkeren eerst met den derden dag. In feestelijken optocht, voorafgegaan door fakkels en lampions, wordt de bruid naar het huis van den man geleid. Volgens het heerschend bijgeloof zal de vrouw, die bij haar intrede in de echtelijke woning den man op den voet trapt, in huis de overhand verkrijgen. In het huis ontvangt zij van den echtgenoot de geschenken, en eerst thans zien zij elkander van aangezicht tot aangezicht.

De gewoonten bij het huwelijk der Christenen zijn in hoofdzaak dezelfde; alleen heeft bij dezen het huwelijk op Zondagavond plaats.

De bezigheden der gehuwde vrouwen zijn verschillend naar den stand; die uit de lagere standen verrichten alle huiselijke werkzaamheid, de welgestelden brengen den tijd door met rooken, koffiedrinken, het maken en ontvangen van bezoeken, baden, enz. Over 't geheel worden zij goed behandeld en genieten zij veel vrijheid. Zij mogen uitgaan, zij wandelen veel, ontmoeten haar vriendinnen, rooken en praten druk. Het grootste ongeluk voor een Oostersche vrouw is onvruchtbaarheid; in dit geval wordt zij door den man verwaarloosd of verstooten.

* * *

Alles is betrekkelijk, en zelfs ook dit. Wie aldus iets als onjuist veroordeelt, moet eerst de vraag beantwoorden, wat juist is. Meenen wij bij vreemde volken dikwijls iets zonderlings te vinden, vreemdelingen zullen hetzelfde van ons zeggen. Zoo meenen de Oosterlingen, dat de West-Europeanen alles verkeerd doen. Zij schrijven van de rechter naar de linkerhand, wij omgekeerd. Wij ontdoen ons van het hoofddeksel, als wij in een kamer komen, zij daarentegen houden het hoofddeksel op, doch trekken hun schoenen uit.

Bij een bezoek klopt men met den ijzeren ring op de deur, tot van binnen de vraag klinkt, ,,wie is daar?" In de huizen der Muzelmannen moet men wachten met het binnentreden, tot de vrouwen tijd hebben, zich te verwijderen. In de ontvangkamer is de eereplaats op den divan, die langs de wanden is aangebracht, tegenover den ingang. Al naarmate de gastheer den bezoeker meer of minder achting en eerbied wil bewijzen, gaat hij dezen verder of minder ver tegemoet van zijn zitplaats. Als de heer des huizes aan het eten is tijdens het bezoek, zou het onbeleefd zijn, als hij den bezoeker niet verzocht mede te eten. Ook bij gewone bezoeken wordt, op elken tijd van den dag, een kop koffie aangeboden. Hoe langer een gastheer een gast bij zich wenscht te behouden, des te later laat hij hem koffie aanbieden, en de gast mag niet vertrekken, vóór hij koffie heeft gedronken. Gewoonlijk wordt een vreemdeling ook tabak aangeboden; de cigarette heeft ingang gevonden, doch de Turk houdt meer van de pijp.

Op het bezoek wordt nooit gevraagd naar den welstand der vrouw of vrouwen van den gastheer. Hoe het haar gaat, dat moet achter een sluier bedekt blijven. Wie op straat of in een huis de vrouwen in 't bijzonder aanziet, gedraagt zich onwelvoegelijk. Hoewel de Oosterling den vreemdeling vele betuigingen van vriendschap laat hooren, doet deze het best, daar niet te veel naar te luisteren, want onder al die schoone woorden ligt niet zelden eigenbaat verborgen.

LITTERATUUR OVER SYRIË EN PALESTINA.

R. Röhricht. Bibliotheca geographica Palaestinae (von 1878—1890). Berlin 1890.
Ernest Renan. Histoire du peuple d'Israël. Paris, 1897.
A. M. Sayce. Patriarchal Palestine. London 1895.
Th. Fischer. Palästina. Eine länderkundliche Studie. (Geogr. Zeitschr. 1896).
B. Guérin. Description géographique et archéologique de la Palestine. Paris, 1868—1880. 7 deelen.
Sepp. Jerusalem und das Heilige Land. Basel 1890.
Ebers und Guthe. Palästina in Bild und Wort 1886.
Lortet. La Syrie d'aujourd'hui, Paris 1886.
G. A. Smith. Historical geography of the Holy Land. London 1894.
B. Neumann. Die heilige Stadt und deren Bewohner. Hamburg 1877.
C. P. Tiele. Geschiedenis van den godsdienst in de Oudheid. Amsterdam 1893.

De Joden in Syrië.

Na deze algemeene beschrijving der bevolking van Syrië willen wij ons iets nader bezig houden met Joden en Christenen. Wij vangen daartoe aan met de Joden in Syrië naar den tegenwoordigen toestand.

Hoewel de Joden in Palestina en het Turksche Rijk tegen staatsonderdrukking door den firman van 1840 beschermd worden, zijn zij er toch nog zeer in hun vrijheid van beweging beperkt. Zoo bestaan er in Palestina slechts vier steden, waar de Joden vrij geduld worden en een behoorlijk verblijf kunnen vinden. Volgens de opgaven voor 1891 vindt men in deze steden het volgend aantal Joden:

Jeruzalem	met	41 300	inwoners	en	25 300	Israëlieten.
Saphet	„	19 120	„	„	6 100	„
Tiberias	„	4 500	„	„	2 900	„
Hebron	„	10 000	„	„	800	„
			Palestina	met	35 100	„

Ook in andere steden van Syrië vindt men wel enkele Joden, doch hun aantal is gering. Zoo ook vindt men in Gaza 80, in Nablus 100, in Akko 150 Israëlieten.

De Joden van Palestina moet men evenwel niet als de rechtstreeksche nakomelingen der oude inwoners des lands beschouwen. Zij vormen grootendeels een samenvoeging van Hebreeuwsche elementen, die uit verschillende landen afkomstig zijn en op den aartsvaderlijken bodem een toevluchtsoord gezocht hebben. Sedert een vijftal eeuwen heeft er van tijd tot tijd een terugkeer van Joden naar het Heilige Land plaats gevonden.

De hernieuwde immigratie van Joden naar Palestina ving aan in 1490, toen van de uit Spanje en Portugal verdreven Joden zich een aantal weer naar het Oosten wendden. De nakomelingen van dezen noemt men de gemeente van *Sephardim* (van Sepharad, d. i. Pyreneesch schiereiland) 1). Zij vormen een zelfstandige religieuse en politieke vereeniging, zijn door den Sultan, hun landsheer, als zoodanig erkend, en hebben een door de regeering benoemden Opper-rabbijn aan het hoofd, die als zoodanig ook een gerechtshof presideert en civiel-rechterlijke vonnissen kan vellen. De leden van deze familie houden zich voor de voornaamsten, de nakomelingen van David, enz. Hoewel dit natuurlijk trotsche inbeelding is, moet toch gezegd worden, dat de Sephardim's het hoogst geacht worden en een soort van Israëlitischen adel uitmaken, die iets in zich omdragen van de Spaansche Grandezza. Zij hebben daartoe in zekeren zin eenig recht, omdat zij in ontwikkeling, manieren, kleeding en karakter boven de meerderheid der overigen uitmunten. Daarom beschouwen zij zich als de bloem van het Jodendom; zij leven van hun stamgenooten afgezonderd en schrijven dezen niet zelden de wet voor. Zij spreken onder elkander nog de Spaansche taal en zijn geenszins zoo kruipend in den omgang, als met de overigen het geval is; zij bewegen zich meer in de wereld en hebben smaak en gevoel voor kunst en wetenschap. In vele opzichten zijn de Sephardim's de antipoden van de Poolsch-Russische en Duitsche Joden, die een koeterwaalsch spreken en er een soort van godvruchtige piëteit in zien, dat zij zich van niet-Joden streng verwijderd houden.

De tweede groote klasse vormen de *Aschkenazim's* 2), d. i. sedert het begin dezer eeuw uit Duitschland, Oostenrijk, Rusland en de Donaustaten geïmmigreerde Joden, wier bescherming door de verschillende regeeringen is aanbevolen. Zij zijn noch in politiek, noch in confessioneel opzicht nauw aaneengesloten, en staan zelfs tot de ver boven hen staande Sephardim's in geen altijd vriendschappelijke verhouding. Hun internationale taal is een eigenaardige vermenging van Duitsch en Hebreeuwsch, het zoogenaamde „Daidsch", en zij achten die taal als een palladium, als een heilige erfenis. In hun verkeer met Christenen en Turken moeten zij zich echter van de Arabische landtaal bedienen.

De gemeenschappelijke belangen der Aschkenazim's worden, hoewel niet officieel, dan toch met kracht behartigd door de „Alliance Israëlite Universelle", in 1860 te Parijs opgericht, welke in Jeruzalem een hoofdvertegenwoordiger heeft. Daar de meerderheid der Aschkenazim's arm is, steunen zij veel op de weldadigheid van genoemde vereeniging.

Doch ook vermogenden wijzen de aalmoezen, hun uit den vreemde toegezonden, niet af. Zij beschouwen deze als een soort van vergoeding voor hun verblijf in de heilige steden, en als zij voor hun veraf zijnde geloofsgenooten bidden, is daarmede alles in orde, meenen zij.

Zelfs oefent de roep, die van deze uitdeelingen uitgaat, een groote aantrekkelijkheid op de Joden elders, en daardoor komen er telkens nieuwe Joden in het land. Aldus wordt de Jodenbevolking niet met de beste elementen vermeerderd en neemt het aantal bedelaars toe, die een treurig bestaan leiden.

De levensomstandigheden der Aschkenazim's zijn over het algemeen treurig en armoedig, vooral wat het uiterlijke betreft. Meestal hebben zij hun verblijf in smalle straten, donkere, smerige hoeken, waar licht en lucht ontbreken, waar zindelijkheid niet bekend schijnt. Er schijnt zelfs een tegenzin tegen meer zindelijkheid en grooter

1) Zoo genoemd naar Obadja 20, volgens welke een streek, waarheen verbannenen gebracht werden, *Sepharad* genoemd werd. De rabbijnen der middeleeuwen verstonden hieronder conventioneel het Pyreneesche schiereiland.

2) Zoo genoemd naar Aschkenas (1e Mozes 10, 3) welke uitdrukking volgens Joodsche overlevering de Germanen, later de Duitschers in den tegenwoordigen zin beteekent.

ISRAËLIETEN IN DEN KAUKASUS.

comfort bij hen te bestaan. In Jeruzalem en Safed werkt het gebrek aan water tot die onzindelijkheid mede, doch in Tiberias, aan het meer gelegen, zijn de Joden nog het onzindelijkst van allen. De vele oogziekten, de geel-bleeke huidkleur, de sjokkende gang en het droomerig uiterlijk vormen geen aantrekkelijk beeld van de zonen Abrahams in het Beloofde Land.

Echte Joden, zooals zij, die uit Egypte trokken, wien de wetten op den Sinaï gegeven werden, zijn het hier niet meer; het is een gedegenereerd overblijfsel van dat ras, een aan bijgeloof overgeleverd samenraapsel van Hebreeuwsche elementen. De glans van het volk Israëls, dien de geschiedenis ons leerde kennen, is verdwenen. Angstig gaat de Jood in Jeruzalem voorbij de plek der Christelijke vereering, het „heilige graf", en na zonsondergang zal een Jood zich niet licht in de nabijheid daarvan wagen. Dwingt de nood hem hiertoe, dan doet hij dat niet zonder geleide en onder het prevelen van gebeden en verwenschingen.

De Joden in Jeruzalem zijn ontaard in alle opzichten en vormen een bijgeloovig volk, welks Joodsch geloof door allerlei toevoegsels ontwijd is, zegt onze landgenoot M. Wagenvoort. „Alle maanden, als de maan zeven dagen oud is, vereenigen de Joden zich in hun gebedshuizen, daarna klimmen zij op het terras en met het gezicht naar de maan gericht, den eenen voet op den anderen, roepen zij of de voorlezer, met het bovenlichaam heen en weer wiegelend: „gezegend zij Uw formeerder, gezegend zij Uw schepper!" Dan driemalen: „vrees en verschrikking vallen op hen! Door de kracht van Uw arm zullen zij stil worden als een steen!" Eindelijk: „David, de koning van Israël, leeft en bestaat!"

Al deze formulieren worden luid, snel en gedachteloos uitgeschreeuwd. Trouwens, de Joden kunnen geen plechtigheid vieren zonder te schreeuwen."

Voorts hebben de Joden in Jeruzalem tal van talismans. Geen Joodsche woning, of men vindt er in het blauw een hand aan geschilderd: „de hand van de macht", die geluk aanbrengt. Ieder draagt een zilveren handje bij zich. Allerlei toovermiddelen worden in de huizen opgehangen, meest uittreksels van psalmen. Dat is tegen het „booze oog". Op Dinsdag en Vrijdag mogen de Joden de nagels niet knippen; op den laatsten dag niet, omdat zij niet beginnen te groeien op den sabbath. Het nagelknipsel wordt verbrand; als er bij ongeluk wat van op den grond valt en iemand stapt er overheen, brengt dat onheil. Ook worden deze lekkernijen door de vrouwen in koeken gebakken, om de liefde van de mannen krachtiger te maken. Dit laatste nu is niet onnoodig, want evenals in oude tijden hebben de Joden het recht om twee vrouwen te hebben, een gebruik, dat echter ook bestaat onder de Oostersche Christenen.

De heer M. Wagenvoort hangt geen gunstig beeld op van de Joden, evenmin als van de Christenen uit het Oosten, en hij zegt de Mohammedanen in Jeruzalem hooger te hebben leeren schatten dan Christenen en Joden. Deze verzekering moge ons niet aangenaam zijn, als zij waar is, moeten wij haar accepteeren.

Het kan niet ontkend worden, dat tal van Joodsche vereenigingen hun krachten inspannen, om het lot hunner stamgenooten te verbeteren. In Jaffa en Safed worden landerijen voor hen gekocht; de emigranten worden met raad en daad bijgestaan, en scholen voor landbouw en wijnbouw worden opgericht. In Jeruzalem is een nieuw stadsgedeelte voor hen gesticht, daar het oude Jodenkwartier de toenemende bevolking niet meer kan bevatten. In het Oost-Jordaanland heeft Rothschild in 1892 nog 11,700 H.A. land verworven in de omstreken van Schech-Sad, om die met Joden te koloniseeren.

Wel zijn de Joden in Turkije en Palestina door een firman des Sultans, door den Londenschen Israëliet, Mozes Montefiore, in 1840 tot stand gebracht, beschermd, maar de toestanden blijven er nog allertreurigst. Gedeeltelijk is dit de schuld der Joden zelf, gedeeltelijk moet de oorzaak gezocht worden in de algemeene toestanden onder het Turksche beheer.

VERVOLG DER LITTERATUUR.

FLINDERS PETRIE. Racial photographs from the Egyptian monuments. (London, 1888).
SAYCE. The white race of Palestine. (Nature, deel 38, 1888).
ALSBERG. Die Rassenmischung im Judentum. (Hamburg, 1891).

LUSCHAN. Die anthropologische Stellung der Juden. (Korrespondenzblatt für Anthropologie, 1892).
RICHARD ANDREE. Zur Volkskunde der Juden. Bielefeld, 1881.
N. BIRNBAUM. Die nationale Wiedergeburt des Jüdischen Volkes in seinem Lande. Wien, 1893.
Seventh Report of the Jewish Refugees' Aid Society. London, 1892.

DE CHRISTENEN IN PALESTINA EN EENIGE ANDERE SEKTEN.

I. De Katholieke kerk.

Geen land der aarde heeft voor de Christenen grooter historische aantrekkelijkheid dan Palestina, de heilige bodem, waar de stichter van den godsdienst zelf rondwandelde. In een aureool van goddelijkheid is ons dat land van onze jeugd af aan voor oogen gesteld, en altijd blijft er iets achter van die aantrekkelijkheid, ook al heeft men later den mystieken sluier zien wegrukken, welke het Heilige Land omhulde.

Voor de Christelijke kerk is het natuurlijk, dat zij de aandacht steeds op haar geboortegrond gevestigd houdt, en het moest haar wel bedroeven, in dat land de kerk sedert eeuwen zoozeer in verval te zien. Daardoor is het verklaarbaar, dat er sedert eeuwen aan gedacht werd, niet alleen om het Heilige land te bezoeken, doch tevens om daar het Christendom weer tot een nieuw leven te doen ontwaken. Een gevolg hiervan waren de betrekkingen, die er reeds sedert de oudste tijden tusschen de Westersche Kerk en Palestina werden aangeknoopt.

Wij zullen de geschiedenis dier betrekkingen laten rusten; de bladzijden daarvan, die onder den naam „Kruistochten" beschreven worden, zijn voldoende bekend. Wij willen enkel den tegenwoordigen toestand nagaan en aanwijzen, welke taak hier de Katholieke, de Grieksch Orthodoxe en de Protestantsche Kerk vervullen.

Na de verdrijving der kruisvaarders uit Palestina en de hernieuwde heerschappij van den Islam, kon er gedurende vele eeuwen van Katholieke zendingswerkzaamheid in Palestina geen sprake zijn. Alleen de eerwaardige Franciskaner monnikenorde oefende het toezicht uit op de heilige plaatsen en vervulde de godsdienstplichten bij de weinige Katholieken. Doch toen in de 19e eeuw de politieke en sociale verhoudingen in Palestina verbeterden, dacht de Paus er weder aan, het sedert de kruistochten onderdrukte Latijnsche Patriarchaat te Jeruzalem te herstellen, en in October 1847 werd Josef Valergo uit Genua tot Patriarch van Jeruzalem benoemd, die in 1848 de Heilige Stad binnentrok. Hiermede ving de Katholieke zending in Palestina opnieuw aan en verkreeg zij een nieuwe ontwikkeling. Haar hoofddoel was: 1. *de kustodie der heilige plaatsen*, 2. *hospitaliteit:* geestelijke en materieele zorg voor reizenden en pelgrims; en 3. *de Katholieke zending* in den eigenlijken zin des woords, zoowel kerkelijke zorg voor de Katholieke inwoners als verbreiding van het Katholiek geloof onder andersdenkenden ten doel hebbend. Voor deze missie zijn in stand te houden: kerken, woningen voor de geestelijkheid, scholen, weezen- en armenhuizen, hospitalen enz.

In dienst der Katholieke kerk in Palestina arbeidt: A. *De wereldlijke geestelijkheid*, aan welker hoofd staat de Patriarch der diocese Palestina-Cyprus, met 46 priesters, waarvan 24 Europeanen en 22 uit de bewoners des lands. Zij bedienen niet alleen de kerken, maar hebben ook een priester-seminarium, een landbouw-kolonie en landbouwschool, een weeshuis te Bethlehem en andere inrichtingen te beheeren.

B. *De Franciskaner-orde*, die 43 huizen bezit en 350 leden, priesters en leekenbroeders.

C. *De Karmelieten-orde*, die haar oorsprong heeft op de westelijke helling van den berg Karmel, aan de Middellandsche Zee, waar het oudste klooster dier orde gebouwd werd. Het klooster werd herhaalde malen verwoest, en het tegenwoordige imposante gebouw dagteekent eerst van 1827—1830.

Ongeveer een 20-tal leden der orde verrichten den kerkdienst in dit vriendelijke klooster en oefenen daar milde gastvrijheid.

D. *Het instituut van den Hoogwaardigen P. Alphons Maria Ratisbonne*, een onderwijs-inrichting te Jeruzalem, waaraan 25 vrouwen werkzaam zijn. Dit instituut stelt zich de opvoeding der vrouwelijke jeugd ten doel, alsmede verzorging der

armen, vooral door het toedienen van medicijnen bij ziekte. Het onderricht wordt gedeeltelijk gegeven in het Arabisch, gedeeltelijk in het Fransch, terwijl er ook een Duitsche klasse bestaat.

Verder vermelden wij nog: E. *De broeders der Christelijke scholen;* F. *De vrouwen-congregaties tot opvoeding der vrouwelijke jeugd, ziekenzorg* enz., welke eenige instellingen bezitten; G. *de Dominikaner-orde;* H. *de inrichtingen voor ziekenzorg.* I. *de Katholieken der Oostersche riten* en hun inrichtingen (Katholieke Armeniërs, Grieken enz.) en J. *het Oostenrijksche Pelgrimshuis te Jeruzalem.*

Al deze R. Katholieke instellingen, kerken, kloosters, scholen enz. worden onderhouden door de bijdragen der Katholieken in West Europa, en het moet erkend worden, dat dezen zeer offervaardig zijn.

II. De Grieksch-Orthodoxe Kerk.

De Orthodoxe Christenen nemen in het Turksche Rijk een andere plaats in dan de leden van andere kerkgenootschappen. De Orthodoxe geestelijken en allen, die rechtmatig onder hun invloed staan, zijn namelijk onderdanen van den Sultan van Turkije, en staan dus in nauwer betrekking tot dat rijk.

De oorzaak hiervan is de volgende. Toen de Arabieren in de 7e eeuw Syrië en Egypte veroverd hadden, verhinderden zij aanvankelijk de uitoefening van den Christelijken godsdienst der landsbewoners niet. De inheemsche Patriarch was hun hoofd en verdediger. Toen evenwel de Turken in 1453 Konstantinopel en in 1517 Syrië veroverden, veranderden zij dien toestand in zoover, dat de Patriarch van Konstantinopel het opperhoofd der Orthodoxe kerk in het Turksche Rijk werd en thans meer invloed had dan vroeger. De hoogere geestelijke plaatsen werden voortaan met Grieksche geestelijken bezet, en geen inboorling werd daarvoor in Palestina gekozen.

De zorg der Orthodoxe kerkelijke overheid voor de leden dier kerk laat veel te wenschen over; aan onderwijs wordt niet gedacht. Gunstig steekt hierbij de werkzaamheid der Katholieke kerk af. Hierdoor vermindert het aantal der Orthodoxe Christenen dan ook. Hun aantal zal nog ongeveer 25,000 bedragen.

III. De Protestantsche Kerk.

De Protestantsche kerken zijn hun zendings-arbeid in Palestina eerst begonnen, nadat zij de resultaten van anderen gezien hadden. Een aanvang hiermede maakte de Presbyteriaansche kerk uit Noord-Amerika van 1821—1824 en later van 1834—43 in Jeruzalem, doch zonder groot succes.

De Protestantsche zending in Palestina werd weder opgevat door de Amerikanen in 1841, door het toen gestichte Protestantsche Bisdom St. Jakob te Jeruzalem. En al zijn de verwachtingen van het Duitsche en Engelsche Protestantisme met die stichting niet vervuld, toch is sedert dien tijd tot stand gekomen, wat de Protestanten aan instellingen enz. in Palestina bezitten.

De Protestantsche zending onder de Muzelmannen bleek al spoedig geheel zonder gevolg te zijn. Op aansporing der Engelsche geestelijken werd evenwel aangevangen met de zending onder de Joden, die, met veel inspanning aangevangen, ook geen belangrijke resultaten had voor het Protestantisme.

De Protestantsche kerk heeft dus in Palestina weinig belijders. De zendingsarbeid van het zendingsgenootschap der Engelsche kerk ving aan in 1851, doch de te Jeruzalem gestichte gemeente telt nog slechts 100 zielen. Ook in eenige andere kleinere steden heeft de Engelsche kerk kleinere gemeenten, o. a. te Gaza, Joppe en elders.

Wij zullen niet alle pogingen nagaan, door verschillende genootschappen verricht, om de Protestantsche zending in Palestina te ondersteunen of het Protestantisme uit te breiden. Enkel willen wij nog wijzen op de Protestantsche kolonisatie, waartoe in 1858 werd besloten, en die in Württemberg haar opkomst vond. Het is de zoogenaamde „Tempelkolonisatie", waarmede in 1869 is aangevangen. Er werd eenig grondgebied en eigendom verworven, waarop zich Protestantsche kolonisten vestigden, die onder toezicht en leiding stonden van de zendelingen. De eerste „Tempelkoloniën"

werden gesticht te Haifa en Jafa, welke door de toeneming van het aantal landverhuizers weldra tot kleine dorpjes aangroeiden. Deze koloniën hebben zich sedert vermeerderd, o. a. ook te Jeruzalem, Beirut enz. Doch de toeneming hield in 1878 geheel op wegens gebrek aan de noodige middelen.

Deze vier bestaande „Tempelkoloniën", die te zamen ongeveer 1000 zielen tellen, schijnen thans in hun behoefte te kunnen voorzien. De oudste en grootste met 58 woonhuizen en 350 inwoners ligt aan de golf van Akka, een K. M. ten westen der stad Haifa. De bewoners zijn boeren, handwerkslieden en wijngaardeniers. Vóór de Duitsche kolonisatie wist men niets van wagens en dienden last- en rijdieren tot transport; sedert zijn er wagens ingevoerd. De landbouwkolonie Sarona, niet ver van daar, schijnt met zorg te zijn aangelegd. De kolonie bij Jeruzalem telt ongeveer 300 zielen, meest handwerkslieden 1).

De Maronieten.

De *Maronieten*, Arab. Mùrâni, meerv. Mawarine, zijn aldus genoemd naar een monnik Johannes Maro, die in 680 door den Paus tot Patriarch van den Libanon benoemd werd. Men verstaat hieronder een Christelijke sekte in den Libanon, die vroeger „monotheleten" genoemd werden, d. i. aanhangers der in 680 door het Concilie van Konstantinopel veroordeelde leer van den éénen wil in Christus. Later, in 1182, namen zij de Roomsch-Katholieke leer aan, doch eerst in de 16e eeuw had de volledige vereeniging met de Roomsch-Katholieke kerk plaats.

Hoewel de Maronieten ten volle aanhangers van den Paus zijn geworden, wijken zij toch in vele opzichten van den ritus der Roomsche kerk af. Zij hebben o. a. niet de Latijnsche, maar de Syrische liturgie. Hun priesters mogen getrouwd zijn, doch alleen na de wijding geen huwelijk aangaan. Hun Patriarch, die thans in Blirke bij Beirut resideert, voert den titel „Patriarch van Antiochië en het geheele Oosten."

Het aantal Maronieten bedraagt ongeveer 350,000, waarvan 200,000 in den Libanon wonen. Hier vormen zij een aaneengesloten geheel, en staan zij vijandelijk tegenover de Drusen. De Maronieten zijn zeer intelligent, bekwaam, vlijtig, maar van twijfelachtige moraliteit. Zij spreken allen de Arabische taal, doch het Syrisch is als kerktaal bewaard.

Sedert de Libanon door de bescherming der Europeesche groote mogendheden een eigen, autonoom bestuur onder een Christelijken Pacha heeft verkregen, is de welvaart der Maronieten zeer toegenomen.

De Nestorianen.

Nog een enkel woord over de Nestorianen, die wij reeds vroeger noemden, (zie pag. 78).

In het bergland van Kurdistan wonen nabij de Mohammedaansche Kurden een aantal Nestoriaansche Christenen, die herhaaldelijk aan onderdrukkingen en afpersingen van de zijde der Kurden blootstaan. Deze *Nestorianen* wonen in diepe dalen, door ontoegankelijke bergen omsloten, daar ligt *Dschulamerk*, de hoofdplaats en zetel van hun Patriarch. Hun land strekt zich uit van de Tigris langs de zuidelijke grens van Armenië tot noordelijk Perzië, in welk laatste land het nog eenige der schoonste en vruchtbaarste vlakten omvat. Den naam Nestorianen, welken men hun gewoonlijk geeft, verkiezen zij zelf niet; zij noemen zich *Nasrani* en zijn bij hun naburen als zoodanig bekend. Nasrani is het woord, dat de Arabieren gewoonlijk gebruiken, om alle Christenen aan te duiden, en wordt van gelijke beteekenis als *Nazarener* geacht. Om deze uitdrukking volkomen te maken, voegen zij er dikwijls „Siriany" bij, ten einde daarmede hun sekte aan te duiden, zoodat zij zich *Syrische Christenen* noemen.

De niet-geünieerde Nestorianen wonen in Mesopotamië, Perzië en Syrië zeiden wij;

---

1) Zie nader over dit onderwerp Dr. Reinecke: Die evangelische Mission in Palestina (Zeitschrift des deutschen Palestina — Vereins VI, 1883). De cijfers in het bovenstaande dagteekenen van genoemd jaar en zullen thans wel iets veranderd zijn.

als berg-Nestorianen vindt men hen bovenal in de ontoegankelijke waterrijke dalen aan beide zijden van de groote Zab in het landschap Tijari, waar hun steenen hutten verstrooid liggen, door zware walnoteboomen beschaduwd. Men vindt hen door het geheele gebied van den Kurdenstam der Hakkiari, over de hoogvlakte van Albagh tot aan het Urmia-meer in Perzië. In het midden van Kurdistan staat de woning van den Patriarch. De Patriarch is niet alleen het geestelijk, maar ook het wereldlijk opperhoofd dezer Nestorianen en in geval van nood zou hij een aanzienlijk leger op de been kunnen brengen.

In die afgelegen dalen van het hooggebergte, op de alpendriften, waar de steenbok leeft en de beer dagelijksche gast is, waagden zich in vroeger tijd zelfs de rooflustige Kurden niet. In onzen tijd drongen enkelen in het land der berg-Nestorianen door, en zoo leerde men het volk nader kennen. Daarbij bleek, dat deze Christenen zich meer en meer naar de ruwe natuur vervormd hebben en een wild, wantrouwend en wraakzuchtig volk geworden zijn, niet minder ruw dan hun Islamietische buren. De lieden van den stam der Tijari worden bovenal als roofzuchtig beschreven; zij zouden zelfs de Kurden in dit opzicht nog overtreffen. De vrijheidsliefde is een doorslaande karaktertrek van dit volk. Toen zij echter door de Kurden in hun bergvestingen werden aangegrepen en bij duizenden werden neergesabeld, drongen de Europeesche mogendheden bij Turkije er op aan, een eind te maken aan die gruwelen. Een Turksch leger brak de macht der Kurden en bracht hier een meer geregeld bestuur. Thans hebben daardoor ook de berg-Nestorianen hun vrijheid prijsgegeven en staan gedeeltelijk onder Turkije.

Het lot der Nestorianen in Perzië is ongelukkiger dan dat hunner geloofsgenooten in het Turksche gebied. Herhaaldelijk staan zij hier aan onderdrukking bloot; hun vrouwen en dochters worden hun ontroofd en de landbezitters persen de bewerkers van hun landerijen op alle wijzen uit. De Perzische wet draagt weinig zorg voor de bescherming der Christenen.

* * *

De Amerikaansche zendeling Grant, die lang onder de Nestorianen vertoefde en er zendelings-arbeid verrichtte, meende in de Nestorianen nakomelingen der Tien Stammen te moeten zien, die, daar zij niet in Jeruzalem waren bij de kruisiging van Jezus, ook niet door den vloek des Heeren getroffen werden. Genoemde schrijver deelt mede (1844) dat de maatschappelijke en huiselijke gebruiken der Nestorianen in vele opzichten met die der Israëlieten overeenkomen, dikwijls zelfs volkomen. Men vindt die sporen van overeenkomst in hun huisraad, hun werktuigen voor den landbouw, in hun muziekinstrumenten en in hun wijze van begroeten. Als twee personen elkander ontmoeten, groet de een met de woorden: „Vrede zij met u!" en het antwoord van den ander is: „Welkom is mij uw ontmoeting." De gast, die het huis verlaat, zegt: „God zegene u, mogen uw dagen gelukkig zijn!" en de ander antwoordt: „God zij met u!"

Evenals in de *woorden* der begroeting ligt ook in de *wijze* van groeten de uitdrukking van het oude Israël. Het levendige gebarenspel, het neervallen, de omarming, de kus op lippen, wang, baard en hand, de vreugdetranen bij den terugkeer van lang afwezige vrienden, alles is nog als in het aartsvaderlijke tijdperk.

De gastvrijheid jegens vreemdelingen, in de eerste plaats tegenover geloofsgenooten, wordt bij de Nestorianen nog evenzeer gehandhaafd als bij de oude Israëlieten. Elke behoefte van den gast wordt ten spoedigste vervuld; men brengt hem water, om de voeten te wasschen, men bereidt hem spijzen en schikt alles zooveel mogelijk in tot zijn verkwikking en gemak. De gast mag niet van het eene huis naar het andere gaan, want zoodra hij onder eenig dak opgenomen is, zou hij zijn gastheer zeer beleedigen, wanneer hij diens woning met die van een ander in het dorp wilde verruilen. De gast groet het huis bij het binnentreden en neemt bij zijn vertrek afscheid met een zegenwensch. „Nergens vond ik zooveel gastvrijheid als onder de Nestorianen," zegt Grant. Ook roemt hij ten hoogste hun weldadigheid jegens armen en ongelukkigen.

Verder haalt genoemde schrijver nog andere staaltjes aan van de overeenkomst met de Israëlieten. Zoo hebben hun maaltijden nog een Israëlitisch karakter; de

gastheer bekleedt het voorzitterschap, de gemeenschappelijke beker gaat rond, allen doopen de spijs in den schotel en het is een bewijs van bijzondere oplettendheid, om iemand een ingedoopte bete toe te dienen. Men zit op een tapijt of op den kalen grond en in voorover gebogen houding worden de spijzen genuttigd. Zij vieren het feest van de nieuwe maan en houden den sabbath en de feestdagen in eere.

Als zij treuren, strooien zij dikwijls zand op het hoofd, verscheuren hun kleederen, trekken een kleeding van zaklinnen of eenige andere geringe stof aan, zitten in asch of begeven zich naar het graf, om daar te weenen.

Ook hun kleeding is gelijk aan die der Joden. Zij dragen gordels om de lendenen, een stok in de hand en sandalen aan de voeten. Als tooisel dragen de vrouwen neus- en oorringen, kettingen, sluiers en pronksieraden, hoofdbanden en borstlappen, armbanden aan de handgewrichten, ringen aan de vingers en metaalplaten in het haar. In de bergen heerscht echter meer eenvoudigheid.

De werkzaamheden der meisjes zijn dezelfde als die der oudheid. De meisjes gaan dagelijks naar de bron, om water te scheppen, en dragen dat in kruiken op den schouder naar huis; ten tijde van den oogst lezen zij aren op het veld, of weiden, als Rachel, de vaderlijke kudde. „Zij zocht wol en vlas en werkte met lust harer handen." „Zij strekt hare handen uit naar de spil, en hare handpalmen vatten den spinrok." (Spreuken XXXI; 13; 19.) Deze schildering past volkomen voor de Nestoriaansche vrouwen. Ook draaien de vrouwen den molen, of stampen tarwe in een vijzel; zij roeren de melk om boter te verkrijgen, zij vervaardigen flesschen uit huid of leder, om den wijn in te bewaren, die door treden wordt uitgeperst.

Het huwelijk wordt ook hier tot stand gebracht door de ouders of namens de ouders, op verren afstand soms door een bediende, evenals Abraham bij het huwelijk van Izaäk deed. De verloving wordt als een plechtige overeenkomst aangemerkt, welke niet verbroken mag worden, en hoewel bruidegom en bruid elkander niet spreken en dus geen omgang met elkander hebben, worden zij als man en vrouw beschouwd. De bruidegom betaalt voor zijn bruid een koopprijs, die nooit geheel in geld voldaan wordt, maar mede in vruchten. Ongeveer een week lang duren de bruiloftsfeesten.

De ongehuwde staat en de onvruchtbaarheid beschouwen de Nestorianen als iets schandelijks, tenzij de eerste een gevolg is van een godsdienstige gelofte. Als iemand een zoon geboren wordt, schenkt dit bijzondere vreugde. Terstond na de geboorte worden de kinderen in koud water gewasschen en goed met fijn zout ingewreven en in zwachtels gewikkeld, welke meestal uit oude lappen bestaan. De profeet Ezechiël spreekt eveneens van deze handeling, als hij zegt: „Gij waart niet met water gewasschen, met zout gewreven, noch in windselen gewonden." (Ezech. XVI : 4).

Wij moeten hiermede eindigen. Al is misschien het verband met de tien stammen te ver gezocht en zeker niet bewezen, in elk geval vindt men in de Nestorianen nog een oud overblijfsel van het Syrische volk.

De Mandaeërs.

De *Mandaeërs* vormen nog een kleine sekte in het gebied van Euphraat en Tigris van heidensch-christelijke religie en wier afkomst niet is aan te wijzen. Hun aantal is niet groot en zal ongeveer 2000 bedragen. Zij noemen zich zelf *Mandâgê, Mandaeër* (naar Manda d'Chaijê: „hun verlosser") ook Naszoraje, d. i. Nazareners, Christenen. De naam „Johannes-Christenen", welke hun in Europa gegeven wordt, is niet juist. Zij spreken tegenwoordig de Arabische taal; hun heilige schriften zijn echter in een eigenaardig Oost-Arameeïsch dialect geschreven, hetwelk dat van den Babylonischen Talmud en het Syrisch het meest nabij komt. Deze taal is van groot belang voor de Semietische taalstudie, omdat zij het meest onder den invloed van het Hebreeuwsch heeft gestaan 1).

De kennis der Mandaesche religieuse voorstellingen laat nog veel te wenschen over. Over 't geheel schijnt men hier nog sporen te vinden van onderscheidene

1) Nöldeke. Ueber Mundart der Mandaeer. Göttingen 1862.
„ Mandaeische Grammatik. Halle 1875.

oude godsdiensten, terwijl de grondbeginselen van het Babylonische heidendom de kern vormen. Ook de Christelijke leer heeft enkele begrippen bij hen gebracht o. a. de leer der verlossing door den dood, waardoor de mensch van de aardsche boeien bevrijdt wordt en in de aetherwereld den grooten geest in al zijn heerlijkheid ziet.

De geloofsleer der Mandaeërs is als gevolg van haar ontstaan een zonderling mengsel van meeningen en voorstellingen. De hemel is voor hen een oceaan, helder en zuiver, maar van meer dan diamanten hardheid, waarop de sterren en planeten rondzeilen. De doorschijnendheid stelt ons in staat, de poolster te zien, de centrale zon, waarom al de hemellichamen zich bewegen.

Hoewel de Mandaeërs zich Christenen noemen, strijden zij toch tegen de Christelijke kerk en noemen zij zelfs Jezus een boozen geest. Even sterk is hun haat tegen het Jodendom. Misschien werken sociaal-politieke oorzaken met andere samen, om dien haat voedsel te geven. In de zedeleer zijn de tien geboden op hen van invloed. De Zondag wordt als sabbath gevierd. Hun reinheidswetten doen echter weer aan het Jodendom denken; voedsel, dat niet door een Mandaeër bereid is, wordt als onrein beschouwd. Een groot aantal omstandigheden des levens brengen onreinheid voort, waarvan men kan gezuiverd worden in stroomend water. Die zuivering wordt „doop" genoemd, en kan geschieden zonder de medewerking van den priester.

De priesters verrichten echter ook bij hen de godsdienstige handelingen. Zij vormen een hierarchie van drie trappen: leerling, priester en bisschop. De godsdienstige plechtigheden worden verricht in kleine gebouwen, die alleen door de priesters betreden worden; de geloovigen staan buiten, achter den priester. De ingang tot deze gebouwen is naar het zuiden, om steeds er in te zien naar het noorden. Naast deze vindt men altijd een bassin met stroomend water tot het verrichten van den doop. De doop van den priester is een feestelijke plechtigheid; de doop-formule luidt: „de naam des grooten levens zij over u genoemd!" De doop gaat steeds van het avondmaal vergezeld; brood en water worden toegediend. Zij bidden tot tal van heiligen met vreemde namen en spreken eigenaardige bezweringsformules en gebeden uit, om de booze geesten te bedwingen.

De Drusen.

De Drusen vormen een volkje, dat aan de westelijke helling van den Libanon, een gedeelte van den Anti-Libanon van Beirut tot Saida en van de Middellandsche Zee tot Damaskus, alsmede in Hauran (in den Bijbel *Basan* genoemd) ten zuiden van Damaskus (sedert 1861) verblijf houdt. Zij wonen ten zuiden van de hun vijandelijke Maronieten, gedeeltelijk in eigen dorpen, gedeeltelijk met dezen vermengd. Hun aantal wordt op 100,000 geschat.

De Drusen vormen geen zelfstandig ras, zooals te licht beweerd werd, doch een sedert eeuwen afgezonderde kaste der Arabisch-Syrische volken-vermenging, terwijl het oud-Syrische nog sterk bij hen uitkomt. Zij bestaan uit onderscheidene stammen, die onder een eigen Scheik staan, met een patriarchalen, half feudalen regeeringsvorm. Zij hebben steeds een zekere onafhankelijkheid weten te bewaren en staan tot de Porte in een losse betrekking, met veel vrijheid.

De godsdienst der Drusen neemt een eigenaardige plaats in. Hun leer is in heilige boeken beschreven, die, hoe zorgvuldig ook geheim gehouden, toch in Europa bekend zijn geworden. Die godsdienstleer bestaat uit een Mohammedaansch gnosticisme met allerlei ideeën, aan het Christendom, de oude philosophische systemen en het Perzische magisme ontleend. Het meest karakteristieke dogma is dat van de eenheid van het wezen Gods, die door menschelijke incarnatie aan zijn uitverkorenen bekend kon worden. Die incarnaties waren talrijk; de laatste was Hàkim Biamzillah, 966—1020, Sultan van Egypte. Hun leer beveelt waarheidsliefde aan tegenover de Drusen; anderen mag men vrij bedriegen. Ook gelooven zij aan een zielsverhuizing, nl. in dien zin, dat de ziel steeds in menschen overgaat, niet in dieren.

De Drusen hebben geen eigenlijke priesters; zij onderscheiden zich als *Akkâl*, d. i. wetenden, ingewijden, en *Dschohhal*, niet-ingewijden. De meeste Scheiks behooren tot de Akkâl. Zij vormen een geheime orde met verschillende graden,

waaraan de geheimenissen der leer en de belangen der gemeenten zijn toevertrouwd. Ieder kan tot die orde toegelaten worden, doch moet eenige geloften afleggen en zich vrijheden ontzeggen. Zij dragen een ronden, lossen tulband, mogen niet rooken, geen wijn drinken, niet liegen, niet zweren, noch aan de feestelijkheden der Dschohhal deelnemen.

Elken Donderdagavond heeft in elk dorp een godsdienstige bijeenkomst plaats, die met politieke gesprekken aanvangt. Daarna wordt uit de heilige boeken voorgelezen; er worden krijgsliederen gezongen, waarin de tenonderbrenging der ongeloovigen en de zege der Drusen verheerlijkt wordt. De band tusschen politiek en godsdienst is bij hen innig.

De gebruiken der Drusen wijken in vele opzichten af van die der omwoners. Evenals de Arabieren hebben zij tal van ceremoniën; zij zijn rijk aan uitdrukkingen, om hoffelijkheid te betuigen. Aan bijzondere spreekwendingen herkennen zij onmiddellijk de leden van hun groep. De vrouwen laten enkel het linkeroog zien; door een sluier bedekt, nemen zij deel aan de beraadslagingen der gemeente.

De Drusen zijn een matig, vlijtig, zindelijk en dapper volk, maar trouweloos tegenover de Turken. Gastvrijheid staat bij hen hoog en ook bloedwraak is hun heilig. Vóor wetenschap en kunst hebben zij weinig zin; toch leeren de kinderen lezen en schrijven.

Engelsche zendelingen hebben zich bovenal tot de Drusen gewend, om hen te bekeeren tot het Christendom. Dit heeft evenwel tot nog toe geen rijke vruchten gedragen.

LITTERATUUR.

S. de Sacy. Exposé de la religion des Druses. Paris, 1828.
Earl of Caernarvon. The Druses of the Lebanon. London, 1860.
Guys. La nation Druse. Paris, 1864.

HOOFDSTUK X.

MESOPOTAMIË EN HET OOST-JORDAANSCHE GEBIED.

In het bergland van Armenië ontspringen een tweetal rivieren op niet verren afstand van elkander, die in hoofdzaak parallel aan elkander een zuidoostelijke richting nemen en zich niet ver van den mond tot één water vereenigen. Dit zijn de *Tigris* (= pijl, naar de snelheid) en de *Euphraat* (= rivier bij uitnemendheid), die vereenigd den naam *Schat el Arab* (= rivier van Arabië) draagt en haar water uitstort in de Perzische Golf. Het land, door beide rivieren ingesloten, heet sedert de oudheid *Mesopotamië*, d. i. land tusschen twee stroomen, doch deze naam wordt thans uitgebreid tot het geheele stroomgebied dier rivieren.

Het geheele gewest, waar deze beide rivieren in den benedenloop doorstroomen, vormt een breed dal tusschen het bergland van Kurdistan in het oosten en de Syrische woestijn in het westen. Daar de rivieren grootendeels door de vlakte stroomen, zijn zij voor een groot gedeelte bevaarbaar. De Tigris wordt door stoombooten bevaren tot Bagdad, doch zij zouden zelfs nog verder kunnen gaan (tot Tekrit op 1000 K.M. van de zee) en hoogerop varen schuiten tot Mossul, terwijl nog hooger de rivier op, tot Diabekr, de „kellek", een houtvlot, dat op luchtzakken van geitenvellen en op holle gesloten rieten drijft, het vervoermiddel is. Zulk een vlot wordt telkens voor de reis in gereedheid gebracht, zooals Petermann beschrijft.

De Euphraat verliest een groot gedeelte harer wateren voor de besproeiing van het overigens droge land aan haar oevers in het bovengedeelte, terwijl zij verder wegens de slecht onderhouden dijken zich door moerassen en rietvelden slingert en aldus haar watervoorraad ziet verminderen en ook niet zelden boven Babylon haar bedding verlegt. Door besproeiingskanalen, die het water van de eene rivier in de andere leiden, wordt het land tusschen de stroomen doorsneden. De scheepvaart op de Euphraat is niet belangrijk, hoewel ook deze rivier in den benedenloop gemakkelijk bevaarbaar zou kunnen gemaakt worden.

Deze natuurlijke gesteldheid van het Euphraat-Tigris-gebied doet eenige eigenaardig verschillende deelen onderscheiden. Ten zuiden van het bergachtige gedeelte van den bovenloop ligt een zacht golvende vlakte met een meestal zachten winter, die bij voldoende voorjaars- en herfstregens en een langen, warmen zomer een buitengewone vruchtbaarheid bezit. Men meent, dat deze streken als het vaderland van onze korensoorten en ooftboomen moeten beschouwd worden.

Verder zuidelijk, in de streken van het oude Babylon, waar de rivieren elkander naderen en langs vertakkingen en kanaaltjes hun wateren met elkander vermengen, verandert de gesteldheid des lands en van het klimaat. Het is een groote, zachthellende laagvlakte. Hier houden de lente- en herfstregens op, en de vruchtbaarheid van den bodem is uitsluitend afhankelijk van het rivier- en bronwater. Waar dit water langs kanalen tot besproeiing van den bodem wordt aangewend, is het land vruchtbaar, waar dit niet kan geschieden, vindt men steppe en woestijn.

Verder in het zuiden ligt het oude Chaldaea. Daar vindt men in het noorden een gedeelte, dat door de jaarlijksche overstroomingen van de rivieren vruchtbaar gemaakt wordt, en het zuidelijke gedeelte, dat evenals de delta van de Nijl door de rivieren gevormd is. Dat lage gedeelte is het land der geregelde overstroomingen. En in dit alluviale land stond, evenals in de Egyptische delta, de wieg der beschaving; van hieruit verbreidde zij zich stroomopwaarts.

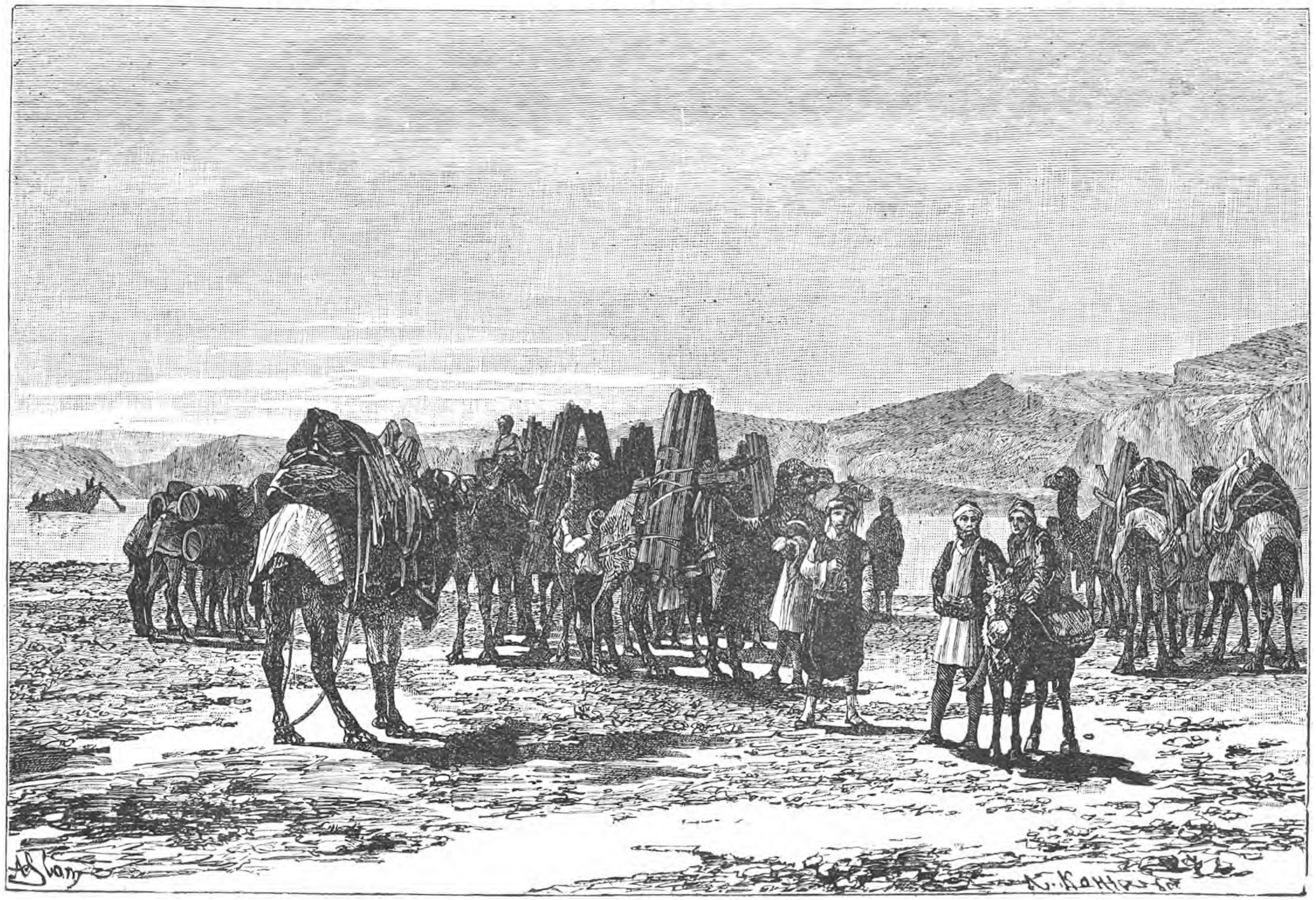

EEN KARAVAAN AAN DEN OEVER DER EUPHRAAT.

Zoo bestaat een gedeelte van Mesopotamië thans uit naakte, boomlooze steppen, met een woestijnachtig karakter. Beneden Bagdad wordt de toestand beter, de bodem is door de overstrooming en besproeiing vruchtbaar en men ziet er weelderige akkers en weiden.

Geen land heeft misschien meer dan dit van de ongunst der tijden te lijden gehad. Reeds in de grijze oudheid had men in Mesopotamië een stelsel van bevloeiingskanalen aangelegd, hetwelk met dat van de Nijl kon wedijveren en waardoor het land tot een buitengewone vruchtbaarheid was gebracht. Een reusachtig reservoir en een uitgebreid net van kanalen, waarvan men nog slechts enkele vervallen overblijfselen terugvindt, voorzagen de velden van water en maakten ze buitengewoon vruchtbaar. Van die intensieve cultuur is slechts weinig overgebleven; de bevloeiingswerken zijn meestal vervallen, de landbouwmethode is in niets verbeterd.

Het tweelingstroomstelsel van Tigris en Euphraat vormde in vele opzichten een tegenhanger van het Nijldal, zoowel in natuurkundig, als in historisch opzicht. Hier, zoowel als daar, vindt men de bakermat van een oude beschaving, van vroegtijdig bloeiende en machtige staten, en daarop volgende tijdperken van verval.

* * *

De oudste bewoners van Mesopotamië waren *Chamieten*; daarna kwamen *Turaniërs (Chaldaeërs, Akkads)* en dezen vormden een priester- en krijgsadel. Later smolten de verschillende staatjes en stammen samen en vermengde de bevolking zich met Semieten, zoodat de bewoners een *Semietisch* karakter verkregen. De staatkundige vereeniging der verschillende kleinere groepen gaf aanleiding tot de stichting van den Staat *Babylonië* met de hoofdstad in de dynastie der Chaldaeërs (± 2000 v. Chr.), die ± 1500 v. Chr. door een Arabische dynastie vervangen werd. De *Assyriërs*, die noordelijker woonden dan de Babyloniërs, wisten zich omstreeks 1500 v. Chr. tot een zelfstandige macht naast de Babylonische te verheffen en namen de Babylonische beschaving over. De sage verbindt de opkomst en bloei van het Assyrische rijk aan de namen van koning *Ninus* en zijn gemalin *Semiramis*, mythische personen, op wie de daden van latere vorsten werden overgedragen. Assyrië werd onder deze koningen heerscher over bijna geheel Voor-Azië, en ook Babylon werd er aan onderworpen. Doch het Assyrische rijk werd in de 6e eeuw voor Chr. vernietigd en vervangen door de heerschappij van het *Babylonische*, dat onder Nebukadnezar tot den hoogsten bloei kwam. Ninivé, de hoofdstad van Assyrië, werd in dien strijd verwoest, en Babylon werd de beroemde stad met de hangende tuinen en andere grootsche bouwwerken. Doch na den dood van Nebukadnezar kwam ook dit rijk allengs in verval; in 538 v. Chr. werd Babylon door Cyrus, den koning der Perzen, ingenomen, en werd Babylonië aldus een Perzische provincie. De stad werd aanvankelijk met verschooning behandeld, doch na den opstand der Babyloniërs tijdens Darius Hytaspes van Perzië werden de muren geslecht en de inwoners verjaagd en gedood. Xerxes roofde uit den tempel van Bel het gouden standbeeld dezer godheid en bracht groote schade toe aan het gebouw, dat allengs tot puin verviel. Wel trachtte Alexander de Groote den tempel te doen herbouwen, doch hij overleed in het paleis van Nebukadnezar, vóór het plan ten uitvoer was gebracht.

Bovenal werd Babylon geknakt onder de Seleuciden door de stichting van Seleucia, welke stad met vele voorrechten begiftigd werd. Sedert slonk de handel weg; de bewoners verminderden hoe langer hoe meer; in 130 v. Chr. was reeds een groot gedeelte der eens beroemde stad geheel verdwenen, en groeide het graan in de vroegere straten. Meer en meer ging de stad achteruit en onder de Arabieren verdween Babylon geheel, zoodat men er weldra niets meer van wist, dan dat zich op de plaats der voormalige stad een klein dorpje bevond, *Babel* genoemd. Sic transit gloria mundi!

Wij hebben aan enkele feiten uit de oude staatkundige geschiedenis van dit land herinnerd, om de beteekenis van deze landstreek in het licht te stellen. Doch van meer beteekenis voor ons doel is de beschavings-geschiedenis dier oude volken. Ook hierbij moeten wij ons bepalen tot het aanstippen van eenige feiten.

De Assyriërs waren klein van gestalte, maar gespierd; hun kromme neus en groote oogen gaven hun een Semietisch type. Naar hun aard waren zij dapper, doch wreed, gehecht aan hun vorsten, trotsch, geneigd tot list en verraad, werkzaam en volhardend, en zeer gesteld op hun godsdienst. Hun krijgswezen was goed

CHALDEEUWSCHE VROUWEN.

ingericht, zij hadden licht en zwaar voetvolk, ruiterij, strijdwagens, belegeringsgeschut, bestaande uit houten torens en stormrammen, en als wapenen: lans, pijl en boog. Hun veldtochten kenmerkten zich door vreeselijke verwoestingen, moordtooneelen en wreede doodstraffen.

De Babyloniërs waren zachtzinniger van aard en beschaafder. Bij hen kwamen landbouw en industrie tot ontwikkeling. Hun handel had zich uitgebreid over Armenië, Perzië, Baktrië, Indië, Klein-Azië, Syrië, Phoenicië, Egypte, Aethiopië en Arabië, en werd met karavanen zoowel als over zee gedreven. Zoo werd Babylonië de stapelplaats van den transitohandel tusschen het oosten en het westen, en de bron der rijkdommen, die er zich ophoopten en tot reusachtige werken werden omgezet.

De rijken der Babyloniërs en Assyriërs waren in de grijze oudheid de voedsterplaatsen van kunst en wetenschap. Hun eigenaardig schrift bestond uit wigvormige letters en heeft daarnaar den naam van *spijkerschrift*. Aanvankelijk een beeldenschrift, werd het later vereenvoudigd. Met een scherpe griffel werden de letters op steenen platen, in den vorm van prisma's, gegraveerd en daarna gebakken. Eerst in het midden van deze eeuw werd na de opgravingen van den Engelschman Layard en den Franschen handels-consul Botta het spijkerschrift ontcijferd, en daarmede is ook een blik geworpen in de letterkunde dier oude volken.

Uit de opgravingen bleek, dat de paleizen der Assyrische koningen van gebakken steen waren gebouwd, dat de zolderingen uit balken bestonden, die van muur tot muur liepen en waardoor de zalen lang en smal waren. De wanden waren met kalksteen of met albasten platen belegd en daarop waren in relief de daden van den bouwer aangebracht, met geschriften in spijkerschrift. Naast de ingangen stonden gevleugelde stieren of leeuwen met menschenhoofden als op de wacht.

De Assyrische beeldhouwkunst kenmerkte zich door een zelfstandigen stijl met grooter vrijheid dan die der oude Egyptenaren, en vooral in de basreliefs gaven zij blijken van kunst. Op de kunst in Klein-Azië oefenden de Assyriërs invloed en daardoor waren zij ook indirect voor Griekenland van beteekenis.

De religie der Babyloniërs en Chaldaeërs, die door de Assyriërs werd overgenomen, was in beginsel een natuurdienst. In de sterren en bovenal in de planeten erkenden de Chaldaeërs de hoofdopenbaringen der godheid. Aanvankelijk was het aantal goden gering, doch uit het kleine getal vloeiden talrijke, door de afzonderlijke steden en streken vereerde goden voort.

In Babylon was de voornaamste god *Bel* of *Baäl*, de zonnegod, wiens dienst met menschenoffers gepaard ging. Hij was de heer des hemels en van het licht, de schepper van het heelal, en had tot gemalin de maangodin *Mylitta* (Baältis, Astarte). De planeten werden beschouwd als de aankondigsters van onheil en zegen. Bij de Assyriërs was de godsdienst over 't geheel somberder; zij vereerden o. a. naast hun hoofdgod *Assur* den zonnegod *Sandon*, den oorlogsgod *Assarok*, den vuurgod *Addrammélech* (Moloch).

De leden der priesterkaste werden als de *Chaldaeërs* aangeduid (naar het volk van dien naam); zij verwierven zich grooten roem door hun kennis van de sterrenkunde. Zij kenden het zonnejaar van 365,25 dagen, berekenden maansverduisteringen, hadden zonnewijzers en een vast stelsel van maten en gewichten. Als astrologen verklaarden zij uit de sterren de toekomst, en als vogelwichelaars gingen zij de vlucht der vogels na, om hieruit voorzeggingen te doen. De godsdienst der Babyloniërs was geenszins een oefening in reinheid, maar leidde tot onmatigheid en wellust, om de goden te dienen.

* * *

De bodem, met zulk een grootsche beteekenis in de oudheid, is een ruïnenveld geworden; het land, met zooveel rijkdom en bloei, is thans een arm gewest. De verwoestingen der vele oorlogen, de verplaatsing der handelswegen en daarna het slechte bestuur der Turken, hebben de bevolking onderdrukt en verminderd; vele groote steden zijn van den aardbodem verdwenen of in puin begraven en Kurdische en Arabische herders zwerven over de uitgebreide steppen met hun vee. Tegenwoordig wonen de Arabieren bovenal in de vlakte, de Kurden en Turkmenen meest in het bergland. De godsdienst is bovenal de Mohammedaansche. In het dal van de groote Zab wonen groepen Nestorianen en verder treft men er verspreid wonende Jakobietische Christenen aan.

Tal van hoogten, die uit de vlakte oprijzen, zijn te beschouwen als de plaatsen, waar oude gebouwen of steden tot puinheuvels zijn geworden, zonder dat men hun

geschiedenis kent, reusachtige archieven, waarin de bouwstoffen der oude geschiedenis zijn bewaard. Slechts enkele dier heuvels zijn uitgegraven en hebben een grooten schat van archeologische gegevens aan de Europeesche musea geleverd.

Daar, aan den rechteroever van de Euphraat, ligt Hillah, een onaanzienlijk plaatsje, vol venijnig ongedierte en door een fanatieke bevolking bewoond. Doch hier bevindt gij u op den klassieken bodem van het vroegere Babylon, en het uitgebreide ruïnenveld geeft getuigenis, dat de oude beschrijvingen dier stad volgens Heródotus niet overdreven waren. Ten noorden van Hillah bereiken de ruïnenheuvels een aanzienlijke hoogte. Men vindt er de overblijfselen van een uitgestrekt paleis; misschien, dat zich hier eens de beroemde hangende tuinen verhieven. Aan de westzijde van de Euphraat ligt de bouwval van den tempel van Bel.

Een ander ruïnenveld is dat van Ninivé, aan den oostelijken oever van de Tigris, tegenover het hedendaagsche Mosul. Reeds in den tijd van Xenophon bestonden er van de eens zoo vermaarde hoofdstad van het Assyrische rijk niets meer dan bouwvallen, en sedert verkeerde men lang in het onzekere, welke der vele ruïnen op den oever der Tigris men voor die van Ninivé moest houden. Door Botta in 1843 en later door Layard werden opgravingen verricht, die de plaats der oude stad aan het licht brachten. Men vond er paleizen, bedekt met allerlei opschriften, beeldhouwwerk, standbeelden van menschen en dieren, vazen, wapens, voorwerpen van koper, ivoor, marmer en albast enz., welke de bouwstoffen leveren voor de kennis van de oudste cultuurvolken dezer landen.

HOOFDSTUK XI.

KAUKASUSVOLKEN.

De Kaukasus was reeds lang bekend als de verblijfplaats van talrijke onafhankelijke bergvolken, die, weinig met elkander in gemeenschap levend, hun nationale zelfstandigheid lang bewaard hadden. Maar nadere bijzonderheden omtrent die volken wist men niet, en reizigers, die met hen in aanraking kwamen, dischten hieromtrent allerlei phantastische verhalen op. Zoo werd de Kaukasus een soort van geheimzinnig ethnographisch gebied, waar men de schoonste stammen van ons ras meende te vinden, wat voor Blumenbach aanleiding was, om een groote volkengroep met den naam *Kaukasische* ras aan te duiden.

Als men de ligging van de Kaukasus-landen in verband brengt met hun natuurlijke gesteldheid en met den loop der historie, dan valt hieruit reeds af te leiden, dat dit gebied sedert de oudheid een toevluchtsoord en verblijfplaats van vele vreemde volken moest worden. De oostkust der Zwarte Zee was dan ook voortdurend het schouwtooneel van invallen van allerlei aard. Over den Pontisch-Kaspischen Isthmus trokken de volken heen en weer, het was de poort van Europa en Azië, en in het Kaspische bergland bleven overblijfselen van die doortrekkende volken in geïsoleerde groepen achter.

Nog in den jongsten tijd, vóórdat het Abchasische laagland voor goed met Rusland vereenigd was, kwam het voor, dat Arabieren of zelfs Negers uit het Turksche gebied naar de Kaukasus-landen vluchtten, zich met de bewoners vermengden, en een gemengd nageslacht vormden.

De Kaukasus-landen werden door die omstandigheid een gebied van voortdurende vermenging en kruising der rassen, zij vormden een continent in miniatuur, zooals Bastian zegt. Een eenheid van volkstype vindt men in den Kaukasus niet, en de ethnographische beschrijving voor dit land moet zich bepalen tot de schildering van de afzonderlijke typen. De voorstelling, welke nog veelal bestaat, als zou men hier de schoonste stammen van ons ras vinden, is niet geheel juist, en evenmin vindt men hier de veronderstelde zuiverheid van ras. Dit sluit echter niet uit, dat de voortdurende kruising der rassen en vernieuwing van bloed hier schoone exemplaren voortbracht, zooals men dat meer vindt. In Oostenrijk, met het bonte mengsel van volken, vindt men eveneens de schoonste menschen.

De Kaukasusvolken vormen door dit alles geen eenheid, maar bestaan uit een groot aantal verschillende elementen, meer of minder gekruist. Daardoor was het uiterst moeielijk, een juist overzicht van de Kaukasusvolken te verkrijgen.

De Russen hebben door hun veroveringen van den Kaukasus en het aangrenzend gebied, sedert het laatst der vorige eeuw tot op 1859, dien geheimzinnigen sluier van de Kaukasus-landen weggerukt, zoodat wij thans tamelijk goed met de volken van den Kaukasus bekend zijn.

De Russische provincie Kaukasië wordt onderscheiden in *Cis-* (aan deze of aan de noordzijde van de bergketen) en *Trans-Kaukasië* (aan de zuidzijde). Volgens de opgaven van het statistisch Comité was de bevolking in Kaukasië in 1891 verdeeld, zooals het staatje op pagina 102 aangeeft.

MINGRELIËRS (KARTHWELIËRS) UIT DEN KAUKASUS.

	Cis-Kaukasië.	Trans-Kaukasië.	Totaal.
	In duizendtallen afgerond.		
I. MIDDELLANDSCH RAS.			
a. *Indo-Europeanen.*			
Russen	2070	122	2192
Duitschers	12	9	21
Grieken	1,6	55,7	57
Armeniërs	35,9	939	975
Osseten	80,6	76	157
Kurden	—	100	100
b. *Bergvolken.*			
Tschetschenzen	240	3	243
Tscherkessen	110	1	111
Abchazen	12	60	72
Lesghiërs	17	596	613
c. *Karthweliërs.*			
Grusiners, Mingreliërs, enz. . . .	—	1201	1201
d. *Joden*	12	31	43
II. MONGOOLSCHE RAS.			
Turken en Tataren	142	1306	1448
Kalmukken.	11	—	11
Esthen en Mordwienen	—	1,3	1,3

Uit deze cijfers blijkt, dat de noordelijke Kaukasus-landen bijna uitsluitend Russisch zijn, ook in den ethnographischen zin des woords. Trans-Kaukasië daarentegen, hoewel ook een talrijke Russische bevolking bezittend, is in de groote meerderheid niet-Russisch. Daarbij komt, dat de Russen, welke hier verblijf houden, er grootendeels wegens administratieve betrekkingen geplaatst zijn, en dus buiten de eigenlijke landsbevolking staan.

Een opmerkelijk verschijnsel in de statistiek van Kaukasië moeten wij hier nog vermelden. Terwijl in Cis-Kaukasië de mannen en vrouwen in aantal ongeveer gelijk staan, hebben in Trans-Kaukausië de mannen een groote meerderheid op de vrouwen, en wel 2,5 mill. mannen tegen 2,1 mill. vrouwen, een verhouding als 100 : 84,4.

Trans-Kaukasië is het eigenlijke land der Kaukasus-volken, waarmede wij ons hier verder zullen bezighouden. Drie nationaliteiten treden hier door aantal en beteekenis bovenal op den voorgrond: de *Christelijke Grusiners of Georgiërs*, (1,201 duizend), de *Armeniërs* (939 duizend) en de meest Sjiïetische *Azerbeidsjan-Tataren* (1139 duizend) in de oostelijke helft. De Georgiërs zijn onder hen de voornaamsten en ridderlijksten, de aristocratische Tataren het fanatiekst, en de Armeniërs met hun geslotenheid en met een krachtig nationaal gevoel bezield in economisch opzicht het invloedrijkst. Onder de tot de Georgiërs behoorende Grusiners in het gouvernement Tiflis (363 duizend inw.) vindt men er 5000 van vorstelijken stand, benevens 16,000 andere edellieden, in Kutais 13,000 van vorstelijken stand, benevens 49,000 edellieden. Die vorstenfamiliën komen ongeveer overeen met den feudalen grondbezit-adel in Duitschland.

* * *

Bij de kleederdracht der Kaukasus-volken ziet men in het noorden Tataarschen, in het zuiden Armenischen en Perzischen invloed. De eerste blijkt o. a. uit het gebruik van vilt tot kleedingstukken, uit den vilten mantel zonder mouwen. Ook

de godsdienst oefent invloed uit op de kleederdracht. De vrouwen der Sjiïetische Lesghiërs dragen lange broeken met breede vouwen, den rok slechts tot de knieën, beide met bonte kleuren, een blauw hemd en een laag, fesachtig kapje, maar van bedekking van het gezicht is bij hen weinig te zien, evenmin als elders bij Mohammedaansche vrouwen in den Kaukasus.

Armenische en Georgische vrouwen dragen daarentegen lange kleederen. De witte kleur, die door de mannen gemeden wordt, geniet bij de vrouwen de voorkeur; zij dragen roode kapjes, die de mannen versmaden. Daarentegen streven beide geslachten, vooral bij de behaagzieke Kabardiners, naar het verkrijgen van een slanke taille. Eigenaardige hoofd- en gordelversiering bleven alleen over in vele deelen van Daghestan.

Het eerste en eenvoudigste wapen in het gebergte is de met ijzer beslagen alpenstok. De Tscherkes echter pronkt met een overlading van wapenen. Zwaard, dolk en pistolen waren in den tijd van voortdurenden oorlog en onzekerheid dagelijks noodzakelijk voor de Tscherkessen. Bij bijzondere gelegenheden kwamen hierbij het kettingpantser, het geweer en de Aziatische boog met den pijlkoker. Vele kostbare wapenen werden in dien tijd uit Turkije ingevoerd, en oude wapenen, die van geslacht tot geslacht waren overgeërfd, maakten den trots uit van vorstenzonen. Het boogschieten is tot op dezen tijd een lievelingsspel der jeugdige Tscherkessen.

De berglanden en hoogvlakten van den Kaukasus zijn onvruchtbaar. Hierdoor kunnen de Osseten, Chewsuren en Genossen van het hoogland noch door de alpenweiderij, noch door den landbouw groote voordeelen behalen; hun kudden zijn dan ook niet talrijk. Het eenige groote veeteeltgebied is het vroegere Turksch Armenië, waar langen tijd een aanzienlijke uitvoer van schapen plaats vond.

Belangrijk is ook de veeteelt in het land der Lesghiërs, waar geitachtige schapen op de bergweiden grazen. De krijgszuchtige Tscherkessen hebben veel zorg aan de paardenteelt gewijd. Op de vruchtbare vlakten en terrassen van Mingrelië, Imeretië en Grusië wordt landbouw uitgeoefend, die evenwel achteruit gaat; ook de wijn- en boomgaarden nemen een kleiner gebied in dan vroeger. Men beweert, dat het klimaat afwisselender geworden is, terwijl de druivenziekte den wijnbouw teistert en zelfs de wilde druiven der bosschen aantast. De wouden, die op de bergen van zooveel belang zijn, werden, helaas! veel gedund.

Bij de Kaukasus-volken wordt de huisindustrie uitgeoefend door de vrouwen. Dezen zorgden vroeger hoofdzakelijk voor de kleeding van het gezin. Dit mag ons niet zoo vreemd schijnen, want voor een halve eeuw was dat in de Saksische streken van ons land eveneens voor een deel nog het geval. Het grove Lesghische laken, het goudborduursel op leder van Daghestan, de zijden gordels, de met de hand bewerkte tapijten, die den bodem der Lesghische hutten bedekken, zijn handelsartikelen geworden. In den Kaukasus bewerkt men zeer goed ongeglazuurd aardewerk; de schoone geglazuurde borden en schotels, die men in Daghestan langs de wanden der boerenwoningen ziet, zijn vroeger op rooftochten in Perzië verkregen of ingevoerd.

LITTERATUUR OVER DE KAUKASUSVOLKEN.

De Villeneuve. La Georgie. Paris, 1870.
Wakhougt. Description de la Georgie. Traduit par Brosset. St. Peterburg, 1841.
Vivien de Saint Martin. Recherches sur les populations primitives et les plus anciennes traditions du Caucase. Paris, 1847.
Fr. Bodenstedt. Die Völker des Kaukasus und deren Freiheitskämpfe. Berlin, 1855.
T. Lafinski. Die Bergvölker des Kaukasus. Hamburg 1863.
G. Radde. Reisen und Forschungen im Kaukasus, 1865. (Peterm. Mitt. 1867).
„ Vier Vorträge über den Kaukasus. (Peterm. Mitt. Ergänzungsheft N. 36).
R. Erkert. Der Kaukasus und seine Völker. Leipzig, 1885.
E. Chantre. Recherches anthropologiques dans le Caucase. Lyon, 1885—87.

De Georgiërs of Grusiners.

Van de Kaukasus-volken beantwoorden de Georgiërs het meest aan het ideaalbeeld, dat men zich van de bewoners van dit bergland gevormd heeft. De Georgiërs

zijn hooge, krachtige, doch slanke gestalten, met een edel gevormd hoofd, schoone gelaatstrekken, donkere oogen en donker krullend haar. Schier alle reizigers in den Kaukasus noemen de Georgiërs een der schoonste volken van Azië.

De *Georgiërs* worden door de Russen *Grusiners* genoemd, terwijl zij zichzelf *Karthweli* of *Karthli* noemen (naar den stamvader Karthlos). De Georgiërs wonen in de gouvernementen Tiflis en Kutais en kunnen in een oostelijke en een westelijke groep onderscheiden worden. Tot de eerste behooren de eigenlijke Grusiners (in 1885: 381,200) de *Tuschen*, *Pschawen*, *Chewsuren*, *Mtulotiners* en *Ingiloiers*, te zamen in 1886: 413,600 zielen. Tot de westelijke Georgiërs behooren de *Imeretiërs*, (423,000), *Guriërs* en *Adscharen*, te zamen 558,800, en daarbij komen nog 214,800 *Mingreliërs* en *Lasen* en 14000 *Swaneten*, zoodat de Georgiërs in 1886 ongeveer 1,2 millioen zielen uitmaakten.

De kleeding der mannen bestaat uit een rok, die tot de knieën reikt, met lange gespleten mouwen, een armvest, een wijde broek, die in de laarzen gaat en een spits toeloopende muts, van lamsvel vervaardigd. In plaats van deze laatste dragen de Imeretiërs en Guriërs een schotelvormige, gekleurde muts, met gouden snoeren bezet, die onder de kin wordt vastgebonden; daarbij lange, niet wijde broeken, korte armvesten en daarover een buis met veel knoopen.

De vrouwen, hoewel thans reeds meest op Europeesche wijze gekleed, sluieren zich, als zij uitgaan, en zetten een klein fluweelen mutsje op. Zij zijn in hun jeugd buitengewoon schoon, doch spoedig vallen zij af. Wij moeten hierbij opmerken, dat de volmaakte schoonheid meer een individueele dan een algemeene eigenschap is.

De buitengewone roep over de schoonheid van de Georgische vrouwen komt bovenal van Turkschen kant. De Turken, die minder met schoonheid begiftigd zijn, hebben sedert lang hun ras veredeld door kruising met de Kaukasische volken, en door het contrast wordt de lofspraak wel eens overdreven.

Voor den Europeaan zal de Georgische vrouw veel van de bekoorlijkheid missen, die de Turk haar toeschrijft. Niet alleen is het ontbreken van alle beschaving en opvoeding een omstandigheid, welke haar gratie en aantrekkelijkheid vermindert, maar bovenal de gewoonte, om het gezicht te verven en te beschilderen op een overdreven manier, stoot haar van ons af. Sedert evenwel de Georgiërs onder Rusland zijn gekomen, verdwijnt die gewoonte hoe langer hoe meer en wordt in de steden aan de opvoeding zorg besteed, zoodat menige Georgische vrouw in de kringen van Tiflis met de meest gedistingeerde dame der Russische aristocratie thans kan wedijveren.

Die invloed der Slaven doet zich bovenal gevoelen in de hoogere standen; bij de eigenlijke boeren blijven nog veel oude gewoonten bestaan.

De Georgische vrouwen hebben reeds sedert lang rassenveredelend gewerkt op de naburen; zij zijn talrijk vertegenwoordigd in de harems van het Oosten; hun bloed vloeit in de aderen van Turksche, Egyptische, Perzische en Tataarsche aanzienlijken. In den tegenwoordigen tijd trouwen zij veelvuldig met de Russen.

De Georgiër is niet alleen lichamelijk een edel type van het Kaukasische ras, maar ook het karakter werkt daartoe in eenige opzichten mede. Vol zelfbewustzijn, eer-, roem- en pronkzucht, arbeidt de Georgiër alleen voor zijn bestaan; den overigen tijd brengt hij door met jacht, worstelstrijd, dans, enz. De Georgiërs hebben sedert lang den naam van dappere soldaten te zijn. In de Perzische legers vormden de Georgiërs steeds een keurkorps. Dapper, maar soms wreed en ruw, gastvrij, maar weinig vriendelijk, intelligent, maar zonder wetenschappelijk onderwijs, bezit de Georgiër al de deugden en ondeugden van een echt soldaat. Bovenal houdt hij zich op met landbouw en wijnbouw, doch ook met de veeteelt, vooral met schapenteelt. Ook de zijdeteelt is bij hen in zwang.

De Georgiërs zijn van de volken in den Kaukasus misschien wel het meest geëuropiseerd. Sedert de Russen hun gebied hebben veroverd, hebben Europeesche zeden en gewoonten hier gemakkelijk toegang gevonden en vooral de steden dragen reeds een Europeesch karakter. Terwijl de boeren op het land nog in aarden hutten wonen, hebben de Georgiërs in de steden steenen huizen, met platte daken.

De Georgiërs stonden hooger dan de meeste Kaukasusvolken. Zij zijn het eenige volk van den Kaukasus, dat een eigen taal en letterkunde bezit. De Georgische taal behoort tot de groep der Zuid-Kaukasische talen en is na verwant met het naburige

VOLKSTYPEN EN KLEEDERDRACHTEN. DANSEN DER IMERETIËRS IN KAUKASIË.

Lasisch. Het is een wanklinkende taal met opeenhooping van talrijke consonanten en vele sisklanken, doch rijk aan grammaticale vormen. Het alphabet is met dat der Armeniërs verwant; het heeft 40 letters en twee schriftvormen: een ouden en een nieuwen, algemeen gebruikelijken vorm.

De eerste, *Khutsuri*, wordt alleen bij den kerkdienst gebruikt. Reeds in handschriften der 6e eeuw komt de Georgische taal voor, doch zij is sedert veel veranderd.

Men onderscheidt bij de Georgiërs vijf standen: den *hoogen adel (Mthawar)*; den *lageren adel (Asnaur)*; *kooplieden* en *handeldrijvende handwerkslieden*, *landbouwers (Msachuri)* en de *glichi*, die den veldarbeid verrichten.

In economisch opzicht zijn de Georgiërs er niet op vooruitgegaan. De Armeniërs vooral wisten met groote bekwaamheid de aanzienlijke vermogens der Georgiërs in handen te krijgen; daardoor geven in Tiflis, de oude hoofdstad van het volk, niet de Georgiërs, maar de Armeniërs, die 40 pCt. der bevolking uitmaken, den toon aan.

Behalve de *Mingreliërs* zijn ook de *Lasen*, die in het oude gebied van Kolchis wonen, en ten N. van de Mingreliërs de tusschen dezen en de Abchazen wonende *Swanen* of *Swaneten* in taal met de Georgiërs verwant. De voor een menschenleeftijd nog onafhankelijke 12000 vrije Swanen aan de bronnen van de Inger op de zuidzijde van den Kaukasus vormen een der krachtigste volken van dit gebergte, die meestal dorpen met kasteelachtige huizen met hooge verdedigingstorens bewonen. Van het zuidoosten schijnen de Imeretiërs, van het westen de Mingreliërs geïmmigreerd te zijn; door dezen wordt evenwel de Swanische taal, die zich in de afgeslotenheid van het gebergte ontwikkelde, niet verstaan. Het zijn vlijtige menschen, die zich den korten groeitijd op het bergland goed ten nutte weten te maken. Bloedwraak en dorpsveeten komen echter veelvuldig bij hen voor.

De *Tuschinen*, *Pschawen* en *Chewsuren*, die verder oostelijk in den grooten Kausasus wonen, zijn kleine volksgroepen, vooral door vermenging van andere volken met gevluchte Grusiërs ontstaan, en daardoor aan dezen verwant. Ten noorden van Tiflis leven zij in het riviergebied der Jora op het middel- en hooggebergte. Arm, krachtig, eenvoudig, in het bezit van oude gewoonten en zeden, vormen zij eigenaardige volksgroepen. Hun religie duidt hun geschiedenis aan. Het Christendom, dat zij belijden, is een bont mengsel van Christelijke, Mohammedaansche en oud-Heidensche begrippen en gebruiken; op offeraltaren in heilige bosschen wordt nog een natuurdienst geoefend. Bij de Swanen geldt bovenal koningin Thamar als heilige; haar kerken zijn kleine kapellen, die in het niet vallen, vergeleken bij de groote torenhuizen.

Tscherkessen of Cirkassiërs en Abchazen.

In den westelijken Kaukasus wonen de *Tscherkessen* (zooals zij door de Turken genoemd worden, een naam, dien wij veelal door *Cirkassiërs* vervangen). Hiertoe behooren twee groote groepen: die der *Adighes* d. i. de eigenlijke *Tscherkessen* en *Kabardiners*, en de kleine stammen der *Abchazen* en *Asegas*.

Lichamelijk komen deze volken veel met de Georgiërs overeen; de Cirkassische meisjes dingen met de Georgische om den prijs der schoonheid en zijn in de harems eveneens zeer gezocht. (Zie pag. 48). De Abchazen schijnen zelfs Tscherkessen te zijn, sterk met Georgiërs vermengd; zij zijn meer bruin van huidkleur, meer zwartharig en ranker dan de nomadiseerende Kubansche Tscherkessen. Ook de vorstengeslachten der Tscherkessen en Kabardiners moeten donkerder van huid en haren zijn dan de meesten hunner onderdanen, wat zij zelf als Islamieten aan Arabische afkomst toeschrijven.

Het karakter der Tscherkessen munt door edeler trekken uit boven dat van de naburige volken. Echter vindt men bij hen in de steppe ten N. van den Kaukasus veel Tataarsch, o. a. in de inrichting der Jurten (joerten) of tenten met vilten bedekking, of, waar zij vaste woonplaatsen hebben, in den bouw der sakla of hut uit vlechtwerk, met leem besmeerd. Dieper in het gebergte bouwt men steviger en beter dan op de steppen.

De Tscherkessen zijn Mohammedanen. Daar, waar zij onder de Georgiërs wonen, leveren zij dikwijls het bewijs, dat in den Kaukasus de Mohammedanen vlijtiger zijn dan de Christenen.

De Kabardiners, die in de vroege middeleeuwen Christenen waren en later tot den Islam overgingen, gelden voor het ridderlijkste volk; hun zeden zijn door velen in den Kaukusus aangenomen, zelfs door de Kozakken aan de Kuban en de Terek, hun naburen.

De Abchazen gaan voor Christenen door. De aanwezigheid van kerken en priesters mag echter bij de bergvolken niet altijd als een bewijs gelden, dat hier werkelijk Christenen wonen. Zoo is de eigenlijke religie der Abchazen dan ook inderdaad een mengsel van Heidendom, Mohammedanismus en Christendom. Het Christendom werd in de 6e eeuw hier ingevoerd; toen later de Turken het land veroverden, namen de Abchazen den Islam aan, maar deze kon de oude Christelijke gewoonten niet uitwisschen. De Christelijk-Heidensche geestelijkheid wordt echter al meer en meer door de Mohammedaansche verdrongen. Daarenboven vereeren zij nog heilige boomen en vreezen zij voor berg- en woudgeesten, die zij door allerlei in 't geheim gebrachte offergaven gunstig wenschen te stemmen. In kleeding en woning komen de Abchazen met de eigenlijke Tscherkessen veel overeen; de huizen der Abchazen zijn evenwel niet in rijen aan elkander gebouwd en door een gemeenschappelijken hof omsloten, doch liggen afzonderlijk in het woud verstrooid, waar zij slechts kleine gehuchten vormen.

De Tscherkessen zijn nog niet geheel geëuropiseerd; hoewel de Russen er het recht geregeld hebben, eischt de bloedwraak er jaarlijks nog offers.

Het bestuur was bij hen geheel feudaal-aristocratisch ingericht. De bevolking was verdeeld in vier standen: *Pschi* (vorsten), *Work* of *Elsden* (ridders), *Tfokol* of *Waguscheh* (vrijen) en *Pschitli* (slaven). De laatsten zijn nakomelingen van de vrouwen en kinderen, die krijgsgevangen gemaakt waren.

In de oudheid waren de Tscherkessen reeds als *Sychen* bekend. Door de Georgische koningen werden zij in de 13e eeuw onderworpen en tot het Christendom gebracht, dat evenwel weer gedeeltelijk voor de leer van Mohammed moest plaats maken.

Eerst na een langen en hardnekkigen strijd werden zij in 1859 door de Russen overwonnen. Velen der Tscherkessen verhuisden in dien tijd naar Turkije, voor 1864 wel 400,000, waar zij in de grensgewesten van het toenmalige Turksche rijk, als Bulgarije en Thessalië, gevestigd werden, om het aantal Muzelmannen te vermeerderen, doch door hun ruwheid aanleiding gaven tot veel klachten.

De Osseten.

De *Osseten* bewonen de hoogste gedeelten van den Kaukasus. Hun taal wijst op verwantschap met de Perzische en Armenische talen. Hun geschiedenis komt met die der Christenen in den Kaukasus overeen. Wel heeft de aanneming van den Islam hun betrekking met andere Christenvolken losser gemaakt, maar toch is de leer van Mohammed er niet volkomen ingeburgerd. Bij hen is een geheel eigen religie ontstaan. De Osseten vereeren o. a. de moedermaagd Maria, doch plaatsen haar op de toppen der bergen of in de holen, waar ook den schutsgeesten van het dorp in torens en huizen, die hooger dan het dorp liggen, een verblijfplaats is aangewezen. De oudste van de gemeente vervult de rol van priester; hij alleen heeft het recht, om den drempel des tempels te overschrijden, waar de offers gebracht worden.

De Osseten vertoonen geen bijzonder sprekend gelaatstype; de bruine oogen staan meest flauw en gevoelloos in het hoofd, doch doen een listige opmerkingsgave vermoeden. De hoogere standen onderscheiden zich in uitdrukking en gestalte gunstig van de lagere. Vele Osseten scheren het hoofdhaar en laten den meestal dunnen baard groeien. In adel van gestalte en uitdrukking van 't gelaat staan de Osseten over 't geheel achter bij de meeste der overige Kaukasusvolken.

De vrouwen der Osseten zijn moeielijk te bestudeeren, daar zij zich zelden in gezelschap van vreemde mannen vertoonen. Doch dit is wel bekend, dat zij over 't geheel minder schoon zijn dan die bij de overige Kaukasus-volken. Wanneer hier de vrouwen schoon zijn, is dat evenwel klassieke schoonheid.

De kleeding der Osseten is hoogst eenvoudig en bestaat meest uit een vuil hemd van grof linnen en een rok uit grof, meestal bruin laken. Schoenen worden meestal

uit bindgaren en riemen gevlochten, en worden aangebonden op dezelfde wijze, als met de sandalen der oude Grieken en Romeinen geschiedde, iets, wat voor bergachtige streken zeer praktisch is. In den winter dragen zij laarzen van vilt, die tot de knieën reiken. De broek, „chalaf", is in den zomer van linnen, in den winter van laken. Een „burka" of een mantel van bont met de haren naar buiten wordt op reis steeds door hen gedragen. De rijken kleeden zich op dezelfde wijze als de armeren en schijnen zelfs met hun slechte kleederen te pronken. Ook de vrouwen kleeden zich gewoonlijk weinig zindelijk, zij dragen een lang, tot over de enkels reikend hemd van katoen of linnen, en daaronder een wijde broek, meestal van bruine kleur. Op feestdagen dragen zij gaarne bonte kleederen. Over het hemd trekken zij een soort van slaaprok aan, die, al naar het jaargetijde dit vordert, uit dikker of dunner stof bestaat. De vrouwen bedekken het hoofd met een doek, die tot op de schouders hangt, en waarmede zij hun gelaat omhullen, wanneer zij een vreemden man zien. De meisjes dragen het haar tot staarten gevlochten, en binden een zwarten zijden doek om het hoofd, zoodat het op een kegelvormige muts gelijkt.

OSSETISCHE VROUWEN.

De huizen der Osseten zijn armoedig en eenvoudig gebouwd, nu eens uit vlechtwerk van wilgenteenen, met klei overdekt, en dan weer uit hout of steen. De steenen huizen bestaan uit vierkante blokken, zonder cement op elkander gelegd. In het huis van een aanzienlijke vindt men, behalve de stallen, een provisiekamer, een familiekamer met den haard in het midden, waarop het vuur niet uitgaat, slaapkamers en de gastkamer of kunak. Alle kamers, behalve de laatste, hebben geen vensters en zijn donker.

De familiewoningen der Osseten bestaan uit een hoofdgebouw met eenige zijvleugels, terwijl de deuren meestal op de binnenplaats uitkomen. Een dergelijke familiewoning gelijkt eenigszins op een vesting en heet „galuan". Soms vindt men meer dan een van deze galuans in de Ossetische dorpen. In de „galuan" heerscht het patriarchale beginsel: de oudste van den stam in elke familie is familievader.

De veeteelt is hoofdzaak voor dit volk; daarnevens hebben zij eenigen landbouw. Alleen in den zaai- en oogsttijd nemen de mannen deel aan den arbeid; voor 't overige moeten de vrouwen voor alles zorgen. Tot op den tijd der volksvergaderingen, waar veel over openbare zaken gepraat wordt, zonder veel te besluiten, brengen de mannen den tijd in nietsdoen door.

De vrouwen daarentegen hebben een zware taak; zij moeten van 's morgens vroeg tot 's avonds laat arbeiden, zonder dat hun veel dank ten deel valt. Als zij het vee in de weide gebracht en het ontbijt gereed gemaakt hebben, gaan zij in den molen, om het koren te malen; ook weven zij het linnen, voorzien de geheele familie van schoeisel, naaien de kleederen, in één woord, verrichten schier alles. De vrouw, die in het huwelijk treedt, krijgt geen huwelijksgift mede, maar de man moet voor zijn bruid aan de familie betalen. Het bezit eener vrouw is hem ook werkelijk veel waard.

Gastvrijheid is bij de Osseten een plicht, die niet verzuimd wordt; de gastkamer staat tot ontvangst gereed. De betrekking van gastheer tot gast is goed geregeld; de gastheer is hierbij uiterst hoffelijk.

De Jezieden.

In Trans-Kaukasië, in het Karskische gebied en in het gouvernement Eriwan, leeft de stam der *Jezieden*, die men veelal tot de Kurden rekent, hoewel de verwantschap nog niet in alle opzichten zeker is vastgesteld. De Jezieden zijn vooral in religieus opzicht zeer merkwaardig. Zij zijn een volk, dat in den zomer met de Kurden in het gebergte rondzwerft op de alpenweiden en des winters in de hutten der dalen verblijf houdt. Hun dorpen bestaan uit een groep aarden hutten, die slechts weinig boven de aardoppervlakte uitsteken, vooral niet in den winter, wanneer alleen de vierhoekige pyramiden van gedroogden koemest en de groote herdershonden de nabijheid van een dorp aan den vreemdeling verraden.

De toegang tot een dergelijk huis, als men zich zoo mag uitdrukken, een soort gang, daalt af naar binnen, rechts; links ziet men verschillende gedeelten, stallen, enz., en de woonkamers zijn meestal slechts door een lagen wand van de stallen gescheiden. Het licht dringt enkel van boven binnen door een venster, dat gesloten is met geolied papier en aldus het licht doorlaat. De woningen der aanzienlijken wijken zelfs weinig daarvan af. Meubelen zijn zoo goed als niet voorhanden in deze woningen en de rook baant zich dikwijls een vrijen weg door alle gedeelten.

De Jezieden zijn, evenals de Kurden, half nomaden. Zoodra de lente het mogelijk maakt, verlaten zij hun dorpen, trekken met het vee naar de bergen, en gaan in den loop des jaars hooger, naarmate de sneeuw verder smelt, zoodat zij een hoogte van 2400—2700 meter bereiken. Als in den herfst de koude weer intreedt, dalen zij langzamerhand, voor den naderen wintervorst vluchtend, weer af naar de dorpen.

Het leven in den winter is uiterst eentonig. De vrouwen verrichten allerlei huiselijken arbeid; zij spinnen wol, weven grove, zware stof voor kleeding, tapijten, dekens, enz. De mannen brengen den winter veel in nietsdoen door.

De Jezieden zijn Kurden en onderscheiden zich van dezen alleen door den godsdienst; in levenswijze, zeden en gewoonten komen zij er mede overeen. Zij zouden afstammen van de oude „Karduchen", door Xenophon reeds genoemd, die in de grijze oudheid reeds in het tegenwoordige Kurdistan woonden en door dapperheid in het bergachtig land hun zelfstandigheid wisten te bewaren. De tegenwoordige Jezieden zijn nog een half wild volk, dat de oude religieuse gebruiken zoo lang bewaard heeft, tot zij bijna een wet geworden zijn. Uit hun overleveringen kan men met waarschijnlijkheid afleiden, dat de oudste religie bestond in de leer van Zoroaster, met de tegengestelde machten van het „goede" en het „kwade". Daarna namen de Jezieden ten deele de leer der vuuraanbidders aan. De vereering van het vuur en het licht is nog zeer onder hen verbreid. Aan het vuur, evenals aan Ormuzd, schrijven zij de goede, weldadige, reinigende beginselen toe, die het booze kunnen vernietigen. Volgens hun meening is de troon Gods door engelen en aartsengelen omringd; onder dezen neemt de aartsengel Michael of de koning des lichts de eerste plaats in. De vereering van het licht blijkt hieruit, dat zij bij den ondergang der zon het aangezicht naar het oosten wenden en hun gebed verichten.

De vereering van het vuur is bij de Jezieden nog tot den tegenwoordigen tijd bewaard gebleven; zoo is bij hen de haard het grootste heiligdom des huizes, waar men steeds het vuur onderhoudt en daar niets onreins op werpt, om het niet te smaden. Wordt er vuur in de kamer gebracht, dan staan de Jezieden op en buigen zich. Als de dochter trouwt, brengt de moeder vuur van haar haard in de woning van den schoonzoon: daarmede wordt geluk in de nieuwe woning gebracht. Volgens de voorstelling der Jezieden zal eenmaal de tijd komen, dat het vuur, als het goede beginsel, de geheele aarde zal reinigen en al het booze zal vernietigen.

De Jezieden hebben aanvankelijk het Christendom aangenomen en daarna heeft de leer van Mohammed bij hen ingang gevonden. Een gevolg hiervan was, dat hun godsdienst een vermenging werd van allerlei religieuse beginselen, meeningen en vormen. Het heilige boek der Jezieden, „Sabur", is een eenvoudig gebedenboek, dat de Scheik voorleest zonder er een woord van te verstaan. Doch eigenaardig is de vereering van den gevallen engel „Sasail", een vereering, zóó groot, dat zij den door God vervloekte meer vereeren of vreezen dan alle overige engelen.

In geestelijk opzicht staan de Jezieden onder het bestuur van verscheidene geeste-

lijke personen, die kasten vormen, en de Scheiks zijn de hoogsten. Zij zijn, naar zij zelf beweren, van goddelijke afkomst. De Scheik is de onfeilbare verklaarder van de „sabur" en van alle waarheden in den godsdienst; bovendien bezit hij een wereldlijke macht, beslist geschillen, enz. De Scheik kan iemand, die in 't ongeluk komt, hulp beloven, en allen zijn verplicht, naar hun vermogen die hulp te verleenen.

Op de Scheiks volgen de *Kawulen* of *Piry*, welke met gewone geestelijken overeenkomen. Zij lezen de mis en verrichten de besnijdenis, zij houden jaarlijks processies met de heilige afbeeldingen enz. Ook vindt men bij hen een orde van bedelmonniken; het zijn *fâkirs*, die zich van alle wereldsche genoegens hebben teruggetrokken.

Als er een zoon geboren wordt, wat voor de ouders een veel grooter reden tot blijdschap is dan de geboorte van een meisje, komt na den derden dag de Kawul of Scheik, die de besnijdenis verricht, na vooraf eenige gebeden gelezen te hebben, en den jongen een naam geeft. Daarbij wordt een kameel geslacht, waarvan men een maaltijd houdt met vrienden en naburen.

Huwelijken hebben alleen plaats tusschen Jezieden onderling; de geestelijke personen nemen enkel levensgezellinnen uit hun eigen kaste. De huwelijksceremoniën zijn zeer eenvoudig; de Scheik leest de gebeden, neemt vervolgens een houtje, breekt het in tweeën, geeft bruid en bruidegom elk een deel, en het huwelijk is voltrokken. De bruidegom moet voor de bruid een bruidsgeld betalen. Het huwelijk is bij hen onverbreekbaar; alleen ontrouw van een der echtgenooten kan den huwelijksband afsnijden.

HOOFDSTUK XII.

KURDISTAN EN DE KURDEN.

In het oosten van het Turksche gebied in Azië ligt een land met scherpe tegenstellingen. De uitgestrekte vlakten tusschen de Euphraat en de Tigris vormen een woestijn zonder water, waar geen boomen zich verheffen en geen vaste menschelijke woonplaats gevonden wordt. Alleen eenige weinige puinhoopen bewijzen, dat menschen beproefd hebben, zich hier te vestigen, doch de Arabieren laten geen dorp hier opbloeien; zij alleen slaan hun tenten op in deze woestijnen. Zoodra men echter de Tigris naar het oosten overtrekt, verandert het landschap spoedig. Een schoon heuvelland verrijst hier, dat langzamerhand stijgt tot een hoog gebergte, welks toppen en kammen lang in het jaar met sneeuw bedekt zijn. Uit die bron van levend water ontstaan beken en stroomen, die aanvankelijk over de harde rotsblokken en door diepe kloven voortbruisen of zich neerstorten, doch vervolgens door vriendelijke woudgebergten voortstroomen, om eindelijk in den benedenloop tuinen en rijstvelden te drenken. Eiken en platanen bedekken de hoogten; in de dalen verheffen zich vijge-, olijf- en noteboomen, granaten en oleanders; daar groeit de kostelijke wijn, te midden van vruchtbare korenvelden of groenende weiden.

Dit heerlijke land heet *Kurdistan* d. i. het land der Kurden, dat tot Perzië en Aziatisch Turkije behoort, en hier woont het volk der *Kurden*, dat deel uitmaakt van de Iransche familie der Indo-Europeesche volken. Ook in de Kaukasuslanden komen vele Kurden voor. Het zijn de nakomelingen der oude Arische bewoners ten zuiden van het Wanmeer, die reeds door de Grieken onder de namen van „Kyrtier" of „Karduchen" (by Xenophon) genoemd werden. Van hier hebben zij zich in de aangrenzende gedeelten verbreid en met andere volken vermengd.

Het aantal Kurden in Turksch Azië wordt op 1,500,000, dat in Perzië op 750,000 geschat.

De Kurden zijn door de bergen en dalen van hun land gegroepeerd in een groot aantal familiën, stammen, die in hun physische en psychische eigenaardigheden veel verschillen. Het bestuur is opgedragen aan hoofden of oudsten. In godsdienstig opzicht zijn de Kurden Sunnietische Mohammedanen en gezworen vijanden van de Sjiïeten in Perzië. Dit sluit nog niet in, dat zij werkelijk van nature zeer godsdienstig zijn. Hun godsdienst toch is niet zelden enkel vorm en in wezen Heidensch. De Kurden worden beschreven als dapper, vrijheidslievend, gastvrij, betrekkelijk kuisch en in zekeren zin getrouw aan hun woord. Zij hebben echter weinig lust in regelmatige werkzaamheid. Zij handhaven de bloedwraak, en stellen een voordeeligen roof gelijk met een ridderlijke heldendaad.

Naar hun uiterlijk worden de Kurden beschreven als schoone menschen, sterk van beenderengestel en van gemiddelde grootte. Op het eerste gezicht vertoonen zij reeds veel overeenkomst met de Afghanen; men vindt bij hen denzelfden gebogen adelaarsneus, die alleen aan den wortel smaller wordt en aan de vleugels meer is samengedrukt. Zij hebben over 't algemeen groote, zwarte oogen. Zoo maken de Kurden door hun verschijning een aangenamen indruk; grijsaards hebben iets statigs en edels, en niemand vermoedt, dat achter dat eerbiedwaardige voorkomen de ergste roover zich verbergt.

Ook de vrouwen worden ten hoogste geroemd. Clément 1), die centraal-Kurdistan

1) Le Globe, Genève 1866

leerde kennen, noemt hen schoon, met klein hoofd, blanke gelaatskleur, regelmatige trekken, een zachte gelaatsuitdrukking, een welgevormden, rechten neus, kleinen fijnbesneden mond, bruine oogen en kastanjebruin haar.

Eigenaardig is de indeeling van de Kurden in een soort van kasten of standen.

EEN AANZIENLIJKE KURDISCHE VROUW IN KLEEDING BINNENSHUIS.

Men onderscheidt edelen „kermani" en boeren „guran". Deze onderscheiding wijst reeds op onderwerping eener oorspronkelijke bevolking door nieuw aangekomenen. De „Kermani", die alleen in een herders-, roovers- en krijgsmansleven behagen scheppen, onderscheiden zich van de landbouwers door kleine oogen en vooruitspringende kaken.

Door hun taal maken de Kurden met Perzen, Afghanen, Armeniërs en Osseten één familie uit. Zij hebben echter vele woorden aan andere volken ontleend en hun taal in vele dialekten gesplitst.

De vrouwen bezitten bij de Kurden een veel hooger rang dan bij Turken en Perzen. Alleen de voorname vrouwen gaan gesluierd, de vrouwen van gewone krijgslieden, herders en landbouwers gaan ongesluierd. Ook is hun leven niet tot den harem beperkt; zij hebben vrijen omgang met de mannen. Echtelijke liefde en trouw zijn regel en bovenal zijn de ouders zeer hartelijk voor de kinderen. De meisjes huwen zeer vroeg, zooals in het Oosten algemeen het gebruik is; de bruidegom betaalt voor de bruid aan haar ouders, die de huwelijken voornamelijk tot stand brengen. Alleen onder de aanzienlijken bestaat polygamie. Bij de vrouwen der landbouwers, die een leven vol druk en arbeid hebben, gaat onder dien invloed de schoonheid der jeugd spoedig verloren.

De hoofdrijkdom van Kurdistan wordt gevormd door de bergweiden en de rijke kudden paarden en schapen. Deze kudden leveren het hoofdartikel voor den uitvoer des lands en stellen de bevolking in staat, aan hun lust om te pronken toe te geven. De landbouw levert niet meer, dan de Kurden voor eigen gebruik noodig hebben.

* * *

In Russisch Trans-Kaukasië vormen de Kurden een aanzienlijk deel der bevolking. Die uit het Gouvernement Eriwan worden door S. A. Egiasoroff 1) beschreven, waaraan wij een en ander ontleenen.

De Kurde is gewoonlijk lang van gestalte, het hoofd is ovaal, de schedel eenigszins plat gedrukt. Doordien de kinderen in hun jeugd een stijf gewonden doek om het hoofd dragen, wordt de schedel iets vervormd. De kleur van het gelaat is donker. Gewoonlijk is de Kurde breed van schouders en heeft hij dunne, magere armen, lange beenen en groote voeten.

De vrouwen zijn fijner gebouwd en op hun donker gelaat zijn de wangen niet zelden met een zacht rood overdekt.

De Kurden van Eriwan spreken een Kurdisch dialekt, „Kurmandschi" geheeten. Zij zijn verdeeld in een groot aantal stammen. Aan het hoofd van elken stam staat een hoofd, nu eens van adellijke familie, dan weer een zeer rijk man. Soms kwam het zelfs voor, dat er twee of drie hoofden in één stam waren. Evenwel hebben de hoofden hun macht thans verloren, nadat de Russische regeering hier de rechtspraak geregeld heeft.

De stam wordt weder verdeeld in gemeenten (obà) van 8 tot 20 familiën, waar weer een adellijke (obà-baschi) of een rijke (sári-e-obe) aan het hoofd staat. Het gemeentehoofd huurt voor de kudden de herders, die hij uit eigen middelen betaalt. Voor een kudde van 1000 schapen zijn twee herders noodig. De opperherder bekomt van Maart tot November 10—15 lammeren en van November tot Maart even zooveel eenjarige schapen.

Als een Kurde zich in een nieuwe gemeente wil laten opnemen, dan is hij verplicht, het gemeentehoofd 4 à 5 schapen van elke 100 stuks vee zijner kudde ten geschenke te geven.

Onder obà verstaat men een patriarchale gemeente; alle leden, hetzij rijk of arm, genieten dezelfde rechten, en het hoofd is enkel „primus inter pares", de eerste onder gelijken. Als dit hoofd in aanzien staat bij zijn gemeentenaren, beslecht hij hun geschillen en heeft hij het recht, mits op goede gronden, iemand uit de gemeente te verwijderen. De obà is eigenlijk een tijdelijke gemeente, die elk jaar kan opgelost worden, als de leden bij hun terugkeer van de zomerweiden in het winterleger onder elkander of met het hoofd niet tevreden zijn.

Vroeger waren alle Kurden in Eriwan nomaden. Thans beginnen zij meer en meer vaste woonplaatsen te verkrijgen. De Kurden van de provincie Alexandropol hebben allen vaste woonplaatsen; zij beoefenen den landbouw, doch blijven daarbij nog half nomaden. De nomadiseerende Kurden brengen het grootste gedeelte des jaars

1) In de Verhandelingen van de Kaukasische afdeeling van het Keizerlijk Russisch geographisch genootschap, XIII.

door op de weiden en keeren eerst in den laten herfst naar hun winterlegers weer; de gezeten Kurden daarentegen gaan vroeger van de weiden terug naar hun dorp, om voorraad voor den winter te verzamelen, graan te malen, en veldarbeid te verrichten.

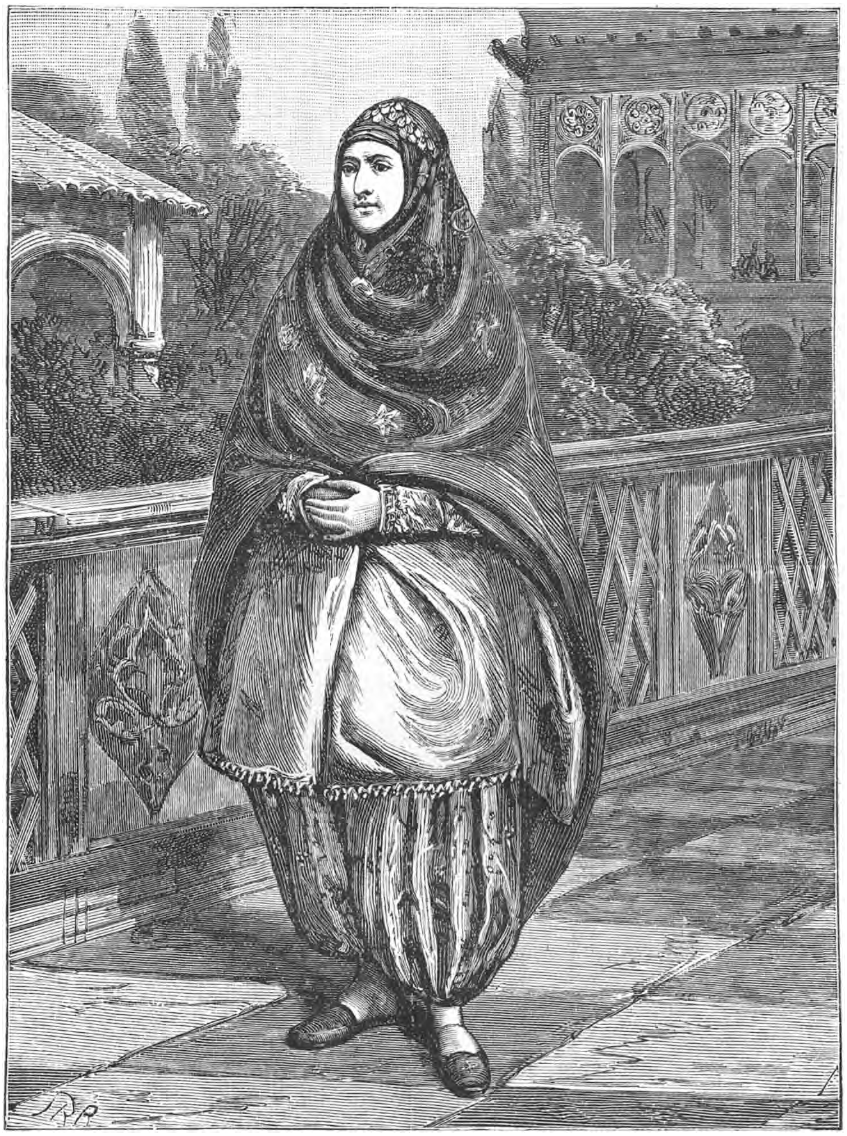

KURDISCHE DAME IN KLEEDING BUITENSHUIS.

De dorpen, of beter, de winterlegers der Kurden, liggen in den regel in de nabijheid eener rivier. Een dergelijk dorp maakt een armoedigen indruk. De woningen der Kurden zijn hutten, die eerder aan holen doen denken dan aan menschelijke verblijfplaatsen; zij zijn half in den bodem en half boven den grond, bij sommigen heeft het dak zelfs een gelijk niveau met den bodem. Alleen het blaffen

der honden en de opstijgende rookwolken verraden de nabijheid van menschelijke woningen.

Die hutten liggen verstrooid door elkander in grillige wanorde. De muren der hutten zijn van leem gevormd, daarover legt men balken met dekrijs, dat vervolgens met aarde overdekt wordt, en hiermede is het dak der woning gereed. In het gebergte worden de hutten van los op elkander gelegde steenen gebouwd. Het dak behoudt eenige openingen, waardoor het licht kan binnendringen; bij nacht worden deze in den winter met hooi dichtgestopt, terwijl zij in de zachtere tijden des jaars open gelaten worden.

De inrichting der woningen is hoogst eenvoudig. De hoofdruimte dient tegelijk voor ontvangstkamer, slaapkamer en voorraadkamer. Bij de welgestelden bestaan de hutten uit twee of drie kamers; in de eene wonen de vrouwen, in de tweede de mannen, terwijl de derde kamer voor bewaarplaats dient. Naast het woonhuis ziet men de stallen voor het vee: hoornvee en schapen. Langs de wanden der woonkamer wordt uit steen of leem een kleine verhooging gevormd 1), waarop men allerlei zaken bergt. Aan den tegenovergestelden muur vindt men den vuurhaard, hier als kamine, daar enkel op eenige steenen. Zoodra het vuur wordt aangemaakt, vervult een dichte rookwolk het geheele vertrek.

De winter wordt door de Kurden in ledigheid en met nuttelooze babbelarij doorgebracht. In tegenstelling met de nietsdoende mannen zijn de vrouwen in dien tijd ijverig in de weer: zij spinnen, weven, breien en koken. Een Kurdische vrouw, die niet kan breien en spinnen, wordt door haar stamgenooten veracht en krijgt den bijnaam „nasan" d. i. „domkop".

Met ongeduldig verlangen zien de Kurden uit naar de lente; dan breekt voor hen weer een nieuw leven aan, als zij met hun vee naar de weiden trekken en weer in de tenten wonen. Aan den vooravond van hun vertrek leggen zij alles gereed en bij het eerste hanengekraai breken zij op. Elke familie trekt op zichzelf. Dan gaan zij naar de weide van het bergland, en wonen weder in hun geliefde, zwarte tenten.

In den regel kiezen de Kurden het bergland voor hun zomerverblijf en vestigen zij hun leger in de nabijheid van een rivier of een bron. Vooral aan de noordelijke helling der bergen geven zij de voorkeur, omdat daar het gras niet zoo vroeg geel en dor wordt als aan de zuidelijke helling. De zomertijd is voor de Kurden een onophoudelijk feest. Vroeg in den morgen, bij het eerste ochtendgrauwen, klinkt uit het leger reeds de muziek der herdersfluiten, en des avonds bij maneschijn voert de jeugd dansen uit, begeleid door de muziek van een snaarinstrument, „surna" geheeten.

Het hoofdbedrijf dezer Kurden is de schapenteelt, enkelen bezitten kudden van 1500. Geiten en rundvee worden minder gehouden, paarden enkel zoovele, als noodig zijn voor het vervoeren van lasten en om te rijden. De levenswijze der Kurden is hoogst eenvoudig; schier elke weelde ontberen zij. In den zomer, den herfst en de lente voeden de Kurden zich hoofdzakelijk met melkspijzen: zure melk, kaas en een soort van melkpap. Ondanks hun voorliefde voor vleesch eten zij dat slechts zelden en dan enkel op feestdagen of ter eere van een voornamen gast. Dat zij niet meer vleesch eten is een gevolg van hun zuinigheid. Niet zelden stelen zij vee bij hun naburen, om den vleeschkost voor den winter te verkrijgen. Als groenten houden zij van uien en knollen. Drie maaltijden hebben zij per dag; de hoofdmaaltijd heeft des avonds plaats. Niet zelden komen de buren, als hun een stuk vee is ontstolen, tijdens den maaltijd binnen de tent, en als daar vleeschkost ontdekt wordt, vragen zij om de huid van het geslachte stuk vee te mogen zien, ten einde hieruit af te leiden, of het dier ook van hen gestolen is.

Als wapen draagt de Kurde steeds de strijdknods bij zich, die rijk met metalen ringen versierd is; dit wapen weten zij, en zelfs de vrouwen, met groote behendigheid te hanteeren. Daarenboven hebben de Kurden als wapens de kromme sabel,

1) Deze verhooging doet ons denken aan de voetbanken langs den wand, die men in het Saksische gedeelte van Nederland voor een halve eeuw nog veel vond en waar eveneens allerlei waren opgeborgen werden. In enkele huizen vindt men ze nog.

een dolk, een rond schild, lansen van ± 2½ meter lang, karabijnen en pistolen. Doch de Kurden weten beter met het blanke wapen dan met het geweer om te gaan.

Het hoofd der Kurden-familie is de vader, en alle leden van het gezin gehoorzamen hem. Tegenover zijn vrouw is hij onbeperkt gebieder; bij kleine overtredingen straft hij haar met den stok en bij echtbreuk mag hij haar volgens het Kurdische gewoonterecht neus en ooren afsnijden (poz guha schekyryn). De wil des vaders is heilig voor de kinderen, en wie den wil des vaders niet volgt, wordt door zijn landslieden veracht. De vader kan zijn kinderen als knechts verhuren, zonder dat zij iets daartegen vermogen; hij heeft het recht den eenen zoon te bevoordeelen boven de anderen, zoo veel hij dat wil.

Het huwelijk is een koop, door de ouders gesloten. Als er ergens een huwbare dochter in huis is, wordt die door den vader toegekend aan den huwelijksaanzoeker, die er het meest voor wil betalen als bruidsgeld (kalan). Doch bij dit vaderlijke recht komt ook de ouderlijke plicht: de vader is nl. de beschermer van zijn kinderen, die hun belangen behartigt en borg blijft voor vele hunner daden.

Het geheele vermogen der familie behoort aan den vader; alleen heeft de vrouw het vruchtgebruik van het vee, dat haar bij het huwelijk door de verwanten als huwelijksgift is medegegeven. Aan de zonen behooren hun rijpaarden en wapens. De vuurhaard is den Kurden heilig. Als een jonggeborene den achtsten levensdag bereikt heeft, krijgt hij een naam; hij wordt rondgedragen om den vuurhaard, en de op den dag der geboorte afgesneden navelstreng wordt onder den haard begraven, ten teeken dat het kind lid der familie geworden is. De zoon, die na het huwelijk het ouderlijke huis verlaat, krijgt het vuur van den ouderlijken haard mede; de moeder brengt dit in het nieuwe huis. De bruid gaat bij het verlaten van het ouderlijk huis rondom den vuurhaard, als om daarvan afscheid te nemen. Een eerlijk, braaf mensch, voor wien ieder achting heeft, heet „oshachsada", d. i. „zoon van den haard", een zwervenden vagebond noemt men „beoshach", d. i. „zonder haard".

De heiligheid van den haard geeft aanleiding tot verschillende gewoonten. In het haardvuur mag men niet spuwen of vuil werpen: daardoor zou het heilige vuur verontreinigd worden. Op de dagen, dat men herinneringsfeesten viert, wordt op den haard alleen hout gebrand, geen gedroogde koemest, zooals anders. De Kurde zweert bij zijn haard: „byra av oshach chanim e-myn ba", d. i. „moge de haard mijn bestraffer zijn". De haard van een Mohammedaansch geestelijke staat bij de Kurden in even groot aanzien als het boek van den Profeet.

De Kurdische vrouw acht het nadeelig voor de welvaart van haar gezin, om aan haar buurvrouwen vuur van den haard te geven. Zij beweert stellig en vast, dat dan de koeien minder melk leveren en de lammeren blind worden. Deze gebruiken moeten worden aangemerkt als overblijfselen van den vuurdienst, welke bij de tegenwoordige Mohammedanen nog sporen heeft achtergelaten.

Bij de uitbreiding der familie heeft er natuurlijk splitsing plaats, maar toch houdt de bloedverwantschap de leden van een geslacht nog samen, zoolang zij op een gemeenschappelijke afkomst kunnen wijzen. De leden van één geslacht staan elkander in vele opzichten bij. Als een vader sterft en onmondige kinderen nalaat, nemen de bloedverwanten die tot zich. De bloedwraak is nog altijd bij de Kurden in gebruik; wanneer iemand gedood wordt, moeten zijn verwanten hem wreken. „Oog om oog en tand om tand" geldt als leuze bij de Kurden. De vijandschap tusschen personen wordt dan vijandschap der geslachten. Het bloed van den vijand, die als offer der bloedwraak gevallen is, wordt soms door den wreker gedronken, of hij besprenkelt daarmede zijn hemdsmouwen. Tehuis gekomen, spoelt de moeder of grootmoeder dat bloed uit, en drinkt van het water. Een grijze vrouw deelde met trots aan Egiasaroff mede, dat zij het bloed van den moordenaar van haar eenigen zoon had gedronken.

Naast de bloedwraak bestaat bij de Kurden het weergeld. Als er een moord heeft plaats gehad, trachten de oudsten de bloedverwanten van den vermoorde en den moordenaar door betaling van weergeld met elkander te verzoenen. In den regel betaalt men voor een moord 100—500 roebels, voor een afgehouwen arm 40—150 roebels, voor een afgehouwen oor 20—60 roebels, voor een uitgestoken oog 75—200 roebels. Als de moordenaar zelf niet in staat is, het weergeld te voldoen, dan

betaalt de gemeente voor hem. Ingeval de moordenaar een ongehuwde zuster heeft, behoeft hij geen weergeld te betalen, doch wordt die zuster aan den broeder of een der verwanten van den vermoorde uitgehuwelijkt.

De geboorte is er zeer gemakkelijk en kost blijkbaar der moeder weinig inspanning of pijn. Daags na de bevalling rijdt de Kurdische vrouw weder door regen en wind en brengt zij den nacht door onder den blooten hemel. De naamgeving van het kind heeft plaats op den 7en of 8sten dag, zeiden wij; de besnijdenis eerst maanden of jaren na de geboorte. De besnijdenis geschiedt zonder eenige feestelijkheid en wordt verricht door een barbier. Rijke ouders geven daarbij nog wel een feestmaal.

De besnijdenis geeft beteekenis aan den knaap of den jongeling. Een onbesneden Kurde mag geen dier slachten, want het vleesch zou als onrein beschouwd worden. Een meisje zal niet huwen met een onbesneden Kurde.

Hoewel de religie den Kurden veelwijverij veroorlooft, nemen toch alleen de rijken meer dan één vrouw en dan nog hoogst zelden meer dan twee.

Gewoonlijk huwt de jongen niet vóór zijn 15e en het meisje niet vóór het 12e jaar. Soms komt het nog voor, dat het meisje geroofd wordt, doch een dergelijke daad wordt gevolgd door bloedwraak der familie van de geroofde.

Het koopen der bruid is algemeen, zeiden wij. Nadat de huwelijksbemiddelaar aan den vader van den jongeling bericht gebracht heeft van de toestemming, door den vader van het meisje gegeven, gaat de eerste met eenige verwanten een bezoek bij den laatste afleggen, om het officieele aanzoek te doen. Hoewel men het in het wezen der zaak reeds eens is, worden allerlei uitvluchten gemaakt, allerlei bezwaren voorgewend, dat het meisje bijv. te jong is (ook al is zij reeds over de twintig) enz. welke gemakkelijk weerlegd worden. Toch duurt de bespreking nog geruimen tijd en pas na lang praten wordt men het eens. Dan neemt de vader of de bloedverwant des bruidegroms zout en brood en wendt zich tot den vader der bruid met de woorden: „door den wil van God en Fatime, in tegenwoordigheid van deze rechtgeloovige Mohammedanen, vraag ik de hand uwer dochter voor mijn zoon!” De vader van het meisje antwoordt hierop: „ik roep God, den grooten Profeet, Fatime en de rechtgeloovigen, die hier samen zijn, als getuigen, dat ik mijn dochter aan uw zoon tot vrouw geef.” De ouders van het bruidspaar verdeelen brood en zout, en een der aanwezigen reikt de moeder der bruid een gouden of zilveren ring over, welken zij haar dochter, die den geheelen tijd in een hoek verscholen zat, aan den vinger steekt.

Ieder der gasten geeft nu, elk naar zijn vermogen, geschenken aan de bruid. Een feestmaal heeft later plaats in het huis der bruid, waarbij gedanst wordt, en op deze wijze is de verloving een voldongen feit geworden. Daarna mag de bruidegom in ’t geheim zijn bruid bezoeken, vooral des avonds. De verloofde brengt daarbij in den eersten tijd geschenken mede voor zijn toekomstige schoonmoeder.

Eerst na eenige maanden, soms na jaren, wordt over het huwelijk gesproken en de bruidprijs bepaald. Een door den vader der bruid gekozen „huwelijksmaarschalk” brengt de zaak tot een einde. Gewoonlijk bedraagt de prijs 5—50 roebels in geld, 10—60, soms zelfs 100 schapen of geiten, 1—5 runderen en een gezadeld paard. Bovendien schenkt de vader van den bruidegom aan den vader of broeder der bruid een geweer of een paar pistolen en 5—20 roebels in geld.

De bruid krijgt een uitzet mede, bestaande uit kussens, dekens, tapijten, kousen enz., ter waarde van 20—80 roebels. Wanneer de vrouw binnen korten tijd scheidt van den man en in het ouderlijke huis terugkeert, moet de vader 2/3 van den bruidprijs terug betalen.

Als een arme wil huwen en zijn middelen veroorloven hem niet, den bruidprijs te voldoen, dan ondersteunt hem de geheele gemeente; de een brengt een schaap, de ander een geit, een derde iets anders aan. Dit gebruik noemen de Kurden „radskhu”, d. i. „aalmoezen”.

De bruiloft wordt gevierd met een feest, waarbij velen genoodigd worden. Door haar vriendinnen vergezeld, wordt de bruid onder dansen voor de woning van den bruidegom gevoerd. De bruidegom, die met den huwelijksmaarschalk vooraf een bad genomen heeft, gaat de bruid tegemoet. Er wordt een schijnbare strijd gevoerd

tusschen de jongelieden, die zich in twee partijen verdeeld hebben, en de overwinnende partij voert den bruidegom onder jubelzangen naar zijn huis, waar hij onder gezangen door de bruidsmeisjes ontvangen wordt. Zoo wordt er dien dag nog feest gevierd, en aan den avond van denzelfden dag of van den volgenden voltrekt de mollah het kerkelijk huwelijk volgens den Sunnietischen ritus.

Daarop begeeft het jonge paar zich naar de bruidskamer. Voor de deur houdt een vriend van den bruidegom post met een geladen pistool. Op een gegeven teeken, dat alles in orde is, wordt het pistool afgevuurd, en het huwelijk is voltrokken.

* * *

Nog iets over het sterven der Kurden. Zoodra een Kurde den laatsten adem heeft uitgeblazen, beginnen alle in het sterfhuis aanwezigen te weenen en te huilen, trekken zich aan de haren, bestrooien het hoofd met asch, stooten het hoofd tegen den wand en de vrouwen krabben zich op het gelaat. Heeft het sterfgeval plaats in het zomerleger, dan laat men de tent op het lijk ineenstorten, terwijl de lijkklagers zich rondom de neergevallen tent scharen, teneinde daar hun droefheid lucht te geven. Dit luidruchtig klagen duurt zoo lang, tot de mollah beveelt, het lijk uit het huis weg te dragen. Vervolgens wordt het lijk gewasschen met koud water, in een doodenhemd gehuld, en onder iedere hand wordt een stuk witte katoenen stof gelegd.

Enkele Kurden verbergen, volgens oud gebruik, onder het doodenhemd koperen of zilveren munten, een stuk zeep en een stok. Volgens hun meening beslist de aartsengel Gabriël aan de hemelpoort, of de afgestorvene naar het Paradijs of de verblijfplaats der verdoemden zal verhuizen. Wijl nu de levenden niet weten, welk lot den gestorvene is beschoren, rusten zij hem toe met genoemde benoodigdheden, om den toegang tot het Paradijs gemakkelijker te maken. Wordt namelijk iemand afgewezen voor het Paradijs, dan kan hij door het aanbieden van geld den aartsengel licht omkoopen. Zoo is de gemoedelijke meening der Kurden.

* * *

De meeste Kurden van Eriwan zijn Sunnietische Mohammedanen. Hun kennis betreffende de leer van den Profeet gaat echter niet diep. Zij zijn halve Heidenen, zij weten, dat er één God is, dat er een Profeet Mohammed heeft bestaan, dat men dertig dagen in het jaar moet vasten, dat varkensvleesch onrein is en dat de Christenen ongeloovigen zijn. Doch hiermede is ook alles gezegd.

Niettemin bestaat bij hen een geloof aan geesten; de geheele wereld is volgens hen met booze geesten vervuld, die in holen, wouden, aan de oevers der rivieren enz. wonen, en het den menschen lastig maken. Er zijn ook vrouwelijke booze geesten, de zoogenoemde *alks*, die in het lichaam der vrouwen doordringen, haar longen en hart verteren, en aldus doen sterven.

Volgens de meening der Kurden zijn maan en zon broeder en zuster. De broeder (maan) koos voor zijn wandelingen den nacht, de zuster (de zon) den dag, omdat zij bang is voor de booze nachtgeesten. Bij een zonsverduistering bedekt de zuster (zon) haar aangezicht, om het innig verlangen des broeders te prikkelen. De sterren zijn lichtende punten, van welke God er voor ieder mensch één heeft bestemd; sterft een mensch, dan valt er een ster van den hemel.

LITTERATUUR.

M. Wagner. Reise nach Persien und dem Lande der Kurden. Leipzig, 1852.
J. Rich. Narrative of a residence in Kurdistan. London, 1836.
Rawlinson. Notes on a march through Luristan. (Journal Geogr. Soc. London, IX.)
Lerch. Forschungen über die Kurden. St. Petersb. 1857.
De Khanikoff. Mémoire sur l'ethnographie de la Perse. Paris, 1866.
P. v. Stenin. Die Kurden des Gouvernements Eriwan. Globus 67, 1896.

HOOFDSTUK XIII.

ARMENIË EN DE ARMENIËRS.

De ketens van het Taurische en Pontische gebergte in Klein-Azië zetten zich naar het oosten in de richting van den Kaukasus voort en eveneens breiden aan de Perzische randgebergten zich hooggebergten uit in noordwestelijke richting, om zich met armen bij den Kaukasus aan te sluiten. Hierdoor vormt zich het woeste bergland *Armenië*, dat in zijn noordelijke helling naar den Kaukasus *Georgië* heet, terwijl naar het zuidoosten het Armenische bergland in dat van *Kurdistan* overgaat.

Het centrale gedeelte van Armenië is een woest hoogland, dat door onderscheidene toppen van thans uitgebluschte vulkanen en door bergmeren gekarakteriseerd wordt, en door de afzonderlijke bergruggen een zeer afwisselend relief vertoont. De talrijke passen zijn betrekkelijk laag en alleen op de steile hellingen moeielijk te bereizen.

De continentale ligging van het Armenische Alpenland heeft ten gevolge, dat de winters met veelal noordenwinden zeer koud zijn, zoodat op de hoogvlakte van Erzerum (2030 meter) de sneeuw 5 à 6 maanden van het jaar blijft liggen en in het eigenlijke hooggebergte slechts zeer korten tijd verdwijnt. Alleen de Ararat, die 5156 meter hoog is, reikt tot boven de eeuwige sneeuwgrens. De zomer, met bovenal oosten- en zuidenwinden, is heet en droog en in het voorjaar heerscht er een korte regentijd met westenwinden.

In dit bergland vindt men het vaderland van het Armenische volk, een gesloten, homogene volksstam, die door het lichaamsuiterlijk zoowel als door de taal van de overige bewoners onderscheiden is. Wie eens met een Armeniër te doen heeft gehad, kent de leden dier volkengroep bijna onmiddellijk uit anderen terug, vooral de zuivere typen van het ras.

De echte Armeniër kenmerkt zich door een sterk beenig lichaam van hoogen groei, goed gebouwd, eenigszins tot zwaarlijvigheid overhellend, met ineengedrongen spieren en stalen zenuwen. Eigenaardig is het zwarte haar, dat ook de wenkbrauwen en den baard kenmerkt, het groote, donkere, niet zelden diepliggende oog, het breede, lage voorhoofd, de lange adelaarsneus, het sterke gebit, en het krachtig sprekende in het geheele uiterlijk. Lichamelijk schijnt de Armeniër als tot een krachtig lastdier geschapen.

Naar het uiterlijk hebben de Armeniërs veel Semietisch en tot voor kort was men wel geneigd, hen tot de groep der Semietische volken te brengen. Evenwel is het niet onwaarschijnlijk, dat de tegenwoordige Armeniërs als producten eener Arisch-Semietische volkenvermenging beschouwd moeten worden. Het Joodsche voorkomen, het weinig krijgszuchtig karakter en de schachergeest, die hen tot handelaren, geldwisselaars, enz. maakt, zijn ongetwijfeld eenige eigenschappen, welke op overeenkomst met de Joden wijzen.

Een anthropologisch onderzoek naar de Armeniërs werd in den laatsten tijd ingesteld door J. K. Twarjanowitsch 1) die als Russisch militair arts daartoe uitstekend in de gelegenheid was. Deze kwam tot de volgende resultaten.

De Armeniërs hebben donkere haren en oogen; de huidkleur van het gelaat is donkerder dan aan de overige deelen des lichaams. Het lichaamshaar ontwikkelt

---

1) J. K. Twarjanowitsch. Beiträge zur Anthropologie der Armeniër. Mit einigen Tabellen, (St. Petersburg, 1897).

EEN BERG-ARMENIËR VAN DEN KAUKASUS.

zich zeer vroeg en groeit krachtig; ook de baard ziet men zeer vroeg bij hen. De schedel der Armeniërs is brachycephaal (van 82,9 pCt.); vervormingen van den schedel komen betrekkelijk veel voor. De neus is groot, de neusrug gekromd, het gezicht is smal, de kin is spits, de mond is van gemiddelde grootte, de lippen zijn dik en iets omgestulpt. De lichaamsgrootte overtreft het gemiddelde; zij bedraagt gemiddeld 167,1 cM. Het mannelijk geslacht is talrijker vertegenwoordigd dan het vrouwelijke.

De Armeniërs bewonen tegenwoordig slechts voor een klein gedeelte hun oorspronkelijk vaderland. Het volk heeft zich over Klein-Azië, Noord-Syrië, Perzië, Kaukasië en Europeesch Turkije in kleine koloniën verbreid, en is zelfs in Zevenburgen en Polen doorgedrongen. Overal komen zij om handel te drijven en geldzaken te verrichten. Zij bekleeden ook aanzienlijke betrekkingen. Bovendien heeft de ligging van hun land er aanleiding toe gegeven, dat zij onderscheidene talen spreken en als tolken goeden dienst doen.

Zoo maken de Armeniërs een versnipperde natie uit, maar hun leden vormen overal gesloten gemeenschappen. Wel zijn de Armeniërs niet zoo verstrooid als de Joden, maar toch kan men hen in enkele opzichten met dezen vergelijken. Ook zij stonden, zelfs nog in de laatste jaren, in het Turksche Rijk aan een vervolging bloot, welke aan de Jodenvervolgingen doet denken.

Het aantal Armeniërs wordt op ± 2 millioen geschat. Daarvan wonen er (volgens schatting) in Perzië en de landen ten oosten hiervan ± 43,000, in Europeesch Turkije 400,000, in Rusland ½ millioen, in Afrika 5000, in Zevenburgen, Hongarije en Gallicië 16,000 en in het overige Europa 10,000 1).

Bij de Armeniërs moet men wel onderscheiden de landbevolking in het bergland van de internationale Armeniërs, die langs de kust van Klein-Azië en elders verbreid zijn. De eersten leiden over 't geheel een armoedig, ruw en ellendig bestaan. Zij wonen met het vee tezamen in armoedige aarden hutten en leven in bestendige vrees voor plundering van Kurden of andere roovers. Hun steden zijn ruïnen, hun woningen vol stank en ongedierte, doch hun familieleven wordt rein bewaard. Bovenal wijken zij van vele Oostersche volken af in de erkenning van de zelfstandigheid der vrouw naast den man. Het Armenische familieleven draagt een streng patriarchaal karakter. Vader en moeder worden hoog geëerd en voor vrouw en kind is de huisvader een soort van halven god. Zoolang de hoofden der familie, vader en moeder, leven, blijft de familie ongescheiden bij elkander, en allen gehoorzamen den huisvader. Na den dood der ouders wordt gewoonlijk de oudste zoon het hoofd der familie.

* * *

Omtrent het familieleven der Armeniërs moeten wij in eenige nadere bijzonderheden treden.

De familievader vereenigt niet zelden de geheele familie van 20 à 30 personen onder zijn bestuur. Absoluut gebieder is hij daar evenwel niet en evenmin van rechtswege de bezitter van hetgeen hij beheert. In werkelijkheid is het de familiegemeenschap, die bezitster is van alle roerende en onroerende goederen. Wel regelt het familiehoofd alle zaken, doch in vele gevallen raadpleegt hij daarbij de oudsten der familie. De macht van het hoofd heeft derhalve geen vaste grenzen; zij strekt zich hier verder, daar minder ver uit, doch bij het vervreemden van eenig bezit moet het hoofd niet alleen *raad* vragen, doch ook *toestemming* ontvangen.

In deze familie-gemeenschap werkt ieder naar zijn vermogen, zijn krachten en capaciteiten, om nuttig te zijn, en ieder brengt de opbrengst van zijn arbeid aan de gemeenschap. De leden toch wonen onder hetzelfde dak en om denzelfden haard, die geheiligd wordt door ieder. Zij werken op hetzelfde land en eten aan de

---

1) De Russische Lt. Zelony, Vice-President der Kaukasische afdeeling van het Russisch Geogr. Genootschap in Tiflis, geeft de volgende mededeelingen omtrent de verbreiding der Armeniërs, ontleend aan opgaven, die niet voor publicatie bestemd zijn. De Armeniërs zijn over negen vilajets van Aziatisch Turkije verbreid, doch nemen in slechts vijf kasas (kantons), rondom het Wanmeer, meer dan de helft der bevolking in, terwijl zij zich elders in de minderheid bevinden. In Trans-Kaukasië maken zij 20 pCt. en in Cis-Kaukasië 1 pCt der bevolking uit; in geheel Kaukasië gemiddeld 13 pCt. In Russisch Armenië leven meer Armeniërs dan in het Turksche Rijk.

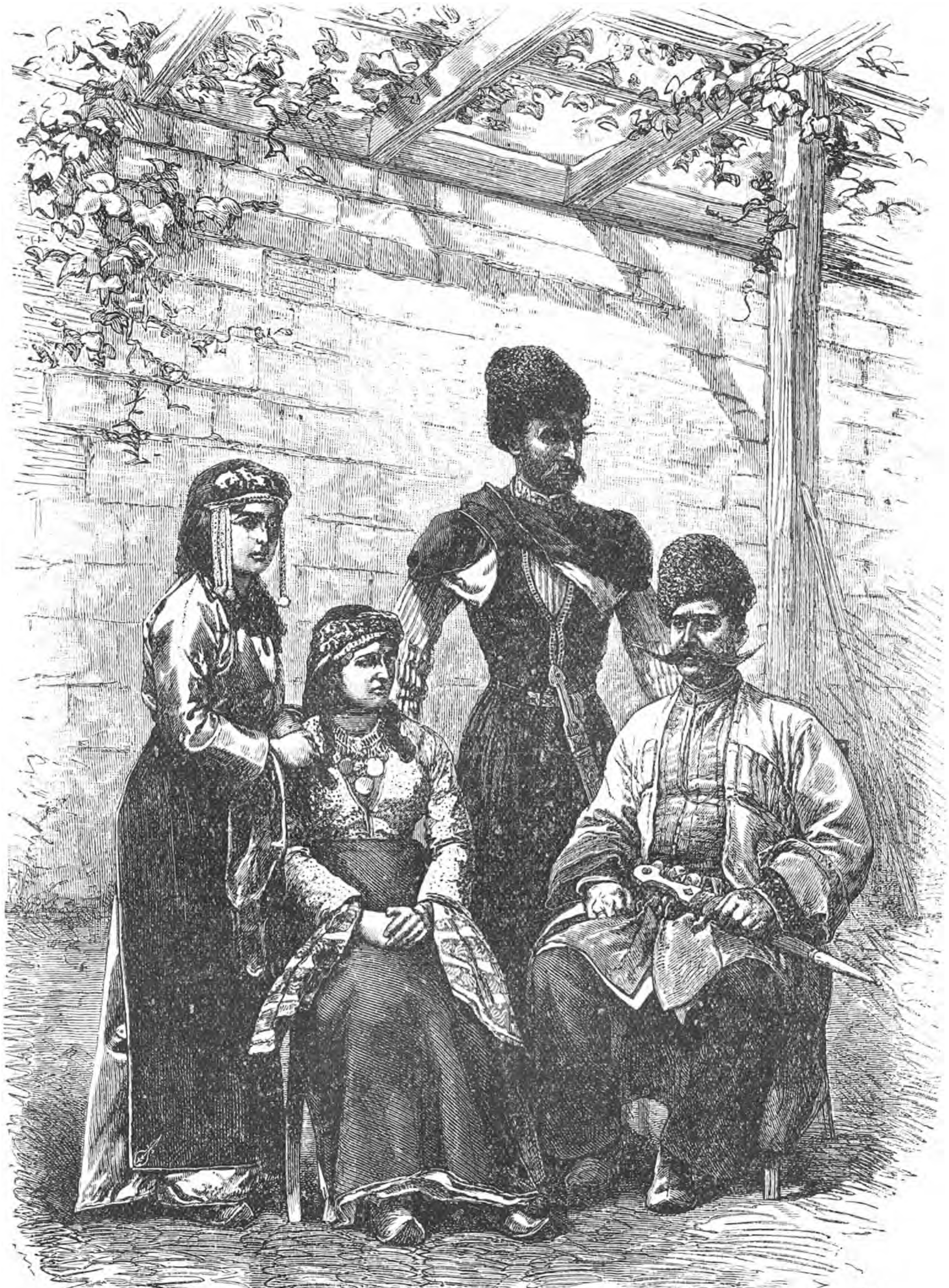

VOLKSTYPEN EN KLEEDERDRACHTEN. ARMENIËRS.

gemeenschappelijke tafel. Het persoonlijk egoïsme heeft zijn plaats afgestaan aan het familiebelang, waarin ieder ook zijn persoonlijk belang ziet.

Toch is de persoonlijke vrijheid niet geheel ter zijde gesteld. De onafhankelijkheid schept echter een solidariteit onder de familieleden en bij het gemis van een absoluut hoofd worden zij vereenigd door een band van genegenheid.

Bij splitsing van het bezit en het uit elkander gaan der familie vindt de verdeeling plaats bij staken. De familiebezitting wordt in zooveel gelijke porties verdeeld, als de grondvester dezer gemeenschap zonen heeft, zonder te letten op de nakomelingen, welke dezen bezitten. Alleen de verdeeling van landbouw-producten en andere noodzakelijke benoodigdheden maakt een uitzondering op dien regel van verdeeling. Hieruit blijkt, dat er zorg gedragen wordt voor het noodige. De meisjes blijven over 't geheel van de erfenis des vaders uitgesloten. Dit geschiedt op grond van het gewoonterecht, hoewel de positieve wet des lands ook het erfrecht der meisjes erkent. Alleen de mannelijke nakomelingen erven het bezit en den ouderlijken haard.

In geval van het uitsterven van een mannelijken staak wordt er een nieuwe gemeenschap gevormd. Soms ook kan hevige oneenigheid tusschen de broeders eener familie tot verdeeling der erfenis aanleiding geven, zelfs nog tijdens het leven van den familievader. Hieruit blijkt ook, dat niet het hoofd, maar de familie bezitter is. Doch de familieleden, die tot een dergelijke verdeeling overgaan, hebben hun goeden naam in de oogen van het volk verloren. Men doet dan ook alles, om een dergelijke scheiding en oplossing der familie te voorkomen, die voor velen den strijd om het bestaan moeielijker maakt. Doch juist de oudere leden eener gemeenschap vragen soms hun aandeel op, om alleen gemakkelijker te leven.

Het landbouwbedrijf maakt dikwijls de samenwerking van een groot aantal handen tegelijk noodig. Deze kunnen door de familiegemeenschap geleverd worden, en die omstandigheid werkt mede, om de familieleden langer als een gemeenschap bij elkander te houden.

Als het familiehoofd oud wordt en zijn krachten verminderen, doet hij meestal vrijwillig afstand als hoofd en de oudste zoon neemt zijn plaats in. De grootvader roept de geheele familie, mannen en vrouwen, ouderen en kinderen om zich heen, en geeft hun zijn patriarchalen zegen. Daarbij bedankt hij hen allen voor de betoonde gehoorzaamheid, en verklaart daarbij, dat hij besloten heeft zijn waardigheid aan zijn zoon over te dragen. Vervolgens brengt men den grijsaard water, hij bevochtigt zijn handen en besprenkelt vervolgens de handen van den opvolger met eenige druppels, om geluk en overvloed op dezen te doen overgaan. Daarna wordt de beurs aan het nieuwe familiehoofd overhandigd; de vader omhelst zijn zoon, en een nieuw opperhoofd is in de plaats van het oude gekomen, welke laatste nu in rust zijn dagen bij de familie doorbrengt.

Wanneer het familiehoofd ongeschikt wordt, om zijn taak te vervullen en het bestuur te voeren, ontheft de gemeenschap hem van zijn post en stelt zij zijn broer of zoon voor hem in de plaats.

Naast het familiehoofd, den „pater familias", staat de familiemoeder, „mater familias", wier gezag zich uitbreidt over alle huiselijke zaken. Zij wordt *Tantekin* genoemd, hetwelk gewoonlijk vertaald wordt als „familiemoeder", doch dat eigenlijk beteekent: „huisdame", (dame de la maison). Haar plaats is naast die van den familievader, den *Tanmédz* 1), zooals deze genoemd wordt, haar echtgenoot. Als de echtgenoote van den familievader sterft, gaat de titel van familiemoeder over op de echtgenoote van den toekomstigen opvolger van den familievader. Alle vrouwelijke leden der gemeenschap zijn onderworpen aan haar bestuur; zij wijst den vrouwen de werkzaamheden aan, zij heeft te bevelen en wordt gehoorzaamd. De huishoudelijke werkzaamheden zijn verdeeld onder alle vrouwen der gemeenschap en ieder vervult stilzwijgend haar plicht. Het is den vrouwen verboden, met de volwassen jongelieden te spreken, zelfs tot haar echtgenooten, in tegenwoordigheid van anderen, maar het staat hun vrij in een noodig geval met vreemden te praten. Het onderste gedeelte van het gelaat is met een soort foulard overdekt en op leeftijd dragen zij een sluier.

---

1) Dit woord, gewoonlijk vertaald door familievader of hoofd, beteekent eigenlijk: „de groote van het huis".

In 't algemeen kan men zeggen, dat de schoonvader sterft, zonder ooit de stem van zijn schoondochter te hebben gehoord.

Wat de reden van dit strenge verbod van spreken zal zijn? Maxime Kovalewski, in zijn studiën over de zeden der Osseten, beschouwt dit als een voorzorgsmaatregel tegen den te vrijen sexueelen omgang van de leden der familie-gemeenschap.

Terwijl de gehuwde vrouw over 't geheel gesluierd is, loopt het ongehuwde meisje vrij rond zonder sluier; zij spreekt vrij met ieder en danst gaarne met de jongelieden. In de Armenische familie is het jonge meisje vrij, terwijl de getrouwde vrouw de gerespecteerde familiemoeder is. Den familievader wordt een zekere achting toegedragen, doch de familiemoeder is het voorwerp van de hoogachting en toegenegenheid van iedereen; zij is in waarheid de moeder van allen. Aan haar vertellen de jongelieden de geheimen van hun hart; zij werkt en zorgt voor aller welzijn.

Voor het huwelijk van een meisje is de toestemming der wederzijdsche ouders en van het familiehoofd voldoende. Het meisje, dat huwt, verlaat haar gemeenschap, om in die van haar echtgenoot te treden, waar zij in alles deelt, in vreugde en verdriet. Daar zal zij misschien eens de plaats van „mater familias" innemen.

De patriarchale verhoudingen bij de Armeniërs zijn ongetwijfeld merkwaardig en daarom stonden wij hierbij iets langer stil. Toch zal menig lezer, die met de toestanden bij de ouderwetsche boeren-bevolking in het oosten van Nederland bekend is, of vooral hij, die daar de toestanden van een halve eeuw geleden kende, ook bij deze veel sporen van het patriarchale kunnen vinden. Dat de vrouw des huizes van groote boeren des morgens het land rondging, om haar bevelen omtrent den arbeid te geven, kwam voor. Ook hier vond of vindt men 2 à 3 geslachten gelijktijdig bij elkander, onder één dak wonend, gemeenschappelijk den arbeid verrichtend en in het bezit deelend. Wel wordt dit tegenwoordig anders, doch sporen er van vindt men nog o. a. te Staphorst, Friezenveen, enz. Wij zijn er van overtuigd, dat, als in het volksleven der oude Germanen dieper kon worden doorgedrongen, men daar vele sporen van eigenaardigheden zou vinden, die wij thans bij vreemde volken als iets geheel bijzonders opmerken. De menschelijke cultuurgeschiedenis heeft in alle landen en onder alle volken meer punten van overeenkomst, dan men gewoonlijk vermoedt, en daar zij niet overal even ver voortgeschreden is, vindt men verschillende phasen uit den loop der eeuwen nog geographisch naast elkander.

* * *

De Armeniërs in den vreemde blijven, hoe ook versnipperd, toch door een nationalen band vereenigd, en zij gevoelen zich overal verplicht, een familielid, een landgenoot of de geboorteplaats met raad en daad te helpen. Overal blijft het bewustzijn in de Armeniërs leven, dat zij een afzonderlijke kerk vormen, een afzonderlijk volk zijn; volk en kerk zijn hun als één polsslag, één gedachte. Daardoor is het nationale gevoel zoo krachtig, zoo duurzaam en ook zoo gevoelig. Zijn volk en zijn geloof zal de Armeniër niet verzaken. Al is hij in zijn hart niet krijgszuchtig, al is hij in den vreemde onderworpen, niet zelden tot kruiperig wordens toe, hij verloochent dat diep gewortelde beginsel niet.

Het is waar, dat het karakter der Armeniërs niet zonder vlekken is en veel bezit, dat niet in Europeeschen geest valt, doch hun deugden zijn ook vele. Het volk is over 't geheel nuchter, matig, vlijtig, spaarzaam en bescheiden; in de steden van Europa zijn zij bijzonder hoffelijk, gaan fijn gekleed, doch daarbij worden zij beheerscht door een praktischen zin, die hen tot buigzaamheid brengt, waar het betreft geld te verdienen.

De vervolging en onderdrukking der Armeniërs door de Kurden en de Turken heeft in den laatsten tijd weer meer de aandacht op deze bevolking gericht. Gedeeltelijk was het een geloofsstrijd tegen de Christenen, gedeeltelijk een rassenstrijd, die gevoerd werd tegen een ijverig en bekwaam volk, dat bij den strijd om het bestaan door zijn succes Turken en Kurden overtreft. Er is een roepstem gegaan door de Christelijke wereld om hulp te bieden, doch met kalmte heeft men tot nog toe dien strijd van verre aanschouwd.

Het is ontegenzeggelijk een feit, dat de Armeniërs in den economischen strijd veel

op de Turken vóór hebben en hun afgunst hebben gewekt. Ook voor de beschaving van Klein-Azië hebben de Armeniërs groote beteekenis. Zij zijn de baanbrekers voor de west-Europeesche inzichten in Klein-Azië; de zonen der Armeniërs, waarvan velen aan de west-Europeesche universiteiten studeeren, zijn de bemiddelaars, om het rijk van de Porte in Azië met nieuw leven te bezielen.

De Armeniërs toch zijn vol energie, vol wetenschappelijken zin, vol liefde voor geestelijken arbeid. Waar zich eenige Armeniërs nederzetten, verrijzen spoedig een

ARMENISCHE WEEZEN UIT ERZERUM.

school en een kerk, en verschijnt weldra een courant. Geen ander volk heeft in den vreemde zoovele middelpunten van nationaal leven gevormd als de Armeniërs.

De Armeniërs bezitten eigen hoogescholen in Etschmiadzin, Tiflis, Konstantinopel, Smyrna, Jeruzalem, Weenen, Parijs, Moskou, Petersburg, Venetië en elders. Vooral Moskou is in Europa een middelpunt van Armenische wetenschap. Het beste, dat in het Turksche Rijk geschreven wordt, vloeit uit de pennen van Armeniërs, die als journalisten groote bekwaamheid hebben. Evenwel is de wetenschappelijke zin der

Armeniërs minder speciaal scheppend, dan wel nauwkeurig onderzoekend, wat het verledene heeft opgeleverd. Daardoor hebben zij aanleg voor geschiedenis; hun geschriften, helder van stijl, leveren goede geschiedbronnen.

* * *

De Armeniërs noemen zichzelf *Haik* (d. i. heeren) en in het Perzisch heet hun land daarnaar *Hajastan*. Den naam Armeniërs hebben zij ontvangen van de Mediërs, die dezen naam van een enkelen naburigen stam op het geheele land en volk overdroegen. In den Bijbel wordt Armenië *Thogarma* genoemd.

Reeds vroeg hadden de Armeniërs in hun bergen een zelfstandig staatswezen en door onderwerping der omringende volken breidden zij hun gezag uit. In het noorden onderwierpen zij Iberische, in het zuiden Kurdische en Assyrische stammen. De Armeniërs zelf werden bestuurd door nationale koningen, en in de onderworpen landen hadden zij een militairen leenadel gevestigd, waardoor hun gebied in een groot aantal kleine leenvorstendommen verdeeld werd. Naast die leenmannen bestonden alleen de lijfeigene boeren.

Armenië moest al vroeg de opperheerschappij van het Assyrische en Medische Rijk erkennen en werd later een satrapie van het Perzische Rijk, om eindelijk met Perzië in het Rijk van Alexander den Groote te worden opgenomen.

Na Alexander's dood kwam Armenië onder de Seleuciden tot Antiochus den Groote, en nadat deze door de Romeinen werd verslagen, vielen twee stadhouders hem af, van welke *Artaxias* in Groot-Armenië en *Zadriades* in Klein-Armenië een rijk stichtten, welke beiden door de Romeinen als koningen erkend werden.

De geographische ligging maakte Armenië tot een kampplaats, waar Perzen, Romeinen, Grieken en Arabieren elkander ontmoetten. Daardoor was Armenië onophoudelijk gemengd in de geschiedenis van de aangrenzende volken, zeer tot nadeel van zijn eigen ontwikkeling en nationaliteit. Aldus werd het land feitelijk een stootblok, dat de aanvallen van buiten moest afweren.

Zoo beschouwden de Romeinen Armenië als een schutsmuur tegen de invallen van Parthen en Perzen; de Romeinsche keizers achtten dit land een voorpost van het Rijk en dit was een der redenen, waarom men er in berustte, Armenië's zelfstandigheid te erkennen.

De geschiedenis van Armenië, nu eens met eigen vorsten, dan weer onderworpen aan anderen, levert verder een reeks van zeer afwisselende toestanden, welke wij niet zullen nagaan. Het is voldoende, als wij er op wijzen, dat in den aanvang der 15e eeuw de Turkmenen zich meester maakten van het land. Zij werden in het begin der 16e eeuw op hun beurt verdreven door de Perzen en dezen moesten weder wijken voor de Turken, die in het westelijk gedeelte nog de heerschappij voeren, terwijl het noordelijk gedeelte aan Rusland moest worden afgestaan.

De veroveringen, door Rusland hier gemaakt, hebben Armenië voor Europa geopend. Vroeger slechts weinig bekend, heeft Armenië zich sedert in groote belangstelling mogen verheugen, en werd het land door velen bereisd en beschreven.

* * *

Al zeer vroeg werd in Armenië het Christendom aangenomen; Gregorius de Verlichte bekeerde in de vierde eeuw den koning en een groot gedeelte des volks tot de Christelijke kerk. Reeds in het midden der 5e eeuw werd de Bijbel in de Armenische taal overgebracht. Wel had het Christendom hier een zwaren strijd met de aanhangers van den Perzischen vuurdienst te voeren, maar het hield toch stand in dien strijd. Het Christendom in Armenië ging in het laatst der 5e eeuw meer en meer tot de leer der Monophysieten over (zie pag. 78) en stond daardoor geïsoleerd tegenover de overige Christenen. Uit politieke redenen werd er gewerkt om die scheiding op te heffen, en in 1439 kwam het tot een vereeniging met de Roomsch Katholieke kerk, waarbij de Armenische kerk wel de leer van de twee naturen van Christus moest aannemen, doch verder haar ritueele en andere eigenaardigheden zou bewaren. Tot deze vereeniging traden echter alleen de buiten Armenië wonende leden der Armenische kerk toe en aldus ontstond er een scheuring in deze kerk, die dikwijls tot verbitterden onderlingen strijd aanleiding gaf, en

waarbij de Geünieerde Katholieke Armeniërs zelfs tot vervolging hunner schismatische Christelijke landslieden van wege de Porte aanleiding gaven, (o. a. in 1815, 1827—'28). Daar de rijksten en het meest ontwikkelde gedeelte der natie tot de Katholieken behoorden, was hun invloed niet zelden aanzienlijk. Nog in 1879 ontstond er strijd, doordien zelfs de geünieerden den door den Paus benoemden bisschop Hassan niet wilden erkennen, welke strijd eerst in 1880 werd bijgelegd.

De Armenische kerk verkreeg een politieke beteekenis, toen de Porte na de verovering van Konstantinopel de gezamenlijke orthodoxe onderdanen als „Rum Milleti" d. i. „Romeinsche natie" onder den Patriarch Gennadus in kerkelijken en wereldlijken zin gesteld had. Ook de Armeniërs werden bij die gelegenheid als een kerkelijk politiek lichaam, de „Ermeni Milleti" (Armenische natie) erkend en onder het Armenisch Patriarchaat gesteld, dat met gewichtige wereldlijke bevoegdheden was toegerust. Later verdween die macht langzamerhand en tegenwoordig is daarvan weinig meer overgebleven dan het voorzitterschap van een nationalen raad. In den laatsten tijd is echter meer en meer het streven ontwaakt, om den Patriarch der hoofdstad in grooter afhankelijkheid van den Katholikos in Etschmiadzin te brengen, en daardoor den Russischen invloed te versterken, wat tot nog toe tegengehouden werd.

* * *

Het dogma en de ritus der schismatische Armeniërs naderen meer die der oude Grieksche kerk. Het hoofdverschil met deze wordt gevormd door de leer der vermenging van de Goddelijke met de menschelijke natuur in Christus tot één geheel. Eigenaardig is bij hen de erkenning der zeven sacramenten. De doop geschiedt door drievoudige besprenkeling en onderdompeling, waarmede zij tegelijk de toediening van het vormsel verbinden; bij het avondmaal wordt ongezuurd brood, in onvermengden wijn gedoopt, rondgediend en het laatste oliesel wordt enkel aan geestelijke personen onmiddellijk na den dood toegediend.

De Armeniërs vereeren heiligen, doch gelooven aan geen vagevuur. In vasten gaan zij zelfs den Grieken voor. Zij vieren niet zoovele feesten als dezen, maar vieren ze strenger. In Turkije hebben hun godsdienstoefeningen meest des nachts plaats.

De mis wordt bediend in het oud-Armenisch, de prediking geschiedt in het nieuw-Armenisch. Hun hierarchische regeling wijkt weinig van die der Grieksche kerk af. Etschmiadzin aan den Ararat is tegenwoordig de zetel van den Katholikos, zoodat deze zich op Russisch gebied bevindt. Elk Armeniër dient op zijn minst eenmaal in zijn leven een bedevaart te doen naar die stad. De heilige olie, welke de Katholikos verkoopt, en de heilige bedevaarten der Armeniërs verschaffen den Katholikos de middelen, om de uitgaven voor den godsdienst en de onderwijs-inrichtingen te bestrijden. De Patriarchen van Konstantinopel en Jeruzalem en de aarts-bisschoppen worden door hem aangesteld. De overige geestelijken hebben gelijken rang als de priesters der Grieksche kerk; zij ontvangen geen bezoldigingen, doch leven van aalmoezen.

Een eigenaardige klasse van geestelijken zijn de *Wartabieds*, een soort van gegradueerde geleerden, die als monniken voor de wetenschappen leven en enkel tot vicarissen der bisschoppen gebruikt worden.

De wereldlijke geestelijken mogen eenmaal huwen, doch geen tweede vrouw nemen.

De nationale Armenische kerk, welker leden dikwijls, echter tegen het inheemsche spraakgebruik, *Gregorianers* genoemd worden, beschouwt als haar opperhoofd den te Etschmiadzin resideerenden „oppersten Patriarch en Katholikos van alle Armeniërs." Hij wordt gekozen door een nationaal concilie van alle Armeniërs. Aan de Russische regeering moeten twee candidaten worden voorgedragen, van welke de een als Katholikos, de tweede als plaatsvervanger benoemd wordt.

Als hoogste dignitarissen van de tweede klasse hebben de Patriarchen van Jeruzalem en Konstantinopel grooten invloed. Zij danken het ontstaan hunner waardigheid aan de vorsten, die, over talrijke Armeniërs gebiedend, een eigen, oppersten ordinarius binnen de grenzen van hun rijk wilden hebben.

De Mamelukken-sultan van Egypte, die tevens over Syrië heerschte, stelde het Patriarchaat te Jeruzalem in, 1311, waar de Patriarch tegenwoordig nog resideert

in het St. Jakobsklooster. Zoo wilden ook de Turken een Armenischen Patriarch in Konstantinopel, en in 1461 werd dit Patriarchaat ingesteld. De macht dezer Patriarchen wordt beperkt door de Nationale Synode.

Evenals bij de Grieken wordt de hoogere geestelijkheid bij de Armeniërs gerecruteerd uit de monniken, vooral uit hen, die den rang van „bardapet" d. i. prediker of leeraar bezitten. Het aantal kloosters is zoowel in Russisch als in Turksch en Perzisch Armenië zeer groot en gedeeltelijk zijn zij rijk aan grondbezit. Het aantal monniken is echter niet aanzienlijk en bij de niet-geünieerde Armeniërs is het kloosterwezen in verval. De meer modern gevormde Armeniërs willen niets weten van het monnikendom.

De met Rome vereenigde Armeniërs, de „geünieerden", staan onder den Armenischen Patriarch van Cilicië te Konstantinopel. Hij bestuurt ongeveer 13,000 Katholieke Armeniërs.

* * *

De stichting van Protestantsche gemeenten onder de Armeniërs dagteekent eerst van den jongsten tijd. Bovenal kwamen die voort uit de verbreiding der oud-Armenische Bijbelvertaling door het Russisch en Engelsch Bijbelgenootschap.

Een zware catastrophe heeft Armenië in den laatsten tijd doorgemaakt. De vrede van Berlijn in 1878 schreef hervormingen in Turksch Armenië voor, maar de Armeniërs zijn integendeel meer dan ooit aan de willekeur der Pascha's prijsgegeven. Sedert 1890 vooral werd de toestand ellendiger en Turksche troepen wedijverden met de bandelooze horden der Kurden, om de Armeniërs te berooven en te onderdrukken. Bloedige slachtingen hadden plaats onder de Armeniërs in het Turksch gebied. In 1894 begon met het bloedbad van Sasien een menschenmoorderij op groote schaal. Wel is de aandacht der beschaafde wereld hierop gevestigd, doch tusschen beiden treden geschiedde niet. Thans schijnt er weder betrekkelijk rust te heerschen.

* * *

De Armenische taal behoort tot de Indo-Europeesche familie, doch is als een zelfstandige tak daarvan te beschouwen. De meeste overeenkomst vertoont zij met het Grieksch en Slavisch. Men onderscheidt het *Oud-Armenisch*, nog tegenwoordig de taal in den godsdienst en van de geleerden, en het *Nieuw-Armenisch*, de volkstaal, die vooral door vreemde invloeden gewijzigd is.

De Armenische litteratuur dankt haar oorsprong aan het Christendom. Die litteratuur is zeer rijk, bovenal aan godsdienstige werken.

LITTERATUUR OVER DE ARMENIËRS.

Saint Martin. Mémoires historiques et géographiques sur l'Arménie. Paris, 1818.
Issaverdens. Armenia and the Armenians. Venetië, 1874.
Creagh. Armenians, Koords and Turks. London, 1890.
Langlois. Essai historique sur la constitution sociale et politique de l'Arménie. Petersburg, 1860.
B. Chantre. A travers l'Arménie Russe. Paris, 1883.
Agap Megavorian. Etude ethnographique et juridique sur la famille et le mariage arméniens. Lausanne, 1894.
N. Fr. Gregor. Historia of Armenia. London, 1897.
Lepsius. Armenia and Europe. London, 1897.
Correspondence respecting the introduction of reforms in the Armenia-provinces of Asiatic Turkey. London, 1896—'97.

HOOFDSTUK XIV.

KLEIN-AZIË EN ZIJN BEWONERS.

Klein-Azië, het *Anadolië* of *Anatolië* (= morgenland) der Turken en Grieken, vormt een schiereiland, dat zich als een brug van Azië uitstrekt naar Europa. Door deze ligging heeft het een belangrijke beteekenis verkregen voor het volkenverkeer, en werd het de bemiddelaar tusschen het Oosten en het Westen, vanwaar de beschaving van het morgenland zich over de eilanden naar Griekenland verbreidde. De beteekenis van Klein-Azië lag meer hierin dan in eigen daden en scheppingen.

De natuur des lands in Klein-Azië vertoont groote afwisseling. Klein-Azië is aan de randen een bergland, in het binnenland een tafelland van 1000—1300 meter hoogte, welks hoogste gedeelte ligt in *Tüs-Gölly*, d. i. het zoutmeer, (770 M.), aan den rand eener naakte steppe, ten noorden van Konia. Onderscheidene bergketens uit Armenië zetten zich in Klein-Azië voort. De belangrijkste dier ketens is de *Anti-Taurus*, die zich langs de zuidkust onder verschillende namen voortzet. De Taurus is een hoog, jura-achtig bergland van 150 K.M. breedte, dat den zuidoost-rand van het Klein-Aziatische plateau vormt.

Groot is de tegenstelling tusschen het bergland in het zuiden en het binnenland van Klein-Azië. Langs de zuidelijke helling is het gebergte met wouden bedekt, afgewisseld door vruchtbare dalen met een milde sub-tropische natuur en een rijkdom aan voortbrengselen. Doch nauwelijks is men het gebergte naar het noorden overgestegen, of de hoogvlakte vertoont zich in al haar naaktheid, bijna geheel boomloos, met een steppe- of woestijn-karakter, hier en daar door het ontbreken van afvloeiing naar zee ware zoutsteppe, met zoutmoerassen en zoute meren. „Een Aziatische hoogvlakte, gevat in een Europeesch kustland," aldus noemt Perrot Klein-Azië zeer juist.

In het westen wordt de hoogvlakte door lage ketens bezet, die in de richting der Egeesche Zee loopen, en daar in tal van voorgebergten en eilanden eindigen, waardoor de rijke geleding dier kust ontstond. In de lengtedalen tusschen deze hoogten slingeren zich kronkelende kleine rivieren naar het westen, waarvan de bochtige Meander een zekere beroemdheid heeft verkregen.

Dat westelijk Klein-Azië met zijn rijke afwisseling van vruchtbare dalen, niet te hooge bergketens, heldere rivieren met watervallen, schoone meren en een heerlijk klimaat, is een bekoorlijk land, door de natuur aangewezen tot de hoogste ontwikkeling, welks groote vloek in de historie echter was de ligging tusschen twee werelddeelen, wier volken elkander bestreden, en welks ongeluk tot nog toe de heerschappij der Turken is. Evenwel was hier het cultuurland der oudheid, waar ruïnen en archeologische opgravingen ons nog in den bloeitijd van dien thans vervallen roem kunnen verplaatsen.

De noordkust van Klein-Azië wordt ingenomen door het *Pontische kustgebergte*, meestal kalkketens, die minder gesloten zijn dan in het zuiden, en daardoor aan onderscheidene rivieren den weg open laten naar de Zwarte Zee. Het landschap van noordelijk Klein-Azië is vol afwisseling; de streken langs den spoorweg Skutari—Ismud leveren de meest romantische natuurtafereelen op. Hooge bergen, tuinen, wouden, boschage en wijnbergen volgen in rijke afwisseling op elkander; noteboomen, kastanjes, vijge- en allerlei zuidelijke boomen, wisselen af met schoone bouwlanden, die de dorpen omringen. Doch verder naar het binnenland wordt het landschap meer kaal en naakt. De wouden worden zeldzamer; weideland, kunstmatig besproeid

bouwland vindt men er nog, doch het schoone verdwijnt meer en meer. Zoo is in het algemeen Klein-Azië te beschouwen als door een zoom van wouden langs de kusten omringd, die naar het binnenland afnemen. Een gevolg van deze natuurlijke gesteldheid is ook, dat de steden in de kuststreken gevonden worden, en dat de dichtheid der bevolking naar het binnenland eveneens afneemt. Vooral langs de west- en zuidkust vindt men de grootste volksdichtheid, (zie de kaart op pag. 8).

* * *

De oudste bewoners, die zich in Klein-Azië vestigden, schijnen, voor zoover bekend is, tot de Indo-Europeeërs te hebben behoord, en verbreidden zich waarschijnlijk van het oostelijke bergland naar het westen. Doch naast dezen woonden er waarschijnlijk ook volken van Semietische afkomst. Volgens de oudste berichten der Grieken namen de Syriërs een groot gedeelte van het midden en oosten des lands in. En hoewel deze naam als volksnaam verdween, taal, zeden en godsdienstgebruiken gaven bewijzen, dat de Cappadociërs, Ciliciërs, Pamphyliërs, Lyciërs, Pisidiërs en Paphlagoniërs tot de Syriërs en Phoeniciërs behoorden, en dat de oude Indo-Europeesche bevolking van de Semieten verscheidene eigenaardige gewoonten en zeden had overgenomen. Door het levendig verkeer langs de kust heeft hier eeuwen lang een voortdurend geven en nemen plaats gevonden, tot zich ten slotte een gelijksoortige beschaving had gevormd, door welker licht men Kreta en de kust van Klein-Azië van Lycië tot Troas in de oudheid ziet beschenen. Zoo werden, om enkele voorbeelden te noemen, bij de Ciliciërs dezelfde natuurgoden met dezelfde buitensporige godsdienstvormen vereerd als bij de Syriërs, Phoeniciërs en Babyloniërs. Ma of Mene der Cappadociërs, (bij wie ook de gewoonte der besnijdenis bestond) had in twee steden aan de boven-Saros en de Iris veel bezochte tempels, waar op dezelfde wijze als in de Syrisch-Phoenicische tempels, ter eere van de geboorte-godin de meisjes aan die godin hun maagdelijkheid toewijdden, nu eens door de gelofte van eeuwige kuischheid, dan weer door overgeving aan ontucht. Ook de mannen gaven zich niet zelden aan religieusen waanzin over, en ontmanden zich, om als verminkte „Gallen" en „Hierodulen" hun leven aan den heiligen dienst te wijden. In Tarsus, de rijke hoofdstad van Cilicië, welke gedurende de geheele oudheid voor een Tyrische kolonie gold, en in andere steden vereerde men Baäl-Melkart met groote vuurfeesten. De rotsgraven van Xanthus in het bekoorlijke dal van dien naam, met hun rijke sculptuurwerken, met nog niet verklaarde opschriften in een vreemde taal op de wanden en de sporen van oude schilderingen, geven getuigenis van een vroeger cultuurleven en ontwikkelde kunst, evenals in Egypte en Mesopotamië.

Wij kunnen hierop niet verder ingaan, omdat wij geen geschiedenis schrijven. Doch met vrij groote zekerheid mag men besluiten, dat de oorspronkelijke bewoners van Klein-Azië zich van de bergen van Armenië over Klein-Azië hebben verbreid tot aan de kusten der zeeën. En hoewel zij ook door vreemde invloeden en door de aankomst van vreemde volken van Thracische en oud-Grieksche afkomst uit elkander gingen in taal en zeden, in karakter en levenswijze, de religieuse voorstellingen en gebruiken, welke zij uit hun vaderland medegebracht of van de Semieten hadden overgenomen, namen met de geheele beschaving een gelijksoortige ontwikkeling aan, waarbij de innerlijke oude kern nog bewaard bleef, mede een gevolg van het ongestoord verkeer met de verwante cultuurstaten in het Oosten. Als de kern van dezen geloofskring mag men de voorstelling van een tweevoudige natuurkracht in haar tegenstelling en verbinding aannemen, en de voortbrenging als haar symbolische uiting er van aanmerken. Scheppend en vernietigend werkte deze kracht in de natuur en de gedachte lag voor de hand, om òf door het toegeven aan de geslachtsdrift als eerbied voor het voortbrengen, òf door onthouding als eerbiediging van het vernietigen, die krachten te vereeren, zooals wij dat boven aanwezen.

De verbinding van beide voorstellingen leidde tot de walgelijke voorstelling van een goddelijk tweeslachtig wezen, waarin de karakteristieke eigenschappen van man en vrouw vereenigd gedacht waren, en tot een cultus, waarbij beide geslachten de rollen verwisselden, en de mannen zich in vrouwen-, de vrouwen zich in mannenkleeren hulden, de mannen den arbeid van vrouwen, de vrouwen dien der mannen verrichtten.

De Grieken, die met het Oosten bekend waren, wisten zeker iets van deze gebruiken. Hieruit zijn waarschijnlijk de mythen ontstaan van Hercules, die in dienst trad van Omphale, koningin van Lydië, en wol spon; van de zegetochten van Dionysus door Azië en van het strijdbare vrouwenleger der Amazonen, die Klein-Azië in alle richtingen doortrokken, en ter eere van hun krijgszuchtige natuurgoden overal tempels bouwden en eindelijk over de zee naar het land der Skythen aan de Tanais (de Don) verhuisd zijn.

* * *

Een groot voordeel van de natuurlijke gesteldheid van Klein-Azië was de buitengewone kustontwikkeling, juist aan dien kant, waar een smalle zee het scheidde van een ander land, waar kunst en wetenschap in Europa hun intrede deden. Met Griekenland was Klein-Azië door een eilanden-brug verbonden, van Thracië was het slechts door smalle zeestraten gescheiden, die gemakkelijk werden overgetrokken. Zelfs vermeldt de mythe, dat Io, door Juno in een koe veranderd, de Bosporus zou zijn overgezwommen, zoodat dit water hiernaar den naam ontving. (Boes = rund, poros = overvaart).

Al is die mythe en afleiding onjuist, zij wijst toch op de gemakkelijke verbinding der kusten. Zoo ook was de Egeesche Zee meer verbindend dan scheidend tusschen beide werelddeelen en het valt niet te verwonderen, dat de geschiedenis van Griekenland met die van Klein-Azië in de oudheid samensmelt. De Grieksche bevolking vestigde zich langs de kusten van Klein-Azië en aldus ontstond er een Grieksche kustzoom, nauw met Europa verbonden door beschaving en natuur, die het Aziatische binnenland omsloot. Door de afsluiting der kustgebergten konden die kustbewoners betrekkelijk lang hun zelfstandigheid handhaven en hun beschaving bewaren naast de machtige Aziatische rijken. Maar er zijn ook weinig gedeelten der aarde, zegt E. Curtius, waar de historie zoo is samengedrongen in een enge ruimte. Het was de zee, die de kustbevolking zulk een kracht en beteekenis gaf, die hen er steden deed bouwen, en rijkdommen verzamelen, en hen in staat stelde, kunstwerken uit te voeren. Het was aan deze kust, dat de beschavingselementen van Egypte, Syrië, Perzië en zelfs van Indië samenstroomden en een nieuwen zelfstandigen vorm verkregen. De Homerieden schiepen daar de oudste litteratuur der Middellandsche Zee, de Jonische kunst bereikte daar haar toppunt van bevalligheid en trotschheid, de philosophen schiepen daar hun wijsgeerige stelsels; het was in Klein-Azië, in Mylete, dat Anaximander, Hecataeus en Aristagoras hun eerste kaarten teekenden op platen van brons. Te dikwijls wordt het oude Klein-Azië voor Griekenland in de schaduw gesteld, wat kunst en wetenschap betreft, doch de opgravingen bewijzen, dat het in geen geval bij het eigenlijke Griekenland ten achter stond.

Elke schrede in Klein-Azië is een wandeling in het verleden. Geen land, zelfs niet het tegenwoordige Griekenland, bezit zooveel puinhoopen en ruïnen als Anadolië. Bijna elke vierkante mijl heeft haar gedenkteeken, hetzij als overblijfsel van een muur, een stuk van een kolom, een doodenstad, een raadselachtige grafheuvel, of wel de boven den grond uitstekende overblijfselen van een klassieke stad, alle bewijzen van vergane grootheid.

De oorzaak van dat verval ligt in de geschiedenis.

Klein-Azië was lang het tooneel van den strijd tusschen de machtigste veroveraars en de vermaardste volken der wereldgeschiedenis. Meden en Perzen streden hier met de Skythen, de Grieken met de Perzen, de Galliërs en de Romeinen met Mithridatus en de Parthen; Arabieren, Seldsjukken, Mongolen en de Kruisvaarders bestreden hier elkander en eindelijk waren het de Osmanen, die daar het onmachtige Byzantijnsche Rijk aanvielen en in de 15e eeuw te gronde richtten. De gunstige ligging van Klein-Azië in den tijd der oudheid was de vloek voor dit land. Gedurende den eeuwenlangen worstelstrijd verdwenen er roemrijke volken, machtige staten, prachtige steden en kostbare gedenkteekenen der oudheid. Nog altijd bestaan de sagen van de Phrygiërs, de geschiedenissen van de Lyciërs, Cariërs, Paphlagoniërs en Bithyniërs, den roem, de macht en den rijkdom der Lydiërs (Croesus), van de dapperheid der Pamphyliërs, Isauriërs en Ciliciërs, van de schatten van Pergamus. Doch het zijn overleveringen, op toestanden in een zeer ver verleden wijzend.

Toch bleef, zelfs bij den eeuwenlangen worstelstrijd der volken, de zon der beschaving nog lang schijnen over Klein-Azië. Eerst toen de Turken onder Osman in het oude Bithynië hun legerkamp opsloegen en in Brussa een wapenplaats benevens de begraafplaats hunner sultans deden verrijzen, toen zij van hier hun macht naar Europa overbrachten, verviel die bloei langzamerhand, en stortte de tempel der oude beschaving in puin. Zoo is Klein-Azië een ruïnenland geworden, zoowel van aloude kunst als van verwoeste volken.

* * *

Wij mogen niet langer bij het verleden verwijlen, doch moeten ons met de tegenwoordige bevolking van Klein-Azië bezighouden. Uit de enkele feiten der geschiedenis van dit land, waarop wij slechts vluchtig wezen, valt af te leiden, dat de bewoners in Klein-Azië zeer verschillend moeten zijn. Hoofdzakelijk kan men er vier groote volkengroepen onderscheiden, nl. *Osmanische Turken*, *Grieken*, *Armeniërs* en *Kurden*, welke beide laatste groepen hoofdzakelijk het oosten, nl. de grenslanden van Armenië en Kurdistan bewonen. De Kurden wonen ten westen van de Euphraat, die men als de grensrivier van Armenië kan beschouwen, en zijn hoofdzakelijk nomaden, roovers. Zoo hier en daar zijn zij stadsbewoners, doch bij voorkeur houden zij zich op in het gebergte. (Zie bij de Kurden).

Een tegenstelling met de Kurden vormen de Armeniërs, die zich bijna in alle steden van Klein-Azië bevinden, en als kooplieden, bankiers en in andere financieele ondernemingen optreden. (Zie bij Armeniërs). Zij behooren tot de Armenische of tot de Katholieke kerk.

De Grieken bewonen hoofdzakelijk de westkust en een gedeelte van de noordkust. Zij behooren tot de Grieksche kerk en hebben de Grieksche taal, zelfs nog in de dorpen te midden der Osmanen, behouden.

De hoofdbevolking vormen de *Osmanische Turken*, die nergens in zoo groot aantal en zoozeer in gesloten massa wonen als hier, bovenal in het binnenland en in het zuiden van het schiereiland.

Verder vindt men in het land nog *Turkmenen*, *Jürüken* en *Tscherkessen* of *Cirkassiërs*.

Een van de verschijnselen, die den reiziger in Klein-Azië het meest treffen, is het door elkander wonen van die verschillende, onvermengde rassen. In een half dozijn dorpen, die men op één dag bezoekt, kan men vier à vijf verschillende volksstammen leeren kennen, ieder met zijn eigen zeden, kleeding, taal en zelfs godsdienst, ieder levende in zijn eigen dorp, nooit onder elkander huwend en zelfs zelden het dorp van een andere natie op korten afstand bezoekend. De groote algemeene onderscheiding van Christenen en Mohammedanen is hier geheel onvoldoende en leidt op een dwaalspoor. Het Mohammedanisme is hier niet de eenheidsband, welke de volken verbindt. De Turksche boeren koesteren een sterker haat tegen de Cirkassiërs, strenge en geloovige Muzelmannen, dan tegen de Grieksche en Armenische Christenen. Dikwijls ontmoet men een Griek in een Turksch dorp, zittende in de oda, in blijkbaar vriendschappelijk gesprek met het volk, maar zelden ziet men een Turk in een Cirkassisch dorp en evenmin een Cirkassiër in een Turksch dorp; wanneer dit het geval is, gevoelt hij zich onder vijanden.

Ditzelfde verschijnsel vond men reeds in ouden tijd. Strabo spreekt reeds van de verscheidenheid der rassen en volken in Cappadocië in den Christelijken tijd, en evenals nu vond men er toen ook geen vermenging door huwelijken. Wel trachtte men onder het Romeinsch bestuur die verscheidenheid uit te wisschen, doch dit scheen vruchteloos. Ook het Christendom was daartoe niet in staat, al werkte het in deze richting.

Sedert evenwel de Seldsjukische Turken Azië veroverden, is de samensmelting der rassen bijna geheel opgehouden, behalve dat de Christenen, die het Mohammedanisme aannamen, zich met de Turksche immigranten vermengden. Doch tal van volken hebben zich verspreid over het ongelukkige land, dat de brug voor het volkenverkeer tusschen twee werelddeelen vormde, en de stroomen der rassen in elkander drong. Zoo ontstond er groote verscheidenheid, maar al die rassen lieten er onvermengde vertegenwoordigers achter, die wel gewijzigd werden in het land en door de omstandigheden, doch zuiver bloed bewaarden.

Van de bevolking van Klein-Azië beschouwen wij in de eerste plaats het heerschende volk of de Turken, dat ook de meerderheid uitmaakt. Hierbij moeten wij bedenken, dat die naam gegeven wordt aan alle Muzelmannen in Klein-Azië, zonder daarbij bepaaldelijk op de afkomst van Turksch bloed te letten.

De Turken of Osmanen stammen af van het oude cultuurvolk der *Uiguren*, die in het hoogland van Azië omstreeks 745 n. Chr. een rijk hadden gesticht. Zij behooren derhalve tot het Mongoolsche ras. Een tak van dat volk, nl. de *Seldsjuken*, verplaatste zich in de 11e en 12e eeuw naar het westen en bemachtigde een groot deel van Voor-Azië. Uit die Seldsjuken zijn de tegenwoordige Turken voortgekomen. Wij zullen die afkomst nader bespreken bij de beschrijving der andere volken van het Mongoolsche ras.

De Turken noemen zich zelf *Osmanen* (naar *Osman*, 1288—1326). Zij zijn een schoon slag van menschen met edele gelaatstrekken. Als eigenaardige nationale trekken kenmerken hen ernst en waardigheid, matigheid, gastvrijheid, zedelijkheid in handel en wandel en dapperheid. Verder onderscheiden zij zich minder gunstig door heerschzucht, overdreven nationalen trots, religieus fanatisme, fatalisme en zucht tot bijgeloof. Ondanks hun goeden lichamelijken en geestelijken aanleg zijn zij bij de meeste Europeesche volken in beschaving achtergebleven en met tegenzin zagen zij, dat de Westersche beschaving zich een weg baande in hun land.

Het huwelijk der Turken berust op dezelfde beginselen als bij de meeste Mohammedaansche volken (zie pag. 35). Hun huwelijk is een burgerlijk contract, door den man met de familie der vrouw voor den Kadi gesloten. Het nemen van vier vrouwen is geoorloofd, doch in het nemen van concubinen is ieder vrij, en de daarbij verwekte kinderen worden als wettige kinderen beschouwd. Hoewel de ontbinding van het huwelijk gemakkelijk gaat, komt die toch niet veel voor.

De kleeding der mannen bestaat in een ruimen rok met veel vouwen, „kaftan" geheeten, of in een kort jak, een ruime beenbedekking, een vest zonder kraag, een om het lijf gebonden band van gekleurde stof en meestal gele pantoffels of laarzen. Het hoofd wordt bedekt door den tulband. Bij de beambten is deze nationale dracht door den Frankischen zwarten rok, nauwere pantalon en de roode fez met zwarten kwast vervangen. Het hoofd wordt kaal geschoren en alleen een bundel blijft op den schedel staan; den baard draagt men lang.

De vrouwen in de steden dragen een kleeding, die roksgewijze het geheele lichaam bedekt, en gaan niet uit zonder het gezicht te bedekken met een sluier.

De Turken beschouwen zich gaarne als een homogeen volk, een zuiver ras. Die meening is evenwel geheel onjuist, want in werkelijkheid zijn het verschillende variëteiten, die onder den naam Turken worden samengevat, zooals wij reeds zeiden. De Turken uit de steden verschillen veel van die uit de dorpen en ook dezen verschillen aanmerkelijk van district tot district, hetgeen op verschillende afkomst wijst. De Osmanen zijn schier het eenige voorbeeld van rassenvermenging in Klein-Azië. Het is zonder twijfel, dat een aanzienlijk gedeelte der Christenen in Anatolië zich bij de verovering door de Turken hebben opgelost in dit volk, zooals wij reeds opmerkten. In Phrygië en Pisidië toch verdween de Christenbevolking bijna geheel en werd zij Mohammedaansch, enkele kleine Christelijke nederzettingen en stadskwartieren uitgezonderd; echt Christelijke steden als Laodicea werden in korten tijd bijna geheel Mohammedaansch en het kleine overblijfsel der Christenen verhuisde of verdween.

De reden van den overgang lag voor een gedeelte in de politiek der Turken. Een rechtstreeksche vervolging der Christenen werd door hen niet ingesteld, maar zij hielden rangen en posten alleen open voor Mohammedanen. Op deze wijze was de overgang tot den Islam voor velen een gemakkelijk middel, om tot eer en voordeelige betrekkingen te komen.

Deze reden alleen is niet voldoende, om dien overgang te verklaren. Een tweede kwam hier nog bij. Phrygië was altijd een broeinest van ketterij geweest. De ketters ondervonden steeds een zeer harde behandeling van het Byzantijnsche gouvernement. Vele dier kettersche leerstellingen nu waren gekleurd door Oostersche ideeën en zoo was er een sterk Oostersch karakter in de gedachten der bevolking gelegd. Daardoor was er van nature een neiging, om over te gaan tot een godsdienst met

een zoo sterk geprononceerd Oostersch karakter als de leer van Mohammed, zooals die reeds geworden was in den tijd, toen zij hier haar intrede deed.

In Cappadocië, waar de orthodoxe kerk heerschte, was en bleef een groote Christenbevolking. De overgang van Christendom tot den Islam had in Phrygië en Pisidië niet onmiddellijk na de verovering door de Turken plaats, doch later, stap voor stap. Daardoor kon men vroeger op korten afstand van elkander dorpen vinden, waarvan het eene een Christelijke, het andere een Mohammedaansche moskee had, terwijl thans alles Mohammedaansch is. Tegenwoordig worden deze tegelijk *Muzelmannen* en *Turken* genoemd, en dit was reeds enkele eeuwen het geval, maar de oude namen blijven nog, als de oude Christenen en de nieuwe Turken, naast elkander gescheiden leven in hetzelfde dal.

In dit opzicht is elk dal in Phrygië een dankbaar gebied voor ethnographisch-religieuse historiestudie. Men kan dikwijls in een zelfde district vinden: een Christelijke stad gemohammedaniseerd, een Turksche stad en Turkmenische, Cirkassische of andere dorpen van jongere volkplantingen, en alle zijn als zoodanig reeds kenbaar aan de namen, zonder dat men ze behoeft binnen te treden, terwijl de beide eerste enkel in den naam onderscheiden zijn.

Het Turksch gedeelte der bevolking is zeer verschillend van afkomst; het zijn Phrygiërs, Galatiërs enz. vermengd met echt Turksch bloed. Toch beschouwen zij zich allen als een eenheid, als een homogeen ras en onderling vermengen zij zich weder.

De Turken worden echter in Klein-Azië niet geacht en verscheidene malen kan men dit door menschen uit verschillende rassen uitgedrukt vinden. De Griek beschouwt den Turk als een twijfelachtig vriend en als een bedorven en machteloos meester. De Cirkassiërs lieten zich aldus uit tegenover Ramsay: „Wij vreezen de Russen zeer, wij vreezen de Engelschen meer, doch wij verachten de Turken het meest.”

* * *

Men moet zich bij het vestigen van een oordeel over de Turken wachten voor eenzijdigheid. De oordeelvellingen over dit volk hangen ten zeerste af van het standpunt en de subjectiviteit van den beoordeelaar.

Onze landgenoot M. Wagenvoort, die hier reisde, vestigt hierop in het bijzonder de aandacht 1): „Tegenover den Islam en de Islamieten is de Christenheid — en welke Christenheid — hemeltergend onrechtvaardig. Misschien komt ’t omdat ik Christen ben, dat ik zoo voel, maar indien ik een Moslem geboren ware, zou ik mijn volk weten op te roepen en niet rusten, voor ik den laatsten dier intriganten, dier beleedigers, dier hoogmoedigen, dier gieren, die zich Christenen noemen, maar het voornaamste gebod van hun Heiland verloochenen, uit mijn land hadde weggeranseld. Maar de Moslems zijn zoo goedmoedig, zoo verdraagzaam, zoo indolent, zoo fatalistisch, dat men ze soms door elkaar zou willen schudden, om ze tot een daad van verzet te brengen.”

De heer Wagenvoort geeft de volgende karakteristiek van de volken van het Turksche Rijk. „Of zij Grieken, Armeniërs, Turken, Arabieren of Egyptenaren zijn, zij zijn als kinderen: zachtzinnig, vriendelijk, opgeruimd, met weinig tevreden, maar oppervlakkig, geneigd tot oneerlijkheid, pronklustig, blind voor de gevolgen hunner daden en, evenals kinderen, ongevoelig voor het leed van anderen, terwijl in het diepst van hun wezen de wreedheid, de vernielzucht, de lust om te dooden sluimeren. Dit zijn niet alleen de eigenschappen van de Mohammedanen, maar niet minder van de Oostersche Christenen,” en de heer Wagenvoort betoogt verder, dat het Europa niet past, in de Oostersche vraagstukken in te grijpen, en dat het niet mogelijk is, daarin een werkelijke verbetering te brengen. Europa wordt te eenzijdig ingelicht, heeft te subjectieve opvattingen, om de zaken van het Oosten goed te beoordeelen.

Het is zeker, de toestanden zijn er geheel anders, de Christenen zijn er anderen dan de west-Europeesche en ook naar den maatstaf, dien dezen niet zelden geven, verkrijgt men geen zuivere beoordeeling.

---

1) Nederland 1897, No. 9.

Wij willen nog het oordeel mededeelen, dat Edmondo d'Amicis, de bekende Italiaansche publicist, over de Turken velt.

„De bewoners van noordelijk Europa vertoonen den ernst en de bedaardheid van menschen, die met hun zaken bezig zijn, en de Turken zien er uit, alsof zij over geheel verwijderde dingen nadenken. Allen hebben het uiterlijk van wijsgeeren, die in een denkbeeld verdiept zijn, of nachtwandelaars, die ronddolen, zonder zich bewust te zijn van de plaats, waar zij zich bevinden, of van de hen omringende dingen. Allen staren voor zich uit, in de verte, evenals iemand, wiens blik naar den onbekenden gezichteinder gewend is, en steeds ligt er in hun oog en om hun mond een uitdrukking van ernstige smart, evenals bij iemand, die, in zichzelf gekeerd, van de wereld afgezonderd leeft. Bij allen vindt men denzelfden ernst, dezelfde kalmte van manieren, dezelfde spaarzaamheid van woorden en gebaren. Allen, van den pacha tot den geringsten koopman, schijnen op dezelfde wijze te zijn opgevoed en als heeren met een aristocratische waardigheid op te treden, waarmede zij zich zoo weten te omhullen, dat men zonder het onderscheid in kleeding niet zou denken, dat er te Stamboel een volksklasse bestond. Bijna allen hebben dezelfde koude trekken, die gewoonlijk niets van de ziel en de gedachten verraden. Zoo zelden vindt men bij hen de bij ons zoo dikwijls voorkomende openhartige gelaatstrekken, die de spiegel van een beminnelijk, hartstochtelijk of zonderling gemoed zijn, en ons spoedig en onfeilbaar een oordeel over dezulken kunnen doen vellen. Hier is elk gelaat een raadsel; de blik vraagt, maar antwoordt niet; de mond verraadt geen enkele gemoedsaandoening. Het is bijna niet te zeggen, hoezeer iemands ziel zich beangstigd voelt door deze stomme trekken, dit koele voorkomen, deze overeenkomst in houding met standbeelden, die starende, niets zeggende blikken! Men zou soms midden onder de menigte willen uitroepen: „Wordt toch wakker, schudt u eens, zegt ons, wie gij zijt, wat gij denkt, wat gij met die glazige oogen daar in de lucht voor u ziet."

Aldus d'Amicis, die bovenal naar zijn indrukken te Konstantinopel oordeelt. Dat de Turk in Europa niet geheel dezelfde is als in Azië, is bekend. De zuiverste typen van de Turken vindt men nog aan gene zijde van den Bosporus, en ook daar hebben de levensomstandigheden de geschiedenis en de vermengingen der Turken veel veranderd. Toch is dat indolente een algemeene eigenschap van het volk; er zit geen frisch leven in het bloed, en daardoor kunnen onder het Turksch bestuur allerlei misbruiken der beambten insluipen; daardoor is het volk, de armste boer, een voorwerp van uitzuiging en plundering. „Hoevele malen," zegt M. Wagenvoort, „heb ik van die arme boeren van het Oosten klachten gehoord, die al wat er aan liefde tot rechtvaardigheid in mij is opriepen tot verzet. Hoe worden deze menschen uitgeroofd door de afgezonden soldaten, die, met de zweep in de hand, onder voorwendsel, dat de Sultan geld noodig heeft, nu van een dorp drie honderd Napoleons kwamen opeischen als belasting voor een geheel jaar voor het onderhoud van straatwegen, die nergens in het rijk bestaan; dan kort daarna weer tweehonderd Napoleons voor het onderhoud der scholen; een paar weken later, in de Christen-dorpen, het hoofdgeld voor den militairen dienst, waarvan de Christenen vrij zijn." En als men daarbij nog bedenkt, dat de woekeraars het overige doen, om de fellachen economisch te plunderen, dan is het niet te verwonderen, dat onder dit slechte bestuur de toestanden allertreurigst zijn, dat haat en wrok post vatten, dat men elkander veroordeelt.

* * *

De Turken hebben sedert lang hun Aziatisch nomadenleven opgegeven en hebben thans in Klein-Azië vaste woonplaatsten. Toch heeft dit volk, met zijn conservatieve natuur, zijn ingewortelden lust tot het herdersleven bewaard en is het in de eerste plaats een veehoudersvolk gebleven. De kudden zijn hun rijkdom en trots, zij leveren hun voedsel en kleeding. De Anadolische Turken, doch bovenal de Turkmenen, trekken nog thans in den zomer met hun vee naar de bergen, om daar de zomerdorpen te betrekken. De winters brengen zij in de beschutte dalen in het winterdorp door, waar zij spinnen en weven.

De landbouw werd nooit door de Turken met zorg beoefend. Zij namen den landbouw wel van de overwonnen volken over, maar hebben hem sedert dien tijd

in het minst niet ontwikkeld. De ploeg en de overige landbouwwerktuigen zijn nog dezelfde als in den grijzen voortijd, en werkt alleen aan de oppervlakte het land om. Bemesting van den grond is er zoo goed als onbekend. Wanneer ondanks die weinige zorg de bodem toch nog goede opbrengst levert, is dit wel een bewijs van zijn vruchtbaarheid.

Zoo weinig liefde de Turken voor den landbouw koesteren, zoozeer is de tuinbouw bij hen geacht. Met moeite weten zij van dorre streken oasen te maken. Dikwijls heeft men er gelegenheid hun waterleidingen, vele kilometers lang, te bewonderen; aan de Kisil-Irmak kan men kunstig uitgedachte schepraderen zien, die, door den stroom bewogen, tegelijkertijd het water opvoeren naar de buizen der waterleidingen, waardoor het naar de tuinen loopt.

* * *

De Turkmenen-stammen zijn ver verstrooid over Anatolië. Reeds in de 13e eeuw maakte de historischrijfster Anna Comnena verschil tusschen de Turken en Turkmenen. De Turkmenen zijn allen nomaden, terwijl de Turken vaste verblijfplaatsen hebben. Niettemin zeggen de Turkmenen hun nomadenleven soms vaarwel, om een vaste woonplaats te kiezen. In dat geval trachten zij den naam Turkmenen te vergeten en rangschikken zij zich onder de Turken. Daarvan zijn talrijke voorbeelden aanwezig. In vroeger tijden had die overgang plaats, maar vooral in de laatste jaren, doordien de regeering het nomadenleven aan beperkingen onderwierp. Eerst is het een overgang tot een half-nomadenleven, een tusschentoestand met nomadenleven in den zomer, die allengs tot het volledig leven in vaste woonplaatsen overgaat, en zoo worden langzamerhand de Turkmenen in wezen en leven Turken.

Toch hebben die nomadische Turkmenen een groote historische beteekenis gehad. Zij toch waren het vooral, die dit land overstroomden en de heerschappij der Turken grondvestten; zij waren het, die de oude beschaving op den klassieken bodem te niet deden gaan en er het barbaarsche bestuur en leven vestigden.

* * *

De *Jürük's* zijn nomaden, die in verschillende deelen van Klein-Azië gevonden worden. Terwijl de Turkmenen met hun vee bovenal in de vlakten verblijf houden, komen de Jürük's meest in het bergland voor. Volgens Luschan zijn de Jürük's in Lycië van elders naar hier verhuisd en vermaagschapt met de *Gypsies*. Er is grooter verschil in karakter tusschen Jürük's en Turkmenen dan tusschen Turkmenen en Turken. De Jürük's zijn Mohammedanen; over hun geloofsijver wordt verschillend door de reizigers gesproken. Von Luschan vermeldt, dat zij een taal spreken, verschillend van het Turksch, hoewel zij volgens anderen het Turksch ook verstaan en spreken.

De Cirkassiërs zijn in menig opzicht het meest belangrijke ras in Aziatisch Turkije. Na de verovering van Kaukasië door de Russen, trokken een groot aantal Mohammedaansche Cirkassiërs naar het Turksch gebied (zie pag. 107), waar hun een goede ontvangst en van het gouvernement land werd beloofd. Die beloften werden echter niet vervuld; de vluchtelingen werden integendeel door de Turksche beambten niet zelden uitgemergeld. De Cirkassiërs toonden zich echter niet onderworpen, maar begonnen te rooven en te nemen, wat zij konden vinden.

Klein-Azië is dun bevolkt, het heeft niet meer dan 16 bewoners per K.M². Toch zijn de kolonisaties in dit land mislukt. Nog slechter dan den Cirkassiërs ging het den landverhuizers uit Bosnië, Bulgarije en andere deelen van het vroegere Turksch Europa, die na den oorlog van 1878 naar Klein-Azie verhuisden. De regeering draagt niet voldoende zorg voor de volksplanters, die dit verwaarloosde land weer tot bloei kunnen brengen.

Behalve genoemde rassen vindt men hier in het Oosten nog de Kurden, die wij uitvoeriger besproken hebben.

De gemakkelijkste methode, om de verschillende rassen hier te onderscheiden, wordt geboden door de vrouwen. In het eene dorp ziet men de vrouwen geheel gesluierd, terwijl zij uit den weg gaan, als men haar nadert; in een ander naburig dorp gaan zij geheel ongesluierd en spreken zij vrijmoedig met de mannen, ook met

vreemdelingen. Bij de nomadische en half-nomadische volken is de vrouw het meest vrij. De Turken kenden oorspronkelijk de uitsluiting der vrouwen niet, doch leerden die gewoonte eerst van de Arabieren, alsmede van de Grieken, bij wie ook de vrouwen een teruggetrokken leven leidden. Alleen de Osmaansche Turken in de steden en gezeten dorpen hebben die gewoonte aangenomen; de nomaden hebben de oude vrijheid voor de vrouw behouden 1).

* * *

De kusten van Klein-Azië, bovenal het westen en noorden, zijn bewoond door *Grieken.* De Grieken hebben zich bij voorkeur daar gevestigd, waar de handel zich kan uitbreiden, en de Egeesche zee is daardoor met een kring van Grieksche kolonies omzoomd. Bij Trebizonde, het noorden van Klein-Azië, zijn de Grieken dieper in het land doorgedrongen. Terwijl in de oudheid vooral het westen van Klein-Azië door Grieken gekoloniseerd was, is in den laatsten tijd hier het Griekendom afgenomen, terwijl het in het noorden toenam.

Het nationaliteitsgevoel is echter bij de Klein-Aziatische Grieken meer en meer verzwakt, en zelfs hebben zij veelal hun Grieksche taal verleerd. Inzonderheid is dit het geval met hen, die verder van de kust wonen. Doch in maatschappelijk opzicht staan de Grieken boven de Turken; door hun ijver zijn de Grieken meestal welvarender. Dag en nacht is de Griek er op bedacht winst te behalen; hij is een berekenend koopman, een bekwaam zeevaarder, en een intelligent landbouwer. De wetenschappelijke beroepen neemt hij ook gaarne ter hand; de Grieken vestigen zich veel als arts, advokaat, professor, boekhouder en bankier. Ook de tusschen- en exporthandel is hoofdzakelijk in hun handen. Zoo wordt er tusschen de Turken en Grieken aan de kust van Klein-Azie voortdurend een strijd om het bestaan gevoerd, waarbij de eersten meestal voor de laatsten moeten onderdoen.

De Grieken vermenigvuldigen zich snel en verdringen op vele plaatsen de Turken. Echter zijn de Grieken hier, evenmin als in hun eigen vaderland, van zuiver bloed. De Bulgaren, welke ook naar Klein-Azië trekken, sluiten er zich bij de Grieken aan, en worden na korten tijd als Grieken beschouwd. Dit gemengde Grieksche element zal binnen niet langen tijd de Turken uit de kuststreken meer en meer verdringen, voornamelijk als gevolg van den economischen strijd. Herhaaldelijk worden arme Turken er genoodzaakt, hun landerijen te verkoopen, en de koopers zijn steeds Grieken. Turkendorpen verdwijnen, en Griekendorpen komen er voor in de plaats. De veroveringen van het Grieksche element op het Turksche gaan voort, met zekere middelen. Niet alleen door het aantal, maar ook door den ploeg en de school komt dit overwicht tot stand. De Grieken verkrijgen door deze omstandigheden een gevoel van superioriteit ten opzichte der Turken, dat niet zelden tot rassenhaat aanleiding geeft.

Aldus is het aan de kust. Dieper in het binnenland is de toestand der Grieken minder gunstig, en hier blijven de Turken nog overheerschers, ook in economisch opzicht.

LITTERATUUR OVER KLEIN-AZIË.

W. M. Ramsay. Impressions of Turkey during twelve Years' Wanderings. London, 1897.
H. Barkley. A Ride through Asia-Minor and Armenia. London, 1891.
C. Bigham. A Ride through Western Asia. London, 1897.
V. Cuinet. La Turquie d'Asie. Géographie administrative. 4 vols. Paris, 1891—94.
E. Davis. Life in Asiatic Turkey. London, 1879.
Elysée Reclus. Nouvelle géographie universelle Vols. IX, XI. Paris, 1884, 86.
Max Duncker. Geschichte des Alterthums. Leipzig, 1877.

1) W. M. Ramsay. Impressions of Turkey, during twelve Years' Wanderings. London, 1897.

HOOFDSTUK XV.

STAATKUNDIGE EN ECONOMISCHE TOESTANDEN IN WEST-AZIË EN BETEEKENIS VOOR HANDEL EN VERKEER.

I. Turksch-Azië en Arabië.

De grootste gedeelten van Voor-Azië en de meesten der beschreven volken behooren in staatkundig opzicht tot het Turksche Rijk, door de Turken „Memâlik-i-Osmanye", d.i. de Osmaansche landen, of „Devlet-i Alye", d.i. „het Hooge Rijk" genoemd. Men kan zeggen, dat het eigenlijke Turksche Rijk in Azië ligt; in Europa hebben de Turken hun rol reeds lang afgespeeld en is hun gebied tot een klein gedeelte van het vroegere rijk ingekrompen. In Azië evenwel beheerschen de Turken nog een oppervlakte van 1,778,168 K.M^2. met ruim 17 millioen inwoners (in Europa 5,7 mill. inwoners in Turkije.)

Het Turksche gebied in Azië omvat de volgende deelen:

1. *Klein-Azië*, verdeeld in 12 vilajets of gouvernementen, 515,100 K.M^2. met 9,533,000 inwoners.
2. *Turksch Armenië en Kurdistan*, verdeeld in 5 vilajets, 231,194 K.M^2. met 2,472,000 inwoners.
3. *Mesopotamië*, verdeeld in 3 vilajets, 259,525 K.M^2. met 1,350,000 inwoners.
4. *Syrië en Palestina*, verdeeld in 5 vilajets en de geprivilegeerde provincie *Libanon*, 298,212 K.M^2. met 2,711,000 inwoners.
5. *Turksch Arabië*, bestaande uit *Hedsjas* en *Jemen* 474,000 K.M^2. met ruim 1 millioen inwoners.
6. Het schatplichtig vorstendom *Samos*, 468 K.M^2. met 49,700 inwoners.

Het bestuur van Turksch Azië is op denzelfden voet ingericht als in Europeesch Turkije en maakt met het laatste een staatkundig geheel uit. Aan het hoofd der regeering staat de Sultan, thans *Abdul-Hamed II*, die den 31en Aug. 1876 de regeering aanvaardde en zijn residentie heeft te Konstantinopel. De kroon gaat over bij erfopvolging in de mannelijke lijn der nakomelingen van Osman, met inachtneming van het eerstgeboorterecht; alleen de zonen, geboren uit den keizerlijken harem, hebben recht op de opvolging. De harem wordt beschouwd als een permanente staatsinstelling. Alle kinderen, geboren in den harem, hetzij hun moeder vrije vrouw of slavin was, worden als wettig erkend en bezitten gelijken rang. De Sultan wordt opgevolgd door zijn oudsten zoon, wanneer er namelijk geen ooms of verwanten uit de lijn van Osman bestaan, die ouder zijn.

Het is geen gewoonte, dat de Sultans een wettig huwelijkscontract sluiten. De vrouwen van den harem komen door koop of vrijen wil bovenal uit streken buiten het rijk, meestal uit de Cirkassiërs. Van deze vrouwen kiest de Sultan een zeker aantal uit, meestal zeven, om „Kadine" te zijn, d. i. „paleisdames", die den hoogsten rang innemen, en daarop volgen 50 à 60 „Odaliks", d. i. kamermeisjes, die als bijzondere dienstbaren van den Sultan in den harem verblijven, doch ook soms zijn bijzondere gunsten genieten. In 't geheel telt de harem des Sultans ongeveer 300—400 vrouwen, meest Cirkassische. De titel van Keizerin (Sultane) komt alleen toe aan prinsessen van keizerlijk bloed. De moeder des Sultans heet „Sultan-Walidé" d. i. moeder van den Sultan, en heeft na den Sultan den eersten rang in het Rijk. De superintendente van den harem, een bejaarde paleisdame, draagt den titel

„Haznadar-Kadin", houdt betrekking met de buitenwereld door de lijfwacht der eunuchen, welker hoofd, de „Kyzlar-Agassi", denzelfden rang heeft als de Groot-Vizier.

In theorie geldt in het Turksche Rijk de Grondwet van 6 December 1876, doch in werkelijkheid wordt daarop niet gelet. Het Parlement werd dan ook niet bijeengeroepen sedert 1878, toen het werd ingesteld. De regeering in het Turksche Rijk berust op de uitspraken van den Koran. De Sultan of Padischa heeft de onbeperkte macht, is onschendbaar en onverantwoordelijk voor zijn handelen, voor zoover dit niet in strijd is met de aangenomen waarheden van het heilige boek van den Profeet. Hij vereenigt de hoogste wereldlijke macht met het Khalifaat van den Profeet. Den Padischa wordt in de moskee Ejub te Konstantinopel door den moefti (Scheik-oel-Islam) onder bijstand van den voorzitter der Emirs de sabel van Osman, den eersten Sultan der Osmanen, omgehangen, waarbij hij de instandhouding van den Islam belooft en een eed op den Koran aflegt.

Naast den Koran bestaat de „Multeka", een verzameling van wetten, gevormd uit de uitspraken of vermoede meeningen van Mohammed en de interpretaties van zijn onmiddellijke opvolgers, welke bindend zijn, zoowel voor den Sultan als voor zijn onderdanen. Een andere verzameling van wetten is de „Cehou nameh", bijeengebracht door den Sultan Soliman den Groote. Het stelsel der Turksche wetgeving is het werk van ± 200 rechtsgeleerden, uit wier werken men uitgebreide verzamelingen vormde, die de plaats der wetgeving innemen. De eerste dier verzamelingen, „Dürrer" (paarlen) geheeten, gaat tot 1470 (848 der Hedschra); de tweede, „Mülteka ül Buhur", d. i. „verbinding der zeeën", het werk van den geleerden Scheik Ibrahim Hlebi (overl. 1549) werd in 1824 geheel omgewerkt en vormt een groot staatkundig, militair, burgerlijk en strafrechterlijk wetboek.

De Turksche justitie wordt verdeeld in de geheel Mohammedaansche „Scher'ye", aan welker hoofd de Scheik-oel-Islam staat, en in de wereldlijke justitie „Nisamye", die door Christenen en Mohammedanen gevormd wordt. De hoogste rechtspraak wordt uitgeoefend door het „hof van appèl" en het „hoogste cassatiehof" te Konstantinopel. In ieder vilajet bevindt zich een „Scherye"-gerecht, onder voorzitterschap van een „molla" met den titel „Naib". Ook iedere „liwa" en „kasa" heeft een Scherye-gerecht, dat meestal zeer gevoelig is voor omkooping.

De wetgevende en uitvoerende macht wordt uitgeoefend, onder het hooge bestuur van den Sultan, door twee hooge dignitarissen: den *Sadr-azam* of Grootvizier, het hoofd van het wereldlijk bestuur, en den „*Scheik-oel-Islam*", het hoofd van de godsdienstige aangelegenheden. Beiden worden door den Sultan benoemd, de laatste uit een nominatie, opgemaakt door de „Oelema's", een lichaam, samengesteld door de geestelijken en de wetgeleerden, wier voorzitter de Scheik-oel-Islam is, hoewel deze zelf geen geestelijke functies vervult. Naast de Oelema's staan de „Moefti's", wier taak het is den Koran te verklaren.

De hoogste burgerlijke betrekkingen zijn die van den „vizier" en de „vala", de hoogste militaire betrekking is die van „muschir". Hierop volgen naar den rang de „pacha's"; de bestuursambtenaren heeten „effendi", terwijl hun als onderscheiding de titel van „bey" verleend wordt.

De Grootvizier is het hoofd der regeering en vertegenwoordigt den souverein; hij wordt bijgestaan door den „Medjliss-i-hass" of Geheimen Raad (divan), welke overeenkomt met een ministerie. Deze Geheime Raad bestaat uit 13 leden: de Grootvizier, de Scheik-oel-Islam en de Ministers van Binnenlandsche zaken, van oorlog, eeredienst, openbaar onderwijs, buitenlandsche zaken, openbare werken, financiën, marine, justitie, van de civiele lijst en de President van den Raad van State.

Het geheele Turksche gebied is verdeeld in 31 *vilajets* of gouvernementen en onderverdeeld in *sanjaks* of provinciën, *kazas* of districten, *nahiés* of onder-districten en *kariès* of gemeenten. Aan het hoofd van elke vilajet is een „Vali" geplaatst, een gouverneur-generaal, die den Sultan vertegenwoordigt en bijgestaan wordt door een provincialen raad. De provincies, districten enz. worden bestuurd door lagere autoriteiten, als „mustesarifs", „caïmakams", „mudirs" en „muktars". Om bijzondere redenen worden zes van de „sanjaks" in het rijk bestuurd door „mustesarifs", die rechtstreeks door den Sultan gekozen worden en daarnaar „mustessarifats" genoemd worden. Elk onderdaan, hoe nederig ook van afkomst, is benoembaar tot de hoogste staatsbetrekking.

De Islam is in het Turksche Rijk de staatsgodsdienst. Daarnaast mag echter elke andere erkende godsdienst vrij uitgeoefend worden. De Mohammedanen vormen in Aziatisch Turkije verreweg de meerderheid der bevolking, in Europeesch Turkije ongeveer de helft. De volgende niet-Mohammedaansche kerkgenootschappen, gedeeltelijk genoemd naar de volken, zijn door het Turksche gouvernement erkend en toegelaten: 1. Latijnen, Franken of Katholieken, bestaande uit de nakomelingen van Genueesche en Venetiaansche volkplanters en proselieten onder de Armeniërs; 2. Grieken; 3. Armeniërs; 4. Syriërs en geünieerde Chaldaeërs; 5. Maronieten, onder den Patriarch van den Libanon; 6. Protestanten en 7. Joden. Deze zeven kerkgenootschappen bezitten het privilegie van een eigen kerkelijk bestuur. De bisschoppen en patriarchen van Grieken en Armeniërs en de hooge rabbi's der Joden bezitten door hun hooge waardigheid grooten invloed.

De Mohammedaansche geestelijkheid staat in het Turksche Rijk onder den Scheik-oel-Islam. Hun waardigheid is erfelijk en alleen bij besluit van den Sultan kunnen zij worden ontslagen. Een afzonderlijke geestelijke stand in den eigenlijken zin des woords bestaat niet in Turkije.

De Koran en de Multeka moedigen het openbaar onderwijs aan en dientengevolge bestaan er reeds sedert lang openbare scholen in de Turksche steden van eenige beteekenis, terwijl aan de belangrijkste moskeeën „medresses" (een soort gymnasium in het Oosten) en openbare bibliotheken verbonden zijn. Hoewel ook volgens de nieuwere wetten aan de gemeenten opgedragen is, scholen op te richten, en het onderwijs wettelijk verplichtend gesteld is van 6—11 jaren, wordt aan de uitvoering dezer wetten nog niet gedacht, en staat het onderwijs op lagen trap.

Zij, die zich op de kennis van den Koran toeleggen, de oelema's of geleerden, zijn bevoegd tot het bekleeden van rechterlijke en kerkelijke betrekkingen, en hun raad wordt steeds ingeroepen in alle twijfelachtige gevallen, die in het godsdienstig en burgerlijk leven voorkomen. De oelema bezoekt, wanneer hij op 10—12 jarigen leeftijd de lagere school verlaten heeft, als nieuweling een der medressen of seminaria van den Islam en ontvangt er als softa (student) onderwijs in spraakkunst, redeneerkunde, zedeleer, welsprekendheid, wijsbegeerte, godgeleerdheid, rechtsgeleerdheid en in den Koran en de Sunna. Daarop verkrijgt hij van den Scheik-oel-Islam het diploma van „mulasim" of candidaat, en kan daarop „kadi" of rechter worden. Wil hij echter tot de hoogste waardigheden opklimmen, dan moet hij zich nog zeven jaar op de studie toeleggen, waarna hij den graad van „muderris" verkrijgen kan.

* * *

Uit het boven medegedeelde valt reeds af te leiden, dat de inwendige staatkundige toestand van het Turksche Rijk nog beheerscht wordt door een verouderd absolutisme, zonder openbaarheid, met bijna geen zorg der regeering voor het welzijn en de ontwikkeling der bevolking. Het staatsorganisme van het Turksche Rijk is een „roofstelsel", dat evenals de rooflandbouw wel neemt, maar niet geeft, hetwelk noodwendig op verarming en achteruitgang moest uitloopen. Reeds eenige eeuwen heeft dat beginsel geheerscht, en de diepe verarming der bevolking in het Turksche gebied is hieruit verklaarbaar.

Aldus is het draagvermogen der bewoners verminderd, en bij het slechte beheer der staatsinkomsten, zonder contrôle gevoerd, is het niet te verwonderen, dat de financieele toestand des Rijks allertreurigst was.

De financieele toestand van Turkije is echter na het staatsbankroet van 18 April 1876 iets vooruitgegaan, tenminste wat betreft de in het buitenland aangegane schuld, welke sedert 1881 onder toezicht van de schuldeischers uit bepaalde belastingen ten deele wordt voldaan. Evenwel is er weinig omtrent den werkelijken financieelen toestand des Rijks bekend, daar het budget geheel ongeregeld is en veelal niet gepubliceerd wordt, terwijl het gepubliceerde geen vertrouwen verdient. De inkomsten van den staat, voor zooverre die niet aan de schuldeischers verpand zijn, bestaan uit: grondbelasting, inkomstenbelastingen van enkele takken van nijverheid, de tienden van de opbrengst des landbouws, welke echter tot 12½ pCt. geïnd worden, een schapenbelasting, de op niet-Mohammedanen gelegde belasting om bevrijd te zijn van den militairen dienst en een invoerrecht van 8 pCt. bij een uitvoerrecht van 1 pCt.

Het grondbezit is in Aziatisch-Turkije ongeveer geregeld, als wij dat in Egypte beschreven. (I, pag. 431). Men onderscheidt er: 1o *Miri* of kroonlanderijen, 2o *Wäkuf-goederen*, d. i. landbezit van de Mohammedaansche kerk; 3o *Mulikaneh* of kroonschenkingen en 4o *Mulk* of vrij particulier grondbezit.

De kroonlanden vormen het grootste gedeelte van het grondbezit in het Turksche Rijk en worden direct van de kroon verkregen. Het gouvernement verleent het recht aan particulieren tegen een zekere huur, om de nog niet in gebruik zijnde kroonlanden te bebouwen enz., doch behoudt zelf den eigendom. Wanneer de gebruiker de bewerking van den grond gedurende drie jaren achtereen verwaarloost, vervalt hij weder aan het gouvernement.

De „Wakufgoederen" zijn het eigendom der kerk en zijn geschonken om deze van de noodige inkomsten te voorzien, terwijl zij tevens dienen voor de oprichting en het onderhoud der scholen, in de Mohammedaansche landen met de kerk verbonden.

De „Mulikaneh"-bezittingen werden aan de spahis in het Turksche leger, de oude feudale troepen, geschonken ter vergoeding van de militaire diensten, die van hen geëischt kunnen worden. Deze bezittingen zijn erfelijk en vrij van tiendplicht. De Mulk of het particulier grondbezit maakt slechts een klein gedeelte uit. Een gedeelte der huizen in steden, dorpen en op het land behooren tot het particulier bezit; van tijd tot tijd werden deze gronden van het gouvernement gekocht.

Daar van alle opbrengsten tienden geheven worden en de in- en uitvoerrechten van provincie tot provincie den binnenlandschen handel verlammen, bestaat er geen aandrang voor den landbouwer, om meer land te bebouwen, dan voor eigen behoefte noodig is. Die gronden pacht hij meest, hetzij van den Staat, hetzij van de Wakufgoederen of van de Mulikaneh-landerijen. Hierdoor wordt de ontwikkeling van den landbouw ten zeerste belemmerd en staat hij nog op een zeer lagen trap.

* * *

Wat zal er worden van het zieke en verouderde Turksche Rijk? Zal het nog lang een plaats blijven innemen in de rij der Staten?

In Europa is gedurende deze eeuw het gebied der Turken meer en meer beperkt geworden, zoodat het Europeesche Turkije slechts een klein gedeelte van het vroegere rijk is. In Azië heeft Turkije zijn gebied reeds moeten inkrimpen door de uitbreiding van het Russisch gezag in Georgië en Armenië, en in Rusland heeft het hier nog een gevaarlijken nabuur. Arabië is steeds een wonde plek van het Turksche gebied; de Turksche invloed is hier zwak en het gezag heeft er van tijd tot tijd met opstanden te strijden.

Het Turksche Rijk is ziek in merg en been. De invloed der groote Europeesche mogendheden doet er zich voortdurend gelden, en weerstand kan het daaraan niet bieden, zoodat alleen door beloften omtrent verbetering der toestanden het dreigende zwaard van Damocles tijdelijk weer wordt afgewend, beloften, welke echter weinig ernstig worden bedoeld. Toch gelooven wij, dat de wedergeboorte van het Oosten niet door den directen invloed van de Westersche staatkunde kan tot stand gebracht worden.

Het Oosten moet eerst zelf ontwaken uit den dommel, waarin het verzonken is. De handelstoestanden moeten er verbeteren en deze zullen een nieuw economisch leven opwekken in dit land. Een eerste vereischte voor die verandering der toestanden is de aanleg van betere verkeerswegen, waardoor de Oosterling uit zijn langdurig isolement verlost wordt en andere toestanden leert kennen.

De beteekenis van verbeterde verkeerswegen voor Azië leert men o. a. waardeeren in Russisch Turkestan. Thans zijn er ook onderscheidene aanvragen ingekomen voor den aanleg van spoorwegen in Turksch Azië. Duitschers, Russen en Engelschen wedijveren in plannen, die zij den Sultan voorleggen, maar deze draalt om de gevraagde concessies te verleenen. Voor zijn standpunt zal de aanleg van een uitgebreid spoorwegnet in Azië groot gevaar opleveren. Als het economisch leven in het Turksch gebied ontwaakt, zal het verouderd staatsorganisme vanzelf in duigen vallen. Dan zullen er mannen uit het ontwakende volk voortkomen, die den drang van den vooruitgang niet kunnen weerstaan en als hervormers moeten optreden.

Eerst dan, als krachtige persoonlijkheden in het land zelf opstaan, vervuld van

heilige bedoelingen en bezield met frissche natuurkracht, kan, misschien na hevige revolutie, uit de asch van het oude Turksche rijk een nieuwe staat geboren worden.

Zouden de Osmanen blind zijn voor het gevaar, dat dreigt, onbekend zijn met den toestand, die de staatsinstelling doet voortleven als op een vulkaan, welke vroeger of later tot uitbarsting moet komen?

Werkelijk schijnt in den laatsten tijd ook bij de Osmanen het besef te ontwaken, dat hervorming in het Turksche Rijk dringend noodzakelijk is. Er heeft zich een patriottische partij gevormd bij de jonge Turken, die vervuld is van vaderlandsliefde, hoewel de woorden „vaderland" 1) en „volk" tot nog toe verboden begrippen vormen, die gestraft worden, als men ze uitspreekt. Vooruitstrevende leiders, en wel in de eerste plaats de dichter Kemal Bey, arbeiden om de Turken wakker te schudden, hun de oogen te openen voor de gevaren, die dreigen, en de overtuiging wordt bij Efendi's en Pacha's levendiger, dat door hervormingen alleen het rijk kan gered worden, dat de toestand van dienstbaarheid en apathie moet eindigen.

Kan die hervorming onder de heerschappij van den Islam wortel vatten, of zal de tusschenkomst van Westersche Mogendheden noodig zijn? Het komt ons voor, dat die omkeering alleen uit het volk zelf moet voortkomen, zal zij wortel vatten in het leven des volks. In dien geest drukt zich ook uit de Turksche patriot Murad Bey, die te Genève in verbanning leeft 2).

Als men het Turksche Rijk bij een „zieken man" vergelijkt, moet men zich wachten voor onjuiste gevolgtrekkingen. Ten opzichte van het buitenland moge Turkije ziek en zwak zijn, inwendig is de kracht van het bestuur nog in evenwicht met of overtreffend aan de reactie. Daardoor blijft het rijk in stand en kan het zware schokken en aanvallen van buiten weerstaan, zonder te gronde te gaan. Merkwaardig is het antwoord, dat Murad Bey verhaalt van den grootvizier Fuad Pacha, toen dezen gevraagd werd door een vreemden diplomaat, welk rijk hij voor het krachtigst hield: „Turkije, want wij Turken werken reeds eeuwen, om onszelf te ruïneeren, en het wil niet gelukken." Hij zegt verder, op de innerlijke kracht van Turkije wijzend: „Mettez à la place de la Turquie n'importe quelle puissance; exposez là en butte aux mêmes convoitises, aux mêmes curées intérieures et extérieures, et vous jugerez de la valeur réelle de la Turquie. Voilà presque un demi-siècle, que tout le monde veut l'abattre; vous, les puissances, y travaillez au dehors, nous au dedans. Pourtant elle résiste à cette oeuvre de destruction matérielle et morale, qui s'exerce sans trève ni merci. Non seulement elle résiste merveilleusement, mais de temps en temps elle donne des signes d'une vitalité juvénile étonnante, et je suis sûr, qu'elle résistera, quoique mutilée, très longtemps encore, en attendant un Réformateur hardi."

Taai en weerstandbiedend was het Turksche Rijk ongetwijfeld; er moet echter een nieuwe geest in doordringen, om het levenskrachtig te maken.

Wanneer de volheid des tijds daarvoor zal aanbreken, valt niet bij benadering te zeggen. Doch voor dien dag zal de geschiedenis van afbrokkeling en verzwakking zeker voortduren, om den grooten en moeielijken tijd der renaissance te verhaasten.

* * *

Laten wij thans nog nader den blik gaan over de economische toestanden in de verschillende gedeelten van het Turksche Rijk.

De economische toestand der bevolking van Klein-Azië is allertreurigst, zeiden wij. Hoe gunstig de ligging ook mag zijn, onder de heerschappij der Turken is de bevolking achteruitgegaan en kon zij zich niet meer verheffen. De volksdichtheid bedraagt er niet meer dan 16 per K.M^2., in het binnenland minder, aan de kust meer. De landbouw staat er nog op een uiterst lagen trap van ontwikkeling en toch heeft hij daar een toekomst. Wanneer wij de dorre vlakten in het binnenland uitzonderen,

---

1) In plaats van „vaderland" schrijft men in ambtelijke stukken veelal: „de grond van Zijne Majesteit."

2) Zie hierover: Murad Bey. La force et la faiblesse de la Turquie Genève, 1897.

C. Freiherr von der Goltz. Stärke und Schwäche des Türkischen Reiches. (Deutsche Rundschau. October 1897).

H. Vambéry. Türkische Reformen und die Gefahr eines Weltkrieges. (Cosmopolis. Maart 1897).

„ „ Freiheitliche Bestrebungen von Moslimischen Asien. (Deutsche Rundschau, 1893).

is de bodem overal vruchtbaar en tot ruime produktie geschikt. Doch er wordt niet gemest en de bewerking van den grond geschiedt er als in de oudste tijden en zeer onvoldoende. Toch geeft hij nog altijd vruchten, trots alle uitputting.

De binnenlandsche handel in Klein-Azië is onbeteekenend. Bevaarbare waterwegen vindt men er niet en ook aan bruikbare landwegen ontbrak het tot nog toe. Alleen zijn thans de enkele spoorwegen met ± 2400 K.M. lengte in Aziatisch Turkije tot stand gekomen. Overigens worden de oude wegen, door Perzen, Grieken en Romeinen reeds gebruikt, nog door de karavanen gevolgd.

De kusten in het westen zijn rijk aan natuurlijke havens, die echter slecht onderhouden zijn. De uitvoerhandel wordt in de havensteden meest gedreven door Europeanen en heeft hoofdzakelijk plaats van de steden Smyrna en Trebizonde. Uitgevoerd worden hier: katoen en wol, tapijten, opium, sponzen, mastix, olijfolie, rozijnen, vijgen, zoethout, maïs en tabak.

De invoer is echter niet aanzienlijk, een gevolg van den gedrukten toestand der boerenbevolking.

* * *

Turksch-Armenië, voor gedeelten een woest bergland, heeft een nog geringer volksdichtheid, welke niet meer dan 6 per K.M^2. bedraagt. In de laatste tientallen jaren is de bevolking in aantal toegenomen, daar na de verovering van Kars in 1878 onderscheidene Mohammedaansche bewoners uit het Russisch gebied naar Turksch-Armenië verhuisden en zich bovenal in de hooglandsdalen van de Euphraat vestigden.

De hoofdbronnen van bestaan in Armenië zijn landbouw en veeteelt. Trots de hooge ligging des lands en de onontwikkelde techniek van den landbouw levert de bodem er goede oogsten. Men verbouwt er tarwe en gerst, in de hoogere streken maïs, peulvruchten, boekweit en tabak en ooft in de lagere gedeelten des lands. De uitvoer bestaat in wol, tabak, galappels en huiden.

De toestand der bevolking in Armenië is slecht, gedeeltelijk een gevolg van de weinige zorg der regeering, gedeeltelijk van den rassenstrijd tusschen de Armeniërs en de Mohammedanen, waarop wij reeds wezen (zie pag. 119, enz.). Zeker moet deze strijd meer als rassenstrijd dan als godsdienststrijd beschouwd worden. Hierbij mag niet uit het oog worden verloren, dat de Armenische bevolking verreweg in de minderheid is, wat het aantal betreft. De afgeslotenheid des lands en het gemis van goede wegen houden de ontwikkeling der bevolking tegen. Erzerum, een sterke vesting met veel soldaten (130,000 inwoners) is de belangrijkste stad des lands.

* * *

Syrië en Palestina zijn, evenals de hierboven besproken gewesten, zeer dun bevolkt. Op een oppervlakte van ongeveer 282,000 K.M^2. zullen ongeveer 2 millioen menschen wonen, zoodat de gemiddelde volksdichtheid niet meer dan 7 menschen per K.M^2. bedraagt. De Syrische kuststreek is het dichtst bewoond, de Libanon en Anti-Libanon minder, en daarachter vindt men weder dichter bewoonde streken met een oaseachtig karakter, waarin de steden als Damaskus, Homs en Aleppo liggen. In het eigenlijke Palestina is de kuststreek minder dicht bewoond en liggen de meeste plaatsen op het plateau tusschen het Jordaandal en de kust, meest in de inzinkingen van het tafelland.

Zooals wij reeds beschreven, is de gesteldheid des lands in den loop der eeuwen sterk achteruitgegaan en eveneens de toestand der bewoners. Door het verval en de verwaarloozing der bevloeiingskanalen is het land uitgedroogd, de landbouw vervallen, en zijn geheele streken ontvolkt. Ruïnen in de woestijnachtige gewesten wijzen er nog op, dat eens een dichte bevolking gevonden werd, waar thans het land woest en ledig is. Alleen daar, waar beken uit het bergland te voorschijn komen en de vlakten besproeien, zooals langs de westelijke helling van den Libanon, vindt men vruchtbaarder gewesten. Het eens zoo vruchtbare Jordaandal is echter door het verval der besproeiingskanalen zoo goed als zonder waarde voor den landbouw.

De bewoners van Palestina zijn meest landbouwers, daarenboven drijven zij veeteelt en slechts een klein gedeelte leeft alleen van het laatste. Doch ook hier lijdt de

landbouw door gemis aan voldoende bescherming, door het ontbreken van goede wegen en door de uitpersing onder het Turksch bestuur.

In de omstreken der steden neemt de landbouw iets toe. Vooral de teelt van zuidvruchten wordt hier ter hand genomen. Olijven- en oranjeappel-gaarden nemen in omvang toe; ook de vijgenteelt breidt zich uit. De wijnbouw wordt op enkele plaatsen in het groot gedreven. De graanbouw, hoewel nog boven het benoodigde gaande, vermindert hier; evenzoo de teelt van katoen en sesam.

De nijverheid heeft in dit land bijna geen ontwikkeling verkregen en zich tot enkele kleinigheden beperkt. Op alles is de stempel van achteruitgang gedrukt.

Hoewel weinig bemoedigend voor het oogenblik, zou ook Palestina een betere toekomst tegemoet gaan, als het bestuur de ontwikkeling des volks in goede banen wist te leiden. Ondanks de tegenwerking der Turken ontdekt men eenige sporen van vooruitgang in het land, namelijk in de steden als Jaffa, Nazaret en bovenal in Jeruzalem. De spoorwegen naar Jeruzalem en naar Damaskus beginnen hun invloed reeds te doen gevoelen. In Jeruzalem schijnen de Mahomedanen reeds in de minderheid te zijn door den toevloed van vreemdelingen, zoodat deze stad het eigenaardig karakter verkrijgt van een wereldstad, hoewel niet meer dan 40000 inwoners tellend. Ook in het Oost-Jordaansche land worden oude steden, sedert eeuwen ruïnen, opnieuw bevolkt.

Het zijn de eerste tonen der ochtendklok van een nieuwen dag, die door dit land trillen. Toch zal het nog lang moeten duren, vóór de volle dag over het economisch en maatschappelijk leven van Palestina licht.

* * *

De toestand der bevolking van Mesopotamië komt hiermede in vele opzichten overeen. Men kan hier bij de landbevolking drie klassen van bewoners onderscheiden. In de woestijn vindt men de Bedoeienen, die ook de Syrische woestijn bewonen, nomaden, die in armoede leven en dikwijls rooftochten ondernemen. De talrijkste bevolking vormen de bewoners langs rivieren en kanalen, de landbouwers, die de kern der gezeten bevolking uitmaken. Zij wonen in dorpen en staan onder scheiks. Wegens de overstroomingen veranderen zij somtijds van woonplaats. Om de besproeiingskanalen in stand te houden, sluiten zich niet zelden eenige dorpen aaneen, doch veel wordt er niet aan verricht. Een derde klasse der bewoners houdt verblijf in de moerassige streken, waar zij zich met de buffelteelt bezighouden, de zoogenaamde moeras-Arabieren, vuile lieden op den laagsten trap van ontwikkeling.

Tegenover deze landbevolking staan de stadsbewoners, die zich bovenal met den handel benevens met eenige industrie bezighouden. Daarenboven exploiteeren zij de dadeltuinen.

De ligging van Mesopotamië op den weg van Syrië en Klein-Azië naar Zuid-Perzië, Indië en Zuid-Arabië heeft in het overigens vervallen land een rij groote handelssteden doen voortbloeien. Van deze zijn Bagdad en Mosul in het binnenland en Basra aan de kust de belangrijkste.

* * *

Het Turksch Arabië bepaalt zich hoofdzakelijk tot de westelijke kuststreek van dit schiereiland en in het oosten tot het landschap El Hasa, aan de Perzische Golf, dat in 1871 door de Turken genomen is en bij Mesopotamië gevoegd werd. De Bahrein-eilandjes met parelvisscherij in de Perzische Golf behooren thans aan Engeland.

De westelijke streek van Turksch-Arabië, bovenal uit Hedsjas en Jemen bestaande, vormt een uitgebreid gebied, waarvan de grenzen naar het binnenland niet zuiver zijn aan te wijzen.

Wij wezen er reeds op, dat het Turksch gezag hier nog niet vast gevestigd is, terwijl herhaaldelijk opstanden uitbarsten, o.a. nog in 1890 en 1898 in Jemen. De Bedoeienen in Hedsjas verzetten zich bijna geregeld tegen de Turksche heerschappij en maken het den pelgrimskaravanen van Mekka naar Medina niet zelden lastig.

Dat gemis aan een krachtig bestuur en de onzekere toestanden houden de ontwikkeling der bevolking tegen. De verkeerswegen in het land, en ook de groote wegen der pelgrimskaravanen, verkeeren in een slechten toestand.

De belangrijkste pelgrimswegen zijn de volgende:

1. *De Syrische hadsj* van Konstantinopel over Klein-Azië naar Damaskus en verder langs den rand der Arabische woestijn naar Medina.
2. *De Egyptische hadsj* van Kaïro door de woestijn Et-Tih en langs de kust naar Djedda. Deze wordt meer en meer vervangen door den zeeweg van Suez naar Djedda.
3. *De Perzische hadsj*, van Bagdad door Arabië naar Mekka. Door den Wahabietenoorlog (zie pag. 41) is deze weg in verval geraakt, zoodat velen thans den zeeweg Basra-Djedda kiezen, anderen over land langs Tebris-Erzerum en Damaskus reizen.
4. *De hadsj uit Jemen*, van Asir naar Mekka, welke veel door Indische pelgrims gebruikt wordt. Afrikaansche pelgrims varen veel over naar Hodeida, trekken vervolgens te land door Jemen enz. verder. In den laatsten tijd maakt men echter zooveel mogelijk gebruik van den zeeweg.

Het pelgrimsverkeer is een belangrijke factor in het leven en werken der bewoners van Turksch-Arabië, en vooral in de centra der bedevaarten worden de economische, sociale en zedelijke toestanden hierdoor beheerscht. Bij de beschrijving der bewoners van Mekka hebben wij dit reeds in het licht gesteld.

Een verdere hoofdbron van bestaan is de landbouw. De producten des lands zijn dadels, koffie (in Jemen), tamarinde, vijgen, drogerijen, aloë, wierook, gummi, tabak, suikerriet, indigo en wol. De binnenlandsche handel is weinig van belang, uitgezonderd in de tijden der pelgrimstochten. Daarentegen bestaat er een levendig handelsverkeer tusschen de Arabische zeehavens en Egypte, evenals met Oost-Afrika en Indië.

De groote handel der Arabieren van vroeger is echter geheel te gronde gegaan. De industrie in Arabië is van weinig beteekenis en hoofdzakelijk tot de steden beperkt.

De havensteden aan de Roode Zee-kust van Arabië zijn: Hodeida, Lokeya, Djedda en Jambo. De beide eerste hebben in zooverre beteekenis, dat zij den handel met Jemen tot stand brengen; uit Hodeida wordt de koffie van Mekka geëxporteerd, terwijl Lokeya bovenal handel in paarlemoer drijft.

Belangrijker dan deze twee steden is Djedda, de havenplaats van Mekka. Jaar in, jaar uit golft de stroom van bedevaartgangers uit alle landen naar Mekka door deze havenplaats en geeft daar een eigenaardig bont karakter aan het volksleven, terwijl de handel er ten deele door beheerscht wordt. Vroeger was Djedda het middelpunt van den handel op de Roode Zee; door het kanaal van Suez en de inrichting van Aden als vrijhaven heeft Djedda's handel veel geleden.

* * *

Het niet-Turksche gedeelte van Arabië wordt ingenomen door eenige nog onafhankelijke staten of gewesten. Hiertoe behooren: 1. *het landschap Hadramaut*, 2. *het Sultanaat Omán*, 3. *het Sultanaat Nedsjid*, 4. *het district Kassim* en *het Emiraat Schammar.*

Hadramaut is een kuststreek, door onafhankelijke stammen van Arabieren bewoond. Oman, welks Sultan Seijid van 1814—1854 een aanzienlijk gebied bezat, dat zich over de kust van Arabië, Perzië, Bélutschistan, Mombas en Zanzibar uitstrekte, is thans tot het zuidoosten van Arabië beperkt. Alleen aan Engelsche bescherming dankt het Sultanaat thans zijn zelfstandigheid. In de hoofdstad van Moskate zetelt een Engelsch resident, die den Sultan met raad bijstaat. De macht van den Sultan strekt zich niet veel verder uit dan de hoofdstad.

HOOFDSTUK XVI.

IRAN EN DE IRANIËRS.

Tusschen de Indus en de Tigris, de Arabische Golf, de zuidelijke kust der Kaspische Zee en den bovenloop van de Oxus, ligt een uitgestrekt hoogland, dat naar alle zijden door bergketens is afgesloten. Dat is het *hoogland van Iran* in den uitgebreiden zin. Het is in algemeene trekken te beschouwen als een landgebied, dat langs de randgebergten, die den regen opvangen, een heerlijke natuur en vruchtbare gewesten vol afwisseling vertoont, met een subtropisch klimaat in de dalen. Doch het binnenland, ingesloten door de randgebergten, die den regen opvangen, bestaat uit een uitgebreide woestenij van leem-, kiezel-, zand-, rots- en zoutsteppen of echte woestijnen, met slechts verstrooide oasen. Daar wordt het stroomend water bijna geheel gemist of verliest het zich in zoutmoerassen; daar hebben in het zuidoosten zelfs de levendoodende zandverstuivingen de overhand, zoodat zij de bouwlanden in de nabijheid niet zelden bedreigen of ook geheel overstuiven en aldus de bewoners tot verhuizing noodzaken.

De rivieren van Iran ontstaan enkel in de randgebergten. Ook hier, evenals over 't geheel in Centraal-Azië, dienen de rivieren meer voor den landbouw, tot besproeiing der gronden, dan voor de scheepvaart, zoodat men in Perzië slechts een enkele bevaarbare rivier vindt. Het verkeer heeft er daardoor hoofdzakelijk plaats door middel van karavanen met lastdieren langs slechte en vervallen wegen.

Dit uitgebreide landgebied was reeds van oudsher door verschillende volken bewoond, die zich rekenden, evenals de Indiërs, van de *Arja's* of *Ariërs* af te stammen, maar reeds vroeg over onderscheidene staten en landschappen verdeeld waren en langzamerhand het bewustzijn van een gemeenschappelijke afkomst verloren. Toch vonden de oude Grieksche schrijvers nog vele trekken van overeenkomst bij de toenmalige bewoners, die op een oorspronkelijke verwantschap wezen. Later zijn echter uit de noordelijke steppenlanden van tijd tot tijd verschillende volken het hoogland van Iran binnengedrongen, o. a. *Hunnen*, *Turken* e. a., die de oorspronkelijke bewoners in een chaos van vermengingen bijna onkenbaar gemaakt hebben.

Het westen van Iran was in den oudsten tijd, voor zoover onze kennis reikt, bewoond door Mediërs en Perzen. In het oosten vond men tal van gescheiden stammen of volken, van welke de *Baktriërs* de Arische natuur en de nationale overleveringen het trouwst bewaard hebben, zoodat zij voor de beschavings-geschiedenis der Iraniërs van de grootste beteekenis waren. In het oosten was niet alleen de oude naam der Ariërs in dien van het landschap *Ariana* bewaard gebleven, doch hier vond men bij de bewoners ook den slanken lichaamsbouw, de edele, fiere houding, het scherpe verstand en den zin voor poëzie, welke in de oude Ariërs geprezen werden.

Het is niet mogelijk, met besliste zekerheid te zeggen, vanwaar en in welken tijd de Arische stammen het hoogland bevolkt hebben, doch het is zeker, dat Iran niet hun oorspronkelijk vaderland was, en zooals wij zien zullen, zijn er vermoedens van een verhuizing uit het oosten. Evenmin is met zekerheid te weten, of er reeds een oudere bevolking in Iran gevonden werd, vóór de Ariërs er binnentrokken. Al kan men in de taal geen aanduiding van oudere stammen vinden, toch schijnen er sporen te zijn, die in West-Iran wijzen op oudere invloeden, misschien van een vroegere bevolking, die op de Ariërs gewerkt hebben.

De Baktriërs vormden aldus de kern, den hoofdstam der oude Iraniërs. Het land Baktrië is een terrein vol afwisseling en verscheidenheid. Hier vindt men groote wouden, daar draagt de wijnrank groote, zoete druiven, en talrijke bronnen besproeien den bodem. Waar het land vruchtbaar is, wordt het met granen bezaaid; het overige is weideland. Doch daarnaast is een groot gedeelte des bodems één zandwoestijn, waar het droge zand niets voortbrengt, om de menschen te voeden, en als de winden van de Kaspische Zee waaien, jagen zij het zand tot heuvels bij elkander, zoodat de reiziger het spoor verliest, en, gelijk de zeevaarder bij nacht, zijn koers moet zoeken door de richting der sterren. Doch waar het land vruchtbaar is, voedt het een groote menigte menschen en paarden. Aldus beschrijft Curtius het oude land der Baktriërs.

De Oost-Iraniërs, met de Baktriërs als buren, waren in taal, beschaving en religieuse voorstellingen nader aan de Indiërs verwant dan aan de westelijke Iraniërs, de Meden en Perzen. Met de laatsten vormden zij een tegenstelling, evenals de bewoners aan de Indus tegenover de Ariërs aan de Ganges stonden, wat evenwel een gemeenschappelijke afkomst niet uitsluit. De oostelijke Iraniërs kwamen aldus, mede door de ligging van hun woonplaats, meer in den cultuurkring der Indiërs, de westelijke Iraniërs in dien der Assyriërs en Babyloniërs. Evenwel waren die invloeden toch niet zoo groot, dat daardoor de uiterlijke kenteekenen van verwantschap tusschen het westen en oosten verloren gingen. Het gemeenschappelijk vaderland schijnt in het oosten gelegen te hebben en Meden en Perzen zijn van daar door de woestijn waarschijnlijk naar het westelijk bergland gedwaald, waar zij nog talrijke voorstellingen en begrippen op het gebied der taal, der religie, enz., medebrachten uit het oosten.

De Baktriërs vormden in de oudheid reeds een volk van hooge beschaving, waarvan nog bewijzen zijn achtergebleven. De verwantschap met de oude Indiërs bleek uit de overeenkomst der hooge goden. Evenals *Indra* der Indiërs, was voor de Baktriërs *Mythra*, de zonnegod, de hoogste der hemelmachten, die de wolkenslang doodt en met behulp der winden den helderen hemel schept. *Jama*, de god der dooden, wiens rijk in de oudste voorstellingen der Indiërs nog niet als een wereld der verschrikking, maar als een lichtruimte beschouwd werd, waar vreugde, lust en verrukking heerschten, was de Iransche *Ima*, de gelukkige heerscher, onder wiens regeering geen dood of ziekte voorkwam, en volgens de latere voorstelling was hij de god der zaligen, die hij op den heiligen berg om zich heen schaart. *Thrita*, die volgens de Veda's den driekoppigen draak met zeven staarten verslaat en de runderen bevrijdt, leeft als *Traëtaona*, die het verschrikkelijk ongedierte, de slang Dahaka, overwint, in de sagen van Iran voort.

De zon, die de wintervorst en de sneeuwmassa's op de bergen doet verdwijnen; het morgenrood, dat de nevels van den nacht verdrijft; het opvlammende vuur, de aardsche afspiegeling van de hemelsche lichtkracht, in welker opstijgende vlammen de trek der menschenziel naar de eeuwige lichtbron symbolisch werd voorgesteld, zij werden door de herdersvolken van Oost-Iran, evenals door de Ariërs aan de Indus, als goddelijke wezens vereerd; de verdorrende winden, de verschrikkingen der woestijn en der wildernis, waar de geesten van den nacht en der vernietiging wonen, werden als vijandelijke demonen gevreesd.

Doch terwijl in Indië met zijn lachenden hemel, met zijn regelmatig en mild klimaat, waar de natuur zich enkel van haar weldadigen kant vertoont, de idee van een enkel welwillende en heilige oergodheid, waaraan alles, wat leeft, zijn ontstaan en voortbestaan te danken heeft, zich ontwikkelde, werd in Iran, het land van de sterkste tegenstellingen en van de hevigste afwisselingen in de natuur, het geloof aan goede en booze geesten, aan weldadige lichtmachten en vijandelijke machten der duisternis, tot een nog sterker uitkomend dualismus, dat mettertijd uit de natuur-symbolische .tegenstellingen op het ethisch gebied overging en de kern en het middelpunt van hun religieuse beschouwingen werd.

Men verhaalt van een ouden wijze, *Zarathustra*, in Europa meestal *Zoroaster* geheeten, die de dualistische natuur-religie in een poëtisch-philosophisch systeem samenvatte, in het godendom eenige orde bracht en hun nadere betrekking tot de menschheid vaststelde. Of deze wijze werkelijk bestaan heeft, of dat zijn leer door

verschillende personen is gevormd, doet hier niets ter zake; in elk geval is zijn geschiedenis in nevelen gehuld.

Twee oppermachten der geestenwereld werden uit die hervorming geboren: de opperheer van het goede, meestal *Ormuzd* geheeten, en de opperheer der booze geesten, de verschrikkelijke *Ahriman*.

Het dualisme der Zarathustriërs was geen nieuw dogma, geen vrucht van schoolsche bespiegelingen alleen, maar het bouwde voort op een beschouwing, die alle Arische volken gemeen hebben. Alle Arische godsdiensten zijn dualistisch van aard, zegt Tiele. De strijd tusschen licht en duisternis, leven en dood, goed en kwaad, is het hoofdonderwerp van alle mythologie of godsdienstleer en de drie tegenstellingen worden daarbij nooit streng van elkander onderscheiden, maar vloeien ongemerkt ineen. De leer der Avesta (Zend avesta) is daaruit niet vanzelf, door geleidelijke ontwikkeling voortgekomen, maar zij heeft er toch een deel harer stof aan ontleend. Toch bleven na genoemde hervorming nog de oude natuurgoden in Iran bestaan en hun vereering werd volgehouden, maar zij kwamen als goede en booze geesten in een ondergeschikte betrekking tot de beide hoofdbeginselen. Te allen tijde brachten de nomadische volken op de bergen den zonnegod Mythra nog hun offers en gebeden, nog altijd vereerden zij het vuur, welks roode vlam zij op de vuuraltaren door het aanbrengen van droog, welriekend hout onderhielden. Doch de reinigingswetten en de voorschriften, om de booze geesten te bestrijden, namen in den herzienen cultus een belangrijke plaats in. De Zarathustrische hervormers hebben dien overgeleverden vorm behouden, doch alleen om er hun ethisch-religieuse en sociale leeringen in te kleeden.

De leer van Zoroaster was vervat in de *Zend-Avesta* (*Avesta* = goddelijk woord, *Zend* = de taal, die het volk sprak). Van de 21 boeken der Zend-Avesta is er maar een, de *Vendidad* (of Vidaë-vodata, d. i. tegen de Daëva's of booze geesten gegeven) overgebleven, hetwelk bezwerings-formules tegen de booze geesten en reinigingsvoorschriften bevat. Daarenboven bezitten wij nog een fragmentarische verzameling aanroepingen en lofzangen.

Volgens de Avesta is de mensch ten deele een zondig wezen, aan den invloed der booze geesten blootgesteld, ten deele bezit hij oorspronkelijk reinheid en vrijheid en wordt hij gesteund door zijn beschermgeest, zijn beter ik. De alles beheerschende gedachte is de bekende trias, deze nl., dat het niet genoeg is, het goede te betrachten en het kwade te bestrijden door daden: men moet ook acht geven op woord en gezindheid. Werkzaamheid in daden staat bij de Zarathustriërs bovenaan. De mensch moet het booze in de natuur helpen uitroeien door het vernietigen van schadelijke dieren en planten, het bebouwen van het land en het reinigen van lichaam en ziel, waartoe vlijt, gastvrijheid, welwillendheid en algemeene menschenliefde hem als deugden worden aanbevolen. Het geloof aan de onsterfelijkheid der ziel leidde ook tot de voorstelling van een lichthemel en een plaats der duisternis als de toekomstige verblijfplaatsen van goeden en slechten. De begrippen *hemel* en *hel* waren onder een anderen naam hier aanwezig. Tempels en godenbeelden kende de leer van Zoroaster niet, doch in het onderhouden van het heilige vuur zagen zij hun plicht. Vuur, water en aarde waren heilig; daarom mocht de doode, die onrein was, niet verbrand, niet in het water gelaten en niet begraven worden. Op een eenzame plek werd het lijk op een houten stelling neergelegd, aan roofvogels en wilde dieren ten prooi.

De strijd tegen de booze geesten maakte zaakkundige priesters noodzakelijk, om de geesten te bezweren en de offers te brengen. Bij de Baktriërs heetten dezen *Athrava*, bij Meden en Perzen *Magiërs*. Onder den invloed dier priesters werd ook de in vele opzichten zuivere leer van Zoroaster ten zeerste verbasterd en verlaagd tot een vormendienst.

I. Het Perzische Rijk en zijn bewoners.

De staatkundige geschiedenis der volken van Iran heeft de oude bewoners des lands versmolten in een heir van vreemde indringers en de oude religie van Zoroaster, vervallen als zij reeds was, heeft plaats moeten maken voor den Islam. Het belang-

rijkste rijk in Iran is het *Perzische Rijk*, waarmede wij ons in de eerste plaats bezighouden.

Eerst werden de volken van Iran grootendeels onderworpen door de Assyriërs en maakten zij deel uit van hun rijk tot zijn ondergang; vervolgens behoorden zij van 606 tot 558 v. Chr. tot het Medische Rijk, totdat *Cyrus* in 560 v. Chr. de heerschappij in handen van de Perzen bracht, het geheele hoogland van Iran onderwierp en zijn macht over een groot gedeelte van Voor-Azië uitbreidde. Het door dezen gestichte Perzische Rijk bestond tot 330 v. Chr., toen het door Alexander den Groote veroverd werd.

Alexander de Groote verklaarde, dat hij alle volksgebruiken zou eerbiedigen en de voorrechten van den Perzischen adel zou handhaven; ook streefde hij er naar, Perzen en Grieken tot één volk te doen samensmelten.

De plannen van Alexander mislukten door zijn vroegtijdigen dood. In den strijd over de opvolging stichtte een zijner veldheeren in 312 het rijk der Seleuciden, dat nog wel bijna alle landen omvatte, die tot het vroegere Perzische Rijk behoord hadden, maar herhaaldelijk aan opstanden en oorlogen ten prooi was. In 226 n. Chr. werd het *Nieuw-Perzische Rijk* der Sassaniden gesticht, hetwelk na een zeer afwisselende geschiedenis van oorlogen, opstanden, invallen, enz., in 650 ten val kwam. De Arabieren maakten toen hun veroveringstocht door Azië en plantten de halve maan in Perzië, waar de leer van Zoroaster, die zeer in verval was, door die van Mohammed vervangen werd. Wij hebben reeds vroeger aangetoond, welken invloed de Perzen op de ontwikkeling en verbreiding van den Islam hadden (zie pag. 31 en 39), hoe hier de philosophische sekten ontstonden en het fanatiek Sjiïetismus er voedsel vond.

Sedert kwam het Perzische Rijk meer en meer in verval door de herhaalde oorlogen en opstanden der stammen, door de invallen van Turken, Turkmenen en andere volken, waardoor vreeselijke slachtingen werden aangericht.

Onderscheidene Islamietische dynastieën volgden elkander op, tot de groote Mongoolsche veroveraar Dsjengis Khan in 1258 Perzië veroverde. Tataren en Mongolen volgden elkander op in de heerschappij tot den dood van Timar in 1405, toen Perzië in handen der Turkmenen viel. In 1502 stond weder een inboorling des lands op, die de heerschappij bemachtigde: Ismaël Safi, de grondvester van het tegenwoordige Perzische Rijk. Hij nam den titel van Sjach aan, voerde de Sjiïetische leer als staatsgodsdienst in, die tegenover de overige sekten der Mohammedanen stond, en vormde aldus van het Perzische Rijk een afgesloten, zelfstandige, Mohammedaansche wereld.

De inwendige gesteldheid van het Rijk, hoewel door enkele Sjachs iets verbeterd, leed inmiddels meer en meer aan verwarring en onzekerheid, terwijl in de 18e eeuw Afghanistan verloren ging. In 1779 beklom de Turksche dynastie der Kadscharen, die thans nog heerscht, door een revolutie den troon. Ook onder de vorsten van dit huis ging het land achteruit en werden de grenzen ingekrompen, doordien Kaukasië, Georgië en Perzisch Armenië aan Rusland moesten worden afgestaan.

In 1848 besteeg *Nassr-eddin* den troon in Perzië; hij regeerde tot 1896, toen hij viel door de hand eens moordenaars. Hij werd opgevolgd door *Muzaffr-eddin*, den tegenwoordigen Sjach. Onder Nassr-eddin brak een nieuw tijdperk voor de geschiedenis van Perzië aan. Nadat hij zich door schitterende krijgsdaden, o. a. het tweemaal veroveren van Herat, in 1852 en 1855, roem had verworven en het gezag der kroon had bevestigd, wijdde hij zich aan de bevordering van werken des vredes; hij bezocht Europa, en opende Perzië voor de moderne beschaving. Wat aldus in de laatste halve eeuw tot stand is gekomen, zullen wij later nagaan.

* * *

Het tegenwoordige Perzië heeft door de gebeurtenissen zijner geschiedenis, waaraan wij in 't kort herinnerden, een bevolking van zeer gemengde afkomst. Afgezien van de menigte Arische volken, die Perzië in verschillende tijden overstroomden, vingen in het begin der 7e eeuw de invallen van geheel vreemde stammen aan, die een verandering van het zuiver Iransche type ten gevolge hadden. Van het noorden kwamen Turksche stammen, van het zuiden Arabieren, Joden en Assyriërs in Perzië. Verder werd Perzië herhaalde malen overstroomd door talrijke scharen Mongoolsche

volken. Later hadden de strooptochten der Usbeken, Afghanen en andere volken plaats. Uit al deze historisch bekende feiten volgt, dat in Perzië een buitengewone bloedsvermenging moest ontstaan, zoodat bij de tegenwoordige bevolking het zuivere oorspronkelijke type veelal vergeefs gezocht zal worden. In het conglomeraat van de gezeten en nomadiseerende volken is bijna geen enkele echte Pers meer te vinden, en het is geen toeval, dat de bewoners van Perzië zich tegenwoordig niet Perzen noemen, maar *Achl-e-iran*, d. i. „bewoners van Iran", en ook hun land niet anders dan Iran.

PERZISCH MEISJE.

Wanneer men daarbij nog de verschillen in klimaat en de geographische en sociale verhoudingen in aanmerking neemt, dan wordt het duidelijk, dat er in uiterlijk en afkomst een verscheidenheid van bewoners in Perzië moet gevonden worden.

Niet minder dan zeventig nomadiseerende volksstammen telt men in het tegenwoordige Perzische Rijk. Deze volken werden gedeeltelijk in anthropologisch opzicht onderzocht door N. P. Danilow, een Russisch arts, die jaren lang in Teheran woonde, en in 1893 een werk publiceerde 1). Aan dit werk ontleenen wij een en ander door een referaat in Globus 1894.

De bewoners van Azerbeidsjan, het noordwestelijk gedeelte van Perzië, kenmerken zich door een krachtigen lichaamsbouw, een flinke gestalte en donkere kleur van haar en oogen. Zij hebben vaste woonplaatsen en houden zich bezig met landbouw, tuinbouw en veeteelt. Voor de Perzische arbeiders, de „Ambalen" (= arbeiders), die men veelvuldig aan de Kaspische Zee en in Trans-Kaukasië kan zien, leveren zij het hoofdcontingent. Het zijn krachtige, onvermoeide arbeiders, die niet opzien tegen hard werken. Hoewel de bevolking hen tot de Tataren rekent, is dit onjuist; alle lichaamskenmerken plaatsen hen in de rij der Iraniërs, en Danilow meent zelfs, dat zij het zuiverste type daarvan uitmaken, hoewel zij de Turksche taal hebben aangenomen.

1) N. P. Danilow. Sowremennoje sostojanie enacelenja Persij. Moskou.

In het noorden, aan den oever der Kaspische Zee, wonen de *Talyschen*. Zij spreken een dialect der Perzische taal. Anthropologisch zijn zij nog weinig onderzocht en hetzelfde is met de naburige bewoners van Giljan en Mazanderan het geval. Alleen is bekend, dat dezen in uiterlijk weinig van elkander verschillen. Zij zijn van gemiddelde grootte, de kleur van haren en oogen is lichter dan van de overige bewoners van Perzië, de huid heeft een opmerkelijk bleeke kleur en hun bewegingen zijn slap en krachteloos, wat zeker aan de ongezonde, moerassige streek is toe te schrijven. In de bergstreken van Mazanderan woont een krachtiger volk met meer energie.

In het noordoosten van Perzië, in de provincie Chorasan, wonen de *Tadschiks*, omtrent wier afkomst weinig bekend is. Enkelen houden hen voor zuivere oude Iraniers, hetgeen Dr. Danilow bestrijdt op grond van hun lichaamskenmerken. Het is een gezeten bevolking, doch hier tusschen vindt men ook nomaden, evenals overal in Perzië.

Het binnenland van Perzië, waar de regenwinden door de randgebergten niet kunnen doordringen, is droog, zonder veel water, meest schrale kiezel- en zoutsteppen. Dit gebied is dun bevolkt en hoofdzakelijk bewoond door zwervende herdersvolken en roovers. Slechts enkele karavaan-wegen doorsnijden het weinig bezochte binnenland.

Talrijk zijn de nomaden-stammen, die in het binnenland van Perzië rondzwerven; Danilow noemt een zeventigtal, en dit zijn alleen de belangrijkste. Als een der meest zelfstandige stammen noemt Danilow de *Kurden*, die zich door hun koenen, open blik en trotsche houding van de overige Iraniërs onderscheiden. Zij zijn halfnomaden, hebben meestal vaste winterkwartieren met meest kleine huizen, hoewel enkelen ook in den winter in de tenten verblijven. Bij de winterhuizen liggen eenige bouwlanden en tuinen; zij oefenen echter weinig landbouw uit (zie verder pag. 115).

De *Laren* vormen een onafhankelijken krijgsstam in het zuidelijk Perzië, in de provincie Laristan; zij behooren naar de taal tot de Iraners.

De *Bachtiaren* zijn duidelijk blijkbaar van gemengden oorsprong. De *Suzaners*, met donkere huidkleur en kroeshaar, doen aan de Indo-Melanesische Nigrito's denken.

De *Ischtigarden* vormen een merkwaardigen stam, daar hun dialect door geen der naburen verstaan wordt. Volgens de onderzoekingen van Korsch en Schukowski moet hun taal een tongval van het oud-Perzisch zijn en is zij daarom van groot belang.

De huidkleur van al deze volken is meestal geelachtig, en aan de deelen des lichaams, die niet bedekt zijn, donkerder van tint dan aan de bedekte deelen. Deze gele kleur is zeker een gevolg van den invloed der zonnestralen, wat hierdoor bevestigd wordt, dat ook Europeanen, die eenigen tijd hier verblijven, deze tint verkrijgen, terwijl Perzen, in een meer gematigd klimaat en minder aan de zon blootgesteld, een lichtere huidkleur erlangen. De huid is voor 69 pCt. behaard, doch de beharing verschijnt meestal eerst na het 30e levensjaar. Het hoofdhaar wordt bij de kinderen niet geschoren; daarentegen scheren volwassenen het midden van het hoofd, van het voorhoofd tot den nek, en laten aan de slapen de haren staan. De kleur van het haar is moeielijk aan te geven, daar de Perzen meestal het haar met een zekere stof rood verven. Blond haar schijnt er zelden voor te komen. Ook de oogen zijn meestal donker; blauwe oogen komen niet voor.

De bewoners in Perzië, afkomstig uit binnengetrokken vreemde stammen, heeten *Ilijat*, d. i. familiën; zij behooren tot verschillende volken. Het zijn gedeeltelijk nomaden, gedeeltelijk stadsbewoners.

Als nomaden is elken stam door de regeering een gebied aangewezen, waar hij zich kan vestigen, en als deze zich niet aan zijn gewest houdt, ontstaan niet zelden ernstige grensverwikkelingen. Aan het hoofd hunner gemeenten staan oudsten, die de gemeente ook tegenover de regeering vertegenwoordigen. Hun waardigheid is erfelijk. Zij betalen belasting aan de regeering, doch daar zij van geld weinig weten, wordt die meest in schapen of wol voldaan.

Ondanks die groote verscheidenheid van elementen heeft de eenheid des rijks, alsmede de Sjiïetische staatsgodsdienst, de verschillende bewoners van Perzië genationaliseerd. Daarbij is het een voordeel, dat de meeste volken tot de groote groep der Iraniërs behooren.

In Perzië zijn daardoor de toestanden beter dan in Turkije, zegt Vambéry; de natie is er meer homogeen. Van de ongeveer 8 millioen onderdanen van den Sjach

van Perzië behooren ongeveer ³/₄ tot den Iranschen volksstam. Wel zijn de Iraniërs ook in anthropologisch opzicht uit vele verschillende elementen samengesteld, maar er is toch in den loop der eeuwen een soort van nationale band gevormd, die de Iraniërs vereenigt. Bovendien werkt de Sjiïetische sektenijver als een stalen band der eenheid tegenover de met niet geringe animositeit optredende Sunnieten-wereld.

Die religieuse band, verbonden met de nationale gedachte, wordt sterker in Iran dan in de overige Islamietische landen gevoeld, en heeft ook op de politiek invloed gehad.

Door deze omstandigheden kan men, trots alle ethnographische verscheidenheid, thans toch spreken van het Perzische volk en vindt men er verschillende karaktertrekken en eigenaardigheden, die het in 't algemeen kenmerken, al worden zij ook door levenswijze, klimaat en sociale verhoudingen eigenaardig gewijzigd in de verschilende deelen des lands.

PERZISCHE EDELVROUW.

* * *

Het karakter der Perzen wordt over 't geheel gekenmerkt door een zekere kalmte en het streven, om zich het leven aangenaam te maken. Zij zijn gastvrij, nemen alle plichtplegingen trouw in acht en zijn inzonderheid vriendelijk tegenover een vreemdeling. Bovenal in de kleinere steden en dorpen werd dit door reizigers herhaaldelijk ondervonden.

Ten opzichte van hun kinderen zijn zij toewijdend en voor de ouders hebben zij alle achting; den vader vooral draagt men buitengewonen eerbied en ontzag toe, doch de moeder geniet de volle liefde.

De Pers bezit een beschaving in vormen, die als kinderen eener oude beschaving, ondanks het verval, nog in kiem bij het volk is blijven voortleven.

Gaarne beschouwen de Perzen zich als de „Franschen van het Oosten" en onjuist is die vergelijking niet.

De Pers is geestig, heeft liefde voor poëzie, elegantie in het optreden, maar tevens spreekt er een zekere sluwheid uit zijn ganschen blik, die mede een uiting is van natuurlijke scherpzinnigheid.

De Perzen munten zonder twijfel uit door een scherp verstand, het vermogen van snel en goed opmerken, een juist oordeel bij hun handelen en een natuurlijken takt. Men kan zich hier niet zelden verbazen over het feit, dat menschen zonder opvoeding of schoolsche vorming een natuurlijken aanleg bezitten, om zich op een aangename wijze voor te doen, kenmerken, die men bij beschaafde volken als een gevolg van opvoeding beschouwt. Dat dit scherpe verstand in het gewone verkeer wel eens tot sluwheid en berekening ontaardt, dat hun dit middel wel eens geoorloofd schijnt, om een of ander doel te bereiken, kan ons niet verwonderen, daar ook in Azië de ingang tot de poorten des rijkdoms het doel van ieder is. „Tul", d. i. geld, is ook hier het groote machtwoord, dat zoowel het individu als de massa beheerscht en in beweging brengt, soms ook op wegen, die wij niet kunnen goedkeuren.

De aanleg voor ontwikkeling vertoont zich bovenal bij die Perzen, welke het voorrecht hebben, op een Europeesche inrichting onderwijs te ontvangen. Met groot gemak leeren zij vreemde talen en weten zij zich vreemde gewoonten en manieren eigen te maken. Het verbaast den Europeaan, hier geboren Perzen te vinden, die

met Duitsche dichters, als Goethe en Schiller, niet alleen bekend zijn, doch hun werken ook in het oorspronkelijke lezen. En al is dit voorrecht slechts aan enkelen beschoren, opmerkelijk is het wel, in de Perzische geschriften Europeesche volksboeken te vinden, of boeken, die er aan herinneren. Zoo lacht men hier even goed als in Europa om de kluchten van Tijl Uilenspiegel, of liever, om den held uit een volksboek, die met onzen Tijl overeenkomt.

De Pers is hoffelijk in alles. Die hoffelijkheid gaat zelfs zoo ver, dat de Perzen een onaangename waarheid verbloemen en die liever door een leugen bedekken, dan dat zij er anderen mede bedroeven.

„Besser, eine Lüge wagen,
Die des Nächsten Herz erfreut,
Als die Wahrheit aus zu sagen,
Wenn sie Leid und Unglück streut,"

zegt de Perzische dichter Sadi in zijn taal.

De Perzen hebben den naam, voortreffelijke diplomaten, onderhandelaars en makelaars te zijn. De Parsen in Indië zelfs naderen van alle rassen de Engelschen het meest en bekleeden betrekkingen, die voor andere inboorlingen ontoegankelijk zijn. Men roemt ook het vermogen der Perzen, om hun hartstochten te kunnen beheerschen, hun gelatenheid in ongeluk, hun aangeboren „nil admirari", zich over niets te verwonderen, hun matigheid in eten en drinken. Er bestaat onder hen een algemeene zucht om te pronken met titels en namen; als men niet den voortitel „Khan" of „Bey" kan voeren, voegt men gaarne „Mirza", d. i. „schriftkundige", voor zijn naam (men denke aan den dichter Mirza Schaffy). Vrome lieden nemen na hun bedevaart gaarne namen als „Hadsji" e. a. aan.

De Nieuw-Perzische taal wordt met den naam „Farsi" 1) aangeduid. Zelfs de tegenwoordig in Perzië gesproken taal heeft haar vroegere schoonheid nog niet verloren, zegt Brugsch. Haar rijkdom aan beelden en aangename wendingen, en vooral haar eigenschap, om naar Grieksch model de zinnen te bouwen, maakt haar voor den kenner steeds een bron van genot.

Zoo ver de Farsi-taal gehoord wordt, is voor de bewoners in stad en dorp het lezen van onderhoudende of leerzame geschriften een behoefte geworden. In huis, zoowel als op straat, op openbare plaatsen, zoowel als in de winkels der bazars of in de met bloemen getooide theehuizen, onder de schaduw der boomen, zoowel als op de groene weiden, overal gebruikt de Pers zijn vrijen tijd, om de werken van de oudere en jongere schrijvers en dichters te lezen, en niet zelden gloeien zijn oogen van brandend verlangen over de bladen van het boek. Is hij niet in staat, het geschrevene zelf te lezen, dan luistert hij bij elke gelegenheid gaarne naar voorlezingen of vertellingen, welke de heilige derwisjen soms op straat doen.

* * *

Misschien is bij geen enkel ander volk het familieleven beter ontwikkeld dan bij de Perzen. De Pers is met alle phasen van zijn bestaan aan zijn familieverhoudingen verbonden; de familie is het hoogste heiligdom; voor de familie leeft en sterft hij. Eer en oneer van elk der familieleden voelt hij als betroffen zij hemzelf, en zelfs den stam beschouwt hij als een verder uitgebreid familieverband. De Pers is er trotsch op, als hij een familie met eere de zijne kan noemen of als lid van een stam kan gelden, en de geschiedenis van familie of stam volgt hij gaarne.

De vader is het hoofd der familie en wordt als heer geëerbiedigd; de kinderen gehoorzamen den vader met onderdanigheid, de moeder met liefde. Alle eigendommen der familie behooren den vader als hoofd toe; zelfs gebeurt het, dat bezittingen, door den zoon zelfstandig verworven, later door den vader genomen worden.

---

1) Met den naam Parsen duidt men aan de naar het buitenland vertrokken en thans meest in Indië levende Perzen, tegenwoordig meest als vuuraanbidders bekend. Beide woorden zijn afgeleid van den naam van het stamland der oude Perzen, het „Perzis" der Grieken, tegenwoordig „Fars". De inboorlingen noemen hun land tegenwoordig *Iran*, zichzelf „Irani" zooals wij zeiden.

Een eigenaardig en opmerkelijk contrast met dien familiezin wordt gevormd door de weinige piëteit, die de Perzen aan den dag leggen voor het oude of overgeleverde. Het warme gevoel voor aanhankelijkheid aan een huis of erf, of wat ook, door erfenis verkregen, dat sommige volken kenmerkt, vindt men niet bij de Perzen. Hij haakt er naar, om roem en eer te verwerven door zelf iets nieuws te scheppen. De schoonste paleizen, met smaak en diep gevoelden stijl gebouwd, ziet men soms aan het verval prijsgeven of afbreken, om bouwmateriaal te verkrijgen, teneinde hiervan iets nieuws op te richten; de zoo noodige karavansera's laat men zonder zorg in puin verzinken.

Is een Pers tot rijkdom en aanzien gekomen, dat laat hij zich dikwijls een nieuw huis bouwen zonder andere reden dan dat hij een nieuwe, eigen gebouwde woning wil bezitten, en de gansche schaar van stamgenooten, bedienden, enz. vestigt zich om het nieuwe huis, dat weldra een nieuw dorp wordt. Doch bij de snelle wisselingen der fortuin gebeurt het niet zelden, dat ook de nieuwe vestiging weer wordt afgebroken, nog vóór zij geheel voltooid is.

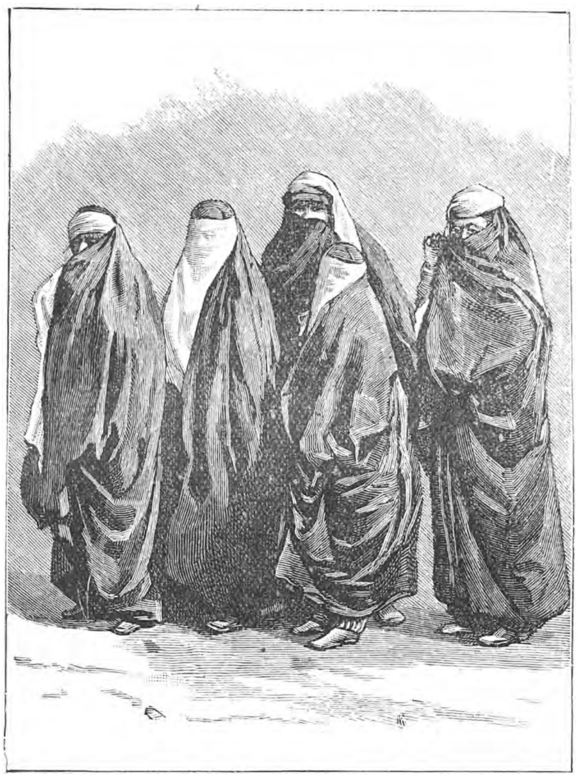

PERZISCHE DAMES OP STRAAT.

In het maatschappelijk verkeer houdt de Pers veel van praal en pronk, in zijn huiselijk- en familieleven is hij eenvoudig. Met zonsopgang staat hij op, slaapt in den zomer op den middag, om des avonds in de koelte het leven opnieuw te beginnen. Bezoeken bij aanzienlijken moeten derhalve 1 à 2 uur na zonsopgang of voor zonsondergang afgelegd worden. Dagelijks gebruikt hij slechts twee maaltijden: des morgens een ontbijt en des avonds den hoofdmaaltijd. Ook de aanzienlijken houden zich hieraan. Tusschen deze maaltijden wordt nog koffie of thee gedronken en soms eenige beschuit, kaas of vruchten gegeten. De nationale gerechten der Perzen zijn „pillaw", „tschillaw" en „asch", spijzen, waarbij bovenal rijst, lamsvleesch in vereeniging met ooft, peulvruchten enz. gebruikt worden. „Asch" een soort van soep, is naar Perzischen smaak het lekkerst gerecht.

Als vleesch gebruikt men meest schapen-, lamsvleesch en hoenderen. De arme bevolking voedt zich meest met brood. Plantenkost vormt het hoofdvoedsel in Perzië. Bij het eten wordt er een tafelkleed op den grond gelegd en daaromheen nemen de gasten plaats op stukken vilt, waar zij neerhurken met de knieën naar binnen en rustend op de hielen. Vorken en messen worden niet bij het eten gebruikt. De spijzen worden genuttigd zonder een woord te spreken. Na het eten worden waterpijpen rondgereikt en onder het rooken begint het eigenlijke gesprek.

Het afleggen van bezoeken gaat met veel vormelijkheden gepaard. De gewone groet bij het binnentreden bestaat hierin, dat de binnentredende de rechterhand op de linkerborst legt, terwijl hij het hoofd buigt.

De woningen der Perzen zijn groot, doch niet fraai. Als de klopper op de deur valt, wordt die geopend en bij het binnentreden bevindt men zich in een voorhal, waar de portier verblijf houdt; daarna komt men in de mannenkamer. Elk huis toch bestaat uit twee deelen: de mannenafdeeling (birun) en de vrouwenafdeeling (enderun), gescheiden door een vierhoekige binnenplaats, waarop de verschillende kamers uitkomen. Tegenover den ingang vindt men het voornaamste deel van het huis, de mannenzaal, waar de heer des huizes bezoeken ontvangt, zaken doet enz. Deze hooggebouwde zaal, „talar" geheeten, is bij rijke Perzen prachtig versierd met kostbare schilderwerken, ornamenten, verguldsels, glaswerken enz. aan het plafond; een enkel versierd venster bevindt zich aan de voorzijde. De vloer wordt met vilt en tapijten bedekt, en aan de zijde van het venster vindt men de voornaamste plaats, de konings- of heerenzetel, met kostbare tapijten bedekt.

Meubelen vindt men in de Perzische woningen niet, doch tapijten worden met zorg gebruikt. In plaats van kasten heeft men in de verschillende vertrekken nissen, waar de zaken van dagelijksch gebruik in geborgen worden. Deuren en vensters staan dag en nacht open; voor tocht schijnt de Pers ongevoelig te zijn. Op warme zomerdagen geeft men den gast een plaats, waar het sterk tocht, als eereplaats. Onder de zaal vindt men een kelderachtige ruimte, waar de lucht geregeld doortrekt; hier houden de Perzen zich veel op gedurende warme zomerdagen, doch 't is er voor Europeanen ongezond.

De binnenplaats is een soort tuintje, veelal met bloemen en schaduwgevende boomen. In het midden vindt men een waterbekken, soms een springfontein, om de noodige wasschingen bij de gebeden te verrichten.

Het platte dak der huizen, door een laag gestampte klei met stroo tot een vasten vloer gevormd, heeft veel waarde in het Oosten. Na zonsondergang snelt ieder naar het dak, om daar frissche lucht te genieten. Een muur omgeeft ook dit nog, om nieuwsgierige blikken af te sluiten.

Uit het mannenvertrek komt men in het vrouwenvertrek. Dit is alleen voor vrouwen, den echtgenoot, de eunuchen, en na bijzonder verlof voor den arts toegankelijk. Zelfs de echtgenoot mag dit vertrek niet onaangediend betreden. Alleen des avonds gaat de man in de „enderun" of harem, om dien des morgens vroeg weer te verlaten. De ouders en vrouwelijke verwanten mogen deze vrouwenkamer ook zonder vooraf gevraagd verlof bezoeken. In inrichting komt het vrouwenvertrek met dat der mannen overeen; alleen is het ruimer gebouwd. De wanden zijn op overvloedige wijze met zijden voorhangsels, tapijten, schotels, schalen en kannen van Chineesch en Europeesch maaksel enz. behangen.

De Pers behandelt over 't geheel zijn vrouwen goed; hij beschouwt haar als zijn levensgezellin, en ondanks de afzondering van het Mohammedaansche vrouwenleven, dat ook hier bestaat, neemt zij deel aan de zaken van den man, zelfs bemoeit zij zich met politieke aangelegenheden. Huwelijken worden voor vast of tijdelijk gesloten. Scheiding of verstooting van een voor vast getrouwde vrouw komt niet veel voor, en dan nog meestal op grond van onvruchtbaarheid, een ontuchtige levenswijze, ontrouw enz. Een door den man verstooten vrouw kan nog een tijdelijk huwelijk met een ander sluiten.

Op reis neemt de Pers zijn vrouw niet mede, maar als hij zich langen tijd ergens ophoudt, sluit hij voor eenige dagen, weken enz. een tijdelijk huwelijk. Is de duur van het verdrag verstreken, dan is de betrekking uit, doch het contract kan verlengd worden. Gedurende den loop van dit tijdelijk huwelijksverdrag geniet de aldus verbondene de rechten van een wettige vrouw, en de echtgenoot is verplicht te zorgen voor alle kinderen, zoowel die uit het vaste als uit het tijdelijke huwelijk geboren worden.

De groote kosten, welke hieruit voortvloeien, zijn oorzaak, dat in Perzië, hoewel de polygamie geoorloofd is, toch alleen de aanzienlijken daarvan gebruik maken. Hierdoor is de monogamie algemeen voorkomend. In arme gezinnen regelt de vrouw de huishouding; bij aanzienlijken doet zij dit eveneens en houdt zij zich tevens bezig met de opvoeding der kinderen.

De huwelijken worden voornamelijk gesloten tusschen de leden van dezelfde familie, neven en nichten. Naar men mededeelt, moeten die familiehuwelijken aan

de gezondheid niet schaden. De meisjes uit de arme standen huwen met 10—11, uit de gegoede standen met 12—13 jaren. Jongelieden van 16—17 jaren gaan veelal reeds een tijdelijk huwelijk aan, om pas later, als zij voldoende inkomsten of vermogen hebben, een vast huwelijk te sluiten.

De huwelijken worden tot stand gebracht door vrouwelijke bemiddelaars of verwanten. Onder feestgelagen wordt gedurende 7 à 8 dagen bruiloft gevierd. Hierbij moet de bruidegom met geweld den sluier oplichten, om zijn vrouw voor het eerst van aangezicht tot aangezicht te zien. Men let er op, wie daarbij den ander het eerst op den voet trapt; aan hem of haar zal de overhand in de huishouding toekomen.

De kinderen, die tot hun tweede, soms tot het derde jaar gezoogd worden door de moeder, blijven in het vrouwenvertrek: de jongens tot het zevende jaar, de meisjes voor altijd. De jongen krijgt na het zevende jaar een onderwijzer, die hem vormen leert, en in lezen, schrijven en den Koran onderricht geeft. Tot het achtste levensjaar ontvangen meisjes en jongens gemeenschappelijk onderwijs, daarna worden de meisjes aan de aanraking met mannen onttrokken en vertoonen zij zich niet anders dan gesluierd. In vergelijking met andere Oostersche landen genieten de vrouwen in Perzië groote vrijheden.

* * *

Het godsdienstig leven wordt in Perzië beheerscht door den Islam. Wij behoeven daarop niet terug te komen, (zie pag. 43 en 150, enz.) doch wijzen slechts op eenige bijzonderheden. De Sjiïetische Perzen vereeren namelijk Ali, den oom van den profeet, nog meer dan den profeet zelf, en Ali's zonen, Hussein en Hassan, die in den slag bij Kerbelah vielen, worden als heiligen vereerd, terwijl zij den tweeden Khalif Omar, dien de Sunnieten hoog vereeren, bespotten. Bedevaarten naar de graven van Ali en zijn zonen, te Kerbelah of Mesjed (ten zuiden van Bagdad), hoewel in het land der gehate Sunnieten gelegen, doen zij vele, en wie er aan deelnemen, verkrijgen het recht, zich „Kerbelah" te noemen. Wie bovendien Mekka bezoekt, verkrijgt den titel „Hadsji".

Bedevaarten doen de Perzen, met hun trek naar het nomadische rondzwerven, gaarne; de reiziger zal steeds een groot aantal pelgrimskaravanen in Perzië ontmoeten, die met het vaandel en de voorbidders voorop in processie naar heilige plaatsen trekken. Overigens heeft de godsdienstoefening der Perzen weinig vertoon; hun tempels zijn rijk versierd, doch eenvoudig gebouwd, zonder minarets; zij worden weinig bezocht. Vreemdelingen hebben hier ook vrijen toegang, wat men bij de Turken niet gaarne ziet. De geestelijkheid is zeer toegevend omtrent de zonden tegen den Koran; wijn drinken, hoewel verboden, wordt niet gestraft, als het binnenshuis plaats vindt.

De maand Moharrem, (d. i. eig. verboden, omdat in die maand oorlog en strijd verboden is), de eerste maand van den Mohammedaanschen kalender, is een drukke maand voor de geestelijkheid. Op een paard of een ezel gezeten, ziet men hen bij honderden door het land trekken en in de steden of druk bezochte plaatsen afstijgen, om voor het verzamelde volk uit den Koran te preken.

Evenals de passie-spelen in Oberammergau en de mysteriespelen in de middeleeuwen van Europa, worden in die maand ook in Perzië religieuse tooneelstukken opgevoerd, waarvoor in Teheran een schouwburg door den Sjach is gebouwd, die duizenden kan bevatten. Ook in particuliere huizen hebben dergelijke opvoeringen in 't klein plaats, omdat dit als een verdienstelijk werk beschouwd wordt, waardoor de tooneelspelers en zij, die de stukken laten opvoeren, hun zieleheil bevorderen.

Een bekende religieuse ceremonie in Perzië is nog het slachten van den kameel op den Kurban-beiramdag, het feest der offers. Dit geschiedt voor het huis van den grootvizier, en de talrijk samengestroomde bevolking komt niet zelden tot plukharen, omdat ieder aanwezige een stukje van het zegen aanbrengende vleesch mede naar huis wil brengen.

* * *

Eigenaardig zijn de in Perzië veel voorkomende bedelmonniken of Derwisjen.

De Derwisjen in Perzië en elders, die in menigte door de straten zwerven, maken

een treurige vertooning van vrome bedelarij. Het gebruinde, vuile gezicht, nu eens met een zachte, dan weer met een meer onaangename uitdrukking, de lange, ruige baard, het in dichte lokken of manen om de schouders hangende, lange hoofdhaar, dat niet bedekt wordt en sedert jaren niet met schaar of kam in aanraking is geweest, het lichaam met een donkeren mantel bedekt, die niet zelden een bedelmantel uit tal van stukken gelijkt, of soms uit een schapenvacht bestaat, vormen de factoren, waaruit het uitwendig voorkomen van den Derwisj is samengesteld. Die lompenkleeding is het kenteeken van heiligheid en deugd, door welker gaten echter de ziekelijke hoogmoed van den Derwisj, die armoede als zijn hoogste sieraad beschouwt, te voorschijn komt. Volgens onze begrippen heeft de dichter gelijk, als hij zegt:

„Ziert den Derwisch Tugendwerth,
Braucht er keine Lumpen;
Eine schöne Frau entbehrt
Leicht des Schmucks zum Prunken."

De Derwisjen zijn bedelaars, die, tegen een muur geleund, als een schildwacht op post staan, en de offers afwachten van de voorbijgangers, wien zij telkens eenige woorden toeroepen. Het zijn mannen, afkomstig uit verschillende landen; sommigen verraden door hun Neger-uiterlijk, dat Afrika hun vaderland is.

* * *

Nog een enkel woord over de „Parsen", die door de Sjiïeten met den verachtelijken naam „Gebers", „ongeloovigen" betiteld worden. Van deze nakomelingen der oude Perzen, die den „vuur- en lichtdienst" nog bewaard hebben, wonen er slechts weinigen meer in Perzië; de meesten houden nog verblijf in Engelsch-Indië, waar zij tot hooger rangen stijgen. Alleen in het oosten van Perzië bestaan nog eenige hunner gemeenten te Jezd (het midden), Taft en in de provincie Kirman. Hun aantal wordt op 8000 geschat; voor een eeuw was het nog ongeveer 100,000.

In de vroegste tijden hadden de Iraniërs tempels, noch altaren, om van godenbeelden niet te spreken, welke de leer van Zarathrusthra streng buitensluit, maar welke toch sedert Artaxerxes Mnemon ter eere van Mithra en Anâhita werden opgericht. Men offerde in de open lucht op de toppen der bergen.

Wanneer de tempels der Parsen, de zoogenaamde „vuurtempels", ontstaan zijn, is niet met zekerheid bekend, maar dit weten wij, dat zij reeds in de eerste tijden van het historisch rijk der Perzen bestonden. De tempels, welke in Azerberdsjan en Fars in puin liggen, en die, welke de afbeelding vertoont, leeren ons hun inrichting kennen. Meestal zijn die tempels vierkant, met hooge muren, en een torenachtig uiterlijk. Zij hebben een binnenste vertrek, waaromheen een nauwe, overdekte gang loopt, maar vertoonen anders weinig bijzonders.

Een eerste plaats in de tempels der tegenwoordige Parsen en zeker ook in die der oudheid bekleedt de steen *Adosjt*, waarop in een met asch gevuld vat het heilig vuur, het eenige, waaraan de Parsen eer bewijzen, brandt en bestendig onderhouden wordt. In het dak zijn openingen aangebracht, om den rook af te leiden, maar waardoor evenwel de zonnestralen niet kunnen doordringen. Alleen de priesters mogen deze vuurplaats betreden, om het vuur te onderhouden. De steen wordt gedurig met zorg afgewasschen. Gaarne neemt de priester giften aan, om het vuur te onderhouden; men schat de zedelijke waarde daarvan hooger dan aalmoezen. De personen, die het vuur bedienen, moeten mond en neus bedekken, om het heilige vuur niet door hun adem te verontreinigen. Bij de vuurtempels vindt men tuinen en rustplaatsen.

De godsdienstoefening bestaat in de vereering van het vuur en in het opzeggen uit de heilige schriften; zij is hoogst eenvoudig. Heiliging van het vuur is hoofdzaak in den cultus. Het voor het dagelijksch leven gebruikt wordend vuur is onrein, en er zijn bepaalde gebruiken voorgeschreven, om dat vuur te reinigen. Behalve reinigingen behooren offeranden tot de heilige handelingen. Geofferd worden: de kop van een geslacht dier (het slachten zelf behoort niet tot den eeredienst) brood en de

drank haoma of parahaoma, de laatste juist als het Indisch soma. Tot het offeren behooren gebeden uit de Avesta, reciteerend opgezegd, begeleid door fluiten, die op klarinetten gelijken, trommels en het slaan op klankbekkens.

Na de geboorte wordt het kind van den geloovige volgens het heilig voorschrift gewasschen, en wel driemaal met de heilige vloeistof der Indiërs en Iraniërs, „de koe-pis" (de koe is een heilig dier) en eenmaal met water. Met het vijfde jaar wordt het kind in 't onderscheid tusschen goed en kwaad onderwezen; van zijn zevende jaar wordt het beschouwd als te handelen met oordeel des onderscheids en is het aan de reinigingsgebruiken onderworpen. Zoodra het kind 15 jaar is, wordt het met den heiligen gordel bekleed, en dezen mag het niet weder afleggen dan des nachts. Die gordel moet uit 72 draden bestaan, mag niet van zwarte wol zijn, en vormt met een kort hemd een herkenningsteeken.

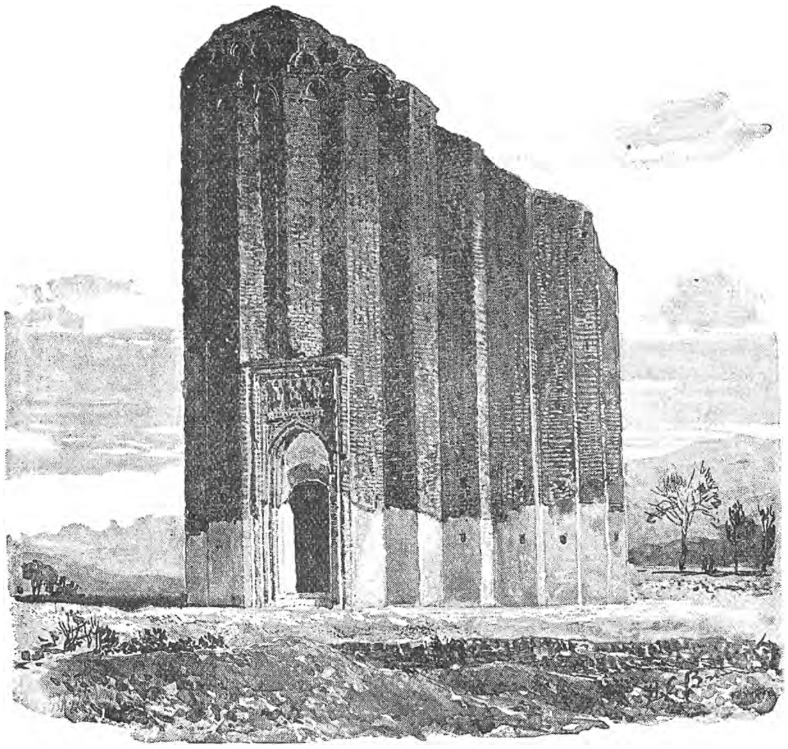

EEN OUDE TOREN DER VUURAANBIDDERS TE REH, NABIJ TEHERAN.

Ook het sluiten der huwelijken is voor hen een godsdienstige plechtigheid. Zij achten het verdienstelijk, huwelijken onder bloedverwanten te sluiten. De huwelijken hebben meestal op vijftienjarigen leeftijd plaats. Reeds veel vroeger geschiedt meestal de verloving, door den priester dikwijls tot stand gebracht. De bruiloft wordt voorafgegaan door reinigingen; de priester bestrooit in de woning der bruid het paar met veldvruchten en graankorrels, als symbolen van vruchtbaarheid. Alleen als de eerste vrouw geen kinderen voortbrengt, mag met haar toestemming een tweede vrouw genomen worden.

Het lijk van den Pars wordt niet begraven, zeiden wij, omdat het onrein is. Op een zerk wordt het naar een door muren omringde plaats, het *dakhma*, gebracht, met een ingang naar het oosten, en in wier midden een diepe holte is. Daar wordt het prijsgegeven aan de vleeschetende vogels. Een dakhma is voor 365 lijken

bestemd. De lijkendragers moeten zich na de begrafenis reinigen en uit het huis van den overledene wordt het vuur weggehaald en eerst na negen dagen terug gebracht.

* * *

Het Perzische Rijk heeft een oppervlakte van 1,645,000 K.M². De tegenwoordige bevolking geeft de Almanach de Gotha (1898) op als pl. m. 9 millioen, waarvan 2,5 millioen nomaden zijn. Volgens de opgave van Houtum-Schindler in 1881 was de bevolking als volgt verdeeld:

99 steden			1 963 600 inwoners.
Dorpen en districten zonder steden			3 780 000 »
Nomaden.	Arabieren	57 800 familiën	1 909 800 »
	Turken	160 000 »	
	Kurden, Lak	150 000 »	
	Belutschen, Zigeuners .	4 600 »	
	Bachtaren, Luren. . .	52 000 »	
		Totaal . . .	7 653 400 inwoners.

Deze cijfers berusten alle op schatting; wegens gemis van volkstellingen heeft men geen juiste cijfers.

De volksdichtheid in Perzië is zeer gering, vooral in het woestijnachtige binnenland; naar de randen, waar de landbouw toeneemt en het nomadenleven vervangt, waar de meeste steden gevonden worden, neemt de volksdichtheid toe. Die bevolking zou voor den godsdienst in 1881 bestaan uit: 6,860,000 Sjiïeten, 700,000 Sunnieten en Mohammedaansche sektariërs, 8,000 Parsen, 19,000 Joden, 43,000 Armeniërs en 23,000 Nestorianen en Chaldaeërs.

* * *

Perzië is, evenals het Turksche gebied, een absolute monarchie. In vele opzichten komt de inrichting der regeering met die van Turkije overeen, wat in twee Mohammedaansche staten, beide met den Koran als hoofd-wetboek, wel het geval moet zijn. De vorst voert den titel van Sjach, of officiëel luidt het „Sjachinschach", d. i. koning der koningen. Hij is meester over het leven en de bezittingen van al zijn onderdanen, en de vorige Sjach's wisten zich door dit recht niet zelden een buitengewoon privaatvermogen te verwerven.

Hoewel de Sjach oppermachtig is in alles, gaat dit niet zoo ver, dat hij handelen en besluiten mag tegen de voorschriften van den Koran en de interpretaties en toevoegingen, daarbij aangenomen. De Sjach is vertegenwoordiger van den profeet en op dien grond is men hem in alles gehoorzaamheid verschuldigd.

Onder den Sjach werd vroeger het bestuur slechts gevoerd door twee hooge dignitarissen: de *grootvizier* en de *tresaurier*, doch in den laatsten tijd, na 1893, is de regeering naar Europeesch voorbeeld onder onderscheidene ministerieele departementen verdeeld.

Het land is verdeeld in 33 provinciën, bestuurd door gouverneurs-generaal, die onmiddellijk verantwoordelijk zijn aan het hoofd-gouvernement en die in de districten onder-gouverneurs kunnen benoemen. Deze gouverneurs noemt men „hakim". Elke stad heeft een besturend hoofd, „kalântar" of „darogha" geheeten, en de hoofden der nomaden-stammen heeten „ilkhâni", „ilbeggi", „wali", „scheik", enz. Deze hoofden zijn verantwoordelijk voor het aandeel in de belastingen, door de stad, den stam, enz. op te brengen.

De staatsinkomsten worden verkregen door bijdragen van districten, steden en dorpen, waarvoor het bedrag, dat zij moeten opbrengen, wordt vastgesteld door aanslagen. Bijna de geheele belasting drukt op de arbeidende klassen. Christenen, Joden en Parsen betalen uiterst weinig. Ongeveer 15 pCt. der inkomsten worden verkregen door in- en uitgaande rechten, terwijl posterij, mijnen en andere concessies het overige leveren.

Het Sjiïetische Mohammedanisme is staatsgodsdienst in Perzië, zooals wij zeiden.

De Perzische geestelijkheid is zeer machtig en werkt steeds de invloeden van Europa tegen. Daardoor bestond er steeds spanning tusschen de geestelijkheid en Sjach Nassr-Eddin, die op hervormingen naar Europeesch voorbeeld bedacht was. Ieder, die in staat is den Koran te lezen en te verklaren, kan als priester optreden, en zoodra hij bekend wordt door een juiste uitlegging, verkrijgt hij den rang van hoofdpriester. Ten opzichte van andere gezindheden in het rijk, als Armeniërs, Nestorianen, Joden en Parsen, is men zeer verdraagzaam.

Het onderwijs in Perzië staat op lagen trap. Staats- of gemeentescholen bestaan er niet en lezen en schrijven worden weinig door het volk geleerd. Er bestaan echter een betrekkelijk groot aantal Seminariën, door rijke geschenken begiftigd. Als iemand lezen en schrijven kan, zoodat hij zich „mirza" mag noemen, zet hij niet zelden een particuliere school op, hij verkrijgt eenige leerlingen en leert bijna niets dan den Koran lezen en de ritueele gebruiken volbrengen, hoofdzaken voor den Muzelman. Reeds van verre kan men door het schreeuwend opzeggen of opdreunen van het te lezene, de aanwezigheid dezer scholen opmerken. De rijke lieden bedienen zich meest van huisleeraren.

De bevolking in Perzië is, de nomaden uitgezonderd, veel in steden samengedrongen. Zelfs in de oasen der woestijn vindt men niet zelden steden. De oorzaak van dit verschijnsel moet ten deele gezocht worden in den gezelligen aard der Perzen, ten deele in de onveiligheid, welke een samenwonen noodzakelijk maakt. Hierdoor vindt men in Perzië een betrekkelijk groot aantal steden. Meestal beslaan de Perzische steden bij hetzelfde getal inwoners een veel grooter oppervlakte dan de Europeesche. Dit moet worden toegeschreven aan de groote, open ruimte en aan de talrijke bijgebouwen bij vele huizen, alsmede aan het reeds vermelde gebruik der aanzienlijken, om bij verandering van eigenaar geheel nieuwe woningen te laten bouwen, terwijl men de oude laat vervallen.

Hoewel de bewoners meest landbouwers zijn, is er toch nog iets van den nomadischen treklust in het hart van de gezeten bevolking overgebleven. Zij zijn weinig gehecht aan den grond. Bijgeloovige vrees voor slechte voorteekens is menigmaal voldoende om een dorp of een stad te verlaten en zich elders te vestigen. Het materiaal voor nieuwe huizen neemt men waar het te vinden is. Het meest gebonden aan een vaste plaats zijn de steden, die hun ontstaan en welvaart te danken hebben aan overvloedige bronnen en andere natuurlijke voordeelen, of die bedevaartplaatsen zijn.

Over 't geheel zijn de Perzische steden in verval; Teheran, de hoofdstad, bloeit nog wel het meest. In het hart der stad vindt men hier, evenals in alle Oostersche steden, de bazars, waar voortdurend een aanzienlijke menschenmenigte zich heen en weer beweegt, en waar het karakteristieke van het openbare leven het meest tot uitdrukking komt. In den zomer geven de overwelfde ruimten der marktstraten schaduw en koelte, in den winter beschutten zij tegen regen en sneeuw.

* * *

Perzië was tot 1873 voor Europa bijna een onbekend land. Wel bestond er tot aan het eind der middeleeuwen nog een levendig handelsverkeer door Perzië, tot vervoer van de Indische artikelen naar Europa, maar sedert de ontdekking van den zeeweg naar Indië leidde de handelsrichting om Kaap de Goede Hoop en verloor de landweg zijn waarde. De Europeesche handeldrijvende volken in dien tijd, Portugeezen en Nederlanders, sloegen daardoor geen acht op Perzië, en al had het brievenvervoer nog lang over Perzië plaats, de oude handelsweg werd verlaten. Het land zelf leverde niet genoegzaam voortbrengselen, om de vreemdelingen te trekken.

In 1873 echter bracht de Sjach van Perzië een bezoek aan Europa, en deze reis werd gevolgd door twee andere nl. in 1878 en 1889. Hierdoor werd meer de aandacht op dit land gevestigd en telkens is het gevolg geweest, dat een aantal Europeanen den Perzischen monarch naar zijn land hebben gevolgd. Hierdoor zijn er handelsbetrekkingen aangeknoopt, ook door Nederland en oefent „Frengistan", zooals men in Perzië Europa noemt, langzamerhand invloed uit op de Perzische maatschappij.

Het verkeerswezen in Perzië is echter nog allerslechtst. Tot dusver zijn bijna alle

wegen in Perzië ongebaande paden, waarlangs paarden en muilezels desnoods kunnen gaan, doch die ongeschikt zijn voor eenig voertuig. De wegen zijn bedekt met steenen, die het verkeer belemmeren. Sedert 1890 is evenwel met het aanleggen van betere wegen een begin gemaakt. Bosschen zijn er betrekkelijk weinig. Het nadeel van gebrek aan water en aan stroomen komt wellicht nergens zoo duidelijk uit als in Perzië. Overal, waar slechts eenig water wordt aangetroffen, is een oase, hetzij de besproeiing langs kunstmatigen of natuurlijken weg geschiedt. De talrijke irrigatiewerken, die in het land gevonden worden, leggen getuigenis af van de scherpzinnigheid, die een der karaktertrekken is van het Perzische volk. De bevolking kenmerkt zich bovendien door orde en een kunstzin, die gedurende 25 eeuwen heeft bestaan. De in de steden gevestigde Pers, waarvan de meesten behooren tot den stam der oud-Perzische akkerbouwende klasse, die alle stormen der geschiedenis heeft doorleefd, is ijverig en heeft lust in landbouw en andere ondernemingen.

Engeland en Rusland hebben hoofdzakelijk den buitenlandschen handel van Perzië in handen, Engeland in het zuiden, Rusland in het noorden. Toch is ook Nederland hier vertegenwoordigd door een Rotterdamsche firma.

Naar hun bedrijf is de bevolking bovenal te onderscheiden als landbouwers en veehouders. De laatsten zijn vooral talrijk in de steppen, de nomadenzone, hoewel de landbouw de hoofdzaak uitmaakt voor den staat. De immigratie van Turksch-Tataarsche nomaden heeft echter in de laatste eeuwen het nomadendom bevorderd, en ook de Islam werkte hiertoe mede. Daardoor ging de landbouw achteruit.

De landbouw levert in de streken der woudgebergten, waar regen valt of besproeiing mogelijk is, rijst, tarwe, gerst, maïs, opium, tabak, katoen, suikerriet, sesam enz. De tuinen van Schiras en Isfahan zijn beroemd door hun ooft en rozen.

De veeteelt levert wol en huiden, meest schapenvellen, daar de schapenteelt den grondslag voor de veehouderij vormt. Rundvee wordt weinig gehouden, behalve in de Kaspische landen. Geiten, ezels, muildieren en kameelen houdt men veel.

De industrie is beperkt tot tapijtweverij in Kurdistan, Chorosan en Kirman, tot vilt, flanel, katoen en zijdebewerking, tot de vervaardiging van porselein, leer, aardewerk en metalen artikelen. Echte fabrieken bestaan er echter niet.

De uitvoer des lands bestaat bovenal uit opium, katoen, tabak, huiden, paarlen, graan, zijde, tapijten enz.

LITTERATUUR OVER DE IRANIËRS.

A. Houtum Schindler. Eastern Persian Irak. London, 1896.
J. E. Polak. Persien. Das land und seine Bewohner. Leipzig, 1865.
E. Reclus. Nouvelle Géographie IX, 1884.
G. N. Curzon. Persia and the Persian Quaestion. London, 1892.
H. Vambéry. Meine Wanderungen und Erlebnisse in Persien. Pest, 1867.
S. G. W. Benjamin. Persia and the Persians. London, 1887.
Stolze und Andreas. Die Handelsverhältnisse Persiens. Peterm. Mitt. Ergänzungsheft 77, 1883.
E. T. Collins. In the Kingdom of the Shah. London 1896.
C. P. Tiele. Geschiedenis van den Godsdienst in de oudheid, 1893.
Max Duncker. Geschichte des Alterthums, 1875.
A. Hotz. Overzicht van in de Nederlandsche taal uitgegeven werken over Perzië, gevolgd door een opgave van de voornaamste buitenlandsche schrijvers. (Tijdschr. van het Ned. Aardr. Gen. 1897). Dit overzicht vermeldt de belangrijkste litteratuur en is voor Nederland zeer volledig.

II. Belutschistan.

Ten zuidoosten van Perzië ligt Belutschistan, een land, dat in naam onafhankelijk is en onder den Khan of Emir van Kelat staat, welks heerschappij echter meer in naam dan in waarheid uitgeoefend wordt. De staatkundige band tusschen de bewoners van dit gebied is zeer zwak. De stammen van het zuiden en westen hebben o. a. de heerschappij van den Emir niet erkend en daardoor viel het Engeland

gemakkelijk, zijn invloed in dit land uit te breiden en het schijnrijk af te breken. In 1879—'87 werd een gedeelte van het land bij Britsch Indië ingelijfd en de districten Quettah en Bolan in naam van den Khan onder Indisch bestuur gesteld. In 1888—'89 werd het district Khetran onder Britsche contrôle gebracht, nog later werd de Britsche heerschappij gevestigd in het land tusschen de Zhob-vallei en den Gumál-pas. De Emir staat thans ook geheel onder Britschen invloed en in alle belangrijke zaken moet hij het advies vragen van den vertegenwoordiger van het Engelsch gezag. De Engelsche regeering in Indië kent den Emir jaarlijks een bedrag toe van 100,000 roepies, voor het recht van vrijen doortocht en de belofte van hulp, benevens verschillende toelagen, gedeeltelijk om zijn gezag te kunnen handhaven, anderdeels wegens den afstand van rechten, enz. De tegenwoordige vorst te Kelat is *Mir Mahmud Khan*, die sedert 1893 Belutschistan bestuurt.

De bewoners van Belutschistan worden onderscheiden als *Belutschen* en *Brahui*; de laatsten zijn de heerschende klasse. De Belutschen behooren tot de Iranische volken,. doch zijn vermengd met Tataarsch bloed. Zij spreken een taal, die na met het Nieuw-Perzisch verwant is. De hoofdstammen heeten *Nharui*, *Rhind* en *Maghzi*.

De Nahrui's wonen in het westen; het zijn forsch gebouwde en fraaie exemplaren van menschen, in staat veel ontberingen en vermoeienissen te doorstaan; zij zijn dapper, maar vormen ook het meest wilde en roofzuchtige volk der Belutschen. De overige beide stammen wonen bovenal in Katschi.

De Belutschen zijn zeer gastvrij; zij wonen in tenten van vilt (ghedan) en in leemen huizen, soms tot vestingen vereenigd. Hun gewone kleeding bestaat uit een grof, meestal blauw hemd, een katoenen broek en een muts; bij feestelijke gelegenheden dragen zij een tulband. De kleeding der vrouwen komt met die der mannen overeen. *Dehwar's* d. i. dorpsbewoners, heeten de kolonisten van Perzische afkomst. Zij zijn meest landbouwers, moeten eenige produkten des lands opbrengen en vroondiensten verrichten.

In economisch en commercieel opzicht heeft Belutschistan niet veel waarde. De bevolking is er dun en bedraagt waarschijnlijk niet meer dan 500,000. De opbrengsten des lands voor den handel zijn gering. De verkeerswegen zijn er slecht. Het vervoer wordt meest door kameelen tot stand gebracht.

Belutschistan ligt geheel in het gebied der dadelteelt; nevens dadels worden er subtropische granen verbouwd. Doch de groote zomerhitte en de regenarmoede hebben ten gevolge, dat het land grootendeels uit naakte rotsen, woestijnen en steppen bestaat, en de bewoners zich hoofdzakelijk met de teelt van kameelen, schapen en paarden bezighouden.

LITTERATUUR.

A. W. Hughes. The country of Baluchistan. London, 1882.

A. H. Mac Mahon and T. H. Holdich. Papers on the North Western Borderlands of Baluchistan. (Geogr. Journal, 1897).

The administrative Report of the Baluchistan Agency for 1894—'95. Calcutta, 1895.

III. Afghanistan.

Ten noorden van Belutschistan ligt *Afghanistan*, d. i. het land der Afghanen, welke staat door de inboorlingen „Urlajat" genoemd wordt, d. i stamland. In de oudheid droeg het de namen „Drangiana" en „Ariana". Reeds in de 10e eeuw bestond hier een staat, maar niet onder denzelfden naam. Doch de geschiedenis van deze gewesten is aangevuld met oorlog en onrust. In 1504 veroverde de Sultan Baber van Samarkand het gebied van Kabul en stichtte hij het rijk van den Grooten Mogol te Delhi. De Afghanen konden zich moeielijk in hun afhankelijkheid voegen en in het midden der 18e eeuw deed Achmed-Sjach, uit een aanzienlijk geslacht der Abdalli gesproten, zich op een landdag te Kandahar tot onafhankelijk gebieder van Afghanistan uitroepen. Weldra werd hij ook door Nassir, den machtigen Khan van Belutschistan, erkend als opperleenheer, en nam hij den titel aan van „Dordoran" d. i. parel des tijds, een naam, die op den stam en op het geheele rijk overging.

Na diens dood was het land door de onderlinge twisten en den strijd over de opvolging aan verwarring ten prooi. In dien tijd begon de inmenging van Engeland in de Afghaansche zaken met het zenden van een gezantschap onder Elphinstone in 1808. Het gevolg hiervan was, dat Engeland weldra partij moest kiezen in den strijd tusschen de twee pretendenten, die sedert 1823 regeerden, de eene in Kabul, de andere in Herat, waardoor het land feitelijk verdeeld was. Engeland ondersteunde Schud-Schach in Herat en plaatste dezen op den troon. Toen kort daarna Lord Auckland, gouverneur van Engelsch-Indië, den Afghaanschen stamhoofden in een manifest verweet, dat zij, door de zijde van Perzië te kiezen, zich tegen de belangen van Engeland verzet hadden, volgde de eerste Afghaansche oorlog 1839—40, waarin Engeland de overwinning behaalde. Doch het onverstandig optreden en zorgeloos handelen van Engeland had weldra ten gevolge, dat er een uitgebreide samenzwering ontstond, die in November 1841 uitbarstte. De Engelschen werden verslagen en verdreven met groote verliezen en Dost Mohammed wist zich aan het hoofd van de partijen in Afghanistan te stellen. Later sloot hij een verbond met Engeland en voegde in 1850 Balkh, in 1843 Kandahar en in 1854 Herat bij zijn gebied.

Doch reeds onder diens bestuur openbaarde zich duidelijk, dat de ligging van het land tusschen twee voortdringende groote mogendheden, Rusland en Engeland, den politieken toestand zou beheerschen en het land aan verwarring ten prooi zou geven. De vraag, wie van beide de overhand zou hebben, deed zich gelden in de twisten over de opvolging na den dood van Dost Mohammed in 1863. Schir Ali, zijn opvolger, had sympathieën voor Engeland en werd door Engeland met goud ondersteund; Schir Ali's zoon, Jakub Beg en ook de Afghanen waren gestemd in het belang van Rusland. Engeland wachtte af, om te zien, wie van beiden de overhand zou verkrijgen, en toen Schir Ali dit bemerkte, maakte hij zich in 't geheim gereed tot den oorlog. Daarover brak in 1878 werkelijk de oorlog uit, die voor Engeland geen gunstig verloop had. Toen gedurende dezen oorlog Schir Ali stierf, trad naast Jakub Khan, den oudsten zoon, ook diens jongere broer Ejub Khan als troonpretendent op. Nadat Jakub Khan den afstand van Pischim en Kurum aan Engeland had toegestaan, erkende het Britsche gezag hem als vorst. Doch het vermoorden van den Britschen resident te Kabul, Cavagnari, deed den oorlog van Engeland met Afghanistan opnieuw uitbarsten, welke na veel afwisseling hiermede eindigde, dat Jakub Khan naar Indië werd verbannen, dat Ejub Khan naar Perzië vluchtte, en dat een nieuw opgestaan pretendent *Abdurrahman Khan* den troon wist te verwerven in 1880, waarop hij zich sedert heeft gehandhaafd.

* * *

Afghanistan dankt zijn geographische beteekenis bovenal aan het bezit van de passen in den Hindukuh, de hooglandsengte in Azië, waar van beide zijden de vlakten uit het zuiden en noorden het diepst in het land doordringen. De afstand van het Indusdal tot den noordvoet van het gebergte bedraagt slechts 300 kilometer. Hier moesten wel de wegen loopen, die Turkestan met Voor-Indië verbinden.

Van deze overgangen werd dan ook reeds sedert de oudste tijden door verschillende volken gebruik gemaakt; de Ariërs trokken hier waarschijnlijk langs, toen zij van het hoogland naar de vlakten afdaalden; Alexander de Groote maakte van deze passen gebruik bij zijn tocht naar Indië; Buddhistische zendelingen trokken hier over naar Tibet; Mongoolsche veroveraars voerden hun legers over deze passen en handelskaravanen brachten daarlangs de koopwaren van het rijke Indië naar Baktrië, om van hier naar China in het oosten of Voor-Azië, de Kaspische en Zwarte Zee in het westen verbreid te worden.

Zoo was de Hindukuh sedert de oudheid een belangrijke staatkundige plek en nog tegenwoordig is dit het geval. Drie machtige rijken naderen hier elkander: het Russsische, het Britsch-Indische en het Chineesche Rijk, waarvan de beide laatste elkander steeds naderbij komen. Op dit scheidingsgebied ligt Afghanistan.

Nog in een ander opzicht vormt Afghanistan een doorgangsland. Als over 't geheel een bergachtige voortzetting van het hoogland van Iran, vormt het een doorgangsterrein van het Mesopotamische naar het Indische cultuurgebied. Vele Afghaansche steden liggen nabij de bergpassen, waarlangs de gemeenschap van het oosten met

het westen plaats heeft, en danken hun belangrijkheid hoofdzakelijk aan de door die ligging verkregen strategische beteekenis. Hetzelfde geldt voor sommige, meer in het midden des lands in oasen gelegen steden. Daarom worden Herat, Kandahar, Kabul, enz. herhaaldelijk sleutels of poorten van Indië genoemd.

De ligging van het land tusschen de Engelsche en de Russische bezittingen in Azië verleent Afghanistan een eigenaardige staatkundige beteekenis, maar maakte het tevens tot een land, dat van twee zijden bestookt werd. Hierdoor werd het grondgebied telkens verkleind. Terwijl de Russen er naar streven, den sleutel van Indië in handen te krijgen, hebben de Engelschen het bezit eener sterke verdedigingslinie van dien kant op het oog. De oorlog van 1878/79 had het verlies der oostelijke districten aan Engeland voor Afghanistan ten gevolge; in 1884 onderwierpen de Turkmenen van Merw zich aan Rusland. Zelfs bezetten de Russen Serachs, zoodat het dal der Heriud, waarin Herat, de sleutel van Indië, gelegen is, in Russische handen dreigde te vallen. Dit gaf aanleiding tot het instellen eener Russisch-Engelsche grenscommissie, 1884-85, welke de grens voor Afghanistan naar het Russisch gebied aldus vaststelde, dat zij van Serachs naar het zuiden zou loopen langs de Heriud opwaarts tot den Zulfikarpas, en van hier in een boog naar het noordoosten tot de Amu Darja bij Chodja Salar.

Sedert een halve eeuw traden in Engeland bovenal twee beginselen ten opzichte van Afghanistan afwisselend op den voorgrond. De eene richting, welke vooral in Gladstone een voorvechter vond, wenschte de zoogenaamde bufferstaten in stand te houden, die tusschen het Britsche en andere groote rijken den eersten aanval konden weerstaan. Afghanistan zou dan tot een beschutting tegen aanvallen uit Midden-Azië kunnen dienen, en de onafhankelijkheid van dit land bleef gewenscht voor de Britsche politiek.

Een andere partij, die Palmerston en Beaconsfield onder haar voorvechters telde, zag alleen in de uitbreiding van de Britsche bezitting den grondslag voor de zekerheid van het Britsch-Indische Rijk, en dacht daarom ook aan de inlijving van Afghanistan, om daarmede aan Ruslands voortschuiven een grens te stellen. Het eerste beginsel zegevierde in 1881, toen Gladstone tot ontruiming van Afghanistan toestemde en den tegenwoordigen Emir erkende.

Doch het tweede beginsel had ook van tijd tot tijd gevolg en leidde tot uitbreiding van het Britsch gebied langs de grens. En toen in 1892 Russische troepen op de hoogvlakten van Pamir verschenen, om wegens de onzekerheid der grenzen alhier het Pamir-vraagstuk praktisch op te lossen, meende ook Engeland weder te moeten optreden. Wel had het Britsche gezag langs de grens rechten verkregen en sedert 1879 Belutschistan onder zijn macht, maar verzekerd was die grens niet. Daarom achtte Britannië het noodig, zich weder tot Afghanistan in betrekking te stellen.

In den herfst van 1893 werd door de Britsch-Indische regeering een buitengewoon gezantschap naar den Emir Abdurrahman gezonden, om de grensgeschillen op te lossen en Engeland op de grens vastheid te geven. Het grensverdrag van Nov. 1893 was hiervan het gevolg. Hoewel in dit verdrag de naam Rusland niet genoemd wordt, blijkt toch uit alles, dat de geheime bedoeling der Britsche politiek hierin bestond, om den Russischen invloed in Afghanistan, die altijd zeer sterk was, te bestrijden, om het voortdringen van Rusland naar de grenzen van Britsch-Indië te beperken, en Afghanistan nader aan zich te verbinden.

Het grensverdrag van 1893 heeft verschillende gedeelten uit het oosten van Afghanistan voor goed aan het Britsche Rijk gehecht. Tschitral en de bergvolken tusschen de Kunar-rivier en de Indus werden aan Engeland gebracht, alsmede Kafiristan, en de westelijke voorketen van het Solimangebergte werd de grens. De Emir verkreeg hierbij verhooging van toelage uit de Britsche staatskas van 12 tot 18 lacs (1 lac = 100,000 zilveren ropijen, elke ropij destijds plm. *f* 0,75), het uitvoerverbod van wapens uit Britsch-Indië werd opgeheven en den Emir werd in 1893-94 door H. M. Koningin Victoria het Grootkruis der Bath-orde verleend.

Hoewel door dit verdrag de zelfstandigheid en afgeslotenheid van Afghanistan erkend zijn, is het land toch geheel aan de Britsche politiek gebonden geworden, en is de Britsche invloed er overheerschend.

Door de grensverdragen is het grondgebied, dat vroeger 721,700 $K.M^2$. besloeg, tot

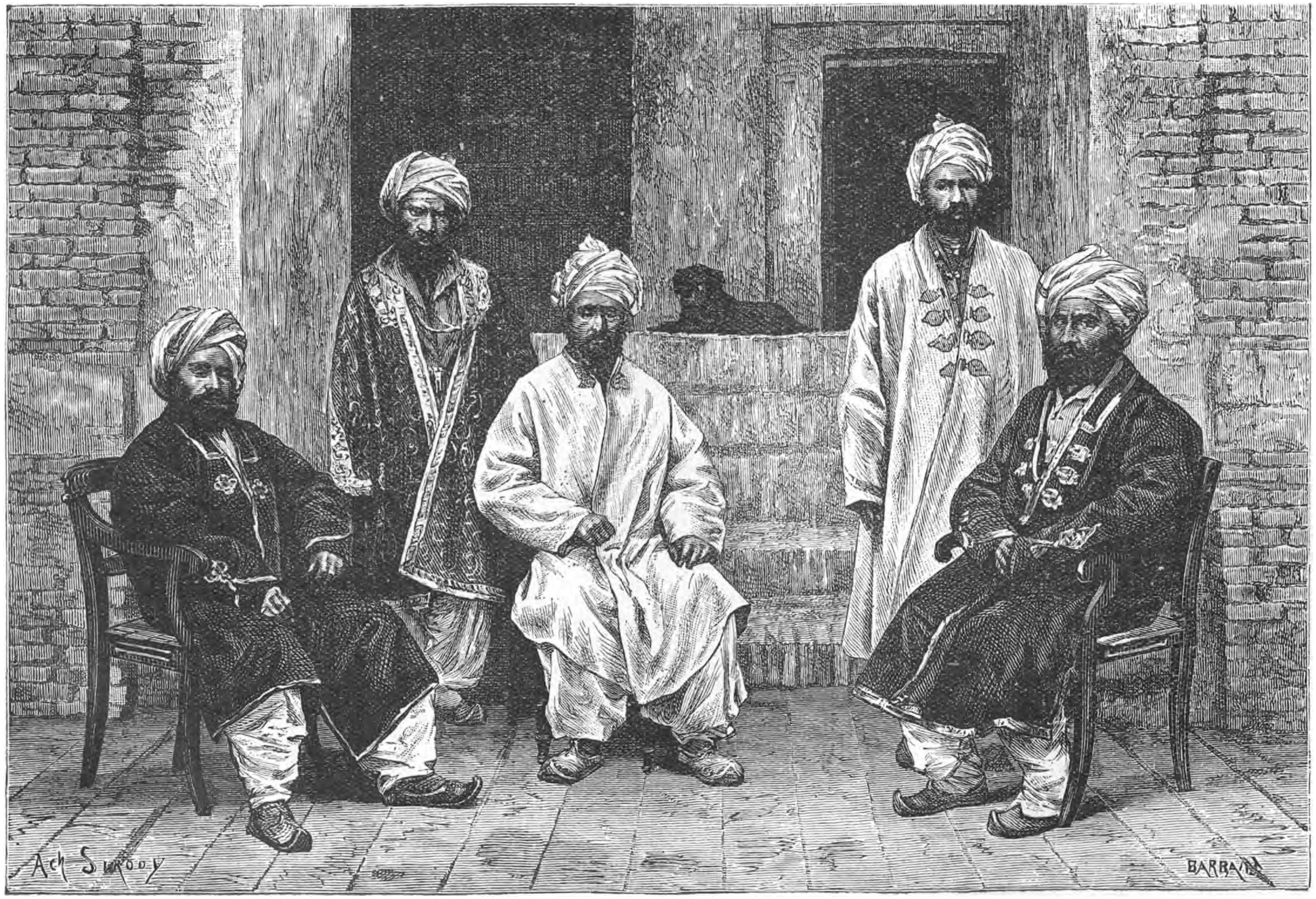

BEWONERS VAN AFGHANISTAN.

550,000 K.M^2. verminderd. De bevolking zal tegenwoordig op niet meer dan 4 millioen geschat moeten worden. Afghanistan is grootendeels een woest hoogland, in het noorden gevuld met de bergmassa's van den Hindukuh en zijn takken, welker toppen op zijn hoogst tot 7,700 M. oprijzen. Het hoogste gedeelte des lands is Afghaansch Turkestan tusschen den Hindukuh en de Amu Darja, welke rivier in het noordoosten de grens vormt. Ook naar het zuiden daalt het gebergte af tot vlakten, welke in die van Belutschistan overgaan.

Het klimaat des lands is streng continentaal met weinig regen, en door de hooge ligging boven de zee is de temperatuur in de bergachtige deelen veel lager dan in het naburige Indië. Op de gebergten van het noorden heerscht in den winter een strenge koude met sneeuwjachten; in de vlakten van het zuiden daarentegen vindt men uitersten van hitte, soms 50° in de schaduw.

De stambewoners van Afghanistan, de Afghanen, zijn volgens hun overleveringen uit Syrië afkomstig, woonden eerst in het westen des lands, doch trokken in de 7e eeuw n. Chr. oostwaarts en hebben tegenwoordig in Kandahar en de hier uitmondende dalen hun hoofdwoonplaatsen. De tegenwoordige bevolking evenwel bestaat meest uit de samensmelting van een aantal elementen, die door den Islam in de vorige eeuw tot een natie geworden zijn. Daar zij den Sunnietischen Islam aanhangen, staan zij in godsdienstig opzicht tegenover de Sjiïetische Perzen.

De Afghanen behooren tot de Indo-Europeesche volkengroep. Zij spreken niet alleen een taal, die tot de Iranische groep behoort, maar dragen in hun uiterlijk ook de kenmerken van dit ras. Volgens de mededeelingen van Poiarkof en Troll in Russisch Turkestan, Khanikof en Duhousset in Perzië, Risley in Indië en Chantre in Armenië, hebben de Afghanen een lichaamslengte boven het gemiddelde: zij zijn veelal lang en slank; het gemiddelde van 105 metingen gaf een lengte van 1.69 M.; het van het voorhoofd tot den schedel geschoren lange, zwarte haar hangt in lokken langs de zijden van het hoofd naar beneden; de huidkleur is blank, soms in het zwartachtig overgaande; het hoofd is lang, de oogen zijn meest donker, soms blauw, en de neus herinnert door zijn kromming min of meer aan dien der Semieten. De bewoners noemen zichzelf „Paschtun," meervoud „Paschtaneh" en onderscheiden drie afdeelingen, een oostelijke, een westelijke en een Indische. De laatste behoort geheel, de eerste gedeeltelijk tot Britsch-Indië.

De bevolking bestaat uit een groot aantal afzonderlijke stammen. Van de verschillende stammen is die der *Durani* in het zuiden en zuid-westen, bovenal tusschen Herat en Kandahar, plm. 800,000 zielen tellend, misschien wel de talrijkste. Volgens enkelen moeten echter de *Ghilzais* op het hoogplateau ten noorden van Kandahar nog talrijker zijn. In hun gebied wonen als nomaden de *Nasirs*, waarschijnlijk geïmmigreerde Belutschen. Verder vindt men er de *Insufsai's* plm. 700,000, ten noorden van Peschawar. De *Kakar's* (plm. 200,000), de *Khattak's* (plm. 100,000), de *Utman Kel*, de *Afridi's*, de *Orakzai's* en de *Schinwari's* zijn stammen, die thans onder Britsche opperheerschappij zijn gebracht. Behalve de Afghanen wonen in dit land nog de *Tadschiks* en de *Hazarah's* of *Hézareh's*.

De taal der Afghanen is volgens Trump en Spiegel een zelfstandige taal, vermengd met vele Hindusche en misschien Dravidasche woorden. Bij het schrijven bedient men zich van Arabische letters. De Afghaansche litteratuur heeft echter weinig oorspronkelijks en is meest naar vreemde voorbeelden gevormd of bestaat uit vertalingen.

De bewoners van Afghanistan zijn fanatieke Mohammedanen van Sunnietische richting, vol haat tegen vreemdelingen en bekwaam als krijgslieden. Het reizen voor vreemdelingen in het land is nog altijd gevaarlijk. Bij de aanzienlijken schijnt een meerdere ontwikkeling te bestaan, daar zij hun zonen niet zelden naar Britsch-Indië zenden, om hun opvoeding te voltooien. Europeesche wapenen en methoden van oorlogvoeren hebben er ingang gevonden. Omtrent de grootte van het leger zijn geen juiste cijfers bekend; men meende, dat het in 1896 bestond uit 50,000 man voetvolk. In 1896 is conscriptie van één man op zeven uitgevaardigd, doch wegens de oppositie niet uitgevoerd.

De Emir in Afghanistan is erfelijk hoofd, doch zijn macht hangt af van het persoonlijk karakter en het geluk. Eenheid in de regeering bestaat er geenszins: de

stamhoofden, meest nakomelingen van vroegere vorstengeslachten, staan in een losse betrekking van afhankelijkheid tot den Emir. Stamveeten worden dikwijls op bloedige wijze beslecht, en de willekeurige heerschappij der militaire gouverneurs veroorzaakt niet zelden opstanden. Er heerscht een democratische geest in hun bestuur, die gepaard gaat met gemis aan vastheid.

Er bestaan vijf klassen van landbouwers: 1. eigenaars, die hun eigen land bebouwen; 2. *buzgurs*, ongeveer hetgeen men in Frankrijk onder „métayers" verstaat, die het land tegen de helft van de opbrengst bewerken; 3. pachters, die het land huren tegen bepaalde bedragen in geld of in opbrengst; 4. gehuurde landbouwers, een soort van zetboeren, die voor anderen het land exploiteeren; 5. lijfeigenen, die zonder eenig loon het land voor hun heeren moeten bewerken, en die eenigszins met slaven overeenkomen.

Een aanzienlijk gedeelte der bevolking bestaat uit nomaden, die van veeteelt leven. Het land is rijk aan vee, vooral schapen, geiten en paarden. Wol levert Afghanistan veel op. De eigenlijke Afghanen zijn in hun hart geen stadsbewoners; zij laten dat liever over aan de Tadschiks.

Het land levert tarwe, gerst, maïs, rijst en vooral ooft, tabak en meloenen. De bodem bevat vele metalen, ook edele, doch zij worden bijna niet geëxploiteerd. In economisch opzicht kan de beteekenis van het land nog zeer toenemen.

LITTERATUUR.

BELLEW. Afghanistan and the Afghans. London, 1879.
„ The Races of Afghanistan. London, 1880.
G. N. CURZON. Russia in Central Asia. London, 1889.
MALLESON. History of Afghanistan. London, 1879.
S. THORBURN. Asiatic Neighbours. London, 1895.
Parliamentary Papers; Afghanistan. 1873—1897.

HOOFDSTUK XVII.

BRITSCH-INDIË EN ZIJN BEWONERS.

Inleiding en Historische ontwikkeling.

Wij zijn met onze beschrijving der volken van de verschillende Aziatische landen genaderd tot Indië, een klassieken bodem voor de geschiedenis der beschaving, zoowel in economisch als in wijsgeerig en ethisch opzicht. Reeds sedert de oudste tijden had Indië een geheimzinnige aantrekkelijkheid voor het westen wegens den rijkdom aan produkten, welke van hier aan den wereldhandel werden overgegeven. Die aantrekkingskracht bleef in alle eeuwen bewaard, zoodat zelfs het vinden van den zeeweg naar Indië in 1496 en het verkorten van den zeeweg naar Indië door het doorgraven der landengte van Suez tot de groote wereldgebeurtenissen gerekend mogen worden.

Indië is aldus in alle tijden een der belangrijkste landen van Azië geweest, vooral voor Europa van de hoogste beteekenis. Doch niet alleen in economisch of commercieel opzicht, ook met het oog op de ethnographische gesteldheid vormt Indië een van de merkwaardigste gedeelten der aarde.

Waarschijnlijk bestaat er geen land, waar men een zoo groote verscheidenheid van volken en stammen op een zoo verschillenden trap van beschaving gelijktijdig naast elkander vindt, als in Indië. Van de meest beschaafde Europeanen en de philosophisch ontwikkelde Hindu's dalen de sporten van de cultuurladder in Indië af tot de ruwste wilden, in het diepste bijgeloof verzonken en op den laagsten trap van beschaving.

De verschillende volksstammen, welke men in Indië vindt, zijn in hoofdzaak tot drie groote rasgroepen te brengen: de Arische *Hindu's*, het afzonderlijke ras der *Dravida's* en de oorspronkelijke, Negerachtige bewoners. Deze hoofdindeeling wordt nog meestal aangenomen, hoewel de grens geenszins altijd zuiver te trekken is, een gevolg van de veelvuldige vermengingen, die voortdurend plaats grepen. Ook hebben zich talrijke Mongoolsche en andere elementen in de Hindu's opgelost.

* * *

In de eerste plaats eenige woorden over de gesteldheid des lands in het algemeen.

Aan den zuidrand van het groote hoogland, dat de kern van Azië uitmaakt, verheft zich de reusachtige bergketen van den Himálája (= sneeuwwoning), die zich in achter elkander oprijzende parallele ketens met steile hellingen in het zuiden verheft. Met een lengte van 350 mijlen strekt zich die zware bergmuur in een richting van het noordwesten naar het zuidoosten uit, en rijst in zijn hoogste toppen 8,588 (Kansjintsjinga) en 8,840 (Mt. Everest) meter boven de zee, terwijl de gemiddelde kamlijn 5000 à 5500 M. en de gemiddelde pashoogte 5500 M. is. Die hoogste verheffingen der aarde verliezen zich in gewesten van onafzienbare sneeuwvelden en gletschers, waaruit enkel de steile rotsspitsen en berghorens met grillige vormen hun grijze massa's ten hemel steken. Doodsche stilte, enkel afgebroken door het gieren der bergwinden, heerscht in die eenzame alpenwereld, welke schittert als een veld van diamanten in de stralen der tropische zon.

Doch aan de zuidelijke helling dalen de sneeuwgewesten in terrasvormige overgangen tot een onbedekte bergenrij, die nog boven den plantengordel ligt, om verder in het gebied der gematigde, benedenwaarts in dat der heete luchtstreek over te

gaan. Landschappen van alle klimaten liggen hier op betrekkelijk korten afstand onder elkander en de voet van het gebergte rust in een schoone tropische laagvlakte, door de rivier de Ganges in het oosten en door de Indus in het westen doorstroomd, met den rijksten en weelderigsten plantengroei getooid, en door een buitengewoon rijke dierenwereld verlevendigd.

De zware bergwal van den Himálaja heeft een grooten invloed uitgeoefend op de natuur van het land, dat zich, als het Appennijnsche schiereiland voor de Alpen, ten zuiden daarvan uitbreidt. De afsluiting der koude noordenwinden door het gebergte heeft de Gangesvlakte beschut voor de scherpe tegenstellingen, die het klimaat van Iran kenmerken. Een eeuwige zomer heerscht daardoor in de zuidelijke vlakte, die de plantenwereld met een onvergelijkelijken rijkdom van vormen zegent. De gebergten doen de zeewinden opstijgen en de waterdampen tot regen condenseeren, waardoor de rivieren des lands: de Indus, de Ganges en de Brahmaputra gevoed en ook het dorstige aardrijk gedrenkt worden. Het stelsel van natte en droge moessons, dat zich hier afspeelt in den loop des jaars, heeft zijn eigenaardig karakter te danken aan de afsluiting des lands door den Himálaja.

Ten zuiden van de Gangesvlakte en de vlakte van Pandzjab aan de boven-Indus, welke zich bij elkander aansluiten, breidt het land zich uit tot een driehoekig schiereiland, dat met de spits naar het zuiden uitloopt. Dit is het schiereiland Dekán (= Zuidland) een naar het oosten afhellend hoogland, dat aan beide zijden met randgebergten is bezet. De westkust van Dekán met de keten der West-Ghats heet *Malabar*, de oostkust noemt men *Koromandel*. Het eiland Ceylon in het zuiden vormt de voortzetting van Dekán, en is er door een onderzeesche bank geologisch mede verbonden.

* * *

Dit groote, door de natuurlijke grenzen afgesloten gebied, dat men tegenwoordig meestal als Voor-Indië aanduidt, was in het verst verleden, waarvan geen historische berichten spreken, bewoond door volksstammen met een zwarte huidkleur, die nog op een zeer laag standpunt van ontwikkeling stonden. In hun uiterlijk kwamen die oorspronkelijke bewoners van Voor-Indië veel met de Negers overeen. Van het leven en werken dier oerbevolking weten wij niet veel meer, dan hetgeen blijkt uit de verhalen van den strijd met een volk van een ander ras, hetwelk in een zeer ouden tijd van het noorden uit Indië binnendrong.

De leden van dit binnendringende volk noemden zichzelf Arja's of Ariërs d. i. voortreffelijken, de eerwaardigen. Het was een goed gevormd volk, met Kaukasische gelaatstrekken, met een hoogen graad van ontwikkeling, en daardoor steken de Arja's of Ariërs sterk af bij de oorspronkelijke bewoners van Indië, die zij in hun epos als zwarte Sudra's aanduiden.

Bij dit binnendringen geschiedde, wat men algemeen in de geschiedenis der volken kan waarnemen, dat de minder ontwikkelden door de meer ontwikkelden verdrongen worden, mits dezen nog niet het slachtoffer zijn van een verweekelijkende overbeschaving. Zoo verdrongen ook de nog krachtige Ariërs de oorspronkelijke bewoners naar het zuiden of naar de minder toegankelijke binnenlanden. Het volledigst had dit verdringend proces plaats in het Indusgebied, waar de donkere oorspronkelijke bewoners geheel verdwenen, zoodat er in historischen tijd zelfs geen sporen meer van achterbleven. Ook in het Gangesgebied verkreeg de Arische bevolking verreweg de overhand, zoodat hier slechts enkele verstrooide overblijfselen der oude bewoners langer of korter tijd bleven bestaan. Doch in de wouden en bergen van het midden en zuiden, waar het veel vertakte Vindhya-gebergte en het hoogland moeielijk toegankelijke schuilplaatsen aanboden, wisten de donkere oorspronkelijke bewoners in den oudsten rassenstrijd en in de latere staatkundige oorlogen hun ras, hun eigen karakter en hun eigen taal tot den tegenwoordigen tijd te bewaren. Er zijn in den loop der tijden in Indië twee hoofdvolken ontstaan, die tegenwoordig Indië nog bewonen. Het zijn de *Indiërs* of *Hindu's*, de nakomelingen der in de oudheid binnengedrongen Ariërs, die zich aan de Ganges en de Indus door vele vermengingen en het klimaat tot een eigenaardig volk ontwikkeld hebben, en de *Dravida's*, die men als een afzonderlijk ras moet beschouwen, van verre verwant aan de oorspronkelijke Neger-

achtige bewoners. Deze beide rasgroepen vormen nog de hoofdbevolking. Doch in de binnenlanden en bergdalen zijn ook nog enkele overblijfselen der Negerachtige bevolking in stand gebleven tot op onzen tijd.

* * *

In de eerste plaats houden wij ons nader met de Arja's of Ariërs bezig.

De taal der Arja's was nauw verwant aan die der oude religieuse oorkonden van Iran, aan de taal der Avesta en die der oorkonden van Darius en Xerxes uit West-Iran. Ook de religieuse voorstellingen van Indiërs en Iraniërs hebben, wij wezen daarop reeds, vele punten van overeenkomst, al hadden zij later een verschillende ontwikkeling doorgemaakt. Hieruit wordt op goeden grond afgeleid, dat de Arja's en Iraniërs oorspronkelijk een gemeenschappelijk vaderland gehad hebben, en dat de eersten van daar naar het zuidoosten, d. i. naar Indië getrokken zijn, de laatsten naar het zuidwesten, d. i. naar Iran. Aldus in verschillende landen met verschillend klimaat, met eigen natuurlijke gesteldheid en geschiedenis zich vestigend en ontwikkelend, moesten Indiërs en Iraniërs wel zelfstandige, geheel verschillende volken worden, die enkele sporen van de gemeenschappelijke afkomst bewaard hadden.

De Arja's vestigden zich het eerst in de vlakte der Indus (Indus, Gr. Indos, Sanskr. Sindh, Sindhu = rivier, ook: oceaan, nauwkeuriger: besproeier), en daarnaar verkregen zij den naam *Hindu's* (Sanskr. Sindhû = bewoners van de Indus), terwijl door hun vestiging aan de Ganges dit land den naam *Hindostan* (d.i. land der Hindu's) verkreeg.

In welken tijd die eerste vestiging der Ariërs aan de Indus plaats had, valt niet met zekerheid te zeggen. Bij de Indiërs toonden de vorsten, noch het volk de geringste belangstelling in het opteekenen der historische gebeurtenissen. Uit verschillende gronden besluit Duncker, dat die verhuizing vroeger dan 2000 jaar vóór Chr. moet hebben plaats gehad.

Hadden de Ariërs weinig historischen zin, des te grooter was hun phantasie en liefde voor poëzie, en door de gedenkstukken van letterkundigen en religieusen aard. zijn talrijke gegevens verkregen, en gegrond hierop kan men een oordeel omtrent het leven en denken der oude Indiërs vestigen.

Het oudste overblijfsel uit de litteratuur der Indiërs vormt de *Rigveda* (= het kennen der lof), een verzameling van gebeden en lofzangen in de Sanskriettaal, die zeker ontstaan zijn in Indië in een tijd, toen de herinnering aan het oude land reeds was verloren gegaan.

Volgens den inhoud der gezangen van de Rigveda waren de Ariërs niet tot één staatsgemeenschap verbonden, maar door een aantal vorsten beheerscht, die niet alleen tegen de oorspronkelijke bewoners, maar ook onderling strijd voerden. Uit de talrijke smeekingen om overwinning en buit blijkt, dat het leven der Indus-bewoners onrustig moet geweest zijn, afgewisseld door rooftochten en veeten. Doch de vorsten schijnen op eer gesteld te zijn geweest, want zangers en priesters vond men steeds in hun omgeving.

De sociale toestand kende reeds rijken en armen. Zij kenden geneesheeren, die geneeskrachtige kruiden bij ziekten aanwendden. De landbouw werd met zorg uitgeoefend en aanbevolen; de rijst ontbrak echter nog in dien tijd; toch blijkt tevens uit vele liederen, dat in den ouden tijd de veeteelt nog hoofdzaak was. Kanalen werden gegraven, om het bouwland te besproeien. Ook spreekt de Veda reeds telkens van fraaie kleederen, van edelgesteenten, van schoone, prachtig getooide vrouwen, van dansers, wijnhuizen, dobbelspel, enz. Weverij en leerbewerking, smeden, timmerlieden, wagenmakers, scheepsbouwers, dat zijn alle reeds bekende zaken voor de Hindu's in die grijze oudheid.

Omtrent het karakter der oude Ariërs blijkt uit de Rigveda-liederen, dat het volk in dien tijd van een moedigen, strijdlustigen, opgeruimden en frisschen levensgeest vervuld was; mildheid en trouw werden hoog geprezen, diefstal en roof werden veracht, ontrouw en leugen streng veroordeeld. Door de voorstelling, dat de goden onwaarheid en ontrouw zouden straffen, dat het verwaarloozen der offers de goden zou vertoornen, werd de stem des gewetens ontwikkeld en werden tot de goden gebeden opgezonden om vergeving van schulden.

* * *

In geen land heeft de godsdienst een zoo belangrijke rol gespeeld als in Indië. Indië kan met recht het land der godsdiensten genoemd worden. Daarom houden wij ons daarmede in de eerste plaats bezig.

De oudste religieuse beschouwingen der Ariërs komen nog veel met die der Iraniërs overeen, zeiden wij (zie ook pag. 147). Ook bij hen vindt men het dualisme van goed en kwaad, van hulpvaardige en weldadige krachten en verschijnselen in de natuur als de uiting van goede, van nadeel en verderf brengende oorzaken als de werking van booze geesten. Het licht was voor den Ariër vreugde en leven; het donker vrees en dood. De nacht en de duisternis maakten hen angstig, het licht deed den moed herleven. Met vroolijkheid in het hart begroetten zij het morgenrood en de eerste stralen der dagvorstin; doch als de zon door donkere wolken verduisterd werd, maakten zij zich bezorgd, dat booze geesten hun het hemelsche licht zouden ontrooven.

De grondbeginselen van deze gedachten waren door de Ariërs uit hun vroeger vaderland in het Indus-dal medegebracht, en zelfs zijn onderscheidene namen en begrippen dezelfde als bij de Iraniërs.

De gloed van het vuur werd door de Iraniërs, evenals door de Ariërs, beschouwd als een vriendelijke geest, die licht straalt in het donker, en in de Rigveda wordt de geest des vuurs, Agni (ignis), dan ook op één na het meest aangeroepen. Als de schaduwen van den nacht op aarde vielen, schrikten de roofdieren voor het opflikkerende vuur terug van de legerplaatsen der menschen en kudden, en werden de booze geesten van den nacht weggedreven, zoover de vlam lichtte. Aan den rand van het donker zag men dan de geesten van verre met angst om het vuur zweven. Het vuur van den haard verzamelde ook de familie en gaf haar voedsel; als zoodanig was Agni de stralende gast der menschen, hun vriend en genoot, de ver rondziende heer des huizes, die overal woont en geen woning, hoe eenvoudig ook, veracht; de God, die rijkdom geeft, de beschermer en leider van koning en volk. De opstijgende vlammen waren de zinnebeeldige voorstelling, dat het vuur een bode der menschen naar den hemel was, door welks glans de aandacht der goden werd getrokken. De opstijgende rook van het offervuur kondigde den goden de gaven aan, hun gebracht, en maakte hen opmerkzaam op de gebeden, daarbij uitgesproken.

Volgens de voorstelling der Indiërs zou Agni uit het dubbelhout geboren zijn. Dit komt overeen met hun wijze van vuur maken. Zij deden dit door snelle wrijving van een stok in een schijfvormige plank, waarin een gat gemaakt was. Dit proces is Agni's geboorte op aarde. Doch ook in de lucht, aan den hemel, wordt Agni geboren. Daar ontstaat hij in den bliksem, of komt als zoodanig voort uit regenstroomen, die het aardrijk vruchtbaar maken.

De oud-Indische religie was derhalve een natuurdienst, waarin de werkingen van het licht en de verschijnselen aan den hemel en in de luchtgewesten bovenaan stonden, zooals reeds blijkt uit de namen der goden, (*Deva*, deus, theos, van den wortel div = helder, lichtend). De geesten der heldere lucht, van het licht en van den blauwen hemel, van de waaiende winden werden door de Ariërs als heerschende beschouwd en als helpende machten aangeroepen. Het hoogst stond bij hen de grootarmige *Indra*, de God van den lichtenden hemel, der blauwe lucht en des onweders. Hij is vóór alle andere onsterfelijken geboren, wien hij kracht heeft verleend. Hij heeft de wankelende aarde vastgezet; hij heeft de schuddende bergen ingeheid, de hemelruimte maat gegeven en den hemel gesteund. Indra troont boven het hemelgewelf, hij voert den bliksem en den dondersteen, waarmede hij de booze geesten verslaat, die de wateren des hemels gevangen houden en het aardrijk den noodigen regen onttrekken. Als de geesten, die vijandelijk tegenover hem staan, zijn de machtigste *Vitra*, de inhuller, een daemon, door wien de hemel met zwarte wolken bedekt wordt, en *Ahi*, de slang.

Indra was de regeerende en strijdende God, die de menschheid hielp en zegende. Bala en de Pani ontvoerden den goden hun koeien uit den hemel en hielden ze in de holen der gebergten gevangen. Zoo luidde de dichterlijke voorstelling, die het ontstaan van het droge, dorre jaargetijde verklaarde. Doch Indra zocht de geroofde koeien op in hun schuilhoeken; hij kloofde met zijn bliksem de donkere holen (de zwarte wolken) en bevrijdde de koeien, (de in de bergen gevangen gehouden stroomen).

In dezen strijd werd Indra bijgestaan door de waaiende geesten der wouden, die den hemel reinigen.

* * *

Wij mogen ons met de oudste religieuse voorstellingen niet langer bezighouden, doch moeten in onze schets de verdere ontwikkeling der toestanden vervolgen. De oudste Veda's stellen een periode uit de Indische geschiedenis voor, toen het volk nog in een toestand van wording was, terwijl de eigenaardigheden van het Indische wezen nog slechts in zwakke kiemen konden worden opgemerkt. Eerst bij de verdere verbreiding door het land aan de Ganges en onder langdurigen invloed van de natuur des lands en van de historische omstandigheden ontwikkelde zich het Indische karakter der Ariërs.

De patriarchale toestanden der Ariërs in Pandzjab, het vijfstroomenland aan den bovenloop der Indus, konden slechts zoo lang blijven bestaan, als het volk dit gebied niet overschreed en nog niet uit den engen kring van het herdersleven was getreden. Doch het langdurig vertoeven in een zelfde streek strijdt met de natuur der herdersvolken, die bij vermeerdering in aantal nieuwe ruimte moeten hebben voor het weiden der kudden. Die geschiedenis maakten ook de Ariërs aan de Indus door; zij verbreidden zich verder, namen gronden in bezit ten koste van de oorspronkelijke bewoners, en de uitbreiding van het land ging met voortdurenden strijd en oorlogen gepaard. De zwarte bevolking werd eerst na hevige inspanning met het zwaard uitgeroeid, onderworpen of op de vlucht gedreven, terwijl zij zich in de bergstreken schuilhielden. Die gebeurtenissen namen een groote plaats in bij het denken en streven der Ariërs, en hun dichters bezongen de heldendaden des volks in de groote epopeeën der *Mahabharata* en *Ramajana*, zooals de Homerische gezangen den Trojaanschen oorlog en het Nibelungenlied de tochten der Germanen verheerlijken. Evenals laatstgenoemde gedichten in Europa zijn eerstgenoemde in Indië ware volksgedichten.

De inhoud dier beide oud-Indische epopeeën, vooral van de Mahabharata, bestaat blijkbaar uit de aaneenvoeging van tal van populaire epische gedichten, aangevuld met dogmatische bestanddeelen. Men kan aan alles merken, dat dit groote gedicht het produkt is van verschillende tijden en onderscheidene personen, terwijl vooral de priesters er een bijzonder karakter aan gaven. Beter dan het eerste heeft de Ramajana de eenheid bewaard.

Deze epopeeën leven in den vorm, dien zij door de priesters verkregen hebben, nog tegenwoordig in Indië voort bij het volk. Den lezers en hoorders der Mahabharata en Ramajana wordt de heerlijkste belooning in deze of gene wereld beloofd: rijkdom, vergeving van zonden, toegang tot den hemel. Bij alle feesten en markten en bij bruiloften der aanzienlijken worden episoden uit deze gedichten voor de met aandacht luisterende feestgenooten voorgedragen. De toehoorders volgen met spanning de verhalen der groote daden van de helden en nemen deel in hun voorspoed en ongeluk, door beurtelings te lachen en te weenen. Op de dorpen reciteert de Brahmaan des avonds, onder een vijgeboom gezeten, de gedichten wel in volgorde en de toehoorders zijn onvermoeid in belangstelling. Nog tegenwoordig leven de Indiërs met de personen uit hun epos mede, wier lotgevallen zij kennen en wier geschiedenis zij als voorbeelden beschouwen. Het doel der priesters, om in deze epopeeën het volk een spiegel der zeden en der deugd voor oogen te houden, is volkomen bereikt geworden.

De verovering van noordelijk Indië door de Ariërs had de grondvesting van talrijke koninkrijkjes ten gevolge, die door krijgssucces ontstaan waren en in despotische heerschappijen ontaardden. Op den patriarchalen tijd volgde een periode van heldenroem, en deze ging bij het eindigen der oorlogen over in een absoluut vorstengezag. 't Is de gewone wet der geschiedenis en voor het leven der volken.

In Indië ging die geschiedenis gepaard met een ontwikkeling van maatschappelijke standen bij het volk, die weldra het geheele leven der Indiërs gedurende al de eeuwen der geschiedenis zouden beheerschen.

Toen de stammen der Ariërs zich langs de Ganges verspreid hadden en hier gevestigd bleven, kon het wel niet anders, of kleine stamgemeenschappen vereenigden

zich tot grootere, om hun bezit te handhaven. Zoo ontstonden uit stamverbindingen kleinere volken, uit de stamvorsten legeraanvoerders, die door den strijd tegen de oude bewoners als vanzelf een militaire dictatuur erlangden en tot de machtigste vorsten werden. Die verandering in den vorm der staatsmacht ontstond geleidelijk, als een natuurlijk iets. Aldus zag men in Indië een complex van staten ontstaan

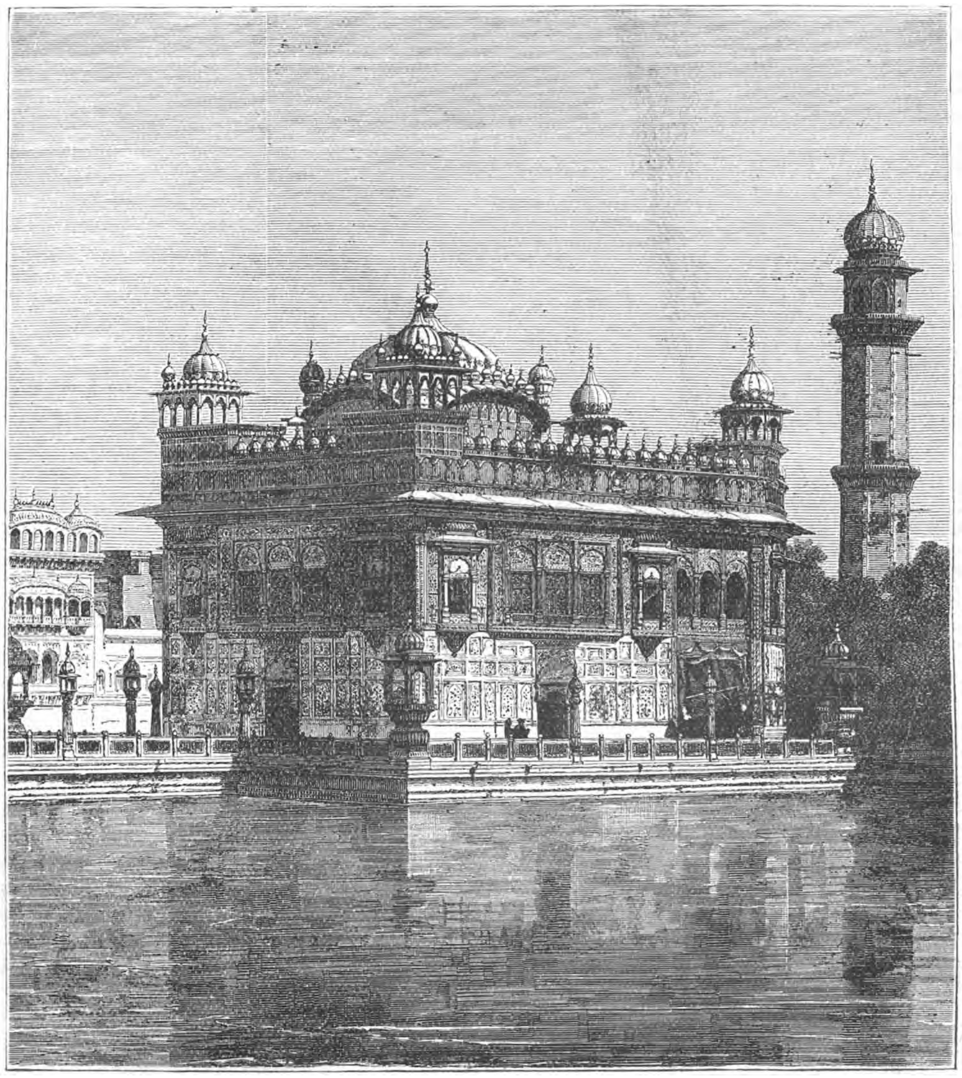

AMRITSAR. DE GOUDEN TEMPEL AAN HET ONSTERFELIJKHEIDSMEER.

onder het bestuur van vorsten, die uit het succes in den oorlog waren voortgekomen.

Doch diezelfde geschiedenis oefende invloed uit op de overige bewoners des lands. Dezelfde gebeurtenissen, die legeraanvoerders tot koningen maakten, deden in 't gevolg van den koning een krijgsadel opkomen. Toen het Gangesland met het zwaard in de hand gewonnen werd, verkreeg die krijgsadel, welke een groot aandeel had in de overwinningen, het grootste deel van den buit, bestaande in land en onderwor-

penen als slaven. Zoo scheidde zich uit de volksmenigte een klasse van krijgsfamiliën af, met groot grondbezit. De hun aangeboren zin, om de wapenen te voeren, erfde van vader op zoon, van geslacht op geslacht over en werd aldus een eigenaardige plicht dier families. Daar zij land bezaten en slaven, om den grond te bebouwen, waren zij van de zorg voor het dagelijksch bestaan ontheven en konden zij zich van hun jeugd af aan de krijgskunst wijden. Op deze wijze ontwikkelde zich een aanzienlijke krijgsmansstand in Indië, welke met den naam *Kshatria's* wordt aangeduid, en die in de dagen van strijd zijn opkomst had.

Toen de strijd om het bezit van nieuwe gewesten grootendeels geëindigd was en de grenzen der staatjes beter bepaald waren, openbaarde zich bij een groot gedeelte der Ariërs de lust, om vreedzaam hun kudden te beheeren en het vruchtbare land te bebouwen. Aan den krijgsadel lieten zij het gaarne over, om den Koning bij enkele krijgstochten te volgen; den voorrang, die daaraan verbonden was, benijdden zij den adel niet, als zij zelf maar in staat bleven, vreedzaam het land te bebouwen. Aldus ontstond er in den loop der tijden een andere klasse, die der Vaiçja's (d.i. volkplanters, kolonisten) een klasse van landbouwers, herders en nijverheid of handwerken beoefenende personen. De Kshatria's zagen wel uit de hoogte op deze klasse neer, als met minder edelen arbeid belast, doch de genietingen van het vreedzame leven gingen bij de Vaiçja's boven alles. Zij waren daar van elders gekomen en een groote klasse van lieden geworden, wier grondbezit den eigen arbeid der bezitters vorderde en die de kern der economische arbeidende bevolking uitmaakten.

Onder deze standen stonden nog de nakomelingen der donkerkleurige oorspronkelijke bewoners, die gedeeltelijk als onderworpenen of slaven onder de Indiërs leefden en weldra als een vierde en lagere stand beschouwd werden, met den naam *Sudra's* aangeduid. De naam Sudra (Soedra) is niet uit het Sanskriet afkomstig, en is waarschijnlijk de oude volksnaam, die als naam van den dienstbaren stand bewaard bleef. Doch boven de standen der Kshatria's, Vaiçja's en Sudra's stond in geestelijk opzicht de klasse van hen, die zich met de behartiging der religieuse belangen bezighielden, de priesters, die in het land aan de Ganges den oorspronkelijken naam van „Purohita," huispriesters des Konings, met dien van *Brahmanen* verwisselden. Reeds aan de Indus hadden enkele priesters den naam, dat hun offergebeden en hymnen een bijzondere kracht en werking hadden. Daardoor verkregen deze priesters groot aanzien, en het was in het belang van den geheelen stam, dat deze heilige gezangen en gebeden bewaard en voortgezet werden. Dit geschiedde het zekerst, als de aanzienlijkste priesters van elken stam hun wetenschap aan hun zoons of leerlingen mededeelden. Aldus ontstonden priestergeslachten en priesterfamiliën, die tot scholen of genootschappen vereenigd werden, de gebeden, aanroepingen der goden en hymnen bewaarden, en de geheele heilige wetenschap tot hun bepaald eigendom maakten.

Aanvankelijk bezat elke stam een eigen priestergeslacht, doch toen na een langer samenleven de stammen in vreedzaam verkeer met elkander in aanraking kwamen en zich vermengden, ontstond er ook tusschen de priestergeslachten een nadere betrekking. Zij leerden de heilige hymnen en wetenschappen van elkander, en zoo werden deze gemeengoed van alle priesters, die ze deden opschrijven, om ze aldus bewaard te doen blijven. Bij de priesterfamiliën bleef evenwel de kennis van de verklaring dier gewijde geschriften bewaard, bij hen berustten de tradities, daaraan verbonden. En toen onder de vreedzame toestanden aan de Ganges de religie meer op den voorgrond trad, vervulde dit de priesterfamilies met het verheffend besef, dat zij een eigen, hoogen stand uitmaakten, aan den dienst der goden gewijd, en de volksmeening sloot zich hierbij vanzelf aan. Zoo ontstond de priesterkaste, die streng was afgescheiden van de Kshatria's en de Vaiçja's en door standshoogmoed zich boven dezen wist te verheffen, die ontwikkeling, wetenschap en godsdienstkennis als hun bijzondere voorrechten beschouwden. Op straat en op de markt deden de priesters zich reeds kennen door den snit en de stof hunner kleeding, door den staf van bamboesriet, door den heiligen gordel, die hen omsloot.

Op de hierboven aangegeven wijze ongeveer ontwikkelde zich in de landen aan de Indus en de Ganges een indeeling der maatschappij in standen. Toch moeten deze niet met de latere kasten verwisseld worden, die, zooals wij later zien zullen, hiernaast bestonden en het eigenlijke afsluitende karakter hadden. Alleen de

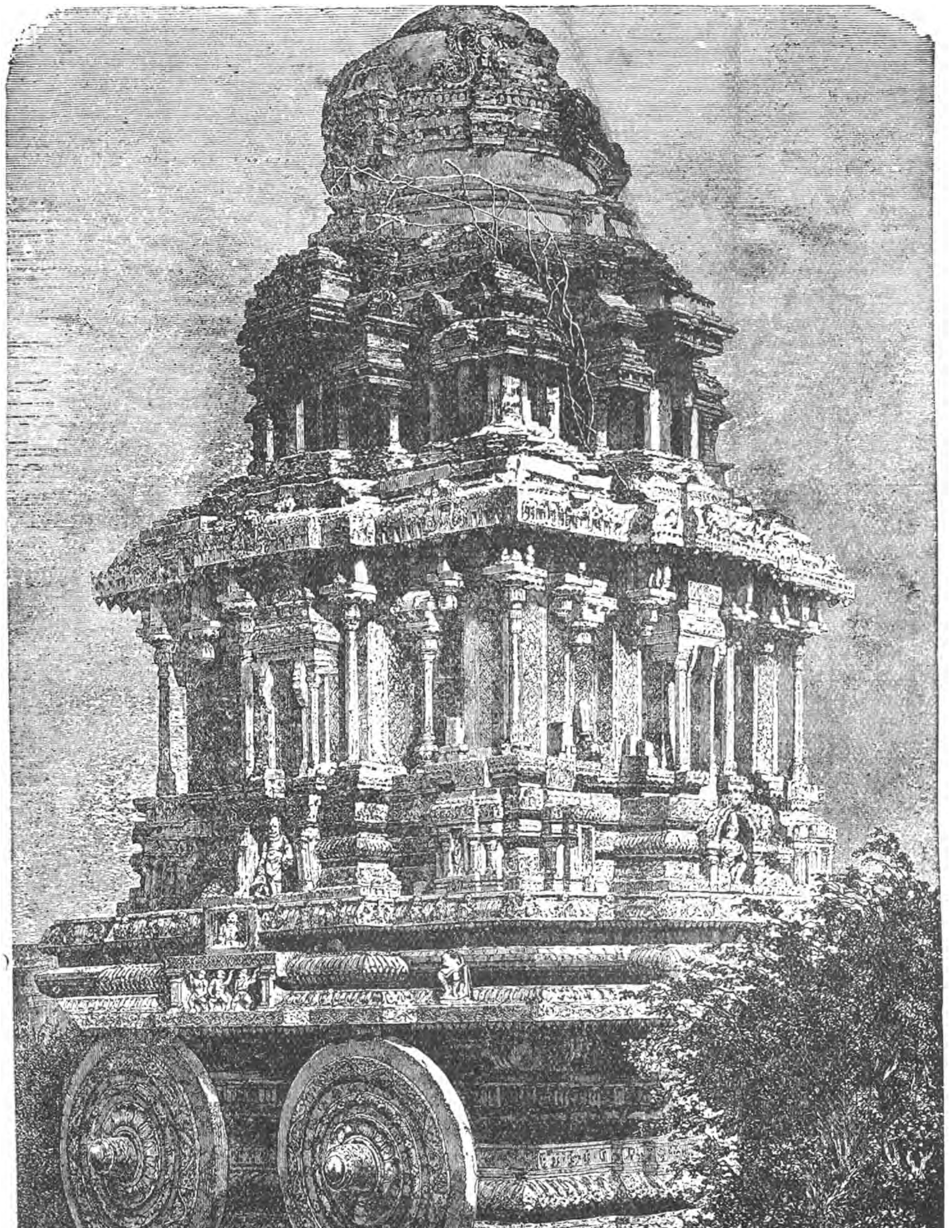

TEMPEL VAN VISHNU IN DEN VORM VAN EEN WAGEN.

Brahmanen kunnen als een kaste beschouwd worden en bleven dat tot op dezen tijd. Vooral in den tijd, toen de dienst van Indra en van de natuurgoden door de priesterscheppingen van Brahma, de wereldziel, uit wien alles voortkomt en tot wien alles moet terugkeeren, vervangen werd, kreeg de kaste der Brahmanen een soort van heilig karakter. De Brahmanenstand gold voor den hoogsten trap van een kringloop, dien alle stervelingen hadden door te maken. Volgens de leer der wedergeboorte en der zielsverhuizing moest elk als mensch geborene in volgorde de standen der Sudra's, Vaiçja's, Kshatria's en Brahmanen doorloopen, vóór hij tot Brahma kon wederkeeren. Dit doel was alleen dan te bereiken, als hij er steeds naar streefde, de voorschriften der Brahmanen volkomen te volgen en den priesters geschenken aan te bieden. De Brahmanen stonden het hoogst op de ladder der zielsverhuizing, het naast bij Brahma.

Is het te verwonderen, dat met den toenemenden zin voor religie bij het volk ook het aanzien der priesters aldus steeg; dat zij de koningen naar hun hand zetten, en de lagere standen door hun leer in bedwang hielden en doordrongen van het besef, dat zij door Brahma voor dien lageren stand waren aangewezen en alleen door rustig en vreedzaam volharden in plichtsvervulling den kringloop der zielsverhuizing met geluk ten einde konden volbrengen en het hoogste bereiken? Deze leer verleende aan de standsafscheiding een heilig karakter, een religieuse wijding. De verdeeling der menschheid in vier klassen was het stelsel eener eeuwige, onveranderlijke wereldorde en het zou groote zonde zijn, die te willen verstoren. In het aardsche leven mochten de door Brahma gestelde scheidsmuren niet omver gehaald worden; geduldig verdragen was een gebiedende plicht.

Om die verhouding der standen zinnebeeldig voor te stellen, leerden zij. dat Brahma de priesters uit zijn mond, de krijgslieden uit zijn armen, de landbouwers en handwerkslieden uit zijn dijbeenen en de Sudra's uit zijn voeten geschapen had. Daarom is het wezen der eersten: „heiligheid en wijsheid", dat der tweeden: „macht en sterkte", dat der derden: „rijkdom en gewin", dat der laatsten: „dienstbaarheid en gehoorzaamheid."

Naast deze standen, die geenszins zoo scherp afgescheiden waren, als men het gewoonlijk voorstelt, de Brahmanen uitgezonderd, bestonden en ontwikkelden zich de eigenlijke kasten als gesloten vereenigingen. De bovengenoemde standsverschillen, die erkend werden, wijzen evenwel op een afscheidend karakter, dat de geheele volksgeschiedenis van Indië heeft doordrongen en tot staatkundig verval veel heeft bijgedragen.

Op de eigenlijke kasten komen wij later terug.

HOOFDSTUK XVIII.

HET BRAHMANISME, HET BUDDHISME EN ANDERE GODSDIENSTEN.

Het dichterlijke stelsel der oude natuurgodheden van de Ariërs in Indië werd elders langzamerhand vervangen door het philosophische stelsel der priesters, zeiden wij, die dat bij het volk ingang wisten te doen vinden. De Brahmanen behaalden daardoor in de landen aan de Ganges een groote overwinning en voerden allerlei veranderingen in, die op het leven en de ethische beschouwingen grooten invloed hadden. Een nieuwe godheid had de oude goden teruggedrongen, en aan het begrip van dien nieuwen god verbond zich een nieuwe wereldbeschouwing, even abstract als phantastisch van aard. Hieruit volgde weer een nieuwe staatsorde en een nieuw begrip der standen, welke beide, als van goddelijken oorsprong, onwrikbaar vast stonden en onder den invloed der Brahmanen gebracht waren, de dienaren van Brahma.

De godsdienst der Ariërs aan de Indus stelde de goddelijke macht voor door enkele verschijnselen en krachten, die zich imponeerend openbaarden. Bij het rustiger leven aan de Ganges begonnen de priesters meer na te denken over het zijn en worden en daardoor kwamen zij tot de slotsom, dat de oorspronkelijke bron en het middelpunt van al het bestaande niet tot die afzonderlijke goden kon worden teruggevoerd. Er moest iets hoogers zijn, een geestelijke centralisatie der machten, een eenheid in het goddelijke. Reeds in de Veda's vindt men sporen, die op een onbestemd gevoel in deze richting wijzen.

Die eenheid en dit hoogere konden niet in Indra, vroeger de machtigste der goden, met zijn heroïsch en krijgszuchtig karakter gezocht worden. De voorstelling van Indra was daartoe te persoonlijk, te bepaald. Er moest een hoogere, minder begrepen Macht zijn, meer geheimzinnig en bovennatuurlijk. Deze vond men gedeeltelijk in *Varuna*, den god van den hoogsten hemel, den beschermer van het recht, van de zedelijkheid en de wijsheid, in *Soma*, den onderhouder en voortbrenger der goden, doch bovenal in *Brakmanaspati*, den god van het gebed, die de goden tot verhooring der gebeden dwingt, den heiligen geest en den machtigen middelaar tusschen twee werelden, die tegelijk in den hemel woont bij de goden, waar hij over hen gebiedt, en op aarde in de priesters en bidders door hun heilige handelingen spreekt.

Deze gebedskracht is het oorspronkelijk heilige, „het Brahma" (wel te onderscheiden van den persoonlijken God Brahma), de samenvatting van almacht en goddelijkheid, die zich in de vroegere goden slechts door enkele stralen van zijn grootheid had geopenbaard. Door abstractie van de eigenschappen der persoonlijke goden van vroeger en door speculatieve beschouwingen komen we dus tot een geestelijke oerkracht, die alles bezielt, alle leven wekt, tot het begrip van een *wereldziel*, de hoogste, doch onzichtbare godheid, waaruit de geestelijke en natuurlijke wereld voortkwam. Zoo was de Brahma, die in de oude Veda's nog als een persoonlijk god voorkwam, langzamerhand tot een begripswezen vervluchtigd; het was geen persoonlijk god meer, geen boven de aarde staand heer en schepper, maar een levenskracht, die alles doorstroomde, uit wien alles voortvloeide.

Dat godsbegrip kon evenwel niet tot het volk doordringen. Brahma bleef daardoor aan het volksbewustzijn vreemd. Hem werden geen offers gebracht, geen feesten gevierd, geen tempels gewijd. De spiritualistische opvatting ging het volk te hoog; Indra en de oude natuur-goden bleven bij hen nog in eere, zelfs in den tijd, toen de Brahma-idee het geheele staatkundige en sociale leven beheerschte.

De priesters begrepen die leemte en kwamen daardoor aan de voorstelling des volks tegemoet. Zij splitsten het metaphysisch godsbegrip, door het te onderscheiden in *Brahma*, persoonlijk god, en *het Brahma* of *het hoogste Brahma*, de onpersoonlijke wereldziel.

Het Brahma was de wereldkiem, de oorsprong van al het bestaande; zoowel de geestenwereld als de menschheid met haar kastenonderscheiding was hieruit voortgekomen. De wereld was niet het produkt van een scheppingsdaad, maar vond met al haar schepselen haar oorsprong in het Brahma.En daar alles uit het Brahma was voortgekomen, moest het ook tot het Brahma wederkeeren in dezelfde orde.

Uit deze beschouwing was de merkwaardige leer der zielsverhuizing en der wedergeboorte voortgekomen. De religieuse voorstelling, dat het Brahma alleen de ware substantie des levens is, dat men alleen door de vereeniging met Brahma het ware geluk kan deelachtig worden, leidde tot de scherpe onderscheiding van natuur en geest, van lichaam en ziel, en stelde tot doel van het leven de opheffing van dit dualisme, de vernietiging van alles, wat den terugkeer tot de reine substantie, de vereeniging met Brahma in den weg staat. Het opgaan van het individu in Brahma, het „vervloeien van den droppel in den oceaan", dat is het heil, waarnaar ieder moet streven, dat is het hoogste doel des levens. Dit doel kan alleen bereikt worden door verwijdering van al het onreine en materieele, zoodat het geheele leven een langzaam opstijgen van het onvolkomene tot het volkomene, een voortdurend louteringsproces moet vormen. En daar de natuur een opeenvolgende reeks van wezens en soorten leert kennen, steeds klimmend van lager tot hooger, zoo moet, volgens den gewonen loop der dingen, de dood een overgang van het lagere tot het hoogere zijn, tot eindelijk, na veel overgangen, de overgang in de wereldziel, de vereeniging met het Brahma, het eind der voortdurende zielsverhuizingen vormt en eindelijk rust geeft na den zwerftocht door het ondermaansche.

Het was een sombere philosophie, een pessimistische opvatting, een leer, die deed verlangen naar het einde van den strijd, de verlossing uit het tranendal, waarin men de louteringen had te ondergaan. Doch daar de mensch als het hoogste schepsel beschouwd werd op aarde, zochten de Brahmanen naar de middelen, waardoor hij het zekerst langs de ladder kon opstijgen, om te naderen tot Brahma, waarin hij rust zou vinden. De zedeleer der Indiërs bestond daardoor bovenal uit voorschriften, die aangeven, hoe dit reinigingsproces en dat trapsgewijze naderen tot het Brahma het geregeldst te volbrengen is.

Een verlosser kende het oude Brahmanisme niet. Ieder mensch moest zichzelf verlossen en de middelen daartoe zijn reinigen en boeten, offeranden, ascese en wijsgeerige studiën. De ceremoniën zijn onbegrensd en ontelbaar; elke geringe misslag daarbij werd beschouwd als verontreiniging, zoodat ten slotte voor de vrome Brahma-dienaars de bloote vormendienst steeds gewichtiger, de werkelijke deugd meer bijzaak werd. De leer der plichten was naar de kasten vastgesteld: voor de hoogere kasten waren zij zwaarder dan voor de lagere. Men kan niet zeggen, dat de Brahmanen zichzelf het leven gemakkelijk maakten; voor hen was het leven aan een slaafsche onderwerping, aan een treurigen vormendienst gebonden, waardoor alle vrijheid verstikt werd. In een der verzen van de Mahabarata wordt het leven der Brahmanen vergeleken bij een koe, die dagelijks een zwaren last tegen denzelfden steilen berg optrekt.

De strafbedreigingen, die de Brahmanen met grooter vindingsgeest dan Dante hadden uitgedacht voor hen, die hun plichten niet volbrachten, vervulden de Indiërs met angst en schrik en beroofden hen van allen levenslust. Foltering der hel in het heete zuiden, waar gloeiende hitte de onreine zondaren wachtte, en de vrees, om vervolgens in het lichaam van een dier of van een verachten Sudra in dienstbaarheid te moeten leven, van deze strafbedreigingen was ieder vervuld, en allen bogen zich onder het juk der religieuse plichten. Hoe hooger de kaste stond, des te grooter werd het gevaar, door zonde of onreinheid niet te stijgen in den kring der wedergeboorte, maar te dalen tot lageren rang.

De reinigingswetten waren talrijk; de middelen, om zich door boete of reinigingsmiddelen weer te zuiveren van zonden, vele. Dit moest wel bij den druk der vormenplichten, die het leven beheerschten. Nergens was de vormendienst tot zulk

een bijgeloovig ceremonieleven ontaard. Het geheele leven was in banden van formaliteiten geklonken. Eten en drinken, wasschen en bidden, gang en houding, kleeding en haartooi, alles was in bijzonderheden geregeld door voorschriften en wetten. Nevens de wetheiligheid was bovenal de kennis der goddelijke waarheid door het lezen der Veda's tot een plicht gemaakt. Ook de Vaiçja's en Kshatria's moesten de Veda's lezen, en met lof werd van koningen gewaagd, die de Veda's van buiten kenden.

Doch deze werkheiligheid ging over in een treurige ascese. De ingang tot Brahma's schoot kon alleen door de zegepraal van den geest op het stof verkregen worden, volgens de heerschende meening, en de leer der ascese was hiervan het gevolg. Alle betrekkingen tot de zinnelijke wereld waren banden voor den geest, het

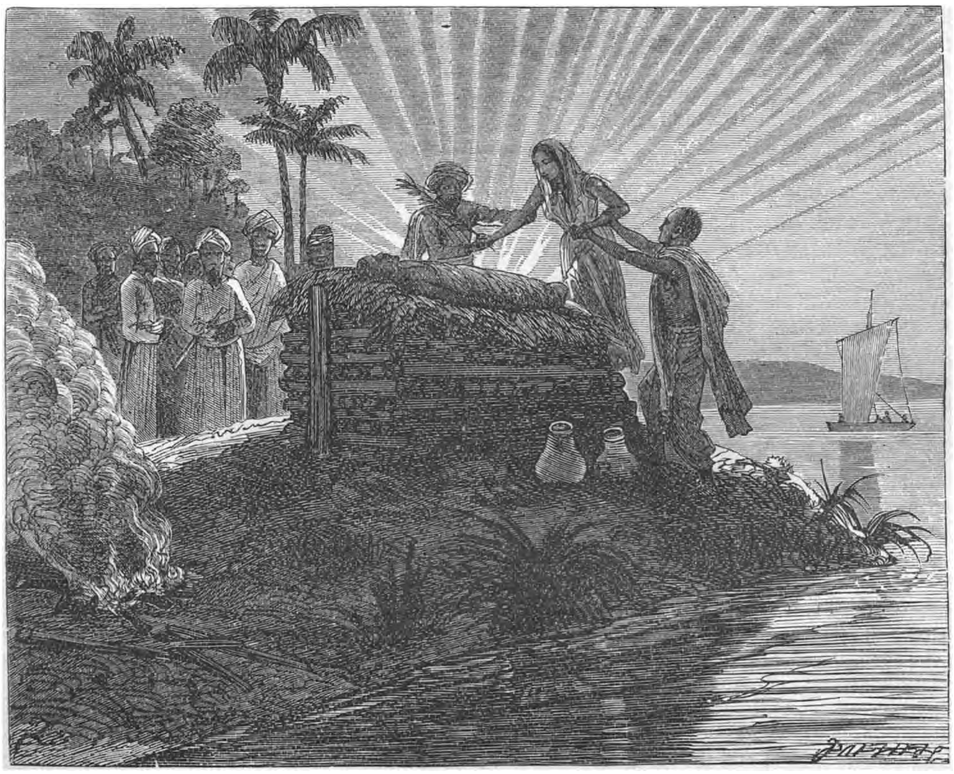

DE SUTTI OF HET VERBRANDEN EENER WEDUWE.

lichaam was een kerker voor de ziel. Dooding van alle zinnelijke behoeften, het slaken van de banden des vleesches, dit moest wel het toppunt van heiligheid worden en een volledige overgave aan Brahma beteekenen. De vrijwillige zelfmoord scheen de hoogste triomf van den geest over het lichaam.

Om dezelfde redenen was het de plicht van oude Brahmanen, om zich, wanneer zij hun familie verzorgd en hun burgerlijke plichten vervuld hadden, òf alleen, òf vergezeld van hun vrouw en meer gelijkgezinden, in een zoogenaamd boetedoeners-woud bij het heilige vuur terug te trekken uit de wereld en een streng kluizenaarsleven te leiden, steeds boete doende en zichzelf kastijdende. Hier maakten zij de aarde tot hun legerstede, een hol of de kroon van een bladerrijken boom tot hun dak; zij gebruikten als kleeding slechts boombast of een dierenhuid en voedden zich

slechts met wilde wortelen en bessen, met planten en vruchten. Het water eener bron was hun eenige drank. Gebeden, offers en het lezen der Veda's vervulden deze kluizenaars zoo geheel en al, dat zij al het andere om zich heen vergaten, haar, baard en nagels lieten groeien en door kastijding hun gevoel en zinnelijkheid verstompten.

Het toppunt van deze boetedoening was de religieuse zelfmoord, die in de 4e eeuw voor Chr., toen de ascetiek meer en meer toenam, steeds phantastischer vormen aannam, en zelfs een gebruik en een plicht werd. Reeds uit de berichten der Grieken omtrent Indië blijkt, dat velen zich in dien tijd niet meer vergenoegden met het doen van bedevaarten en reinigingen in de rivier de Ganges, maar in de golven der heilige rivier hun leven eindigden, om daardoor het aantal wedergeboorten te verminderen, terwijl anderen zich in religieusen waanzin onder de wielen van den godenwagen te pletter lieten rijden. En niet alleen in de grijze oudheid, nog tot in onze eeuw bleven deze gebruiken voortbestaan. Ten tijde van Alexander den Groote kwam het in gebruik, dat heiligen door zelfverbranding op den brandstapel de aardsche boeien slaakten. De weduw-verbranding, waardoor dezen na den dood het lot van den man wilden deelen, is een later in gebruik gekomen ascese. Eerst in 1829 heeft de Britsche wet het verbranden van weduwen verboden, zoodat het tegenwoordig wel niet meer zal voorkomen.

* * *

Uit den boezem van het Brahmanisme kwam in Indië een hervormingspartij voort, die van het *Buddhisme*. De gewone voorstelling schrijft die hervorming toe aan een koningszoon, *Gautama*, uit Kapilawusta, een rijk aan den voet van den Himalaja, die omstreeks de 6de eeuw vóór Chr. moet geleefd hebben en den naam van *Buddha*, d. i. „de wijze" verwierf. De geschiedenis van den Buddha is tot ons gekomen in het gewaad der legende. „Of zijn geestdriftige vereerders, niet tevreden met de eenvoudige menschelijke grootheid des Meesters, hebben, huns ondanks wellicht, zijn beeld met een stralenkrans getooid en hemzelf omgeven met vorstelijken, ja, goddelijken luister, òf al de trekken van den hoogsten leeraar van elke heidensche sekte (d. i. die, welke de Veda's als hoofdbron van hun geloof erkennen), die onveranderlijk een god is in een zijner openbaringsvormen, behooren den Meester van rechtswege en van den oorsprong af, omdat hij een goddelijk wezen is," zegt Kern. Met de gegevens, waarover wij thans te beschikken hebben, is het nog onmogelijk, de grenzen tusschen mythe en geschiedenis in de legende af te bakenen. Wel zijn de meeste mythische trekken niet moeielijk als zoodanig te herkennen, doch na aftrek daarvan zijn wij nog geenszins zeker, dat hetgeen na de schifting overblijft zuiver historisch is. En al maakt het mythische element geen deel uit van de ware geschiedenis van den Meester, het is toch een deel van den Buddhistischen geest, een stuk van de geestelijke ontwikkelings-geschiedenis der menschheid. Voorzeker zou zonder het optreden van een Meester het Buddhisme niet ontstaan zijn, maar zonder de verbeeldingskracht zijner volgers zou de leer niet zulk een aantrekkingskracht voor zooveel vrome gemoederen gehad hebben. Niet alleen door hetgeen de Buddha werkelijk geweest is, gesproken en gedaan heeft, maar ook door hetgeen hij geacht werd geweest te zijn, gesproken en gedaan te hebben, heeft het Buddhisme zooveel zielen veroverd, zegt Kern.

Voor ons doel hebben wij de Buddha-geschiedenis en de Buddha-legende niet na te gaan. Wie daaromtrent nader wenscht ingelicht te worden, verwijzen wij naar Kern: Geschiedenis van het Buddhisme, die, hetzij slechts terloops opgemerkt, onderscheidene gedeelten der Buddha-legenden als natuurmythen der oude Indiërs verklaart aan het leven van den godsdiensthervormer Gautama verbonden. Zelfs de naam Gautama, beteekent „van Gotama's geslachte", en Gotama duidt een luisterrijke ster aan, die met haar stralen door het grauw van den ochtend heendringt, en in deze sage een nieuwen dag, een nieuw tijdperk aankondigt.

* * *

Het Buddhisme bracht een hervorming in het religieuse leven, vormde een nieuwe sekte, geen nieuwen godsdienst. Die hervormingsdenkbeelden zijn voor ons doel van

beteekenis, omdat zij grooten invloed hadden op het leven der volken, die het Buddhisme aannamen. Daarom moeten wij bij de zedeleer van het Buddhisme nader stilstaan.

De leer van Buddha, hoewel geen nieuwe grondbegrippen verkondigend, kwam op tegen het exclusivisme der Brahmaansche scholen van dien tijd. In de scholen der Brahmanen was men het bij alle verschilpunten hierover eens, dat de hoogste zaligheid, die altoos onderscheiden werd van hemelsch geluk en veel hooger staat dan dit laatste, alleen door nadenken, door volkomen indringen in het wezen der dingen kan bereikt worden. Zulk een ideaal kon, volgens de heerschende meening, niet door een ieder nagestreefd worden; voor den gemeenen man werd het onbereikbaar geacht. De groote daad van Buddha bestond, schijnt het, hierin, dat hij tegen die uitsluiting opkwam en luider dan anderen zijner voorgangers en tijdgenooten uitsprak de overtuiging, dat iedereen, onafhankelijk van maatschappelijken stand of geleerde opleiding, het hoogste heil mocht en moest trachten te bereiken. Daardoor werden de metaphysisch-ethische stelsels der scholen gepopulariseerd.

Evenwel, veel van het oorspronkelijk eenvoudige in deze leer ging te loor onder het nageslacht, dat de beginselen der Buddhistische prediking met een stelsel van mystiek overdekte, waaruit slechts met moeite de oorspronkelijke leer valt te herkennen. Daarom moet wel onderscheiden worden de oorspronkelijke leer van Buddha en de latere kerkleer.

In haar geheel beschouwd kenmerkt zich de Buddhistische moraal als een zuivering en vereenvoudiging der Brahmaansche, zonder dat zij daarom de grondbeginselen heeft aangetast of het onderscheid tusschen de hoogere geestelijke en de lagere maatschappelijke zedeleer heeft prijsgegeven. Geen van beide is vrij van formalisme, verre van dien, doch zij kennen toch ook iets beters. Want geen van beide ontkent, dat alleen zulke daden waarde hebben, die met zuivere bedoeling te rechter plaats en te rechter tijd verricht worden. Beide dringen ten sterkste aan op uitroeiing van zelfzucht en op beteugeling der zinnen, opdat men niet zwichte voor de onverhoedsche aanvechtingen van het booze. Beide willen, dat men trachte het gemoed rein te bewaren, en niet dan edele en heilige gevoelens te koesteren en elders de liefde voor het goede te behouden. De gevoelens, die men in de eerste plaats heeft aan te kweeken, zijn welwillendheid, medelijden, blijde deelneming en gelijkmoedigheid. De kern van de maatschappelijke zedeleer der Indiërs wordt in de Mahabharata ergens uitgedrukt in bewoordingen, die geheel overeenkomen met onze spreuk: wat gij niet wilt, dat u geschiedt, doe dat ook aan anderen niet. Ze luiden: „Een handeling, die iemand niet wenschen zou, dat hem werd aangedaan, doe hij ook aan anderen niet."

Het besef, dat lief en leed onze natuurgenooten op dezelfde wijze aandoen als onszelf, moet ons aansporen, om alle medeschepselen liefderijk te bejegenen. Daarom zegt de Indische dichter: „De braven betoonen liefde jegens alle wezens, omdat dezen hemzelf gelijken."

In geen Indische sekte, die der Jaina's uitgezonderd, treedt het gevoel van meewarigheid jegens al wat leeft zoozeer op den voorgrond als in 't Buddhisme, zoodat de Indiërs zelf het de religie der barmhartigheid noemen. En inderdaad, zoo het leven een ramp is, en niets dan dat, zoo alle levenden te beklagen zijn, dan moet het heerschende gevoel van den mede-lijdende het medelijden wezen, en zal bij ieder, niet geheel verdorven mensch vanzelf de neiging geboren worden, om den naaste het lijden te verzachten. Hoe hooger iemand ontwikkeld is, hoe meer hij die neiging zal gevoelen, en daarom ontfermen de allerhoogst ontwikkelden, de Buddha's, zich zoozeer over de schepselen, dat zij het besluit opvatten, hen van lijden en smart te verlossen.

De weemoedige wereldbeschouwing van 't Buddhisme berust niet, zooals men in Europa wel eens gemeend heeft, op de waarneming van den treurigen toestand der lagere volksklassen, maar is een wijsgeerig pessimisme. Dat het leven rampzalig is, staat in alle Indische heilstelsels vast; de armen en misdeelden zijn echter geenszins de rampzaligsten: het tegendeel is waar. Zij moeten veeleer beschouwd worden als minder ongelukkig dan de rijken en met tijdelijke goederen gezegenden, omdat het voor de laatsten moeielijker is, zich te spenen van genietingen en de gehechtheid aan

het leven te overwinnen dan voor de eersten. Armoede is een eerste voorwaarde, om zich van die noodlottige gehechtheid los te maken, en daarom juist verzaakt de heilbegeerige have en goed, om vrijwillig armoede en ontbering te kiezen.

De meening, als zou het Buddhisme in de eerste en voornaamste plaats bestemd zijn geweest voor de lagere klassen, is niet juist. Integendeel: in de oudste geschriften reeds, alsook in de legende, bevinden wij ons steeds in fatsoenlijk gezelschap. Onophoudelijk is er sprake van en wordt er gesproken tot jongelieden van goeden huize, en die leer vindt haar voornaamste aanhangers en begunstigers onder de welgestelde burgerij en de vorsten van het bloeiende Magadha. Er ligt in den geest der Kerk iets door en door fatsoenlijks, eerzaams, praktisch, min of meer prozaïsch, vrijzinnigs, gematigds — alle eigenschappen, waardoor de middelklassen zich boven de lagere onderscheiden. Daarenboven leggen talrijke kloosters en heiligdommen, die in alle oorden, waar die leer bloeide, verrezen, een voldoend getuigenis af, dat de heilbegeerigen niet bij voorkeur onder de schamelen en verdrukten te zoeken zijn.

Evenwel, de geringe man werd niet afgestooten door de Congregatie. Zij stelde den toegang open voor een ieder, behoudens onvermijdelijke uitzonderingen, en als leek werd niemand geweerd. Het verschil in kaste moest elke godsdienstige wijding verliezen en behield alleen zijn maatschappelijke beteekenis.

De vrijzinnigheid van het Buddhisme heeft ook, voor zooverre een godsdienst dit vermag te doen, de scheidsmuren tusschen volken en rassen afgebroken, evengoed als de twee wereldgodsdiensten, die later zijn opgetreden. In dit opzicht steekt het gunstig af bij het latere Hinduïsme, en is het trouw gebleven aan de betere beginselen der oudere Indiërs. In vroegere eeuwen hebben de Brahmanen hun godsdienst, zeden en instellingen verbreid onder volken van vreemd ras en andere taal, vooreerst onder de Dravida's van Dekan, in sommige deelen van Achter-Indië en in den Indischen Archipel. Doch die ijver verdoofde en de Hindu werd formalistischer, onderscheidde zich van de barbaren in kleingeestige gebruiken, en vergat, dat er onder zijn voorouders zooveel kloeke zeevaarders en verbreiders van beschaving in overzeesche gewesten waren. Van godsdienstige onverdraagzaamheid zijn de Hindu's nochtans zoo vrij als eenig ander, maar hun maatschappelijke afgeslotenheid is zoo groot, dat hun verdraagzaamheid niet de gewenschte vruchten kan voortbrengen, niet leidt tot verbroedering met hun medemenschen uit andere luchtstreken.

De Buddhisten zijn weinig minder verdraagzaam in het godsdienstige dan de Hindu's, doch onvergelijkelijk minder bekrompen in hun maatschappelijke denkbeelden; zij bewegen zich vrijer onder vreemden, en hebben van den aanvang af grooter plooibaarheid betoond dan de heidensche Ariërs. Het zuiver menschelijke heeft in de Buddhistische letterkunde een vertolking gevonden, die in verhevenheid, adeldom en schoonheid van uitdrukking voor geen enkele behoeft te wijken, doch het is zoo vermengd met allerlei nationale en bekrompen voorstellingen, dat men telkens verbaasd staat, hoe zooveel nietigs, ja, leelijks, naast zooveel schoons kan geduld worden.

Aldus karakteriseert onze landgenoot Kern, de kenner van het Buddhisme, aan wien wij het bovenstaande ontleenden, deze godsdienstleer. Aan den zachtzinnigen geest en de meer vrijzinnige opvatting dankt die leer een groote verbreiding en overwinningen onder andere volken en rassen. Doch juist die vrijzinnigheid was vóór de Brahmanen een gruwel in de praktijk.

* * *

Het Buddhisme, hoewel de leer der wedergeboorte aannemend, predikte tevens een algeheele verlossing. De Heer is, evenals alle vroegere Buddha's, in de wereld gekomen, om door openbaring der Wet goden en menschen te verlossen van alle kwalen, die in de duisternis wortelen. Het hoogste doel van den mensch is te streven naar verlossing. Die verlossing is onder verschillende namen van *nirwâna*, *nirwrti*, enz. bekend.

In mythologischen of kosmologischen zin is er drieërlei Nirwàna of uitdooving van het licht: ten eerste de dagelijksche ondergang der zon in het westen; dan de tijd van groote lichtverzwakking op den kortsten dag; eindelijk de uitgang van het jaar, 't laatste afscheid der zon op den laatsten dag des jaars. Deze drie kan men terugvinden onder de termen *nirwâna*, *parinirwâna* en *mahâpari-nirwâna*. Het

laatste is alleen toepasselijk op den eenigen Buddha, de twee andere ook op de hemelsche zieners, de heilige Arhats of sterren. Kortweg wordt zoowel de kosmische als de heliacische ondergang met het eenvoudige Nirwâna aangeduid. Het hemelsche Nirwâna wordt niet rechtstreeks en ondubbelzinnig verklaard, maar anders duidelijk genoeg in de legende omschreven.

Als metaphysisch begrip is het Nirwâna niet specifiek Buddhistisch, maar algemeen Indisch. Het bestaat, om het zoo algemeen mogelijk uit te drukken, in het ophouden van alle wereldsche kwalen, en verschilt niet in aard van *moksha*, d. i.: verlossing en dergelijke. Nu zijn er twee soorten van verlosten: 1 zij, die het reeds bij hun leven zoo ver in wijsheid gebracht hebben, dat zij als het ware levend dood zijn, en 2 zij, die bij den dood, wanneer alle boeien des lichaams geslaakt zijn, ook alle dwalingen en zonden afleggen. Zoo onderscheiden ook de Buddhisten een betrekkelijk Nirwâna, dat men reeds bij het leven kan bereiken, en een definitief of finaal Nirwâna.

Het laatste kan alleen plaats hebben bij iemands dood. Aangezien de dood in de vernietiging van 't organisme en van het individu, of liever schijnindividu, bestaat, gaat de verlossing met volstrekte vernietiging gepaard, maar, metaphysisch gesproken, is Nirwâna toch een ander begrip dan dood, want alle dood heeft vernietiging ten gevolge. Indien nu Nirwâna en vernietiging geheel hetzelfde beteekenden, zou ieder individu of schijn-individu, al is hij nog zoo zondig en onwetend, bij zijn dood der verlossing deelachtig worden. Al het stichtelijke zou daardoor verloren gaan.

Hoewel het geheiligde woord Nirwâna niet op alle Buddhisten denzelfden indruk maakt en bij den een meer op het gemoed, bij den ander op het verstand werkt, kan men toch het onbepaalde der opvatting nauwkeurig weergeven, door het te vertalen met „eeuwige ruste", „zalige ruste". Het Nirwâna is de rustige dood van den brave, niet van den booze, want deze kan niet rustig sterven. 1)

* * *

Dat streven naar verlossing, naar vrijmaking beheerscht de oudere en ook de Buddhistische leer en bij beide nam dat streven een schoolsche tint aan en ontwikkelde het zich tot praktische oefeningen en handelingen, tot formaliteiten, tot ascese en monnikenwezen. Wijsgeer en asceet komt bij de Indiërs op hetzelfde neer. Om zich tot wijsgeer te ontwikkelen, moet men zich regelmatig oefenen, om bedrevenheid in het vak te krijgen.

In den Yoga worden de ondergeschikte deelen of benoodigdheden van het vak aangenomen: 1 de vijf algemeene zedelijke geboden, die de mensch tegenover zijn medemenschen in acht te nemen heeft; 2 de vijf zedelijke verplichtingen van den mensch jegens zichzelf; 3 de verschillende manieren, om rustig te zitten; 4 het inhouden van den adem; 5 de inspanning, om de zinnen af te trekken van alles, wat storen kan; 6 oplettendheid, het vestigen van de aandacht op een bepaald punt; 7 overpeinzing, mijmering; 8 stille aandacht, het geheel verdiept zijn.

Deze kunstverrichtingen zijn weinig in aantal en eenvoudig, vergeleken met die, welke Buddhistische bespiegelaars kennen. De zuidelijke Buddhistische kerk bezit een cursus van 40 onderwerpen of punten der praktijk. Van deze noemen wij het bezigen der zoogenaamde *universaalkringen* of *kosmische cirkels*. Er bestaan 10 van dergelijke universaalkringen, die deels naar de grondstof, deels naar de kleur of naar de plaats onderscheiden worden in aarde-, water-, vuur- en wind- of luchtkring; in een blauwen, gelen, rooden en witten kring, een in de vrije lucht en een in de besloten ruimte.

De oefening met den aardekring heeft plaats als volgt. Na een kring of schijf van klei of aarde vervaardigd te hebben, legt de oefenaar dien op een voetstuk, zet zich op korten afstand neder en houdt den blik onbewegelijk daarop gevestigd. Terwijl hij zijn gedachten op het element der aarde richt, wier verschillende namen hij bij zichzelf opzegt, moet hij indachtig wezen, hoe ook de deelen zijns lichaams uit deze grondstof zijn samengesteld. Deze oefening moet zoolang voortgezet worden, totdat de oefenaar in een soort van magnetischen slaap komt. Daardoor zal hij den eersten

1) Volgens Kern.

trap van mijmering, van Dhyâna, bereiken. Met deze operatie gaat hij zoolang voort, tot hij den kring even goed kan zien met gesloten als met open oogen.

Voor iemand, die in een vorig bestaan onderwijs van de Buddha's genoten heeft of den rang van grootmeester bereikt heeft, is ook geen schijf noodig, doch is een akker of een dorschvloer als zichtbaar teeken voldoende, om hetzelfde resultaat te bereiken.

De oefening met den waterkring heeft hiermede overeenkomst; een vijver, een zee of een meer moet hierbij als zichtbaar teeken dienst doen. Op eenigen afstand gezeten, begint de oefenaar er op te staren en enkel aan de waterige deelen zijns lichaams te denken, de namen van water op te zeggen, en deze oefening zet hij in overpeinzing zoo lang voort, totdat het teeken bespeurd is, en hij zich vrij gevoelt van het stoffelijke. Het zijn een soort van hypnotische toestanden, waarin de vromen geraken, en in welken toestand men hun bovennatuurlijke macht toeschrijft, als om zichzelf te vermenigvuldigen, door de lucht te zweven, op het water te wandelen, regen en rivieren te scheppen, de aarde en de bergen op hun grondvesten te doen schudden, vuur uit den hemel te doen vallen, enz.

De ascese en vrome oefeningen nemen soms een walgingwekkend karakter aan. Hiertoe behoort o. a. de beschouwing of overdenking van de 10 afzichtelijke vormen, waarin lijken zich vertoonen: opgezwollen, blauwachtig, in verrotting, vol gaten, uiteengereten, uiteengerukt, geschonden, met bloed bevlekt, met wormen bedekt en als geraamte. Het doel hiermede is blijkbaar de zenuwen van den overpeinzer te oefenen, hetgeen hem zeer te stade komt, als hij moet tooveren.

Bij de noordelijke Buddhisten bestond een niet minder grondige methode, om het gemoed te harden. Om een afschuw voor al het wereldsche op te wekken en den geest aan het denkbeeld te gewennen, dat er volstrekt niets is, wat eenige genegenheid verdient, wordt het voorschrift gegeven, dat men eerst een deel van het eigen lichaam, vervolgens het geheel, dan de onmiddellijke omgeving en eindelijk de geheele wereld als een zweer, een etterbuil, een kreng te beschouwen hebbe. Iemand, die zich gedurende eenige dagen in zulke denkbeelden verdiept heeft, zal zelfs een afkeer krijgen van voedsel.

Verder is het een zaak van belang, om de ademhaling bij vrome overpeinzing te regelen en te bedwingen. Ook bij de Buddhisten is de oefening van het inhouden van den adem en het tellen der in- en uitademingen onafscheidelijk aan bespiegeling verbonden. Bij de zuidelijke kerk heeft zich de kunst, om op Indische wijze adem te halen, ontwikkeld door de aandacht te vestigen op zijn eigen ademtocht in verband met 16 onderwerpen. Dit getal moet 16 bedragen, want dit is het volle getal van de maan.

Nadat de denker volgens de regelen der kunst is gaan zitten, verricht hij bedachtzaam en met kalm gemoed een inademing en een uitademing. Terwijl hij door de neusgaten een langen ademtrek doet, let hij er op, hoe hij zulks gedaan heeft. Bij het doen van een korte ademhaling maakt hij de overeenkomstige opmerking bij zich zelf. Als hij tot helder besef gekomen is, dat begin, midden en einde van alle soort van adem uit het lichaam komt, vat hij het besluit op, om met bedachtzaamheid een uitademing te verrichten. Na de beweging van het ademhalen een poos gestuit te hebben, haalt hij opnieuw adem en door na te denken, hoe hij zulks doet, bedwingt hij zijn zinnen. Daarop blaast hij den adem weder uit met de vereischte aandacht. Nu stelt hij zich de zaligheid voor, die gepaard gaat met mijmering van den eersten trap, en ademt ook daarbij in en uit. Op gelijke wijze herhaalt hij de oefening, terwijl hij zich telkens andere onderwerpen voor den geest haalt, o. a. het denkbeeld, dat op de ontbinding der Skandha's het Nirwâna volgt, en eindelijk, dat hij, door het bezit van *clairvoyance*, in gedachte als het ware tot het Nirwâna kan overspringen. Ook hierbij haalt hij adem en blaast dien uit. Door op deze wijze met 16 verschillende onderwerpen de oefening voort te zetten, krijgt men de zinnen in bedwang. Om te slagen, heeft de oefenaar aandachtig de neusgaten gade te slaan, terwijl hij het verstand tot teugel en de wijsheid tot prikkel bezigt. Zoodra men het teeken (nimitta) gewaar wordt, is het een bewijs, dat de oefening gelukt is 1).

---

1) Volgens Kern.

Dit zijn slechts enkele grepen uit de leer en de praktijk van het Buddhisme, om tot verlossing of tot den voorsmaak van het Nirwâna te komen, zooals het zich ontwikkelde onder de Indiërs. Wij mogen hierbij niet langer stilstaan.

* * *

De Buddha der legende heeft zijn vaderland in engeren zin nooit verlaten. Zijn leer breidde zich echter snel uit over Indië; de koningen van het door hem betreden gebied omhelsden zijn stellingen en bevorderden hun verspreiding. Buddha zou bij zijn discipelen er op hebben aangedrongen, dat zij zijn leer aan alle menschen moesten verkondigen. Zoo werd het Buddhisme de eerste zendelingsgodsdienst. Er werd dan ook een zendingsorde ingesteld, om zijn leer te verkondigen. De inval der Grieken onder Alexander den Groote werkte de verbreiding van het Buddhisme in de hand. Asoka II, de tijdgenoot der Diadochen, van Curius Dentatus en Pyrrhus, eerst een bloedig despoot, werd na zijn bekeering voor het Buddhisme, wat Constantijn de Groote later werd voor het Christendom. Tal van opschriften, die deze koning op rotswanden en steenen zuilen liet griffelen, geven ons inlichtingen omtrent denkbeelden en stemmingen, die in sommige kringen der Indische maatschappij bestonden in de 3de eeuw vóór onze jaartelling. In dien tijd werden reeds de overblijfselen van stoffelijke herinneringen aan Buddha als heilige voorwerpen, reliquieën, beschouwd, die in kostbare kisten bewaard werden, waar men cylindervormige monumenten met koepels er op, stoepa's geheeten, boven bouwde. Van Asoka wordt verhaald, dat hij van de acht stoepa's of monumenten met reliquieën van Buddha, er zeven liet openen en deze hoopjes reliquieën elk in 12,000, dus het geheel in 84000 stukken liet verdeelen. Nadat deze stukken weer in kisten van goud, zilver en kristal geborgen waren, werden die onder de 84000 steden en dorpen van zijn rijk verdeeld, en boven elke kist liet hij een stoepa en bij elke stoepa een klooster (Wihara) bouwen. Het kloosterleven ontwikkelde zich meer en meer; geloovige jongelingen, evenals hun meester in een geel bedelaarspak rondzwervend, scheidden zich af van de wereld, werden „Bhiksu's", en vereenigden zich in kloosterachtige huizen, waar zij met hun geloofsgenooten samenkwamen en zich aan bespiegelingen en overpeinzingen overgaven. Hierdoor erlangde het Buddhisme een buitengewone verbreiding in Indië en werd het een staatsgodsdienst in noordelijk Indië.

* * *

De heerschappij van het Buddhisme en de vereering van Buddha en de vele heiligen door gedenkteekenen hadden grooten invloed op de Indische kunst. Naar den aard van de Indische natuur en het Indische karakter gaven zij stoffelijke vormen aan hun vereeringsmonumenten. Zoo ontstonden de rotstempels te Karli, Aganta, Ellora, van Salsette (bij Bombay) en op het eiland Elephante (golf van Bombay). Het zijn groote tempels en grotwerken, in de rotsen gebouwd en met beeldhouwwerk versierd. Schoone lijnen zoekt men hierbij te vergeefs: de architektuur kenmerkt zich door plompheid en gezwollenheid, door overlading en vaagheid van vormen. Noch de koepelvorm, noch de rechtlijnige of rechthoekige vorm heeft er de overhand, maar in bonte afwisseling vindt men er alle vormen door elkander. Het geheel geeft den invloed der weelderige en overladen natuur op de phantasie weer, die een rijken overvloed oplost in een grootschen chaos, waarbij geen scherp geteekende vormen uitkomen.

De heiligen-vereering van het Buddhisme leidde er eveneens toe, vereerde personen in beeld te brengen. De Buddhistische beelden zijn in den regel menschelijke gestalten; zij stellen geen monsters voor als de afgoden der Brahmanen. Zij zijn echter alle onderling gelijk, zonder uitdrukking en karakter, met een vervelende goedigheid en gevoelloosheid in de gelaatstrekken en een weekelijken, loggen lichaamsbouw. Meestal dragen zij het type van het Indisch ras; zelden nemen zij over den Himalaja het Mongoolsch type aan. De meeste zijn in zittende houding voorgesteld met kruiselings over elkander geslagen beenen; zij stellen Buddha voor, verdiept in zijn bespiegelingen. De staande beelden vertoonen Buddha als leeraar, de liggende slapend of in 't Nirwâna ingegaan. Zoowel de standbeelden als de schilderijen van Buddha hebben een aureool of stralenkrans, evenals bij de Roomsch- en Grieksch-

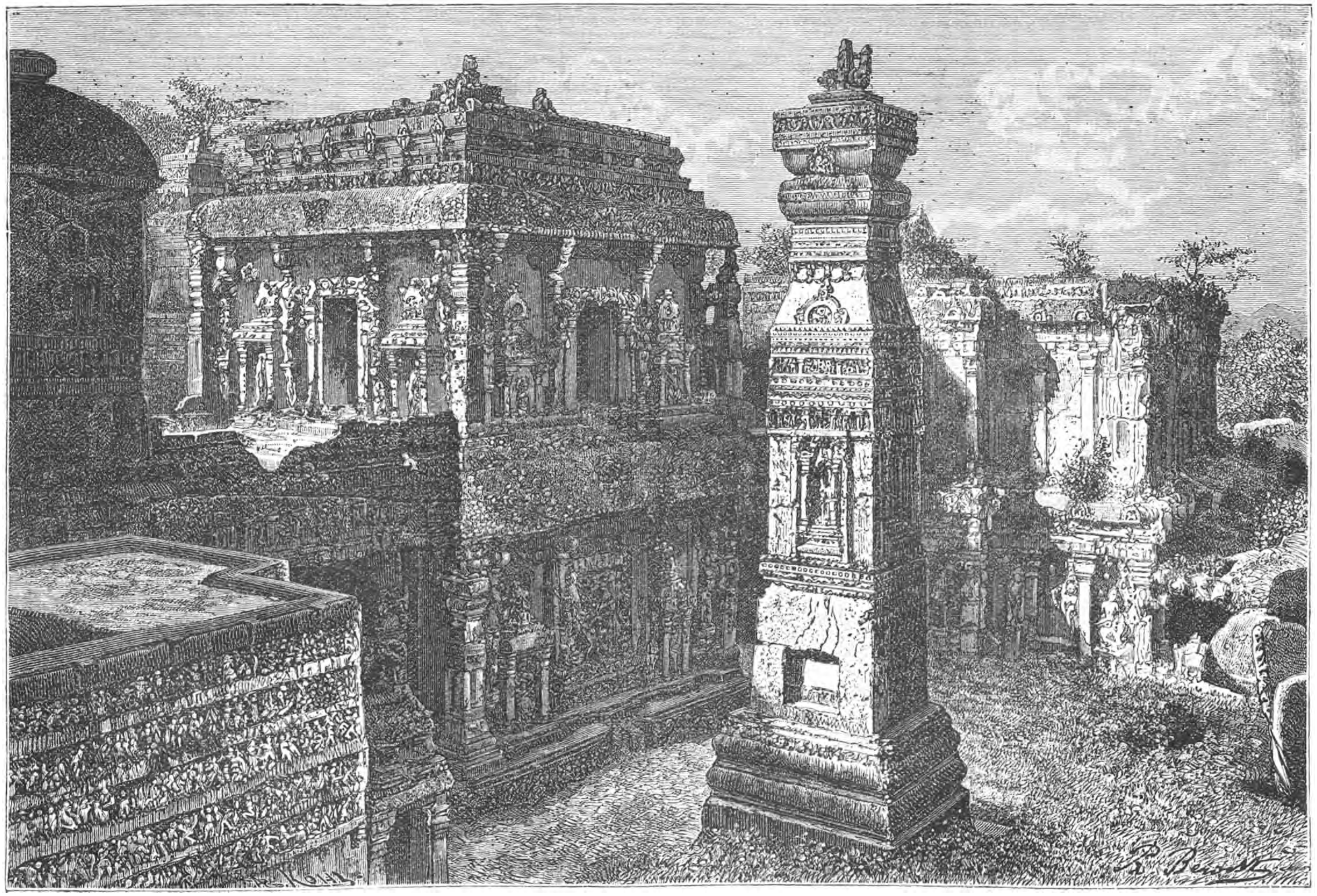

ELLORA. DE TEMPEL VAN KAÏLAS.

Katholieke afbeeldingen; hij is meestal cirkelrond of ovaal, ook wel in den vorm van bladeren of vlammen. De grootte der beelden klimt van de kleinste afmetingen tot in 't reusachtige, vroeger zelfs tot 25 M., tegenwoordig nog de helft daarvan. Daar vrome lieden er een verdienste in zien, deze beelden te laten vervaardigen, is het aantal daarvan zeer groot. Zij worden bewerkt van allerlei grondstoffen, als steen, hout, koper, leem enz.

De tempels der Buddhisten vormen regelmatige vierhoeken, wier zijden overeenkomstig de vier hemelstreken zijn gericht. Zij bestaan inwendig uit het schip of de hoofdkerk met zijbanken aan beide zijden; schilderijen, vaandels, guirlandes en bloemen tooien de wanden, en op de altaren vindt men bepaald voorgeschreven kleinoodiën en beelden.

* * *

In de eeuwen na Asoka werd het Buddhisme door zendelingen op het voorbeeld van dien koning uitgebreid. Overal verrezen heiligdommen en kloosters, en zoo werd niet alleen Ceylon geheel voor het Buddhisme gewonnen, maar werd ook in Afghanistan, Baktrië en China de leer van Buddha ingevoerd. In 372 bereikte het Korea, in 552 Japan. Zelfs is het niet onwaarschijnlijk, dat het Buddhisme invloed had op de ontwikkeling van het Christendom in het Oosten: bij het laatste vond men een monnikenwezen, reliquieën-vereering, rozenkransen, zooals die reeds vroeger bij de Buddhisten bestonden.

Het Buddhisme heeft het Brahmanisme nooit voor een aanzienlijk deel van Indië geheel uitgeroeid. De beide godsdiensten bestonden als hoofdgodsdiensten meer dan tien eeuwen (244 voor Chr. tot 800 n. Chr.) naast elkander. De invloed van het Buddhisme op het Brahmanisme had ten gevolge, dat dit laatste zich meer en meer wijzigde, om ook tot de lagere standen door te dringen, teneinde zijn laatsten invloed niet te verliezen. Zoo ontstond er een modern Brahmanisme, uit dien Buddhistischen invloed voortgekomen, en dit wist den ouden invloed te herwinnen, waardoor het Buddhisme zelfs uit Indië verdrongen werd. Dit geschiedde in het tijdperk van 600—800 n. Chr. In de landen buiten Indië bleef het Buddhisme echter stand houden. Zelfs kan men zeggen, dat de triomfen, buiten Indië behaald, grooter waren dan de verliezen, die het in Indië zelf leed. Het Buddhisme heeft een litteratuur en een religie, die door bijna de helft van de bewoners der aarde wordt geëerd, en meer dan 500 millioen aanhangers telt. Afghanistan, Oost-Turkestan, Tibet, Mongolië, Mandsjurije, China, Japan, de Oost-Indische Archipel, Siam, Birma en Ceylon telden in dien tijd aanhangers der leer van Buddha. Zelfs in onzen tijd vormen het Buddhisme, het Christendom en de Islam de hoofdgodsdiensten der aarde.

* * *

Reeds in de 1e eeuw na den dood van den stichter van den Buddhistischen godsdienst ontstond er verschil van meening bij zijn volgers en zoo ontwikkelden zich verschillende scholen. De Buddhisten groepeeren die scholen als volgt:

1. De scholen, welke de moraliteit en een deugdzaam leven en het nadenken over de grondslagen van het bestaan voldoende achten, en zich daartoe beperken, het door Buddha geleerde verder uit te voeren; dit zijn de scholen van „het kleine voertuig", die der Hinajanisten.

2. De school van „het groote voertuig", „Mahâjana", waarmede zij worden aangeduid, die beweren, dat deugd alleen niet tot kennis leidt, maar dat overpeinzing noodwendig is, deze scholen nemen aan, dat overpeinzing bijzonder bovennatuurlijke krachten kweekt. Eerst in de 2e eeuw na Chr. zou deze leer door Nagardschuna als bijzonder systeem geformuleerd zijn. De leeringen dezer beide genoemde scholen zouden in Zuid- en Noord-Indië ontwikkeld zijn geworden.

3. Het mysticismus, „kàlatschakra" (tijdswiel) in het Sanskriet genoemd, is in Centraal-Azië ontstaan, over Kaschmir naar Indië ingevoerd en hier uitgebreid. Volgens deze school zijn ook deugd en overpeinzing niet voldoende, als met bovennatuurlijke krachten bezielde wezens geen hulpe bieden, wijl daardoor de twijfel wordt verwijderd en de moeielijkheden worden overwonnen, welke booze geesten tegen de bereiking van het doel als hindernissen in den weg leggen. Hun hulp wordt

door gebeden, offers en ceremoniën verkregen. In dit mysticisme verliet het Buddhisme den oorspronkelijken weg, volgens welken de mensch door zelfvolmaking zich tot het hoogste doel kan verheffen.

Zoolang het Buddhisme in Indië aanhangers vond, stonden de drie stelsels naast elkander. De verschillende scholen bestreden elkander in openbare disputen en geraakten zelfs ook in werkelijkheid met elkander in strijd. In de 7e eeuw telde het Mahâjana de meeste aanhangers. Het mysticisme verkreeg echter de overhand en verdere ontwikkeling, toen het Buddhisme zich buiten de grenzen van Indië verbreidde.

Een eigenaardige ontwikkeling verkreeg het Buddhisme in Tibet; negen tiende van alle Buddhisten behooren tegenwoordig tot die richting. De monnik Tsonkhapa, in de 14e eeuw na Chr., en zijn opvolgers hebben daaraan het eigenaardig karakter verleend. In de geboden van Tsonkhapa werden het geloof aan Buddha en zijn waarheden, evenals gebeden en offers aan hem, noodwendig geacht als eigenaardig voor den aanhanger van het Buddhismus. Het is evenwel niet noodig, aan een Buddha te gelooven; men moet gelooven, dat verlossers verschijnen zullen, dat ieder mensch de beteekenis van verlosser kan erlangen, en dat de Buddha het hoogste verstand en de grootste, door niets bereikte kracht bezit. Aan het gebed wordt een magische kracht tegenover de godheden toegeschreven, terwijl het oorspronkelijk ten doel had, Buddha te prijzen en in den biddende den wensch levendig te doen worden, zelf tot een even groote volkomenheid te geraken. De biecht erlangde bij hen een groote beteekenis.

Reeds de school der Prasanga (tot de groep der Mahâjana behoorend) had naast het Nirwâna, als de volkomen vernietiging van het bestaan, een overgang hiertoe ingevoerd, een „gewest der vreugde", sukhawati, waartoe men alleen opstijgt, als men tot nog niet volkomen vernietiging van het bestaan, maar door schier bovenmenschelijke inspanning zich boven de wedergeboorte heeft weten te verheffen. In Tibet voerde men als ondersten trap nu nog in een wedergeboorte onder goede wegen, d. i. als God of mensch.

Eigenaardig Tibetaansch is ook het stelsel van incarnaties, volgens welke de godheden ten deele menschelijke vormen aannemen en in die gedaante voor de uitbreiding der leer arbeiden. Onder dezen geniet Badmapani, die in „Dalai Lama" een menschelijk lichaam betrekt, een groot aanzien.

* * *

Hoewel het Buddhisme, als sekte uit en tegen het Brahmanisme met zijn uitsluiting ontstaan, hiervoor later weder moest onderdoen, schonk het toch onderscheidene nieuwe beginselen aan het laatste. Ook het Brahmanisme is door het Buddhisme hervormd.

Tot die hervorming behoort o. a. de verbinding van de volksgoden *Vishnu* en *Siwa* met den nooit populair geworden *Brahma* tot een theoretische drieëenheid, de „trimoerti". De behoefte aan een persoonlijken verlosser, die het Buddhisme had leeren kennen, leidde tot de leer der vleeschwording of incarnatie van Vishnu en andere goden. Een nieuwe religieuse litteratuur werd gevormd door de *Purâna's*, een soort van mythologische geschriften, tegelijk de historische sagen bevattend.

De genoemde drie hoogste goden, *Brahma*, *Vishnu* en *Siwa*, waren oorspronkelijk drie grondwezens, die in verschillende streken en door verschillende stammen als hoogste goden vereerd werden. De latere wijsgeeren brachten deze drie godheden met elkander in betrekking. Volgens de leer der incarnaties of menschwordingen, zou de hoofdgod Brahma, de ideale eenheid der wereld, zich eerst in drie vormen voordoen (trimoerti) als *Brahma*, *Vishnu* en *Siwa*, terwijl Vishnu van tijd tot tijd in menschengestalte moet rondwandelen, om de in verwarring geraakte wereld weer in orde te brengen. Deze drie godheden vertegenwoordigden ook de drie natuurprocessen, die aan hen werden toegeschreven: Brahma werd als schepper, Vishnu als de onderhouder en Siwa als de verdelger beschouwd. Siwa, oorspronkelijk een berggod van den Himalaja, die als het vuur voorkomt, had eigenlijk een verwoestende en voortbrengende, leven wekkende en leven vernielende kracht. Zijn dienst werd een volksgodsdienst met een ruw en tot dweperige razernij gaand karakter; hem werden bloedige offers, zelfs menschenoffers gebracht. Voor hem wierpen de waanzinnige aanhangers zich in de heilige Ganges of onder zijn afgodswagen. De phallus

of lingam werd later het hoofdsymbool van dezen god; ook de stier werd hem toegewijd.

Dit nieuwere Brahmanisme kan alleen als vrucht van een epigonentijd beschouwd worden, want nieuwe gedachten ontbreken, terwijl het volk daardoor meer in een afgodendienst verzonk. De beide hoofdrichtingen van *Vishnuieten* en *Siwaieten* zijn door invloedrijke leeraren en philosophische richtingen nog weer in onderscheidene partijen verdeeld, en aldus stonden er nieuwe sekten op, dikwijls met kleine verschillen.

Zoo bestaat het Brahmanisme van den tegenwoordigen tijd uit een groot aantal sekten en partijen, die gezamenlijk de heilige werken der oudheid tot grondslag hebben, bovenal de Purâna's, en aan een veelheid van goden gelooven, mannelijke zoowel als vrouwelijke, goedgezinde zoowel als booze, en die alleen in hun dagelijksche ceremoniën en den vuurdienst, met de meeste zorg volbracht, en in de gemeenschappelijke groote feesten zich als gezamenlijke aanhangers van het Brahmanisme vertoonen.

De Brahmanen, eens de raadgevers van vorsten, zijn zeer in rang gedaald en oefenen tegenwoordig het ambt van *Purôhita*, d. i. „voorbidder", uit, in welken rang zij bij geboorten, huwelijken en sterfgevallen te hulp worden geroepen. Rijke familiën hebben een eigen „Purôhita", tegelijkertijd een raadsman en leeraar in de familie. De volkspriester is gedaald tot den rang van waarzegger en heeft een ondergeschikte beteekenis.

De Indiër bezoekt den tempel wegens de heiligheid der plaats, wegens de zegeningen, die er aan verbonden zijn; een altaargodsdienst kent de Brahmaan niet. Niet alleen de gewone offers, ook het heilig gehouden vuuroffer, de offers aan de Manen, kunnen overal gebracht worden en vinden overal plaats.

In de laatste tijden wordt er meer naar gestreefd, de moreele, deïstische grondbeginselen in philosophische speculaties om te zetten en aan de legenden van hun heilige schriften minder waarde toe te kennen. Zelfs vindt men bij enkelen een neiging, om Christelijke ideeën op te nemen.

Tegenwoordige godsdiensten in Indië.

Wij hebben in het bovenstaande de beide hoofdgodsdiensten, welke in Indië hun ontwikkeling erlangd hebben, in korte trekken geschetst. Wij mochten daarbij niet langer stilstaan, hoeveel merkwaardigs hierover ook nog valt te zeggen. Voor de kennis van een volk is de godsdienst een belangrijk element, en daarom mocht dit overzicht hier niet ontbreken.

Thans moeten wij van het historische afstappen en ons hoofdzakelijk tot de tegenwoordige toestanden bepalen. Deze nu zijn in Britsch-Indië betrekkelijk goed bekend door de tienjarige volkstellingen. De laatste volkstelling is die van 1891. waaraan wij de resultaten omtrent de godsdiensten in Indië ontleenen. De hoofdzaken dier statistische gegevens zijn samengevat in Baines, General Report on the Census of India, 1891, te Londen in 1893 verschenen.

Als wij in ronde getallen den godsdienstigen toestand in Indië overzien, vinden wij voor de hoofdgodsdiensten:

	1891	
Brahmanisme	207 731 727	72,3 pCt.
Animisten	9 280 467	3,2 „
Buddhisten	7 131 361	2,4 „
Mohammedanen	57 321 164	19,9 „
Christenen	2 284 380	0,8 „

Verder geeft de volkstelling van 1891 nog aan 1,9 millioen *Seikhs*, 1,4 millioen *Jaina's*, 89,900 *Parsen*, 2,2 millioen *Christenen* en 17,200 *Joden.*

Op den hoogsten trap van religie in Indië staat het *Animisme*, dat in 't geheel 9,2 millioen aanhangers telt, waarvan 2,7 millioen in Bengalen, ruim 2 millioen in de Centraal-provinciën en bijna 2 millioen in de Schân-staten, terwijl de overigen over onderscheidene provinciën verdeeld zijn.

Het Animisme is een onontwikkeld geloof aan geesten, die men zich soms in enkele voorwerpen denkt als fetischen (zie dl. I, pag. 285). Het Animisme is echter geen scherp begrensde religie. Men vindt ook animistische elementen in het ontwikkelde Brahmanisme, zoodat beide soms in elkander overgaan. Hierdoor zijn de cijfers der volkstelling, welke het Animisme aangeven, niet absoluut juist. Ook het Brahmanisme dringt naar de soms minder ontwikkelde volken door. Door sommigen worden de Ammisten ook wel met den naam *Heidenen* aangeduid.

De hoofdgodsdienst der bewoners van Indië is het *Hinduïsme* of *Brahmanïsme*, dat 207,7 millioen aanhangers telt, en waartoe 72 pCt. der bevolking behoort. Het Brahmaïsme evenwel is in zijn omvang ook geenszins absoluut aan te geven, en verschillende richtingen worden onder dit woord samengevat. In het Brahmaïsme komt het meest de cultus van God *Vishnu* op den voorgrond als *Vishnuïsmus* (zie pag. 188). De vereering van Vishnu in den een of anderen vorm is bovenal de religie van den middelstand; zij wortelt in de schoonste typen van den natuurdienst en verheft zich tot de religieuse beschouwingen der meest ontwikkelde Brahmanen en schriftgeleerden, zegt Sir W. Hunter. Het Vishnuïsme is een in alle opzichten gracieuse godsdienst. Zijn goden zijn helden of vriendelijke wezens, die met de menschen omgaan en spreken; de sagen bezitten een Helleensche schoonheid. Men kan het Vishnuïsme ook als een encyclopedischen godsdienst beschouwen, daar het in de talrijke incarnaties van god Vishnu een middel gevonden heeft, om de meest populaire gestalten van de Indische godenwereld in zijn pantheon op te nemen. Zoo zijn o. a. *Rama* en *Krishna*, de hoofdhelden der beide groote epopeeën in de oude Sanskrietpoëzie, tot openbaringen van Vishnu verheven, en met nog tal van andere is dit geschied. Binnen het Vishnuïsme vindt men derhalve nog weder groepen, die als *Rama-vereerders*, *Krishna-vereerders*, aanbidders van *Hanuan*, vereerders der *Parasurama*, enz., van de zuivere Vishnuieten kunnen onderscheiden worden.

Een tweede hoofdvorm van het Brahmaïsme is het *Siwaïsme*. Eigenlijk is dit geen tegenstelling van het Vishnuïsme, daar voor de vereerders van Siwa, die in de kegelvormige „linga" of „phallus" als zinnebeeld der voortbrenging hun god voorstellen en vereeren, een andere godsvereering niet is buitengesloten. Bij geloovige lieden is het evenwel een gewoonte, zich met de een of andere geheime spreuk bij een specialen god te laten inwijden en zijn bijzonder teeken te dragen. Dit teeken bestaat bij de Vishnuieten in een of twee verticale, onder samenloopende witte strepen, de voetsporen van hun god vormend, bij de Siwaieten uit drie horizontale strepen. Ook telt de rozenkrans der Vishnuieten 108 bessen van tulsihout, de heilige plant dier religie, terwijl de Siwaietische rozenkrans slechts 32 of 64 bessen van rudrakhout telt.

De godenbeelden der Vishnuieten, die meestal Krishna of Rama voorstellen, worden als levend behandeld; men baadt ze, kleedt ze en voedt ze met offerkorrels, van welke later allen genieten mogen. Siwa's embleem, de linga, wordt vereerd door het met roode verf te bestrijken, door het bladeren, bloemen en gekookte rijst te brengen, welker overblijfselen enkel de bedienende priesters behouden. Siwa, de groote god (Mahadeva), de verschrikkelijke (Bhairava), de groote boetedoener en toovenaar (Mahayogin), die naakt, met asch besmeerd, in diepe overpeinzing onder een baldakijn van slangen zit, wordt meer gevreesd dan bemind. Zijn dienst is bovenal in Dekan verbreid. Voor het presidentschap Madras wijst de statistiek aan 18 millioen Siwaïeten, benevens 12½ millioen Vishnuieten. Toch is Siwa in Noord-Indië volgens de volkstelling meer populair dan gewoonlijk wordt aangenomen; in de noordwestelijke provinciën telt Siwa meer dan 8 millioen aanhangers, hoewel in Pandzjab en Bengalen het Siwaïsme ver achterstaat bij het Vishnuïsme. Nog grooter zou dit getal zijn, als de vereerders der groote godin *Durga* of *Kali* hier bij geteld werden, die als gemalin van Siwa beschouwd wordt en alleen in de noordwestelijke provinciën door meer dan 10 millioen menschen als hoofdgodheid wordt vereerd.

Trots vele punten van aanraking en overeenkomst is het juister, deze bloeddorstige godin, die een krans draagt van afgesneden menschenschedels en met offers van bloed en wijn wordt vereerd, die vroeger zelfs menschenoffers ontving, als een overblijfsel van den godsdienst der oorspronkelijke bewoners te beschouwen. Men

komt daartoe te eerder, als men weet, dat haar vereering alleen onder de lagere kasten verbreid is, terwijl het Siwaïsmus, trots vele ruwe elementen, van huis uit een aristocratische godsdienst schijnt te zijn en bovenal bij de Brahmanen, de hoogste kaste, gevonden wordt.

Het religieuse leven openbaart zich het levendigst in de sekten, die evenwel meestal òf tot het Vishnuïsmus, òf tot het Siwaïsmus zijn terug te brengen. Dit neemt niet weg, dat zij leven brengen in de religie en propaganda maken voor hun eigen beginselen, zoodat men enkele sekten in een tiental jaren sterk zag uitbreiden. De *Kabirpanthis*, die aanvankelijk hoofdzakelijk in het Gangesdal verbreid waren, namen sedert 1881 in de Centrale provinciën sterk toe, verdubbelden zelfs in aantal volgens de telling. De toeneming staat misschien in verband met eenige eigenschappen dier sekte: zij vereischt geen kostbaar ceremonieel, zij oefent geen invloed uit op de verhouding der kasten, en de geloofsbelijdenis is kort en gemakkelijk te onthouden. Deze sekte stamt af van *Kabir* (1380—1420), die misschien een Mohammedaansch (?) wever was, doch als leerling van den Vishnuietischen hervormer Ramanand vrijzinnige leerstelsels verkondigde, de huichelachtige Brahmanen en de fanatieke Mulla's bespotte, elken afgodendienst veroordeelde en de ware religie enkel erkende in de verdieping in het absolute, waartoe Mohammedanen en Hindu's zonder onderscheid der kaste zich zouden vereenigen.

Een dergelijke sekte stichtte ook *Nanak* (geb. 1469) door de sekte der *Sikhs*, (*Seikh's*) d. i. leerlingen, welke in Pandzjab nog 1,8 millioen aanhangers telt. De godsdienst der Sikhs is een deïstische zedeleer. In de 17e eeuw ontving deze sekte een militaire inrichting op theocratischen grondslag. Het priesterambt wordt bekleed door de navolgers van Nanak, *Udasi* geheeten, en de voornaamste tempel is die te Amritsar.

In de opgaven der statistiek zijn alleen als echte Sikhs opgegeven zij, die niet rooken, haar en baard lang dragen, waardoor de *Nanakpanthis*, de tegenwoordige aanhangers der oorspronkelijke leer van Nanak, niet in rekening kwamen. Gedeeltelijk schijnt nu bij de Sikhs een toenadering tot het Buddhisme voor te komen, daar velen van hen zich bij de volkstelling als Hindu's lieten inschrijven. Andere, uit het Vishnuïsmus voortgekomen sekten hebben zich van den aanvang af minder van het Hinduïsmus verwijderd. Daartoe behooren de *Ramanuja's*, aldus genoemd naar hun stichter, een Zuid-Indischen Brahmaan, uit de 12e eeuw, die hoofdzakelijk in Mysore werkte, waar zijn sekte nog sterk is vertegenwoordigd. De *Madhvas* vormen een zuivere Brahmanen-sekte, die in philosophisch opzicht een streng dualistische wereld-aanschouwing voorstaat en in Madras ongeveer 100,000 aanhangers telt e. a.

Van de Siwaietische sekten, die zich in het algemeen door een ascetische, monnikachtige richting onderscheiden, zijn te noemen de *Lingayats*, d. i. lingadragers, welke het phallische zinnebeeld van hun god in het klein steeds bij zich dragen; de bedelorde der *Jangamas*, d. i. „vagebonden", een democratische sekte, die het gezag der Brahmanen niet erkent, welke in Madras 308,000 aanhangers telt en ook elders in het zuiden sterk verbreid is; verder de *Smartas*, een zeer oude Brahmanensekte, en onderscheidene meer.

Streng genomen, vormen ook de Buddhisten een Indische sekte van het Hinduïsmus. Het Buddhismus is echter door verbreiding buiten Indië een wereldgodsdienst geworden, terwijl in het eigenlijk Indië het Buddhismus weer is verdrongen. De volkstelling van 1891 leerde slechts 7,1 millioen Buddhisten kennen, waarvan 6,8 millioen in Britsch-Birma, in Achter-Indië, een gebied, dat slechts 700,000 belijders van anderen godsdienst heeft en dus hoofdzakelijk Buddhistisch is.

In Birma is de godsdienstijver zeer levendig. Dit blijkt ook hieruit, dat men er niet minder dan 15,371 Buddhistische kloosters vindt. Volgens het rapport van de volkstelling moet de invloed dier kloosters in Birma zeer gunstig zijn op de ontwikkeling des volks, zoodat Birma een der provinciën van het Britsch-Indische rijk is met het beste volksonderwijs.

Na verwant met de Buddhisten is de sekte der *Jaina's* (Dsjaina), die ruim 1,4 millioen aanhangers telt, het meest in Bombay en Radschputana, waar vele der schoonste en rijkste tempels van hen afkomstig zijn. Het zijn meestal kooplieden, dikwijls zeer welvarend. Ondanks hun afkeer van de Veda's en hun uitgebreiden

heiligendienst, naderen zij meer en meer tot het Hinduïsmus, zoodat velen zich bij de volkstelling als Hindu's der Jaina-sekte lieten inschrijven.

* * *

In Indië heeft de leer van Mohammed ook een groot aantal aanhangers (zie ook pag. 42). Niet minder dan 57,3 millioen *Mohammedanen* geeft de laatste volkstelling aan, waarvan 23,6 millioen in Bengalen, 12,9 millioen in Pandzjab, 6.5 millioen in de noordwest-provincie.

De Indische Mohammedanen zijn gedeeltelijk nakomelingen der krijgszuchtige stammen uit de westelijke naburige landen, die sedert de middeleeuwen veelvuldige invallen in Indië deden en het langzamerhand geheel onderwierpen, gedeeltelijk zijn het bekeerde Hindu's of nakomelingen van dezen, en verder voor een deel ook vreedzame, naar hier verhuisde Mohammedanen. Doch, gelijk wij zeiden, de bekeerde Hindu's, die zeker het talrijkst zijn, hebben vele van hun Indische gebruiken en beschouwingen bewaard, zijn evenals de Brahmaansche Hindu's verdeeld in kasten

INDISCHE FAKIR'S.

en vereeren niet zelden naast Allah hun Devi of andere Indische godheden. Ook de Mohammedaansche sekte der Wahabieten (zie pag. 41) vindt men in Indië, waar zij in het begin dezer eeuw te Patna aanhangers verwierven. Deze strenge sekte, die den oorlog tegen alle ongeloovigen predikt, wordt door de Britsche regeering, als gevaarlijk, scherp in het oog gehouden, en daarom hebben dezen zich niet als zoodanig opgegeven bij de volkstelling, zoodat hun aantal niet goed bekend is.

De Mohammedanen, 19,9 pCt. der bevolking uitmakend, nemen nog steeds in aantal toe. Gedeeltelijk is dit een gevolg van hun propaganda, vooral in Beneden-Bengalen, waar sedert de vorige telling de meerderheid van het Brahmaïsme in een Mohammedaansche meerderheid is overgegaan. Doch tevens wordt er bij betere voeding een geringere sterfte in de jeugd en een langer levensduur der Mohammedanen geconstateerd, zoodat zij sterker toenemen in aantal. Hierbij moet nog gevoegd worden, dat zij te vroege kinderhuwelijken vermijden en huwelijken der weduwen toestaan, waardoor zij tegenover de overige bevolking in gunstiger conditie van toeneming komen.

De Mohammedanen komen het meest in het westen en noordwesten des lands voor, het minst in Dekan, wat overeenstemt met hun geschiedenis in dit land. Zoo zijn in Sindh en Kaschmir 77 pCt. en 70½ pCt. der bevolking Mohammedanen, in Pandzjab 55¾ pCt., terwijl men in Haidarabad minder dan 10 pCt. vindt.

* * *

In Indië wordt nog altijd de werkheiligheid vereerd, en deze voert tot de zonderlingste martelingen en zelfkastijding, waaraan zich de heiligen onderwerpen. Men vindt deze boetedoeners onder de Mohammedanen, Hindu's en Sikhs in groot aantal. In het algemeen noemt men deze lieden fakirs, een naam, die meer bepaald aan de Mohammedaansche toekomt; die der Hindu's heeten meest „qosain" of „goswani" bij de Vishnuieten, „jogi" of „dsjogi" bij de Siwaieten.

Deze Indische fakirs leiden een zoogenaamd bespiegelend religieus leven op kosten van de arbeidende klassen. Nu eens leven zij alleen onder boomen, op graven, enz., dan weer leven zij in kloosters, op de wijze van monniken tezamen, onder een „Mahaut" of abt. De meesten van hen zijn ergerlijke luiaards, die er de voorkeur aan geven, onder een religieus masker met bedelen aan den kost te komen, in plaats van te werken. Toch vinden zij ruimschoots onderhoud door hetgeen de menigte hun aanbiedt. In enkele kloosters der fakirs moet echter een zedelijke toon heerschen, doch in niet vele.

De fakirs vertoonen hun heiligheid door allerlei onzinnige vertooningen. Zoo meenen deze geloovigen hun vroomheid te toonen, door verre bedevaarten naar heilige plaatsen af te leggen en de reis zoo moeielijk mogelijk te maken. Sommigen volbrengen die reis al rollende over den grond. Anderen meten den weg af, door met het gelaat voorover op den grond te gaan liggen, de plek, waar hun hoofden zich bevonden, van een merkteeken voorziende, daarna op te staan, hun voeten op de gemerkte plek te zetten, en dan weder te gaan liggen. Somtijds gaan zij zoo goed als naakt op den rug liggen en schuiven zij zich met de hielen voort over den grond, zoodat de rug met wonden overdekt wordt.

Vele fakirs zijn ware dwepers, anderen vertoonen het toppunt van menschelijke ontaarding, zoo bijv. de „Aghori" of „Aghor Pants", welke, naar den laatsten naam te oordeelen, door de Hindu's als leeraars beschouwd worden.

De Aghori zijn, volgens Forbes en Kaye, een volksklasse, die men veelvuldig aan de Ghats, de Ganges-oevers en in Benares, doch ook elders ontmoet. Zij zijn „oger" (weerwolven, menscheneters) en gelooven, dat tusschen de dingen op aarde geen wezenlijk verschil bestaat, doch dat alle onderscheidingen inbeelding zijn. Een slag of stoot is voor hen hetzelfde als een zegenspreking. Zij loopen met een menschenschedel in de hand, van welken zij het vleesch hebben afgeknaagd en waaruit zij hersenen en oogen met de vingers hebben uitgekrabbeld. Uit dien schedel drinken zij, om het even of er brandewijn, melk of vuil water in gegoten is. Alle onderscheiding is toch inbeelding. Als spijs nemen zij, wat maar het eerst voor de hand ligt ; een rottend lijk, dierlijk aas of wat ook gebruiken zij, hetzij gekookt of rauw. Met lange, ongekamde haren, wild om het hoofd hangend, bloedroode oogen, het lichaam vol vuil en ongedierte, vormen de Aghori een voorwerp van afschuw. Doch de Hindu ziet deze heiligen met vereering en geen hunner waagt het, hen van de deur weg te jagen. Zij behooren tot het uitschot der bevolking van Benares en deinzen zelfs niet voor misdaden terug.

Vele fakirs leggen zich toe op het verkoopen van geheimmiddelen, amuletten, enz., anderen trekken als goochelaars door het land en vertoonen daarin buitengewone bekwaamheid. Ook het slangenbezweren is een lievelingsbezigheid voor hen. Enkelen leggen bij hun hoofdgelofte nog een bijgelofte af. Sommigen blijven een altijddurend stilzwijgen bewaren, anderen openen den mond alleen tot het nabootsen van dierengeluiden. Nu eens ziet men een fakir, die den eenen arm zoo lang naar boven heeft gehouden, dat hij altijd zoo blijft staan, dan weer vindt men er, die dit met beide armen deden en daarom gevoed moeten worden door anderen, wat men gaarne verricht bij die heiligen. Soms stooten fakirs zich ijzeren spitsen in het lichaam en de Jogi weten zelfs na jarenlange oefening en lichaamsdressuur zich door zelfhypnotiseering in een maandenlangen doodslaap te brengen, zooals de murmeldieren.

Een van de veel voorkomende gewoonten is, volkomen onbewegelijk te zitten, in welk geval de beenen mettertijd zich in 't geheel niet meer kunnen bewegen, zoodat de man niet meer van plaats kan veranderen, zelfs al wilde hij zulks. In sommige gevallen gaan zij nog verder en blijven zij staan, in plaats van te zitten, met nauwelijks eenigen steun voor hun lichamen gedurende den slaap. Een dezer menschen wordt op de volgende wijze door Williamson beschreven.

„Binnen eenige weinige passen van de rivier, aan onze linkerhand, stond een dezer afschuwelijke figuren, een *jogi* of Indische heilige genaamd, een heeren-bedelaar, die een zekere houding had aangenomen en de gelofte had afgelegd, zoolang hij leefde in deze houding te blijven volharden en zich aan diepzinnige overdenkingen over te geven.

Hij stond op een verhevenheid van aarde, ongeveer achttien duim hoog. Aan het eene einde dezer aardhoogte (die misschien zeven voet lang en vijf breed was) waren twee bamboes opgericht, zeven of acht voet hoog en zoover van elkaâr af, dat hij er tusschen kon staan. Op elleboogshoogte was een breede plank geplaatst van de eene bamboe naar de andere; op het midden van deze, schuin naar boven, een ander stuk plank van twee voet lengte en vijf duim breedte vastgemaakt. Wanneer dus de man op de aardhoogte stond en de armen op de dwarsplank liet rusten, legde hij zijn handen aan elke zijde van de naar boven hellende plank. Hij scheen eveneens op elken voet te rusten, een weinig voorover leunende, met het gelaat iets terzijde en naar de zon gekeerd.

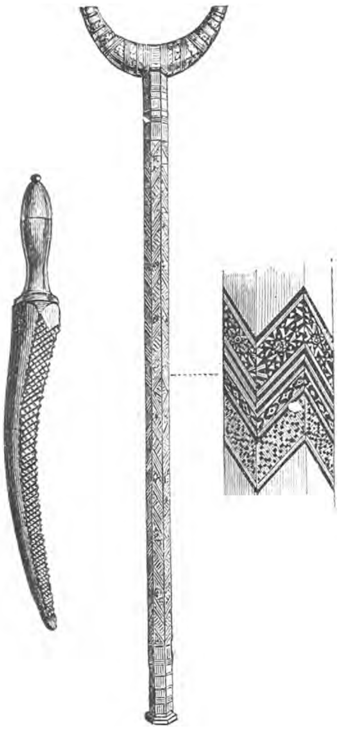

FAKIR'S STAF EN RUGKRABBER.

Zijn persoonlijk voorkomen was vuil en verwaarloosd. Zijn lichaam was van top tot teen met blauwe modder besmeerd; zijn haar was lang, gevlochten, door voortdurende blootstelling aan de zonnestralen tot een geelachtig bruin ontkleurd en bungelde naar alle kanten. Zijn baard was dicht en zwart en het overige van zijn gelaat zoodanig met haar begroeid, dat het een en al baard geleek.

Zelfs niet de geringste beweging was in een zijner leden, noch in een spier van zijn gelaat merkbaar. Hij was geheel ongekleed, uitgenomen een reep bruine stof om de lendenen. Hij droeg de „poita", of gewijden draad, ten teeken zijner waardigheid als Brahmaan. Dag en nacht, wel te verstaan, blijft de ongelukkige lijder (zoo zijn toestand een lijdende kan genoemd worden) strikt in deze verlammende houding volharden."

Bennett voedt wel is waar eenigen twijfel aan deze voortdurende onbewegelijkheid van den geloovige en houdt hem blijkbaar voor een bedrieger, die onder bedekking van den nacht zijn post verlaat en zich in liggende houding door den slaap verkwikt. Dit was hier evenwel zeker het geval niet, gelijk dan ook genoegzaam uit het verhaal zelf blijkt, dat dit niet zoo zijn kon. Het moet voorzeker lang geduurd hebben, alvorens de boetedoener door oefening zulk een macht over zijn spieren verkregen heeft, om zich gedurende al den tijd, dat hij werd waargenomen, zoo volkomen stil te houden, dat niet de minste beweging te bespeuren was. En voordat de man het zoover gebracht had, moesten zijn leden door ongebruik wel zoodanig verstijfd zijn, dat zij even onbuigzaam waren geworden, alsof zij uit hout of steen gesneden waren en of hij stond of lag, hem volkomen onverschillig was. Wat zitten aangaat of een houding aan te nemen, die de buiging van eenig lid vorderde, dit zou ten eenenmale onmogelijk geweest zijn.

Ook bij onszelf merken wij een zoodanig verschijnsel op. Van de duizend

menschen is er niet een, die de normale buigzaamheid zijner leden behoudt, tenzij hij een worstelaar van beroep is. In den natuurstaat zijn de leden van iederen man en vrouw even buigzaam als die van de kunstenmakers van beroep, die hun voeten kruiselings in den nek leggen, een muntstuk van den grond tusschen hun hielen opnemen of op den grond zitten, met de beenen in een rechten hoek op hun lichaam uitgestrekt. Doch wanneer men zich niet voortdurend blijft oefenen, worden de leden stijf, en het is even moeielijk, om niet te zeggen onmogelijk voor een gewoon mensch, te doen, wat een kunstenaar van beroep doet, als voor den Jogi, om de knieën en enkels te buigen, die een reeks van jaren ongebogen zijn geweest.

* * *

Wij mogen ons met deze dwepers niet langer bezighouden, hoewel er nog vele voorbeelden van zijn mede te deelen, hoe ver de menschelijke dwaasheid door dweepzucht kan gaan. Thans nog enkele mededeelingen over de andere godsdiensten.

Het aantal *Christenen* bedraagt in Indië niet meer dan 2,2 millioen, waarvan 1,5 millioen in het gebied van Madras. De Christenen in Indië zijn voor meer dan de helft Katholieken. Wat hun ontstaan betreft, kan men drie groepen onderscheiden. De Syrische Christenen dagteekenen uit de eerste eeuwen na Chr.; de Portugeesche uit den tijd der Portugeesche heerschappij en de Engelschen sedert het begin van hun vestiging. De Syrische Christenen leven meest in het zuiden, waar de kleine staat Travancore meer dan $^1/_2$ millioen Christenen telt, bijna $^1/_5$ der bevolking. Hiervan zijn bijna 300,000 Syrische Christenen, gedeeltelijk Jakobieten, gedeeltelijk Papisten.

Tot de Christenen behooren ook nog de in Indië levende Europeanen en de Eurasiërs, een vermenging van Europeanen en Aziaten. Het aantal Europeanen in Indië bedraagt 168,000, dat der Eurasiërs 80,000. Van de 168,000 Europeanen maken de militairen de helft uit; de overigen bestaan meest uit burgerlijke ambtenaren, kooplieden. enz. De toeneming der Christenen sedert de laatste telling bedroeg 28,85 pCt.; zij was tweemaal zoo groot als die der Hindu's en der Mohammedanen.

Ten slotte noemen wij nog de *Parsen* in Indië, waarover wij reeds op pag. 157 gesproken hebben. Hoewel hun aantal slechts 90,000 bedraagt, hebben zij toch in westelijk Indië een betrekkelijk groote beteekenis. Door hun ijver en ontwikkeling hebben zij groote welvaart en invloed. Zij hebben den dienst van Zoroaster in Indië nog trouw bewaard. Bovenal worden zij gevonden in Bombay (76,800) en in Baroda (8,200).

De *Joden*, welke in Indië een tienduizend-tal tellen, wonen meest in Bombay en dagteekenen van den jongsten tijd.

LITTERATUUR.

DUBOIS. The character, manners, customs and institutions of the people of India. London, 1817.
WURM. Geschichte der Indischen Religion. Basel, 1874.
MONIER WILLIAMS. Brahmanism and Hinduïsm. London, 1891.
JENNINGS. The Indian religions. London, 1890.
DAVIDS. The Buddhism. London, 1887.
ERTEL. Handbook of Chinese Buddhism. London, 1888.
KERN. Geschiedenis van het Buddhisme in Indië. Haarlem, 1884.
EMIL SLAGINWEIT. Indien in Wort und Bild. Leipzig, 1880.
W. W. HUNTER. The Indian Empire; its history, people and products. 1882.
BAINES. General Report on the Census of India, 1891. London, 1893.

HOOFDSTUK XIX.

ETHNOGRAPHISCHE INDEELING. GEWOONTEN EN TOESTANDEN DER BEVOLKING.

De ethnographische geschiedenis van Indië is een hoogst moeielijk probleem, waaromtrent de statistiek evenmin als de geschiedenis volledige gegevens kan verschaffen. Uit den godsdienst, talen en volkseigenaardigheden blijkt, dat zich verschillende elementen hebben opgelost en zijn versmolten tot de tegenwoordige bevolking van Indië en dat die geenszins met historische documenten te onderscheiden zijn.

Al kunnen dus niet alle verschijnselen uit de ethnographie van Indië verklaard worden, toch kan men in het algemeen op goeden grond aannemen, dat hier sedert de oudste tijden een sterke vermenging van rassen en stammen plaats vond, zoodat wij in de tegenwoordige bewoners geen zuiver ras, maar een conglomeraat van vele vermengingen moeten zien. De Hindu's dragen dan ook verschillende typen, hier een meer Kaukasisch, daar een meer Semietisch of Maleisch type, zooals Mantegazza hen onderscheidt.

In den oudsten tijd vond men ongetwijfeld Negerachtige oervolken in Indië, sommige klein van bouw (zie I, pag. 81), van welke nog verschillende overblijfselen zijn bewaard gebleven. Deze oorspronkelijke bewoners kwamen in aanraking met de Arische immigranten, die uit het noordwesten Indië binnentrokken, en er vond een sterke vermenging met dezen plaats. Sommige der Negerachtige volken hielden zich echter afgezonderd en bleven daardoor in afgelegen streken en berglanden als verstrooide ruïnen van het oude oervolk bestaan. Zulke negroïde volksresten worden nog in Assam en in den Himálaja in het noorden gevonden; zij zijn echter talrijker in het zuiden. Deze oorspronkelijke bevolking van Indië wordt met den naam *Kolarische stammen* of *Kolariërs* aangeduid.

Vroeger werden alle niet-Arische volken in Indië veelal *Dravida's* genoemd. Deze benaming, die berustte op onvoldoende kennis dier stammen, was niet juist, omdat men daardoor in één groep te vele volken samenvatte, die geen ethnographische eenheid konden vormen.

Onder de *Dravida's* verstaat men in de Sanskrietsche-Brahmaansche geschriften een ethnologische groep en eveneens een taalkundige familie der menschheid. Volkomen begrensd is het begrip ook thans nog niet, doch het is zeker juist, de oerstammen van de Dravida's te onderscheiden. Een algemeen lichamelijk type valt evenwel van de Dravida's niet aan te geven, daar zij aan vele vermengingen hebben blootgestaan.

De Dravida's in ruimeren zin zijn te onderscheiden in twee hoofdgroepen, nl. de zoogenaamde *Munda-* of *Kolh-stam*, ook *Vindhya-volken* genoemd, en de *Dravida-stam* in engeren zin. De Munda-stam omvat eenige volken met donkere huidkleur en verschillende talen, die op het hoogland en de gebergten van noordelijk Indië wonen, en wier betrekking tot de Dravida's in engeren zin nog niet volkomen bekend is. Het is wel waarschijnlijk, dat Munda's en Dravida's tot een zelfde ras behooren en zich alleen door de verschillende talen onderscheiden. Enkele onderzoekers wijzen echter op de mogelijkheid, dat de Munda's een ouderen tak van het ras vormen, waaruit later de Dravida's in engeren zin voortkwamen. Tot den Munda-stam worden gerekend: de *Kolh's* op het hoogland van Tschota-Nagpur, ten zuidwesten van Calcutta, tot welke ook de *Santhal's* behooren; de *Bhila's*, op de hoogten aan de Tapti-rivier, Nerbudda en Mahi, de *Mera's* en *Mina's* in de streek van Adschmir, en andere kleine stammen.

Tot de Dravida's in engeren zin behooren: de *Tamulen* in den zoogen. Karnatik, het daarboven liggend hoogland en op noordelijk en noordwestelijk Ceylon; de *Telinga's* of *Telugu's*, ten noorden der Tamulen van Palicat aan de oostkust tot Gandscham, zuidelijk van Orissa; de *Kanareezen* in Mysore en Kanara; de *Malabaren* of *Malayala's* aan de kust van Malabar van Mangalur tot Trivanderam; de *Gonda's* in zoogen. Gondwana e. a. Bij deze volken zijn nog onderscheidene kleine stammen te voegen.

De Dravidasche volken hebben talen, die in hun grammaticalen bouw geheel van het Sanskriet afwijken, zoodat zij een zelfstandige, van het Indo-Europeesch afwijkende taalfamilie vormen, de *Dravidasche* of *Dekansche taal*. Vijf van deze zijn geschreven talen, met eigenaardige, doch hoofdzakelijk uit het Sanskriet afgeleide alphabets, en een meer of minder oude litteratuur, die echter meest uit vertalingen bestaat. De belangrijkste talen, welke hiertoe behooren, zijn 1 het *Tamil*, ook de *Malabaarsche taal* genoemd; 2 het *Telugu* of *Telinga*, in het midden van Dekan; 3 het *Kanareesche* in de provincie van Karnatik en de streken van Mysore; 4 het *Tulu*, ten westen daarvan in en om Mangalur, en ten zuiden hiervan het *Malayalum* of *Malayâlma*. Behalve deze talen, die door 43 millioen menschen gesproken worden, worden tot de Dravida-talen nog gerekend de beschaafde taal der *Kurg* of *Kudagu*, in het gebergte van Kurg, die echter geen litteratuur bezit. Verder de onbeschaafde talen der *Toda's*, *Badaga's* en *Kota's* in Niligiri; der *Orâon's* in het gebergte van Tschota Nagpur; der *Khand's* in de oostelijke Ghats; der *Gond's* in het Vindhya-gebergte; het *Brahui* in Belutschistan, e. a. Wij moeten hierbij er op wijzen, dat anderen deze laatste volken van de Dravida's afscheiden, als overblijfselen van een ander ras. De indeelingen dier volksstammen zijn nog niet beslist uitgemaakt. De talen dier volken nemen evenwel in beteekenis af en worden verdrongen door andere. Het verband, dat enkele vorschers, als Max Müller, Rask van Kopenhagen en Caldwell, tusschen deze Dravida-talen en de Turansche talen van Centraal-Azië meenden te ontdekken, is nog niet zeker vastgesteld.

De *Tamulen* vormen den meest ontwikkelden en den edelsten tak der Dravida's. Zij bewonen in Voor-Indië het landschap Karnatik, tusschen Madras en kaap Komorin, alsmede het noordelijk gedeelte van Ceylon, terwijl zij onder den naam *Kling's* of *Kalinga's* in de zeesteden van Achter-Indië verbreid zijn. In Britsch-Indië bedraagt hun aantal $\pm$ 15 millioen, waarvan er alleen in Madras 14,9 millioen en op Ceylon 750,000 gevonden worden.

De Tamulen zijn meestal beneden gemiddelde grootte, van donkere huidkleur, met aangename, doch een weinig grove trekken, zacht, krullend haar en groote, donkere oogen. Hun taal heeft een eigen, doch uit het Sanskrietsch alphabet afgeleid schrift, een rijke litteratuur en behoort tot de vroegst ontwikkelde Dravida-talen. Hun litteratuur reikt tot de 10e eeuw terug. Proeven van Tamulische gedichten, metrisch vertaald, gaf Caldwell (Specimens of Tamil Poetry in Indian Antiquary, 1872). De Tamulen zijn meest den Brahmaanschen godsdienst toegedaan, en de niet-Brahmaansche stammen hebben een heir van locale geesten en goden.

Een ander belangrijk cultuurvolk van zuidelijk Indië vormen de *Singhaleezen*, die tegenwoordig op Ceylon hun hoofdwoonplaats hebben, maar van het schiereiland in ouden tijd afkomstig zullen zijn.

Aldus de resultaten overziende, komen wij er toe, in ethnographisch opzicht vier hoofdgroepen der bevolking in Indië aan te nemen, en wel 1 de *oorspronkelijke bewoners* of *Kolarische rassen*, 2 de *Singhaleezen* (op Ceylon), 3 de *Dravida's* en 4 de *Hindu's*. Volgens de volkstelling van 1891 wordt gerekend, dat de Arische Hindu's 195½ millioen uitmaken, de Dravida's ongeveer 53 millioen, en de Kolarische rassen bijna 3 millioen. Het aantal Singhaleezen op Ceylon bedroeg ruim 2 millioen. Behalve deze rassen komen in Indië ook nog voor de *Tibeto-Birmanen*, vooral in Birma, 7,2 millioen, de *Arische Iraniërs*, 1,3 millioen en de *Semieten*, 0,05 millioen. De Hindu's maken derhalve de hoofdbevolking in Indië uit.

* * *

Bij de indeeling der bewoners kan men uitgaan van de taal. Zooals bekend is, zijn de meeste der belangrijkste talen in Indië dochtertalen van het Sanskriet en

bewijzen daardoor den samenhang met de groote complex van Indo-Europeesche volken en talen (zie pag. 13). Het aantal taaltakken bij de bevolking in Indië is zeer aanzienlijk, toch kan bij de meeste de oorsprong nog duidelijk worden aangewezen.

De statistiek der volkstelling heeft op den grondslag der talen de bevolking ingedeeld in 118 groepen. Evenwel kunnen die verschillende talen niet beschouwd worden als zooveel ethnographische afdeelingen, want onderscheidene van deze zijn enkel dialecten, die tot grootere groepen kunnen gebracht worden.

In het volgende geven wij een tabellarisch overzicht der talen en dialecten in Indië, met opgave in millioenen met twee decimalen van het aantal inboorlingen, die tot deze taalgroepen behooren, volgens de volkstelling van 1891.

TALEN.	AANTAL IN MILL.	TALEN.	AANTAL IN MILL.	TALEN.	AANTAL IN MILL.
Hindi.	85,68	Burmese . . .	5,56	Marwádi	1,15
Bengali	41,34	**Malayálum** . . .	**5,43**	Pashtú.	1,08
Telugu 1) . . .	**19,89**	Urdi	3,67	Karen	0,67
Mahráti	18,89	Sindhi	2,59	Kol	0,65
Punjabi(Pandzjabi)	17,72	*Santáli*	*1,71*	**Tulu**	**0,49**
Tamil.	**15,23**	W. Pahári . . .	1,52	Kachhi.	0,44
Gujarati. . . .	10,62	Assamese . . .	1,43	Gypsy	0,40
Kanarese . . .	**9,75**	**Gondi**.	**1,38**	**Araon**	**0,37**
Uriya.	9,01	Centraal Pahári .	1,15	**Kond**	**0,32**

Naast deze talen volgt het Engelsch, dat gesproken wordt door 238,500 personen.

Uit dit overzicht blijkt, dat het *Hindi* of *Hindustani* de meest verbreide taal is, die door $85\frac{1}{2}$ millioen, bijna $\frac{1}{3}$ der bevolking, gesproken wordt, vooral door de Mohammedanen in de noordwest-provinciën, Pandzjab, de Centraal-provinciën, enz. Als „Hindi" wordt ook dikwijls in 't bijzonder de taal der landelijke districten aangeduid, of het van Perzisch-Arabische elementen vrije volksdialect, in tegenstelling met het met deze elementen overladene *Urdu*, oorspronkelijk de legertaal der Mohammedaansche veroveraars in Indië, die een zelfstandig dialect werd. Deze laatste, met Arabische letters geschreven taal is als verkeerstaal „lingua franca" in Indië veel verbreid, zonder nog als moedertaal beschouwd te worden.

De westelijke nabuur van het Hindi is het *Punjabi*, dat door ongeveer 17,7 millioen bewoners gesproken wordt. Het onderscheidt zich van het Hindi alleen in woordenrijkdom en uitspraak, en dankt zijn zelfstandigheid in de eerste plaats aan politieke en religieuse verhoudingen, daar het de taal was der Sikhs, die in Pandzjab een machtig rijk grondvestten.

De dialecten, die aan den voet van den Himálaja en in de benedenste dalen van dit gebergte, ten westen van Nepal, gesproken worden, heeten hier *Pahari*- of bergtalen. Omtrent het *Kaschmiri*, in Kaschmir, ontbreekt een goede statistiek.

Alle bovengenoemde talen kan men als de noordelijke of noordwestelijke groep der Indo-Europeesche of Arische talen van Indië beschouwen en ook het *Nepali* in Nepal kan hiertoe gerekend worden. De westelijke groep omvat het *Marathi*. 18,8 millioen; het *Gujarati*, 10,6 millioen; het *Sindhi* 2,5 millioen en eenige minder belangrijke dialecten, als het *Marwadi*, *Kachi*, enz.

Het *Mahrati* wordt hoofdzakelijk gesproken in het presidentschap Bombay; het is een antieke taal, die nog zeer veel met het Sanskriet overeenkomt. Ook de Brahmanen in dit deel van Indië houden de Sanskrietsche wetenschap nog hoog in eere.

Aan de spits der oostelijke groep staat het *Bengali*, dat door 41,3 millioen menschen gesproken wordt; daarop volgt het *Uriya* in Orissa, door 9 millioen, en het *Assami* in Assam, door $1\frac{1}{2}$ millioen bewoners gesproken. Het Bengali kan onderscheiden

1) Met vette letter gedrukt zijn Dravidasche talen. Cursief beduidt Kolariërs. Men lette er op, dat hier alleen die talen worden genoemd, welke door een grooter aantal menschen gesproken worden dan het Engelsch.

worden als schrijftaal, die met woorden, aan het Sanskriet ontleend, overladen is, en alleen door de ontwikkelden verstaan wordt, en een groot aantal gesproken volksdialecten, die nog niet voldoende onderscheiden zijn.

Het Sanskriet vormt den historischen grondslag der Arische talen in Indië, en het is natuurlijk als een curiositeit te beschouwen, dat ongeveer 300 personen bij de volkstelling opgaven, dat het Sanskriet hun moedertaal was. In werkelijkheid kan het Sanskriet ongeveer als levende taal beschouwd worden, als het Latijn in de middeleeuwen. De Brahmanen in alle deelen van Indië, van Kaschmir in 't noorden tot kaap Komorin in het zuiden, kunnen zich schriftelijk en mondeling in het Sanskriet uitdrukken, en bij de verschillende moedertalen is aldus het Sanskriet voor hen een soort van geleerdentaal, waardoor zij zich algemeen verstaanbaar maken.

Op de Arisch-Indische talen volgen in Indië de *Dravidasche talen*. De eerste worden ongeveer door 195 millioen menschen gesproken, de laatste door bijna 53 millioen. Hoofdzakelijk is Zuid-Indië daarvan het gebied. Wij hebben deze talen reeds genoemd. Wijzen wij er hier nog op, dat het *Telugu* aan de oostkust en het binnenland van Dekan door 19,8 millioen, en het *Tamil* in het uiterste zuiden van het schiereiland en op Ceylon door 15,2 millioen menschen gesproken wordt. Voor de ethnologische kennis zijn de noordelijke uitloopers van de Dravidasche taalfamilie belangrijk, als het *Gond*, *Kandh*, *Oraon*, *Brahui*, enz. Hoewel deze niet door velen gesproken worden, bewijzen zij toch, dat de Dravida-taal eens als het idioom der oorspronkelijke bewoners van Indië over het geheele land verbreid was, waarvan genoemde resten bewaard bleven.

De *Kolariërs* in Bengalen en ten zuiden hiervan, bijna 3 millioen, komen in vele raskenmerken met de Dravida's overeen, maar zijn linguistisch daarvan beslist gescheiden.

De ver vertakte familie der *Tibeto-Birmasche talen* wordt gevonden van den Himálaja en Assam tot Birma. De *Birmasche taal* (Burmese) heeft van deze de meeste beteekenis; zij wordt gesproken door 5,5 millioen.

* * *

De *Hindu's* vormen de hoofdbevolking van Indië. De naam Hindu's is van jongeren datum, doch thans algemeen in gebruik voor de hoofdbevolking van het land, dat wij bespreken. Wij moeten echter daarbij bedenken, dat onder den conventioneelen naam niet een volk, noch een ras en evenmin een religie moet begrepen worden. Het is de naam, waaronder men een menigte van volken, hoofdzakelijk van Arisch bloed, doch met Mongoolsche en Skytische elementen, samenvat. De oude Sanskrietische naam, waaronder men het land aanduidde, dat tegenwoordig Indië heet, luidde *Bharata* of *Bharathavartha*.

Door dezen gemengden oorsprong der Hindu's zijn de typische kenmerken van het Arische ras meer en meer vervallen. Een gemiddelde grootte, een koffiebruine huid, glad, zwart haar, een ovaal gelaat, groote, amandelvormige oogen, een groote mond, zwak ontwikkelde kin en dunne armen, zijn, volgens Ratzel, wel de hoofdkenmerken der Arische Hindu's. De vrouwen vooral kunnen soms buitengewone schoonheid bezitten.

Bij de Arische Hindu's sluiten zich de gemengde Hindu's aan, die de meerderheid der bevolking uitmaken. Zij worden als een schoon, donkerder volk beschreven, waarvan men zich in Europa het best een voorstelling kan maken door de Zigeuners. Dat de Zigeuners van de Indiërs afkomstig zouden zijn, wordt door onderscheidene onderzoekers beweerd. De Indiërs hebben fijn besneden gelaatstrekken, een arendsneus, en lange, krullende haren. In de huidkleur vertoonen zich vele nuances; in 't algemeen schijnen de lagere klassen of kasten donkerder te zijn dan de hoogere. De oorzaak hiervan ligt misschien in het overheerschend Arische bloed bij de hoogere standen, terwijl bij de lagere standen meer het bloed der donkere oerbewoners de overhand heeft. De overwonnenen werden meer tot de lagere kasten gerekend, een algemeen historisch verschijnsel. Zoo moet de verachte kaste der Paria's beschouwd worden als voortgekomen uit de oorspronkelijke bewoners. Daarenboven is het een feit, dat de lagere standen meer aan de zon zijn blootgesteld, waardoor de huid sterker gebruind wordt.

De vermenging met andere elementen had het minst plaats bij de Brahmanen. Dezen hebben echter evenmin het bloed zuiver bewaard. Alleen enkele gemeenten der Nambudiri-Brahmanen in het zuiden steken door het opmerkelijk blanke van hun huid scherp af tegen de donkerkleurige omwonende bevolking, wat zeker op meer zuiverheid van bloed wijst. Dat de Brahmanen zich niet zuiver hebben gehouden van vermenging met de Negerachtige bewoners, blijkt tevens uit hun litteratuur, hoezeer ook hun oude wetboeken zulke verbindingen veroordeelen. In het algemeen gesproken, kan men zeggen, dat, hoe verder men naar het zuiden trekt in Indië, de beteekenis van het Arische bloed geringer wordt.

De zuiverste typen van Hindu's zijn waarschijnlijk de *Darden*, het volk in het gebied van de boven-Indus. Het zijn goed gevormde menschen, vrijheidslievende bergbewoners, bruin tot zwart van haar.

Het karakter der Hindu's is over 't geheel zacht, geduldig en onderworpen, eigenschappen, die er toe medewerken, dat de Britsche heerschappij gemakkelijk over hen gevoerd wordt. Niet de Brahmaansche Hindu's, maar bovenal de Mohammedaansche volken vormen voor Britannië het moeielijkst te bedwingen element.

* * *

De vuurwapens der Indiërs worden meest uit Europa ingevoerd en behoeven hier niet beschreven te worden. Bij de eenvoudige volksstammen in het binnenland en op de gebergten vindt men echter nog oorspronkelijke wapenvormen. Daar treft men nog de bogen van Afrikaansch type aan. In ouden tijd schijnt de boog het hoofdwapen der Indische infanterie geweest te zijn. Wij willen van die vroegere wapens der bergvolken eenige nader beschrijven, gedeeltelijk naar Wood.

Er zijn bij de Hindu's vele soorten van bogen in gebruik, waarvan de eenvoudigste van een stuk bamboe vervaardigd wordt. Zelfs dit eenvoudige wapen is in de oogen van een Hindu niet volkomen zonder eenig versiersel, hetwelk bij deze bogen is aangebracht in den vorm van in geregelde tusschenruimten strak om den boog gehaalde banden van gespleten riet, dat op den rug van den boog in een soort van roset is opgebonden. Deze soort van boog wordt vaak gebruikt, om kogels of steenen te schieten. Hiertoe worden twee koorden naast elkander gespannen en van elkaàr afgehouden door een klein stukje hout bij een der uiteinden, zoodat er in het midden een tusschenruimte van een paar duim tusschen de koorden blijft. Vervolgens wordt een stukje leder van iets meer dan een duim breed aan de koorden genaaid, zoodat, wanneer de boog gebogen wordt, het leder strak tusschen de koorden gespannen is

Deze boog wordt op de volgende wijze gebruikt. Men plaatst een kogel of steen op het leder en vat de twee koorden met den voorvinger en den duim van de rechterhand zoodanig, dat de kogel door het leder omvat wordt. Nu wordt de boog gespannen en aangelegd; zoodra de vingers de koorden loslaten, vliegen deze uiteen en laten den kogel ontsnappen. De juistheid, die met dit wapen kan verkregen worden, is werkelijk verwonderlijk, en zelfs Europeanen pochen weldra op hun behendigheid met den „kogelboog". Het schieten van eekhorens met dezen boog is voor vele personen een geliefkoosd tijdverdrijf, en sommige inboorlingen van rang vermaken zich nu en dan met op de aarden kruiken te schieten, die de vrouwen op het hoofd dragen; de aardigheid van dit tijdverdrijf bestaat hierin, dat een gelukkig schot de kruik verbrijzelt en de vrouw een nat pak bezorgt.

Er is een andere soort van boog, die in verschillende deelen van Azië veel gebruikt wordt en in vorm en stof eenigszins verschilt, maar in beginsel dezelfde is. Deze boog is zoo gevormd, dat hij, ontspannen zijnde, zich juist in tegengestelde richting van het koord buigt. De kromming verschilt aanzienlijk bij verschillende bogen, maar de beste is die, waarbij de twee einden elkander bijna aanraken. De in fig. 1 op de volgende pagina afgebeelde boog is een prachtexemplaar van dit soort van wapen. Hij wordt op de volgende wijze gemaakt:

Een buffelhoorn wordt in de lengte doorgezaagd en geeft op deze wijze twee spits toeloopende stukken van juist dezelfde grootte. Deze worden dan door hitte en drukking plat gemaakt en zoodanig in orde gebracht, dat zij juist even ver kunnen gebogen worden. Het handvatsel en de uiteinden worden van zeer hard hout vervaardigd en met de grootste zorg aan den hoorn bevestigd; hiertoe loopt het

hout, dat de uiteinden vormt, een einde langs de ondervlakte van den hoorn heen. Nadat het handvatsel en de uiteinden goed op hun plaats bevestigd zijn, wordt een groot aantal pezen vochtig over den rug van den boog gelegd en met zooveel zorg gekneed, dat het hout, de pezen en de hoorn samen één zelfstandigheid schijnen uit te maken. Nadat men zoover met het werk gevorderd is, wordt de geheele boog met eenige lagen van een soort van lijm bedekt, die met de grootste zorg glad gemaakt en gepolijst wordt. De boog is nu voor het gebruik voltooid, maar de vervaardiger is niet voldaan, voordat hij het wapen rijk versierd heeft. Dit versiersel is altijd een soort van conventioneel bloemenpatroon, verguld op een schitterend gekleurden achtergrond. Op den hieronder afgebeelden boog is de grond levendig groen en rood en beschilderd met de uitvoerigste patronen van bloemen,

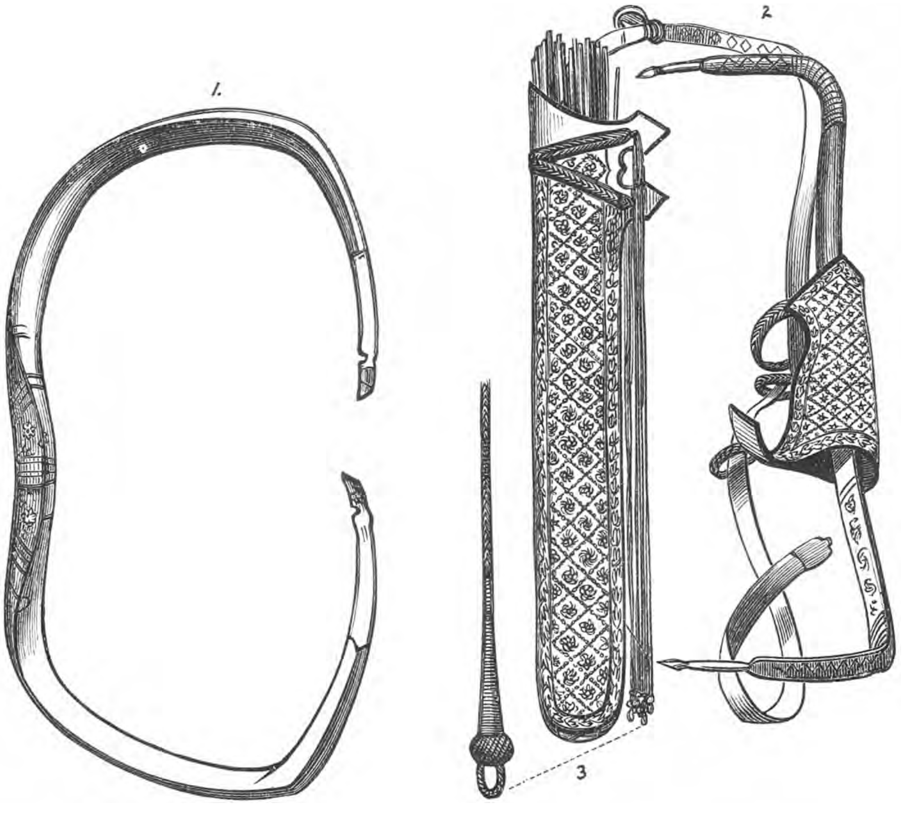

BOGEN EN PIJLKOKER.

bladeren en gouden arabesken. Men weet niet, wat meer te bewonderen is: de schoonheid der patronen of de voortreffelijkheid van verf en vernis, die door het geweldig buigen en afschieten van den pijl zooveel te lijden hebben, zonder dat er het geringste barstje in komt.

Deze bogen zijn zeer veerkrachtig. Hij wordt gespannen door hem onder één been te brengen en hem met kracht over het andere been terug te buigen, daarbij tegelijkertijd de lus van het koord in de keep latende glijden. Gespannen neemt de boog een geheel andere gedaante aan en heeft hij wel iets van den boog, dien de oude beeldhouwers Cupido in de hand gaven.

De klassieke lezer herinnert zich misschien, dat dit wapen juist overeenkomt met den ouden boog der Skyten. Athenaeus (boek X) maakt gewag van dezen vorm.

toen een ongeleerd schaapherder, de letters, die een naam uitmaakten, trachtende te beschrijven, zeide, dat „de derde (*d. i.* c) geleek op een Skytischen boog.” Deze soort van boog was van hoorn, gelijk de meeste oude bogen. Dat de Skyten invloed gehad hebben op de oude bevolking is bekend, misschien is aan hen dus die boog te danken.

De lengte van den zoo straks vermelden boog, langs den rug gemeten, bedraagt iets meer dan vier voet, terwijl de dikte, ongespannen, slechts negentien duim bedraagt. De lezer begrijpt licht, hoe nuttig een dergelijke boog voor een man te paard zou zijn, daar zijn eigenaardige kromming hem gemakkelijk doet dragen. Hij zou zelfs best aan den teugel-arm kunnen gedragen worden en daardoor den arm, om het zwaard te voeren, vrijlaten; ook zou hij, zoodra het noodig was, in een oogenblik gespannen kunnen worden door hem onder het been te houden, terwijl de ruiter te paard zit. Hoe klein deze boog ook schijne en werkelijk als wapen bijna niets beteekenend is in voorkomen, is toch zijn vermogen in bekwame handen iets verwonderlijks. Met een dezer bogen is een pijl geschoten op een afstand, dien men zeide zes honderd meter te bedragen en bij meting bleek het niet veel minder te zijn. Daarbij komt, dat hij, hoe sterk ook, zeer gemakkelijk te behandelen is. Kolonel Hutchinson vertelde, dat hij eens een boogschutter een pijl langs een gang zag schieten door een gat van een kogel in een glasruit aan het einde van den gang.

Op de voorgaande pagina, fig. 2, is een fraaie boog met zijn omkleedsel, zijn pijlkoker en voorraad pijlen afgebeeld. Langs den rug gemeten, is de boog vier voet, vijf duim lang, terwijl de ruimte tusschen de twee uiteinden slechts acht en twintig duim bedraagt. De boog is helder rood geschilderd en rijkelijk bedekt met vergulde bloemen en arabesken, zoodat het op een afstand veel zwieriger wapen is dan het voorgaande, hoewel, nauwkeuriger beschouwd, lang zoo fraai niet, daar de patronen grooter en ruwer uitgevoerd zijn. Het koord is van een plantaardigen vezel vervaardigd — misschien van een aloë-soort — en is zeer dik, want het bestaat uit negen vast ineengedraaide strengen.

Het omkleedsel, de pijlkoker en de riemen, waaraan zij gedragen worden, zijn eens zeer prachtig geweest, namelijk karmozijn fluweel, zoo dicht bedekt met gouden borduursel, dat bijna niets van het fluweel te zien is. De pijlen zijn twee voet drie duim lang en zeer zorgvuldig bewerkt. De schacht is van riet en aan elk einde is een stukje hard hout van vier duim lang bevestigd. Aan het eene einde der schacht bevindt zich de punt, gevormd van een zwaar en dik vierhoekig stuk staal, waaraan een scherpe punt bevestigd is. Aan het harde stukje hout aan het andere einde zijn de vederen vastgemaakt; het is aan het uiterste einde een weinig vergroot voor de keep, die het dikke koord moet opnemen. Beide stukjes hard hout zijn gekleurd; dat aan de punt eenvoudig groen, maar dat aan het andere einde verguld en met blauwe en roode figuren bedekt.

Dit is de boog, die het meest voorkomt, maar er zijn vele soorten, die vooral door den vorm van de punt onderscheiden worden. Bij de meeste is de punt meer of minder vierhoekig, bij sommige bladvormig, als een speerpunt, bij andere kegelvormig en nog bij andere rond en stomp. Bij een der pijlen is het onderste stukje hard hout vervangen door een stuk staal van vier duim lang, dat veel heeft van een eenigszins verlengden Whitworth-kogel.

De eenvoudigste vorm van Indischen pijl is die, welke door de heuvelstammen vervaardigd wordt. De schacht is van hout, niet van riet, de punt van diepe weerhaken voorzien en met vezels aan de schacht verbonden, juist als bij de met vuursteenen punten voorziene pijlen, waarop dit wapen bijna juist gelijkt in vorm, doch niet in stof. De vederen zijn vervangen door droge bladeren, in den vereischten vorm gesneden en door spleten in de schacht van den pijl gestoken, welke spleten later toegehaald worden. Aan den pijl is de keep op een zonderlinge wijze aangebracht, zoodanig namelijk, dat aan elke zijde der schacht een stukje hout wordt bevestigd, hetwelk een weinig uitsteekt.

Op de afbeelding op pag. 203 zijn eenige zeer schoone exemplaren van de beste soorten van wapenen te zien. Zij zijn prachtige voorbeelden van Indische kunst en vooral een paar er van zijn zeer uitvoerig en sierlijk bewerkt.

De eerste der afbeeldingen vertoont een wapenrusting en wapenen van staal, zeer

uitvoerig gegraveerd en met goud ingelegd; de patronen gelijken op die van den boog en zien er uit, alsof zij van den boog zijn afgenomen en in het staal gedrongen, terwijl de losheid en bevalligheid der lijnen niet minder merkwaardig zijn dan de uitvoerige en fijne bewerking.

In het midden bevindt zich de krijgshaftige helm, met zijn lichten vederbos. Vaak zijn verscheidene dezer pluimen op een helm, waarvan de schachten met goud en juweelen versierd en in kokertjes geplaatst zijn. Van voren is het platte ijzer te zien, dat den neus en het bovengedeelte van het gelaat tegen een houw bewaart. Dit ijzer kan tot gemak van den drager door een gleuf op- en neergeschoven worden. Aan den helm hangt een stuk zeer licht, maar zeer sterk maliewerk, dat van achteren en aan iedere zijde van het gelaat neervalt, tot op de schouders, zoodat, hoe plotseling de drager zijn hoofd ook bewege, de plooien van het maliewerk zijn nek beschermen. Bij verscheidene dezer helmen zijn de schalmen der malie verguld en zóó geschikt, dat zij figuren vormen.

Ter zijde van den helm bevindt zich de ijzeren handschoen, die zich ver over den arm uitstrekt en geen scharnier aan den pols heeft. Het ontbreken van het scharnier,

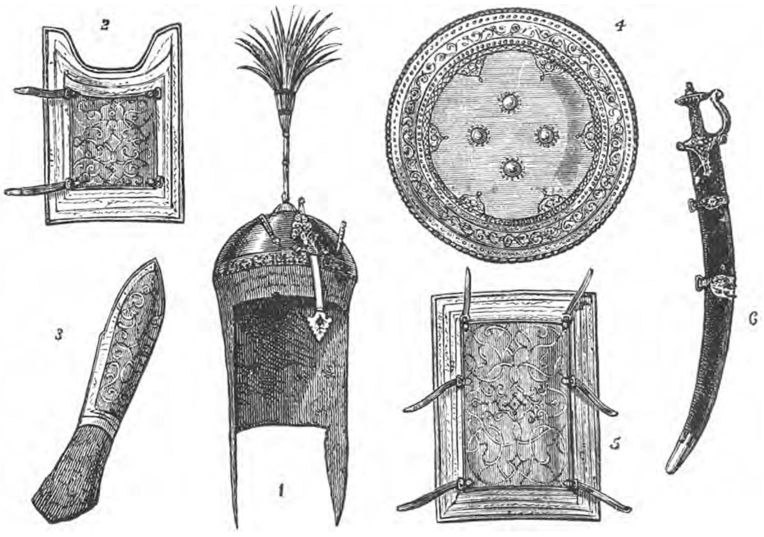

WAPENRUSTING INGELEGD MET GOUD.

hetwelk voor een Europeeschen krijgsman zeer onaangenaam zou zijn, schijnt den Oosterschen krijgsman niet te hinderen. De lezer ziet op de afbeelding van het zwaard, dat zich bovenaan het gevest een groote ronde stalen plaat bevindt. Deze plaat is gewoonlijk drie duim in diameter, zoodat, wanneer het zwaard op de Europeesche wijze gegrepen wordt, de plaat zich tegen den pols aandrukt en als een steunpunt dient, waardoor bij het toebrengen van een slag de zwaarte van het lemmer het zwaard uit de greep dringt.

Maar de geheele wijze, om het zwaard te voeren, verschilt in Indië aanmerkelijk van die, welke in Engeland of eigenlijk in geheel Europa in zwang is: op kracht toch komt het hierbij niet zoozeer aan als op handigheid. De gebogen vorm is voor het doel van dit wapen noodzakelijk. De houw van het zwaard geschiedt meer door den pols om te draaien dan door een eigenlijken slag toe te brengen, zoodat de gebogen rand van het wapen snel over het voorwerp van aanval wordt heengehaald.

Dezelfde afbeelding geeft het ronde schild of den beukelaar te zien. Dit is niet groot, daar het slechts ongeveer achttien duim in diameter en somtijds zelfs minder bedraagt. Het wordt vervaardigd van de huid van den rhinoceros, die, behoorlijk

toebereid en gedroogd, zeer dik is en zoo hard als hoorn, hoewel niet zoo broos, en bijna even doorschijnend. Het schild is gewoonlijk versierd met vier ronde metalen platen, die aan een gewoon exemplaar slechts van ijzer zijn, doch aan een bijzonder fraai met goudlak vernis bedekt. De lezer ziet, dat de bijna juiste gelijkenis tusschen het Indische schild en den beukelaar der Hooglanders niet te miskennen is.

De overige gedeelten der wapenrusting zijn met goud ingelegd, evenals de gedeelten, die beschreven zijn geworden.

De onderstaande afbeelding vertoont verscheidene voorwerpen, die in den oorlog gebruikt worden. In het midden bevindt zich een maliënkolder, een buitengewoon schoon exemplaar, waarvan elke schakel een spreuk uit den Koran draagt. Onderaan zijn drie schakels afgebeeld, naar de grootte van het oorspronkelijke geteekend. Wanneer men het groote aantal van dergelijke schakels nagaat, die noodig zijn, om een maliënkolder te vormen, zal men zich eerst een goed begrip kunnen maken van den verbazenden arbeid, er aan besteed; de letters kunnen eerst gevormd worden, nadat de schakels ineengezet zijn, daar zij anders bij het smeden zouden uitgewischt worden. De helm, bij deze rusting behoorende, is naast den maliënkolder afgebeeld.

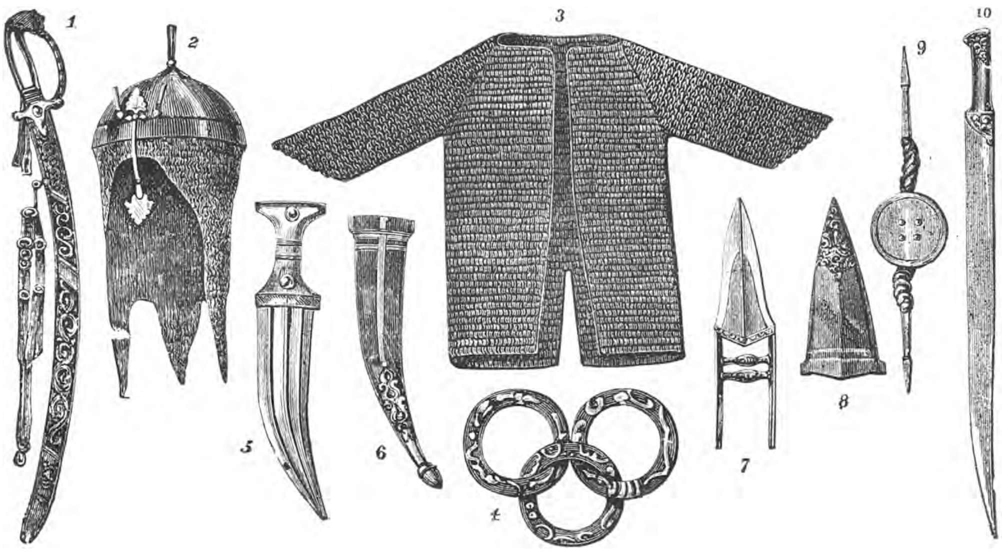

INDISCHE WAPENEN EN WAPENRUSTING.

Tusschen den helm en den maliënkolder bevindt zich een Kurg mes of dolk. Dit wapen is nu eens zeer eenvoudig, dan weder schittert het van goud en juweelen op gevest en scheede.

Nog twee andere eigenaardige vormen van den Indischen dolk zijn op de afbeelding te zien. De eene, aan de andere zijde van den maliënkolder, is vooral bij rijken zeer gezocht. Hij is geheel van staal en de twee dwarsijzers vormen het handvatsel. De vorm van het lemmer verschilt eenigszins in verschillende exemplaren, maar de algemeene vorm is bij alle dezelfde. Er zijn er van twintig duim lang, die juist een K.G. wegen, zoodat het een onhandig wapen moet zijn, om in den gordel te dragen. Het zoogenaamde lemmer is bijna een voet lang, plat naar het handvatsel toe en binnen vijf duim van de punt plotseling in een soort van vierhoekige bajonet toeloopende van iets meer dan een halven duim dik.

De lezer ziet, dat, wanneer deze dolk gegrepen wordt, de stalen voortzettingen van het handvat aan iedere zijde van den pols uitsteken en dezen en het benedengedeelte van den arm met vrucht tegen een slag van het zwaard bewaren. Het gewicht van dit instrument, zoowel als de kracht, waarmede een stoot kan toegebracht worden

op dezelfde wijze als dit bij het boksen geschiedt, maken het wapen bijzonder geschikt, om tusschen de plooien der kleederen door te dringen of zelfs tusschen de scharnieren der wapenrusting.

Behalve deze is er nog een wapen, dat men nauwelijks voor een dolk zou houden. Het is evenwel een dolk, vervaardigd van de twee hoorns der Indische antilope. In den eenvoudigsten vorm van dit zonderlinge wapen zijn de hoorns met hun basis zoodanig verbonden, dat zij elkaar ongeveer zes duim ver kruisen. De kromming der basis verschaft aldus een soort van handvatsel, hetwelk op zulk een wijze kan gegrepen worden, dat de drager van het wapen er rechts en links mede kan stooten en te midden van een troep menschen in korten tijd een groote verwoesting aanrichten.

Zulk een dolk zou binnen den tijd van een half uur kunnen gemaakt worden en zelfs in weinige minuten zou een tijdelijk wapen zijn samen te stellen door de hoorns samen te binden. Doch de Indiërs versieren gaarne hun wapenen en daarom vervaardigen zij dikwijls een hol stalen gevest in den vorm van een beker, met de gebogen zijde naar buiten. Men steekt de hand in dezen beker als in de opengewerkte greep van een schermsabel. De dolk op de afbeelding heeft een dezer stalen grepen. Op sommige plaatsen is dit wapen zoo gezocht, dat, in plaats van het van antilopehoorns te maken met een stalen gevest, de geheele dolk van staal is en de punten in navolging der hoorns gemaakt worden.

Dit laatste wapen is ook bij de Afghanen in gebruik en houdt zoowat het midden tusschen een zwaard en een dolk. Ook de Mooren hebben een dergelijk wapen.

Er is nog een soort van zwaard, dat niet onopgemerkt mag voorbijgegaan worden. Het ziet er als een recht moorddadig wapen uit en is juist volgens het tegenovergestelde beginsel vervaardigd van dat van het reeds beschreven zwaard. Bij dien vorm van zwaard is de scherpe kant aan de buitenste kromming van het lemmer, dat naar de punt toe smaller wordt. Bij het andere zwaard bevindt de scherpe kant zich aan de inwendige kromming en wordt het lemmer zeer breed aan de punt. Het gewicht van dit zwaard bedraagt iets meer dan twee K.G.

DE CHAKRA OF HET QUOIT-WAPEN.

Zeer waarschijnlijk zal de lezer het voorwerp op de nevensgaande afbeelding nauwelijks onder de klasse van wapenen rangschikken. De lange, kegelvormige, zwarte muts is ongetwijfeld een hoofddeksel en de messen, die tusschen de plooien gestoken zijn, gelijk de Iersche werklieden hun pijpen op den hoed dragen, zouden licht als dolken te gebruiken zijn. Wij hebben evenwel niets met den hoed, noch met de messen te doen, maar wel met de slingerartikelen, die er omheen zijn geslagen.

Dit werptuig, chakra geheeten, heeft eenige overeenkomst met den boomerang van Australië of het werpmes van den Fan-stam, daar het bestemd is, om te snijden en niet te steken, zooals gewoonlijk het geval is met de slingerwapenen. Het wordt vervaardigd van dun staal en zoo scherp als een scheermes aan de buitenzijde geslepen. De wijze van werpen bestaat hierin, dat men het om den wijsvinger windt en het dan voortslingert. De lezer kan zich voorstellen, dat zulk een werptuig, dat niet alleen een voorwerp treft, maar op hetzelfde oogenblik terugspringt, een geducht wapen moet zijn. Men mikt gewoonlijk op het gelaat van den tegenstander en een bekwaam krijgsman kan er snel achtereen vier of vijf werpen, terwijl een er van stellig treft en het aangezicht verwondt of neus of lip geheel afsnijdt.

Een dergelijk wapen, van koper in plaats van staal, wordt door de vee-vergiftigende Muches gebruikt; zij geven er den naam van „thâl” aan.

De chakra is het bijzondere wapen van Vishnu en wordt op de talrijke voorstellingen van die godheid aangetroffen, in een van de handen hangende. Ook andere godheden

houden den chakra op de sterk gewapende afbeeldsels, waarmede de Indische kunstenaars op plompe wijze de almacht trachten af te schilderen.

Een van de heuvel-stammen, de Ghurka-stam, bezit een merkwaardig wapen in de „kookery", dat een zeer bijzonderen vorm heeft. Zooals op de onderstaande afbeelding te zien is, zijn lemmer en heft beide gebogen. Het lemmer is op den rug zeer dik, zoodat zelfs de kleinere soorten een vierde duim dik zijn. Van den rug wordt het naar den scherpen kant langzamerhand dunner en heeft hier een kromming, welke geheel van die van den rug verschilt, zoodat het lemmer in het midden het breedst zoowel als het dikst is, en zoowel naar het helft als naar de punt toe dunner wordt. Het staal van het lemmer is zoo volmaakt gehard, dat een mes, sedert dertig jaar niet geschuurd en onder andere wapenen aan den wand gehangen hebbende, niettemin nauwelijks door roest aangedaan is en voor het grootste gedeelte schittert als pas gepolijst zilver. Het handvatsel is naar een zeer merkwaardig model vervaardigd en het gedeelte, dat het heft vormt, is zoo klein, dat men er de grootte van de hand, waarvoor het bestemd was, uit kan leeren kennen. Dergelijke kleine heften zijn algemeen aan alle Indische zwaarden, zoodat zij door een gewoon Engelsch soldaat niet kunnen vastgehouden worden. De punt van den „kookery" is zoo scherp als een naald, zoodat het wapen zoowel voor snijden als steken geschikt is. Tengevolge van de dikte van het metaal is het lemmer buitengewoon zwaar; men moet er zich dan ook over verbazen, hoe zulke nietige handjes als die der Ghurka's zulk een zwaar wapen kunnen hanteeren. Men kan zich voorstellen, dat een houw met zulk een wapen vreeselijk moet zijn. Het gewicht alleen van het lemmer zou, indien men het van een kleine hoogte liet vallen, genoeg zijn, om den arm van een man te klieven. Maar de Ghurka's hebben een wijze van houwen, die gelijkt op den „trekkenden" houw van het slagzwaard en die den scherpen kant door vleesch en been tegelijk drijft.

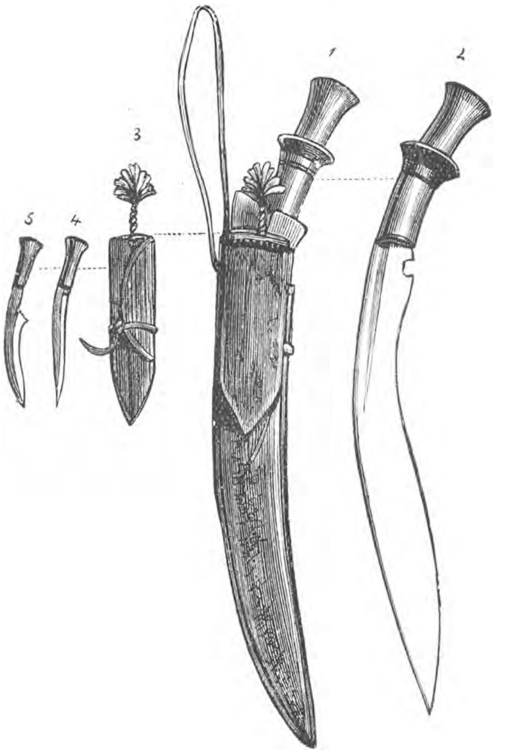

KOOKERY.

Alvorens over te gaan tot de wijze, waarop de „kookery" gebruikt wordt, moeten wij vermelden, dat het mes niet voor huiselijke doeleinden dient, daar het daartoe door den eigenaar te hoog geschat wordt. Hiertoe worden twee kleinere messen van ongeveer denzelfden vorm, maar blijkbaar van minder metaal gebezigd. Deze worden bewaard in kleine scheeden, aan de kookery-scheede bevestigd, evenals de messen, die aan de dolken der Hooglanders bevestigd zijn, of als dit bij het Dajaksche zwaard het geval is. Er is ook nog een klein plat lederen zakje, met dubbele klep. Dit loopt puntig uit als een messcheede en wordt in een zakje, aan de grootere scheede vastgemaakt, bewaard.

Op de afbeelding is de kookery met al zijn bijzonderheden te zien. Fig. 1 vertoont den kookery in zijn scheede, het bovenste gedeelte van het lederen zakje en de heften der bijgevoegde messen, die bij het uitsteken uit de scheeden juist zichtbaar zijn. Op fig. 2 is de kookery ontbloot, waardoor de eigenaardige kromming van het lemmer en het handvatsel te zien is. Fig. 3 stelt het zakje gesloten voor en fig. 4 en 5 zijn de bijkomende messen.

Het harde staal wordt door de inlanders op een zeer eenvoudige wijze gegoten. Na het ijzer uit het magnetische ijzererts gesmolten te hebben, werpt de Indische smid kleine stukjes in een smeltkroes en vermengt ze met kleine stukjes hout. Daarna bedekt hij den smeltkroes met groene bladeren en een overvloed van klei en zet hem dan in zijn eenvoudig fornuis. Nadat het fornuis is aangemaakt, wordt er ongeveer drie uren lang een aanhoudende luchtstroom doorheen gedreven, waarna het ijzer, nu in gietstaal veranderd, in den vorm van een klein koekje op den bodem van den smeltkroes wordt gevonden. Dit staal was eenmaal in Engeland zeer gezocht en werd in den vorm dezer koekjes in groote menigte ingevoerd.

Men kan zich geen geduchter wapen voorstellen dan dit mes in de handen van iemand, die gewoon is het te voeren. Zooals het geval is met alle goede wapenen,

DE GHURKA EN DE TIJGER.

hangt het vermogen van dit wapen veel meer af van de behendigheid dan wel van de kracht van hem, die het voert; daardoor gebeurde het dan ook wel, dat de kleine Ghurka, slechts een jongen in grootte, een reusachtigen tegenstander in stukken hakte, wanneer deze zijn manier van aanvallen niet begreep. De Ghurka houwt gewoonlijk naar boven met den kookery, misschien om zichzelf niet te verwonden, zoo zijn houw mocht missen, en misschien ook, omdat een snede naar boven juist die is, waartegen men het minst op zijn hoede kan zijn.

Gedurende de onophoudelijke oorlogen tegen de inlanders, die eindelijk tot de vestiging van het Britsch-Indische rijk leidden, bleken de Ghurka's zeer geduchte vijanden te zijn, zooals zij zich later steeds als onschatbare bondgenooten gedragen hebben. Dapper als leeuwen, vlug als apen en wreed als tijgers, snelden de lenige, tengere, kleine mannetjes ten aanval, zich zoo vlug bewegende, en zoo ver van

elkander, dat geweervuur niet veel tegen hen vermocht. Wanneer zij dicht bij de soldaten kwamen, bukten zij zich eensklaps naar den grond, doken onder de bajonetten door en hieuwen naar boven met hun kookery's naar de manschappen, hen met een enkelen houw den buik openrijtende, waarna zij, na zooveel mogelijk onheilen aangericht te hebben, wegstormden, zoo snel als zij gekomen waren. Vóórdat de Britsche manschappen deze wijze van aanval hadden leeren kennen, waren zij zeer uit het veld geslagen door hun kleine tegenstanders, wien het gelukte onder hun wapenen te komen, snijdende of houwende met messen, zoo scherp als scheermessen, en vaak onbezeerd uit het midden der bajonetten te voorschijn komende. Ook wisten zij onder de officierspaarden te kruipen, met één houw hun den buik open te rijten en onder het nederstorten van man en paard een anderen houw te geven naar het been van den officier.

Er bestaat misschien geen beter bewijs voor de voortreffelijkheid van het wapen en de behendigheid van hem, die het hanteert, dan het feit, dat een Ghurka niet aarzelt een tijger aan te vallen, met niets anders dan met zijn kookery gewapend. Hij gaat vóór het dier staan en terwijl het zijn sprong neemt, wijkt hij vlug ter zijde en doet tegelijk een houw naar den tijger. Nu weet de lezer, dat alle dieren van het kattengeslacht met den klauw aanvallen, en zoo slaat ook de tijger, den Ghurka voorbij springende, werktuigelijk naar hem.

Terwijl nu de man gelukkig den klauw des tijgers ontkomen is, komt deze juist binnen het bereik van den kookery, en deels door de kracht van des tijgers aanval en deels door de zekerheid van 's mans houw, wordt de klauw onbruikbaar gemaakt en niet zelden geheel van het lid gescheiden. Razend van pijn en woede wendt de tijger zich om en neemt een anderen sprong naar zijn kleinen vijand. Maar de Ghoorka is even vlug als de tijger en heeft zich oogenblikkelijk, na zijn houw toegebracht te hebben, aan de zijde van den gekwetsten klauw gesteld. De tijger hernieuwt zijn aanval, maar dezen keer is zijn slag nutteloos, de Ghurka wendt zich af en houdt het mes met uitgestrekten arm zoodanig, dat het dier in blinde woede zichzelf den strot openrijt.

* * *

De toestand der vrouw komt bij de Indiërs overeen met dien, welken men te dien aanzien in het geheele Oosten aantreft; de vrouw is een natuurlijke, de man een religieuse noodwendigheid. Reeds in zijn jeugd wordt de Indische knaap doordrongen van het besef, dat hij de vronw met verachting kan behandelen, en dit geschiedt dan ook. In dit opzicht wijken de Hindu's van de meeste Indo-Europeesche volken af. Het laagst staat de vrouw in het zuiden, het meest wordt zij geëerd in het noordwesten. Bij de Radschputen moet men de vrouw zelfs een ridderlijke achting toekennen, waar haar gedichten gewijd worden en romantische avonturen ter eere der vrouw worden ondernomen. Ook bij de oude Ariërs was de betere behandeling der vrouw tot die streken gelocaliseerd, waar de invloed der menging met de zinnelijker, donkere rassen van het heete klimaat niet bemerkt werd. Bij de Ariërs werd de vrouw als helpster van den man beschouwd; zij nam aan zijn rechten deel en woonde de religieuse plechtigheden bij.

De zin in de Veda, waaruit men later de weduwen-verbranding afleidde, had oorspronkelijk de beteekenis: „Gij, vrouw, verhef u in de wereld des levens. Kom tot ons. Gij hebt als vrouw tegenover uw gade uw plicht gedaan."

Nog lang bewaarde de poëzie de herinnering aan dat hoogere standpunt der vrouw in oude tijden. De vorstendochters hadden vrije huwelijkskeuze, en het wetboek van Mame verklaart, dat de dochter vrije keuze heeft voor het huwelijk, als de vader haar binnen drie jaren na het intreden der geslachtsrijpheid niet heeft uitgehuwelijkt.

Het hoogere standpunt der vrouw van vroeger eeuwen is gedaald. De huwelijken der dochters worden door de ouders tot stand gebracht, waarbij wel gelet wordt op gelijkheid van vermogen, doch aan den wensch der dochters niet gedacht wordt. Dikwijls worden kinder-huwelijken gesloten.

De kinder-huwelijken onder de Hindu's hebben een verschillend karakter in de onderscheidene gedeelten van het rijk. In Pandzjab heeft het huwelijk dikwijls zeer vroegtijdig plaats, terwijl bruid en bruidegom werkelijk nog kinderen zijn. Doch

bruid en bruidegom komen daar niet eerder bij elkander dan nadat 3, 5, 7, 9 of 11 jaar na het eerste vormelijk huwelijk nog een tweede ceremonie des huwelijks plaats heeft. Vóór dit laatste geschiedt, blijven beiden in het ouderlijk huis. Zoo komt het hier voor, dat het echtelijk leven er later begint, nadat de jongelieden vroeger gehuwd zijn. In de oostelijke distrikten bijv. huwen de Jats gewoonlijk op den leeftijd van 5—7 jaren en de Radschputen huwen niet voor 17—18 jaren of later. Doch bij deze laatsten wonen na het huwelijk bruid en bruidegom onmiddellijk bij elkander, bij de eersten wordt het samenwonen dikwijls nog later gesteld dan op dien leeftijd.

Deze gezonde opvatting wordt zeldzamer, naarmate men uit het noordwesten meer de Ganges nadert. Reeds in het noordwesten ziet men, dat onder aanzienlijke kasten een samenleving plaats heeft onmiddellijk na het vroege huwelijk, en zonder

PARSEN OP EEN HUWELIJKSPLECHTIGHEID TE BOMBAY.

er op te letten, of het meisje „apta viro" is, doch dit blijft uitzondering. In Bengalen evenwel is niet alleen het zeer vroege huwelijk, maar ook het vroege samenleven der jonggehuwden regel. Hier vindt men het treurig verschijnsel, dat in gegoede klassen de meisjes van negen jaren reeds het huwelijksleven aanvangen, en zoo vroeg moeder worden, als dit physiek mogelijk is. Hoe lang dit gebruik bestaat, valt niet te zeggen.

Tegen dit gebruik is de Britsche regeering voor een zestal jaren opgetreden. Daar evenwel de religie der Hindu's voorschrijft, dat de meisjes zoo vroeg mogelijk moeten huwen, had het ontwerp der „Age of Consent Bill", waarbij de minimumleeftijd der meisjes om te huwen van 10 tot 12 jaren verhoogd werd, bij de Brahmaansche Hindu's (niet bij de Mohammedanen) groote opgewondenheid ten gevolge, en voerde de Inlandsche pers er hevige oppositie tegen. Na de wet van 1829, waarbij het verbranden van weduwen verboden werd, had geen wet met zulk

een hevigen tegenstand te strijden als genoemde. Ook tegen de wet van 1856, waarbij het aan weduwen geoorloofd werd, weder in het huwelijk te treden, trok men te velde, maar niet in die mate. Uiterst moeielijk is het, in Indië bestaande gewoonten uit te roeien. Het huwelijk is een sacrament bij de Brahmanen, waardoor ieder meisje zichzelf reinigt van de zonden, en eveneens door de geboorte van kroost haar ouders en voorouders verlossing schenkt van de ongerechtigheden. Hoe vroeger een kind dien plicht vervult, des te beter.

De huwelijken komen in alle trappen van ontwikkeling voor. Bij de Bhil's, die geen kaste erkennen, doen op een bepaalden dag alle jonge lieden, die den conventioneelen leeftijd daartoe bereikt hebben, onder de meisjes een keus; ieder trekt met het voorwerp zijner keuze naar het woud, en hij keert wettig gehuwd terug. Deze eenvoudige wijze van huwen, als ook het huwelijk door roof en verovering der vrouw, staat het Brahmaansche recht aan de mannen der krijgsmanskaste toe. Bij de Khassia's treedt de man door zijn huwelijk in de familie der vrouw en behooren de kinderen aan de moeder.

Een moeielijkheid bij de grondvesting der familiën zijn de stand-vooroordeelen. Hierdoor wordt voor een meisje uit een bepaalde klasse een groote huwelijksgift en een schitterende bruiloft verlangd. Daar nu de religieuse wet gebiedt aan de ouders voor het in 't huwelijk treden der dochters zorg te dragen, wordt dit soms een moeielijk geval. Huwen beneden den stand wordt als schande beschouwd. Daar het bezit van een zoon voor den vader met religieuse bedoeling noodig is, en de dochters bij het uithuwelijken veel kosten veroorzaken, komt het vermoorden van vrouwelijke kinderen veelvuldig voor. Vooral bij de Kshatria's is die misdaad veelvuldig. Hoewel deze misdaad verboden is, heeft de verzoening, die de dorpspriester op zich kan nemen, door het huis, waar de kindermoord geschiedde, met koemest te reinigen, toch een bemiddelend karakter, waardoor bovenvermelde gewoonte nog veel voorkomt.

De polygamie is ook in het weelderige Indische leven doorgedrongen, doch alleen bij de Mohammedanen wordt zij algemeen gevonden. Bij vele bergvolken wordt monogamie hoog gehouden en echtbreuk gestraft. Bij enkele wilde bergvolken vindt men polyandrie (veelmannerij); volgens Hunter komt die in verzachten vorm voor bij de Dschat's; bij de Paria's in Zuid-Indië moet zij veel voorkomen. Veelal schijnen hiervoor huishoudelijke redenen te bestaan.

* * *

De kleeding der beschaafde Indiërs is verschillend in het oosten en westen. Waar Mohammedanen de meerderheid uitmaken, dragen beide geslachten wijde broeken; in het oosten en zuiden komt bij de vrouwen een onderrok met veel plooien het meest voor, die tot de knieën reikt. De sierlijke „sari", een omslagdoek, als mantel en onderrok door de Hindusche vrouwen gebruikt, komt algemeen voor. Met sierlijke plooien en veel smaak weten de Indische vrouwen zich te tooien. In Centraal-Indië, in de streken van Delhi en bovenal naar den kant van Kaschmir, ziet men de bekende „shawls", die ook door vrouwen uit den middelstand gedragen worden.

De Hindu-vrouwen houden, evenals de Parsische vrouwen, en in tegenstelling met de Mohammedaansche, van een veelkleurige kleeding. De Mohammedaansche mannen dragen hun wambuis links, de Hindu's rechts geknoopt. De mannen kleeden zich gaarne wit, bovenal de Brahmanen in het noordwesten; de laatsten herkent men ook aan een van den linkerschouder over de borst loopend katoenen koord. De kleeding der Radschputen van de Khol's en Banjari's is wit met een bonte sjerp, waaraan het wapen hangt. De Hindu's en Parsen dragen een wit katoenen overrok en een been- en lendendoek van dezelfde kleur. De snit blijft dezelfde, hoewel de stof afwisselt met den rijkdom en soms met fijn gouddraad is doorweven. Een gekleurde lijfgordel is meestal met kwasten en haarvlokken bont behangen. In het noordwesten draagt men meest zijde; bovenal in Multan wordt die kleurrijk en met goud doorstikt bewerkt. De Sikh's kenmerken zich door een eenvoudige blauwe kleeding, volgens het voorschrift van hun stichter. De prinsen van Lahore dragen over hun pantserhemden bij voorkeur gele en blauwe zijden wambuizen.

De hooge tulband behoort tot de kleeding der Mohammedanen en Parsen. Bij de

rijke Parsen-kooplieden van Bombay en bij de trotsche vorsten van Afghaansch en Turksch bloed in het noordwesten verkrijgt die een sterke ontwikkeling. Sommige mannen van zaken geven door hun kleeding reeds hun affaire te kennen. De graanhandelaars van Bombay o. a. kent men aan den ronden tulband. De Belutschen dragen een cylindrische hoofdbedekking zonder rand, die zich naar boven uitbuigt; ook de boeren van Sindh hebben deze aangenomen. De vorsten hebben rozenroode of hemelsblauwe tulbanden, met diamanten en pluimen versierd. De schoenmakers werken merkwaardigerwijze zonder hoofdbedekking. In het noordwesten gaan de boeren onder een spits toeloopend dak van palmbladeren, dat over de schouders afhangt, bij regen naar het land. Waar schoenen gedragen worden, heeft men het Chineesche model. Hindu's en Parsen dragen in den regel alleen een knevel; de Mohammedanen laten in den regel den kinbaard groeien en kammen dien gaarne van het midden naar buiten. Nanak gebood aan zijn sekte der Sikh's (zie pag 191) om haar en baard te laten groeien, wijl hij optrad onder Muzelmannen, die zich het hoofd schoren. De Singhaleezen maken door hun kunstig opgestoken haar, dat met een kam wordt samengebonden, een vrouwelijken indruk.

Het alles beheerschende kastenwezen heeft ook de kleeding in vaste vormen geklonken, zoowel als zeden en gebruiken.

PARSISCHE KLEEDING EN TULBAND TE BOMBAY.

* * *

Wij zullen eenige der belangrijkste eigenaardigheden uit het leven der Hindu's nader nagaan.

De ceremoniën bij geboorte, opvoeding en huwelijk komen bij alle standen, klassen en kasten vrijwel overeen. Bij de geboorte van een jongen van een Brahmaan heeft de ceremonie plaats, genoemd „Putrotsavam", waarbij de vader suiker en kandij presenteert aan bloedverwanten en vrienden. Op den 11en dag wordt de moeder gezalfd met sesamolie. Op denzelfden dag worden de zuiverings-ceremoniën voor moeder en huis ten uitvoer gebracht. Daarna ontvangt het kind den naam, naar een van de voorouders gewoonlijk. De vader schrijft dien naam met een gouden ring driemaal in ongepelde rijst, op een plaat uitgespreid. Hierbij wordt door de gasten de zegen aan den jonggeborene gegeven, zinnebeeldig voorgesteld door rijst, met geelhout gekleurd, over den kleine en de moeder te strooien, die zich te midden van de bijeengekomenen bevinden. De vader schenkt bij die gelegenheid geld aan de armen en onthaalt vrienden en kennissen goed. In dien nacht wordt de kleine jongen voor het eerst in de wieg gelegd door de vrouwelijke gasten, die daarbij godsdienstige wiegeliederen zingen.

De geboorte van een meisje is minder een bron van vreugde voor den Hindu, omdat hij meent, dat door de offers van den zoon de zaligheid der voorouders kan verkregen worden. Elke nieuwe maan, bij maans- en zonsverduisteringen en bij de zomer- en winter-zonnestilstanden, brengt elke kaste haar water-offers, „Tharpanam", ter eere van het voorgeslacht, bestaande in water met sesamzaad.

Met de vijfde maand worden den kleine reeds dunne gouden ringen in de ooren gehangen; met zes maanden eet hij voor het eerst rijst, beide onder feestelijke ceremoniën. Op den eersten verjaardag wordt de jongen gezalfd en met juweelen

versierd, terwijl de vrienden weder onthaald worden. Tegen den tweeden verjaardag wordt den jongen het hoofd geschoren, hetwelk weder onder feestelijkheid plaats heeft. Het onderwijs vangt aan met het vijfde jaar.

Over het vroege huwelijk hebben wij reeds gesproken. Nog iets over het leven der vrouw. Als het meisje gehuwd is en als vrouw bij den echtgenoot leeft, staat zij in een toestand van afhankelijkheid van haar schoonmoeder of schoonzuster, die de hoofdpersonen zijn in de nieuwe woning. Jong als zij is, kan zij niet veel te zeggen hebben. Zij kan tot haar echtgenoot spreken in het bijzijn van zijn vader of moeder of van andere lieden, en ook de echtgenoot spreekt zelden in bijzijn van anderen tot haar. Als de gehuwden ouder worden, verandert dit langzamerhand, maar nooit zal de vrouw van den Hindu zoo vrij tegenover den echtgenoot spreken als dit in de Mohammedaansche familie het geval is, waar het onnoozel gebabbel der vrouw het familieleven kenmerkt. De vrouw van den Hindu zal nooit met het eten aanvangen, voor de man gereed is, hoe lang zij ook getrouwd moge zijn. Als de echtgenoot, zijn ouders of broeders in huis komen, gaat zij in eerbiedig afwachtende houding staan, en spreekt zeer zacht tegen hen. Zoo lang de moeder van den echtgenoot nog het hoofd van het huisgezin is, spreekt de man zijn wenschen omtrent hetgeen zijn vrouw zal verrichten niet tot zijn vrouw uit, maar aan zijn moeder draagt hij op, een en ander aan de echtgenoote te bevelen. Als man en vrouw gaan wandelen, blijft de vrouw altijd een of meer passen achter. De vrouw volgt den man trouw, als hij zaken gaat verrichten, doch als zij ter plaatse aankomen en de man heeft te onderhandelen, blijft de vrouw op een afstand en neemt daaraan geen deel.

In arme familiën heeft de vrouw alle werkzaamheden der huishouding te verrichten; in rijke familiën beperkt zich de arbeid der vrouw tot toezicht over de kinderen, tot naaien en anderen vrouwelijken arbeid. De vrouwen in Indië verkeeren in sociaal opzicht nog in een toestand als in Europa voor eenige eeuwen. Een Hindu-vrouw leert zelden lezen en schrijven, en zij mocht het niet leeren. Sedert het midden dezer eeuw wordt dit echter voor gegoede Hindu's anders, doch in den middelstand en bij geringeren is het nog hetzelfde. Opvoeding beschouwt men als aanleiding, om tot ondeugden te vervallen. De Hindu-vrouw, die reeds in de jeugd huwt met een echtgenoot, dien zij niet kent, die na haar huwelijk bijna niet met de buitenwereld in aanraking komt, en wier taak alleen bepaald is tot de zorg voor haar echtgenoot en de huishouding, leidt een geïsoleerd leven. Wat er buiten den kring van de familie omgaat, behalve de godsdienstige feesten, daarvan ziet en weet zij weinig. Haar verstandelijk streven is geheel onontwikkkeld, of alleen gericht op tooisels en versiersels, op het aanhooren van sprookjes of familiepraatjes en dergelijke. Daarenboven zijn zij geheel in bijgeloof en vooroordeel vastgeklonken. Dergelijke vrouwen nu zijn de moeders en eerste opvoedsters van een groot volk, dat onder dien invloed wel achter moet blijven op den weg der ontwikkeling.

De Hindu-vrouwen mogen alleen hun naaste betrekkingen, vaders, broeders, enz., spreken en worden nimmer alleen van huis vertrouwd. Gehuwde vrouwen verven zich de huid met geelwortel, brengen zich een rond teeken in rood op het voorhoofd aan, terwijl zij de wimpers der oogen met lampezwart kleuren. Ook dragen gehuwde vrouwen een keurslijf. Hoewel de heilige boeken veroorloven aan de weduwen, om weder te huwen, verbiedt het gebruik dit; wij zeiden reeds, dat een Britsche wet dit openlijk toestaat, doch de gewoonte blijft bestaan. Een weduwe blijft weduwe, dat staat vast voor de Hindu's.

Het treurig gebruik, dat de weduwe door het betreden van den brandstapel den echtgenoot in den dood volgt, is zoo goed als opgehouden door het optreden der regeering (in stilte moet het nog soms voorkomen), maar toch is het leven der weduwen hier echt treurig. De heilige koord, die op den huwelijksdag door den bruidegom de bruid om den hals was gehangen, wordt nu verbroken door de oudere weduwen der familie. De weduwe draagt geen corset meer en haar juweelen en bloemen in 't haar worden ter zijde gelegd. Het roode teeken op haar voorhoofd is verdwenen en in vele gevallen worden de prachtige donkere haren afgesneden of zelfs het hoofd kaal geschoren. De weduwe is thans aan verachting of verwaarloozing ten prooi; zij moet zich gewennen aan den laagsten arbeid en wordt

brutaal en ruw behandeld. Zoo is haar leven, ellendig en treurig, en menige weduwe zoekt in het graf de rust, die haar de aarde niet aanbiedt.

* * *

Onder de bijzonderheden, die den vreemdeling in de Hindu-wereld in het oog vallen, moeten wij nog wijzen op de merkteekenen, welke de Hindu's op het voorhoofd dragen, om daarmede aan te duiden, tot welke religieuse sekte zij behooren. Toen de Sikh's in 1857 in opstand waren, noemden zij de Hindu's allen „Matha Din", d. i. letterlijk: „hun geloof op het voorhoofd dragend", en inderdaad is dat juist. Die teekens op het voorhoofd zijn wit of rood en de Hindu's onderling weten daaraan onmiddellijk, tot welke religieuse sekte iemand behoort. Een loodrechte lijn midden tusschen de oogen over het voorhoofd doet over 't geheel de aanbidders van Vishnu kennen, een horizontale lijn die van Siwa. De andere goden hebben nu eens lijnen, dan weer cirkels en andere kenmerken tot hun teekens, en de Hindu onderhoudt die kenmerken dagelijks met angstige zorg, want hieraan is allerlei bijgeloof verbonden.

Het bijgeloof speelt nog altijd eèn groote rol in het leven der Hindu's. Vooral erkent hij de betrekking der sterren tot het menschenleven, en hierdoor wordt het verklaarbaar, dat aanzienlijke familiën een Brahmaan als astroloog bij zich aan huis hebben. De Hindu zal nooit een belangrijke beslissing nemen, zonder vooraf de sterren te hebben geraadpleegd. Talrijk zijn de verschijnselen in het dierenleven, die geluk of ongeluk, gunstige of ongunstige tijden voorspellen.

Het geven van aalmoezen wordt in het Brahmanisme als een hoogst verdienstelijk werk beschouwd. De weldaden der Hindu's bestaan in het onderhouden van Brahmanen, pelgrims en heiligen, in het bouwen van „choultry's" (rustplaatsen) tempels en bruggen, in het planten van boomen, het aanleggen van wegen en het voorzien der reizigers van water, door bronnen te graven, enz.

Als een Hindu aalmoezen geeft, doet hij dat alleen aan lieden uit zijn eigen kaste of een hoogere; dat een Paria een aalmoes gegeven wordt, hoezeer hij het noodig mag hebben, komt zoo goed als niet voor. Zoo wordt zelfs het weldoen begrensd door de kasten-afscheiding.

De Hindu's verbranden hun dooden. Vóór het lichaam verbrand wordt, zalft men het in met gesmolten boter. Vervolgens wordt het nabij het water gebracht; hier bouwt de familie een brandstapel, en de overblijfselen van het lijk worden vervolgens veelal in de Ganges gestrooid of op een open vlakte neergelegd. Bij de meeste stammen heeft verbranding plaats, terwijl ongehuwden en kinderen ook bij enkele begraven worden.

Het is moeielijk, een onbevooroordeelde meening over de moreele eigenschappen van de Hindu's te bezitten. Als men weet, dat hun tempels vele voorstellingen bevatten, die op het geslachtsleven betrekking hebben, dat de phallusdienst hier bestaat, zou men allicht aan een zedelijk verdorven geslacht denken. Doch het moet in hen geprezen worden, dat de voorstelling van dit alles geen buitengewonen indruk van onwelvoegelijkheid maakt, zoolang men er niet mede op de hoogte is. Dit moge een negatieve lof zijn, de aanstootelijkheid hunner voorstellingen wordt er door verzacht. Over 't geheel valt te zeggen, dat de zedelijkheid der Hindu's tegenwoordig hooger staat, dan men uit de voorstellingen in beelden en afbeeldingen zou afleiden. De spreuk der Indiërs: „Yatha devas, Thatha bhaktah", d. i. „zooals de god is, is ook de aanbidder", kan bij dit volk met vele afgoden gelukkig niet toegepast worden; de bevolking is beter dan haar goden, zegt Balfour.

In het huiselijk leven wordt de Hindu geschetst als zachtaardig, niet twistzoekend, eenvoudig, eerbiedig tegenover zijn meerderen en autoriteiten, met liefde voor kennis en waarheid, ijverig in het beroep, zuinig, matig en kuisch. Hoewel de wet het veroorlooft, neemt hij over 't geheel slechts één vrouw.

* * *

De Hindu's hebben talrijke feesten, die nauwkeurig in den almanak worden opgegeven. Hiertoe behooren: Tithi Tatwa, Tithi Kritya, Brataika, Kala Nirnaya e. a. Hoewel deze feesten over 't geheel in Indië met elkander overeenkomen, wijken zij

toch in bijzonderheden in de onderscheidene districten van elkander af. Dit is ook het geval, wat betreft den tijd, waarop zij gevierd worden. Deze feesten hangen in 't algemeen af van den loop der zon. Het feest „Uttaråjana" begint met den eersten der Magha, (zonnemaand) de intrede der zon in het teeken van den Steenbok. Volgens onze ephemeriden is dat op 27 December het geval, volgens die der Hindu's op den eersten van hun jaar, dat ongeveer met 12 Januari samenvalt. De eigenlijke elementen der feestelijkheid bestaan in de verheerlijking der Makara Sankranti of van het treden der zon in het teeken van den Steenbok, van het herrijzen der zon. Dit feest wordt zoowel door het geheele volk in het openbaar als in de familiekringen gevierd. Dan worden aan de voorvaders van het geheele menschengeslacht, als ook van iedere familie, offers gebracht, waarbij zich de offers aan de algemeene goden aansluiten. Deze feesten worden onder de leiding der familiepriesters in den kring van het gezin gevierd. Een hoofdvoorwerp der offers zijn de zaden der „Sesamum orientale", òf alleen, òf met melasse gemengd, alsdan „Tiliia" geheeten. Ook worden koeken, uit rijst en suiker gebakken, den goden voorgezet, om daarna door de huisgenooten te worden gegeten. Een deel van deze verzendt men aan familieleden en vrienden als teeken van achting en liefde, in fijn linnen, zijde of fluweel gewikkeld, al naar het vermogen van den schenker. Aan deze huiselijke feesten, die het gevoel van vreugde over den terugkeer der zon uitdrukken, sluiten zich de openbare algemeene feestelijkheden aan, die in de districten veel van elkander afwijken.

De geheele maand Mágha is aan Vishnu gewijd, aan wien eveneens, evenals aan de zon, dagelijks offers gewijd en gebeden gericht worden. Bij het wintersolstitium (zonnestilstand) wordt het baden in den mond der Ganges als bijzonder verdienstelijk beschouwd. Daarom verzamelen zich in dien tijd een groot aantal lieden aan de Ganga-Sagra, den mond der Hugli-arm. De eerste feestelijkheid bestaat in een zoenoffer aan den Oceaan, terwijl men verschillende gaven onder korte gebeden in den riviermond werpt. Deze zoenoffers bestaan in kokosnoten, vruchten en bloemen. Het meest gebruikelijke offer is dat der vijf gemmen, „Pancha ratna": een parel of een diamant, een smaragd, een topaas, een stuk kokosnoot, een arekanoot en een stuk van een door een Brahmaan gedragen kleed. Deze voorwerpen worden in linnen gewikkeld en in den riviermond of den Oceaan geworpen. Vroeger werden hier zelfs kinderen geofferd.

Op den eersten dag van het feest moeten de verzamelden zoowel vroeg in den morgen als des middags baden; eenigen scheren het hoofd na het bad, en velen, wier ouders in den loop des jaars stierven, nemen deel aan de doodenfeesten of „Shradda". Na het bad begeven zich de pelgrims naar den in de nabijheid liggenden tempel van Kapila, een goddelijk wezen, een der incarnaties van Vishnu. Een mythe verhaalt, waarom Vishnu zich hier in menschengedaante vertoonde. Ook de tweede en derde dag worden op die wijze doorgebracht, in aanbidding der „Ganga" en vereering der Kapila. Hiermede zijn de openbare feesten van het wintersolstitium gevierd.

* * *

In het historisch verloop der Indische toestanden vertoont zich een zekere traagheid en onderworpenheid als karakter der bevolking. Het groote en rijke Indië, met een oude beschaving, heeft nooit een groot wereldrijk gevormd, maar was in de oudheid gesplitst in talrijke staatjes en later meestal onderworpen aan vreemden, zelfs tot onzen tijd. Er bestaat een gemis aan energie, aan ondernemingszucht, die naar het oosten en zuiden toeneemt en tot apathie overgaat. Zooals uit het bovenvermelde valt af te leiden, heeft de Indiër meer negatieve dan positieve deugden. Hij kan verdragen en ontberen en bezit een zekere weekheid, die evenwel sommige uitingen van wreedheid niet buitensluit. De hardheid ten opzichte van zijn medemenschen staat in scherpe tegenstelling tot zijn zachtheid en liefde voor de dieren. Krijgshaftige volken vindt men nogal in noordelijk Indië; de eens ridderlijke kaste van de Dravidasche Naïr's, in het zuiden, is tegenwoordig tot politie-dienaren gedaald.

Het kan niet ontkend worden, dat de overweldigende natuur met haar overvloed van gaven, alsmede het zachte klimaat, aan den eenen kant verslappend op de Indiërs gewerkt heeft, en er dus toe bijdroeg, om de energieke levenskracht der Ariërs te

doen verdwijnen. Doch daarnaast heeft die omstandigheid het natuurgevoel ontwikkeld, of misschien juister: wijl dat natuurgevoel aanwezig was, kon de natuur grooter invloed op de bewoners uitoefenen. Dat natuurgevoel blijkt ook uit de groote gedichten der Indiërs, uit hun rijkdom aan beelden. Evenwel de kracht der oude liederen verdween met de verzwakking des volks, en toen het Sanskriet tot een doode taal afdaalde, die slechts door een klein gedeelte der bevolking gesproken werd, was hiermede ook de klassieke litteratuur aan de meerderheid onttrokken. De dochtertalen van het Sanskriet (zie pag. 198) hebben lang weinig nieuws geleverd op litterarisch gebied en de Dravida-talen evenmin.

Eerst in den laatsten tijd heeft er een herleving der Indische letterkunde plaats; de nieuwe talen des volks (zie pag. 197) worden verrijkt met de schatten der Indische klassieken. Vooral het Bengali wordt daardoor bevoorrecht. Doch de Indische schrijver Bankon Tschandra Tschattarji (1838—1894) heeft door zijn romans en novellen, die een uitgebreiden kring van lezers vonden, het Bengali tot eigenlijke schrifttaal verheven.

De beeldende kunst der Indiërs, hoewel niet zonder smaak en zelfs met rijkdom van vormen, mist datgene, wat de Grieksche kunst zoo verheft en ook de Egyptische kunst groot maakt, nl. de diepere studie der natuur in het menschelijk lichaam. Zuid-Indië staat hierin nog bij Noord-Indië achter. Er is in de vormen iets schematisch; bij de gezichten vergenoegt men zich den totaal-indruk weer te geven, zonder op den loop en de werking der spieren te letten. Hierdoor wordt een volheid voortgebracht, die geen kracht openbaart, maar meer als weekheid beschouwd moet worden. Aldus ziet men niet het individu, spreekt niet het natuurlijk karakter, maar heeft men vormen zonder inhoud. Zorgvuldiger dan het lichaam, zijn de versierselen afgebeeld. Ook die kunst is een uiting van het geheele karakter der Indiërs.

Het kastenwezen in Indië.

Het kastenwezen beheerscht nog altijd het geheele maatschappelijke leven in Indië; hierdoor wordt alles in vaste banden geklonken. In zijn wezen bestaat het oude kastenwezen nog ongerept, hoewel het door het toenemend verkeer veel is verzacht in zijn strengheid. Zoo ziet men den Brahmaan in de spoorweg-coupé derde klasse gemoedelijk naast den Sudra plaats nemen, daar zijn middelen hem zelden veroorloven, tweede klasse te reizen.

Het kastenwezen in Indië is een der moeielijkst verklaarbare instellingen, waaromtrent in Europa veelal onjuiste voorstellingen bestaan. Wij volgen in dezen de nieuwere voorstellingen, gedeeltelijk in een artikel van Prof. Pischel uitgesproken.

Het woord *kaste*, van het Portugeesche *casta* (= soort, stam), werd door de Portugeezen bij hun komst in Indië, in 1498, gebruikt, om daarmede de eigenaardige indeeling van het volk, die zij er vonden, aan te duiden.

Volgens de leer der Indische wetboeken, vooral dat van *Manu* en *Yajñavalkya*, (spr. Yadschnavalkja), waaruit de priesterlijke invloeden spreken, was het volk vanouds ingedeeld in vier klassen, die in het Sanskriet met *varna*, d. i. *kleur*, werden aangeduid: de *Brahmanen*, *Kshatria's*, *Vaiçja's* en *Sudra's*, die respectievelijk standen van priesters en geleerden, van krijgslieden en van veehouders en landbouwers, van kooplieden, enz. aanduidden.

Deze standverschillen dagteekenen, zooals wij reeds vroeger in het licht stelden, van de aankomst der Ariërs in de vlakten van Indus en Ganges, waar zij op andere volken met donkerder huidkleur stuitten, die zij onderwierpen of verjoegen. Terwijl zij zichzelf *Ariers*, *Arja's* of *Aryas*, d. i. heeren, noemden, werden de inboorlingen als *Dasas*, d. i. slaven, aangeduid, en de Rigveda onderscheidt *aryo varnah* en *daso varnah*, de kleur der Ariërs en de kleur der Dasas. Men vindt hier dus reeds de uitdrukking *varna*, die later voor de indeeling des volks in vier klassen gebruikt werd, en welke indeeling in den oudsten tijd werkelijk berustte op verschil in huidkleur. De met den naam *varna* uitgedrukte onderscheiding was derhalve oorspronkelijk een ethnisch verschil. Met *aryo varnah* duidde men de gezamenlijke Ariërs aan, met *daso varnah* de gezamenlijke onderworpen stammen, de inboorlingen. Zooals in de Rigveda *Arya* en *Dasa* tegenover elkander gesteld werden, geschiedde dit later met *Arya* en *Sudra*.

Al vormden de Ariërs een ethnische eenheid tegenover de Sudra's, onderling stonden echter ook de Ariërs niet gelijk. Reeds in de Rigveda vindt men genoemde collectieven: *Brahmanen*, *Kshatria's* en *Vaiçja's* als aanduiding van streng afgescheiden standen, en deze namen kwamen niet alleen in de geheele Brahmaansche litteratuur, maar ook in die der Buddhisten en Jaina's voor, bij de Buddhisten met deze karakteristieke afwijking, dat steeds de Kshatria's eerst genoemd worden, en niet de Brahmanen, zooals in de Brahmaansche litteratuur. Dat dit den werkelijken toestand niet alleen in de Buddhistische, maar ook in de Brahmaansche landen weergeeft, is zeker. De Brahmanen waren als opperpriesters en als astrologen bij de koningen onontbeerlijk, doch zonder de goedgunstigheid en genade der koningen konden zij niet leven. In de praktijk was steeds de Kshatria de eerste man in den staat en het *Kshattram* de eerste stand. Dat Brahmaansche bronnen zichzelf het eerst noemden, deed aan die praktijk geen afbreuk.

Die oude indeeling in vier *varna* is echter niet in den zin als *kasten* op te vatten. De breede volksmassa's als de Vaiçja's en de Sudra's, met zulke verschillende bezigheden, kunnen niet als afgesloten eenheden beschouwd worden. Wel vormen nog tegenwoordig de Brahmanen een afgesloten kaste, maar van de Kshatria's en Vaiçja's als kaste is geen spoor meer te ontdekken. Waren deze afgesloten kasten geweest, dan zouden zij niet zoo spoorloos verloren zijn gegaan. Het aannemen van vier kasten verklaart derhalve de toestanden niet. De genoemde indeeling des volks wijst op *standen*, voor welke wel huwelijken van den eenen stand met den anderen verboden waren of zondig genoemd werden, maar welke vermengingen toch plaats vonden. Zoo ontstonden er wel gemengde klassen, maar ook uit deze is de ontwikkeling van het eigenlijke kastenstelsel niet te verklaren. Daarenboven waren die standen geenszins aan enkele beroepen verbonden. Wel werden volgens de oude wetboeken de Brahmanen als priesters en geleerden genoemd, doch uit nood konden zij zich ook met andere beroepen bezighouden, en in ouden tijd vindt men, evenals heden, tal van Brahmanen, die allerlei beroepen uitoefenen, zonder dat daarmede het verlies der kaste gepaard ging. Reeds in de Sanskriet-litteratuur komen zij voor als kooplieden, handwerkslieden van allerlei aard, landbouwers, artsen, herders, tooneelspelers, zangers, hondentelers, als temmers van olifanten, ossen, paarden, kameelen, enz. Ook konden zij lijkdragers zijn, of zelfs dieven van professie. Zulke Brahmanen mochten wel niet de maanoffers brengen, maar zij bleven in hun kaste.

Omgekeerd leert de geschiedenis ook, dat de Sudra's zich tot heerschers des lands wisten op te werken. Een der machtigste vorsten van Indië, Candragupta, was een Sudra. Ook dit geven de wetboeken toe, hoewel zij waarschuwen tegen het verblijf in een land, waar de vorst een Sudra is.

Dat alles leidt tot het besluit, dat de tegenwoordige kasten-indeeling niet uit de vier oude standen of klassen der wetboeken kan zijn voortgekomen. De naam *varna* is eerst later ten onrechte voor „kaste" gebruikt. Oorspronkelijk was *varna* enkel de uitdrukking voor tegenstelling in ras en bestonden er slechts twee *varna*, en later werd die uitdrukking *varna* ook op de afzonderlijke *standen* der eerste varna, nl. die der Ariërs toegepast. Eindelijk werd *varna* ten onrechte gebruikt voor de eigenlijke *kasten*, en zoo werden de *standen* der oudheid met de *kasten* verward.

De *kasten* toch bestonden reeds van den aanvang af *naast* de *standen*, en droegen den technischen naam *jati*, nog tegenwoordig *jāt*. *Jati* beteekent letterlijk „geboorte", later dat, wat men door zijn geboorte wordt, de plaats, die men door zijn geboorte in de maatschappij inneemt. In dien zin wordt het meest voor gemengde kasten gebruikt, die men zelden *varna* noemt.

Wat verstaat men nu onder een Indische *kaste*? Senart geeft daarvan de volgende bepaling: Een Indische kaste is een afgesloten vereeniging (gild) met zelfstandige, uit de oudheid overgeleverde organisatie, en waarvan het lidmaatschap erfelijk is en dus door geboorte bepaald wordt, terwijl de leden in den regel hetzelfde erfelijk beroep uitoefenen en zich door bepaalde wetten op het huwelijk, spijzen, onreinheid, enz., van andere vereenigingen onderscheiden en afzonderen. De leden der kaste komen onder een hoofd of raad bijeen, om feesten te vieren of voor andere gelegenheden, en over de medeleden wordt daarbij een jurisdictie uitgeoefend, waarbij tot

uitsluiting uit de kaste kan worden besloten, terwijl ook na boete wederopneming in de kaste kan plaats hebben.

In deze woorden wordt het duidelijkst het karakter der kasten omschreven. De kasten zijn derhalve zeer oude corporaties, en de namen van vele der tegenwoordige kasten, vooral van de aanzienlijkste, vindt men reeds vroeg in de Sanskriet-litteratuur.

De kasten zijn door onderscheidene wettelijke voorschriften van elkander gescheiden. Het meest ingrijpend zijn de wetten, die op huwelijk, op spijzen en op verontreinigingen betrekking hebben. De oude wetboeken schrijven voor, dat uit een huwelijk alleen dan kinderen van gelijke geboorte kunnen voortkomen, als de vrouw uit denzelfden stand is als de man. Trouwt de man met een vrouw van lageren stand, dan volgen de kinderen den oorspronkelijken stand der moeder en bezitten zij niet het volle erfrecht. Dit beginsel geldt tegenwoordig nog voor alle echt Indische kasten.

Binnen een kaste ontstaan ook niet zelden nog weder groepen, welker leden niet onder elkander huwen en zoo weder een kaste op zich zelf vormen. Zoo is volgens Nesfield de Brahmanen-kaste in de noordwest-provinciën in op zijn minst 40 verschillende kasten verdeeld, die alle niet onder elkander huwen. Juist de kaste der Brahmanen, die overal in Indië haar privilegiën en rechten als eerste kaste wist te handhaven, is in een groot aantal onderkasten verdeeld, die niet zelden vijandig tegenover elkander staan. Elke kaste of onderkaste is weder in een aantal onderafdeelingen gesplitst, in het Sanskriet en ook tegenwoordig nog dikwijls *gotra*, doch thans meer in jongeren vorm *got* genoemd. De *gotra* vormen weer binnen de kaste of onderkaste een nauwer gemeenschap, welker medeleden elkander als broeders en zusters beschouwen en die daarom niet onder elkander huwen. Terwijl aldus de kasten en onderkasten *endogamie* (huwelijken binnen hun kringen) als regel hebben, vindt men bij de kleinere kringen der *gotra* exogamie (huwelijken buiten den kring).

Van niet minder beteekenis zijn de spijswetten. Niemand mag spijzen gebruiken, die bereid zijn of ook maar aangeraakt werden door leden van lagere kasten, en niemand kan met lieden uit lager kasten samen eten, zonder zich te verontreinigen. Zelfs de meest verachte kasten volgen dezen regel. Tot de laagste kasten behooren de straatvegers. In Pandzjab zijn de *Cuhra's* belast met den reinigingsdienst. Zij maken de huizen en dorpen schoon, vegen den koemest bij elkander, welken zij tot koeken vormen en hoog opstapelen, en helpen bij het drijven van het vee van dorp tot dorp. Zij zijn ook dorpsboden en werken met den ploeg op het veld. Deze menschen nu maken aanspraak op het vleesch van alle gestorven dieren met ongespleten hoeven. Doch ook een andere kaste in Pandzjab houdt zich met het vegen bezig, nl. die der *Dhanaks*. Dezen onderscheiden zich van de Cuhra's hierin, dat zij niet de menschelijke excreties wegbrengen, en verder in de dorpen weven. Geen lid van een dezer beide kasten nu, van de Cuhra's noch van de Dhanak's, zou datgene eten, wat een lid uit een andere kaste overgelaten heeft; hierdoor zou bijv. de Cuhra het bewijs leveren, dat hij zich gelijk achtte met den Dhanak of omgekeerd. Daarentegen eten beiden de overblijfselen van het voedsel van personen uit alle hoogere kasten. Dat van de kaste der Sansi's, een rondtrekkende stam, die van jacht leeft en aas eet, eten zij niet.

De Sansi's nemen tegen betaling menschen van alle kasten in hun kringen op, uitgezonderd de *Dehds* en *Mhangs*, leerbewerkers, die ook anderen lageren dorpsarbeid verrichten en in tegenstelling met de Cuhra's het vleesch van alle dieren met gespleten hoeven eten. Alleen het door een Brahmaan bereide voedsel kunnen, met weinige uitzonderingen in Noord-Indië, alle andere kasten eten zonder verontreinigd te worden, terwijl de Brahmaan geen spijs aanraakt, die door iemand uit een andere kaste bereid is. Zeker een bewijs van het hooger standpunt, dat de Brahmanen zich hebben aangematigd.

Het eten met iemand uit een lagere kaste van de spijs, door dezen bereid, is een misdaad, welke met uitwerping gestraft wordt. Een groote rol in deze spijswetten vervult van oudsher het water. Tegenwoordig worden in het grootste gedeelte van Indië de kasten in twee categorieën gescheiden, nl. in die, van welke men water mag aannemen, en zulke, welker aanraking ook het water verontreinigt.

Buitengewoon groot en naar kaste en provincie afwisselend is het aantal spijswetten. Den Brahmanen is vanouds het gebruik van alkohol en van vleesch verboden; anderen kasten wordt de onthouding alleen als verdienstelijk gepredikt. Van het

plantenvoedsel worden bovenal knoflook en uien gemeden. Algemeen verboden is het gebruik van rundvleesch, dat aan geen enkele kaste is toegestaan. Tegenwoordig eten alleen de Brahmanen in Kaschmir vleesch, nl. hamel- en geitenvleesch, alsmede visschen; de leden van alle andere kasten zijn strenge vegetariërs.

Bijna elke kaste onderscheidt zich van de andere door een spijsverbod, welk voorschrift met de meeste angstvalligheid wordt opgevolgd en welks overtreding verontreinigend geldt. Verontreinigend is ook de aanraking van lager, of zelfs het zien van menschen uit verachtelijke kasten. Dezen is het niet geoorloofd, midden in het dorp te wonen; zij moeten buiten het dorp hun woning opslaan en mogen aan de gemeenschappelijke maaltijden van het dorp niet deelnemen.

Over de Pulaya's van Travankore zegt een bericht van 1850: „Hun aanraking en zelfs hun nabijheid wordt als verontreinigend beschouwd; zij staan met hun lichaam en leven ter beschikking van hun heer, die hen als vee koopt en betaalt, hen tuchtigt, mishandelt en zelfs mag dooden." En hoewel de wet deze gruwelen doet eindigen, ligt de opheffing der lagere standen toch niet in haar macht. Op vele streken mogen de Pulaya's nog tegenwoordig niet den openbaren weg gebruiken; op andere plaatsen moeten zij zich bij de nadering van een lid eener hoogere kaste in het struikgewas verbergen. Als zij aangesteld zijn, om aan den weg te arbeiden, dan moeten er teekens aangebracht worden, om leden van andere kasten te waarschuwen voor hun tegenwoordigheid. Het bezoek der markten is hun verboden; hun hutten mogen zij niet nabij de openbare wegen bouwen. Als zij iets koopen willen, leggen zij het geld op eenigen afstand neer en roepen zij luide, wat zij begeeren. Zelfs den zendelingen is het niet gelukt, verandering te brengen in deze toestanden; alleen hebben zij door voorbeelden bewezen, dat uit die verachte menschen bij betere opvoeding en levensomstandigheden even bekwame en eerlijke werklieden zijn te vormen als uit de andere kasten in Indië.

Zoo oefenen de sociale verhoudingen des volks door het kastenwezen een grooten invloed op het uiterlijk en de ontwikkeling der bevolking van Indië. Hierdoor is het bij de vele kasten dikwijls een moeielijk op te lossen vraag, of men bij een volksgroep aan een afzonderlijken stam, een ras-overblijfsel of een kaste moet denken. Ook de statistiek der volkstellingen heeft dikwijls willekeurigheden begaan bij het bepalen van kasten tot eenig ras.

De kaste vereenigt niet enkel menschen van hetzelfde beroep of bedrijf, hoewel in den regel een bepaald bedrijf of beroep in een familie erfelijk is. Wij wezen er reeds herhaaldelijk op, dat de Brahmanen allerlei beroepen uitoefenen, zoowel vroeger als thans. Men vindt zelfs op dit oogenblik een klein aantal, die zich met het priesterschap bezighouden; men vindt onder hen zoowel kooplieden van allerlei aard, als ingenieurs, soldaten, beambten, landbouwers, enz.

Hoe ondergeschikt daardoor hun beroep ook mag geworden zijn, toch hebben de Brahmanen hun hoog standpunt boven de andere kasten niet prijsgegeven, en zij hebben dat onder de Britsche overheersching ook bewaard, hoewel de belangrijke bron van inkomsten, die zij van bepaalde vorsten vroeger verwierven, thans verdroogd is.

Door die verschillende beroepen is de kaste der Brahmanen ook weder in vele onderafdeelingen of onderkasten verdeeld. Terwijl over 't geheel 10 groote afdeelingen der Brahmanen worden aangenomen (vijf ten noorden en vijf ten zuiden van het Vindhya-gebergte), gaat de indeeling toch inderdaad veel verder. Sherring heeft in zijn geleerd werk over de stammen en kasten der Hindu's niet minder dan 1886 klassen van Brahmanen onderscheiden. De bijna 15 millioen Brahmanen vormen aldus tallooze kleine corporaties of gemeenten, die streng van elkander zijn afgescheiden, wier leden niet met die van andere kasten huwen en die zelfs niet met elkander eten.

Ook bij de andere kasten vindt men een dergelijke splitsing in onderafdeelingen, veel overeenkomend met de beroepen, waardoor ook hier elke corporatie of onderkaste eigen aanzien tracht te bevorderen.

De stand der Kshatria's moet wel in 590 afdeelingen versnipperd zijn. Daartoe hebben ook de vermengingen veel bijgedragen. Het verbod omtrent huwelijken tusschen leden der verwante onderkasten werd niet streng nagekomen. Uit politieke gronden werden soms volken van niet-Arische afkomst in een hoogere kaste opgenomen. Hierdoor is een vermenging ontstaan, ondanks de schijnbare

afscheiding der kasten. De Brahmanen zijn in dezen wel het zuiverst gebleven, doch evenmin zuiver van Arisch bloed.

De kaste der *Camar's* omvat, zooals de beteekenis van dezen naam in het Sanskriet aanduidt, „lederarbeiders"; schoenmakers, zadelmakers, enz., behooren hiertoe. Doch in oostelijk Pandzjab houdt deze kaste zich ook met den landarbeid bezig; zij maaien het gras, hakken hout, verrichten nachtwachtdiensten, bestrijken de huizen met klei, enz. Vooral de lagere kasten hebben geen afgesloten beroep, maar verrichten allerlei soort van arbeid, als die niet beslist door de kaste-regels is buitengesloten. Voor andere kasten is een bepaald beroep zoo karakteristiek geworden, dat de leden daarvan niet afwijken.

Twee der eigenaardigste en onontbeerlijkste kasten zijn die der *Dhobi* of wasschers en der *Napit* of barbiers. Geen Indiër, zelfs niet een uit de lagere kasten, zal zijn kleederen zelf wasschen. Dit onreine bedrijf verricht de Dhobi, die met een reeds in de Sanskriet-litteratuur spreekwoordelijk geworden ezel rondrijdt, de vuile wasch verzamelt, in rivier of vijver wascht en alles schoon weer aflevert. De Ḍhobi mag niet in een tempel treden, daar hij onrein wordt geacht.

De *Napit* is niet alleen gewoon barbier, maar tevens een soort van heelmeester; hij speelt een groote rol in verschillende ceremoniën, bij geboorte, bruiloft en sterven. Een invloedrijke kaste vormen de *Kayasth*, de kaste der schrijvers, die beweren, dat zij van de Kshatria's afstammen. In Bengalen en in de noordwest-provinciën zijn zij talrijk; zij zijn regeerings-schrijvers, doch bekleeden ook hoogere betrekkingen.

Evenmin als het bedrijf is de religie een bepaald kenmerk van de kasten. Evenwel ligt het in den aard der zaak, dat in den regel de leden eener kaste een zelfden godsdienst erkennen. Ook bestaan er kasten, die op religieuse grondslagen rusten. Doch de religie alleen is geen hindernis voor de opneming in eenige kaste. Brahmaansche Indiërs van alle sekten, Jaina's en Mohammedanen leven vreedzaam naast elkander. De Brahmanen hebben echter een reeks van eigenaardige gebruiken, die van hen zijn uitgegaan, tot gewoonten gemaakt. Hiertoe behoort de zede der kinderhuwelijken (zie pag. 208 en 209), het verbod van het huwelijk eener weduwe, het leviraats-huwelijk (het huwelijk tusschen een vrouw en den broeder van haar overleden man), de weduwen-verbranding in de hoogere kasten. Wij hebben reeds gezien, dat de Britsche wetgeving hieraan perken gesteld heeft (zie pag. 180).

* * *

Aan het hoofd der kaste staat een voorzitter, die in de onderscheidene deelen des lands verschillende namen draagt. Deze waardigheid duurt levenslang en is erfelijk in de familie. De voorzitter heeft bepaalde eererechten, heeft aandeel in verschillende inkomsten en is vrijgesteld van sommige belastingen. Hij roept de kaste op tot de vergadering, welke hij leidt; hij beslecht geschillen en heeft bij huwelijks- en begrafenisplechtigheden de leiding. Een raad, Pañcayat, de „vijf lieden" geheeten, waartoe de aanzienlijkste leden der kaste geroepen worden, staat den voorzitter bij. De voorzitter heet in het Sanskriet *mukhya* d. i. de eerste, het hoofd, of *mahattara*, *mahattama*, de grootste, het opperhoofd. De eigenlijke beslissing in vele gevallen berust bij de geheele kaste. Vroeger was de macht, die de kaste over haar leden uitoefende, grooter dan tegenwoordig; thans kan de kaste in hoofdzaak nog oordeelen en vonnissen over de overtredingen van de gebruiken en rechten der kaste. De hoogste straf hiervoor is de uitwerping uit de kaste, wat gelijk staat met burgerlijk dood verklaren. Zoo iemand wordt in geen andere kaste opgenomen. Wanneer de ongelukkige, die hiertoe veroordeeld wordt, zich niet van het leven berooft, blijft hem niets anders over, dan zijn land te verlaten, zich elders te vestigen, waar niemand hem kent, en zich daar als lid eener kaste uit te geven, wat kan gelukken. Ook kan hij zijn huisgezin verlaten, in een geestelijke orde treden, om als monnik van de wereld afgestorven te leven, of wel Mohammedaan worden. De uitwerping uit een kaste wordt symbolisch voorgesteld door het omstorten of breken van een aarden watervat. Ook kan wederopneming in de kaste geschieden, nadat de schuldige geboet heeft en zich aan deemoedige gebruiken heeft onderworpen. Tot boete werd o. a. opgelegd, dat de schuldige tot de knieën in de aarde werd gegraven; dat hem het haar werd afge-

schoren, terwijl gebeden en bezweringsformules over hem werden uitgesproken. Vervolgens moest hij tot reiniging een mengsel der vijf heilige stoffen slikken: gesmolten boter, geronnen melk, honig en twee soorten van koemest, en eindelijk naar vermogen boete betalen. Evenwel wordt de wederopneming dikwijls geweigerd, vooral in de hoogere kasten.

Bij al de vastheid der kasten kent men toch voorbeelden, dat bepaalde klassen zich een kaste-verheffing aanmatigden. Zoo wisten de goudsmeden te Madras, die zich tegen de Brahmaansche heerschappij verzetten, zelf Brahmaansche rechten te verwerven; die kaste verdeelde zich te Madras in een rechter- en linkerzijde. De kaste der Datta's, een deel der schrijverskaste in Bengalen, wist zich een rang te verwerven, volgende op de Brahmanen. Dergelijke voorbeelden van kastenverheffing vindt men meer.

Sommige volken van Indië zijn van het kastenstelsel vrij gebleven. Gedeeltelijk moet dit als een reactie tegen de vele afscheidingen beschouwd worden, doch ook kon de algemeen lage levensstand van een volk de kasten-onderscheiding onmogelijk maken. De Paria-volken o. a. kennen geen kasten-onderscheiding. Doch ook bij grootere volken, als de Gond's, Bhil's en Mhair's van Centraal-Indië komen geen kasten voor. Dit zijn allen volken, die in talrijke stammen onder door henzelf gekozen aanvoerders staan, of door een gekozen raad worden geregeerd. In enkele gevallen hebben zij zich als krijgslieden hier gevestigd en zich daarbij niet met de onderworpen oorspronkelijke bevolking tot een organisatie vereenigd.

* * *

Waaruit de Indische kasten zijn voortgekomen, valt moeielijk te zeggen. Wel is het opmerkelijk, dat geen ander land instellingen bezit, welke met de Indische kasten overeenkomen. De kasten zijn uitsluitend Indische instellingen, uit de levensbetrekkingen, religieuse en levensbeschouwingen der Indische volken voortgekomen. Noch de standen in Egypte, noch de groepeeringen der bevolking, welke men op Madagaskar, Peru of Abessinië meende te vinden, komen met de Indische kasten overeen.

De standen in het oude Indië, uit rasverscheidenheid ontstaan en door de levensomstandigheden ontwikkeld, waren misschien factoren, die tot de vorming van kasten bijdroegen, maar hieruit hebben de kasten zich niet gevormd. De eigenlijke kasten zijn geen uitsluitend product van rasverscheidenheid.

In de Indische volksgeschiedenis vindt men sedert de oudheid een verschijnsel van afzondering in kleinere gesloten groepen. Zoo ver men de geschiedenis kan nagaan, berust er de staat op de dorpsgemeenschap. De afzonderlijke dorpen vormden ieder een op zichzelf staand geheel, met een schout aan het hoofd, die de lagere rechtspraak uitoefende en belasting inde, met een dorpspriester, dorps- en handwerkslieden, enz. Hoewel in enkele Brahmanendorpen de Brahmanen allerlei bedrijven uitoefenden, was het toch natuurlijk, dat menschen, die hetzelfde vak beoefenden, zich nauwer aaneensloten. Zoo ontstonden dorpen met bepaalde beroepen. In de oude Buddhistische litteratuur wordt gesproken over dorpen van timmerlieden, smeden, pottenbakkers, enz. Ook spreekt die litteratuur reeds van vereenigingen of gilden van kooplieden, soldaten, tooneelspelers, ja, zelfs van roovers en dieven. Het aantal dier vereenigingen was buitengewoon groot en wisselde af. Uit dergelijke vereenigingen, welke zich nader verbonden, en elementen uit de Indische standsbeschouwingen, philosophie en religie opnamen (spijswetten enz.) ontstonden de kasten. Het werden gildeachtige corporaties, zonder beslist aan het bedrijf gebonden te zijn, waarop de Indische toestanden, geschiedenis en religie hun stempel drukken. De leer der zielsverhuizing, die het lot van ieder mensch op aarde laat afspelen, was van invloed op de ontwikkeling der kasten, omdat hierdoor volgens geboorte de rang werd bepaald, dien ieder in het leven onveranderlijk zou innemen. De godsdienststelsels van Indië hebben daardoor het kastenwezen niet aangetast, en ook Buddha kantte er zich niet tegen, zooals ten onrechte soms vermeld wordt. De leer van dezen hervormer had geenszins een sociaal karakter (zie pag. 181); alleen verklaarde hij de kasten voor gelijkwaardig en bestreed zijn leer den hoogmoed der Brahmanen, die zich als de eerste en beste kaste beschouwden. Buddha wilde de kasten-indeeling niet aantasten,

doch beschouwde de geboorte uit eenige kaste niet als een beletsel voor de verlossing uit het lijden dezer wereld, die zijn religie zou brengen.

Zoo bleven de kasten tot op dezen tijd in stand, en al werden de vormen ook iets verzwakt, al heeft de Britsche heerschappij iets gedaan, om de toestanden in menig opzicht te verbeteren, toch blijft het kastenwezen de Indische maatschappij beheerschen.

LITTERATUUR OVER DE KASTEN EN DER INDIËRS.

STEELE. The Law and Custom of Hindoo Castes within the Dekhan Provinces. London, 1868.
SHERRING. Hindu Tribes and Castes, Calcutta, 1879.
KITTS. Compendium of Caste and Tribes, found in India. Bombay, 1883.
NESFIELD. Brief View of the Caste System of the North. Western Provinces of Oudh. Allahabad, 1885.
RISLEY. The Tribes and Castes of Bengal. Calcutta, 1891.
BARNES. Census of India 1891 and General Report. London, 1893.
SENART. Les castes dans l'Inde. Les faits et le système. Paris, 1896.
PISCHEL. Kasten. (Handwörterb. der Staatsw. 1897.)

HOOFDSTUK XX.

VERDERE TOESTANDEN EN DE REGEERING VAN INDIË.

Britsch-Indië is voor het grootste gedeelte een tropisch landbouwland. De hoofdcultuurplanten zijn de volgende, waarbij wij in millioen acres opgeven de oppervlakte, die zij in 1895—96 innamen in het geheele gebied: *Rijst* (69,1), *tarwe* (18,5) *andere granen als voedsel* (84,2), *suikerriet* (2,9), *thee* (0,406), *katoen* (9,61), *oliezaden* (12,8), *indigo* (1,5) en *tabak* (1,1) Uit dit overzicht blijkt, dat de rijstbouw wel een eerste plaats inneemt. In Hindostan, Britsch Birma, Noordwest-provinciën, Centraal-provinciën, Oudh en Madras, wordt de rijstbouw op groote schaal gedreven en in Assam, Bengalen en Britsch Birma dient de rijst hoofdzakelijk voor het voedsel der Hindu's; verder naar het westen neemt ook gerst een belangrijke plaats in als voedsel, benevens groente. De rijst wordt tweemaal in het jaar geoogst en een groot aantal variëteiten van rijst worden verbouwd. Daar de opbrengst der rijst op vele plaatsen afhankelijk is van den regenval, volgen op droge tijden niet zelden misgewas en hongersnood, die hier vreeselijke gevolgen kan hebben.

Waar kunstmatige besproeiing kan aangebracht worden, is de rijstbouw het zekerst; dit geschiedt bovenal in het land aan de Ganges. De opbrengst der rijst in het Britsche gebied is zoo overvloedig, dat jaarlijks voor een aanzienlijk bedrag kan worden uitgevoerd, evenals van andere granen. De uitvoer bedroeg in het jaar, eindigende met 31 Maart 1871, voor de volgende producten in tien millioen ropijen: *Rijst* (11,9), *tarwe* (0,8), *ruw katoen* (12,9), *bewerkt katoen* (8,4), *opium* (8,0), *oliezaad* (8,0), *huiden* (7,0), *jute*, ruw (10,5), *jute*, bewerkt (5,2), *thee* (8,1), *indigo* (4,3), *koffie* (1,5), *wol*, onbewerkte (1,2). Deze cijfers wijzen ons in het kort reeds de beteekenis van Indië aan voor de levering van landbouwproducten op de wereldmarkt.

Het hoofdvoedsel der Indiërs is van planten afkomstig. Wel vindt men er veehouders, als de *Toda's*, die buffels houden en die naast vruchten en wat meel ook melk gebruiken, doch hun aantal is gering.

De landbouw is een hoofdbron van bestaan en beheerscht het geheele leven. Volgens de volkstelling van 1891 hielden zich 171.1 millioen, d. i. ± 60 pCt. der bevolking, bezig met den landbouw, en ruim 22 millioen met industrie. Indië is en blijft, zelfs ook bij de toenemende industrie, een boerenland in de eerste plaats. Onvermoeid bearbeidt de Indische boer het land, draagt den kleinen ploeg op den schouder naar den akker, waarmede hij ondiepe voren ploegt, terwijl hij door bemesting en op ervaring gegronde vruchtwisseling van den vruchtbaren bodem buitengewone opbrengsten weet te verkrijgen, en aldus veel aan den handel kan leveren. De bergstammen wijden aan de bewerking van den bodem niet zooveel zorg; zij werken enkel met den graafstok.

Naar de beteekenis der bevloeiing voor de gewassen onderscheidt men droge en natte. Van Nepal, met zijn uitgestrekte, terrasvormig aangelegde bouwlanden op de berghellingen, tot de zuidelijke heuvelstammen vindt men kunstmatige bevloeiing. De kanalen van Sind, de diepe bronnen van Pandzjab en Dekan, de vele tienduizenden vijvers in Karnatak, de veel verbreide bevloeiings-terrassen, zij zijn eeuwenoud. De verachte bergstammen dragen er veel toe bij, om deze te verbeteren.

De Indische regeering heeft zich sedert 1890 vooral ten taak gesteld, den landbouw op verschillende wijzen te bevorderen en te verbeteren. In elke provincie werd een openbaar departement van landbouw ingesteld, waar allerlei inlichtingen en adviezen

kunnen verkregen worden, op grond van de resultaten en onderzoekingen op de proefboerderijen, terwijl scholen werden opgericht tot uitbreiding der wetenschappelijk toegepaste landbouwkennis. Door deze landbouw-departementen worden ook Indische studenten van goeden aanleg naar Europa gezonden, om te studeeren aan de landbouwscholen.

Over het grondbezit spreken wij later.

* * *

De Indische industrie is zeer oud. Met de eenvoudigste werktuigen hebben de bewoners der Gangesvlakte en der kustprovinciën in weverij en goudsmeedkunst producten geleverd, die nog niet werden overtroffen. De Indische katoenen weefsels waren vanouds beroemd wegens hun fijnheid, kleur en teekening. Doch nadat Engeland reeds in de vorige eeuw de Indische katoenen artikelen door verbods-bepalingen had geweerd van zijn markt, begon het zelfs door goedkoope fabrieksartikelen den Indischen fabrikanten in Indië een groote concurrentie aan te doen. Tegenwoordig bedragen de invoeren van katoenen stoffen ongeveer $^1/_3$ van den totaalinvoer. Sedert 1854 zijn echter ook in Indië groote weeffabrieken en spinnerijen opgericht (in 1894 telde men er 135 fabrieken, de meeste in Bombay) met 2,538,577 spindels, 29,362 weefstoelen, 130,570 arbeiders en een productie-waarde van 624 millioen. De garens uit Indië doen Engeland in Japan en China, de geweven stoffen in Arabië en Afrika reeds groote concurrentie aan. De jute-fabrikatie is in Bengalen inheemsch, de wolfabrikatie is nog niet belangrijk. Zeer beroemd zijn nog altijd de fijne Kaschmir shawls, die in Pandzjab vervaardigd worden, fijne borduurwerken, zijden stoffen, tapijten, goudsmidsfabrikaten, wapens, geweren met ingelegd werk, ketenpantsers, koperwaren, invoorsnijwerken enz.

Door de toeneming der bevolking is de landbouw uitgebreid en zijn de graslanden beperkt. De runderteelt staat nog hoog. Slechts weinig volken zijn er, die zich uitsluitend met runderteelt bezighouden. Met de Dschat's, die het rund uit hun vaderland medebrachten, is dit het geval. En toch waren de Ariërs, die Indië binnentrokken, veehouders, zooals wij zagen, doch die in het vruchtbare land aan de Ganges aan den landbouw de voorkeur gaven, (zie pag. 174)

Paarden vindt men in het noordwesten tamelijk talrijk; in Bengalen en Madras werden die oorspronkelijk niet gevonden. Kameelen zijn alleen talrijk in de steppen van het noordwesten. Olifanten, misschien een paar duizend, worden hoofdzakelijk in Bengalen en Britsch Birma gevonden. De vangst dezer dieren, 300—500 per jaar, alsmede de temming is staatsmonopolie. De regeering gebruikt hen voor transport; zelfs bestaan er olifanten-spoorwegen.

Geiten en schapen overtreffen in aantal de runderen in geheel Indië. De varkens worden alleen gegeten door lagere kasten en kastelooze volken. De Indiër behandelt de dieren met zachtheid. Vooral de Buddhisten bewijzen innige liefde aan de dieren. Nog tegenwoordig besteden de leden der bankierskaste in Surate een deel van hun verdiensten voor het onderhouden van hospitalen voor dieren, Asoka's tweede edikt schreef een systeem van medische hulp aan beesten voor, 250 jaren voor Chr. De horens van ossen worden beschilderd, olifanten versiert men de slagtanden en den kop. Talrijke honden ziet men overal. De Indische heerschers waren trotsch op groote verzamelingen van talrijke dieren; Akbar zou 5000 à 6000 olifanten, 12,000 paarden, 1000 kameelen en 1000 jachtluipaards bezeten hebben. Indië, het land van groote vorsten en groote dieren, werd daardoor een gebied van interessante jachttooneelen. De jachtmethoden met vallen, luipaards en olifanten zijn hier inheemsch, wellicht hier ontstaan. Tegenwoordig komt de olifant in groot aantal nog voor in het noordoosten, in Assam en Britsch Birma. De uitvoer van ivoor, die eens aanzienlijk was, heeft thans zoo goed als opgehouden.

Slangen vindt men zeer vele in Indië, 33 soorten zijn werkelijk vergiftig, en zij bedreigen de bewoners voortdurend. In 1890 werden in Britsch-Indië nog 21,400 menschen, d. i. één op 10,100 inwoners, en 3948 runderen door slangen gedood. Europeanen worden zelden gebeten door slangen, daar zij in het donker meest een licht bij zich dragen en de slangen daardoor verdrijven. Om het binnendringen der

slangen in de kamers te verhoeden, wordt een kring van karbolpoeder gestrooid, welken cirkel deze dieren niet overschrijden.

* * *

De Hindu beschouwt de koe als een heilig dier. Elken morgen bevochtigt de Hindusche vrouw of de dienstbode den vloer der woning met koemest, opgelost in water, gedeeltelijk uit religieusen plicht, gedeeltelijk uit zindelijkheid. Zij sprenkelt de urine van het heilige dier over haar hoofd en om het huis, als dit door iets, volgens hun religie, onrein zou worden. De koe wordt op alle mogelijke wijzen beschermd. Voor de Brahmaan zijn ontbijt neemt, geeft hij de koe voedsel. Als de Hindu sterft, geven zijn nabestaanden een koe aan den Brahmaan en herhalen die gift op den 11en dag na den dood. Als de Brahmaan huwt, geeft de vader van de bruid aan zijn schoonzoon onder andere geschenken ook een koe. Elken Vrijdag wascht de Hindu-vrouw haar koe, verft haar den kop met geelwortel en versiert den voorkop met figuren. Sommige Hindu's noemen de koe *Kama-duh* of *Kama-dhenu*, d. i. dienstknecht van Indra; anderen meenen, dat de koe Lakshmi is, de godin van den voorspoed en het geluk, en daarom brengen zij haar offers. Onder de vijf doodzonden wordt gerekend het dooden van een koe; de andere zijn: het dooden van een Brahmaan, van een zwangere vrouw, een kind of zijn moeder.

De stier wordt niet vereerd zooals de koe, doch is het voertuig van Siwa. In alle Siwatempels vindt men zijn beeld, van zwarten steen gemaakt, „Nandi" geheeten, knielende voor de „lingam" en „Yony," de symbolen van Siwa en Parvati. Op afbeeldingen wordt Siwa steeds voorgesteld, rijdende op den stier. In de tempels van Siwa en Vaiçja draagt de stier de keteltrommen, waarop geslagen wordt voor den eeredienst, driemaal daags.

Reeds in den tijd van het ontstaan van de Rigveda stond de koe hoog in aanzien bij de Hindu's; het bezit van een groot aantal koeien beteekende macht en rijkdom. Voor den ouden Hindu was de koe, wat tegenwoordig geld is. De koe was de aangenaamste gedachte der Hindu's, die in hun gebeden en mythen een belangrijke plaats innam.

De hemel was hun een koe, de wolken haar uiers en de regen haar melk, aldus luidde de dichterlijke voorstelling. (Zie pag. 172).

Toch was er in dien tijd geen gedachte van heiligheid met de koe verbonden. De oude Hindu's slachtten en aten het vleesch der koe, en er vonden offermalen plaats, waarbij 300 buffels geslacht en gegeten werden.

Wanneer deze offers ophielden, valt niet te zeggen, doch uit den tijd van het Buddhisme dagteekent de heiligheid der koe, die niet meer geslacht mocht worden en een zorgvuldige behandeling eischte. Dit beginsel van het Buddhisme is in het Brahmaïsme later overgenomen en aldus thans nog heerschend, ook al is het Buddhisme grootendeels uit Indië verdreven.

Die heiligheid der koe in de oogen der Hindu's bracht niet zelden strijd teweeg tusschen Hindu's en Mohammedanen en Europeanen, die de koe slachten. Vooral het offeren der koe in de Mohammedaansche tempels was den Hindu's een gruwel. Vereenigingen tot bescherming der koe werden door de Hindu's opgericht, die meer dan 100,000 leden telden, en gevaarlijk waren voor het Gouvernement, de Mohammedanen bedreigden, of zelfs aanvielen. Eerst door krachtig optreden werden die bewegingen niet zelden bedwongen.

* * *

De Indiër bezit een merkwaardigen takt, om met de dieren om te gaan, hen af te richten en te temmen. Deze takt draagt bij sommigen een religieus karakter, doch levert bij anderen het bewijs, wat met volharding en goede methode bij de dieren valt te verkrijgen.

Wij zullen daarvan eenige voorbeelden mededeelen. In de eerste plaats wijzen wij op hun kennis, om valken zoo af te richten voor de jacht, dat zij niet alleen vogels, maar zelfs antilopen en ander wild aanvallen. Deze valken kunnen natuurlijk zelf geen antilopen dooden, maar zij zullen het door hun meester aangewezen dier aanvallen en op zijn kop nederschieten, zich met hun klauwen vastklampen en het zoodanig met de vleugels in de oogen slaan, dat het wild heen en weer loopt

en dus gemakkelijk door de honden kan gevangen worden, wien het best had kunnen ontsnappen, zoo het in staat geweest was, in een rechte lijn te loopen. Een volmaakt gedressseerde valk wordt op hoogen prijs gesteld en is menigmaal de oorzaak geweest van bloedige twisten, die vele menschenlevens gekost hebben, tusschen den radjah, die een valk begeerde, en den bezitter.

Zoo is er ook een kleine vogel, de mina genaamd, tot de kraaien behoorende. Het is een fraaie vogel, ongeveer zoo groot als een spreeuw, met fluweelachtig zwarte vederen, uitgenomen een wit vlekje op de vleugels. Aan iedere zijde van den kop steekt een helder geel blaadje uit. Dezen vogel kan evengoed als den besten papegaai praten geleerd worden; zelfs beweert men, dat de tonen van den mina meer op de

SLANGENBEZWEERDERS.

menschelijke stem gelijken dan die van den pagegaai. Hij is daarenboven zeer schrander en kan vele aardige kunstjes aanleeren.

Er is één kunstje, dat men den vogel gewoonlijk leert, hetwelk hierin bestaat, dat hij plotseling op de vrouwen neerschiet, de versierselen, die zij op het hoofd dragen, wegkaapt en ze naar zijn meester brengt. Dit is een aardigheid, die een jongman somtijds met het voorwerp zijner liefde heeft en waardoor hij van haar een samenkomst wil verkrijgen, om haar het ontroofde terug te geven.

Wat de kruipende dieren aangaat, schijnt de cobra wel het ongeschiktste schepsel te zijn, om getemd te worden. En toch wordt deze vreeselijke slang, wier beet zoo goed als zeker doodelijk is, door de Indiërs tam gemaakt en geleerd zekere kunsten te verrichten. Een paar slangenbezweerders komen daartoe met hun platte manden en hun muziekinstrumenten en beginnen een vertooning te geven. Een van hen

speelt op een ruwe, inlandsche fluit, terwijl de ander het deksel van een der manden oplicht. Dadelijk komt de cobra met haar gebrilden kop te voorschijn en schijnt onder de toeschouwers weg te willen sluipen, maar op hetzelfde oogenblik geeft de fluitspeler een wenk en laat eenige tonen op zijn fluit hooren, waarop de slang zich op en neer begint te bewegen en den kop heen en weer te zwaaien als op de maat der muziek.

Daarna nemen de mannen het vergiftige dier op, laten het over hun lichaam kruipen, strengelen het zich om den hals en veroorloven er zich allerlei soorten van vrijheid mede, terwijl de slang onder een soort van zonderlinge betoovering schijnt te verkeeren en buiten staat of onwillig te wezen, haar giftanden te gebruiken.

Velen denken, dat de slangen onschadelijk en hun giftanden uitgetrokken zijn. Dit moge in sommige gevallen zoo zijn, maar dan zijn het de rechte slangenbezweerders niet. Daarenboven hebben de slangen meer stellen van tanden achter elkander, zoodat, wanneer één paar afgebroken of uitgetrokken is, een ander paar spoedig te voorschijn komt.

Dat de echte slangenbezweerders zich niet met dergelijke bedriegerijen behoeven op te houden, blijkt uit vele gevallen, waarin de slangen voor en na de vertooning zorgvuldig onderzocht en hun tanden in alle opzichten volkomen in orde bevonden werden. Één geval van dien aard wordt ons gemeld door generaal Campbell in zijn „Indisch Dagboek". Hij had vroeger altijd in den waan verkeerd, dat de tanden eerst weggenomen werden, doch de volgende omstandigheid overtuigde hem, dat de bezweerders hun kunsten konden vertoonen met slangen, welker tanden volkomen normaal waren.

„Toen ik tot den staf van generaal Dalrymple te Trichinopoly behoorde, was er in den tuin een droge put, die het geliefkoosde verblijf van slangen was, waarvan ik er reeds menigeen geschoten had. Op zekeren morgen ontdekte ik op den bodem van dezen put een groote cobra-capella, die zich in de zon koesterde. Doch terwijl ik mijn geweer ging halen, begonnen eenige inlandsche bedienden haar met steenen te werpen en joegen haar in haar hol tusschen het metselwerk. Ik zond daarom om de slangenbezweerders, teneinde haar naar buiten te lokken. Toen twee dezer achtbare personages zich bij ons vervoegd hadden, lieten wij hen aan een touw naar beneden zakken. Nadat een hunner ettelijke tooverformulieren had opgedreund en zichzelf en zijn makker met asch bestrooid had, bereid van den mest eener heilige koe, begon hij een schel, eentonig liedje te spelen op een fluit, versierd met schelpen, koperen ringen en koralen, terwijl de andere zich aan den kant van het slangenhol geposteerd had met een stokje, aan welks einde een strik bevestigd was.

„In het eerst was de slang, die, voordat zij zich in haar hol had teruggetrokken, zeer geplaagd was geworden, doof voor de tonen van den bezweerder, maar na een half uur begon het spel op haar te werken en hoorde men, dat zij zich bewoog. Binnen weinige minuten stak zij den kop naar buiten en werd de paardeharen strik behendig over dezen heen geschoven en vast aangetrokken, waarna wij de mannen opheschen, die hun slang zegevierend in de hoogte hielden.

„Na haar op een open plek gronds gebracht te hebben, maakten zij het dier uit den strik los. De woedende slang deed onmiddellijk een uitval naar de omstanders en joeg een heelen troep inlandsche bedienden op de vlucht, die nieuwsgierig naar de jacht waren. De slangenbezweerder tikte haar met een teentje op den staart, deed het dier omkeeren en liet op hetzelfde oogenblik zijn fluit hooren. De slang richtte zich omhoog, lichtte haar kop op, zette haar bril uit en scheen op het punt te bijten, maar in plaats hiervan bleef zij in dezelfde positie, als betooverd door de muziek, haar smalle, gevorkte tong uitstekende en met haar kop de beweging van 's mans knie volgende, zich op eenige centimeters van hem af heen en weer bewegende, als om te beproeven hem te bijten.

„Niet zoodra hield de muziek op, of de slang schoot met zulk een woede toe, dat de man vlug op zijde moest springen, om haar te ontwijken, waarna zij zoo snel als zij kon op de vlucht ging. Het geluid der fluit evenwel bracht haar steeds tot staan en verplichtte haar, zoolang de man bleef voortspelen, een opgerichte houding aan te nemen.

„Na deze proef verscheidene malen herhaald te hebben, plaatste hij een hoen in haar bereik, dat zij dadelijk aanviel en beet. De kip gaf een schreeuw, maar liep

weg en begon met de andere mede te pikken, alsof er niets gebeurd was. Ik ging op mijn horloge na, hoe lang het duurde, vóórdat het vergif begon te werken.

„Binnen ongeveer een halve minuut begonnen de kam en de baarden der kip van rood een blauwachtige tint aan te nemen en waren weldra bijna zwart, maar andere verschijnselen waren nog niet zichtbaar. Binnen twee minuten begon zij te waggelen, viel op den grond en stierf onder hevige stuiptrekkingen, juist drie en een halve minuut, nadat zij gebeten was geworden. Bij het plukken der kip vonden wij, dat zij slechts aan de uiterste punt van den vleugel was geraakt geworden. De wond, niet grooter dan een speldeprik, was omgeven door een blauwachtig kringetje, maar overigens had het geheele lichaam, met uitzondering van den kam en de baarden (die een donkerblauwachtige tint hadden) de natuurlijke kleur; later vernam ik, dat de voerman haar had opgegeten.

„De bezweerder bood nu aan, ons te toonen, hoe hij slangen ving; hij vatte het dier (ongeveer vijf voet lang) met de linkerhand bij de punt van den staart, gleed met de rechterhand bliksemsnel langs het lichaam, en haar tusschen vinger en duim bij de keel grijpende, hield hij haar daar vast en dwong haar, de kaken te openen en haar vergiftige tanden te laten zien.

„Nadat ik op deze wijze mijn nieuwsgierigheid bevredigd had, sloeg ik voor, de slang nu te dooden, of althans haar tanden uit te trekken, een operatie, die gemakkelijk volbracht wordt met een tangetje. Maar de slang was zulk een schoon exemplaar, dat de bezweerder haar de tanden niet wilde uittrekken, daar de operatie, zooals hij zeide, wel eens doodelijk was; hij vroeg daarom zoo dringend, haar te mogen behouden, dat ik hem haar in een mand liet doen en medenemen. Later liet hij mij dikwijls de slang zien en altijd met de tanden ongeschonden, waarvan ik mij door eigen onderzoek overtuigde, maar zoo tam gemaakt, dat hij met haar deed, wat hij wilde, blijkbaar zonder de minste vrees voor gevaar.

„Het beste bewijs, dat de tanden der slang niet waren uitgetrokken, is, dat eenige weken later het dier den bezweerder beet en doodde."

Het mag voorzeker een vreemd iets genoemd worden, dat slangen op deze wijze aan den mensch onderworpen zijn. Het is betrekkelijk gemakkelijk, een vogel of een ander dier tam te maken, daar men zich hierbij van den honger kan bedienen en deze werkelijk de voornaamste hefboom is, daar het dier den persoon leert liefhebben, die het van voedsel voorziet. Slechts in buitengewone gevallen wordt het toebrengen van pijn te hulp geroepen, zoodat het dier in dit geval door vrees geregeerd wordt.

Maar bij slangen heeft de temmer deze beide hulpmiddelen niet tot zijn beschikking. Daar een slang slechts met zeer lange tusschenpoozen gevoederd wordt en een bijna onuitputtelijk vermogen om te vasten bezit, kan van honger geen gebruik gemaakt worden, terwijl haar eigenaardige constitutie het toebrengen van pijn nutteloos maakt. De bezweerder moet zich daarom van een andere wijze bedienen, om op zijn kweekeling te werken, en vindt deze in muziek, waarvoor de cobra een eigenaardige vatbaarheid schijnt te bezitten. Dat de muziek een machtigen invloed op haar heeft, was reeds vele eeuwen geleden bekend, zooals wij kunnen zien in den Bijbel, waar van het bezweren van slangen sprake is. Alles, wat muziek is, schijnt het schepsel aan te doen; zoo het dus reeds gehoorzaam kan gemaakt worden door de ruwe tonen, die voortkomen uit de fluit des bezweerders, mogen wij vermoeden, dat meer welluidende tonen een zelfde uitwerking zullen hebben. Williams, die zeer sceptisch was op het punt van slangenbezwering en meende, dat de giftanden altijd verwijderd werden, vermeldt, dat een uitmuntend violist in Indië zich gedrongen zag, zijn instrument ter zijde te leggen, omdat de tonen der viool zoo vele slangen naar zijn huis lokten.

Het slangenbezweren wordt als een half-heilig bedrijf beschouwd en is een van die gevallen, waar het temmen een godsdienstig karakter aanneemt. De bezweerders worden geregeld in hun beroep ingewijd en zijn aan eenige plechtigheden onderworpen, alvorens zij geacht worden, onkwetsbaar voor de tanden der slang te zijn. Somtijds is een Europeaan in deze verborgenheden ingewijd geworden, zooals met Lady Duff-Gordon het geval was, voor wie een slangenbezweerder genegenheid opvatte en die aanbood, haar in de geheimen in te wijden. Hij en zijn pupil zaten tegenover elkander met saamgevoegde handen. De bezweerder wond toen een cobra

om hun verbonden handen en prevelde een smeekbede. Beiden spuwden later op de slang en de nieuweling werd veilig verklaard en in slangen gewikkeld als een bewijs van den goeden uitslag der betoovering.

* * *

Een sterk bewijs voor het meesterschap der Indiërs over dieren is de wijze, waarop zij olifanten vangen en onderrichten.

Het is bekend, dat het, ofschoon de olifant zoowel in Afrika als in Indië menigvuldig voorkomt, den bewoners van Afrika nooit gelukt is, hem tam te maken. Men heeft gemeend, dat de Afrikaansche olifant niet afgericht wordt, omdat hij woester is dan de Aziatische soort en het vernuft ontbeert, hetwelk dat dier onderscheidt.

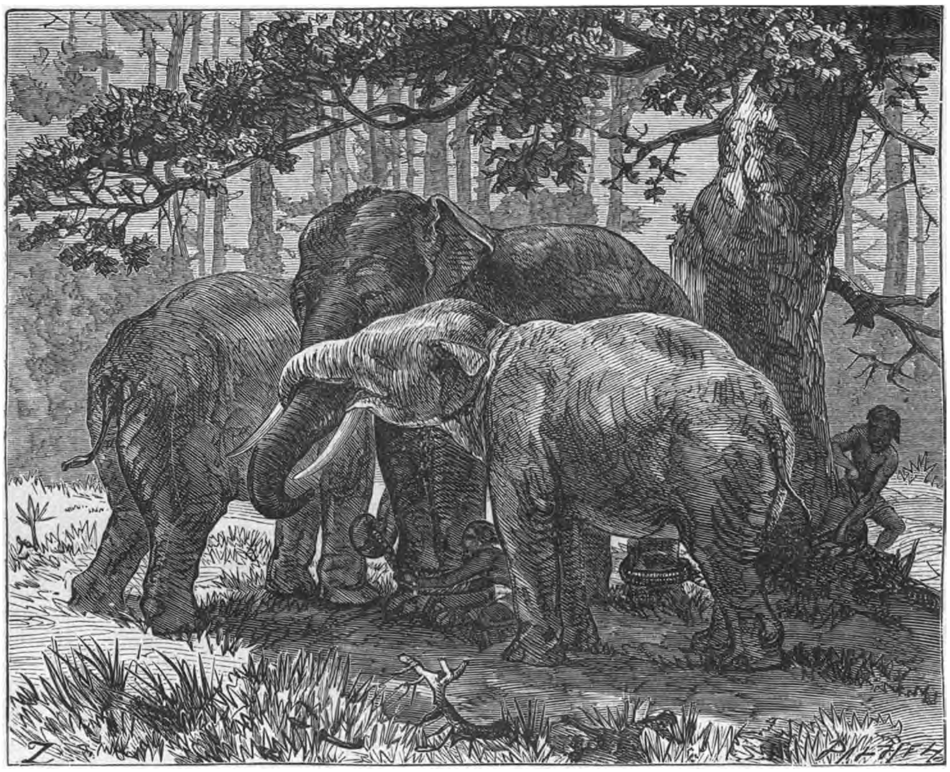

INDISCHE OLIFANTEN-JAGERS.

Dit schijnt evenwel niet het geval. De Afrikaansche olifant is even leerzaam en vernuftig als die van Azië en even vatbaar, om afgericht te worden. De olifanten, die gebruikt werden ten tijde der oude Romeinen, waren uit Afrika ingevoerd en juist lezen wij omtrent hen de verwonderlijkste zaken, die zij konden verrichten. De Karthagers verstonden de kunst, de Afrikaansche olifanten te temmen en voor den krijg af te richten, even goed als de Indische. Daarenboven zijn de Afrikaansche olifanten, die gedurende eenige jaren in de zoölogische tuinen geweest zijn, even handelbaar als de Aziatische olifant. De werkelijke oorzaak van het niet gebruiken van den Afrikaanschen olifant is niet zijn ongeschiktheid om tam gemaakt te worden, maar het gebrek aan den noodigen takt bij de Afrikanen, om hem tam te maken. In Noord-Afrika ging die kennis verloren.

In bijna alle gevallen van tam gemaakte dieren zijn de schepselen in gevangenschap geboren, zoodat zij nooit aan een leven in den natuurstaat zijn gewoon geweest. De Indiër evenwel geeft zich niet de moeite, de olifanten op te telen, maar vangt ze liever, als zij oud genoeg zijn voor het doel, dat hij er mede beoogt. Er zijn twee manieren, om den olifant te vangen, waarvan de eene zoo vernuftig is, dat zij eenige, hoewel korte beschrijving vordert. De gewone wijze bestaat in het maken van een groote omheining, een „keddah" genaamd, binnen welke de olifanten gedreven worden. De keddah wordt zoo gemaakt, dat, wanneer de olifanten er eens zijn binnengejaagd, zij er niet weder uit kunnen en zoo lang op die wijze gevangen gehouden worden, tot zij door honger en dorst getemd zijn.

Door deze methode worden de dieren in grooten getale en in allerlei grootten gevangen. De echte olifantenjager evenwel heeft weinig met deze methode op, en kiest voor zichzelf liever de beste dieren uit, want de Indiërs zijn buitengewoon keurig op hun olifanten.

In elke kudde zijn de mannelijke olifanten gewoon, om het bezit der vrouwelijke te vechten, en niet zelden gebeurt het, dat een mannetje, dat eenigen tijd achtereen oppermachtig in de kudde geregeerd heeft, eindelijk het onderspit delft. Dol van woede en teleurstelling verlaat hij de kudde en zwerft alleen rond, alles in zijn woede verwoestende, wat zich tegen hem verzet. In dezen toestand wordt hij door de Engelschen een „landlooper" en door de inlanders *saun* genoemd. Nu moge de saun woedend en gevaarlijk zijn, hij is altijd een prachtig dier, nauwelijks minder dan de meester-olifant der kudde. De olifantenjagers zijn daarom altijd blijde, wanneer zij van een saun hooren, en nemen dadelijk maatregelen, om zich van zulk een kostbaren prijs meester te maken.

Zij bezitten verscheidene vrouwelijke olifanten, „koemkie's" genaamd, die als lokdieren gebruikt worden en, vreemd genoeg, er het grootste belang in stellen, den saun te vangen. Wanneer de jager op zijn expeditie uitgaat, neemt hij ten minste twee en somtijds ook drie koemkie's met zich, wanneer de saun bij geval een zeer groot dier is; in alle gevallen zorgt hij, dat zij niet veel kleiner dan de saun zijn.

De jagers, van touwen en den overigen toestel voorzien, om den saun te bemachtigen, gaan plat op den rug der koemkie's liggen, bedekken zich met een groot, donker kleed en begeven zich naar de plaats, waar de saun gezien was. Vaak dragen de koemkie's in den snuit boomtakken, die zij zoodanig ophouden, dat de aanstaande gevangene daardoor nog te meer verhinderd wordt te zien, dat zij iets op den rug dragen. De saun verliest bij hun nadering iets van zijn woestheid en verbeeldt zich, dat hij al zeer gelukkig is, wijfjes te ontmoeten, over wie hij kan heerschen zooals te voren. Hij is zoodanig met dit denkbeeld ingenomen, dat hij de jagers niet bemerkt, die zich gewoonlijk bij zijn nadering naar beneden laten glijden en zich achter een boom verbergen, maar ook somtijds stout op hun post blijven.

De koemkie's gaan dan naar den saun toe en beginnen hem te liefkoozen, één aan elke zijde en somtijds, wanneer drie lokdieren gebruikt worden, nog een vóór hem. Zij liefkoozen hem en lokken hem zachtjes naar een dikken boom, alwaar zij hem ophouden. De jagers kruipen vervolgens onder het reusachtige dier en winden dikke touwen om zijn voorpooten, die zij stevig aaneenbinden, daarin door de lokdieren geholpen, die met hun snuiten zoodanig weten te manoeuvreeren, dat de jager niet kan gezien worden; zelfs helpen zij hem somtijds door het touw aan te reiken, wanneer hij er niet goed bij kan komen.

Nadat de voorpooten op deze wijze zijn vastgebonden, slaat de jager om de achterpooten van den olifant een paar sterke boeien. Deze zijn van hout vervaardigd en kunnen met touwen open- en dichtgemaakt worden. Van binnen zijn zij bezet met scherpe ijzeren spijkers; wanneer zij om de pooten van den olifant zijn vastgeklampt, worden zij met sterke touwen aan den stam van den boom bevestigd.

Als de olifant nu vastgemaakt is, sluipen de jagers weg en worden door de koemkie's gevolgd, die met hun meesters op den nek weggaan en den ongelukkigen saun aan zijn lot overlaten. Was hij vroeger woedend, thans is hij het tienmaal meer, nu hij bij zijn teleurstelling zich nog daarenboven gevangen ziet en moet ondervinden, bedrogen te zijn. Hij schreeuwt van woede, rukt takken van de boomen, wroet het gras uit den grond en smijt het in 't rond en poogt zelfs het touw, waar-

mede hij aan den boom vastzit, te breken of den boom zelf met wortel en al uit den grond te trekken. De spijkers, waarvan de houten kluisters voorzien zijn, veroorzaken hem zulk een hevige pijn, dat hij spoedig moet ophouden en eindelijk, uitgeput door pijn en inspanning, kalmer wordt. Den volgenden dag krijgt hij wederom een bezoek van dezelfde mannen en olifanten, die hem een weinig voedsel brengen, en zoo gaan zij voort, totdat hij eerst geleerd heeft, hun tegenwoordigheid te verdragen en later haar te begeeren. Wanneer zij hem genoegzaam getemd oordeelen, worden sterke touwen aan zijn pooten bevestigd en aan de koemkie's vastgemaakt, en nadat de kluisters om zijn pooten verwijderd zijn, wordt hij naar zijn nieuwe kwartieren medegenomen.

Somtijds biedt hij weerstand, wanneer hij zich in vrijheid bevindt. In zulk een geval trekken de koemkie's hem aan de touwen mede, terwijl een groote mannelijke olifant hem van achteren voortduwt, en somtijds bij wijze van sporen zijn slagtanden gebruikt. Wanneer hij in zijn verblijf is aangekomen, wordt hij vriendelijk, maar tegelijk streng behandeld en weldra is hij zoo afdoende getemd, dat hij binnen weinige maanden, nadat hij wild in de bosschen rondzwierf, op zijn beurt behulpzaam kan zijn, om een weêrspannigen broeder naar zijn nieuw tehuis te geleiden.

Men moet zich waarlijk verbazen over de scherpzinnigheid dezer koemkie's, die even groot belang in de vervolging stellen als hun meesters. Kapitein Williams vermeldt een geval van een heer, die een koemkie gekocht had, zonder te weten, dat zij er een was. De mahout of drijver had deze hoedanigheid verzwegen, omdat hij de rust en geriefelijkheid van een heerenleven verreweg verkoos boven de gevaren en ontberingen van een jager. De rijke inlanders uit de nabuurschap vertelden het niet, omdat ieder van hen hoopte, het dier voor zichzelf tot minder prijs te koopen dan voor een koemkie gewoonlijk gevraagd werd.

Op zekeren dag werd het dier vermist en keerde binnen eenige dagen niet terug. Evenwel kwam zij toch weer en werd zooals gewoonlijk opgetuigd voor een wandeling. Op zekere plaats gekomen, werd zij weerspannig en stortte zich eindelijk in de jungle, waar zij haar meester bij een schoonen saun bracht, dien zij, door een ketting om zijn voorpooten te bevestigen, hulpeloos had gemaakt.

In Nepal hebben de inboorlingen een zeer gevaarlijke manier aangenomen, om op de olifantenjacht te gaan. Zij zijn op olifanten gezeten en voorzien zich van zeer sterke touwen, waarvan het eene eind aan het lichaam van den bereden olifant bevestigd is; het andere eind wordt van een lossen knoop voorzien, waaraan een lijn vastzit, zoodat de strik kan losgelaten worden. Zij maken jacht op de kudde, en, een geschikt dier uitzoekende, slingert de jager den strik behendig over den kop van het dier juist achter de ooren en boven de oogen. De olifant krult instinctmatig zijn snuit, waarop de strik gemakkelijk over zijn kop glijdt.

De jager houdt dan den stap van zijn dier in, zoodat de strik strak om den nek van den gevangen olifant getrokken wordt en hem gedeeltelijk doet stikken. Nadat hij op deze wijze in zijn vaart gestuit is, slingert een andere jager een tweeden strik, zoodat de gevangene door hun vereenigde krachten kan geworgd worden, indien zij het noodig achten. Somtijds zijn de jagers, wanneer hij zeer woedend is, verplicht, hem telkens opnieuw ongevoelig te maken, alvorens men hem aan zijn nieuwe meesters kan doen gehoorzamen. De welbekende Nepalsche gezant, Jung Bahadoer, was beroemd om zijn behendigheid en zijn moed bij deze gevaarlijke jacht.

Als een voorbeeld van het volkomen meesterschap, dat de Indische mahout's over hun dieren hebben, vertelt kapitein Williams een avontuur, dat te Chittagong plaats had. In zekeren stormachtigen nacht brak een olifant los en ontkwam in het bosch. Vier jaren later werd een kudde olifanten in een keddah gedreven en dacht de mahout, die de palissaden beklommen had, om de ingesloten dieren te zien, dat hij onder hen zijn weggeloopen olifant herkende. Zijn kameraden lachten hem uit, maar hij bleef bij zijn meening en riep het dier bij zijn naam. De olifant herkende de stem van zijn drijver en kwam naar hem toe. De man was hierover zoo verheugd, dat hij, het gevaar in den wind slaande, over de palissaden klom en den olifant toeriep te knielen. Het dier gehoorzaamde hem; hij klom op zijn nek en reed zegevierend met hem uit de keddah.

Ook in kuilen worden somtijds olifanten gevangen, op welker bodem dan hoopen

gras gelegd worden, om den val van het zware dier te breken. De olifanten worden gewoonlijk in deze putten gelokt door een tam dier, dat dicht bij den kuil geleid wordt door den mahout, die hier en daar zekere teekenen gemaakt heeft, waardoor hij de juiste plaats weet. Somtijds worden zij eenvoudig op de paden der olifanten gegraven, die op hun nachtelijke zwerftochten er in vallen en door hun gesteun den jager hun ongeluk kenbaar maken.

In deze kuilen moeten zij zoolang verblijven, totdat zij door den honger getemd zijn, evenals het geval is met de dieren, die aan de boomen gebonden worden. Wanneer zij tam genoeg geworden zijn, werpt de jager eenige bundels junglegras in den kuil. Deze schikt het scherpzinnige dier zoodanig onder zijn pooten, dat hij zich spoedig hoog genoeg bevindt, om op den beganen grond te komen, waar hij door de jagers en hun tamme olifanten ontvangen wordt. Deze „gekuilde" olifanten, zooals zij genoemd worden, zijn niet bijzonder gezocht, daar er altijd vrees bestaat, dat zij door den val eenig letsel hebben opgedaan.

* * *

Evenals tamme olifanten afgericht worden, om de wilde te vangen, zoo worden tamme herten geleerd, die hunner eigen soort te vangen.

De antilope wordt met hetzelfde doel soms gebruikt. De grootste en schoonste mannelijke antilopen worden afgericht en naar de kudde gezonden, met strikken om hun horens geslagen. De wilde antilopen komen weldra voor den dag, om de indringers te bevechten, en worden dan met de strikken gevangen.

Nog een andere geliefkoosde jacht der Indiërs is die op de herten, met den chetah of jachtluipaard. Dit dier behoort geenszins tot dezelfde soort als de gewone luipaard, waarvan hij zich duidelijk onderscheidt door zijn veel langere pooten, zijn betrekkelijk ruigen staart en een kam of rij haren langs den nek. Hij is geen boombeklimmer, zooals de gewone luipaard, en ofschoon hij zeer goed een boom kan beklimmen, doet hij het zelden. Of de gewone luipaard afgericht kan worden, om herten te vangen, is twijfelachtig.

De chetah's nu zijn zeer gezellige dieren en schijnen even aanhalig te zijn als katten.

Zij, die men voor de jacht gebruikt, worden door hun oppassers rondgeleid en hebben slechts een touw om den hals, daar zij zoo mak zijn, dat niemand bang is, om zich zelfs dicht bij hen te bevinden. Opdat zij evenwel in een vlaag van drift geen kwaad zullen doen, dragen zij een soort van kap op den kop, eenigszins in de gedaante van het vizier van een ouden helm. Deze kap wordt gewoonlijk achter op den kop gedragen, doch wanneer de bewaker denkt, dat het dier misschien boosaardig zal worden, trekt hij den kap slechts over de oogen en het wordt dadelijk onschadelijk gemaakt.

Wanneer de jagers op de hertenjacht gaan, worden de chetah's medegenomen op kleine, open karren, die wel iets hebben van den fruitverkooperswagen in onze straten. Iedere chetah is vergezeld van zijn bewaker en wordt gedurende de reis met den kap op gehouden. Wanneer zij in het gezicht van herten gekomen zijn, neemt de bewaker het dier den kap af en wijst het zijn prooi aan. De chetah laat zich onmiddellijk van de kar afglijden en sluipt op zijn buik als een slang naar de herten toe, van iederen struik en steen gebruik makende, waardoor hij zijn nadering kan verbergen. Wanneer hij niet dichter meer bij kan sluipen, pikt hij één hert uit en komt het in groote sprongen al dichter en dichter bij. De ruiters zetten dan hun paarden in galop en nu volgt een zeer levendig tooneel.

De jacht duurt nooit zeer lang, want de chetah, hoe verbazend zijn snelheid voor korte afstanden ook zij, bezit het maaksel niet, vereischt voor een lange jacht. Enkele malen houdt een chetah van uitmuntende hoedanigheid de jacht eenigen tijd uit, maar gewoonlijk brengt een dozijn sprongen het dier bij zijn prooi. Wij kennen den aard van den kattenstam en weten, hoe ongaarne zij gestoord worden, terwijl hun prooi zich in hun klauwen bevindt. Zelfs een gewone kat heeft er veel tegen, gehinderd te worden, terwijl zij een muis in den bek heeft, en wij mogen ons daarom terecht verwonderen, hoe de bewakers het aanleggen, om den chetah zijn prooi te doen loslaten. Dit wordt gedaan, hetzij door een stuk af te snijden en het den chetah te geven, of een lepel met zijn bloed te vullen en het hem te laten opleppen.

De kap wordt dan weder over zijn oogen getrokken en de chetah laat zich weder in zijn kar plaatsen.

Somtijds is het noodig, de kar te verlaten en het dier aan zijn ketting te leiden naar de plaats, waar men weet, dat de dieren zijn. Dit is altijd een moeielijke zaak, omdat het dier zoo opgewonden wordt, dat het minste geraas of de lucht van een voorbijgaand hert het den kop doet oplichten en naar het hert omzien. Weldra zou hij onhandelbaar worden en zijn bewaker ontspringen, zoo deze op zulk een gebeurtenis niet was voorbereid. Hij draagt een soort van potlepel bij zich, vervaardigd van den uitgeholden bast eener kokosnoot, aan het eind van een handvat voorzien. Deze wordt van binnen met zout bestrooid en zoodra de man eenige verandering bij het dier opmerkt, houdt hij den potlepel over den snuit van den chetah. Het

DE JACHTLUIPAARD.

dier likt het zout op, vergeet de oorzaak zijner opgewondenheid en vervolgt bedaard zijn wandeling.

Sommigen van de groote mannen in Indië zijn zeer trotsch op hun chetah's en loopen er dagelijks mede te pronk, bedekt met zijden mantels, zwaar geborduurd met goud, en kappen dragende van dezelfde rijke stoffen.

* * *

De woningen der Indiërs zijn zeer verschillend; allerlei vormen van woningen en van hutten komen hier voor. De holen of „gund's" zijn zeker de minst ontwikkelde woningen. De Kader's Kanikar's e. a. in de oerwouden hebben woningen in boomen. Dit zijn evenwel geen vaste verblijfplaatsen, maar tijdelijke toevluchtsoorden, waar

zij veilig zijn voor wilde dieren in het woud. Daarnaast vindt men bijenkorfvormige hutten van stroo en struiken, die aan de Afrikaansche Negerwoningen herinneren. Deze vindt men o. a. bij de Toda's, met een ingang van een halve manshoogte. Terwijl men in Bengalen een zwak houten geraamte met wanden van matten aanvult, bouwt men in de drogere Centrale provinciën en in het N.W. met ongebakken steen en bedekt men het huis met gebakken tegels. Paleizen bouwt men ook wel van baksteen, die, volgens de volksoverlevering, hard gemaakt wordt door toevoeging van gazellenmelk.

Het moderne Hinduhuis herinnert in zijn aanleg om een plaats en door zijn met godenbeelden versierde halle aan het oud-Romeinsche huis. Het intiem familieleven trekt zich terug in het binnenste gedeelte. Bij huizen met meer verdiepingen steken de bovenste verdiepingen over de onderste uit, zoodat in dicht gebouwde steden een nauwe straat in de schaduw ligt. Smalle bruggetjes verbinden niet zelden op de bovenste verdiepingen twee overstaande fronten. De huizen der steden grenzen aan elkander of worden door muren verbonden, die met schelle kleuren gepleisterd en dikwijls met mythologische tooneelen, bloemen, arabesken enz. beschilderd zijn. In de smalle straten heerscht een buitengewoon gedrang en veel bedrijvigheid.

De inwendige inrichting der Indische huizen heeft in het N.W. den Arabisch-Perzischen smaak gevolgd. Doch de oorspronkelijke bewoners missen in hun hutten alle comfort. In de Toda-hut bestaat de rustplaats uit een verhooging van den bodem, met een mat of vel bedekt; een ronde opening in den harden leembodem dient om het koren te stampen. De kleine dorpen der bergvolken liggen op bergtoppen of in kommen des bodems verborgen.

Een Indisch dorp maakt, uit de verte gezien, een schilderachtigen indruk. De door statige boomen omringde oude tempel, de in dicht groen verscholen huisjes en hutten, omringd door een veelkleurig plantenkleed, de dorpsvijvers met fraaie lotusbloemen, aan welker oevers de slanke vrouwen water scheppen, dit alles geeft het Indische dorp op een schoonen, koelen dag in een poëtisch aanzien.

Doch als men dichterbij komt, wijkt die poëzie spoedig, en komen de schaduwzijden van het leven sterk uit. De schilderachtige vijver, zulk een liefelijke stoffage in het landschap op een afstand, blijkt bij nadering een vuile, onaangenaam ruikende modderpoel te zijn, gevuld met het in den regentijd samenloopende water, en waarin alle vuil uit het dorp wordt weggeworpen. De in de verte zoo schilderachtig uitziende woning aan den vijver blijkt een smerige hut te zijn, en wel de dorpsherberg, te midden van vuile modder en allerlei onreinheid gelegen. Daarvoor hurken eenige menschen op den grond neder, uit aarden kopjes een slecht vocht drinkend. Des nachts kan het hier recht levendig toegaan, als het gespuis er zich verzamelt en zwaar gelag maakt.

Het dorp zelf vormt een zonderlinge vermenging van onreinheid en zindelijkheid. De Indiërs zijn door hun religie genoodzaakt, de zindelijkheid te betrachten en voor de noodige wasschingen te zorgen. Daarom wordt de bodem der hut zorgvuldig schoon gehouden, en als men niet verder kon zien en het reukorgaan miste, zou men een Indisch dorp zindelijk noemen. Doch buiten de woningen wordt alle vuil en afval ongehinderd neergeworpen, dat onder den invloed der tropische hitte met allerlei onaangenaam riekende gassen de lucht vervult, terwijl te midden van dat alles de speelplaats der jeugd is.

De huizen der aanzienlijken zien er over 't geheel netter uit, wijl zij van baksteen gebouwd zijn. Doch de afgesloten binnenplaats met de daaromheen gelegen kamers vormen evenmin een aantrekkelijke verblijfplaats voor de bewoners. Voor gezonde woningen zorgt de inboorling van Indië in het geheel niet, en ook stads- en gemeenteraden denken daaraan niet.

Indië levert het voorbeeld van een land, arm aan steden bij een dichte bevolking. Terwijl in Europa een aanzienlijk gedeelte der bevolking zich in de steden ophoudt, maakt in Indië de stadsbevolking een betrekkelijk klein procent uit; in Hindostan slechts 7, in Neder-Bengalen $5^1/_2$ pCt. De dorpen liggen echter zoo dicht bij elkander en zijn zoo groot, dat zij bijna in elkander overgaan. Calcutta is uit de samengroeiing van zulke dorpen ontstaan.

De ligging der oude hoofdsteden van Indië bewijst, dat de grondvesters dier steden

weinig waarde hechtten aan een gunstige ligging voor het verkeer. Heerschers der inboorlingen deden ook wegen aanleggen, doch niet zelden lieten zij ze spoedig weer vervallen, om vreemdelingen te verhinderen, in het land door te dringen. Daardoor was het verkeer in het land langen tijd uiterst slecht. In de 16e eeuw begon de Afghaansche veroveraar Schir Sjach met den aanleg van den grooten heirweg van Calcutta naar het noordwesten, welke door de Oost-Indische Compagnie voltooid werd. Langen tijd vormden pakossen, daarna ook postwagens, de verkeersmiddelen. Van de rivieren werden alleen de Ganges, Indus, Irawaddi en Brahmaputra geregeld door stoombooten bevaren.

De moderne verkeersmiddelen zijn bijna uitsluitend aan het Britsche bestuur te danken. De eerste spoorweg werd in 1853 geopend van Bombay naar Tarma, 52 KM.; in 1894 waren in gebruik 22,216 K.M. spoorwegen. Sedert de opening van spoorwegen heeft de stoombootvaart op Ganges en Indus bijna geheel opgehouden; op de Brahmaputra en Irawaddi bestaat die nog.

* * *

Britsch-Indië is aanvankelijk een bezitting geweest van de *Britsche Oost-Indische Compagnie*, in 1602 opgericht, die in 1611 van den Groot Mogol verlof verkreeg, in Surate, Ahmedabad en Bombay handelsfactorijen op te richten. Weldra volgde er strijd met de Nederlanders, Franschen en Denen, van welke de Franschen tijdens Colbert de gevaarlijkste concurrenten waren. Doch bij den vrede van 1763 werd Frankrijk verplicht, geen uitbreiding aan de troepen in Indië te geven. Hierdoor verkreeg de Compagnie vrije hand in Indië en in 1765 moest de Groot Mogol Bengalen en Behâr aan haar afstaan. Sedert dien tijd breidde zij voortdurend haar heerschappij en gebied uit en na veel onlusten, die bedwongen werden, onderwierpen zich eindelijk de meeste vorsten van Indië aan het gezag der Oost-Indische Compagnie.

Evenwel was het op den duur niet mogelijk voor een handelsvereeniging, het bestuur over een dergelijk uitgebreid gebied met de noodige vastheid te voeren. De onlusten in deze landen in 1857 en 58 waren aanleiding, dat de Compagnie haar bezittingen overdroeg aan de Britsche regeering. Op den grondslag der parlementsakte van 2 Aug. 1858, „An act for the Better Government of India" zooals het luidt, berust thans het bestuur van het Britsch-Indische Rijk. In de plaats van de vroegere Compagnie met haar rechten en plichten trad thans de Koningin van Engeland, die den 1en Januari 1877 den titel van *Keizerin van Indië* aannam.

In naam van de Keizerin wordt die macht in Europa uitgeoefend door H. M. *Staatssecretaris voor Indië*, bijgestaan door een Raad van Indië, bestaande grootendeels uit leden, die meer dan 10 jaren in Indië vertoefd hebben en Indië verlaten hebben niet eerder dan 10 jaren voor hun benoeming. De uitvoerende macht in Indië berust bij den *Gouverneur-Generaal*, gewoonlijk, doch niet officieel, *Vice-Koning van Indië* genoemd, benoemd door de kroon en staande onder den Staatssecretaris van Indië. De Gouverneur-Generaal, sedert 1894 de Hertog van Elgin en Kincardine, is met groote macht bekleed. De Vice-Koning heeft het recht van oorlog, doch moet binnen een bepaalden tijd daaromtrent mededeeling doen aan het Parlement.

Den Gouverneur-Generaal staat een „Executive Council" (Uitvoerende Raad) ter zijde, welks leden door de Britsche kroon benoemd worden en waarin hij zelf zitting en stem heeft. Verder bestaat er een „Legislative Council" (Wetgevende Raad), bestaande uit de leden van den Uitvoerenden Raad, benevens 6—12 door den Vice-Koning benoemde leden, en den gouverneur der provincie, waar de zittingen plaats hebben.

De Wetgevende Raad van den Gouverneur-Generaal vormt de wetgevende macht in Britsch-Indië voor alle onderdanen, hetzij zij van Britsche afkomst zijn of tot de inboorlingen behooren, en in de protectoraten voor de Britsche onderdanen. De gouverneurs van Madras en Bombay (met inbegrip van Sind) bezitten in hun gebied wetgevende en uitvoerende macht. De Luitenant-Gouverneurs van Bengalen en de Noord-West-Provinciën (met Oudh) hebben ieder een Wetgevenden Raad; de andere bestuurders der provinciën bezitten geen raad en geen wetgevende macht. Hoewel de Vice-Koning de opperste macht bezit, berust toch een groote mate van administratieve onafhankelijkheid bij de locale gouvernementen.

Het keizerrijk Indië wordt staatkundig onderscheiden in de *onmiddellijke Britsche bezittingen* of *de Provinciën* en de *Inboorlingenstaten onder Britsche bescherming* (Native or Feudatory States). De eerste zijn onbeperkte bezittingen der Britsche kroon en worden door den Vice-Koning en Gouverneurs voor Britannië bestuurd; de inboorlingenstaten staan tot Britannië in verschillende graden van afhankelijkheid en worden nog door hun eigen vorsten bestuurd. Aan de hoven dezer vorsten bevindt zich een Britsch resident, die de vorsten met raad bijstaat. In het inwendig bestuur van hun gebied zijn deze vorsten betrekkelijk vrij, doch het is hun verboden, oorlog te verklaren of vrede te sluiten, gezanten te zenden aan andere staten of een leger te onderhouden, grooter dan waartoe hun verlof is gegeven. Geen Europeaan mag zich zonder speciale vergunning van het Britsch bestuur aan het hof van een der inlandsche vorsten ophouden.

De inlandsche vorsten, in 't geheel nog ± 600, bezitten slechts voor het vierde deel erfelijken rang met het recht, bij gemis van een wettig opvolger er een door adoptie te kunnen aannemen. De machtigsten der inlandsche vorsten zijn de *Nizam van Haiderabad*, de *Maharadschas van Sindia*, *Dschaipur*, *Travankor Kaschmir*, *Dschadpur*, *Patiala Udepur*, *Bhartpur*, de *Holkar van Indor*, de *Gaikwar van Baroda* en de *Begum van Bhopal*.

Het locale gouvernement bestaat in de centra der bevolking bij de „municipal towns" of stedelijke gemeenten. In Maart 1896 telde het Rijk 750 stedelijke gemeenten, te zamen met 15,6 millioen inwoners. Het bestuur dezer gemeenten heeft te zorgen voor wegen, waterverzorging en waterafvoer, markten en gezondheidstoestand; het heft belastingen en maakt verordeningen, onder goedkeuring van het provinciaal gouvernement. Volgens de „Local Self Government Act" van 1882 en 1884 is het kiesrecht van de leden dier lichamen uitgebreid in meerdere of mindere mate over geheel Indië. In groote steden en in vele van de kleinere steden worden de meerderheid der leden van het stedelijk bestuur gekozen door alle belasting betalenden, zoodat de meerderheid dier stedelijke besturen uit inboorlingen bestaat, in sommige steden zelfs geheel. In landelijke districten, uitgezonderd Birma en Kurg, zijn districts- en locaal-besturen, die voor wegen, scholen en hospitalen moeten zorgen.

Het onmiddellijke Britsche gebied had in 1841 een uitgebreidheid van 626,000 vierk. Eng. mijlen, met een bevolking van 158 millioen; in 1891 van 964,993 vierk. Eng. mijlen met een bevolking van 221 millioen. De inboorlingenstaten hadden in 1891 een oppervlakte van 595,167 vierk. Eng. mijlen en een bevolking van 65,9 millioen. De totale oppervlakte van het directe en indirecte bezit der Engelschen in Indië bedroeg in 1891 1,560,160 vierk. mijlen en 287,123,000 inwoners.

In dit uitgestrekte gebied en bij die talrijke bevolking bevonden zich slechts 238,499 Engelschen, die de heerschappij uitoefenen.

Hoewel de Engelschen veel verbeterd hebben, staat de volksontwikkeling in Indië nog op een lagen trap. Van de totale bevolking van 287,7 millioen genoten in 1894 slechts 3,7 millioen der mannelijke en 0,378 millioen der vrouwelijke bewoners onderwijs, terwijl buitendien slechts 11,5 millioen inwoners en 0,5 millioen vrouwen konden lezen, zoodat het aantal analphabeten bedroeg 118,8 millioen mannen en 127,7 millioen vrouwen.

* * *

Misschien heeft geen onderwerp van de Britsche koloniale politiek zooveel tegenstrijdige oordeelvellingen en meeningen uitgelokt als de vraag omtrent het toestaan van grondgebruik, of de „landsettlement" in Indië. Wij kunnen dit onderwerp hier niet in bijzonderheden behandelen, doch moeten ons tot algemeene aanwijzingen bepalen. Evenwel maakt het te zeer een deel uit van het volksleven, dan dat wij het geheel met stilzwijgen kunnen voorbijgaan, zooals te veel in de volkenkundige werken geschiedt.

Dat het gouvernement op een gedeelte van de opbrengst der landerijen, tot zijn gebied behoorend, als het zijne aanspraak maakt, is een grondbeginsel, dat ook in het Oosten sedert de oudste tijden algemeen werd aangenomen. De ontwikkeling van de vroegere landstelsels in Indië waren bovenal te danken aan twee toestanden,

nl. aan den betrekkelijk hoogen staat van den landbouw in Indië en aan een georganiseerd plan van administratie, beide aangevuld door de dorpsgemeenschappen, die hun instelllingen door alle tijden bewaard hebben. In de oude dorpsgemeenschap was de grond niet het eigendom van particuliere bezitters, maar werd hij in gebruik genomen door de dorpsgemeenschap. Het aandeel van het gouvernement werd door het dorpshoofd voldaan. De oogst van het dorp werd door het hoofd verdeeld als een gemeenschappelijk kapitaal en vóór de algemeene verdeeling was het hoofd verplicht, het aandeel voor den koning er af te nemen.

In den tijd van de heerschappij der Muzelmannen of van den Grooten Mogol werd alleen gedacht aan de opbrengst van den vorst, die met strengheid werd geëischt. Zij stelden een „zamindar" in, een ambtenaar, die zorgen moest, dat van het land in zijn district de gewenschte som als belasting binnenkwam. De Hindu-dorpshoofden werden uit een praktisch oogpunt niet zelden als „zamindar's" aangesteld. Zoo ontstond er een verwarring in begrip van „zamindar" met „dorpshoofd" en eigenaar van den grond. Op deze wijze werden in de Indische „zamindars" rechten van gemengden oorsprong vereenigd en vertegenwoordigen zij in enkele gevallen niet meer een officieelen stand, maar erfelijke rechten.

Toen het bestuur van het land aan de Oost-Indische Compagnie overging, dacht deze er niet aan, verandering te brengen in het stelsel, waarop de voldoening der grondbelasting berustte. De zamindar was een solied persoon, die zich aan het contract hield, en zijn officieele positie van belasting-inzamelaar was verbonden met de eigendomsrechten van een Engelsch „Landlord." In Bengalen werd aldus de zamindar door den loop der dingen wettig landeigenaar en was hij alleen verplicht, een bepaald, voor altijd vastgesteld bedrag aan den staat te betalen. In Madras en de meeste andere deelen van Indië kwamen de werkelijke bebouwers van den grond in diezelfde verhouding; zij waren enkel verplicht tot de voldoening van een erfpacht, vastgesteld voor dertig jaren. Het streven der Britsche autoriteiten was steeds, om privaat-grondbezit te verkrijgen, met geregelde voldoening der betaling.

Volgens dit beginsel vaardigde in 1793 de regeering van Indië door een Akte, bekend als de „Perpetual Settlement" een verordening uit, waardoor de zamindars en onafhankelijke talukdars van Bengalen, Behar en Orisja als werkelijke eigenaars van den grond beschouwd werden, zoolang zij aan het gouvernement een belasting betaalden van $^{9}/_{10}$ van de vastgestelde netto opbrengst der landen. Dit beginsel werd in 1802 en later ook toegepast op Madras. Zoo werden de beheerders of bestuurders van den grond, die den eigendom in Bengalen met de eigenlijke bebouwers deelden, wettelijke eigenaars, met wie de regeering alleen had te maken, om de belasting van hen te innen. De zamindars waren aldus groot-grondbezitters, die daaruit inkomsten trokken, zonder iets van den bodem te bewerken. Deze regeling wordt niet alleen als een groote financieele dwaling beschouwd, maar ook als een onrechtvaardigheid tegenover de landstreken.

Naast de zamindars bleef ook het grondbezit in vele streken als dorpseigendom bestaan, waarvoor het dorpshoofd de belasting in één geheel aan het gouvernement betaalde en den grond aan de gebruikers overdeed. In beginsel kwamen beide overeen. Doch daarenboven vormde zich een eigendomsrecht der gebruikers zonder tusschenkomst van derden. Het was dit, waarbij de gebruikers van den grond, de „rayatwaris", hun landpacht direct voldeden aan en den grond ook onmiddellijk ontvingen van het gouvernement, zonder „zamindar" of dorpshoofd als tusschenpersoon.

Onder deze drie hoofdvormen bestaat het grondbezit nog in Britsch-Indië. Het groot landbezit, in Bengalen bij de zamindar's berustend, heeft daar ontevredenheid gewekt, waarbij de boeren bescherming vroegen tegen de machtige landheeren en de geldschieters, die hen in hun macht kregen door drukkende schulden, hen in de gevangenis konden brengen, van het land verdrijven, enz. Een wet, om deze toestanden te regelen en te verbeteren, was de „Agriculturist's Relief Act of 1879."

In de Noordwest-provinciën en Pandzjab, waar de dorpsgemeenschappen hun eenheid en eigenaardige inrichting beter bewaard hebben dan elders, wordt het land aan deze toegestaan als een corporatie, als een lichaam, dat in de Noordwest-provinciën „Zamindar" genoemd wordt. In deze gevallen staat het gouvernement den grond af aan de dorpen als één geheel en regelt het de staatsrechten met de eigenaars der dorpen,

hetzij die één persoon of een corporatie vormen. De regeling geldt voor dertig jaren.
In Oudh vindt men tálukdars als groote landbezitters, in historisch opzicht territoriale magnaten, en als „revenue-farmers" overeenkomende met de Zamindars.

In Madras, waar ook het Zamindar-stelsel bestond, heeft het gouvernement het rajatwári-systeem op uitgebreide schaal toegepast, en in Bombay komt het stelsel er mede overeen. Ook in Opper- en Neder-Birma en in Assam is dit in toepassing gebracht. Ongetwijfeld heeft dit stelsel veel voor, daar de landwerker niet valt in handen van tusschenpersonen, maar rechtstreeks met het gouvernement in aanraking komt en daardoor de gronden goedkooper verkrijgt.

* * *

Wij mogen van de bevolkingstoestanden in Britsch-Indië niet afstappen, zonder ons te hebben beziggehouden met de *Indische Koelies*, een vertakking der Indische arbeiders-bevolking, die zich over verschillende landen der heete luchtstreek verbreid heeft.

Het woord Koelie, Eng. Coolee's, is een term, die in Britsch-Indië algemeen gebruikt wordt voor huur-arbeider. Het woord is, volgens de Cyclopaedia of India, een verbastering van het Tamilwoord Woleeya of Wozheeya, een bediende. Dr. Engelbert Kämpfer beschrijft in zijn History of Japan (London 1827) de „coolee's" als dokwerkers, schuitenvoerders, havenwerkers, welke de Hollandsche schepen losten. Ook aan de kust van China is het woord algemeen bekend. Daarom worden naar de landen van herkomst onderscheiden de Chineesche en de Indische koelies. De eerstgenoemden zullen wij nader bespreken bij China.

Onder Indische koelies verstaat men hier de Indische arbeiders, die op contract zich voor een bepaalden tijd verhuren, om elders te arbeiden. Men moet deze koelies in twee soorten onderscheiden, nl. in koelies, die voor de plantages in Indië geworven, en in koelies, welke over zee naar vreemde landen gevoerd worden. Voor beide categorieën is een bijzondere wetgeving vastgesteld, om de belangen en rechten dezer arbeiders te beschermen.

De koelies voor den arbeid in Indië worden bovenal geplaatst in de theetuinen van Assam. Zij zijn uit verschillende gedeelten van het Rijk in Indië afkomstig. Het aantal, dat hiervoor gebruikt wordt, is nogal aanzienlijk. In 1882 bedroeg het 22500, in 1891: 49900. Hieronder zijn voor laatstgenoemd jaar begrepen 12600 vrije lieden, d. i. personen, die geen arbeidscontract gesloten hadden. De wetgeving voor deze contractarbeiders, waarmede in 1865 een aanvang is gemaakt en die in 1893 voorloopig is besloten, stelt den duur van het contract vast op 4 jaren, welke duur niet dan met wederzijdsch goedvinden der contractanten kan veranderd worden, terwijl toezicht op de aanwerving der koelies wordt gehouden, het transport aan bepaalde regels is onderworpen, enz. Hierdoor zijn vele ellenden, waaronder de koelies vroeger onmenschelijk leden, verminderd.

De emigratie van koelies naar overzeesche vreemde gewesten is in Indië door de wet van 1883 geregeld. Volgens deze wet kan zij alleen plaats hebben naar de landen, waar, volgens de meening der Indische regeering, voldoende wettelijke en praktische bescherming aan de koelies verleend wordt. In 1893 waren het de Britsche koloniën Mauritius, Natal, Guyana, Fidschi-eil., Jamaica, Trinidad, Santa Lucia, Grenada, St. Vincent, Nevis en St. Kitts, het Deensche eiland St. Croix en Nederlandsch Guyana, waarheen de emigratie van Indische koelies werd toegestaan. Tot 1882 was deze ook toegestaan aan de Fransche kolonie Réunion en tot 1888 aan de koloniën te Martinique, Guadaloupe en Cayenne, eveneens tot Frankrijk behoorend.

De emigratie van Indische koelies naar genoemde landen bedroeg van 1882 tot en met 1891 totaal 136,160, waarvan 106,000 Calcutta, 25,700 Madras en 4460 Carical als uitgangsstad namen. Het aantal schommelt veel van jaar tot jaar, wat vooral afhankelijk is van de suikermarkt en de levendigheid op de plantages. Hierdoor was er van 1885—'89 weinig aanvraag voor koelies en de emigratie ook gering. In 1884 bedroeg het aantal 22,300, in 1887: 6890, doch in 1891 weer 17,190. In 1896 was het weer gedaald tot 12,390. De meesten van dezen vertrokken naar Demerary, Trinidad en Mauritius.

Door deze emigratie van koelies zijn elementen der Indische bevolking, en natuurlijk

van de lagere klassen, over een groot gedeelte der aarde verbreid. De volkstellingen van verschillende landen geven hierover eenige cijfers. Zoo leven op Mauritius 256,000, in Britsch Guyana 105,400, op Trinidad 20,200, in Natal (zie I pag. 118) 33,400, op Jamaica 10,100, op de Fidschi-eil. 7400 koelies. In 't geheel leven in de Britsche koloniën ongeveer 495,500 Indische werklieden. Verder vindt men er nog op Réunion 22,000, op Guadaloupe 16,300, op Martinique 7700, in Suriname 10,000. In Suriname kwamen van 1853—'96 totaal 20,284 emigranten uit Britsch-Indië.

De Indische koelies zijn meestal als contract-arbeiders naar den vreemde vertrokken. Hoevelen van dezen na afloop van het arbeidscontract vrije arbeiders geworden zijn, valt niet te zeggen.

De aanvrage van koelies staat ook in verband met de meerdere of mindere vrijmaking der Negers in die landen. Waar de vrijgelaten Negers gewoonlijk een afkeer van arbeid hebben, wordt het gemis van arbeidskracht door Indische koelies aangevuld. Hoewel de Indische koelies niet zoo sterk en volhardend zijn als de Chineezen, worden zij toch als vreedzaam, eerlijk, leerzaam en vlijtig geprezen, als zij namelijk goed behandeld worden.

VERVOLG DER LITTERATUUR. (Zie ook pag. 195.)

Statistical Abstract relating to British India. Annual London.
Statistical Atlas of India. Calcutta, 1895.
G. Watt. Dictionary of the Economic Products of India. Calcutta, 1885—92.
W. W. Hunter. The Indian Empire, its History, People and Products. London, 1893.
E. Balfour. The Cyclopædia of India. London, 1885
P. N. Bose. History of Hindu Civilisation during British Rule. London, 1896.
B. H. Baden Powel. Land Systems of British India. Oxford, 1892.
„ „ „ „ A Short Account of the Land Revenue and its Administration in British India. Oxford, 1894.
„ „ „ „ The Indian Village Community. London, 1892.
W. Crooke. The Tribes and Castes of the North-West Provinces of Oudh. Calcutta, 1896.
J. A. Dubois. Hindu Manners, Customs and Ceremonies (Engelsche vertaling. Oxford, 1897.
H. G. Keene. History of India. London, 1893.
W. Lee Warner. The Protected Princes of India. London, 1894.
Murray. Handbook for Travellers in India, Ceylon and Burma. London, 1895.
J. F. Watson and J. W. Kaye. The People of India : a Series of Photographic Illustrations with descripture letterpress of the Races and Tribes of Hindostan. London, 1866—70.
M. Williams. Modern India and the Indians. London, 1879.
F. Ratzel. Völkerkunde, II. 1895, Leipzig.

HOOFDSTUK XXI.

EENIGE GROEPEN DER OUDE BEVOLKING IN INDIË.

Omtrent enkelen der oorspronkelijke bewoners willen wij iets in bijzonderheden treden. Een merkwaardig bergvolk in Indië vormen de Sowrah's, daar het volk vele oorspronkelijke eigenaardigheden beter schijnt bewaard te hebben dan eenige andere bewoners van het land.

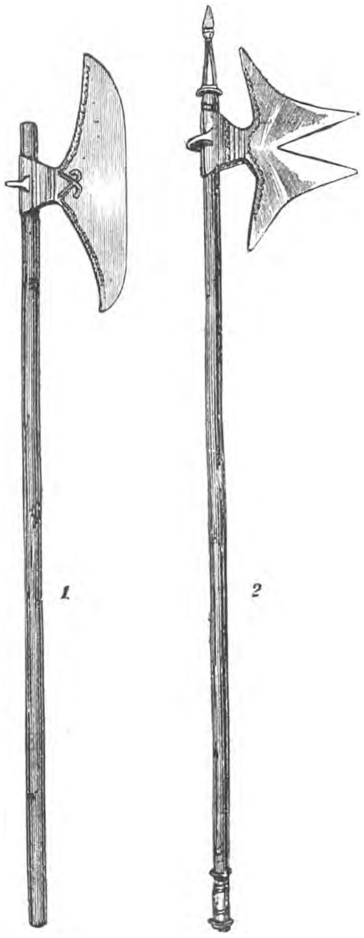

STRIJDBIJLEN.

De Sowrah's, zooals zij genoemd worden, hebben een vrij goed uiterlijk en sommige meisjes zouden zelfs voor schoon kunnen doorgaan, zoo hun gelaat niet misvormd was door de neusringen, waarvan een vrouw er dikwijls drie draagt. De mannen zijn, zooals het geval is met alle Indische stammen, tenger gebouwd en schijnen arm aan spieren te zijn, vooral in de beenen. Maar hoe tenger ook van bouw, zijn zij toch zeer gespierd, zooals dikwijls gebleken is in de schermutselingen, waarin zij door hun roofzuchtige gewoonten voortdurend gewikkeld zijn. In een dezer schermutselingen rukte een Sowrah, die gevangen genomen was, plotseling een bajonet uit de handen van zijn vijand en boog haar krom.

De gelaatstrekken der Sowrah's dragen een duidelijk Tataarsch type, dat met den leeftijd toeneemt en het sterkst bij de mannen spreekt. Eenige photographische afbeeldingen in het bezit van J. G. Wood vertoonen deze eigenaardigheid zoo duidelijk en zelfs in één geval zoo sterk, dat, zoo niet de kleur en de wijze van het haar te dragen het anders leerden, het gelaat zeer licht voor dat van een echten Tataar zou gehouden worden.

In één punt onderscheiden de Sowrah's zich van andere wilde volken, dáárin namelijk, dat zij geen verschillende kasten hebben, ofschoon zij in twee verschillende klassen verdeeld worden, de Heuvel-Sowrah's en de Sowrah's van de vlakte. Deze laatsten zijn betrekkelijk beschaafd en wonen in dorpen; het is dan ook over de eersten, dat wij in dit werk zullen handelen.

De kleeding der Sowrah's is zeer primitief. De mannen dragen niets anders dan den „languti", d. i. een smalle strook doek, om het middel geslagen, tusschen de beenen doorgehaald en in den gordel opgenomen. Doch hoe weinig om kleederen gevende, zijn zij evenwel zeer verzot op sieraden en hebben zij den hals dicht met snoeren kralen omhangen, de ooren en neusgaten met ringen opgevuld. Op een photographie is een dezer mannen afgebeeld met

niet minder dan zeven en twintig kralen halssnoeren, alsmede met een breeden, koperen halskraag. Behalve de gewone oorringen draagt hij een versiersel, dat zeer populair onder de Sowrah's schijnt te zijn. In het bovenste gedeelte van het oor wordt een gat geboord en door dit het ééne einde gebracht van een snoer van bijna vier centimeter lang, aan welks andere einde een glinsterende kraal is vastgemaakt. Sommige Sowrah's rijgen kleine kralen aan een snoer.

De mannen laten het haar zeer lang groeien, terwijl het bij feestdagen in een dot achter op het hoofd wordt opgenomen en versierd met vederen, meestal met die van den pauw. Deze wijze van het haar te dragen geeft een verwijfd voorkomen aan het gelaat, en bij het zien eener photographie van het gezicht alleen, vooral dat van een jeugdig persoon, is het, oppervlakkig beschouwd, niet zeer gemakkelijk te onderscheiden, of het portret dat van een man of een vrouw is.

De kleeding der vrouwen bestaat uit een doek, rondom het middel gewikkeld. De vrouwen dragen volgens photographische afbeeldingen lange katoenen kleeden, waarin zij naar Indische mode van den schouder tot de knieën gewikkeld zijn. Het is echter duidelijk, dat zij deze kleederen slechts voor deze buitengewone gelegenheid hebben aangetrokken en er naar de gewoonte van alle onbeschaafde volken in geslaagd zijn, alleen om er toch maar goed uit te zien, het eigenlijke doel van de photographie, ze namelijk voor te stellen als zij werkelijk zijn, te verijdelen. Evenals de mannen dragen zij een overvloed van halssnoeren; zij zijn ook verzot op eenvoudige braceletten, die uit breede metalen banden bestaan, spiraalsgewijze om de polsen gewonden. Het haar is in het midden gescheiden, hoewel er overigens geen bijzondere zorg aan besteed wordt.

Wanneer het weer kouder wordt en de Sowrah's meer kleeding behoeven, maken zij deze niet, maar nemen zij hun toevlucht tot de veel eenvoudiger gewoonte, om de reizigers te belagen, ze te dooden en hen van hun kleederen te berooven. Bij deze rooverijen, zoowel als in de schermutselingen, waarop zij dikwijls uitloopen, maken de Sowrah's hoofdzakelijk gebruik van boog en pijlen. Deze boog is betrekkelijk een zwakke, slechts een el lang en bespannen met een koord van de buitenste bamboelaag. De pijlen zijn van riet, voorzien van een platte, met vele weerhaken voorziene punt. De Sowrah's liggen altijd op de loer, om hun vijanden te verrassen, en mikken uitsluitend op de maag en de beenen, zoodat de wonden altijd gevaarlijk en veelal doodelijk zijn.

Zij dragen ook een soort van strijdbijl en zijn een dapper en oorlogzuchtig volk, de schrik van de bewoners der vlakte. Zelfs de Khond's, zoo gereed om onder elkander te vechten en zeer bekwaam in het gebruik van boog en strijdbijl, vreezen de Sowrah's en worden niet gaarne in een twist met hen betrokken. Vooral zijn zij bang voor deze vijanden, omdat de Sowrah's liefst aanvallen door onder bedekking van den nacht een strooptocht te houden, en na alles, wat zij grijpen en vangen kunnen, geroofd en alle mogelijk kwaad aangericht te hebben, zich zoo snel als zij kwamen naar hun bergvestingen terug te trekken.

Generaal Campbell is van meening, dat hun levenswijze niet vreemd is aan deze meerderheid boven de andere stammen, en dat hun matigheid en ingetogenheid hen sterker en meer gehard maken dan hun meer weelderige naburen. Op sommige plaatsen wonen Sowhra's en Khond's in vrij goede vriendschap te zamen, maar ofschoon beide stammen beweren, de oorspronkelijke bewoners des lands te zijn en als zoodanig een recht te hebben op het bezit, hebben zij hun eigenaardig karakter zoo stipt weten te bewaren, dat het niet moeilijk is, een Sowrah van een Khond te onderscheiden.

* * *

Hooper geeft ons op de volgende wijze een beschrijving der huwelijksplechtigheid. „Nadat een jonge man of zijn vrienden voor hem een bruid gekozen hebben, worden boodschappers aan haar ouders gezonden en eindelijk gaat de jonge man in eigen persoon, een pot toddy (palmdrank) of een ander geschenk medebrengende. Is de toestemming der ouders eenmaal verkregen, dan vangt de plechtigheid aan met drie palen in den grond te slaan, waartusschen de bruid en bruidegom met hun vrienden zich verzamelen; hierna begint het feest, waarbij genoegzaam iedereen dronken wordt aan toddy.

„De bruid en bruidegom zitten bij elkander, terwijl kurkuma-water op hun hoofden wordt gegoten. Geschenken van doek, kralen, ringen enz. worden gewisseld; gevogelte, en zoo mogelijk schapen, worden geofferd, om de booze geesten te verzoenen; het vleesch wordt daarna gekookt, met meel tot ballen gevormd en aan het gezelschap uitgedeeld. Bij deze gelegenheid vereenigen zij zich allen tot een dans, die hoofdzakelijk schijnt te bestaan in van het eene been op het andere te huppelen, bij elke beweging met de vingers knappende en een uitroep latende hooren, terwijl al de dansers van tijd tot tijd met geweld tegen elkander aan bonzen en dan weder uiteengaan.

„Indien de ouders der bruid weigeren, hun toestemming te geven, gebeurt het meermalen, dat de vrienden van den bruidegom de gelegenheid waarnemen, om het

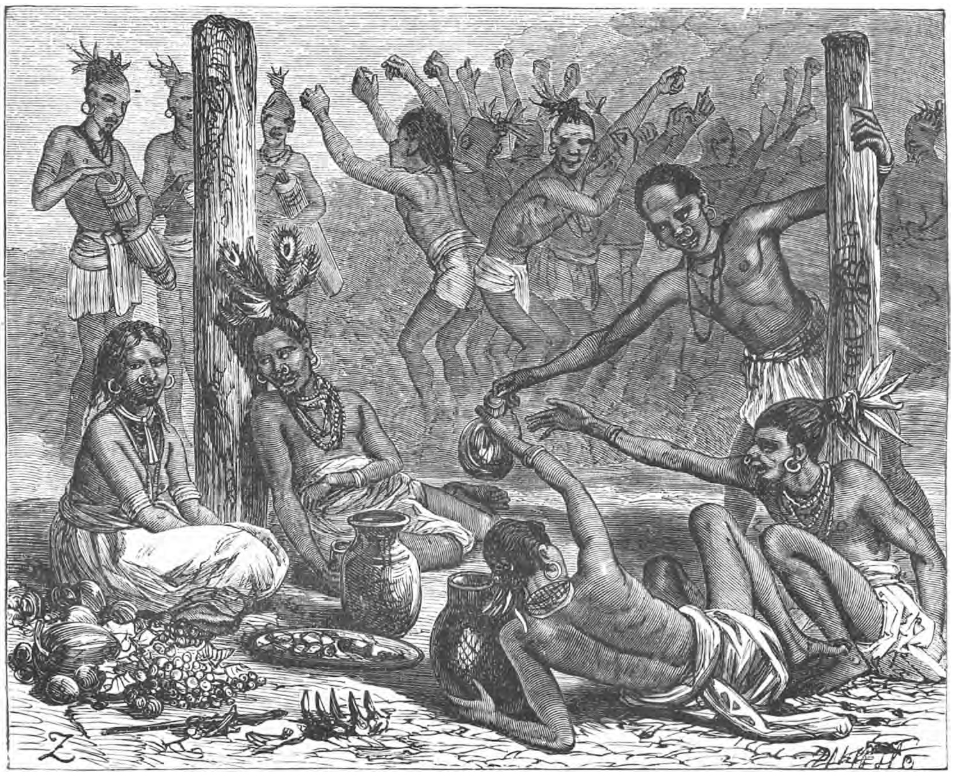

EEN HUWELIJK BIJ DE SOWRAH'S.

meisje, ergens alleen wetende, te rooven. De bloedverwanten van het meisje vervolgen hen, maar al gelukt het hun, haar terug te krijgen, toch verbiedt het gebruik, haar aan iemand anders ten huwelijk te geven. Indien ooit zoo iets beproefd werd, zouden de partijen het op een ernstiger wijze met pijl en boog moeten uitmaken.

De lezer herkent ongetwijfeld de overeenkomst dezer huwelijksplechtigheden met die, welke bij de wilde stammen in vele streken der aarde in gebruik zijn.

Bij het verhaal van het huwelijk is ook melding gemaakt van het zoenoffer aan de booze geesten. Dit is de sleutel tot hun godsdienststelsel, zooals het werkelijk bestaat, en verklaart de reden, waarom zij geen kasten hebben. De Sowrah's van de vlakte schijnen een beter godsdienstig stelsel te bezitten, maar de godsdienst der Heuvel-Sowrah's is eenvoudig aanbidding. Zij schijnen niet veel begrip van eere-

dienst te hebben, daar de eenige godsdienstige plechtigheden, die men bij hen opgemerkt heeft, in den oogsttijd plaats hebben. Wanneer de oogst tot rijpheid komt, plaatsen de eigenaars kleine steenen rechtop in den grond als zinnebeelden van de voornaamste booze geesten en leggen kleine hoopjes van iederen oogst voor hen neder. Nadat deze offeranden aldaar korten tijd zijn blijven liggen, worden zij verbruikt op een feest, waartoe de eigenaar van den oogst zijn bloedverwanten en vrienden uitnoodigt.

Wanneer een Sowrah sterft, wordt zijn lichaam verbrand, de asch begraven, en een klein gebouw over de plek opgericht. Vijf dagen na de begrafenis wordt een pot met toddy op het graf geplaatst, midden tusschen een aantal bladeren, die de voorouders van den overledene moeten voorstellen. Op elk blad wordt een weinig toddy gegoten en het overige opgedronken door hen, die de plechtigheid hebben bijgewoond. Een hiermede eenigszins overeenkomende godsdienstige plechtigheid, maar die gepaard gaat met feesten, wordt gevierd aan het einde van het eerste en vierde jaar na de begrafenis.

Volgens generaal Campbell dooden zij hun vrouwelijke pasgeborenen niet, zooals door maar al te vele Indische stammen gedaan wordt, en evenmin brengen zij menschenoffers. Toch nemen zij somtijds deel aan het merkwaardige Meriah-offer, dat beneden zal beschreven worden; zij moeten zelfs uren ver reizen, om er bij tegenwoordig te zijn. Evenwel schijnen zij geen zeer groot gewicht aan de plechtigheden te hechten en toen generaal Campbell hen over dit onderwerp onderhield, beloofden zij dadelijk, hen op te geven en zelfs niet als toeschouwers tegenwoordig te zijn.

De eigenaardigste trek der Sowrah's is misschien hun onwankelbare waarheidsliefde, die, volgens Hooper, het gevolg is van hun onvermogen, om een leugen uit te denken.

* * *

In het district van Orissa woont de merkwaardige stam der *Khond's*, die, evenals de Sowrah's, onmiddellijk schijnen af te stammen van de oorspronkelijke bewoners en, hoewel in een eenigszins gewijzigden vorm, vele gewoonten hunner voorvaderen schijnen behouden te hebben, waarvan de voornaamste hier in 't kort zullen beschreven worden.

De Khond's zijn vlug, tenger en veel donkerder van tint dan de bewoners der vlakten; beide seksen geven niet veel om kleeding. De mannen dragen eenige ellen grof katoen om de lendenen, terwijl een afzonderlijk stukje rood geverfd katoen van achteren als een staart naar beneden hangt. Het haar, dat zij tot volle lengte laten groeien, wordt rondom het hoofd gebonden en in een dot van voren vastgemaakt, waarin de Khond altijd eenige sigaren bewaart, van tabak vervaardigd en in een groen blad gewikkeld. Hij versiert dezen bos haar gewoonlijk met een stuk rood doek en vederen.

De vrouwen dragen een vrij breed stuk doek om het middel en versieren zich met groote hoeveelheden kralen en andere versierselen, waaronder het meest in 't oog vallen eenige zware braceletten, die eigenlijk niets anders zijn dan dikke koperen banden om de polsen. Bij sommige stammen worden deze sieraden tot een zeer tragisch doel gebezigd, zooals wij weldra zien zullen. Als modeversierselen worden door de vrouwen der Khond's vooral strooken rood doek gedragen, terwijl in sommige gevallen snoeren van koperen munten bij wijze van halssnoer gedragen worden. Deze bewaart men evenwel meestal voor de kinderen. Er is wel eenige verontschuldiging voor de zucht tot opschik bij de vrouwen der Khond's, daar zij in hun voorkomen zeer achterstaan bij de mannen; zij zijn kort en dik, en ook wat hun gelaat aangaat zoo leelijk, dat generaal Campbell hen zelfs terugstootend noemde. Photographieën evenwel, door Wood gezien, gaven dien indruk niet, maar misschien waren deze vrouwen wel uitgekozen, omdat zij er zoo goed uitzagen.

Zij zijn in vele stammen verdeeld en wonen in den regel in dorpen van veertig tot vierhonderd menschen. Enkele van hun oude gewoonten zullen wij beschrijven.

Bij de Khond's was vroeger de gewoonte in zwang, om menschen te offeren, waarbij één punt in het bijzonder het wezen der offerande scheen uit te maken en

dus aan al de stammen gemeen was, dat nl. het slachtoffer, de Meriah, voor zekeren prijs gekocht moest worden. Wanneer een man in den oorlog werd gevangen genomen, mocht hij door dengenen, die hem gevangen nam, niet als een Meriah geofferd, maar moest hij tot dat doel verkocht en dan door de priesters aangenomen worden.

Leeftijd, sekse of kaste, niets was uitgesloten, maar volwassenen waren meer gewild, omdat zij kostbaarder waren en de gezonden de goden waarschijnlijk eerder gunstig zouden stemmen dan zieken of zwakken. Het offeren van den Meriah werd een volstrekt noodzakelijke voorwaarde geacht voor het gelukken van iedere onderneming, maar inzonderheid voor een rijken oogst, en de Khond's stelden dus alles in het werk, om steeds meerdere slachtoffers bij de hand te hebben. Somtijds

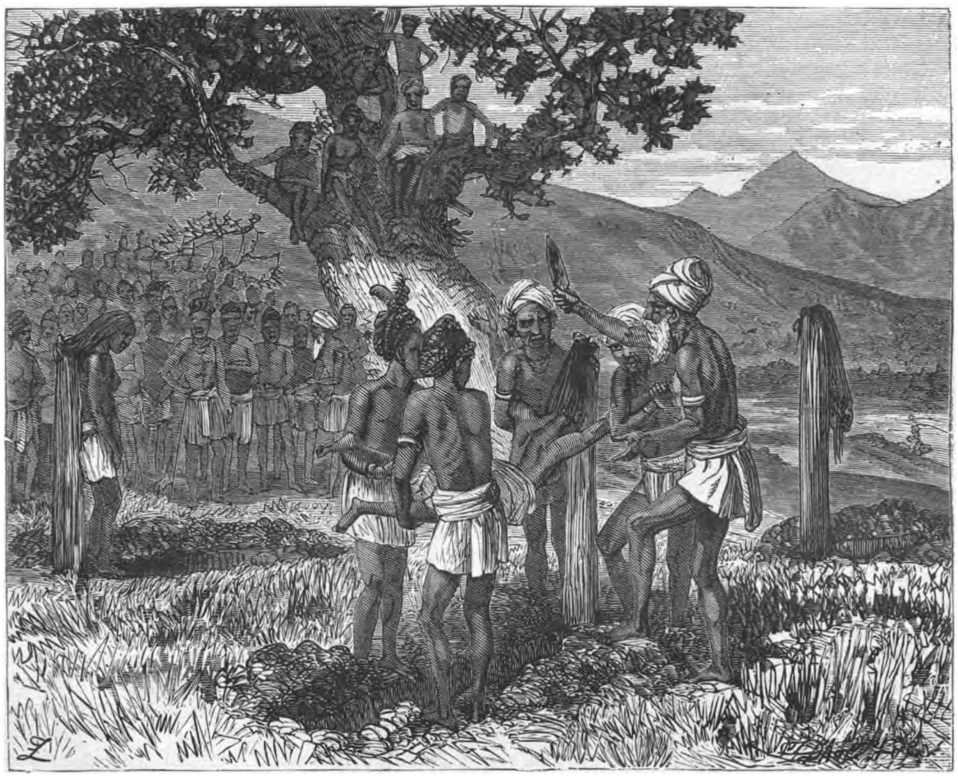

MERIAH-OFFER.

kochten zij kinderen van hun ouders of bloedverwanten, die in armoede vervallen waren, doch gewoonlijk werden de slachtoffers gestolen door zekere rooverstammen, Pannoo's genaamd, die hen tusschen de heuvels lokten, hen vatten en aan de Khond's verkochten. Het is merkwaardig, dat, ofschoon de Khond's van de diensten der Pannoo's gebruik maakten en zeer gaarne slachtoffers van hen kochten, zij hen toch diep verachtten en, uitgenomen in zaken, niets met hen te doen wilden hebben.

De Meriah-slachtoffers hadden geen reden, om zich over hun lot te beklagen, met deze uitzondering evenwel, dat het spoedig tot een einde met hen moest komen. Zij werden goed gevoed en vriendschappelijk behandeld en met het heerschende fatalisme van het Oostersche karakter schikten zij zich gewoonlijk in hun lot en deden geen pogingen, om te ontsnappen. Vaak werd een Meriah-meisje aan een

Khond uitgehuwelijkt en mocht dan zoolang leven, totdat zij kinderen had voortgebracht. Deze kinderen, zoowel als zijzelf, konden dan in het vervolg geofferd worden, maar nimmer in het dorp, waarin zij geboren waren. Teneinde deze moeilijkheid te ontgaan, kwamen de verschillende steden overeen, hun Meriah-kinderen te verwisselen.

De wijzen, waarop de Meriah's geofferd werden, waren zoo verschillend, dat het noodig zal zijn, er een kort overzicht van te geven.

In de eerste plaats moest de Meriah altijd openlijk ten aanschouwe van het gansche volk geofferd worden; deze regel was van kracht door het gansche land.

In Goomsur werd het offer gebracht aan den Aard-god, Tado Pennor, die vertegenwoordigd wordt door het beeld van een pauw. Wanneer de tijd bepaald was, werd het slachtoffer gekozen en een maand achtereen feestgevierd en gedanst rondom den Meriah, die overvloedig van eten en drinken voorzien werd en, naar het zich liet aanzien, even vroolijk en onbezorgd was als iemand. Op den dag vóór het offer werd een dikke paal opgericht, met het pauwen-zinnebeeld van Tado Pennor aan den top, en aan dezen paal werd de Meriah gebonden. Het volk danste er omheen, in hun gezangen zeggende, dat zij het slachtoffer niet vermoordden, maar iemand offerden, waarvoor een prijs betaald was, en dat daarom geen zonde op hen rustte. Daar de Meriah met toddy dronken gemaakt was, kon hij geen antwoord geven en werd zijn zwijgen als een toestemming tot het offer beschouwd.

Den volgenden dag werd hij met olie gezalfd en in het dorp rondgedragen, waarna hij naar den paal met de pauweveêren gebracht werd, aan welks voet een kleine kuil gegraven was. Nu slachtte men een varken, welks bloed in den kuil gegoten en met de aarde vermengd werd, waardoor een dikke brij ontstond. De Meriah, die vooraf dronken en dus ongevoelig gemaakt was, werd voorover in den kuil geworpen en zoolang met het gelaat in de modder gedrukt, totdat hij dood was. De dienstdoende priester of zani sneed dan een klein stukje van het slachtoffer af en begroef het naast den kuil, als een offerande aan de aarde; nauwelijks had hij dit gedaan, of al de toeschouwers stortten zich op het lijk, hakten het aan stukken en namen die mede, om ze in hun velden te begraven als een zoenoffer aan de aard-goden, die den oogst bezorgen.

Hoe stuitend deze gewoonte ook was, toch was zij veel barmhartiger dan de meeste wijzen van Meriah-offeren, in zoover verstikking geen dood is, die met veel lichaamspijn gepaard gaat en het slachtoffer eerst van zijn zinnen beroofd was geworden.

In Boad werd de Meriah rond het dorp gevoerd en trachtte iedereen zich van een zijner haren meester te maken, of zijn lippen met de vingers aan te raken, zoodat zij hun hoofden met de heilige vochtigheid konden zalven. Na eveneens door drank ongevoelig gemaakt te zijn, werd hij naar de noodlottige plek geleid, waar hij verwurgd werd door zijn nek tusschen twee helften van een gespleten bamboe te plaatsen, waarvan dan de einden door de priesters bijeengebracht werden. De voornaamste priester brak vervolgens de beenderen van de armen en beenen met zijn bijl; wanneer hij dit verricht had, werd het lijk evenals in Goomsur in stukken gesneden.

In Chinna Kimeday was een grotesk wreedaardige gewoonte van offeren in zwang. In plaats van den pauw, die te Goomsur gebruikt werd, zette men een groote houten figuur van een olifant op den paal, die op een spil ronddraaide. De Meriah werd aan den uitgestoken snuit van den olifant gebonden en dan onder het geschreeuw en gegil der toeschouwers zoo snel rondgesleurd als de figuur kon omgedraaid worden. In dit geval werd de Meriah niet dronken gemaakt. Op een teeken van den dienstdoenden zani snelde de menigte met messen op den Meriah aan en hakte hem in weinige oogenblikken, gebonden op den olifant en nog levend, in stukken.

Bij de uitvoering zijner zending van barmhartigheid in Khondistan zag generaal Campbell niet minder dan veertien hunner olifantsbeelden, welke hij alle door zijn bagage-olifanten liet omverhalen en verwoesten, opdat de Khond's zouden kunnen zien, dat deze achtbare zinnebeelden van een wreeden eeredienst machteloos waren zelfs tegen de dieren, die zij moesten voorstellen. Zijn taak was natuurlijk zeer moeielijk, daar zij de vernietiging ten doel had eener godsdienstige plechtigheid, die sedert onheugelijke tijden bestaan had en van welker verkeerdheid, veelmin misdadigheid, geen redeneeringen hen konden overtuigen. Evenwel hebben de Engelschen

vele der vroegere wreede gewoonten onderdrukt, zoodat zij alleen nog in 't geheim soms kunnen plaats hebben, maar geen regel meer zijn.

Nog een enkel woord over een paar der eigenaardigste gewoonten van de Khond's. Hun wapenen zijn zeer eenvoudig en bestaan uit een wonderlijk zwaard, bevestigd aan een ijzeren handschoen, en voorts uit boog met pijlen en den bijl. Deze laatste is het nationale wapen der Khond's en zij zijn zeer behendig in het gebruik daarvan. Generaal Campbell meldt, dat op zekeren avond een Britsch officier was uitgegaan, om een beer te schieten, maar het dier slechts licht verwondde, in plaats van het dadelijk te dooden. De beer ontkwam naar de heuvels, maar werd vervolgd door verscheidene Khond's, die hem achterhaalden en zich tusschen de heuvels en den beer posteerden, waarna zij hem, slechts met hun bijlen gewapend, aanvielen en het

KHOND'S EN DE BEER.

dier in stukken hakten. Deze bijlen zijn ongeveer vier voet lang en hebben slechts kleine lemmers. Deze evenwel zijn vervaardigd van goed staal en in de geoefende hand van een Khond is de bijl een veel geduchter wapen dan het er uitziet. Dit moedbetoon is daarom te merkwaardiger, omdat de handelende personen uit Meriah-mannen bestonden, die van het offer gered waren. Het zwaard, zooeven genoemd, is een betrekkelijk zeldzaam wapen, eerder behoorende tot de Ooryah's dan tot de eigenlijke Khond's.

De Khond-stammen schijnen zeer twistziek van aard te zijn en vooral zeer gaarne onderling te twisten; zij voeren dan steeds een soort van guerilla-oorlog, maar houden niet van geregelde gevechten en stelen liever vee van hun vijanden; ook dooden zij hen liever ter sluiks dan hen in een open gevecht te bestrijden.

Inderdaad stellen zij er hun trots in, hun tegenstanders zooveel mogelijk afbreuk te doen en zelf zoo weinig mogelijk benadeeld te worden. Wanneer bijgevolg de afgevaardigden van twee vijandige stammen bij elkaar komen, om vrede te sluiten, hebben somtijds zeer dwaze tooneelen plaats. De scheidsrechters vorderen van de vertegenwoordigers der stammen, het aantal stuks gestolen vee en gedoode mannen op te geven; gewoonlijk bevindt men, dat dit laatste tegen elkaar opweegt, daar geen der partijen gaarne erkent, dat een man van hun eigen stam gedood is geworden, tenzij de tegenpartij dit kan bewijzen. Zij moeten wel toegeven, dat de man gedood is, maar schrijven zijn dood aan een ongeluk toe, zooals b.v. medegesleept te zijn door een tijger of gebeten door een slang.

Hoogmoed maakt een hoofdtrek uit in het karakter der Khond's. Zij hebben hun vaderland lief en niets kan een Khond bewegen, één el gronds aan een vreemdeling te verkoopen, noch zelfs zich van een enkelen boom te ontdoen, die op dien grond groeit. Gewoonlijk zijn zij te trotsch, om ruilhandel te drijven, maar laten dat liever aan de Pannoo-stammen over, door welke men zich herinnert, dat de Meriah-slachtoffers gemeenlijk verschaft worden. Er zijn onder de Khond's maar twee bedrijven, die zij met hun waardigheid overeenbrengen, d. i. oorlogvoeren en landbouw, terwijl alle personen, die een ander vak of bezigheid beoefenen, veracht worden, al genieten zij er het voordeel van. Evenwel worden onder hen geen instellingen aangetroffen, zooals bij de Hindu's; zij hebben geen vooroordeelen ten opzichte van hun voedsel, of het zou misschien een tegenzin tegen melk moeten zijn.

Wat den godsdienst der Khond's aangaat, deze is van de eenvoudigste soort en hun practische eeredienst bepaalt zich tot het Meriah-offer. Nog altijd worden in de heuveldistricten zekere zeer barbaarsche heiligenbeelden gevonden, maar niemand schijnt er iets om te geven of er zelfs iets van te weten, en de priesters of medicijnmannen zijn al even onwetend hieromtrent als het volk in het algemeen.

Behalve de Meriah-offers hebben de Khond's nog verscheidene andere bijgeloovigheden, waaraan zij onvoorwaardelijk geloof slaan; de vreemdste van deze is hun meening, dat zekere menschelijke wezens zich in tijgers kunnen veranderen. Deze personen worden „Pulta Bags" genaamd en zijn zeer gevreesd door het volk, van welke vrees zij partij trekken voor hun afzetterijen. Wetende, dat het domme volk gelooft, dat zij een dergelijke macht bezitten, persen zij het nu en dan voedsel, kleeding en andere levensbehoeften af, voorgevende, dat zij arm zijn en, zoo zij niet van het noodige voorzien worden, genoodzaakt zullen wezen, zich in tijgers te veranderen en het vee weg te voeren.

De huwelijksfeesten worden gewoonlijk in het jachtseizoen gevierd, waarschijnlijk omdat er in dien tijd een groote voorraad levensbehoeften en dus altijd overvloed voor het huwelijksfeest voorhanden is. Ook bij hen is de gewoonte in zwang, om de bruid te ontvoeren. De bruidegom pakt het meisje op en loopt met haar weg, vervolgd door een aantal jonge vrouwen, die trachten, haar hem te ontrukken, of althans voorgeven, zulks te doen. Hij evenwel wordt beschermd door twintig of dertig jonge mannen, die hem en zijn last in hun midden houden en hun best doen, hem te beveiligen tegen de bamboe's, steenen en andere voorwerpen, die hem door de vrouwen naar 't hoofd gesmeten worden. Heeft hij eenmaal de grenzen van zijn eigen dorp bereikt, dan wordt hij verondersteld zijn bruid gewonnen te hebben, terwijl de aanvalsters zich in allerijl naar hun eigen woning spoeden.

* * *

De *Badagar's* of *Badagas*, ongeveer 15000 zielen sterk, bewonen circa 300 dorpen en zijn merkwaardig door hun splitsing in 18 kasten, van welke zeven een soort aristocratie vormen en de 18e een pariakaste is. Zij zijn landbouwers en bezitten enkele instellingen, die waarschijnlijk door de Ariërs zijn ingevoerd, zoo ook den ontaarden Siwah-dienst.

Ten zuiden van dezen wonen de *Kota's*, een paria-stam, die zich met industrie, de vervaardiging van metaalwerken, hout- en lederindustrie bezighoudt, den landbouw verwaarloost en wegens zijn vuilheid in een slechten reuk staat. Hun aantal zal niet meer dan 1000 bedragen.

De Toda's of Tuda's vormen een groep, even klein in aantal, doch ethnographisch

van beteekenis. Van de overige bergstammen onderscheiden zij zich door sterke beharing van het lichaam, bovenal door den sterk ontwikkelden baard. In tegenstelling met de Badagar's zijn de Toda's veehouders, die zich voeden van de opbrengst der buffelhuiden en den akkerbouw eerst in de tweede plaats uitoefenen. De Toda's wonen in zoogenaamde „mands," houten hutten, met palmbladeren bedekt; zij hebben slechts kleine dorpen, die gewoonlijk uit een drietal hutten binnen een omheining bestaan. Daarnaast vindt men de melkerij en de veekraal. Hun verblijfplaatsen liggen meestal op hoogten, in het houtgewas verscholen. De Toda's zijn verdeeld in vijf kasten; ieder huwt een vrouw uit zijn eigen kaste. Daar echter niemand meer dan één dochter bezit en de overige meisjes bij de geboorte gedood worden, ontstaat er gebrek aan vrouwen. Hierdoor ontstond er veelmannerij of polyandrie, in dien zin, dat de vrouw tevens behoort aan al de broeders van den echtgenoot.

Bij de begrafenis onderscheiden de Toda's de groene en de droge begrafenis. De eerste volgt onmiddellijk na den dood en bestaat eenvoudig in de verbranding van het lichaam en de verzameling der asch. De droge begrafenis daarentegen wordt een jaar na den dood onder groote feesten gevierd, waarbij veel gesmuld wordt; hetzelfde geschiedt bij huwelijken. Hun hoogsten god meenen zij in den vorm van een buffelklok te zien, doch woud en veld zijn van hun goden vervuld, en hun leven is rijk aan toovenarijen. Ook leeft hun godheid in de „Palal", heilige kluizenaars, die de heilige kudden weiden en niet door vrouwen mogen worden aangesproken. Hun priesters gelijken veel op de Mongoolsche Sjamanen. Tot de bezigheden der Toda's, evenals van de meeste bergstammen, behoort het honigzoeken, het graven van wortels, de bereiding van bedwelmende dranken en het verzamelen der „henna", de bladeren der Lawsonia alba, die tot het verven zoowel van de nagels en de handvlakte als van zijden en lederen artikelen dienen.

De bewoners van Ceylon.

Ceylon staat met de Malediven als kolonie op zichzelf en behoort niet tot het keizerrijk. Volgens den census van 1891 was de bevolking op dat eiland als volgt samengesteld: 6000 *Engelschen*, 21200 afstammelingen van Europeanen, 2041000 *Singhaleezen*, 723800 *Tamil's* en 216100 van andere rassen, met inbegrip van „*Moormen*", of Mooren, d. i. nakomelingen van Arabieren, Maleiers en Wedda's. Verder vindt men op Ceylon nog de Eurasiërs, „burgers" genaamd, hoofdzakelijk ontstaan door vermenging van Nederlanders, Portugeezen enz. met Singhaleezen. De hoofdbevolking van Ceylon maken dus de *Singhaleezen* uit. Zij vormen het tweede belangrijke cultuurvolk van Indië, die tegenwoordig op Ceylon hun hoofdplaats hebben, doch oorspronkelijk zeker op het vasteland hun verblijfplaats hadden. Friedrich Müller bracht de Singhaleezen tot de groep der Dravida's. Tegenwoordig worden de Singhaleezen door vele onderzoekers voor Arische Indiërs gehouden, die omstreeks 540 voor Chr. naar Ceylon verhuisd zouden zijn. 1) Anderen meenen, dat zij als een mengingsvolk te beschouwen zijn, dat de Wedda's gedeeltelijk in zich heeft opgenomen.

De Singhaleezen vormen de cultuurnatie van Ceylon, zeiden wij. Zij hebben, door stamgenooten van het vasteland versterkt, in de eerste eeuwen vóór Chr. aanzienlijke rijken gesticht en grootsche bouwwerken tot stand gebracht. Nog tegenwoordig leven zij van de Tamil's, die zij als indringers beschouwen, gescheiden. Zij vermengen zich daarmede niet. Voor de aanvallen der Tamil's hebben zij zich echter moeten terugtrekken naar het zuiden van Ceylon en de oude woonplaatsen hunner koningen in het noorden moeten verlaten. Hoe verder zij naar het zuiden gedrongen werden, des te meer verviel ook de vroegere bloei van Ceylon. Zij wisten echter Portugeezen en Nederlanders uit het midden van het eiland verwijderd te houden, en eerst in deze eeuw onderwierpen zij zich aan Britannië.

De Singhaleezen zijn van gemiddelde grootte. Zij hebben fijne, regelmatige trekken en zijn goed gebouwd; vooral de vrouwen zijn dikwijls van verrassende schoonheid. De huidkleur wisselt af van olijfkleurig tot in het zwarte, de oogen zijn soms lichtbruin, doch het haar is altijd zwart, lang, en zijdeachtig op het gevoel. Polygamie

1) Volgens de Pali-kroniek „Mahowansa", de hoofdbron der geschiedenis van Ceylon.

SINGHALEESCHE BUDDHAPRIESTERS.

komt zelden bij hen voor. Zij huwen vroeg, zonder veel feestelijkheden, en scheiden gemakkelijk weder.

De kleeding is eenvoudig en bestaat meest uit jak, schort en muts van mousseline. Zij leven bijna geheel van plantenvoedsel, evenals de meeste Buddhisten. Sterke dranken worden uit religieuse gronden in 't openbaar niet gedronken. De dooden worden hier begraven. Het kastenwezen is er niet tot ontwikkeling gekomen. De heerschende goddienst is het Buddhisme, terwijl de Tamil's Siwa-aanbidders zijn en de Arabieren Mohammedanen. Sedert 1505 werd er het Christendom door de Portugeezen verbreid; de Katholieken hebben er een aartsbisschop (Kolombo) en twee bisschoppen. Het bijgeloof speelt ook bij de Singhaleezen een groote rol.

Als een Singhalees ziek wordt, meent hij door een demon bezeten te zijn, en beschouwt hij de verzoening met den booze als de beste manier, om weer gezond te worden en zich van hem te bevrijden. Daartoe dienen de duiveldansers (devil-dancers) wier taak enkel hierin bestaat, de demonen te verdrijven. Eenigen van dezen gaan des nachts naar het huis van den zieke, waarvóór een vierkante plaats door een ± 2 meter hoogen haag van palmen en struiken is opgezet. Deze ruimte gebruiken de duiveldansers, om zich te kleeden; hier voorzien zij zich van maskers en gewaden, trommels en dergelijke hulpmiddelen, die zij noodig hebben.

Eerst gaan de duiveldansers zonder masker naar den zieke, doch hebben lange halmen van geel gras en gesplitste bladeren om het hoofd en aan den gordel hangen. Dit tooneel wordt verlicht door fakkels: lappen, die in olie gedoopt en om een stok gebonden zijn. Daarna begint een der geleiders van de dansers op eentonige wijze op de trommel te slaan, terwijl de dansers zelf een wild gezang aanheffen. Vervolgens begint de dans, eerst met langzame bewegingen, doordien het rechterbeen zijwaarts naast het linker geschoven wordt, waarop het linker volgt, een beweging, als wilde men ergens op trappen. Het gezang wordt daarbij een luidruchtig geschreeuw, en de demon wordt verzocht te verschijnen, d. i. den zieke te verlaten. Men neemt in het geheel 24 soorten van duivels aan, en het komt er slechts op aan, het rechte gewaad en het juiste masker te vinden, welke invloed op den demon hebben, die de ziekte veroorzaakt. Daarom doet men proefnemingen en gebruikt men nu het eene, dan het andere masker, afschuwelijk geschilderd en met groote tanden, gluiperige oogen, enz. De dans duurt menigmaal twee nachten aaneen, tot alle maskers beproefd zijn en eindelijk het rechte gevonden is, dat op den ziektedemon werkt. Geeft deze nu een teeken van zijn aanwezigheid, dan stijgt het zingen, schreien en dansen der duiveldansers tot waanzin toe, al luider en heftiger wordend, en de trommelslagen volgen al sneller en sneller. De dansers draaien in het rond en stampen op den bodem; de klokjes aan den gordel en aan de beenen klinken al luider en sterker. Is dit stadium der hoogste opgewondenheid bereikt, dan vragen de duiveldansers een voorwerp, waar de uit te drijven demon in kan uitvaren, en gewoonlijk biedt dan een familielid of vriend van den zieke een hoen aan, dat vervolgens op allerlei wijzen gemarteld wordt, door de houders der maskers wordt gekneed, totdat het bewusteloos is. Dit is het teeken, dat de duiveldans gewerkt heeft en de demon uit den zieke in het hoen is gevaren. Nadat het halfdoode dier door water weer in 't leven gebracht is, wordt het opnieuw gekweld. Sterft nu het hoen, dan is dit een teeken, dat de demon het omgebracht heeft, doch de zieke is van den booze bevrijd. Het doode hoen wordt dan in de naastbijzijnde rivier geworpen en de duiveldansers versterken zich vervolgens door toddy te drinken.

De Singhaleesche maskers zijn meestal uit hout gesneden en met bonte kleuren beschilderd. Onder de oogen zijn insnijdingen gemaakt om door te zien. De andere stukken kenmerken zich door scherpe karakteristiek en fijne bewerking; de tanden van hout zijn ingezet en grasbundels zijn om het hoofd gehecht, om haar en baard voor te stellen. De moderne maskers missen deze versiering; zij zijn grillig beschilderd: geel met scharlakenrood, vuurrood, blauw, groen, zwart, enz.

* * *

Een zeer interessanten volksstam der oorspronkelijke bewoners vormen de *Wedda's* op Ceylon. De Wedda's zijn kleine menschen, volwassen niet meer dan 1½ meter lang, en worden daarom ook tot de dwergenvolken gerekend (zie I, pag. 87). Hun

kleur is chocolade-achtig en zij bezitten een bundelachtigen, wolligen haargroei, die niet kroes is, en een smal, klein hoofd met een eigenaardige gelaatsuitdrukking, zoodat Sarassin, die drie jaren onder hen verkeerde, er overeenkomst in vond met de Australische Negers.

Uit verschillende onderzoekingen is gebleken, dat de Wedda's een der oudste en laagst staande menschenrassen vormen. Zij zijn als de best bewaard gebleven overblijfselen van een oeroude „primarvariëteit" van het lokharige menschenras te beschouwen, meent Häckel, een ras, dat in de grijze oudheid in Voor-Indië leefde en waarvan slechts enkele verstrooide sporen op het vasteland zijn achtergebleven. De tegenwoordige verbreiding der Wedda's op Ceylon is beperkt tot het middelgedeelte van het oostelijk laagland; ten oosten hiervan wonen de Tamil's aan de zeekust. Het aantal Wedda's is niet volkomen juist op te geven; volgens schatting bedraagt het niet meer dan 1 pCt. der totale bevolking van het eiland, of in 't geheel ruim 2000.

De Wedda's, die hun natuurlijken toestand nog bewaard hebben (en daarover spreken wij hoofdzakelijk), wonen nergens in dorpen of groote nederzettingen bij elkander. Gedurende het grootste gedeelte des jaars leven de afzonderlijke gezinnen geheel geïsoleerd, en houdt elke familie zich met de jacht in het haar toebehoorend woudgebied bezig. Het geheele Weddaland vormt als het ware één netwerk van zulke jachtgronden; elke familie houdt er streng de hand aan, dat haar uitsluitend en erfelijk jachtrecht door anderen geëerbiedigd wordt.

Alleen in den winterregentijd, in de maanden October, November en December, heeft er eenige toenadering en gedeeltelijk inniger verbinding plaats tusschen de geïsoleerd levende families. De laaggelegen weidegronden en jachtvelden worden dan overstroomd, en de Wedda's vluchten op een der talrijke rotsachtige heuvels, welke overal verspreid zijn. De in deze rotsheuvels zich bevindende holen of spelonken beschutten hen tegen storm en regen; de weinig voorkomende groote holen worden soms wel tusschen een zeker aantal gezinnen verdeeld en door wanden van takken en bladeren in vertrekken gescheiden.

De Wedda's in hun natuurlijken toestand kennen geenerlei kleeding en bezitten ook niet het geringste schaamtegevoel; de volwassenen van beide geslachten gaan ongekleed met elkander om. Zoodra zij evenwel met andere volken in aanraking komen, zijn zij schuchter; zij vertoonen dan eenig schaamtegevoel en tegelijkertijd eenige zucht naar opschik. Het eenvoudigste teeken hiervan is het dragen van een lendensnoer. Ook de kinderen dragen meestal zulk een snoer of een bindtouw om de heupen. Van voren is hieraan een muntstuk, een schelp of een ander beschermingsmiddel tegen het „booze oog" bevestigd. Het lendensnoer is de voorlooper van den gordel, een der oudste kleedingstukken. Sommige Wedda's bevestigen aan het snoer een bladerenschort, nu eens uit een groep bladeren, dan weer uit een enkel breed blad bestaande of wel uit bladrijke takken; enkelen hebben ook een schort van boombast. In den laatsten tijd bestaat ook het schort uit een lap doek, dat zij door ruilhandel verkrijgen van de Singhaleezen of Tamil's, en waarvoor oorspronkelijk een witte kleur wordt gekozen. Hoofdbedekking of voetbedekking zijn hun onbekend. De borstlap, die de meer beschaafde Wedda-vrouwen bezitten, is van de naburen overgenomen. Sieraden bezitten zij zoo goed als niet; alleen in den laatsten tijd dragen de langs de kust wonende Wedda's behalve het lendensnoer een of ander voorwerp, dat door de oorlel gestoken wordt: een slakkenhuis, een metalen ring, een knoop, enz. Opmerkelijk is het, dat het tatoueeren hun onbekend is.

De huwelijken worden zeer eenvoudig gesloten, plechtigheden vinden daarbij niet plaats. De jongeling neemt bij zijn aanzoek om de hand der schoone een lendensnoer mede en bindt dit om het lichaam zijner uitverkorene. Deze van haar kant slaat nu een door haarzelf vervaardigd lendensnoer om de heupen van haar geliefde en verlaat met hem de ouders; het huwelijk is hiermede gesloten.

Woningen hebben de Wedda's niet. Gedurende den drogen zomer van negen maanden dolen de afzonderlijke families door hun woudgebied rond en overnachten onder den blooten hemel op die plaatsen, waar het toeval hen brengt. Gaarne leggen zij zich daarbij, ter beschutting tegen den wind, aan den voet van een dikken boomstam neder. In sommige streken klimmen zij ook vaak in de boomen,

om aldaar den nacht door te brengen. Dat zij in den winter in rotsholen verblijven, zeiden wij reeds.

Huisraad en eet- of drinkgereedschappen bezitten de Wedda's niet. Van de meest primitieve kunst der pottenbakkerij, alsmede van het winnen van metalen of de bewerking er van, hebben zij geen begrip. Ook steenen gereedschappen, die in Voor-Indië wel zijn gevonden, vindt men bij hen niet.

De enkele werktuigen, die zij bezitten, worden van hout vervaardigd. Daartoe behooren boog, pijl en de vuurboor. De ijzeren punten der pijlen verkrijgen zij weer van de Tamil's. Zoo ook den bijl, dien zij steeds bij zich dragen, hetzij op den schouder of aan het lendensnoer. De bijl dient hun niet alleen tot werktuig, maar ook tot wapen, waarmede zij zich tegen de aanvallen van den wilden buffel verweren. Met den bijl velt de Wedda de jonge boomen en haalt hij de honigraten uit de holle boomen; hiermede snijdt hij het vleesch van het gedoode wild. Het vleesch, dat het voornaamste voedsel der Wedda's uitmaakt, wordt geroosterd en daarop genuttigd. Verder gebruiken zij plantenvoedsel, wortels van allerlei soort en zelfs *rottend hout*, dat uit holle boomstammen gehaald en met honig tot een brij wordt dooreengemengd. Opmerkelijk is het, dat zij rijst en kokosnoot tot heden nog niet kennen. Van alkohol moeten zij een afkeer hebben, doch zij kauwen betel en tabak. In het binnenland kennen zij geen zout, maar gebruiken zij honig, om den spijzen te kruiden. ee

Eigenaardig is de wijze, waarop de ruilhandel tusschen de Wedda's met de naburige cultuurstammen, de Tamil's en Singhaleezen, plaats heeft. Wanneer zij bijv. pijlpunten, bijlen, enz. noodig hebben, gaan zij des nachts naar een naburig dorp, hangen een hoeveelheid honig en gedroogd vleesch aan de deur der smederij, met een model van het werktuig of hetgeen zij wenschen er naast. Binnen eenige dagen is de smid er mede gereed; hij hangt de voorwerpen aan de deur en des nachts haalt de Wedda die weg. Is hij er mede tevreden, dan voegt hij er een geschenk bij. Zulk een stammen-ruilhandel kende Plinius reeds bij enkele Noord-Afrikaansche volken.

De taal der Wedda's moet zeer arm zijn, doch is nog onvoldoende bekend. Zij bezitten geen woorden tot aanduiding van maat, grootte en afstanden. Ook weten zij niets van een indeeling van den tijd in dagen, uren, enz. Alleen de maandperioden kennen zij naar den terugkeer der volle maan; jaarperioden kennen zij niet.

Het karakter der Wedda's wordt door de meeste reizigers geroemd. Men schrijft hun toe: tevredenheid, goedhartigheid, een sterk ontwikkeld eer- en vrijheidsgevoel, waarheidsliefde, gastvrijheid, medelijden, dankbaarheid en eerlijkheid. Zij leven in strenge monogamie en dragen liefdevolle zorg voor hun kinderen. De mannen zijn zeer jaloersch en bestraffen echtbreuk met den dood. Diefstal en moord zijn zoo goed als onbekend, vooral kindermoord. Doch ten opzichte van vreemdelingen zijn zij afkeerig en wantrouwend; als dezen hen uitlachen, ontsteken zij in woede.

Ongetwijfeld vormen de Wedda's een merkwaardig ras; het is evenwel nog niet beslist uitgemaakt, in welke rij der volken zij te plaatsen zijn.

LITTERATUUR OVER CEYLON EN DE BEWONERS.

P. und T. Sarassin. Die Wedda's von Ceylon und die umgebenden Völkerschaften. Wiesbaden, 1892—'93.
E. Haeckel. Die Urbewohner von Ceylon. (Deutsche Rundschau, 1894).
„ „ Indische Reisebriefe. Berlin, 1883.
Tennent. Ceylon, 5e uitg. London, 1866.
Suckling. Ceylon: general description of the island, 1877.
Blue Book of Ceylon. Annual Report on Ceylon.
H. W. Cave. The Ruined Cities of Ceylon. London, 1891.
J. Ferguson. The Ceylon Handbook and Directory. London, 1893.

HOOFDSTUK XXII.

ACHTER-INDIË EN ZIJN BEWONERS.

ALGEMEEN OVERZICHT.

Tusschen de Golf van Bengalen aan den eenen kant en de Golf van Tongking en de Zuid-Chineesche Zee aan den anderen kant strekt zich een schiereiland naar het zuiden uit, dat in een breede en smalle tong in het zuiden eindigt, door de Golf van Siam gescheiden. Dat groote gebied wordt als één geheel veelal *Achter-Indië* genoemd.

Van den Himalaja en den Kwenlun strekken zich onderscheidene parallelle bergketenen naar het zuidoosten uit, die Achter-Indië doorsnijden en het binnenland tot een bergland vol afwisseling maken. Steile ketens, die gedeeltelijk tot de firngrens rijzen, diepe dalen, hoog liggende passen, waterrijke rivieren, die de lengtedalen tusschen de ketens doorstroomen, en uitgestrekte delta's aan de monden te midden der moerassige kustvlakten, zoo vertoont zich over 't geheel het landschap van Achter-Indië. De grootste rivieren in dit gebied zijn de *Mekong*, de *Menam* en de *Irawadi*.

In klimatologisch opzicht vormt Achter-Indië een overgang van het Zuid-Aziatische naar het Oost-Aziatische moessongebied. Over 't geheel is het klimaat rijk aan regen, maar toch wisselt die regenhoeveelheid af met de moessons. De ligging in de tropische luchtstreek, in verband met de vochtigheid, maakt dit land een van de vruchtbaarste streken der aarde.

Het gebied van Achter-Indië behoort tot nog toe tot een der weinig onderzochte gedeelten van Azië, wat de binnenlanden betreft. In de laatste helft dezer eeuw zijn de Franschen van het oosten, de Engelschen in Birma en Malakka wel verder in het land doorgedrongen, doch in vele opzichten staan wij hier nog voor weinig of onbekende gewesten. Ook in ethnographische en anthropologische opzichten is Achter-Indië nog zeer onvoldoende bekend.

In het algemeen kan men aannemen, dat Achter-Indië bewoond wordt door den *Indo-Chineeschen tak* van het *Mongoolsche ras.* Ongetwijfeld zijn de bewoners van Achter-Indië niet zoo zuiver van Mongoolsch bloed als de Chineezen en hebben zich Maleische elementen daaronder vermengd, terwijl Indische invloeden er op gewerkt hebben, vooral in het westen.

Zooals wij later zullen zien, wordt Achter-Indië door Prof. Kern beschouwd als het oorspronkelijke vaderland der Maleisch-Polynesische talen, die van hier zijn uitgestraald over de eilandenwereld van Indonesië en Australië. Die vermenging van Maleische met de Mongoolsche elementen had niet overal even sterk plaats. Prof. Kern merkt op, dat in de talen van Kambodsja, Annam en Siam naar evenredigheid meer Maleisch-Polynesische woorden voorkomen dan uit de tegenwoordige bevolking valt te verklaren. Aldus vormt de bevolking van Achter-Indië geen ethnologische eenheid, maar bestaat zij uit een reeks van vermengingen van verschillenden graad. De natuurlijke scheidingen des lands, vooral de bergketens en wouden, dragen het hunne er toe bij, om die volken te isoleeren. Hierdoor scheiden zich de *Annamieten* in het oosten van de bevolking in het binnenland, de eigenaardige *Thaivolken*, af, die zich nog over de grenzen van het rijk van Siam naar het noorden uitbreiden. Ten westen van de Saluen wonen de uit vele afdeelingen bestaande groepen der *Birmanen*, terwijl de *Khmer's* in Kambodsja wonen.

De bevolking van Achter-Indië overziende, valt die te verdeelen in twee hoofdgroepen: de *Maleiers* op het schiereiland Malakka en de *Indo-Chineezen* in het

overige gedeelte. Deze laatsten zijn weer in talrijke kleine volksstammen te onderscheiden, die tot vier groepen te brengen zijn. De eene groep omvat de *Annamieten, Thai's (Schan's, Lao's)* en de *Birmanen;* de tweede groep wordt gevormd door de *Khamen* of *Khmer's* uit Kambodsja ; een derde door de in het bergland teruggedrongen wilde volken, als *Muong's*, *Moi's*, *Pnom's*, *Kha's*, *Traos*, *Lolo's* e. a. Een vierde groep wordt gevormd door talrijke wilde stammen in het binnenland van Malakka, waarvan wij noemen de *Orang-Benua*, *Orang-Blandass*, *Orang-Tummeor* en *Orang-Pangghan.*

Naast deze inboorlingen komen de in de kuststeden voor den handel gevestigde Chineezen en anderen.

In de oostelijke streken van Achter-Indië, als Annam, Cochin-China en Kambodsja, draagt alles een Chineesch karakter en is de *Chineesche taal* schrijftaal en geleerdentaal; de westelijke groep kent het Voor-Indische *Pali-dialekt*, dat de Singhaleezen spreken; ook is hier het Pali-alphabet in gebruik. De Maleiers hebben met den Islam de *Arabische schrijftaal* aangenomen.

De meerderheid der bevolking is het Buddhismus toegedaan. Het Christendom werd hier reeds sedert 1624 gepredikt, het eerst door uit Japan verdreven Portugeesche Jezuieten, later door Franschen. In Tongking vestigden zich de Spaansche Dominikanen der Philippijnen. Tegenwoordig telt men er ± 400,000 Katholieke Christenen. Voor de Protestantsche zending zijn hier werkzaam de Amerikaansche Baptisten en Presbyterianen, de Engelsche Society for the Propagation of the Gospel en de Leipziger zending, die te zamen ± 90,000 Christenen om zich verzameld hebben.

* * *

De groote stroomen van Achter-Indië komen uit het hoogland van Azië te voorschijn en duiden de richting aan, waarin ook de beweging der bevolking op het schiereiland plaats had. Verschillende overleveringen wijzen er op, dat de tegenwoordige bewoners van Achter-Indië van noordelijken oorsprong zijn. De Birmanen beweren, dat de oudste geschiedenis van hun volk in het bovengebied der Irawadi geplaatst moet worden; de Karen wijzen een nog noordelijker streek daarvoor aan tot Jünnan, de Siameezen tot Laos, de Annamieten tot Tongking. Uit dit noordelijker vaderland hebben die volken de onderling verwante talen medegebracht, die aan de randen en in het gebergte van Achter-Indië nog het best zijn bewaard gebleven, doch aan de westkust, de rivieren en delta's onder vreemde invloeden zijn gekomen en vervormd.

In historischen en half historischen tijd schijnt Achter-Indië dus ten deele onder Chineeschen, ten deele onder Indischen invloed te hebben gestaan. De geographische ligging gaf daartoe aanleiding en de naam *Indo-China* is hieruit ontstaan. Indië had van buitenaf het vroegst zijn invloed doen gelden; eerst vond de leer van Brahma en daarna het Buddhisme in Achter-Indië ingang, en dit laatste bleef er gevrijwaard tegen de aanvallen der Brahmanen, zoodat het de hoofdgodsdienst werd van Achter-Indië en daarbij ook andere Indische gebruiken en zeden invoerde. Indische verovering, nederzetting en kolonisatie in Achter-Indië vallen in den tijd vóór den aanvang onzer tijdrekening en hebben in plaatsnamen nog sporen achtergelaten. Namen als Manipur, Ajuthia e. a. komen aan beide zijden der Golf van Bengalen voor.

De Indische invloed in Achter-Indië blijkt misschien het duidelijkst bij de Khmer's. De *Khmer's* (misschien juister de *Chmer's*) vormen het hoofdvolk van Kambodsja: zij zijn in aantal meer dan de helft en maken het eenige volk des lands uit, dat politieke beteekenis heeft. De Khmer's zijn, volgens Maurel (een Fransch arts, die zich jaren lang in het land ophield en de bevolking bestudeerde) nakomelingen van Indische veroveraars en dus van Arische afkomst. Zij hebben de oorspronkelijke bewoners des lands onderworpen of in het gebergte teruggedrongen, zoodat er op dit oogenblik nog overblijfselen van gevonden worden, als de Pnoms, Kui's, Roong's, Nongs en Rodoi's. Behalve de oorspronkelijke bewoners ontmoetten de Khmer's een tweede veroverend volk in Kambodsja nl. de *Thiam's*, hetwelk zij met behulp van de Annamieten overwonnen en nagenoeg geheel vernietigden.

De Khmer's werden aldus heerschers over het land en brachten in Kambodsja het

koningschap tot hoogen bloei, waarvan de fraaie, meer dan 600 jaar oude gedenkteekenen nog getuigenis afleggen. Doch het oorspronkelijke Khmer-volk vermengde zich al meer en meer met het gele ras, verwijderde zich van het oorspronkelijk type en werd een Mongolen-achtig volk. Niettemin hebben de Khmer's nog genoeg oorspronkelijks bewaard in hun uiterlijk, om hen als een afzonderlijk, goed gescheiden ras te beschouwen. Maurel bewijst dit door anthropologische onderzoekingen aan geraamte en schedel.

De Khmer's zijn menschen, welker gemiddelde grootte 1,62 à 1,66 M. bedraagt. Zij hebben een bronsachtige huidkleur, die van lichtbruin tot zeer donker afwisselt; het meest komen voor No. 28 en 29 van Broca's kleurenreeks. Ook onder de kleederen vindt men dezelfde huidkleur, zoodat de tropenzon er geen invloed op schijnt uit te oefenen. Het haar is donker, tot ebbenhout zwart; het wordt veel kort gedragen en staat dan straalvormig om het hoofd. De lange haartooi vertoont eenige golving. Een baard hebben zij zoo goed als niet; slechts een dun kneveltje op de bovenlip en enkele haren om de kin, dat is alles. De mond is groot, de tanden zijn goed, maar door het betel kauwen zwart, en staan meestal recht; de oogen staan schuin. Het lichaam is goed ontwikkeld, de handen vertoonen Mongoolsche vormen, de voet is klein. Eigenaardig is het verschijnsel, dat de groote teen ver van de andere af staat, terwijl de tweede de langste is. Terwijl aldus over 't geheel het lichaam de Indo-Europeesche kenmerken vertoont, heeft het gelaat vele Mongoolsche eigenaardigheden: schuin staande oogen en een korte neus.

Behalve dit algemeene type vindt men er andere vermengingen.

De oude Khmer's, die als veroveraars in het land trokken, waren uit Hindostan afkomstig. Uit tal van opschriften op oude gedenkteekenen, door Doudart de Lagree gevonden, blijkt, dat de Khmer's die gebouwd hebben. Zij vertoonen ook veel overeenkomst met Indische oude bouwwerken. De architectuur en de wijze van decoratief waren dezelfde. Uit de voorstellingen van Brahma op de oude bouwwerken kan men afleiden, dat hier ook de leer van het Brahmanisme werd aangehangen; de tegenwoordige religie heeft daarvan nog sporen bewaard. Op de 500 meter lange basreliefs van Angkor-Bat vindt men voorstellingen uit het Indisch epos Ramajana, (zie pag. 172) voortreffelijk uitgevoerd. In plaats van de Brahmanen zijn de Bakus gekomen, die bij feestelijke gelegenheden de eerste rol spelen, het heilige zwaard bewaren, het hoogste symbool van het koningschap, en bij de zalving des konings het wijwater uitdeelen. In de taal worden vele Sanskrietsche woorden gevonden, en in het land zelfs geheele Sanskrietsche inschriften. Hierbij komt nog de volksoverlevering, als zouden zij van de streken aan de Ganges afkomstig zijn; de tegenwoordige koning gelooft, dat zijn voorgeslacht uit Benares stamt.

Evenwel hebben de Ariërs niet de meerderheid van de bevolking gevormd bij de tegenwoordige Khmer's, zij waren alleen de heerschenden, maar kleiner in aantal. Daardoor vertoonen zich ook andere typen op de ruïnen des lands. In ouderen tijd moet het ras zuiverder Arisch geweest zijn, zooals uit oude afbeeldingen blijkt, doch in den loop der tijden is het meer vermengd en heeft het Mongoolsche de overhand verkregen.

* * *

De Indische invloed was tijdelijk, doch de Chineesche werkt langzamer en langduriger. De laatste breidde zich vooral langs het oosten naar het zuiden uit, zeiden wij, en hierdoor verkregen Tonking en Annam bijna geheel een Chineesch karakter. Tal van Chineesche nederzettingen vindt men langs de oost- en zuidoost-kust, (Cochin-China o. a.) en Tongking wordt door kenners des lands als een copie van China beschouwd.

Als algemeen raskenmerk bij de bevolking van Achter-Indië komen daar de Mongoolsche elementen het meest uit. Van het noorden naar het zuiden en naar het westen verzwakken die over het algemeen. Terwijl de Tongkineezen bijna geheel het Chineesche type vertoonen, ziet men bij de Annamieten reeds sterke afwijkingen, en bij de bevolking van Neder-Cochin-China ziet men reeds een vermenging van Chineesche, Maleische en Indische elementen.

De donkerheid der huidkleur is niet in overeenstemming met de overheerschende

Mongoolsche gelaatstrekken. De kleur van vele volken doet denken aan die van oud, glanzend brons. De Khmer's van Kambodsja, de Phnong's, Stieng's en Cham's moeten de donkerste volken zijn. De Annamieten evenwel zijn lichter gekleurd dan de Siameezen, de Lao's en de Moï's weer lichter dan hun Annamietische naburen, en de Chineezen, die zich in Achter-Indië gevestigd hebben, zijn bijzonder licht gekleurd. De Rodeh's van Kambodsja moeten het lichtst gekleurd zijn en worden hierom, alsmede wegens hun lichaamskracht, als slaven zeer gezocht.

Uit deze enkele feiten blijkt, dat de kleur dezer bevolking geen eenvoudig verschijnsel is, waarbij een andere donkere bevolking door vermenging met een jonger volk lichter gekleurd zou zijn, zooals men te licht aanneemt. Wij kennen de geschiedenis dezer volken niet voldoende, om de bijzondere anthropologische verschijnselen te verklaren.

In karaktereigenschappen en zedelijken aanleg onderscheidt Ratzel drie trappen, welke evenzeer van rasverscheidenheid als van verschillenden trap van beschaving afhankelijk zijn. De weinige onvervalschte natuurkinderen, die in de bergachtige deelen van Tonking tot Birma gevonden worden, als de Moï's, Stieng's en Schan's, worden als rechtvaardig, arbeidzaam en vrijheidlievend geschilderd. De Moï's, wier gebied ongeveer 50 geogr. mijlen van den mond der Mekong aanvangt, staan hooger dan de bewoners van Cochin-China. „Terwijl zich in deze kolonie een in stammen verdeelde troep weggeloopen en weggejaagde slaven bevindt, treft men in de wouden van het binnenland een rustige, moedige en welvoegelijke bevolking aan," zegt Gautier aangaande de Moïs. Tongkineezen, Annamieten, Siameezen en Birmanen zijn in vergelijking met hen ontaard, zonder dat de beschaving hun zooveel van haar goede zijde leerde kennen als den Chineezen. De Birmanen, die zooveel van tooneelspelen houden, zijn in hun geheele doen en levensbeschouwing tooneelspelers; zelfs den handel schijnen zij als scherts op te vatten. „Licht komen, licht gaan", is hun geliefd spreekwoord. Ook de Siameezen worden als een zacht, nieuwsgierig, babbelziek volk geschetst, dat daardoor het vroegst voor het verkeer met Europeanen open stond. Door die vermenging van gemakkelijken omgang met Chineesch verstand en ernst zijn de Tongkineezen misschien het beste der Achter-Indische volken geworden, die aanleg hebben voor den handel, op geld verdienen gesteld zijn, maar ook verkwistend zijn en veel houden van feesten, pronk en ceremoniën. Den bewoners van Kambodsja schrijft men strenge, ernstige eerlijkheid toe; de Annamieten hebben, evenals de Franschen, een vroolijk, bewegelijk karakter.

* * *

De Lao's (Lawa's) behooren tot de groote groep der Thai-volken en wonen in de binnenlanden en noordelijke deelen van Achter-Indië. Het zijn kleine (gemiddeld 1,6 M.) doch krachtige en goed gebouwde menschen. Het zwarte haar wordt bij de mannen, tot een bundel op de kruin na, kort geknipt. Terwijl de westelijke Lao's buik en dijbeen tatoueeren en daarnaar *Khong Dam*, d. i. zwartbuiken, genoemd worden, bestaat die gewoonte niet bij de oostelijken, de *Khong Kao*, d. i. witbuiken.

De kleeding voor de mannen dezer volken bestaat hoofdzakelijk uit een om de heupen gewonden doek. De vrouwen dragen een soort van rok, die van het middel tot de knieën afhangt; de gehuwde vrouwen voegen hierbij enkel een bedekking der borsten. De huizen van bamboes staan op palen boven den grond. De mannen zijn traag en lui; slaven en vrouwen verrichten hoofdzakelijk den arbeid. De Lao's zijn Buddhisten, maar hun geloof is met allerlei bijgeloof vermengd. Hun taal is na verwant aan die der Siameezen. Zij houden veel van muziek, maar niet van den dans. De handel is meest ruilhandel, doch men vindt er Siameesche munten, kaurischelpen en zilverstaven als ruilmiddelen in omloop. Chineesche bankiers onder hen geven ook porselein geld uit.

Polygamie behoort niet tot de zeden van dit volk, hetgeen echter niet uitsluit, dat de rijken meer vrouwen bezitten. In het burgerlijk leven is alles ingericht naar Chineesche wetten en regels, doch met meer vrijheid. De vrouwen worden hier niet op zulk een laag standpunt gehouden, maar toch moeten zij den meesten arbeid verrichten, zooals wij reeds zeiden, in dezen bijgestaan door de slaven, want de slavernij wordt hier nog gevonden, hoewel de slaven met zachtheid worden behandeld.

Cupet reisde in 1890 van Kratie aan de Mekong naar het oosten tot de Zuid-Chineesche Zee, waar hij de wilde volken als *Pönung's*, *Radé's*, *Bahnur's* en *Dschiaraï* beter leerde kennen.

De *Pönung's* beschrijft Cupet als krachtige, gespierde menschen, niet bijzonder groot. De huidkleur is donkerbruin met iets koperachtigs; het voorhoofd springt achteruit, de oogen zijn groot, maar het gelaat schijnt min of meer afgeplat. Het haar laten zij zorgeloos hangen. Hun kleeding bestaat enkel uit een strook stof om de heupen, terwijl de mannen meestal een katoenen tulband op het hoofd dragen. De meesten bezitten halsbanden en armringen van messing en amuletten. Hun wapens bestaan uit bogen, lansen en tweehandige zwaarden.

De Dschiaraï's en de Radé's, naburen, gelijken veel op elkander, ook in taal en kleeding. Hoewel zij meestal tot het Mongoolsche ras gerekend worden, meende Cupet hen op grond van verschillende woorden uit hun taal tot de Maleiers te moeten brengen, wat evenwel bij nader inzien een overijld besluit bleek te zijn.

In het algemeen vindt men bij deze stammen het bijgeloof en de gebruiken, welke men bij de onbeschaafde volken in de binnenlanden terugvindt.

* * *

In het Mongoolsche oosten van Azië heeft de familie van oudsher in staat en gemeente een buitengewoon bevoorrechte plaats ingenomen. Deze openbaart zich allereerst in de hooge, bijna onbeperkte patria potestas, en niet minder in de instelling der onvervreemdbaarheid van de erfgoederen, die aan iedere familie behooren. Van China, waar deze instelling het strengst wordt gehandhaafd, is zij ook in het oosten van Achter-Indië overgegaan, nl. in het gebied van Annam, doch bij de Annamieten, met hun minder scherp en minder vast karakter, zijn vele harde kanten van de Chineesche wetgeving weggenomen.

Ook in Annam heeft de familie-eigendom een ritueel gewijd karakter en is hij aan de vaderlijke macht verbonden. Bij het leven der ouders is aan de kinderen het verkrijgen van eenige bezitting ontzegd. Als de vader sterft, krijgt diegene van zijn weduwen, die den rang van eerste vrouw bezat, het bestuur en het levenslange vruchtgebruik van de geheele nalatenschap. Alleen onwaardigheid sluit van dit recht uit. Ook kan de weduwe, uit liefde voor haar kinderen, haar aanspraak laten varen en een deeling invoeren. Erfgerechtigd zijn in de eerste plaats alle echtelijke zonen, al zijn zij ook van de tweede vrouwen. In tegenstelling met de Chineesche wet, welke aan de dochters alleen erfrechten toekent, als de mannelijke nakomelingen uitgestorven zijn, hebben in Annam de zusters gelijke erfrechten als de broeders.

Bij elke verdeeling der erfenis moet echter vooraf een „Huong-Hoa" gesticht worden, d. i. een stuk land moet aangewezen worden, waarvan de opbrengst moet dienen tot het onderhouden van de grafplaatsen en gedenkteekens der voorvaderen, en om de uitgaven voor het vieren van de doodendagen en andere godsdienstige plechtigheden te bestrijden. De beteekenis van dat woord uit de mandarijnentaal is: „brandende rookkaars." De oudste zoon moet de opbrengsten van dat land beheeren, of als hij reeds overleden is, zijn oudste mannelijke nakomeling, doch nooit mag dit land aan vrouwen komen of verkocht worden. De grootte van dit land wordt op een zoonsaandeel gerekend, doch een edikt van keizer Mink-Mang stelde het maximum op 15 H.A. vast en gebood, dat die akker met een steen, welke de teekens der Huong-Hoa draagt, zal aangeduid worden.

Als kinderen zonder nakomelingen sterven, richt de familie hun een „Tuyet-Tu" op, d. i. „een afdoende vereering", en draagt zij het beheer daarvan op aan een broeder of neef van den doode. Ook hierbij zijn vrouwen uitgesloten; deze instelling geniet dezelfde eer als de bovengenoemde.

In Annam hebben geadopteerde kinderen dezelfde rechten als eigen kinderen. De vader heeft echter het volle recht over zijn bezittingen, zoodat hij ook zijn zonen kan onterven. Alleen de „Huong-Hoa" mag den oudsten zoon niet ontnomen worden.

Een testament maken is in Annam een openbare handeling, welke door de geheele familie moet bijgewoond worden. Wie schrijven kunnen, onderteekenen; de anderen steken hun handen op, en wel de vrouwen de rechter, mannen de linker hand.

Daarna wordt de wijsvinger op het papier gelegd en met inkt er op afgeteekend, wat als onderteekening geldt.

Aan de voorvaderen wordt in Annam, zoowel als in China, veel eer betoond. Op den vooravond van het nieuwjaarsfeest begeven zich de Tongkineezen naar de akkers, waar hun voorouders begraven liggen. Zij versieren dan die begraafplaatsen op allerlei wijze en doen reukkaarsen branden op de graven. Op het midden der begraafplaats is een teeken aangebracht, dat men van verre kan zien, waardoor de geesten weten kunnen, dat hun hier een maal bereid is en zij daartoe genoodigd worden. De eerste drie dagen des jaars zijn aan deze geestenmaaltijden gewijd, en op den zevenden dag van de eerste maand geeft men den geesten een afscheidsmaal. Daarna wordt het teeken weggenomen. Op den 10en van dezelfde maand brengt men den sterren dan een offer, „Nhuong-tinh" genaamd. In de tweede maand brengen de mandarijnen der grootere steden een offer aan den geest „Than-Noung" die de eerste was, welke den menschen leerde, de aarde te bebouwen. Zoo duren de offers voort, nu voor den een, dan voor den ander. De offers volgen elkander steeds op in volgorde en niemand wordt vergeten. Het heir der geesten en beschermers in Tongking is legio, zoodat het ons veel te ver zou voeren, als wij langer hierbij bleven stilstaan.

Eigenaardig is nog de democratie in Annam en eenigermate een kenmerk van het geheele oosten van Azië.

De Annamieten vormen een maatschappij, waarin alle burgers gelijk zijn. Men vindt er in theorie geen kasten, geen geprivilegiëerde klasse. Alleen de verdienste onderscheidt de burgers. De mandarijnen vormen hier geen aristocratische klasse, zooals men dikwijls ziet, maar komen op de meest democratische wijze uit het volk voort. Het is waar, dat buitengewone diensten, aan den staat bewezen, door titels van adeldom beloond kunnen worden, maar het bestaan dezer titels heeft geen aristocratische klasse geschapen, zooals in de Europeesche monarchieën. Zij schenken geen voordeelen, geen bijzonderen invloed op het gouvernement. Hun, die deze titels bezitten, zijn op zijn hoogst eenige vrijheden van belastingen toegestaan en het recht, om vooraan te zijn bij de officieele ceremoniën. In enkele gevallen wordt aan eminente staatsdienaars het recht geschonken, hun titel over te dragen op den oudsten zoon, maar deze overdracht maakt hem nog niet erfelijk. Op zijn langst toch kan dit plaats hebben gedurende vijf geslachten, als de bevoorrechte van den hoogsten adel was; daarna gaat het recht weer verloren.

* * *

De bouwkunst van Achter-Indie had in den ouden tijd, voornamelijk onder den invloed der Hindu's, een groote hoogte bereikt. De grootste ruïnen, in Birma, Siam en Kambodsja ontdekt, verhalen ons van dien bloeitijd. Het harde, scherpe en phantastische der Indische kunst was ook hier kenmerkend. Het schijnt wel, dat de Indische kolonie in Kambodsja den stoot aan die kunstbeweging in Achter-Indië gegeven heeft. De oudere Birmaansche gebouwen wijzen op een voorliefde voor spitsbogen.

De ontwikkeling en kunstliefde zijn in den loop der eeuwen door de historie dezer landen te niet gegaan. Na het dalen van de macht van Kambodsja is het zwaartepunt der beschaving van zuidelijk Achter-Indië naar Siam verplaatst. De sierlijke klokkenpyramidentorens van Ajuthia, de oude hoofdstad van Siam, sluiten zich bij de latere ontwikkeling der Khmersche architectuur aan. De kern der Khmersche kunst was Indisch, de vorm is echter gewijzigd. De invloed van Oost-Azië is op het gebied der kunst niet diep in het land doorgedrongen. De zin voor kleuren, in Oost-Azië zoo levendig, werd in Achter-Indië niet ontwikkeld. Wel schilderen de Birmanen bloemen, doch daarin blijven zij bij China achter.

In kleeding en versierselen zijn eveneens de invloeden van het oosten en van het westen te ontdekken. In Annam is de kleeding grootendeels naar Chineesch model gevormd en worden de Chineesche schoenen met dikke zolen gedragen, enz. Den staart der Chineezen vindt men echter niet in Tongking, doch wij moeten hierbij opmerken, dat die evenmin in Zuid-China nationaal is. In de oostelijke streken van Achter-Indië draagt men het haar in een rol, door een gesp verbonden, of wel tot een kroon gevormd.

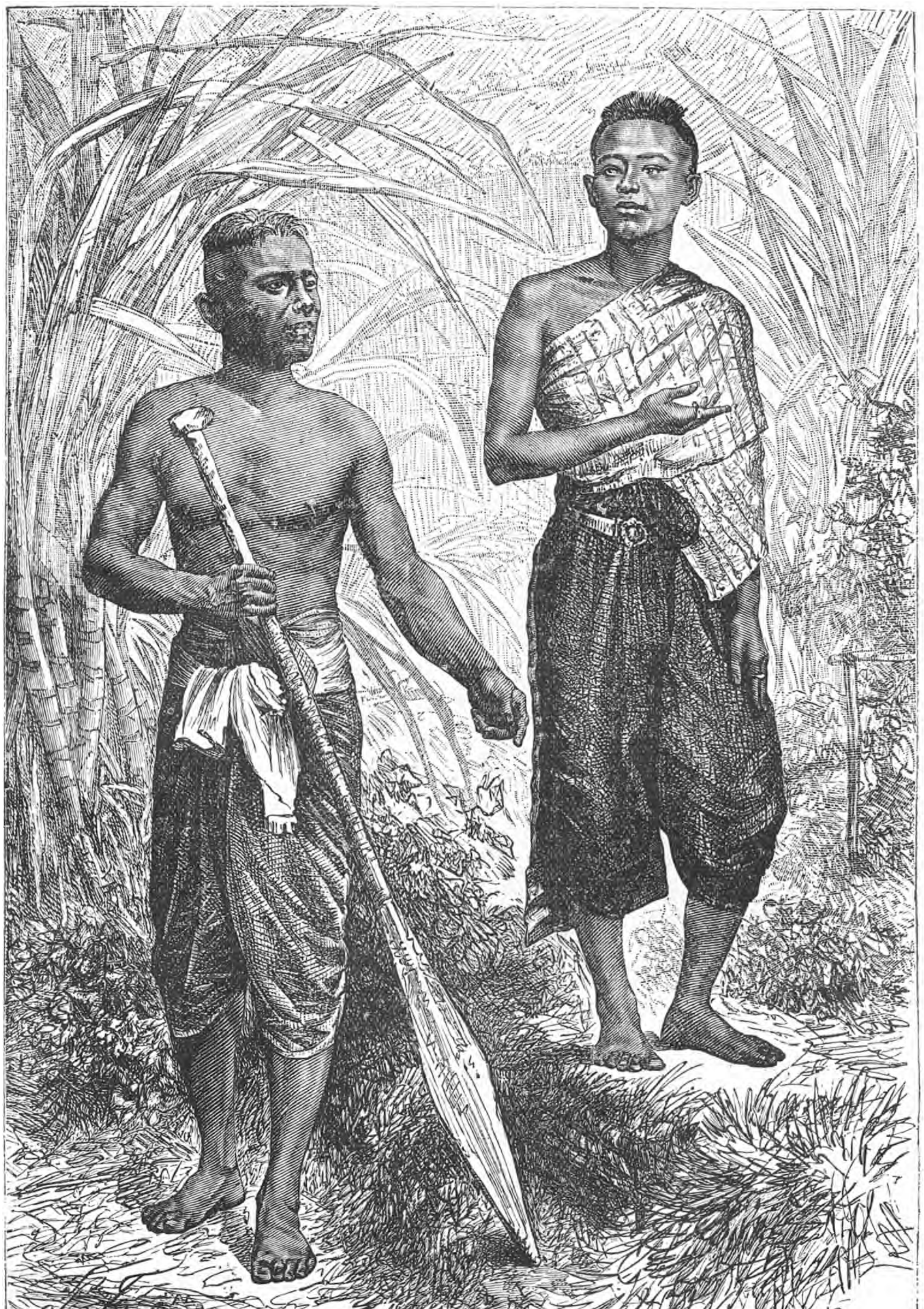

JONGE SIAMEEZEN.

De Schan's leveren fraai vlechtwerk uit de bladeren der waaierpalmen, vooral hoeden voor de zon en den regen. Bij de Annamieten bedekt die hoed de schouders als een afhangend dak. Versierselen draagt men in het oosten niet veel. Rijke Annamietische vrouwen zijn niet zelden enkel te herkennen aan een paar barnsteenen bolletjes in de ooren of aan kettingen van zilver en barnsteen, waaraan zij een geneeskundige kracht toeschrijven. Daarom dragen de mannen die ook tijdens de zwangerschap der vrouwen. De mandarijnen dragen ringen, en waar geen weeldewetten bestaan, dragen ook de meisjes der armen zware zilveren ringen. Lange nagels, vooral aan de linkerhand, zijn in Tongking een teeken van geleerdheid. Tatoueering was hier vroeger veel verbreid, doch is thans alleen nog bij de Lao's in gebruik. De Chineesche gewoonte, om de voeten te vervormen, komt in Tongking niet of zelden voor.

Ook de wapens in het oosten zijn Chineesch. In Annam waren speren en vuursteengeweren hoofdwapens. Die speren waren van zeldzame klingen, hellebaarden en drietanden voorzien. Bogen en pijlen nemen af. Tot voor kort had men nog ovale, lederen schilden, ter hoogte van ²/₃ des lichaams. Een bamboerietje, waarmede de soldaten bestraft en aangemoedigd werden, had in den krijg niet zelden een verrassende uitwerking.

In den bouw van de huizen en dorpen vindt men veel verbreid den paalbouw, als middel tot bescherming; waar men voor zeeroovers vreest, zooals de bewoners der beneden-Songka, vestigen zij zich liever op grooten afstand van het water. De Annamieten leven boven het water of boven de slijkerige moerassen. De dorpen worden door palissaden en doornheggen omsloten, terwijl in het gras verborgen bamboe-stekels den toegang onveilig maken. Amuletten hangen overal aan de boomen, om booze geesten af te weren. De dorpen der onbeschaafde volksstammen, met een pagode in het midden op het dorpsplein, zien er ellendig uit. De Moï's en Kha's hebben dikwijls hun woningen gebouwd op de toppen van boomen, waarvan de kronen zijn afgesneden. De huizen bestaan uit een slecht in elkander gezet houten geraamte, met bladeren en riet bedekt. Waar de volken meer vreedzaam wonen, vindt men grootere familiehutten, met een huisaltaar: dat is de kamer der voorvaderen.

HOOFDSTUK XXIII.

STAATKUNDIGE INDEELING EN TOESTANDEN IN ACHTER-INDIË.

In Achter-Indië hebben de Europeesche koloniseerende mogendheden zich het laatst gevestigd. Daardoor bleef dit gebied het langst overgelaten aan de Oostersche invloeden. Terwijl de macht van Voor-Indië spoedig was uitgeput en het volk er voor Mongoolsche en Europeesche veroveraars boog, bleef Achter-Indië zichzelf, doch China beheerschte weldra den zee- en landhandel en de toestanden der bevolking.

Eerst in deze eeuw is ook Achter-Indië grootendeels onder Europeesche mogendheden verdeeld. Engeland heeft het westen en Frankrijk het oosten aan zijn gebied weten te trekken en alleen Siam bleef als een zelfstandige staat tusschen beide bestaan.

Voor de indeeling van Achter-Indië en de grootte der deelen worden de volgende cijfers opgegeven, die geenszins volkomen just zijn, doch bij benadering de toestanden aangeven.

INDEELING VAN ACHTER-INDIË.

	Vierk. K.M.	Bewoners.
Birma met de Luschai- en Katschilanden en de Schanstaten	736 250	9 605 560
Straits Settlements	89 998	1 242 000
Britsche bezittingen . . .	826 248	10 847 560
Annam	230 000	6 000 000
Kambodsja	100 000	814 757
Cochin-China	59 500	1 876 689
Tongking.	100 000	10 000 000
Fransche bezittingen . . .	489 500	18 691 446
Siam	520 000	5 000 000

In het westen ligt het Britsche *Birma*, thans een deel van het Keizerrijk Indië, zoodat wij enkele cijfers omtrent dit land reeds daarbij ter sprake brachten (zie pag. 191).

I. DE BRITSCHE BEZITTINGEN IN ACHTER-INDIË.

De bevolking van Birma bestaat hoofdelijk uit *Birmanen*, en verder uit de *Karen* in de wouden van Beneden Birma, *Kakhyen* van de Irawadi naar Tibet, de *Schan's* en *Lao's* in het oosten. De Birmanen zijn klein, goed geproportionneerd, met bruine huidkleur, doch niet donker, met zwart, stug haar, dat op het hoofd dicht groeit, doch met weinig baard. Zij onderscheiden zich van de naburige volken door levendigheid en bedrijvigheid. Hun kleeding bestaat gewoonlijk uit een om de heupen geslagen katoenen doek; bij feestelijke gelegenheden wordt nog een witte, mousseline

rok met nauwe mouwen daarover gedragen. De mannen dragen het haar op het hoofd in een knoop, de vrouwen laten het los over de schouders hangen. Tatoueeren is algemeen in gebruik. Rijst is het hoofdvoedsel, water de eenige drank, doch men rookt er opium.

Het oude Birma heeft onder Indischen invloed gestaan. Men vindt in het land vele oude tempels, met een grootsche architectuur in Indischen stijl, van baksteen gebouwd. Een groote rijkdom van decoratief versiert de bouwwerken van het oude Birma.

Reeds in de 1e eeuw na Chr. begon in Birma de Chineesche invloed overheerschend te worden, en langzaam breidde China zijn grenzen hier uit. Evenwel bestond tusschen beide nooit een volkomen grenslijn, daar de stammen der Schan's nu eens aan China, dan weer aan Birma schatting betaalden, doch tot geen van beide rijken op den duur behoorden. De *Kotschin-stammen* scheidden Birma van Assam; de *Lushaï's*, *Khyen's*, *Naga's* en het nog half onafhankelijke *Manipur* van de beneden-Brahmaputra. Hierdoor was Birma noch door China, noch door Indië gemakkelijk te veroveren. Maar de Chineesche invloed verving in het binnenland den Indischen.

Birma bleef niet lang een staatkundige eenheid, maar kwam door inwendige oorlogen tot versnippering des rijks. Eerst in het midden der vorige eeuw wist Alompra, een landbouwer, die zich tot heerscher had verheven, de deelen van Birma weer te vereenigen en den staat tot bloei te brengen. Zelfs kon hij in 1766 Siam veroveren, dat echter spoedig weer verloren ging. Het rijk Birma bleef evenwel bestaan tot het midden dezer eeuw.

De uitbreiding van het Britsch gezag in Indië deed de Birmanen er naar streven, dien invloed te beperken. Er ontstonden geschillen, die niet op vreedzame wijze konden worden bijgelegd, en aldus barstte in 1824 een oorlog uit tusschen Engeland en Birma, waardoor laatstgenoemd land in 1826 gedwongen werd, een gedeelte van zijn grondgebied langs de kust af te staan, o. a. Arakan, Tenasserim, enz. In 1852 ontstond echter weer oorlog tusschen beide staten, waarbij Pegu, Martaban en Rangoon door Engeland werden genomen en bij het Britsch-Indische rijk ingelijfd.

In 1886 barstte de laatste oorlog tnsschen Engeland en Birma los, die tot onderwerping van het land leidde, zoodat ook Opper-Birma bij het Keizerrijk Indië werd gevoegd. In 1894 kwam door een grensverdrag met China de nadere regeling der grens naar Jünnan tot stand.

Toen koning Thebaw was overwonnen, werd hem in Indië een verblijfplaats aangewezen. Wel trachtte zijn leger, een ongedisciplineerde bende, van tijd tot tijd nog een opstand te verwekken, doch door gemis van organisatie werd die spoedig onderdrukt. En toen de boeren des lands den zegen van een geregeld bestuur leerden kennen, waren zij weldra tevreden met de onderwerping aan Engeland. Uit de regeeringsverslagen van 1894 en 95 bleek, dat Birma een der vreedzaamste provinciën van het Britsche Rijk was geworden, waar zelfs in de bergstreken, die lang de verblijfplaatsen waren van rooverbenden, orde en veiligheid tot stand waren gebracht. Ook in de zuidelijke Schanstaten heerschte orde en rust; vele hoofden toonden belangstelling in het aanleggen van wegen, enz. Door de verbetering der verkeersmiddelen nam de exploitatie der natuurlijke rijkdommen van den bodem toe en breidde de handel zich sterk uit. Rijst is vooral het uitvoerproduct des lands.

Birma had reeds in de oudheid een hoogen trap van beschaving bereikt, zooals blijkt uit vele oude gebouwen, waarvan de ruïnen nog aanwezig zijn. De architectuur der oude tempels was grootsch, in Hinduschen stijl met veel variaties, een onbeteugelde phantasie, niet door bepaalde ideeën getemperd. Die tempels waren van baksteen gebouwd. De tegenwoordige nieuwe tempels worden meest van hout opgetrokken. Paleizen en kloosters, met hun rijkdom aan détailversieringen en soms bijna geheel verguld, maken een schilderachtigen indruk. De beeldhouwers en ciseleurs in Birma bezitten groote bekwaamheid en laten hun verbeelding vrij spel. In de ruïnen der stad Pagan, door aardbevingen verwoest, vindt men de schoonste exemplaren hunner architectuur. De Buddhistische dagobes (zuilen) zijn de eenige baksteenen bouwwerken van onzen tijd. Ook zijn de Birmanen meesters geweest in het gieten van klokken; de grootste klok in de pagode van Mengoun bij Mandalay weegt 80 ton.

De Birmasche vrouwen zijn zeer bekwaam in het weven van katoenen en zijden stoffen. Ook maken zij sigaren, alleen van Indische tabak. Pottenbakkerij wordt verder uitgeoefend, producten met en zonder glazuursel worden zeer goed vervaardigd. Porselein wordt hier niet bewerkt.

Birma is een echt Buddhistisch land. Het aantal Buddhistische kloosters, pagoden, kapellen enz. is ontelbaar; overal verheffen zij hun vergulde daken ten hemel. Dat in de kloosters hier de wetenschap beoefend wordt, zoodat zij gunstigen invloed hebben op de ontwikkeling, zeiden wij vroeger (zie pag. 191).

De taal in Birma is de eenlettergrepige worteltaal, evenals het Chineesch; de grammaticale betrekkingen worden gewoonlijk door de plaats der woorden uitgedrukt. Judson gaf een grammatica dezer taal uit (Judson, Grammar of the Burmese Language, Rangoon 1866). Palmbladen zijn het gewone schrijfmateriaal, waarop met een ijzeren griffel de woorden worden ingekrast.

* * *

De kolonie *Straits Settlements* bestaat voor een gedeelte uit het vasteland van Malakka. De oudste Europeesche bezitting in dit gewest was de stad Malakka, die in 1509—11 door de Portugeezen veroverd werd. De Portugeezen moesten in 1641 de stad aan de Nederlanders afstaan, en hoewel na de herstelling onzer onafhankelijkheid het door de Engelschen genomen Malakka aan Nederland werd teruggegeven (1814), werd het toch in 1825 bij verdrag aan Engeland afgestaan, in ruil tegen Britsche bezittingen op Sumatra.

Thans had Britannië vrije hand op Malakka en breidde het zijn gebied aldaar uit over een aantal kustplaatsen en onderscheidene kleine, onafhankelijke, Maleische vorstendommen op het schiereiland. In 1874 werden de vorsten van Perak, Selangor en Sungei Ujong onder Britsche bescherming gesteld, zoodat er Britsche residenten aan hun hoven verkeeren; in 1877 geschiedde dit met Negri Sembilan, in 1886 met Jelebu, in 1888 met Pahang. Deze gezamenlijke bezittingen met Singapore en Penang verkregen den naam *Straits Settlements*, d. i. bezittingen aan de „Straat" van Malakka, die een kroonkolonie vormen, n.l. bestuurd door een Gouverneur, bijgestaan door een Uitvoerenden Raad.

Volgens de telling van 1891 telde deze kolonie: 213,000 Maleiers, 228,000 Chineezen, en 53,900 Inboorlingen uit Indië. Chineesche immigranten komen jaarlijks in groot aantal in de kolonie, in 1896: 199,000; het aantal Indische immigranten bedroeg in dit jaar 20,000, terwijl er 13,000 naar Indië terugkeerden.

De kolonie, geheel een vrijhaven, heeft bovenal beteekenis voor den handel, gecentraliseerd te Singapore. Als verbinding van Oost- met Zuid-Azië is de transitohandel van grooten omvang.

II. Het koninkrijk Siam.

Het koninkrijk Siam neemt onder de kleine zelfstandige staten van Azië een eerste plaats in. In Achter-Indië is dit het eenige rijk, dat zijn zelfstandigheid tot nog toe heeft gehandhaafd.

De naam van het land *Siam* is afkomstig van *Sayam*, *Muong Thai*, d. i. *land der Thai-volken*. De Siameezen behooren tot de *Lao-volken*, een groep der *Thai*, tot welke men ook de *Miaotse's* in Zuid-China, de *Asam's* in Assam en de *Schan's* in noordelijk Siam rekent, die uit het binnenland van Azië, ongeveer van de bocht der Brahmaputra, naar het zuiden trokken. Hoewel van Mongoolsche afkomst, verraden zij toch ook in hun uiterlijk een vermenging met Maleische elementen. In hun karakter zijn de Siameezen zacht en geduldig, gastvrij en zeer hoffelijk, doch zonder veel ondernemingsgeest en energie, zoodat Chineezen en Maleiers den handel hoofdzakelijk in handen hebben.

De Siameesche taal is, evenals het Chineesch en Birmaansch, een eenlettergrepige taal, terwijl de grammaticale verhoudingen in den regel door de plaats der woorden of door bijgevoegde hulpwoorden van algemeene beteekenis worden uitgedrukt. Het schrift is een navolging van het Oud-Indische alphabet. Hun litteratuur is reeds oud; zij dagteekent van de 14e eeuw, en berust voornamelijk op de oud-Indische

litteratuur. In de pagoden vindt men een verzameling van in de Palitaal geschreven heilige boeken.

De kleeding is Maleisch-Indisch; wijde broeken, een kort jak, een tulbandachtige hoofdbedekking zijn kenmerkend; de grondslag der kleeding is een schaamgordel. De voeten blijven bloot; alleen aanzienlijken dragen sandalen en een zonnescherm, de overigen dragen een breeden hoed. Doch de aanzienlijken in de steden nemen langzamerhand Europeesche kleeding aan.

De oudste berichten over Siam dagteekenen van het jaar 638 n. Chr., toen het

KONING MAHA MONGKUT VAN SIAM.

Buddhisme hier als staatsgodsdienst werd ingevoerd. Met die gebeurtenis vangt de Siameesche tijdrekening aan. De residentie lag destijds aan den bovenloop van de Menam in Laoland, maar wegens het voortrukken der uit het noordwesten komende Birmanen werd die allengs verder naar het zuiden verplaatst, in 1350 naar Ajuthia, 100 K.M. van den mond. Siam lag te ver van China, om onder den invloed van dit rijk te komen, doch stond met China in vriendschappelijke betrekking en betaalde daarom schatting. Met Birma daarentegen was het van de 14e tot de 17e eeuw bestendig in oorlog, soms ook met Malakka.

In het binnenland van Siam was evenwel de regeering afwisselend. Omwentelingen

volgden elkander herhaaldelijk op en de troonsopvolging was nergens zoo onzeker als hier. Van de vreemdelingen werden in de 18e eeuw alleen de Nederlanders geduld. Toen in 1766 Siam door koning van Birma werd bestreden en de hoofdstad Ajuthia werd veroverd, was het de Chinees Phya-tak, die in 1769 het vreemde leger verdreef. Deze, aanvankelijk slechts een koopman, maakte zich door zijn welwillendheid zeer bemind in de noordelijke provinciën, waar hij gouverneur was. Hij beklom den troon en verhief Bangkok tot residentie. Als koning verviel hij tot wreedheid en werd hij door zijn generaal Chakkri vermoord, die den ontruimden vorstenzetel in bezit nam en de stichter werd van de tegenwoordige dynastie, 1782. Hoewel onder zijn opvolgers wegens despotisme paleisrevoluties losbarstten, bleef de dynastie aan het bewind. Den 3en April 1851 aanvaardde Maha Mongkut het bewind. Hij regeerde met kracht. Vooral vond hij raad bij Amerikanen. Hij trachtte handel en nijverheid te ontwikkelen, doch was daarin niet gelukkig. Niettemin kwamen er handelsverdragen tot stand met Europeesche mogendheden, met Engeland 1855, Frankrijk 1858, Duitschland 1862 en Oostenrijk 1868. In 1868 werd hij opgevolgd door zijn zoon *Paramindr Maha Chulalongkorn*, thans nog vorst.

Het Siameesche rijk heeft een totale oppervlakte (met de schatplichtige staten op Malakka, enz.,) van ongeveer 520,000 K.M.² en het aantal inwoners bedroeg vóór het Fransche verdrag van 1893 ± 8 millioen, waarvan ongeveer de helft *Siameezen* waren, 1 millioen *Chineezen*, 2 millioen *Laotians* of Lao-lieden, 1 millioen *Maleiers* en verder *Birmanen*, *Indiërs* enz. Deze cijfers zijn evenwel geenszins volkomen te vertrouwen.

De grenzen van Siam zijn nooit absoluut zeker vastgesteld geweest, wegens de meerdere of mindere afhankelijkheid der grensstammen. De grens tusschen Birma en noordwestelijk Siam is in 1891 door een grenscommissie vastgesteld, en de grens naar de zijde der Fransche bezittingen is bepaald bij verdrag van 1893, toen de Mekong als natuurlijke grens werd aangewezen, terwijl Frankrijk het recht kreeg, op een strook van 25 K.M. lengte ten westen der rivier stations op te richten. In Januari 1896 is tusschen Frankrijk en Engeland een regeling tot stand gekomen, waarbij de rechten van den koning van Siam in zijn gebied gewaarborgd werden.

De heerschende godsdienst in Siam is het Buddhisme, dat den staatsgodsdienst vormt, hoewel ook andere godsdiensten worden geduld. Het aantal tempels, pagoden, kloosters enz., is ook hier aanzienlijk en dientengevolge eveneens het aantal priesters. Toch is de bevolking vrijwel onverschillig ten opzichte van den godsdienst.

Zooals bekend is, spelen de witte olifanten bij de godsdienstoefeningen der Siameezen een groote rol. Deze dieren worden door de Siameezen beschouwd als de belichaming van een toekomstigen Buddha en dus met den diepsten eerbied aangezien. De gelukkige, die een witten olifant vangt, zendt het nieuws naar de hoofdstad en in dank voor deze gelukkige tijding is hij van dat oogenblik af met zijn geheele nakomelingschap vrij van alle belasting en militaire diensten. Er wordt een weg door het bosch gebaand en een prachtig vlot op de Menam-rivier gebouwd tot de ontvangst van het heilige dier. Wanneer de olifant bij het vlot aankomt, wordt hij onder een luisterrijken troonhemel aan boord gebracht en met koekjes en allerlei lekkernijen in een goed humeur gehouden. Intusschen gaat een edelman van den hoogsten rang, somtijds zelfs de koning zelf, in een staatsie-vaartuig den olifant te gemoet, vergezeld van een heirleger booten met vlaggen en muziek. Aldus geleidt men het heilige dier naar de hoofdstad, terwijl alle booten een touw aan het vlot trachten vast te maken. Bij zijn aankomst wordt de olifant naar het paleis gebracht en ontvangt aldaar een of anderen verheven titel; vervolgens wordt hij naar het prachtige huis geleid, voor hem in gereedheid gebracht, alwaar hij tot het einde zijner dagen vertroeteld en vetgemaakt wordt en alles krijgt, wat hij begeert, terwijl de koning zelf het zich tot een eer rekent, als het heilige beest zich verwaardigt, voedsel uit zijn hand aan te nemen. Op den kop van den olifant is een koninklijke kroon geplaatst, zijn slagtanden zijn omgeven met kostbare ringen en een koninklijk zonnescherm wordt over hem gedragen, wanneer hij gaat baden.

Wanneer het dier sterft, worden de haren van den staart bewaard als reliquiën eener goddelijke incarnatie en het lichaam met koninklijke eer begraven. De haren van den staart worden in gouden handvatsels gezet, rijk versierd met edelgesteenten;

de koning Somdetch Phra Mongkut zond een dezer bossen haar aan koningin Victoria als een onschatbaar bewijs van de hooge achting, die hij Hare Majesteit toedroeg. De koning gaf ook aan den gezant, Sir Bowring, eenige haren uit den staart als een eerbewijs, bijna gelijkstaande met dat van den Kouseband in Engeland, en toen, tot algemeen verdriet van het gansche volk, de olifant in 1855 stierf, zond de koning aan Sir Bowring, als een verder bewijs zijner gunst, een klein stukje van de huid in wijngeest.

SIAMEESCHE ACTRICE IN KONINKLIJKE KLEEDEREN.

De kleur van den olifant is niet zuiver wit, maar een soort van licht steenrood. Overigens worden de albino-dieren van allerlei soort door de Siameezen vereerd en volgt de witte aap in rang op den witten olifant. Deze vereering is zoo sterk, dat een „talapoin" — een soort van preekenden fakir — die zich niet verwaardigt zelfs den koning te groeten, nederig buigt, als hij slechts een witten haan en nog dieper, als hij een witten aap ziet.

De bouwkunst der Siameezen verdient kortelijk besproken te worden. Zij bezit wel is waar eenige van de eigenaardigheden der Chineezen, Japanneezen en Birmanen,

maar heeft toch ook iets, dat haar bijzonder eigen is. Gewone huizen zijn van betrekkelijk kleine afmetingen, maar de tempels hebben dikwijls een verbazende grootte en zijn op hun wijze buitengemeen schoon. Zij zijn bedekt met verheven en schoon versierde daken, waarvan vijf of zes in grillige schoonheid boven elkaar oprijzen en zoo den blik naar boven, naar den toren in het midden, voeren. Deze is altijd een soort van spits of piramide, die uit een opeenvolging van verdiepingen bestaat en eindigt in het slanke zinnebeeld der oppermacht, namelijk in een versiersel, dat gelijkt op een menigte uitgespreide zonneschermen boven elkaar, die naar den top toe al kleiner en kleiner worden.

De geheele toren is rijk versierd met groteske standbeelden in vreemde houdingen; zelfs is er nauwelijks een vierkante voet, die niet op de een of andere wijze versierd

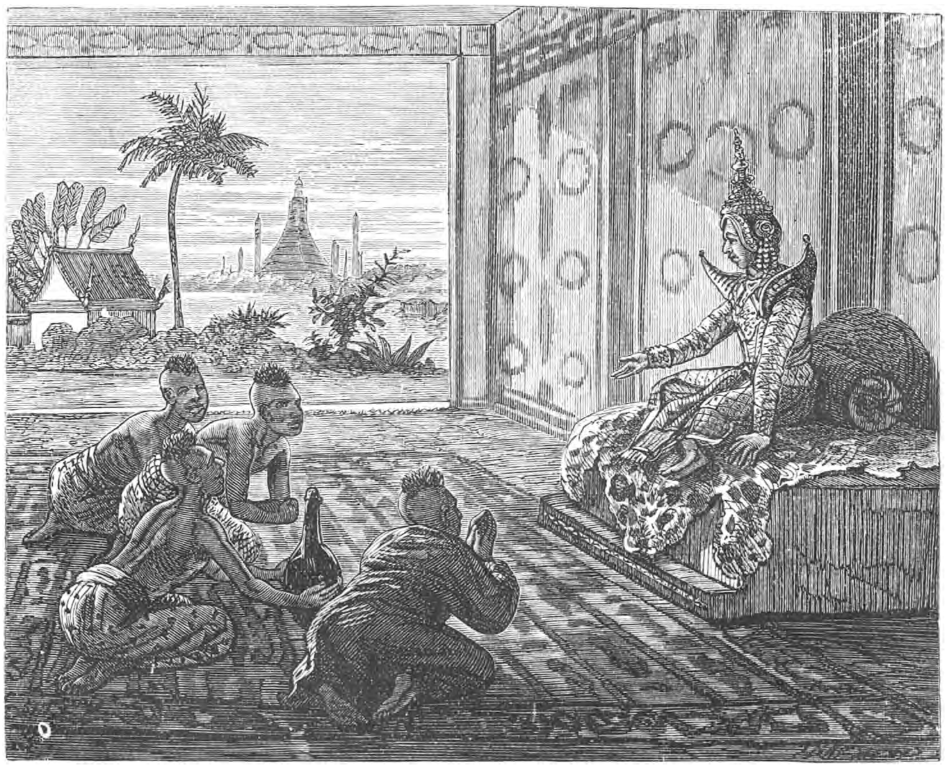

AUDIËNTIE VAN EEN HOOGGEPLAATST PERSOON.

is. Het algemeene voorkomen dezer prachtige gebouwen is te zien op bovenstaande afbeelding, die een receptie door een prins voorstelt. Door het open eind der zaal ziet men den grooten tempel van Bangkok, aan den oever der rivier.

De paleizen zijn alle genoegzaam naar hetzelfde model gebouwd; de voorpoorten worden veelal bewaakt door reusachtige figuren, in steen gehouwen. Aan de deur der audiëntiezaal te Bangkok zijn twee figuren van graniet. Zij zijn zestig voet hoog en stellen mannen voor met vischstaarten, uit de ruggegraat voortkomende. Eigenlijk zijn het tamelijk getrouwe nabootsingen van den Assyrischen draak, zooals deze afgebeeld wordt op het beeldhouwwerk te Ninivé.

Ajuthia, de oude hoofdstad, ligt aan de Menam, ruim 100 kilometer boven Bangkok, en is sedert meer dan een eeuw een ruïne. Aan den zoom van het woud ziet men daar een uitgebreide vlakte, met ruïnen overdekt. Hier verheffen zich oude torens,

daar de puinhoopen van eens trotsche pagoden, ginds weer andere steenhoopen, met overblijfselen van reliefs, met gedeelten van godenbeelden enz. De tropische plantengroei heeft dit ruïnenveld getooid met mangoboomen, reusachtige grassen en lianen, die zich in wilden overvloed om de overblijfselen der oude bouwkunst slingeren. Een treurig zwijgen heerscht in de verwoeste stad, die meer en meer aan de vernietiging ten prooi wordt in dit klimaat. De altaren der goden zijn afgebrokkeld en de goden zelf worden door de verweering bijna onkenbaar en met plantengroei overdekt. Doch die troostelooze ruïnen leveren bij nader onderzoek een beeld van de grootsche bouwkunst der Siameezen.

De Siameezen zijn zeer op plichtplegingen gesteld en gelijken in dit opzicht den Chineezen en Japanneezen, zoo zij hen niet overtreffen. Zelfs hun taal bestaat uit een reeks van vormen, waarmede personen van verschillenden rang elkander toespreken, en ofschoon er geen verschil in kleeding bestaat tusschen een edelman en een boer, is toch het verschil in rang veel sterker afgebakend dan alleen door de kleeding zou kunnen geschieden. Zoo is het bijvoorbeeld een voornaam punt van étiquette, dat de persoon van minderen rang het hoofd altijd lager moet houden dan dat van zijn meerdere.

* * *

Het onderwijs in Siam staat nog op een lagen trap. Wel is er in den laatsten tijd eenige verbetering te bespeuren en worden ook enkele jonge Siameezen naar het buitenland gezonden, om te studeeren, maar nog altijd wordt er aan de volksopvoeding weinig zorg besteed; het onderwijs der jeugd is meest in handen der priesters. De Siameesche taal is officieel tot de taal des lands verklaard.

Aan het hoofd van de regeering staat de koning, een absoluut vorst in wereldlijke en geestelijke zaken. De traditie, om den oudsten zoon tot opvolger te benoemen, is in 1889 tot een wet geworden. De uitvoerende macht wordt gevormd door den koning met zijn ministers, welke meestal halfbroeders van den vorst zijn. Bij de wet van 8 Mei 1874 werd een *Staatsraad* ingesteld en op 10 Januari 1895 een *Wetgevende Raad*, bestaande uit de ministers en verder niet minder dan 12 leden, door den koning benoemd. Thans bedraagt het aantal leden 43. Het doel van dit lichaam is, om te herzien, aan te vullen en te verbeteren de wetten van het koninkrijk. Een merkwaardige bepaling is deze, dat de Wetgevende Raad, als de vorst tijdelijk niet in staat is te regeeren, zonder diens goedkeuring wetten kan uitvaardigen. Overigens is de koninklijke sanctie noodig.

Op Malakka bestaan eenige kleine staten, die schatplichtig zijn aan Siam, doch meestal door eigen prinsen geregeerd worden.

De bevolking in Siam is samengedrongen langs de rivieren, die bij gemis van andere wegen de hoofdbanen des verkeers zijn. Wie over die rivieren door het land reist, ziet een schilderachtige afwisseling langs de oevers. Dorpen en tempels, hooge wouden en rijstvelden liggen er door elkander. De rijstteelt is hier zoo overheerschend, dat er bijna geen ander graan verbouwd wordt; rijst is het hoofdvoedsel der bewoners en wordt ook nog voor een aanzienlijk bedrag uitgevoerd (in 1896 voor 21 millioen dollars). Toch kon deze oogst veel aanzienlijker zijn, daar een groot gedeelte (ongeveer $^3/_4$) van het vruchtbare land woest ligt. De veeteelt is er van weinig belang.

Ook de nijverheid heeft er geen beteekenis. Gedeeltelijk is dit alles het gevolg van het gemis van energie, anderdeels van den staat van lijfeigenschap of dienstbaarheid, waarin de bevolking door de districtshoofden gehouden wordt. Door geheel Siam zijn de bewoners verplicht, arbeid voor den staat of den vorst te verrichten gedurende zeker gedeelte des jaars, afwisselend van 1 tot 3 maanden. Hierdoor hebben de bewoners geen tijd beschikbaar, om het land meer te bebouwen. De koning heeft de slavernij voor personen, die boven de 21 jaren zijn, wel wettig afgeschaft, maar toch zijn vrije arbeiders niet te verkrijgen. Hierdoor worden vele natuurlijke rijkdommen des lands, als de bosschen met kostbaar hout, de mineralen als goud enz. nog weinig geëxploiteerd.

Hoorigheid, slavernij, het verpachten der belastingen, waardoor slechts een klein gedeelte van het opgebrachte in de schatkist komt en veel in handen van tusschenpersonen blijft, de omkoopbaarheid der justitie, dit zijn kankers, die aan de ontwik-

keling van het volksleven in Siam knagen. De koning moet wel voor verbetering der toestanden ijveren, moet hart hebben voor zijn volk, maar kan evenmin het volk als de toestanden zoo spoedig veranderen.

In den laatsten tijd ziet men, dat de immigratie van Maleiers, Birmanen, Hindu's en Chineezen toeneemt. Dezen beginnen de trage Siameezen te verdringen en brengen nieuw economisch leven in het land. Voor de bewoners van het land zelf kan die toevloed echter gevaarlijk worden.

Welke de staatkundige toekomst van Siam zal worden, valt moeielijk te zeggen. Alleen dit kan opgemerkt worden, dat de sympathieën der Siameezen algemeen voor Engeland zijn. Het Engelsch is naast de landstaal de leadingtaal geworden, die door ongeveer alle Siameesche ambtenaren en door alle inlanders, die de school te Bangkok bezocht hebben, gesproken wordt. Het Engelsch en Siameesch treft men op alle publieke annonces naast elkaar aan. Voor Frankrijk, dat in 1893, in strijd met de elementairste begrippen van recht en billijkheid, een derde van Siam bij zijn koloniën indeelde, is men terecht bevreesd.

Zal Siam zich zelfstandig weten te handhaven, Japan achterna strevend en bestaande door de verdeeldheid der mogendheden, zelf machtig genoeg zijn, om zijn eigen onafhankelijkheid te verdedigen? Of zal de groote indolentie, een verdere ontwikkeling tegenhoudende, teweegbrengen, dat Siam, om een inlijving bij de Fransche koloniën te voorkomen, Engeland het protectoraat zal aanbieden? Zal Engeland een dergelijk protectoraat aannemen en de onder Siam behoorende Maleische staten bij zijn koloniën voegen?

Ziedaar verschillende vragen, welke misschien de twintigste eeuw zal beantwoorden.

Bangkok, de hoofdstad met ongeveer 400,000 inwoners, waarvan ongeveer de helft Chineezen zijn, is een eigenaardige stad. Onze landgenoot Bierens de Haan beschrijft in een brief van April '98 aan de *N. R. C.* de nadering van het land en Bangkok als volgt.

„Om Siam van den zeekant, den voornaamsten toegang, binnen te komen, moet men een zandbank, de „bar", passeeren, die als een natuurlijke bescherming door het slib van de Menam voor de monding van deze rivier ligt uitgespreid. Slechts een nauwe, ondiepe, gemakkelijk te verdedigen geul maakt het voor schepen van weinig diepgang mogelijk, bij hoog water binnen te komen en de rivier, die zich in groote bochten tusschen de onafzienbare rijstvlakten slingert, tot Bangkok op te varen.

Na eenige uren is deze plaats bereikt en staat men verbaasd over de hier heerschende drukte: verscheidene stoombooten liggen aan beide zijden vastgemeerd, stoombooten varen af en aan, groote, zwaar beladen Chineesche jonken, staande voortgeroeid, passeeren in menigte, evenals de kleine prauwtjes en de overdekte schuiten der inlanders, het eigenlijke Siameesche vervoermiddel. Voeg hierbij de zwaar rookende schoorsteenen der houtzaagmolens en rijstpelmolens, en men zou waarlijk meenen, in een soort wereldstad te zijn gekomen. Per steamlaunch verder gaande, bemerkt men direct, dat hier op de rivier het ware Siameesche leven is. Hier wonen de menschen in huizen, op vlotten en schuiten gebouwd, hier zijn de winkeltjes, waar een Siamees alles krijgen kan, wat hij behoeft, tot zelfs de Buddhabeeldjes toe, die hij in een tempel wil neerzetten, Buddha ter eere; hier varen de kooplui af en aan, hier baadt men, hier dobbelt men, hier slaapt men, in één woord, hier leeft de Siamees.

Hetzelfde tooneel, dat de Menam in het groot aanbiedt, vertoonen de zijkanalen, die aan Bangkok den naam van „Venetië van het Oosten" gegeven hebben, in het klein. Maar welk een Venetië! Gaat men de stad in langs de zeer lange hoofdstraat, aan beide zijden door Chineesche winkeltjes begrensd, waar het stof of de modder, naar gelang van het seizoen, een voet dik ligt, dan passeert men telkens modderpoelen, waarin de huizen op palen staan; overal ziet men mestvaalten, en oude en gebroken voorwerpen, die liggen te vergaan, kortom, een echte Oostersche smerigheid.

Naarmate men het vorstelijk paleis nadert, als men eenmaal de muren, die de royal city omgeven, door de enkele poorten is binnengegaan, wordt de stad zindelijker en vlak om de muren van het paleis, voor zoover de koning zien kan, zou men Bangkok zelfs royaal kunnen noemen: typisch beeld van Siameesche administratie.

Het interessante in Bangkok zijn de ontelbare „wats", tempels, omgeven van huizen voor priesters, in zeer eigenaardigen Indo-Chineeschen stijl opgetrokken.

Ieder mannelijk Siamees is verplicht, na zijn 21ste jaar minstens drie maanden in een dergelijken „wat” te vertoeven, zijn hoofd kaal te scheren en het gele priestergewaad aan te doen, om door de priesters onderricht te ontvangen in het Buddhisme en den weg, om het Nirwâna te bereiken.

Voor velen heeft het priesterschap, waarbij de eenige arbeid is, dat men 's morgens langs de huizen der geloovigen gaat, om de gaven aan rijst etc. in ontvangst te nemen, zulk een bekoring, dat ze minder uit religieuse dan wel uit luiheidsprincipes hun gansche leven dit bestaan voortzetten. Hoeveel priesters er dan ook in Bangkok zijn, is moeilijk te zeggen.

Overal ziet men de aardige, spitse torentjes der dagobes, meestal een groote in het midden, met eenige kleinere er omheen (symbool van Buddha met zijn leerlingen) en de hooge tempeldaken met eigenaardige uitloopers boven alles uitsteken. Zoowel van buiten als van binnen is er geen enkel stukje van den gevel of de zuilen onbewerkt gelaten; de tempel is geheel en al bedekt met kleine stukjes porselein en glas in verschillende kleuren, die aan het geheel een vroolijk aanzien geven, verhoogd nog door de kleine, aan het dak hangende belletjes, die in den wind aardig klinken.

Is men de zware, meestal met prachtig houtsnij- of inlegwerk versierde deuren binnengegaan, dan staat men opeens voor een reusachtig verguld Buddhabeeld, op een even groot lotuskussen gezeten.

De strakke lijnen, de regelmatige trekken en de glimlach om den mond geven een onuitsprekelijke rust weer en een souvereine goedkeuring en aanmoediging voor den nietigen sterveling, die hiervoor nederknielt, zijn kaarsje komt branden en een veelal onbeduidend geschenk aan Buddha komt aanbieden.

In een der tempels, waar een 150 voet lange, slapende Buddha, het hoofd op den arm steunend, terneer ligt, bestaat de eerbewijzing bovendien in het plakken van kleine stukjes goudblad op het enorme beeld.

Naar de vele tempels te oordeelen, zijn de Siameezen een uiterst godsdienstig volk. Maar waarlijk, men krijgt van hen den indruk, alsof dit hun eenige deugd is. Mannen en vrouwen, over het algemeen leelijk en smerig en met recht opstaande, kort geknipte haren, zijn even onovertrefbaar indolent als aan het spel verslaafd. Een tweemaal daags trekkende, door den staat verpachte loterij werkt deze passie nog in de hand, waarvan men de directe gevolgen ziet in een onnoemlijk aantal pandjeshuizen.

In hun dagelijksch leven, in hun theater etc., bestaat er een opvallende overeenkomst tusschen de Siameezen en de Javanen, en mag men Siameesche autoriteiten gelooven, dan zouden vroeger op Java dezelfde tempels bestaan hebben als hier.”

III. De Fransche Bezittingen in Achter-Indië.

Frankrijk heeft zich eerst laat als koloniale mogendheid in Azië gevestigd, nadat de sedert 1664 veroverde gedeelten van Voor-Indië door de Engelschen aan genoemd rijk ontnomen waren, zoodat bij den aanvang dezer eeuw de Fransche bezittingen slechts uit vijf steden bestonden, (Pondichery, Carical, Janaon, Mahé en Chandernagor).

Napoleon III, mede om de aandacht van het Fransche volk van de binnenlandsche toestanden af te leiden, trachtte Fransche bezittingen te verwerven in Achter-Indië, dat nog niet in handen van Europeesche mogendheden was. Reeds van 1787 had Frankrijk betrekkingen gehad met Annam, en Napoleon III wist te verkrijgen, dat in 1862 het zuidelijke deltaland links van de Mekong, *Cochin-China*, aan Frankrijk werd afgestaan, waaruit in 1867 de kolonie *Fransch Cochin-China* gevormd werd. In 1863 verkreeg Frankrijk het protectoraat over het koninkrijk *Kambodsja.* De oorlog met Duitschland maakte voorloopig een einde aan het optreden van Frankrijk in Oost-Azië. Doch in 1882 had het gelegenheid, in de binnenlandsche toestanden van Tongking en Annam in te grijpen. Na een bloedigen strijd werd Tongking veroverd en tot een Fransche bezitting verklaard, terwijl in 1884 Annam een Fransch protectoraat werd. Deze gezamenlijke landschappen: de protectoraten *Annam* en *Kambodsja*, en de bezittingen *Fransch Cochin-China* en *Tongking* werden sedert 1887—88 onder den naam van *Fransch-Indo-China* vereenigd en staan, hoewel gescheiden, rechtstreeks onder Fransch bestuur.

Cochin-China is een vruchtbaar delta-gebied aan de Mekong, waarvan rijst het

hoofdvoortbrengsel is. Een aanzienlijk gedeelte der bevolking bestaat uit Chineezen, die na de vestiging der heerschappij van de Mandsju's in China in 1644 naar hier verhuisden en van den keizer van Annam het recht verkregen, zich hier te vestigen. Daardoor verkreeg dit land den naam Cochin-China (Cochin = moeraskust).

DORPSHOOFDEN EN VROUWEN VAN ANNAM.

Kambodsja is het overblijfsel van een eenmaal uitgebreid en machtig rijk, dat in de 16e eeuw een groot deel van Siam, Annam en Laos omvatte en door zijn beschaving algemeen beroemd was, welke het dankte aan de dynastie der Khmer's. Groote

tempelruïnes herinneren nog aan dat tijdperk van roem. Doch met zijn macht zonk ook de beteekenis van dit rijk en werd Kambodsja zelfs een vasallenstaat, nu van Siam, dan van Annam, tot Frankrijk het in 1863 tot een protectoraat maakte. De tegenwoordige koning is Norodom. Ook hier is rijst het hoofdproduct.

Annam, vroeger een keizerrijk, stond in tegenstelling met Siam hoofdzakelijk onder Chineeschen invloed, waartoe de ligging aanleiding gaf. Daardoor draagt het land en volk in vele opzichten een Chineesch karakter. De Annamieten hebben veel handelszin, en hun gebied is met markten overdekt. De bevolking leeft meest op het land in kleine vlekken; groote steden heeft men er niet. De uitvoerhandel is monopolie der kroon.

De eerste aanleiding tot het ingrijpen in de toestanden van Annam was het vervolgen der Christenen, in 1857. Spanje en Frankrijk traden toen gezamenlijk op tegen het keizerrijk, hetwelk ten gevolge had, dat in 1863 den Christenen vrije godsdienstoefening verzekerd werd. Na de inmenging van Frankrijk in de zaken van Tongking was ook het lot van Annam beslist.

Tongking stond steeds geheel onder Chineeschen invloed en draagt een Chineesch uiterlijk. In tegenstelling met Annam is Tongking rijk, dicht bevolkt en zeer vruchtbaar, daar de talrijke waterarmen der Songka het land besproeien. Zijde is het eerste uitvoerproduct en daarop volgt rijst. De wouden in het binnenland bezitten schatten van nuttige houtsoorten; steenkolen-lagen vindt men in den bodem, alsmede edele metalen.

Het doel van Frankrijk, om den handel van de Chineesche grenslanden over Tongking te leiden, is tot nog toe niet bereikt.

Het grootste gedeelte der bevolking aan de kust van Tongking bestaat uit Tongkineesche Annamieten, die in het bergland zeldzamer worden. Dit laatste wordt ingenomen door verschillende stammen, als *Muong*, *Tho*, *Mau* e. a., behoorend tot de *Lao-volken*, in het zuiden met de *Moïs*, in het noorden met Chineezen vermengd. In de namen dier bergstammen bestaat echter veel verwarring.

Het karakter der Annamieten is juist geschikt, om den Franschen te bevallen. Allen, die de taal des lands verstaan, zijn het er over eens, dat hun gesprekken wellevend en geestig zijn. Op moreel gebied toonen zij goede, ja, zelfs verheven gedachten te bezitten, vrij van vooroordeelen. Het volk is sceptisch, vroolijk van aard, spotziek, houdt van tooneel en poëzie, goochelspel en acrobatische vertooningen, openbare ceremoniën en feesten. De Annamieten dansen echter niet. De Annamiet is eenvoudig, werkzaam en zeer gehecht aan zijn familie, zijn huis, zijn velden; hij is zacht van aard, maar tevens moedig en vol doodsverachting.

De Annamietische dorpen met hun lage huizen hebben een zeer eigenaardig voorkomen. De huizen zijn veelal aan alle zijden door paden omringd en zoover geopend, dat men alles kan zien, wat in huis gebeurt. De huizen der rijken worden tegenwoordig veel van steen gebouwd en met pannen gedekt. Langs twee of ook wel langs alle zijden vindt men veelal veranda's. Het voorste gedeelte vormt de ontvangstkamer en aan het achtergedeelte vindt men de altaren der voorvaderen.

De economische, politieke en sociale eenheid in Tongking is de gemeente. De gemeentelijke wetgeving in Annam maakt van de gemeenten als het ware kleine republieken. Deze kleine republieken zijn trotsch en naijverig op hun rechten, en de locale belangen worden er met zorg behartigd. Ieder burger is vrij en zelfstandig, waar het niet de algemeene belangen betreft; hun leven gaat rustig voorbij, verdeeld tusschen hun arbeid op de rijstvelden en de zorg voor hun gezin. De mannen verrichten den arbeid buiten de dorpen, gaan op de vischvangst enz.; de vrouwen zijn behulpzaam bij den arbeid op het veld en verzorgen de huishouding. De Annamiet uit den middelstand bewerkt zelf bijna alles, wat hij noodig heeft.

De gemeenten zijn zelfstandige lichamen, autonoom in de behartiging van eigen zaken, en belast met de vervulling van administratieve, rechterlijke en militaire eischen. De bewoners worden onderscheiden in *ingeschrevenen* (dzan-bo) en *niet-ingeschrevenen* (dzan-lan). De niet-ingeschrevenen zijn zij, die te arm zijn, om belasting te betalen. De ingeschrevenen nemen alleen deel aan de gemeentezaken, zijn actieve gemeenteleden. Als een der ingeschrevenen sterft, wordt zijn plaats weer door een ander ingenomen.

In principe zijn alle burgers gelijk in rechten en hebben zij gelijke aanspraak op bedieningen, zeiden wij reeds. Kasten bestaan er in geen geval. Doch in de praktijk vindt men in de steden behalve het algemeene volk nog klassen van kooplieden en geleerden, uit welke laatste de mandarijnen voortkomen, en deze beide klassen drukken zwaar op de overige bevolking.

Zeerooverij heeft altijd aan deze kust bestaan, doch wordt er thans gebreideld.

LITTERATUUR OVER ACHTER-INDIË.

C. KUHN. Herkunft und Sprache der transgangetischen Völker. München, 1883.
C. MAUREL. Mémoire sur l'Anthropologie des divers peuples vivant actuellement au Cambodge. (Mémoires de la Société d'Anthropologie 2me série, IV. Paris, 1893).
J. MOURA. Le Royaume du Cambodge. Paris 1883.
CUPET. Chez les populations sauvages du sud de l'Annam. (Tour du Monde, 1893).
M. A. GRÉBAN. Le royaume de Siam. Paris, 1869.
J. L. DE LANESSAN. La colonisation française en Indo-Chine. Paris, 1895.
HROLF VAUGHAN STEVENS. Materialen zur Kenntniss der wilden Stämme auf der Halbinsel Malaka. (Veröffentlichungen aus dem königlichen Museum für Völkerkunde, 1892, Band. II 3/4 und 1894 III 3/4.
JOH. CRAWFURD. Tagebuch an die Höfe von Siam und Cochin-China. Weimar, 1831
F. RATZEL. Völkerkunde II. Leipzig, 1895.
W. H. SENN VAN BASEL. Schetsen uit Siam. Amsterdam, 1880.
ROSNY. Ethnographie du Siam. Paris, 1885.
CHEVILLARD. Siam et les Siamois. Paris, 1889.
BASTIAN. Die Völker des östlichen Asiëns, 1866.
GARNIER. Voyage d'exploration en Indo-Chine, 1884.

HOOFDSTUK XXIV.

HET MONGOOLSCHE RAS.

OVERZICHT.

Met de beschrijving der bewoners van China zijn wij gekomen tot het voor de Mongoolsche cultuur meest typische volk van het Mongoolsche ras. Wij zullen thans in de eerste plaats een beknopt overzicht geven van dit ras, om ons daarna met de afzonderlijke volksgroepen, die er toe behooren, in het bijzonder bezig te houden.

Met den naam *Mongoolsche ras* worden de volken aangeduid, die het geheele oosten, midden en noorden van Azië (bij sommigen met uitzondering van de Hyperboreeërs), bewonen, en zich zelfs over een aanzienlijk deel van noordelijk Europa verbreid hebben. Wanneer een ras als karakteristiek voor Azië kan beschouwd worden, is dit wel het Mongoolsche ras. Niet alleen, dat de Mongolen het grootste gedeelte van Azië bewonen, het talrijkst vertegenwoordigd zijn van alle rassen, maar bovendien kan men zeggen, dat de Mongoolsche cultuur op nomadischen grondslag berust, en Azie's natuurlijke gesteldheid tot de ontwikkeling van het nomadendom aanleiding gaf. In het oosten en zuiden is echter bij de Mongoolsche volken, door de verplaatsing in andere landstreken, het nomadendom reeds door landbouw vervangen, terwijl in het noorden jacht en visscherij de levensbehoeften der nomaden moeten aanvullen. Zoo kunnen de Chineezen, Koreaneezen, Japaneezen, de bewoners van Achter-Indië en ook de Osmanen van Klein-Azië als landbouwende volken, de Mongolen (in engeren zin), de Tibetanen, Kirgiezen, Dzungaren, Tataren en Turkmenen als nomaden, en de arktische bewoners, Tunguzen, Jakuten, enz. als jagers en visschers beschouwd worden.

Als oorspronkelijk vaderland der Mongoolsche volken beschouwt Fr. Müller Midden-Azië. Van hier uit verbreidden zich de stammen, die tot dit ras gerekend worden, in vele richtingen. De steppen vormden het oorspronkelijk vaderland der Mongoolsche volken; hier legden zij zich op de veeteelt toe, terwijl zij tevens aan de oevers der rivieren en aan den voet van de gebergten den landbouw leerden beoefenen, die in de landen, waar zij aankwamen, hier meer, daar minder tot ontwikkeling kwam.

Het aanzienlijkste volk van het Mongoolsche ras, het *Chineesche*, trok volgens oude overleveringen van het westen langs de dalen van Hoangho en Jangtse-kiang naar het oosten, waar de Chineezen reeds een oudere bevolking vonden, die verwant was aan de Thai-volken van Achter-Indië en gedeeltelijk verdreven werd. Naar Japan staken van het vasteland Mongoolsche landverhuizers over, om dit eiland te bevolken, waar zij waarschijnlijk een oudere bevolking verdrongen.

Ook naar het noordwesten trokken reeds in de vroege oudheid Mongoolsche stammen; de *Lappen* en *Finnen* vestigden zich hier in Noord-Europa, waar zij waarschijnlijk vóór de Kelten zelfs geheel Noord- en Middel-Europa bevolkt hebben. Aan deze Mongoolsche bevolking in Noord-Europa moeten, volgens de meening van enkelen, de ongepolijste steenen gereedschappen en wapens toegeschreven worden, die men later hier heeft gevonden. Deze Mongoolsche volken in noordelijk Europa zouden hier geleefd hebben in een tijd, toen Basken en Liguriërs Zuid-Europa bevolkten, dus lang vóór de komst der Indo-Europeanen.

Doch in Centraal-Azië waren de Indo-Europeeërs, volgens de voorstelling van Müller, met de oorspronkelijke Semieten en Hamieten de westelijke naburen der Mongoolsche volken. Door den druk dier Mongolen op Indo-Europeeërs werden dezen naar het zuiden en westen verschoven, terwijl zij op hun beurt Semieten en Hamieten weer

verder westwaarts drongen. De laatsten betrokken aldus Noord-Afrika, de Semieten Zuidwest-Azië, de Indo-Europeanen bevolkten Indië in het zuiden en eindelijk Klein-Azië en Europa in het westen.

Wij zeiden reeds vroeger, dat omtrent het oorspronkelijk vaderland der verschillende oude volksgroepen weinig met zekerheid te zeggen valt; de voorstelling van Müller is dan ook weinig meer dan een hypothese, die evenwel met latere geschiedkundige feiten vrij wel in het algemeen overeenkomt en daardoor grond van waarschijnlijkheid heeft. In ruwe lijnen kan men zich de volkenbeweging aldus ongeveer voorstellen; de bijzonderheden daarvan zijn niet bekend.

De volken van het Mongoolsche ras worden op grond der talen ingedeeld in *volken met meerlettergrepige talen* en in *volken met eenlettergrepige talen.* Deze laatste benaming is wel niet volkomen juist, doch wordt algemeen gebruikt, en geeft ook het kenmerkende der taal aan. Müller wijst de volken van elk dier afdeelingen aldus aan:

A. VOLKEN MET MEERLETTERGREPIGE TALEN: 1 *Uraliërs*, 2 *Altaiërs*, 3 *Japaneezen*, 4 *Koreaneezen.*

B. VOLKEN MET EENLETTERGREPIGE TALEN: 1 *Tibetaners* en *Himalaja-volken*, 2 *Birmanen* en *Lohita-volken*, 3 *Thai-* of *Schan-volken*, 4 *Annamieten*, 5 *Chineezen*, 6 *Geïsoleerde volken van Achter-Indië.*

Schurtz zegt, en onzes inziens terecht, dat het onjuist is, de Mongoolsche volken enkel op grond der talen in te deelen, doch dat tevens gronden, aan geographische verhoudingen en beschavingsgeschiedenis ontleend, daarbij in acht moeten worden genomen. Daardoor komt deze tot een indeeling in drie groepen:

- I. Cultuurvolken van Oost-Azië.
  - A. Chineezen.
  - A. Japaneezen.
  - C. Koreaneezen.
  - D. Tibetaners.
  - E. Chineesche bergvolken.
- II. Bewoners van Achter-Indië.
  - A. Birmanen.
  - B. Siameezen (Thai- of Schanvolken).
  - C. Annamieten.
  - D. Geïsoleerde volken van Achter-Indië.
- III. Ural-Altaische volken.
  - A. Uralische groep.
    - 1 Samojeden.
    - 2 Ugriërs.
    - 3 Wolga-volken.
    - 4 Permsche volken.
    - 5 Finsche volken.
    - 6 Bulgaren.
  - B. Altaische groep.
    - 1 Tunguzische familie.
    - 2 Mongoolsche „
    - 3 Turksche „ (Turk-Tataren).
    - 4 Geïsoleerde volken van Noordoost-Azië.

Naar hun lichaamsgesteldheid kenmerken de volken van het Mongoolsche ras zich door een gemiddelde grootte, terwijl de vrouwen in den regel klein zijn. Over 't geheel zijn de beenen kort en dikwijls krom. De spierontwikkeling schijnt bij de volken van het Mongoolsche ras niet zoo sterk te zijn als bij de Indo-Europeanen, zoodat zij in arbeidsvermogen bij dezen achterstaan. Voornamelijk geldt dit voor het werken binnen korten tijd; de Europeaan werkt meer op een oogenblik, doch gaat niet zoo geregeld door, als bijv. de Chinees. Gewoonlijk vertoont zich bij de Mongolen een neiging tot dik worden, waardoor de Mongool in vergelijking met den Europeaan er opgezet en gezwollen uitziet, met volle, ronde vormen. Dit geeft aan het Mongoolsche uiterlijk iets vrouwelijks. Ook het ronde gelaat, met het breede voorhoofd, werkt hiertoe mede. Zelfs is het bij hen, die een ruime kleeding dragen, soms moeielijk mannen van vrouwen op het gezicht te onderscheiden. De schedelvorm

vertoont het brachycephale type; de oogen zijn klein en zwart en liggen niet diep; de hals is kort, de neus is breed en stomp, de lippen zijn dik, de tanden grof en wit. Het zwarte, zelden bruine haar is sluik of gekroesd en meestal betrekkelijk lang; de baardgroei is bijzonder slecht onwikkeld en vertoont zich in den regel enkel om de lippen en de onderste deelen van de kin. Als huidkleur vindt men bij de Mongolen witgeel of bruinachtige, een kleur, die in de zuidelijke streken meer naar zwart overgaat. Ook ontbreekt het niet aan individuen met donkerbruine of bruin-roode huidkleur. De nuanceering der huidkleur hangt voor een groot deel hiervan af, of men veel of weinig aan de zon is blootgesteld; daardoor hebben de vrouwen bij hen niet zelden een eenigszins ziekelijk witte huidkleur.

Over 't geheel maken de Mongolen den indruk van een kinderlijk, zorgeloos, gezellig karakter.

Opmerkelijk is de gelijkvormigheid der gezichten, het gemis aan individualiteit, waardoor allen op elkander gelijken, en ieder normaal gezicht als het ware de type van het ras vormt. Natuurlijk geldt dit alleen voor de onvermengde Mongolen; in de grenslanden van hun ethnographisch gebied, zooals in Achter-Indië bijv., treft men reeds vermengingen aan met Maleiers, en ook elders vindt men overgangen.

De beweging in de vrije lucht en het krachtig, eenvoudig voedsel van melk of kumys vormt bij deze menschen een breede borst, en maakt hen minder gevoelig voor het klimaat en lichamelijke pijn, terwijl de scherpte der zinnen er ten zeerste door bevorderd wordt. Daardoor wijst dit ras in vele opzichten op een toekomst.

Naar hun geestelijke eigenschappen kenmerken de Mongolen zich door een zekere nuchterheid, waardoor het verstand meer invloed heeft dan de phantasie. Dit blijkt o.a. bij volken als Chineezen en Japaneezen, met een oude beschavingsgeschiedenis. Verder bezitten zij een zeker phlegma, dat zich in alles openbaart en hun over 't geheel een zachte, vreedzame gemoedsstemming geeft. Dit karakter maakte ook het Mongoolsche ras als voorbeschikt tot het aannemen der leer van Buddha, die onder de Mongolen de meeste aanhangers telt en de tweede godsdienst der aarde geworden is, wat het aantal aanhangers betreft.

Toch sluit dat phlegma der Mongolen geen krijgszuchtige stemming uit, hoewel persoonlijke dapperheid niet veel bij hen voorkomt. Heldenfiguren zoekt men vruchteloos onder deze volken. Alleen dan, als zij volgen kunnen en bezield worden door krachtige persoonlijkheden, die voorgaan, kunnen zij overwinnend optreden, vooral door aanvallen van de massa. Doch de groote rijken, die zij door verovering grondvestten, gingen meestal weder te niet bij den dood der stichters, als de imponeerende kracht ontbrak.

In staatkundig opzicht openbaart zich bij alle Mongoolsche volken een neiging tot toepassing der patriarchale beginselen. De familie is de grondslag van den staat en het staatsorganisme is als 't ware een familie in het groot. Daaruit vloeit ook voort, dat de bevolking, allen als broeders en zusters beschouwende, een zekere gelijkheid erkennende, zonder kasten of zelfs veel standen, een democratie huldigt, die ieder in staat stelt, door eigen arbeid en bekwaamheid van den laagsten tot den hoogsten rang te stijgen.

HOOFDSTUK XXV.

HET CHINEESCHE RIJK.

OVERZICHT.

Het oosten der oude wereld vormt een scherp contrast met het westen. Hier, in het jongere gedeelte, staat sedert eeuwen het land open voor het wereldverkeer, voor de uitwisseling der gedachten met bewoners van alle deelen der aarde. Doch voor het oosten van Azië schijnt de natuur als het ware een scheidsmuur te hebben opgeworpen, om uitgestrekte landen en talrijke volken te bewaren voor de twintigste eeuw, vóór zij in den volsten zin des woords binnen den kring van het wereldverkeer gebracht werden. Daar liggen nog onmetelijke oppervlakten, van den omvang van geheel Europa, waar slechts sporadisch een Europeaan den voet zette; daar woont nog een volk, ongeveer 400 millioen zielen tellend, dat de Europeesche zeden, de Europeesche grootindustrie en handel tot voor kort bijna geheel had buitengesloten. Daar leeft nog een ras, dat in patriarchalen toestand zich aan eeuwenoude instellingen en gewoonten heeft vastgeklemd, een natie met oude en verouderde beginselen omtrent economie en nijverheid. 't Is het Chineesche volk, waarop wij het oog hebben. Een reusachtige menschenmenigte, een onbewegelijke, conservatieve staatscolossus, voor wien de geschiedenis van eeuwen schier onmerkbaar als in een droom is voorbijgegaan. Wat ook veranderde bij de volken der aarde, China bleef in hoofdzaak het oude China, de Chineezen bleven de traditioneele Chineezen, en geen vreemde invloed was in staat, hieraan iets te veranderen.

Doch bij de nadering der twintigste eeuw schijnt de ochtendklok geluid te zijn, die in China den nieuwen dag zal aankondigen. Het eilandenrijk Japan, langen tijd door China uit de hoogte beschouwd als een mindere, als een leerling, welks dartele sprongen in de tweede helft dezer eeuw zelfs met eenig bezorgd medelijden werden aangezien, datzelfde Japan heeft de patriarchale rust van China verstoord. De afsluiting van China van het wereldverkeer zal waarschijnlijk weldra geheel tot het verleden behooren. Dan staat een negentiende-eeuwsche wereld naast een wereldrijk der middeleeuwen; dan staan de landen met de moderne grootindustrie naast een groot volk, dat de handwerksnijverheid van vroeger eeuwen tot nog toe heeft gehandhaafd. De tegenstelling is groot. Maar in die tegenstelling ligt de bron van onmetelijke nieuwe behoeften voor het groote Chineesche volk, welke langen tijd alleen door de Europeesche volken, Amerika en Japan kunnen worden aangevuld. Er is een overgangstijd, een economische en industrieele revolutie in China te wachten, waardoor veel gevraagd wordt.

Van die omstandigheden zal West-Europa partij trekken, en ook Nederland, welks belangen bij oostelijk Azië zoo omvangrijk zijn, mag hierbij niet achterblijven. Er moet partij getrokken worden van de behoeften, welke in het ontwakende China geboren worden; niet met die onverstandige speculatiezucht, welke de natuurlijk opkomende eischen door overaanbod overtreft en daardoor den gezonden handel bederft, maar door de afvoerkanalen ook voor Nederlandsche artikelen kalm, doch geregeld in die richting te doen stroomen.

Hierdoor is China een land van de toekomst, dat de belangstelling wekt van geheel Europa, waar Duitschland en Engeland in den laatsten tijd meer vasten voet hebben gezet, en waarmede Rusland door den aanleg van spoorwegen nadere verbindingen aanknoopt. Die omstandigheid doet de belangstelling in het Chineesche land en volk zeer toenemen.

Een beknopt overzicht van het uitgestrekte rijk en zijn deelen zullen wij ook hier aan de beschrijving van het Chineesche volk doen voorafgaan.

Het Chineesche Rijk neemt een groot deel van oostelijk Azië in tusschen 18° en 53° N.Br. Het geheele rijk heeft een oppervlakte van 11,1 millioen K.M². en het aantal bewoners wordt op 400 millioen geschat (Europa heeft 9,8 millioen K.M². oppervlakte en 356 millioen inwoners; geheel Azië 44,2 millioen K.M². oppervlakte en 826 millioen inwoners; Rusland in Europa heeft 5,4 millioen K.M². oppervakte en 95,9 millioen inwoners), van welke oppervlakte 4,004,659 K.M². met ± 350 millioen inwoners tot het *eigenlijke China* behooren. Het Rijk in zijn geheelen omvang toch wordt onderscheiden als *Eigenlijk China* en de *onderworpen landen*, welke zijn: *Mandsjurije*, *Mongolië*, *Dzjungarije*, *Oost-Turkestan* en *Tibet*.

De gesteldheid des lands over die groote oppervlakte is zeer afwisselend en valt niet in een kort bestek te beschrijven. In het algemeen kan men zeggen, dat hooge bergketens het land naar het zuidwesten, westen en noordwesten afsluiten, welke ketens natuurlijke scheidsmuren vormen tusschen China en andere Aziatische landen. De hemelhooge bergrijen van den *Himálaja* scheiden het gebied van Tibet van Voor-Indië; het *hoogland van Pamir* en de ketens van het *Tian-sjan* geb. (Hemelgeb.), het *Altaigeb*, (Goudgeb.), het *Sajanisch bergland*, het *Jablonoigeb*., e. a. vormen de natuurlijke grenzen naar Afghanistan, Turkestan en Siberië. Door deze ketens wordt het uitgestrekte *hoogland van Centraal-Azië* ingesloten, dat in de kom van de Tarim-rivier het laagste gedeelte heeft.

Het hoogland van Centraal-Azië behoort geheel tot het Chineesche Rijk. Naar de natuurlijke gesteldheid en staatkundig zijn hier de volgende deelen te onderscheiden.

I. Het hoogland van Tibet. Den naam Tibet gebruiken wij sedert de reizen van Marco Polo in de 14e eeuw; de inwoners noemen hun land „Bodjub", de Chineezen „Tsang". Tibet omvat het grootste hoogland der aarde. Ten zuiden verheffen zich de reuzentoppen van den Himálaja, met hun eeuwige sneeuwvelden en hooge, moeielijk over te trekken bergpassen; in het westen vormt het bergland, dat uit de vereeniging van het *Karakorumgeb*. en den *Kuen-lün* ontstaat, het grensgebied. In het noorden gaat het hoogland over in de ketens van den *Kuen-lün*, die het met onderscheidene ruggen doorsnijden, en naar het oosten zetten zich van dit hoogland onderscheidene vouwingsgebergten voort naar eigenlijk China en Achter-Indië. Zoo is Tibet een woest en ruw gebied, welks hoogvlakten 3500 tot 5000 meter hoog liggen, en die door onderscheidene bergketens doorsneden worden. Dewijl het westelijk gedeelte van Tibet geen afvloeiing heeft naar eenige zee, is het land met zoutmeren overdekt; het oosten daarentegen vormt het brongebied der groote rivieren van China (Jangtsekiang) en Achter-Indië (Mekong, Saluen, Irawádi).

De hoogte des lands maakt het klimaat zelfs op deze breedte van ± 30°—35° ruw, met betrekkelijk warme zomers, maar barre, koude winters. Het is een vastelandsklimaat in zijn uiterste verschijnselen. Op den heeten zomerdag volgt niet zelden een koude nacht; op den winter met lage temperatuur volgt na korte lente vrij spoedig de zomer. De regenval is gering, zoodat watergebrek geen zeldzaam verschijnsel is. Heftige noordelijke en noordwestelijke stormen gieren dikwijls over het hoogland, uit de bergstreken en de woestijn Gobi het droge verweeringsstof der rotsen meedragend en de lucht er mede vervullend.

Uit het bovenstaande is reeds af te leiden, dat de plantenwereld van Tibet niet rijk kan zijn. Op de hoogste gedeelten zoekt men vruchteloos naar bosschen; de bodem is er met harde grassen en doornige struiken begroeid, of de naakte rotsen zijn overdekt met het gruis der verweerde gesteenten, hetwelk wegens de droogte door geen bergstroomen wordt medegevoerd. Alleen in de lagere gedeelten vindt men nog uitgestrekte wouden. Ook de oostelijke gedeelten van Tibet, met meer rijkdom aan neerslag, hebben een rijken plantengroei, evenals de dalen der rivieren.

De bewoners van Tibet, de *Tibetaners*, behooren hoofdzakelijk tot de *Mongolen*, terwijl men er vele Chineezen en ook Turken vindt. De bewoners van het noorden zijn zwervende nomaden, zonder vaste woonplaatsen; in het zuiden en oosten hebben de bewoners een hoogere beschaving en zich daardoor ook in steden gevestigd. Wat den godsdienst betreft, is Tibet de hoofdzetel van het Buddhisme, dat er tal van tempels en kloosters heeft doen verrijzen, welke laatste zeer bevolkt zijn, daar

in den regel de oudste zoon van een huisgezin zich steeds aan den geestelijken stand wijdt. Het Buddhisme heeft hier een theocratie doen ontstaan, zooals er geen tweede op aarde gevonden wordt. In staatkundig opzicht staat Tibet sedert 1719 onder China, dat een resident heeft te Lhassa en garnizoenen in de grootere plaatsen. Evenwel levert het dun bevolkte land, totaal 1,8 mill. inw., geen aanzienlijke voordeelen voor China op. Wolspinnerij en lakenweverij is de voornaamste tak van bedrijf der inwoners. Wollen artikelen worden vooral uitgevoerd naar Britsch-Indië; verder metaalwaren, goud- en edelgesteenten, muskus en pelzen. De invoer geschiedt bovenal uit China, en bestaat uit baksteenthee, tabak en zijden doeken.

II. Chineesch-Turkestan. Chineesch Turkestan omvat hoofdzakelijk een laagte of liever een drooggeloopen binnenzee in Centraal-Azië. Aan de zoomen des lands verrijzen bergtoppen, met eeuwige sneeuw bedekt, doch de talrijke wateren, die hiervan nederdalen, bereiken slechts voor een gedeelte de hoofdrivier, de *Tarim*, welke ook zelf niet naar zee stroomt, doch in het meer Lob-nor eindigt. De vlakte aan de Tarim is woest en weinig geschikt voor landbouw en veeteelt, die slechts in de oasen gedreven wordt. Langs de gebergten is de bodem vruchtbaarder, doch hier is kunstmatige besproeiing noodig. De bevolking bestaat, afgezien van de nomadische *Kirgiezen* en *Mongolen*, en van de *Chineezen* in de steden, hoofdzakelijk uit *Turken*, die tot de Sunnietische afdeeling der Mohammedanen behooren. Behalve landbouw, veeteelt en jacht vormt de handel een hoofdbron van bestaan, daar Oost-Turkestan een belangrijk doorgangsland is voor het karavanenverkeer tusschen China, Tibet, Kaschmir en Russisch-Turkestan. Toch is Oost-Turkestan een arm land, met weinig productie voor den uitvoer. Oost-Turkestan is het oude vaderland der Chineezen, vanwaar zij naar het lössgebied van de Hoangho voorttrokken. Later verloren de Chineezen het, doch in 1758 is dit land aan China onderworpen. Na een daarop volgenden tusschentijd van halve zelfstandigheid werd het in 1878 weder veroverd door China.

III. Dzjungarije is de naam van het noordwestelijk gebied in het binnenland van Azië, dat nog tot het Chineesche Rijk gerekend wordt. De vlakten van Dzjungarije zijn met hun bodem van geel of roodachtig leem en met hun schrale struiken zeer eentonig, terwijl men alleen aan de oevers der stroomende wateren eenig geboomte ziet verrijzen. Ook hier heeft aan den voet der gebergten de natuur een vriendelijker voorkomen.

De *Dzjungaren*, die deze streken bewoonden, hadden er in het laatst der 17e eeuw een machtig rijk gevestigd, dat echter in het midden der 18e eeuw door de Chineezen veroverd werd.

IV. Mongolië. Het noordelijk gedeelte van het Chineesche Rijk, tot het Chingan-geb. in het oosten, vat men samen onder den naam *Mongolië*, een uitgestrekt gebied, dat langs de noordgrens in berglanden overgaat, welke zich in zuidelijk Siberië voortzetten. Langs de grensgebergten is het land goed met rivieren doorsneden en op de meeste plaatsen niet onvruchtbaar. Doch door dit gebied strekt zich de groote woestijn *Gobi* of *Sjamo* uit, een oppervlakte van 1,2 mill. KM²., waar de bodem meest woest ligt en op enkele gedeelten in een ware zandwoestijn zonder eenigen plantengroei overgaat. Niet de geheele Gobi is evenwel zonder plantengroei. Waar eenige regen valt of het grondwater nabij de oppervlakte komt, vindt men nog een karig plantenleven. In het oosten gaat daardoor de Gobi in uitgestrekte grassteppen over, elders vindt men bij voorkeur zoutplanten en struiken in deze woestijn. De kennis der Gobi is hoofdzakelijk verkregen door de karavanenreizen, welke sedert eeuwen het verkeer tusschen China en noordelijk Azië tot stand brengen, en op welke wegen in den laatsten tijd vooral door Rusland de aandacht gevestigd wordt. Een der oudste beschrijvingen der Gobi hebben wij te danken aan onzen landgenoot Evert IJsbrandsz Ides, den vriend van Nicolaas Witsen, die in dienst van Czaar Peter I in 1694 een gezantschap naar China vergezelde. Hij trok over land door Siberië en Mongolië, met de beroemde kaart, die Witsen van Noord-Azië bewerkt had, als gids, en had bij die reis gelegenheid, dit meesterwerk van den Amsterdamschen burgemeester naar waarde te leeren schatten. 1)

1) Het verhaal dier reis zag in 1710 te Amsterdam het licht: Driejarige Reize naar China te lande door den Moskovischen Afgezant E. IJsbrandsz Ides.

De grens tusschen China en Mongolië werd vroeger aangewezen door den bekenden *Grooten Muur*, die over een lengte van 2450 KM. China aan de noordgrens tegen de invallen der barbaren zou beschutten. Over bergruggen en door dalen en diepten was dit reuzenwerk aangelegd, dat een hoogte van gemiddeld 3 M. en een dikte van 6 M. had, terwijl met bepaalde tusschenruimten wachttorens van twee verdiepingen daarop gevonden werden. De eerste aanleg van dezen muur is niet met zekerheid bekend, doch dagteekent zeker vóór den aanvang onzer jaartelling, terwijl hij later herhaaldelijk vernieuwd of gedeeltelijk verlegd werd. Thans is hij gedeeltelijk vervallen en meer en meer zinkt die tegenwoordig doellooze massa in puin.

Wij mogen niet nalaten, hierbij op de beteekenis van den Grooten Muur voor de Europeesche geschiedenis te wijzen. Reeds Ritter heeft er de aandacht op gevestigd, dat hierdoor voor het eerst van het Oosten, zij het ook indirect, invloed uitging op het Westen.

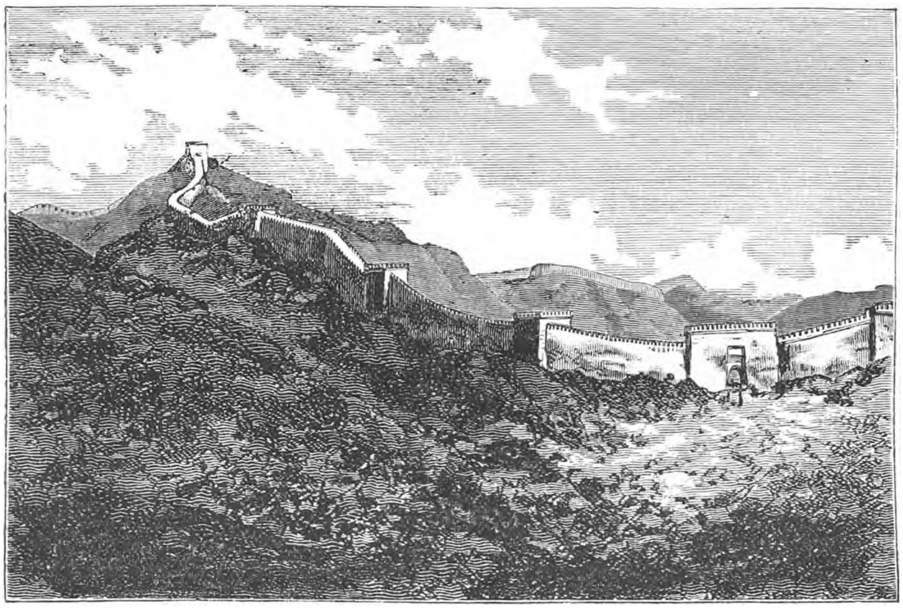

CHINEESCHE MUUR BIJ KALGAN.

De Groote Muur, door China met zooveel krachtsinspanning gebouwd, moest wel een doel hebben van veel belang voor dit land. De woeste ruiterscharen der noordelijke berglanden en vlakten, die in het oosten van Azië een geliefd oord vonden voor hun invallen, werden hierdoor tegengehouden. Doch de stroom der volkenbeweging werd door den muur niet gestuit, maar afgeleid naar het westen. Zoo kwam West-Azië in beweging door de volken, die bij China door den muur werden tegengehouden. Van de 2e eeuw vóór Chr. af is er een dringen en voortschuiven der Aziatische steppenvolken naar het westen, steeds krachtiger wordend. Het was een Aziatisch-Europeesche volksverhuizing, en de oorzaak dier westelijke beweging vindt men in den Grooten Muur, welke China voor dezen stroom heeft beveiligd.

Mongolië wordt bewoond door de *Mongolen*, den volksstam in engeren zin, waarnaar het ras van dien naam genoemd is. Dat volk zullen wij later beschrijven.

V. Mandsjurije. Het gebied tusschen de Gele Zee in 't zuiden, de Amur in het noorden, in het westen begrensd door het Chingan geb., en in het oosten door Korea, heet *Mandsjurije*. Vroeger had Mandsjurije een grooter uitbreiding naar het noorden, doch een gedeelte is in 1858 aan Rusland afgestaan en maakt deel uit van de Rus-

sische Amur-provincie. Het land is grootendeels bergachtig, doch over 't geheel goed besproeid, bovenal in het noorden, waar de Amur talrijke bijstroomen uit dit gebied ontvangt (Songari. Usuri). Vooral het zuidelijk deel van Mandsjurije is over 't geheel vruchtbaar en door het gunstiger klimaat ook beter bebouwd; tarwe, gerst, rijst, maïs, boonen, aardappelen, papaver, indigo, tabak en sesam worden hier geoogst. In het noorden wordt het land nog voor groote streken door uitgestrekte wouden bedekt.

De bewoners des lands zijn de *Mandsju's* of *Mandsjuren*, een hoofdtak van den Turanschen stam der Tunguzen, die reeds vroeg dit land bewoonden. Na een geschiedenis, die in den loop der eeuwen afwisselend op groote macht en uitbreiding van gezag wijst, werden de Mandsju's in 1644 beheerschers van China. Deze Mandsju's waren evenwel niet een volk, direct afkomstig uit den vroegeren stam van dien naam. Het Mandsjurijk toch was ondergegaan, doch verscheen opnieuw in de geschiedenis, nadat Tai-tsu, een dapper held, onder de bewoners van Liautung (ten noorden der Golf van Petsjili) in het begin der 17e eeuw vele onafhankelijke stammen der Tunguzen had onderworpen en deze als *Mandsju's* tot één volk vereenigde. Dit volk nu deed invallen in China en wist zich daar de heerschappij te verzekeren, zoodat het Chineesche vorstenhuis nog van de Mandsju's afstamt.

Het eigenlijk China.

Thans komen wij aan het eigenlijk China, het land, dat zich tusschen 18° en 43° N.Br. in het oosten van Azië uitstrekt.

De Chineezen noemen hun land *Tshung-hwo* d.i. „het rijk van het midden" of in poëtischen vorm *Tshung-kwa*, d.i. „bloem van het midden", want volgens hun meening ligt China in het centrum der aarde, waar het, in tegenstelling met de omringende, door barbaren bewoonde landen, schittert in den glans eener hooge beschaving. Vroeger noemden zij het land ook *Tiën-hsia*, d.i. „onder den hemel" 1), want de beheerscher van China was in de oogen des volks de heer der bekende wereld, en zijn persoon, in wien zich de grootte en waardigheid des rijks belichaamden, stelden zij verheven boven de vorsten in het buitenland. „Nevens hem stond niemand"; boven hem stond enkel de *Shang-ti* of de Heer van hetgeen boven is, „de Heer des Hemels."

Het grootste gedeelte des lands is met bergketens bezet of bestaat uit uitgestrekte hoogvlakten, terwijl in den benedenloop der beide hoofdrivieren, de *Hoangho* en de *Jangtse-kiang*, zich een laagland uitbreidt, de *Chineesche laagvlakte*.

De groote Chineesche laagvlakte heeft een oppervlakte van 445,000 $K.M.^2$ (het Duitsche Rijk beslaat 540,504 $K.M.^2$, Spanje 493,144 $K.M.^2$, Frankrijk 536,408 $K.M.^2$, Zweden 450,574 $K.M.^2$), dus een uitgestrektheid ongeveer als Zweden, en breidt zich tusschen de bergketens, Sjangtung en de zee uit, in het noorden tot Peking gaande, in het zuiden tot over de Jangtse-kiang tot de Tungting en Pojang-meren. De bodem der vlakte bestaat voor een groot gedeelte uit löss, vooral aan den voet der gebergten en in het dal der Hwaiho, tusschen Hoangho en Jangtse-kiang. Verder bestaat zij uit zand, voor een kleiner deel uit zwarte aarde en uit geelachtige aanslibbingen, die uit de lössgewesten der bergstreken voortkomen. Die gele kleur is zoo overheerschend in enkele deelen, vooral in het noorden, dat von Richthofen voorstelt, daarnaar het noordelijk gedeelte der laagvlakte *Gele vlakte* te noemen, ook in overeenstemming met de Gele Zee, die eveneens door de gele slibbestanddeelen, welke de Hoangho aanvoert, een gele kleur aanneemt en daarnaar haar naam ontving. Bij de Jangtse-kiang ontbreken echter de gele aanslibbingen geheel.

De Chineesche vlakte heeft een merkwaardige beteekenis voor het land, wijl hierdoor de scherpe tegenstellingen, die in het bergland tusschen noord en zuid voorkomen, eenigszins worden uitgewischt. Toch kan ook de Chineesche vlakte in een noordelijk deel (ongeveer zoo groot als Noorwegen) en een zuidelijk deel (ongeveer als Rumenië) onderscheiden worden.

Het noordelijk gedeelte der vlakte heeft een parkachtig uiterlijk, met talrijke cypressengroepen bij de vele begraafplaatsen en lanen van statige kaki-boomen en

1) Uit dezen naam schijnt men verkeerdelijk afgeleid te hebben, dat de Chineezen hun land „het hemelsche rijk" noemen, wat geheel onjuist is.

groepen van verschillende andere pracht- en sierboomen bij de dorpen. Daartusschen liggen de als tuinen aangelegde en bewerkte velden. Het landschap wordt in alle richtingen door stroomen van helder bergwater doorsneden, die tot besproeiing geëxploiteerd worden. Aldus is het beeld der vlakte in de streek, waar de Hoangho uit het gebergte komt. Verder noordelijk wordt de vlakte meer dor en onvruchtbaar en verdwijnt het bamboes. Bij Tientsin ziet men over een groote oppervlakte den vuilgelen bodem tot velden en tuinen ingericht, terwijl zoo hier en daar dorpen en kloosters zich trotsch boven de vlakte verheffen.

Noordelijk en zuidelijk China onderscheiden zich niet alleen in den bouw der gebergten, welke in het zuiden meer de kust naderen, maar ook in andere opzichten. Het noorden van China heeft uitgebreide lösslagen, in het zuiden vindt men die niet; het noordelijk landschap heeft door de lösslagen meer afgeronde vormen, in het zuiden komen de rotsen en bergen met scherpe teekening uit in het landschap en wisselen steile hoogten, diepe dalen en kloven elkander af. Noord-China is arm aan bronnen, Zuid-China is daaraan rijker; in het eerste zijn de gebergten kaal en de vlakten met tarwe, katoen en peulvruchten bedekt; Zuid-China daarentegen heeft een subtropischen plantengroei, met altijd groene loofboomen en struiken, en bezit rijstbouw, theecultuur, zijdeteelt, velden met suikerriet, terwijl tarwe en peulvruchten verminderen. Het noorden heeft wegen, die met wagens bereden kunnen worden, en een verkeer, dat door kameelen, paarden, muildieren en ezels tot stand gebracht wordt; het zuiden bezit alleen smalle paden over de gebergten, slechts voor muildieren en paarden te begaan, zoodat kameelen en ezels niet gebruikt worden. Doch de waterwegen in het zuiden en de kanalen, die in alle richtingen het land doorsnijden, vervangen de landwegen, terwijl in het noorden de scheepvaart slechts tot enkele rivieren beperkt is en men het Groote Kanaal hier moest aanleggen. Eindelijk moeten wij opmerken, dat het noorden herhaaldelijk lijdt aan overstroomingen der Hoangho, die in den benedenloop van tijd tot tijd haar bedding verlegt.

Zoo kan het eigenlijke China door de natuurlijke gesteldheid in een noordelijk en zuidelijk gedeelte onderscheiden worden.

De kust van China is rijk aan inhammen en golven, en talrijke bevaarbare rivieren brengen de verbinding van het binnenland met de zee tot stand, welke verder door kunstmatige waterwegen de middelen van verkeer in het land nog uitbreiden. Het grootste kanaal is wel het *Keizerskanaal* of *Groote Kanaal*, hetwelk Peking met Hangtsjou verbindt, en dat vooral voor de verscheping der rijst nog gebruikt wordt, hoewel het op vele plaatsen in verval is.

De groote monarch Kublai Khan, aan wiens hof Marco Polo een zeventiental jaren leefde, (± 1290) liet het kanaal aanleggen. De kustzeeën van China werden onveilig gemaakt door zeeroovers, en om nu de koudere noordelijke provinciën langs veilige wegen van het zuiden uit van rijst te kunnen voorzien, werd dit Groote Kanaal gegraven. Thans heeft het verkeer tusschen zuiden en noorden meest plaats met kuststoombooten, in plaats van met de oude kanaaljonken.

Daar de landwegen in Zuid-China over 't geheel zeer slecht zijn, heeft het verkeer hoofdzakelijk te water plaats. Vooral de *Jangtse-kiang* is een belangrijke waterweg tot diep in het land. Het is op een na de grootste rivier der aarde, en over meer dan 600 zeemijlen is zij voor groote zeestoomschepen bevaarbaar. De vallei der Jangtsekiang is een der vruchtbaarste gedeelten van China en tal van groote rivierstoomers van 1000 à 1200 ton onderhouden de gemeenschap tusschen Sjanghai en de talrijke steden aan dien stroom.

Het noordelijk gedeelte van China is voor zware lagen bedekt met een grondsoort, welke in Europa met den naam *löss* wordt aangeduid, zeiden wij, en die wij naar het voorkomen van een bijna gelijksoortige vorming in het zuiden der provincie Limburg *Limburgsche klei* noemen (in België: Hesbaysche klei). Wegens het groote belang van die grondsoort hierover iets naders. De löss is een kleiachtige aardsoort van bruingele kleur, zoo zacht, dat men stukjes tusschen de vingers kan fijn wrijven, maar in zware lagen tevens zoo vast, dat zij langs de rivierdalen in loodrechte wanden blijft staan. Die lösslagen beheerschen, zooals nergens een aardkorst, in noordelijk China het karakter van het landschap, de uitbreiding van den landbouw, en de grenzen der beschaving. Voor den landbouw is deze löss van het hoogste

belang. Terwijl in de zuidelijke provinciën van China, waar klimaat en regenverdeeling gunstig zijn en twee tot drie oogsten met gemak van den bodem verkregen kunnen worden, toch de landbouw niet hooger gaat dan tot 600 meter hooge terreinen, gaat in noordelijk China in het lössgebied de landbouw tot 2000 meter, zelfs tot 2400 meter hoogte. Waar de lösslagen voorkomen, vindt men ook landbouw; waar zij ontbreken, houdt de landbouw hier meestal spoedig op. En een belangrijk voordeel is het, dat de löss zonder of bijna zonder bemesting rijke oogsten levert. Daardoor is noordelijk China in gunstige omstandigheden boven Zuid-China, waar de bodem steeds bemest moet worden, iets wat in een land met weinig veeteelt groote moeielijkheid veroorzaakt. Aldus oefent het löss een belangrijken invloed uit op het economische leven der bewoners van Noord-China, en wanneer de noodige regen valt, levert dit land ruim de middelen van bestaan voor een vreedzame, landbouwende bevolking. Evenwel, voldoende regen is noodig voor het lössgebied.

Nog andere diensten bewijst het lössgebied den Chineezen. Millioenen van menschen in noordelijk China leven in holen, welke in het löss gegraven zijn. Aan den voet van de steile wanden der lösslagen, waar die naar de rivieren afdalen, vindt men dergelijke woningen in groote menigte. Deze lösswoningen komen voor als eenvoudige holen zonder eenige weelde, maar tevens vindt men er ware lösspaleizen, welker wanden met tegels bezet zijn, en welker gevels architektonische sieraden uitmaken. Sommige dier woningen dringen 100 à 200 voet in den lösswand door. De voordeelen dezer lösswoningen zijn, dat zij goedkoop gebouwd worden, gedurende den hier zeer strengen winter warm blijven, en in den heeten zomer een koele verblijfplaats vormen.

* * *

Door het verschil in geographische breedte vertoont het klimaat van China groote verscheidenheden. Als een algemeen kenmerk van het klimaat geldt, dat het door de oostelijke ligging een streng continentaal karakter heeft. Heete zomers en koude winters wisselen elkander in China af. Door de ligging aan de zee zou men den invloed van den Grooten Oceaan op het klimaat alhier verwachten. Deze invloed is echter niet zoo gunstig als in West-Europa. Want China ligt in het moessongebied, waar in den zomer de vochtige zeewinden waaien, terwijl in den winter de koude winden uit het binnenland van Azië de heerschappij hebben. Hierdoor heeft Peking, op de breedte van Madrid (± 40° N.Br.), een gemiddelde wintertemperatuur van — 4,2° C. en een gemiddelde zomertemperatuur van + 25,4° C. (Utrecht heeft respect. een temp. van + 1,18° en + 18,69° C.). Te Kanton, ongeveer op den Keerkring, kan de temperatuur in de heetste maand tot 34° C. stijgen, en in de koudste maand tot bij 0° C. dalen. Bij Peking vriest het Keizerskanaal niet zelden tot den bodem dicht.

Gedurende den zomertijd waait de zeewind of natte moesson, die rijkelijken neerslag geeft op het land en de bron is van vruchtbaarheid. Doch in den winter en het voorjaar, als de koude landwinden soms met stormachtige hevigheid waaien, is de lucht droog en dikwijls met dichte stofmassa's vervuld. Het is het stof der verweerende gebergten in het binnenland, dat door den wind wordt medegevoerd en zich in den loop der eeuwen langs de Hoangho tot zware lagen heeft neergelegd, die daar thans het lössgebied vormen.

HOOFDSTUK XXVI.

DE CHINEEZEN EN HUN FAMILIELEVEN.

De landen, welke wij boven in enkele trekken hebben geschetst, vormen te zamen het Chineesche Rijk, waarvan het eigenlijke China het hoofdland is, terwijl de *Chineezen* de hoofdbevolking uitmaken, die zich bovenal in eigenlijk China, doch ook in de nevenlanden gevestigd hebben. De Chineezen vormen geen eenheid in ethnologisch opzicht, maar men verstaat hieronder de gezeten bewoners, in hoofdzaak landbouwers, die in de oostelijke provinciën samengedrongen leven en in de overige provinciën van het groote rijk als kolonisten voorkomen.

De Chineezen vormen een hoogst merkwaardigen tak der groote Mongoolsche volkenfamilie, zelfstandig, zoowel wat lichamelijke als geestelijke eigenaardigheden betreft. Meer dan 4000 jaren is het wel geleden, dat zij zich van de overige Mongolen afscheidden en in het tegenwoordige China vestigden. Uit het binnenland van Azië, misschien uit Oost-Turkestan, volgden zij waarschijnlijk den loop der Hoangho en kwamen aldus in de vlakte, waar reeds een oude, vóórhistorische bevolking gevestigd was. Die oorspronkelijke bevolking was waarschijnlijk niet zeer talrijk en na haar onderwerping versmolt zij eindelijk met de Chineezen. Van de kleine, oude kern uitgaande, gelegen in de provinciën Sjen-si, Sjan-si en Petsjili, verbreidden zich de Chineezen over Oost- en Centraal-Azië, koloniseerend, veroverend, en op alle onderworpen landen en volken den eigenaardigen Chineeschen stempel drukkend, waardoor dit rijk, uit heterogene bestanddeelen gevormd, als met één vernis is overdekt. Door de afsluiting voor vreemden en de eigen ontwikkeling is de bevolking van dat uitgestrekte land in physisch opzicht, zoowel als in taal, geestelijken aanleg en karakter, een eenheid geworden, een natie, die wel sporen vertoont, dat er zich onderscheidene elementen in hebben opgelost, maar die deze alle tot een geheel eigenaardige eenheid heeft doen versmelten. De geschiedenis en de zelfstandige cultuur hebben het Chineesche volk gemaakt, en geen deel der aarde leende zich door de eigenaardige ligging zoozeer als China tot het ontstaan van een Chineesch volk. Dit sluit evenwel niet uit, dat er in de verschillende deelen nog afwijkende talen gesproken worden, en ook de zeden en gewoonten der volken onderling nog in bijzonderheden verschillen. In het Zuiden, vooral in de provincie Kwantung, scheiden zich nog enkele elementen van de massa der bevolking af, zooals de beschaafde, landbouwende *Punti's*, de handige *Hakka's*, die ook het westen van Formosa gekoloniseerd hebben, de *Haklo's*, die van landbouw en vischvangst leven, en de *Tanka's*, een schippersvolk in den omtrek van Kanton. De Hakka's en Haklo's bespreken wij nader bij de emigratie.

Het hoofdkenmerk van de politieke en beschavingsgeschiedenis der Chineezen bestaat in de afgeslotenheid, waarin dit volk is opgegroeid. Hierdoor vormt het Chineesche volk een scherpe tegenstelling met de volken, welke buiten de scheidingsgebergten China in het westen en zuiden omringen. Daar, in de landen aan de Oxus en Jaxartes tot naar Indië, en van hier tot de kusten der Middellandsche Zee en verder door Noord-Afrika en Zuid-Europa, was sedert de oudheid een opgewekt leven en druk verkeer tusschen de verschillende volken, en werden denkbeelden, zoowel als produkten en waren voortdurend uitgewisseld. Aldus werd hier de beschaving van ieder meer of minder het gemeenschappelijk deel van allen. Doch aan de boorden der Hoangho en der Jangtse-kiang ontwikkelde de beschaving zich geheel

zelfstandig, bijna zonder invloed van buiten, en bereikte reeds in de vroege oudheid een hoogte, die de bewondering van Europa moest wegdragen. Daar, in het afgesloten oosten van Azië, bestonden vele kunsten en uitvindingen reeds eeuwen, vóór zij in Europa bekend waren.

Die afgeslotenheid in de ontwikkeling verklaart de uitmuntende eigenschappen en gebreken der Chineezen. Daardoor kon hun beschaving naar den aard van het karakter zich met hun geestelijken aanleg en neigingen tot een volkomen harmonisch geheel ontwikkelen, en hierdoor ook komen in China, als bij geen andere beschaafde natie, dezelfde grondtrekken voor in het karakter des volks en in zijn inrichtingen, in zijn religie en staatswetenschap, in familieleven en gezellig verkeer; grondtrekken, die de geheele geschiedenis kenmerken, hoe ook in bijzonderheden gewijzigd.

Opmerkelijk zijn de scherpe contrasten, die zich in het Chineesche karakter openbaren. Naast een beschaafdheid in den gezelligen toon, die het lagere volk zelfs meer eigen schijnt dan in Europa veelal het geval is, en naast een hoog ontwikkelde zedeleer, welke in de formaliteiten der levensregelen is opgenomen, vindt men bij de Chineezen de meest onmenschelijke hardvochtigheid en de barbaarsche neiging tot verwoesting, die alleen nomadenvolken kenmerkt. Ieder Chinees is vol opoffering voor zijn familie, maar zijn medelijden gaat ook niet verder dan deze. Met de grootste koelbloedigheid ziet hij zijn medemenschen in lijden en in nood de ergste pijnen verdragen, zonder dat hij zijn hulp biedt, wanneer de lijder geen lid zijner familie is. Langs de wegen ziet men niet zelden ellendige schepselen, zelfs ten doode krank, wien niemand denkt hulp te bieden. Men kan er zich dan van verzekerd houden, dat dezen geen familie hebben of in die streek vreemd zijn. Dergelijke tegenstellingen in het Chineesche karakter vindt men vele. Naast strenge rechtvaardigheid, om een aangegane verbintenis of gedane belofte na te komen, is de Chinees er op uit, om daar, waar de zeden het toestaan, zooveel mogelijk zijn medemenschen te bedriegen. Tegenover het streven naar juistheid in statistieke opgaven en de waarheidsliefde in het vertellen van geschiedkundige gebeurtenissen, staat in het dagelijksch leven een liegen zonder voorbeeld. Bij het uitstekend talent tot waarnemen en de geschiktheid tot denken, vooral tot het doen van praktische uitvindingen, is het schier onbegrijpelijk, dat de Chinees alle geschiktheid voor abstractie mist, en de wetten van oorzaak en gevolg niet kan uitvorschen. Zoo is in vele opzichten de Chinees een psychologisch raadsel. Doch die zonderlinge verschijnselen in het volksleven der Chineezen zijn daaruit te verklaren, dat van buitenaf geen louterende en veredelende denkbeelden zijn ingevoerd, waardoor de ruwe eigenschappen, welke nog steeds in den boezem des volks aanwezig waren, konden belemmerd worden in hun uiting. Ruw materiaal hebben zij veelvuldig in zich opgenomen, elementen, gedeeltelijk reeds in het volk aanwezig. Zij vonden dat in de landen, waar zij veroverend of koloniseerend optraden; zij vonden dat bij de volkeren, die uit steppen en door woestijnen het land binnendrongen, want geen reuzenmuur was in staat, de afsluiting volkomen te maken. Gedeeltelijk drukten zij den stempel hunner beschaving op die vreemde volkselementen, maar zijzelf werden er niet door beschaafd; de hoeken en scherpe kanten van hun karakter bleven bestaan.

In zedelijkheid en aanleg verschillen echter de bewoners van het eene gewest van die in het andere. Zoo zijn de bewoners van Sjansi bekend door hun talent, om groote financieele ondernemingen op touw te zetten; de bewoners van Hupei om hun krijgszuchtigen aard; die van Kiang-su en Ngan-hwei leveren het grootste aantal geleerden; in Kiang-si vindt men de meeste kleinhandelaren.

Al deze groepen, hoewel verschillend in type, taal en aanleg, komen toch in zeden en gewoonten in de meeste opzichten overeen, zoodat men nergens een zoo omvangrijke ethnographische eenheid ontmoet als in China.

Met dit merkwaardig volk, dat thans binnen den kring der wereldgeschiedenis getrokken wordt, zullen wij ons langer moeten bezighouden dan met de meeste volken, omdat er zooveel belangrijks in dit millioenenrijk valt op te merken, dat veelal eeuwen bestaan heeft.

* * *

In hun voorkomen vertoonen de Chineezen van het noorden naar het zuiden des rijks hetzelfde uiterlijk, zeiden wij. Zelfs de standsverschillen komen hier niet zoo

uit als in andere landen der aarde. Wijde broeken en blouseachtige wambuizen, beide van indigoblauw katoen, en bij koude daarover een soort jas van dikker, zwarte stof, dit zijn de kleederen van de meesten der bevolking. Die kleeding is hoogst eenvoudig en kost niet veel; men rekent, dat een man gemiddeld twee van zulke costuums per jaar noodig heeft, die te zamen op zijn meest zes gulden waard zijn. Wollen kleederen worden meer en meer ingevoerd en ook in het land zelf thans bewerkt, doch zij worden alleen gedragen door de aanzienlijken. De lievelingskleur der Chineezen is donkerblauw. Lompe schoenen en kegelvormige hoeden zijn daarbij algemeen in gebruik. De Chineesche vrouwen dragen lange rokken.

De armere lieden in China, en wel in 't bijzonder de koelies of arbeiders, zijn des zomers onder hun werk bijna of geheel naakt. Doch zoodra het weder in den nazomer kouder wordt, trekken zij een dunne katoenen jas aan; daalt de temperatuur nog meer, dan nemen zij een tweede jas over de eerste, vervolgens een derde, enz., zoodat een koelie, die er in den zomer vrij mager uitziet, in den winter een welgedaan voorkomen heeft. Die kleeding doet hij den geheelen winter niet uit en pas als de lente komt en warmere dagen brengt, begint hij eerst zijn bovenjas en vervolgens met het toenemen der temperatuur de andere jassen uit te werpen, totdat hij in den zomer weer geheel naakt is en de regenbuien van den natten moesson hem het eerste bad geven.

De aanzienlijken hebben beter kleeding. In plaats van den blauw katoenen kiel dragen zij een chamber-cloakachtig overkleed, dat tot de enkels reikt en door een gordel wordt vastgebonden. Aan dien gordel hangen de beurs, tabakszak en dergelijke benoodigdheden. De mouwen zijn zeer lang en bedekken de handen geheel. Verder dragen de rijke Chineezen ook Siberische pelzen, waarvoor China reeds sedert een eeuw een marktplaats was. In de zijdeprovinciën van het zuidwesten ziet men op nieuwjaarsdag de halve bevolking der steden in zijde gekleed.

WEDERKEERIGE HULP.

De haartooi der Chineezen is eigenaardig. Het hoofdhaar van de mannen wordt weggeschoren, tot op een kleinen bundel na op het midden van het hoofd, dien men laat groeien en tot een staart samenvlecht. Deze gewoonte is echter nog niet oud: zij werd eerst in 1644 met de dynastie der Mandsju's ingevoerd en was het symbool van gehechtheid aan dit vorstenhuis. Vroeger werd het haar vrij gedragen; sedert 1644 is het gemis van een staart een soort van anarchistische of republikeinsche uiting. Ook laat men den baard, hoe zwak die ook is, tot op middelbaren leeftijd niet groeien, en daardoor hebben de barbiers, die zonder inzeeping hun arbeid verrichten, een drukke taak. De Noord-Chineezen dragen den staart kort, evenals vele nomaden uit het binnenland van Azië; de Zuid-Chineezen daarentegen dragen den staart lang en zwaar, met paardenhaar doorvlochten en met banden omwonden. In den staart stelt de Chinees een zekeren roem, en het is een groote beleediging, hem aan den staart te trekken.

De haartooi der vrouwen is veel rijker in vormen en meer afwisselend in de deelen des rijks. In het zuiden van China dragen ongehuwde vrouwen pony-haar, dwars over het voorhoofd afgesneden. Gehuwde vrouwen weten het haar met kleefmiddelen zoo te vormen, dat het aan het hoofd ligt en van achteren als het oor van een kopje bij elkander is gebracht, terwijl op zijde vleugelachtige zijstukken over de ooren

buigen. Naalden, paarlen en bovenal bloemen, natuur- en kunstbloemen, sieren het vrouwelijk hoofd.

Een ander eigenaardig sieraad in China is het bezit van lange nagels. Een Franciskaner monnik, Odoric, die in 1322 in China reisde, noemt het reeds een teeken van wellevendheid in Zuid-China, dat de nagels lang zijn. Soms was de nagel van den duim zelfs zóó lang, dat hij rondom de hand groeide. Ook wijst Odoric reeds op het streven der vrouwen, om door kleine voeten uit te munten, waarvan Marco Polo evenwel geen melding maakt.

De arme Chinees in het zuiden loopt meestal blootshoofds, echter als de zonnestralen te fel branden, hecht hij wel een waaier in den haarstaart, die onder het loopen door de beweging een geringe afkoeling schenkt. Doch de mandarijnen verschijnen nooit zonder hoofdbedekking in 't openbaar, en vertoonen daarin zelfs een zekere weelde en zin voor opschik. Zoo worden hun stroo- en bamboeshoeden in den zomer met een zijden overtreksel overdekt en met kwasten versierd.

In den winter dragen zij kappen van vilt of laken met opgeslagen randen, van

CHINEESCHE BARBIER.

borduurwerk en pelswerk voorzien, terwijl zij aan hun hoeden het sedert de Mandsju's ingevoerde onderscheidingsteeken van den knop dragen, die, al naar gelang hun rang is, door rood koraal, lichtblauw glas, lapus lazuli, kristal, wit chalcedon of goud (ook verguld) vertegenwoordigd wordt. Ook bij de ambtenaren in Tibet heeft de Chineesche mandarijnendracht ingang gevonden.

* * *

China is een der dichtst bevolkte landen van Azië, zooals de kaart op pag. 8, aantoont, vooral in de oostelijke streken. Geen land der aarde ook, waar de bevolking zoozeer in steden en dorpen is samengedrongen als in China. Steden met honderdduizenden inwoners vindt men er vele, en overal, waar dit mogelijk is, vestigen zich de Chineezen ook op het land in dorpen bijeen. Daardoor zijn de dorpen veelal groot, vele tellen tot 8000 inwoners. Er schijnt een natuurlijke zin tot dergelijke samenwoning te bestaan. In de dicht bevolkte gedeelten van China vindt men binnen een kring van 5—7 K.M. middellijn licht 150 à 200 dorpen. De Chinees is in de eerste

plaats dorpsbewoner; de steden zijn meer de woonplaatsen van handelaren, ambtenaren, enz.

De meeste steden in China zijn omringd door hooge muren van blauwe tichelsteenen. Die muren bestaan, evenals de Groote Muur, uit een dijk van aarde of puin, met tichelsteenen belegd, tot een hoogte van ongeveer acht meter, en aan den grond tot 20 voet dikte, terwijl die naar boven toe iets vermindert. De borstwering is van diepe kanteelen voorzien, maar zonder regelmatige schietgaten. Bij elke poort vindt men nog een buitenmuur van halfronde gedaante, waarvan de poort niet recht tegenover de hoofdpoort staat, maar zijdelings af, om de andere beter te beschutten. Boven de poorten zijn torens van verscheidene verdiepingen gebouwd. Daarin bevinden zich de kamers voor de wachthebbende soldaten. Op een afstand van ± 40 M. van elkander staan langs de geheele uitgestrektheid van den muur flanktorens of bolwerken van dezelfde hoogte, ongeveer 30 voet buiten den ringmuur uitstekend. Aldus is het uiterlijk van de Chineesche vestingen. In het noorden des lands zijn echter vele bolwerken wegens den ouderdom en onvoldoend onderhoud geheel vervallen; alleen die der grootere steden blijven in beteren toestand, hoewel ook bij deze de teekenen van ouderdom zich vertoonen. Van de poorten der stad staat de zuidelijke poort in hooge eer; zij heet de „eerepoort” en wordt in het bijzonder als de „poort des keizers” beschouwd. Als de ambtenaren hun post aanvaarden, komen zij door deze poort de stad binnen, en als zij hun ambt nederleggen, verlaten zij door diezelfde poort de stad weder. Door de zuidpoort mag geen lijk, in één woord niets onreins of onheiligs vervoerd worden. De zuidpoort van Peking geldt voor zoo heilig, dat zij gewoonlijk gesloten is en alleen geopend wordt, als de keizer hier doorgaat.

Ondanks het groote verschil in klimaat is de aanleg der groote en kleine steden en de bouworde der huizen in de steden door het geheele rijk bijna dezelfde. Het meest in het oogvallend bij al die steden zijn de lage huizen en de smalle straten, die gewoonlijk met steenen geplaveid zijn en alleen geschikt voor voetgangers en voor hen, die zich in draagkoetsen laten vervoeren. Wagens en rijtuigen ziet men in de meeste dier straten niet. De noordelijke steden hebben echter meestal breeder straten dan de oude zuidelijke; in Peking vindt men vele straten zoo breed als in Europeesche steden. Die geringe breedte der straten in de oude zuidelijke steden heeft dit voordeel, dat zij in den zomer koel zijn, wijl de tropische zon door de nauwte er niet in kan doordringen. Ook worden zij, als dit wel het geval mocht zijn, met zeildoek overspannen. In vele steden zijn ook de trottoirs overwelfd, zoodat men een groot gedeelte der stad door kan wandelen, zonder in de zon te komen of aan den regen blootgesteld te worden.

In het midden der straten vindt men niet zelden sierlijke drievoudige poorten, d.i. poorten met drie doorgangen van vierkanten aanleg, welke men *triomfbogen* noemt; deze poorten worden opgericht ter eere van hen, die zich door hun deugden of bekwaamheden boven de overigen hebben onderscheiden. Elke stad is trotsch op de triomfbogen voor haar groote zonen, wier namen daarop aangebracht zijn.

Vooral de oude steden zijn nauw en bekrompen gebouwd. In het zuiden en midden vindt men echter steden van ruimer aanleg, die van jonger datum zijn. De Taiping-revolutie in 1850 heeft hier onderscheidene steden verwoest, waarvoor nieuwere in de plaats zijn gebouwd.

De straten der Chineesche steden dragen gewoonlijk zeer hoogdravende namen. „Straat van het gouden gewin”, „Straat der eeuwige liefde”, „Straat des langen levens”, „Straat der duizend kleinkinderen”, „Straat der duizend gelukzaligheden”, „Straat van den duizendvoudigen vrede”, „Straat van negenvoudigen glans”, dit zijn eenige voorbeelden van de wijze, waarop de Chineezen hun straten noemen. Sommige straten worden echter ook op Amerikaansche wijze enkel met nummers aangeduid.

De gewone woningen langs de straten der steden, alle van één verdieping, hebben gewoonlijk aan de straat geen vensters, maar zien alle op binnenplaatsen uit. Hier in het binnenste vindt men alles, wat het Chineesche leven behagelijk kan maken, daar ziet men kleuren en vormen der Chineesche kunst tentoongesteld. Aan den buitenkant der woningen wijzen groote verzilverde of vergulde platen, aan weerskanten van den ingang aangebracht, de affaire aan, die de bewoner drijft, terwijl boven den ingang door het bestuur der stad een lijst is opgehangen van de personen, die in het

huis wonen. De hoofddeur is gewoonlijk beschilderd met een geluksboom en met een zedespreuk.

De winkelhuizen zijn aan den voorkant meestal geheel open, doch worden ook in enkele gevallen met glas van minder kwaliteit gesloten. Glas toch is in China nog weinig in gebruik, en veelal worden de ruiten door papier gesloten. Boven de ingangsdeuren der winkels hangen lantaarn en uithangbord. De vele beschilderde uithangborden, lantarens enz., boven de straat gehangen, geven aan een Chineesche winkelstraat een levendig aanzien. De winkels zijn hier niet door de geheele stad verspreid, maar worden in bepaalde wijken gevonden, en meestal heeft elke straat haar eigen soort van winkels.

De Chineezen hebben geen kachels of verwarmingstoestellen in hun woningen. Als het te koud wordt, trekken zij warmer kleeding aan, of branden zij ook wel houtskool in koperen of aarden potten.

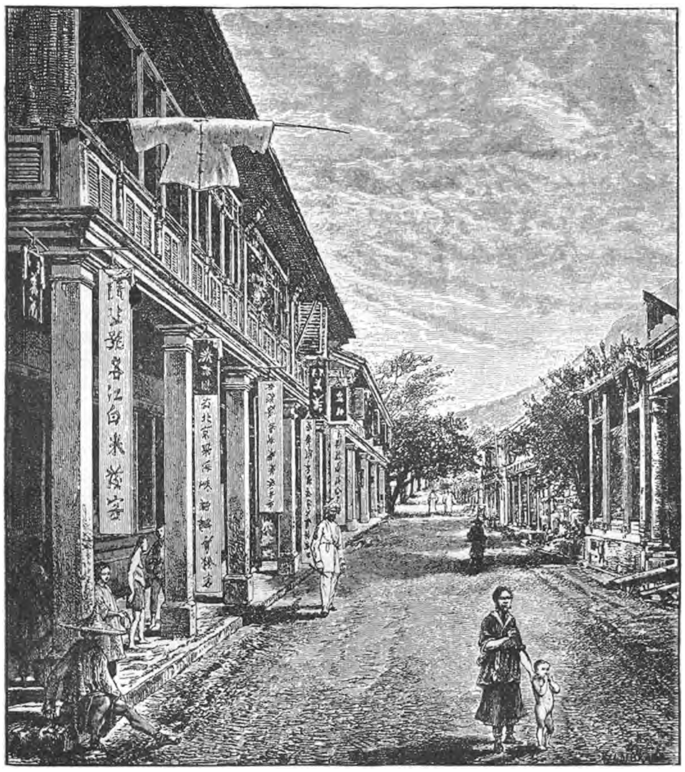

EEN STRAAT VAN HONGKONG.

In den bouw der huizen langs de straten vertoonen zich vele onregelmatigheden. Zelfs heerscht er een bijgeloof, dat het bouwen in één lijn als bron van ongeluk beschouwt, en daardoor bouwt de een verder vooruit dan de ander.

Tot de openbare gebouwen, die men in vele steden ziet, moeten ook de badhuizen gerekend worden, eenvoudige inrichtingen, meer met het oog op het nut dan op de schoonheid gebouwd. Men gebruikt hier alleen warme baden. De wachtkamers der badinrichtingen zijn met wijze spreuken versierd.

Op de openbare pleinen der Chineesche steden zoekt men te vergeefs naar standbeelden of gedenkteekenen ter eere van beroemde mannen; wij zeiden reeds, dat men die herdenkt door de oprichting van eerepoorten op de straten.

In vogelvlucht gezien, levert een Chineesche stad met haar lage huizen, afgewisseld door torens en pagoden, wel een schilderachtigen aanblik, die eenigszins aan Moskou doet denken.

Landhuizen, buitens en villa-dorpen van aanzienlijken worden alleen in het zuiden en westen van China aangetroffen. „Hunan," zegt von Richthofen, „is de eerste provincie, waar ik een aanzienlijk aantal schoone buitens heb gezien, de bezittingen van rijke lieden, welke zich meest verheffen langs de hellingen van heuvels, op in het oog vallende plekken, en omringd door boomgroepen."

De woningen der Chineezen hebben in plaats van glas in de vensteropeningen nog meestal doorschijnend bastpapier. In de boerenwoningen ontbreken meestal

tafels en stoelen, en bamboes is in de zuidelijke streken meestal het bouwmateriaal van de eenvoudige huizen. Zindelijkheid moet men in die woningen niet verwachten; de onaangename lucht is voor den Europeaan niet zelden onuitstaanbaar.

Door de dichtheid van bevolking zijn vele der wateren eveneens bewoond, en vindt men zelfs tuinen op vlotten in de rivieren en meren. De veelheid der wateren heeft tengevolge gehad, dat de scheepsbouw er zich vroeg ontwikkelde en de binnenscheepvaart er tot hoogen bloei kwam als vervoermiddel. Hierdoor leeft een aanzienlijk deel der bevolking in booten, op jonken, of hoe deze vaartuigen ook mogen heeten.

Doch behalve de gewone vaartuigen vindt men op de groote rivieren geheele rijen van vlotten, waarop hutten en huisjes gebouwd zijn, die het uiterlijk hebben van drijvende dorpen. Deze vlotten dienen zoowel voor den handel als voor bewoning. Als zulk een vlot in een haven komt, wordt het vastgelegd. Ook vindt men in China op verschillende plaatsen huizen, boven het water op palen gebouwd, echte paalwoningen. De talrijkste rivierbewoners vindt men in Kanton, Hankou en Futschou; die van Kanton zijn echter in de laatste jaren verminderd.

Omtrent de afkomst van deze zwervende rivierbevolking is men in het onzekere. Hiervan worden verschillende lezingen gegeven. Volgens sommigen zouden zij doór verraad voor het verblijf op het land onwaardig gekeurd zijn, volgens anderen zouden zij nakomelingen zijn van een in de oudheid vervolgd geslacht. Nog altijd worden deze rivierbewoners als paria's beschouwd; hun vrouwen worden verachtelijk „watervogels" genoemd, hoewel zij in schoonheid hun zusters op het land ver overtreffen.

Opmerkelijk is het, dat er zoo weinigen van deze rivierbewoners verdrinken. De kinderen ziet men met koorden aan de deuren vastgebonden, en als zij vrij loopen, met drijfborden op den rug. Als een kind in het water valt, wordt het door de ouders gered; vreemdelingen zouden het in Zuid-China laten verdrinken, zonder een hand uit te steken. Dat zij een vreëmd kind laten verdrinken, is niet alleen een gevolg van hun gering medelijden, maar tevens een bijgeloovige vrees. Zij meenen namelijk, dat de geest van een verdronkene zoo lang aan de oppervlakte van het water rondzweeft, tot hij een ander mensch door verdrinking heeft omgebracht. Wanneer men nu een in 't water gevallen kind redde, zou aan dien geest de prooi ontrukt worden en hij zich dientengevolge wreken op den redder.

* * *

De grondslag van de Chineesche maatschappij en van den staat is de familie. Het patriarchale beginsel, dat bij de Mongoolsche volken heerschend is, heeft zich in China zeker het vroegst en het meest stelselmatig ontwikkeld. Daarom moet men van de familie uitgaan, om de Chineesche maatschappij te leeren kennen. De staat is de afbeelding der familie in het groot.

Vangen wij aan bij de geboorte. Evenals bij elke gewichtige familiegebeurtenis worden ook bij de geboorte van een kind een reeks van eigenaardige gebruiken in acht genomen. Zoodra de vroedvrouw haar taak begonnen is, richten de familieleden hun gebeden tot de godin Kum-Fa, en bij zware bevallingen wordt zelfs een priester gehaald, die eenige voor zulke gelegenheden voorgeschreven gebeden opzegt en met een pen eenige mystieke teekens op papier schrijft. Dit papier wordt verbrand en der lijdende wordt de asch in een glas water toegediend. Dat zal verlichting schenken!

Het uur der geboorte wordt nauwkeurig opgeteekend, om den waarzegger, dien men later raadpleegt, in staat te stellen, den horoskoop van den jongen wereldburger te trekken. De navelstreng wordt door de vroedvrouw in een urn met houtskool gelegd en tien jaren lang bewaard, soms ook levenslang. Als het kind vroeg sterft, wordt die urn mede begraven, in de nabijheid van het kind. In vele gevallen wordt de navelstreng gebakken en in poedervorm het kind ingegeven als voorbehoedmiddel tegen de pokken.

Onmiddellijk na de geboorte ontvangt de kleine een bad. Het badwater bestaat uit een aftreksel van een goud- en zilverbloemplant, gemberbast en „whampu"- en „pomeloe"-bladeren. Daarna wordt het kind ingewikkeld en op den derden dag wordt het opnieuw gewasschen. Hierbij zijn thans de naaste familieleden aanwezig, die onthaald worden op varkenspastei en met suiker gevulde balletjes. De moeder voedt zich hoofdzakelijk met hoendervleesch, fijnkorrelige rijst, eendeneieren en gember-

wijn. Naar aanleiding der geboorte ontvangen de familieleden eendeneieren en kruikjes met gemberwijn ten geschenke, en na de herstelling ontvangt de moeder tegengeschenken, bestaande in zijden borduurwerken.

Bij de hoogere standen is het gewoonte, dat de man gedurende een maand na de bevalling niet spreekt en dat eveneens in dien tijd geen bezoeker in huis mag komen. Om dat aan te duiden, wordt een bosje klimop of maagdepalm aan de deur gehangen. Wie dit teeken opmerkt, vermijdt het huis en geeft zelfs geen kaartje af. Gedurende de geheele maand worden de bewoners van dat huis als onrein beschouwd, en geen van dezen mag een tempel betreden. Eerst na dien tijd, als de vader zijn gebeden aan de voorouders heeft verricht, begeeft hij zich naar den tempel, bovenal naar dien van „het lange leven," als het een zoon is, om den goden dank te brengen. De moeder mag eerst na honderd dagen uitgaan en dan bezoekt zij met haar kleine den tempel, om den goden eveneens te danken.

Zoodra de kleine een maand oud is, ontvangt hij een naam en wordt hij voor de eerste maal geschoren, een ceremonie, die „mun-yut" genoemd wordt en in aanzienlijke familiën van groote vreugdebetuigingen vergezeld gaat. Alle familieleden zijn in feestkleederen aanwezig en het kleine kind wordt in een vuurrood gewaad gestoken. Een oude barbier verricht gewoonlijk de taak, om den kleine voor het eerst te scheren; niet zelden ook wordt dit door de moeder of grootmoeder gedaan. Het afgeschoren haar wordt in een papier gewikkeld en zorgvuldig bewaard. Als het scheren is afgeloopen, legt een grijsaard de handen zegenend op het hoofd van den kleine, terwijl hij dezen een lang leven toewenscht. Daarna vereenigen de aanwezigen zich aan een gemeenschappelijken maaltijd, waartoe allen uitgenoodigd worden, die voor den kleine geschenken gezonden hebben, bestaande in kleedingstukken, armbanden, enz. Op den dag van het eerste scheren ontvangt het kind een rood bed, een stoel van dezelfde kleur en een muts, waarop gouden of zilveren voorstellingen van Buddha, acht engelengestalten of schriftteekens voorkomen, die een hoogen ouderdom en rijkdom aanduiden. Vóór het kind op dit nieuwe bed gelegd wordt, raadpleegt de vader een kalender, om een geluksdag uit te kiezen, want het geloof aan voorteekens overheerscht het leven van den Chinees.

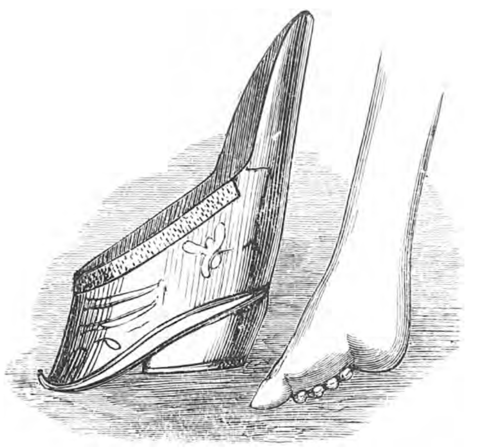

CHINEESCHE VROUWENSCHOEN EN MODEL VAN EEN VOET.

Het eerste bezoek, dat met het kind wordt afgelegd, heeft plaats bij de grootmoeder, en deze schenkt haar kleinkind vier hoenders, vier uien, twee koolstronken, eenige stukjes suikerriet en eenige rijstbolsters. Al deze geschenken houden, symbolisch voorgesteld, verschillende wenschen voor den kleine in; het laatstgenoemde o. a. „dat hij (als 't een jongen is) een groot geleerde moge worden!"

Algemeen bekend is de gewoonte der Chineezen, om de voeten der meisjes en vrouwen op kunstmatige wijze te verkleinen. In de noordelijke provinciën en op Formosa is die gewoonte meer algemeen verbreid dan in de overige deelen des lands. De wijze, waarop de voeten verkleind worden, is hoogst eenvoudig. Op vijf- of zesjarigen leeftijd begint men den voet zoo vast te omwinden, dat hij in een gewelfden vorm gedrongen wordt; de hiel wordt naar voren gedrukt en de bol van den voet naar achteren, terwijl de vier middelste teenen onder den voet gebogen en zoo vast in het vleesch geperst worden, dat zij bijna geheel onkenbaar zijn. Aldus wordt de voet kunstmatig tot een horrelvoet verwrongen, zoodat er zelfs weinig meer van dit lichaamsdeel overschiet dan een pen, om op te waggelen. Toch noemen de Chineezen een dergelijken bewonderden voet met den dichterlijken naam van „gouden lelie". De gang van de vrouw lijdt hieronder natuurlijk zeer en vertoont

in plaats van gratie dikwijls niet meer dan een onhebbelijk waggelen. Vlug loopen is met deze voeten onmogelijk en van hard loopen is geen sprake; de vrouwen moeten bij het gaan voortdurend een steunpunt zoeken en houden zich aan muren of andere voorwerpen vast; om in evenwicht te kunnen blijven, loopen zij met de armen wijd uitgestrekt. Zelfs in huis houdt zij zich instinctmatig vast aan meubelen en wanden en het trappen loopen is voor de „gouden leliën" zeer moeielijk. Gelukkig vindt men die niet veel in de lage Chineesche huizen. Kleinvoetige dames laten zich dikwijls door hun slavinnen dragen.

Omtrent den oorsprong van dit gebruik is niets met zekerheid bekend, hoewel onderscheidene legenden dit trachten te verklaren. Een overlevering schrijft het toe aan een keizerin van China, Tan-Key geheeten, die voor drieduizend jaren leefde. Daar deze met horrelvoeten geboren was, haalde zij haar gemaal over, dezelfde misvorming aan al de vrouwelijke onderdanen op te leggen. Volgens een andere overlevering zou een zekere keizerin in de kamer van een hoveling ontdekt zijn en de schuld aan haar voeten gegeven hebben, die haar tegen haar wil daar gebracht hadden. De keizer nam de verontschuldiging aan, maar sneed het voorste gedeelte harer voeten af, om haar voortaan gehoorzamer te maken. Nog een andere lezing schrijft het toe aan den wensch der Chineesche vrouwen, om zich van de Tataren en Hakka's te onderscheiden, die nomaden gebleven waren, terwijl de Chineezen reeds in de oudheid vaste woonplaatsen hadden. Dit laatste vermoeden schijnt wel eenigen grond van waarschijnlijkheid te hebben, daar de meisjes der Mandsju-Tataren, waartoe de dynastie behoort, de voeten niet verkleinen, en een meisje met onnatuurlijke voeten niet in den keizerlijken harem kan worden opgenomen, zelfs het keizerlijk paleis niet mag betreden. De Mandsju-meisjes dragen echter onder de schoenen een steltvormige verhooging van $\pm$ 6 centimeter, welke evenzeer het loopen bemoeilijkt. Vele arme vrouwen moeten ook afzien van de toepassing dier mode, om de voeten onbruikbaar te maken, daar zij de hulp der dochters bij den arbeid niet kunnen ontberen.

Het ouderlijk gezag over de kinderen is in China zoo goed als onbeperkt; geen wet, die de kinderen beschermt tegen de willekeur der ouders. De vader kan met de kinderen doen, wat hij wenscht; hij mag hen verkoopen of verpanden aan zijn schuldeischers. Zelfs verkoopen ook de kinderen zichzelf vrijwillig als slaven, om hun ouders uit geldverlegenheid te redden. Kindermoord, namelijk van meisjes, komt onder de arme standen veel voor, wijl de ouders niet in staat zijn, de opvoeding te bekostigen. In de opvoeding houden de Chineezen zich aan de spreuk: „wie de roede spaart, bederft zijn kind." De grootste liefde tot hun kinderen verhindert de ouders niet, hen soms onbarmhartig te tuchtigen. Zelfs aan dertigjarige dochters of zoons wordt soms een gevoelige kastijding met de roede toegebracht. Bezwijkt een kind door de hem toegediende straf, dan worden de ouders daarvoor niet ter verantwoording geroepen. Bij de rivierbewoners komt het wel voor, dat driftig geworden moeders hun ondeugende kinderen in het water werpen en terugstooten, als zij zich vasthouden, tot zij verdrinken. Dergelijke tegenstrijdigheden vindt men vele in het Chineesche karakter.

De Chineezen houden de bestraffing hunner kinderen, als dat noodig is, voor een plicht. Daardoor ziet men soms, dat zonen van aanzienlijken tehuis geboeid worden, als zij zich aan speelzucht of andere ondeugden overgeven. Een andere straf bestaat hierin, dat men knapen hun aandeel van het varkensvleesch onthoudt, dat jaarlijks onder de familieden verdeeld wordt, als zij van de gebeden aan de familiegraven der voorvaderen terugkeeren. Dit vleesch wordt als een geschenk van de afgestorvenen beschouwd, en hiervan geen deel te hebben wordt als een zware straf aangemerkt.

Eerbied en ontzag voor de ouders is de eerste wet in het Chineesche familieleven. Terwijl de ouders oppermachtig en onaantastbaar zijn in hun handelingen tegenover de kinderen, mogen laatstgenoemden niets tegenover hun ouders doen, of zij worden zwaar gestraft. In een geval, dat een zoon zijn moeder sloeg en door zijn vrouw werd bijgestaan, werd ook de laatste zwaar gegeeseld en verbannen, en op het district rustte zelfs drie jaren aaneen de straf, dat de studeerenden aan geen enkel examen mochten deelnemen. Een gedeelte der ambtenaren werd van hun posten ontzet en verbannen en het huis van den schuldige werd met den grond gelijk gemaakt.

Oudermoord is de zwaarste misdaad, die door een langzaam doodmartelen gestraft wordt. Men wil zelfs die daad op de leermeesters van den schuldige wreken door de wet, dat de eerste onderwijzer des misdadigers onthoofd moet worden, terwijl de beenderen van diens voorouders worden opgegraven en weggeworpen. Doch gelukkig komt oudermoord slechts hoogst zelden voor, en ziet men daarentegen een ver gedreven vereering en onderdanigheid der kinderen ten opzichte van de ouders.

Confucius beschouwde de vereering der ouders door hun kinderen als een hoofddeugd van het leven en hij stelde ze altijd op den voorgrond. Deze vereering bestaat, zegt hij, in gehoorzaamheid. Men moet hen bedienen gedurende het leven, men moet hen begraven, als zij dood zijn, en men moet geregeld aan hun graf offers brengen. Met het eerste hanengekraai moet de zoon opstaan, en nadat hij zich zorgvuldig gewasschen en gekleed heeft, moet hij aan zijn ouders vragen, wat hij voor hun ontbijt zal klaarmaken. Hij mag geen kamer binnentreden, als zijn vader hem niet roept, en hij mag de kamer niet verlaten, alvorens zijn vader hem daartoe toestemming gegeven heeft. Hij mag ook niet spreken, terwijl men het woord tot hem richt. Deze raadgevingen vindt men in het „Boek van Regels". Niet alleen, dat de kinderen deze regels leeren, maar zij handelen er ook naar, en misschien is het Chineesche familieleven het eenige, dat in het wankelende Middenrijk op vasten grondslag gevestigd is, zegt onze landgenoot Meischke Smith in zijn boek over Chineesche karaktertrekken.

* * *

De band van het familieleven heeft ook sociale beteekenis in het Chineesche Rijk. Elke familie vormt één geheel, en ieder lid der familie trekt zich de belangen der andere familieleden aan, deelt in hun geluk en ongeluk. In China heeft men geen arme bloedverwanten, die door de meer gefortuneerde familieleden gemeden worden, want ieder rijst of daalt met het geluk van zijn familie. Munt een familielid bijzonder uit en bereikt hij een hoogen post, dan wordt de geheele familie met hem verheven. Doch als een lid der familie een misdaad begaat of zich onwaardig gedraagt, wordt de geheele familie er door geschandvlekt. Hierdoor gebeurt het wel, dat zij, die hun familie onteerd hebben, door zelfmoord een einde aan hun leven maken, om hun familie te redden. Hierbij moeten wij opmerken, dat zelfmoord geen schande is. De zelfmoorden hebben meestal plaats door opium of door ophanging. De reden, dat men deze wijzen van zelfmoord kiest, ligt hierin, dat het lichaam daardoor niet verminkt wordt, iets, waaraan de Chineezen zeer veel waarde hechten.

Door de macht van den familieband heeft de Chinees ook groote liefde voor zijn geboortegrond, welke hem zijn leven lang bijblijft en hem dikwijls zijn ontslag van een voordeeligen post doet aanvragen, teneinde zich naar het gehucht zijner geboorte te begeven. Datzelfde gevoel maakt, dat de kolonisten, die, om rijkdommen te verwerven, naar vreemde landen zijn gegaan, naar huis wederkeeren, zoodra zij slechts een matig kapitaal hebben overgespaard. Zij hebben deze algemeene spreekwijze: „Indien iemand, die tot aanzien of rijkdom gekomen is, niet naar zijn geboorteplaats wederkeert, is hij als een sierlijk gekleed mensch, die in de duisternis wandelt: hij heeft niets daaraan."

* * *

De verhouding der vrouw tot den man en de familie is die van ondergeschiktheid. Alles in China berust op de tegenstelling der beide elementen: het lichte, werkzame, hemelsche en het donkere, lijdende, aardsche, die zich uit het grondbeginsel, hetwelk uit den chaos voortkwam, ontwikkeld hebben. Al het hoogere, bevruchtende komt van boven, terwijl de aarde passief ontvangt. Daarom moet de man een meer actieve, de vrouw een meer passieve rol vervullen, volgens de meening der Chineezen.

Confucius zegt: „de man is de vertegenwoordiger des hemels en beheerscht alles; de vrouw heeft zijn bevelen te gehoorzamen en helpt zijn grondbeginselen uit te voeren. Daarom mag zij zelf niets bepalen, maar moet zij gehoorzamen: in de jeugd haar vader en ouderen broeders, gehuwd haar echtgenoot en na den dood van dezen haar oudsten zoon. Eigen bevelen en regelingen mogen niet door de vrouw gemaakt worden. Zij mag zelfs niet naar eigen wil handelen en geen besluit naar eigen goeddunken nemen."

Die steeds voortdurende onmondigheid der vrouw is een der eigenaardige verschijnselen uit de Chineesche beschaving. Evenwel is dit beginsel niet afwijkend van andere naburige landen, o. a. in Voor-Indië, zooals wij zagen, (zie pag. 208). Omtrent Indië zegt Max Müller: „Een vrouw behoort altijd aan iemand toe, zij kan niet voor zichzelf bestaan. In haar jeugd behoort zij haar vader; sterft deze, dan behoort zij haar broeder, als zij huwt haar echtgenoot en als deze sterft, zijn familie." Men ziet, dat de toestanden in beide rijken bijna overeenkomen, dat in de beide grootste Aziatische rijken de vrouw een ondergeschikte plaats inneemt.

Ook het Buddhismus wijst de vrouw een ondergeschikte plaats aan, door te leeren, dat de vrouw, die deugdzaam geleefd heeft, als man wordt wedergeboren, een opvatting, welke eveneens in het Taoïsmus is overgenomen.

Zoo was tot op dezen tijd de toestand der vrouw treurig, en alleen door de aanraking met Europeanen komt er bij enkelen eenige verbetering gedurende de laatste jaren, doch bij het volk is die verbetering nog niet doorgedrongen.

De jonge meisjes leven in het ouderlijk huis achteruit gezet en houden zich enkel met huiselijken arbeid bezig. Allen, zelfs de broeders, behandelen hen met verachting. Als de voeten het toelaten, worden zij genoodzaakt tot het verrichten van allen lageren arbeid. Van schoolbezoek of leeren lezen en schrijven is bij de meisjes uit het volk gewoonlijk geen sprake; alleen wordt hun geleerd de naald te hanteeren. Vóór het huwelijk bekommert niemand zich om hen, zij worden als een zaak beschouwd en zelfs zonder hen te raadplegen of hun den naam te noemen van hun toekomstigen echtgenoot, uitgehuwelijkt. Het huwelijk brengt de familie geheel tot stand door bemiddeling van een tusschenpersoon. De waarzeggers spelen bij alles een groote rol, zij bepalen den dag van het huwelijk enz. en zoo neemt alles, buiten de bruid om, zijn beslag.

De ceremoniën bij het tot stand komen der huwelijken zijn vele. Zonder huwelijksbemiddelaar is een huwelijk onmogelijk. In China is dat altijd een man, wiens taak men als zeer eervol beschouwt. Zelfs worden rechtstreeksche aanzoeken om de hand eener dochter als onwelvoegelijk beschouwd.

Als de huwelijksbemiddelaar zich door discrete vragen vergewist heeft, dat het aanzoek gunstig zal worden opgenomen, begint het officieele van zijn taak. Hij vraagt naar den naam en het uur der geboorte van het meisje, welke met die van den jongen man aan den waarzegger in handen worden gesteld. Deze trekt dan den horoskoop en bepaalt, of ook iets het huwelijk in den weg staat. Luidt het antwoord bevredigend, dan volgt van de zijde der familie van den toekomstigen echtgenoot de officieele aanvrage. Wordt deze toestemmend beantwoord, dan herhaalt de vader van den jongen man die nogmaals schriftelijk, en als het schriftelijk antwoord is ingekomen, geldt het sluiten van het huwelijk vast te staan, zoodat de band niet meer verbroken kan worden, tenzij ontrouw, ongeneeslijke ziekte of dergelijk omstandigheden tusschenbeide komen. Daarop volgt de overzending der bruidsgeschenken, verder de vaststelling van den dag van het huwelijk en eindelijk de afhaling der bruid uit het ouderlijk huis en haar overbrenging naar het huis van den bruidegom.

Vóór de bruid naar de echtelijke woning gevoerd wordt, zijn gewoonlijk het huwelijksuitzet der bruid, de meubelen, kleederen enz. reeds overgebracht. In feestelijken optocht worden die op roodverlakte draagbaren vervoerd. De broeders en andere nabestaanden begeleiden den stoet te paard, in zwarte kleederen, met roode, op borst en rug gekruiste sjerpen. Rood is, zooals bekend is, de kleur, die geluk voorspelt, de kleur der vreugde, en wordt bij de huwelijksceremoniën veel gebruikt.

Bij de bruidsgeschenken en het huwelijksuitzet bevinden zich gewoonlijk ook een paar tamme, roodgeverfde ganzen, welke de wilde ganzen vervangen, die sedert de oudheid in China als het zinnebeeld van huwelijkstrouw en toegenegenheid gelden en daarom bij bruiloften niet mogen ontbreken.

Bij aanzienlijken bestaat die stoet voor het overbrengen van alles dikwijls uit honderden dragers. Armere menschen huren in bijzonder daarvoor ingerichte winkels de stukken voor de uitrusting, evenals hier te lande de huwelijkskleedij gehuurd wordt, doch reeds den dag na het huwelijk worden die teruggehaald.

Met de bovengenoemde ceremoniën is geenszins de taak van den bemiddelaar en van den waarzegger afgeloopen; de eerste weet bij rijke menschen telkens voor-

CHINEESCHE VROUWEN UIT FUKHIËN.

wendsels tot een bezoek te vinden, omdat die bezoeken beloond worden, en de raad van den laatste wordt voortdurend ingewonnen. Deze bepaalt den dag, wanneer de kleermaker aan de bruiloftskleeren mag beginnen, den tijd, waarop het huwelijksbed gereed moet staan, van het instijgen der bruid in den huwelijksdraagstoel, enz. enz. Bijgeloof speelt in het geheele leven een groote rol. Om den slechten invloed te weren, dien de aanwezigheid van onder ongunstige gesternten geborenen op het huwelijk kan hebben, worden die teekens der sterrenbeelden op een wit papier aangewezen, en wie onder die sterren geboren zijn, moeten zich van de feestelijkheden verwijderd houden.

De schriftelijk gewisselde stukken der onderhandeling worden in het familie-archief trouw bewaard, om bij mogelijke geschillen later als bewijsstukken te kunnen dienen. Zij zijn op rood papier geschreven, rijk versierd met gouden arabesken en symbolische teekens van geluk.

De gewone tijd voor het sluiten der huwelijken was vroeger de lente, als de „perzikboom bloeide"; de leeftijd van de mannen om te huwen werd op 20—30, van de meisjes op 15—20 jaren gesteld. Tegenwoordig echter huwen zoowel de mannen als de vrouwen vroeger. Als de gunstigste tijd voor de huwelijken worden tegenwoordig de winter- en lentemaanden beschouwd, met uitzondering der negende maand, die als ongelukkig geldt. Gedurende den rouw over ouders of den keizer mag geen huwelijk gesloten worden; daarom gebeurt het dikwijls, dat ouders op hun ziekbed en met den dood voor oogen op het huwelijk van een zoon of dochter aandringen, om hen te verlossen van een uitstel van 27 maanden gedurende den rouw. Als het gerucht van een ernstige ziekte des keizers of der keizerin zich verbreidt, ziet men spoedig overal bruiloft vieren, om door diens overlijden niet in ongelegenheid te komen.

Evenals in de Christelijke landen, bestaan ook in China verbodsbepalingen omtrent huwelijken. Geen man mag een vrouw nemen, die denzelfden familienaam draagt; wie dit verbod overtreedt, wordt met zestig stokslagen gestraft, terwijl het huwelijk onwettig is. Deze straf wordt evenwel onder de arme standen niet streng toegepast, en men rekent dan, dat zij zondigen uit onwetendheid. Als men bedenkt, dat er slechts 400 à 500 familienamen in China in gebruik zijn, dan begrijpt men, dat dit verbod dikwijls tot moeielijkheden aanleiding geeft. Onder de hoogere standen komen dergelijke huwelijken, die als onfatsoenlijk gelden, dan ook niet voor. Ook is het huwelijk met een tante of nicht van moederszijde verboden, alsmede met een stiefdochter. Volgens de letter der wet staat op de overtreding dier bepalingen de doodstraf. Hoogen staatsambtenaren is het ook verboden, zich een vrouw uit een familie in hun gebied of distrikt te kiezen; deze bepaling heeft ten doel, om nepotisme en den grooten invloed van enkele familiën te voorkomen.

De laatste dagen vóór het huwelijk brengt de bruid in gezelschap van haar zusters en vriendinnen door met klagen en jammeren, dat zij het ouderlijk huis moet verlaten. Dit gebruik wordt met zooveel toewijding volgehouden, dat men, in het zuiden des lands vooral, het geschrei der bruid tot op verren afstand kan hooren. Voor dergelijke officieele droefheidsbetooning hebben de Chineezen veel talent. Dat kan men o. a. zien op Allerzielendag, den derden dag van de derde maand, als weduwen en haar dochters de graven van echtgenooten en vaders bezoeken, snikken en schreien, het lichaam als uiting van diepe smart heen en weer bewegen, zoodat men haast gelooven moet, dat de treurende elk oogenblik onder haar smart zal bezwijken. Doch die in halven toestand van krankzinnigheid treurende houdt in eens op, keert zich om, roept de dienstbare, om haar de thee en de pijp te brengen, en op kalme wijze onderhoudt zij zich daarmede, om een kwartier later opnieuw met de treurceremoniën aan te vangen.

Op den dag van de bruiloft wordt de bruid door den bruidegom in feestelijken optocht met een bruiloftsdraagstoel afgehaald en naar de nieuwe woning gevoerd. Muzikanten, vaandeldragers, lantaarndragers omringen den bruiloftsstoet. Het jonge meisje, rijk gekleed, met een bontversierde, helmachtige kroon op het hoofd, neemt afscheid van haar ouders, wordt vervolgens in een langen, rooden mantel gehuld, welke haar geheele figuur bedekt, terwijl zij òf een grooten rooden hoed, òf een rooden sluier op het hoofd draagt. In dit costuum, hetwelk werkelijk de bruid zoo-

zeer insluit, dat er verstikking uit kan ontstaan, wordt zij in den huwelijksdraagstoel geplaatst; de moeder sluit den stoel en geeft den sleutel aan een geleider. Onder muziek en gongslagen begint de tocht, meest na zonsondergang, naar de woning des bruidegoms.

Hier hebben zich intusschen de mannelijke en vrouwelijke bloedverwanten en vrienden verzameld en alles voor de ontvangst der bruid in gereedheid gebracht. Zoodra de draagstoel met de bruid voor het huis aankomt, wordt een tapijt van den stoel naar de ontvangstkamer gelegd. De bruidegom, gewapend met boog en pijl, staat voor het huis, maakt driemaal een beweging, of hij op den draagstoel schieten wil, wat hij soms ook werkelijk doet, om de booze geesten te verdrijven, opent vervolgens de deur van de draagkoets met den sleutel, waarna twee andere vrouwen, die ieder meer zoons hebben, de bruid naar de binnenplaats geleiden, die dikwijls door versiering in een ontvangstkamer veranderd is.

Hier bidden bruid en bruidegom tot hemel en aarde, en treden door de deur in de eigenlijke kamers. Aan den ingang der deur ligt een appel onder een zadel en staat een komfoor met gloeiende kolen, waarover de bruid moet henen stappen. De appel heet in het Chineesch „ping" het zadel „an" en „ping-an" beteekent ook eendracht en vrede, dus een symbool, dat die met de bruid in huis mogen treden. Zoo drukt het komfoor met kolen op gelijke wijze de hoop uit, dat den echtgenoot alles mag gelukken, terwijl ook het begrip van reiniging, loutering, door het vuur wordt uitgedrukt.

Na nog enkele ceremoniën wordt het jonge paar naar de slaapkamer gevoerd, waar de bruid zich eerst voor den man nederwerpt en daardoor zijn hoogeren rang erkent, waarna beiden op de sofa plaats nemen. Vervolgens neemt de bruidegom de bruid den sluier af en voor het eerst ziet hij nu zijn levensgezellin van aangezicht tot aangezicht, kan hij haar gelaatsuitdrukking bewonderen, zooals die werkelijk is, want bij deze gelegenheid mag zij niet geblanket of geverfd wezen, zooals de Chineesche vrouwen anders zijn. Toch kan de bruidegom nog niet het geheele gelaat der bruid zien, daar de parelsnoeren, die voor van de kroon afhangen, nog een gedeelte van het gezicht overschaduwen.

Vervolgens begeeft het paar zich naar de halle der voorouders, waar zij de goden van het huis aanbidden, den voorouders een drinkoffer uitstorten, enz. Eerst daarna worden beiden naar het huwelijksbed gevoerd, waarop zij zich nederzetten, thee en andere ververschingen nemen, terwijl de bruidszusters der bruid de kroon afnemen en de parelsnoeren verwijderen, zoodat thans eerst de bruidegom het geheele gezicht zijner bruid ziet. Nog wordt er een feestelijke maaltijd gebruikt en daarna trekken bruidegom en bruid zich terug in hun vertrekken.

* * *

Wij mogen bij deze huwelijks-ceremoniën, welke wij geenszins volledig beschreven, niet langer stilstaan, doch moeten ons thans nader bezighouden met het lot, dat de jonge vrouw wacht in de echtelijke woning.

Laten wij een grondbeginsel vooropstellen, waarop het huwelijk der Chineezen berust. Het doel van het Chineesche huwelijk is uitsluitend het verkrijgen van mannelijke nakomelingen, die bij den dood der ouders de wassching van het lijk met stroomend water volbrengen, de lijkstatie volgen, spijs- en drankoffers brengen en op bepaalde dagen op het graf weenen en den schimmen van den overledene de noodige vereering brengen, tot hun en eigen welzijn. Dit is voor de Chineezen van het grootste belang, daar de tevreden ziel der voorouders voor het lichamelijk welzijn der nakomelingen noodig is.

Deze nuchtere en praktische, doch egoïstische opvatting van het doel des huwelijks heeft er aan den eenen kant toe geleid, aan het huwelijk een formeel karakter te geven en er alles aan te ontnemen, wat West-Europeesche volken in het huwelijk schoon en verheven achten, terwijl het aan den anderen kant het stelsel van bijslaapsters ontwikkeld heeft, alleen dienende, om een mannelijk nageslacht te verwekken.

Het begrip „vrouw" als gezellin van den man, als de helft van zijn leven, is in China onbekend. Vondel's uitdrukking

„Twee zielen, gloënde aaneengesmeed
Of vastgeschakeld en verbonden
In lief en leed"

is niet op het Chineesche huwelijk toepasselijk.

De vrouw is verbonden aan den man en dezen staat het vrij, te doen of te laten met zijn wederhelft, wat hij wil. Bij de armen wordt de vrouw in hun speelwoede dikwerf verdobbeld of verkocht, als de man geld noodig heeft.

Dit is wel een uitzondering, en hoewel bij vele Chineezen der vrouw het lot dragelijk gemaakt wordt, blijft zij toch altijd de ondergeschikte in het verbond. De jonge vrouw, die de woning betreedt, waar zij haar gehuwde leven zal doorbrengen, vindt daar niet alleen geen echte liefde, doch staat er als een vreemdelinge in de familie. Zelfs de echtgenoot staat op een afstand van zijn jonge vrouw en zou zich schamen, als men hem zag in een gezellig gesprek met zijn vrouw. De geheele familie zou hiermede den spot drijven, en men verhaalt, dat jonggehuwden daartoe weinig aanleiding geven.

De vrouw is in China aan den man algeheele gehoorzaamheid verschuldigd en volgens de wetten hebben de vrouwen bijna geen rechten. Daar de echtgenooten slechts nu en dan met elkander in aanraking komen en de vrouwen zich niet met de zaken der mannen bemoeien, schijnt de verhouding onder dit voorbehoud nogal goed te zijn.

De rechten van den man tegenover de vrouw zijn vele. Wel kan hij geen tweede wettige vrouw nemen, maar van zijn vrouw te scheiden gaat in China gemakkelijk. Een zevental gronden, welke ieder voldoende zijn voor oogenblikkelijke scheiding, noemt Meischke Smith. Zij zijn: 1 ongehoorzaamheid aan schoonvader of schoonmoeder; 2 onvruchtbaarheid; 3 overspel; 4 jaloerschheid; 5 melaatschheid; 6 babbelzucht; en 7 diefstal. Op elk van deze gronden kan de man echtscheiding eischen, doch de vrouw heeft niet het recht, ooit scheiding aan te vragen, al wordt zij ook nog zoo mishandeld. Alleen kan zij naar haar ouders terugkeeren, doch dezen moeten dan ook voor haar onderhoud zorgen.

Schoonmoeders verdienen daar den slechten naam, dien zij in andere landen bezitten. Doch in China zijn zij niet de ergernis en vrees van den man, maar van de vrouw.

In het Hemelsche Rijk is alles anders. Als de echtgenoot na een huiselijk geschil zijn vrouw wil treffen, kan hij haar geen grooter schrik aanjagen dan door de mededeeling, dat hij zijn moeder te logeeren heeft gevraagd.

De schoonmoeder toch heeft evenveel recht over haar schoondochter als over haar eigen kinderen. Dikwijls worden de schoondochters op de vreeselijkste wijze door de schoonmoeder behandeld of zelfs mishandeld, en menige vrouw, wier leven door de schoonmoeder verbitterd werd, heeft haar toevlucht genomen tot een dosis opium.

Evenwel mag niet onopgemerkt gelaten worden, dat de Chineesche schoonmoeder wel dikwijls reden heeft, om ontevreden te worden over de huishouding der schoondochter, vooral in de lagere standen.

In de lagere klassen der bevolking wordt niets gedaan voor de opvoeding der meisjes, niet alleen in onze beteekenis, maar ook wat betreft de huishoudelijke zaken. Vader en moeder weten toch, dat het loon daarvan niets is. Eenmaal in het huwelijk getreden, moet de schoonmoeder het verzuimde inhalen, en zelfs in de gunstigste gevallen maakt die leertijd den toestand der schoondochter onaangenamer dan die van een dienstbode.

Nog treuriger is de toestand van een meisje, dat als kind, dikwijls van een paar jaren oud, in het huisgezin der toekomstige schoonouders wordt opgenomen, om daar den tijd tot het huwelijk door te brengen. Dit geschiedt veel onder de armere klassen. De arme jonge „bruidjes" worden dan op treurige wijze door de schoonmoeders mishandeld, en niet zelden is alleen de vrees, dat de ongelukkige door zelfmoord een eind aan haar leven zal maken, de reden, waarom de mishandelingen althans eenigszins gematigd worden. Want de zelfmoord van de verloofde onder die omstandigheden leidt dikwijls tot twist en ware gevechten tusschen de wederzijdsche familiën.

De „Pekinger Courant" van 6 Juni 1883 deelt een rapport van de regeering mede van den Gouverneur Pien Pao Ti over dit onderwerp, hetwelk ons dien treurigen toestand met donkere kleuren schetst. „Het dooden van insekten en de vernietiging van vogeleieren en nesten wordt door welwillende regeeringen verboden. Doch terwijl aan insekten en vogelen zooveel zorg gewijd wordt door de regeering, hoeveel te meer is het dan noodzakelijk, dat die bescherming ook aan kinderen op teederen leeftijd ten deel valt.

Sedert een reeks van jaren neemt onder de boeren het gebruik toe, om meisjes, als zij drie of vier jaar oud zijn, uit te huwelijken, terwijl zij reeds dadelijk naar de woning der toekomstige schoonmoeders worden medegenomen, waar zij blijven, tot de leeftijd om te huwen bereikt is. Gevallen van gruwelijke behandeling dier kinderen door de overige huisgenooten, welke menigmaal met den dood eindigen, zijn mij bekend geworden. In een district werd een zesjarig meisje, wegens een toevallige onreinheid, door de toekomstige schoonmoeder eerst met een brandende wierrookkaars in de armen gebrand, en toen zij schreide, werd het kind een gloeiend ijzer op 't gezicht gedrukt en daarna werd het kokend water over 't hoofd gegoten. Natuurlijk is het kind gestorven. Een ander geval is, dat een ziek kind geworgd werd, om de doktersrekening te besparen." En de gouverneur dringt op zwaarder bestraffing dezer euveldaden aan.

Wat wij hier mededeelen, geldt voor de armere standen en den kleinen middelstand. De vrouw der aanzienlijken heeft tot hoofddoel, zoo spoedig mogelijk haar echtgenoot een mannelijken erfgenaam te schenken. Geschiedt dit spoedig en herhaaldelijk, dan wordt daarmede ook haar toestand verbeterd.

Ook in de andere standen is het verwekken van mannelijke nakomelingen een geluk voor de vrouw. Waar dit niet spoedig genoeg geschiedt, worden oude vrouwen geraadpleegd en in de tempels vindt men de beelden en altaren der godinnen, die den naam bezitten, mannelijke nakomelingen te kunnen schenken, dikwijls behangen met honderden van kleine porseleinen beeldjes, kinderen van het mannelijk geslacht voorstellend.

Bij overweging van het gezegde wordt het duidelijk, dat vele meisjes het huwelijksleven met een beklemd hart tegemoet gaan. Daarbij komt, dat het kiezen van een bijvrouw of tweede vrouw, dat in de gegoede standen veel voorkomt, de eerste vrouw dikwijls tegen de borst stuit. Hierdoor zijn er in het zuiden van China reeds vereenigingen opgericht van jonge meisjes, die weigeren, een huwelijk aan te gaan, of dat zoo illusorisch mogelijk wenschen te maken. Het Chineesche blad „Jih Pao" te Hongkong verschijnend, deelde in Januari 1879 iets mede over de „Gouden Orchideeën-vereeniging", een vereeniging van jonge meisjes uit den omtrek van Kanton, welke met dat doel was opgericht. Als een lid dezer vereeniging huwt, keert zij, wanneer zij op den derden dag na het huwelijk het gewone bezoek brengt bij haar ouders, niet naar de woning van den echtgenoot terug, en bezoekt hem alleen op nieuwjaar en op de kwartaalfeesten. Doch ook bij deze gelegenheden keert zij reeds den volgenden morgen terug naar haar ouders. Doet zij dit niet, dan wordt zij door haar vriendinnen en speelgenooten bespot. Als de man haar met geweld wil terughouden, pleegt zij zelfmoord, en uit vrees hiervoor moeten de mannen wel toegeven.

Wel zijn er strafbepalingen uitgevaardigd tegen ouders, die hun dochters weer aannemen, wel werd ook de oprichting van anti-huwelijksvereenigingen verboden en de deelneming daaraan met straf bedreigd, doch de zeden des volks zijn door wettelijke verordeningen moeielijk te keeren.

Hoewel de innerlijke beteekenis van het huwelijk verloren gaat in China, hecht men daarentegen des te meer aan het formeele van een huwelijk. Dit gaat zoo ver, dat men niet enkel de levenden, maar ook de dooden in het huwelijk laat treden. De geesten van jong gestorven mannelijke kinderen worden na eenigen tijd uitgehuwelijkt aan geesten van vrouwelijke kinderen, die op ongeveer gelijken leeftijd overleden zijn. Sterft bijv. een twaalfjarige jongen, dan trachten de ouders zijn „mane" (schim) zes of zeven jaren na den dood uit te huwen aan die van een meisje van denzelfden ouderdom. Zij wenden zich daartoe tot een huwelijksbemiddelaar, welke hun een lijst van overleden meisjes voorlegt en nadat een keus gedaan is, wordt een sterrewichelaar te rade geroepen, die den horoskoop der bedoelde geesten trekt. Verklaart hij de keus voor een gunstige, dan bepaalt men een geluksnacht voor de bruiloft. In de ceremoniezaal van het ouderlijk huis van den overleden bruidegom wordt een papieren afbeelding van dezen in vol bruidegomsornaat op een stoel geplaatst. Om negen uur of later zenden de ouders een bruidsdraagstoel in naam van den geest des bruidegoms naar de ouderlijke woning der bruid, met verzoek, dat zij den geest van het meisje mogen toestaan, in den draagstoel plaats te nemen,

om aldus naar de nieuwe verblijfplaats gebracht te worden. De Chineezen gelooven namelijk, dat ieder mensch drie zielen heeft, en dat de een na den dood bij den stamboom der voorvaderen plaats neemt. Daarom wordt bij deze gelegenheid de stamboom der doode bruid van het altaar der voorouders genomen en nevens haar papieren afbeelding in de bruidskoets gelegd, terwijl ook de bij het leven gedragen kleederen worden medegevoerd. Muzikanten gaan ook bij dezen bruiloftsstoet voorop, en zoodra de stoet aankomt, worden de stamboom en de papieren bruid uit den draagstoel genomen. De bruid wordt op een stoel naast den papieren bruidegom geplaatst, spijzen worden hun voorgezet, priesters brengen onder gebeden en liederen het huwelijk tot stand, en het slot van het huwelijksfeest is, dat de papieren afbeeldingen verbrand worden.

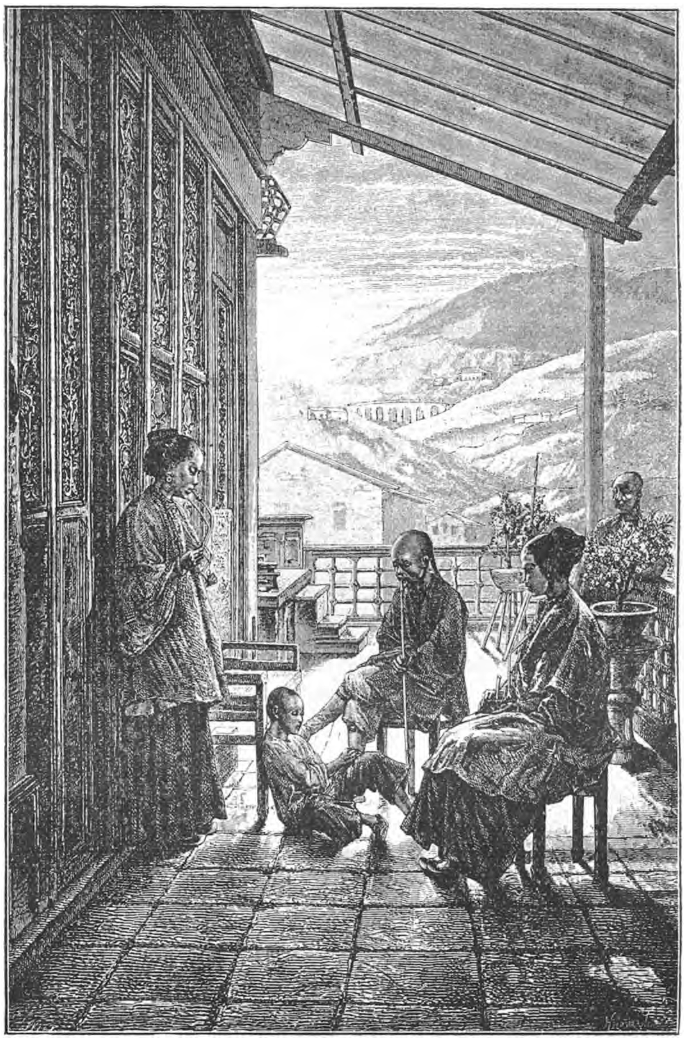

DE CHINEESCHE FAMILIE NA HET DINER.

Tot verklaring van dit gebruik moeten wij er op wijzen, dat ongehuwd gestorvenen geen plaats vinden op de familiebegraafplaatsen, en dat geen openbare treurceremoniën voor hen plaats vinden, hetgeen als een groot ongeluk beschouwd wordt. De ongehuwd overleden kinderen (en alle ongehuwd overledenen worden als zoodanig beschouwd) der rijken worden nog wel met eenige plechtigheid begraven, maar van die uit het volk neemt men geen notitie. In Peking rijdt in den vroegen morgen een ossenwagen door elk stadskwartier rond, om de lijken der ongehuwd overleden kinderen op te nemen en naar bijzondere begraafplaatsen te voeren, en dat geschiedt in elke groote stad.

De huwelijken na den dood plaatsen de schimmen dier ongelukkigen aldus weder in den familiekring. Ook gebeurt het, dat voor die aldus gehuwde geesten kinderen worden geadopteerd, om de offers en ceremoniën op de begraafplaats te brengen.

Het behoort tot den goeden toon in China, dat een weduwe niet ten tweeden

male huwt; een straf van tachtig stokslagen is hierop gesteld. Bij de armste klassen komt het dikwijls voor, dat een weduwe weer in 't huwelijk treedt, en arme familiehoofden dwingen niet zelden hun schoondochter, daartoe over te gaan, om aldus een middel van bestaan te vinden. Wanneer dit bekend wordt, staat hierop de straf van tachtig stokslagen en verbanning voor drie jaren uit een district. Vele arme weduwen geven echter de voorkeur aan zelfmoord boven een tweede huwelijk.

Rijke weduwen komen enkele malen nog wel tot een tweede huwelijk. In dit geval trachten zij meestal een vrouw te vinden, om met den overleden echtgenoot een formeel huwelijk aan te gaan, om zoodoende dezen de plaats op de familie-begraafplaats te doen behouden als gehuwde. Arme meisjes laten zich hiertoe wel omkoopen. Een dergelijk huwelijk van een levende met een doode wordt als wettig erkend.

* * *

In een gedeelte van het Chineesche Rijk is monogamie regel; in de provincie Sjantung is de meerderheid streng monogamistisch. Doch in de meeste overige provinciën heerscht veelwijverij. Het ontstaan der veelwijverij is een gevolg van verschillende oorzaken. In de eerste plaats heeft de wensch om veel kinderen te hebben daartoe bijgedragen. In vroeger tijden was het alleen aan rijke Chineezen vergund, een tweede vrouw te nemen, als het eerste huwelijk kinderloos bleef, doch ook enkel in dit geval. Doch langzamerhand werd dit bijzonder voorrecht een algemeene gewoonte. Tweede en derde vrouwen gelden altijd nog meer voor dienstboden dan voor vrouwen, zoolang zij geen kinderen hebben. Ook de wijze, waarop het huwelijk gesloten wordt, zoodat dikwijls een paar in het huwelijk treedt, dat niet het minst bij elkander past, is een oorzaak van het kiezen eener tweede vrouw, waarbij eigen keuze geldt. Verder zijn de vele beperkingen in het echtelijk samenleven oorzaken, dat de mannen meer vrouwen nemen. Die tweede en derde vrouwen zijn gewoonlijk van lager afkomst, niet zelden lichtekooien, die hun latere heeren in bordeelen leerden kennen. Zelfs in de hoogste standen vindt men vele tweede vrouwen, uit dien kring voortgekomen. Velen dezer meisjes moeten evenwel dochters zijn van geachte ouders, die hun eer verloren, doordien zij in onrustige tijden geroofd werden. Ook slavinnen worden tot tweede of derde vrouwen gekozen.

De huwelijksceremoniën met de tweede en derde vrouw zijn niet zoovele als met de eerste, doch de religieuse plechtigheden zijn in beide gevallen dezelfde. Na het einde van deze wordt de nieuwe vrouw aan de eerste voorgesteld, waarop de nieuwe vrouw voor de eerste nederknielt.

Dat die veelwijverij de oorzaak is van veel twist en onaangenaamheid in het familieleven, ligt in den aard der zaak.

Terwijl het den man vergund is, meer dan één vrouw te nemen, wordt de echtbreuk der vrouwen in China als een misdaad beschouwd, die zwaar gestraft mag worden. De man, die hierop zijn vrouw betrapt, heeft het recht, een of beide schuldigen te dooden; maakt hij hiervan geen gebruik, dan blijft de daad ongestraft. Wordt alleen de man, die de echtbreuk pleegt, gedood, dan wordt de schuldige vrouw van staatswege als slavin verkocht en het geld komt in de staatskas, terwijl haar echtgenoot als moordenaar gestraft wordt.

* * *

In den kring van het huisgezin bevinden zich ook bedienden en verder de slaven. Elke aanzienlijke familie heeft talrijke dienstboden van beide geslachten. Doch terwijl dezen vrij zijn en zich slechts voor een bepaalden tijd verhuren, zijn de slaven en slavinnen het persoonlijk eigendom van het familiehoofd, die hij door koop verkregen heeft. De vrouwelijke slaven zijn zeer talrijk, mannelijke slaven komen niet zooveel voor. Arme menschen verkoopen in slechte tijden hun kinderen soms als slaven, en ook spelers gaan na zware verliezen wel eens hiertoe over.

De slavernij is niet alleen levenslang, maar ook erfelijk. De slaven hebben geen ouderlijk gezag over hun kinderen, doch hun achterkleinzonen hebben het recht, als zij de middelen daartoe bezitten, om zich vrij te koopen. Alle slaven worden als familieleden beschouwd; in vroeger tijden verkregen zij zelfs den familienaam van den heer, doch dit is thans opgehouden. Doch hoewel als leden der familie beschouwd,

als leden der staatsgemeenschap worden zij niet erkend. Daarom kunnen zij geen klachten bij het gerecht indienen, en hebben zij geen burgerrechten, zoodat zij aan de willekeur hunner heeren zijn overgeleverd. De slavinnen kunnen dan ook als maîtressen aan andere heeren of zelfs aan bordeelen verkocht worden.

Het komt soms voor, zeiden wij, dat een heer een zijner slavinnen als tweede vrouw neemt. Als de eerste vrouw geen kinderen krijgt, kan het gebeuren, dat zij den man aanraadt, een der slavinnen naast haar te nemen, om kinderen te verwekken. Deze idyllische verhouding, die aan Abraham en Sara herinnert, komt evenwel zelden bij het tweede huwelijk voor.

Een schoone trek in het Chineesche familieleven is het, dat in de goede familiën de heeren met hun bedienden en slaven en ook de dames met hun dienstboden en slavinnen op vertrouwelijken voet omgaan, zoodat wederzijds de belangen der familie besproken worden. Dit neemt niet weg, dat de heer onbeperkte macht heeft over zijn slaven en niet ter verantwoording kan geroepen worden, als een dezer door overmatigen arbeid komt te sterven.

* * *

Er is wellicht geen land, waar de zorg voor de dooden zoo omvangrijk is als in China. Men zou dikwijls zeggen, dat de zorg voor de dooden er grooter is dan voor de levenden. Die zorg begint reeds, wanneer de oogen voor goed gesloten zijn en de lijkkist moet besteld worden, want deze is voor de rust van den gestorvene onontbeerlijk. Daarom bestaan er in elke stad en zelfs in elk dorp lijkkisten-vereenigingen, die men ook wel „Vereenigingen voor het verkrijgen van een lang leven" noemt. Deze vereenigingen komen met onze begrafenis-vereenigingen overeen; elk lid betaalt contributie, en het lidmaatschap, mits de contributies voldaan zijn, geeft recht op doodskleederen en een doodkist. Deze kist is zeer massief, verlakt, en bij den dood van een aanzienlijke met bloemen versierd. Wie zijn zestigste levensjaar heeft bereikt, maakt gewoonlijk zijn doodkist reeds gereed, en niet zelden bieden de kinderen den ouders op hun een en zestigste jaar een doodkist ten geschenke aan, welk geschenk met dankbaarheid wordt aanvaard. Deze doodkisten worden niet zelden in kloosters of tempels bewaard, tot men ze noodig heeft, doch er zijn ook velen, die ze in huis bewaren en daaraan meer waarde hechten dan aan een gewoon meubelstuk.

Als de laatste ure voor den Chinees van gegoeden stand geslagen is, brengt men hem in den regel in het atrium van het huis, waar het overlijden wordt afgewacht. De stervende wordt, met de voeten naar de deur, op een bed gelegd, en de naaste bloedverwant maakt de beste kleedingstukken gereed, om die den stervende onmiddellijk na het overlijden aan te trekken. De hoed of muts wordt op het kussen gelegd, de tunica of rok naast den stervende, de broek naast zijn beenen, en de schoenen bij zijn voeten. Met kalmte ziet de lijder dit alles aan, want over 't geheel vreest hij den dood niet, en soms hoort men hem zelfs nog zijn blijdschap te kennen geven, dat hij in zulk een goede kleeding bij de manen zijner voorvaderen kan verschijnen. Zoodra de doodstrijd verwacht wordt, wascht men den stervende met een aftreksel van pomeloebladeren en trekt men hem de kleederen aan. De naaste verwant sluit den overledene de oogen, noemt zijn naam, en verzekert, dat de nakomelingen hem zullen eeren, als het hun met de hulp van den geest des overledenen op aarde wel zal gaan.

Kort na den dood wordt een Taoïstische priester geroepen. Deze tracht een der drie zielen, welke ieder heeft, door gebeden over te halen, het lichaam te verlaten, om naar den hemel te gaan. Daarna wordt de horoskoop van den overledene getrokken, en hierdoor kan medegedeeld worden, hoe ver de ziel reeds is weggezweefd, welke gedaante zij aanneemt, enz. Als hierbij wordt medegedeeld, dat de overledene een menschengedaante heeft verkregen, legt men groote vreugde aan den dag; is het een dierengedaante, dan beklaagt men zich zeer en tracht men door gebeden, het lezen van missen en het verbranden van afbeeldingen van goud- en zilverstaven de goden te vermurwen, om den geest des overledenen daarvan te redden.

Een groote reeks van ceremoniën hebben thans nog plaats, die verschillen al naar den stand van den overledene, en welke wij niet zullen beschrijven. Als het lijk in

de kist is gelegd en deze hermetisch gesloten is, wordt zij op een baar geplaatst, nabij het altaar der voorouders, terwijl onder de kist brandende lampen worden onderhouden. Aan de oostzijde der kist staat een kleerenhanger, met de beste kleederen van den overledene; de familie plaatst zich om de kist en bidt tot de manen van den gestorvene. Deze plechtigheid wordt zeven weken lang voortgezet, en gaat van luid gejammer vergezeld, namelijk vóór de maaltijden.

In den duur en de hevigheid van het weeklagen wedijveren de Chineezen met de oude Egyptenaren. Op den zevenden, veertienden, een-en-twintigsten, acht-en-twintigsten, vijf-en-dertigsten en negen-en-veertigsten treurdag is het gejammer heviger en langer van duur. Op deze dagen begeven de bloedverwanten zich in de morgenschemering naar de straat, knielen voor de huisdeur neder, en weeklagen en treuren, bovenal over de naar het Elysium trekkende ziel des dooden. Voor deze zwervende ziel worden spijzen en andere offergaven nedergelegd. Doch ook de in het doode lichaam achterblijvende ziel brengt men offers van allerlei aard. Aan de familieleden wordt een feestmaaltijd aangeboden. Deze offergaven zijn door de weeldewetten volkomen vastgesteld.

De dag der begrafenis wordt door waarzeggers aangegeven. Soms kan het lang duren, vóór de dag der teraardebestelling wordt bepaald. In deze gevallen worden de lijken in bewaarplaatsen voor dooden voorloopig nedergezet. In deze huizen worden ook de lijken van hen, die op reis overlijden, tijdelijk geplaatst, soms zeer lang. Sommige der dooden-bewaarplaatsen bij groote steden hebben den omvang van een klein gehucht.

Op den dag vóór de begrafenis komen de bloedverwanten van den overledene in zijn vroeger huis samen, om te klagen en te jammeren. Een lange, witte vlag, „zielendoek" genoemd, wordt door bloedverwanten in de zaal der voorvaderen gedragen, omdat hiermede de ziel van den gestorvene van de manen der voorouders afscheid moet nemen. Op vele dorpen bestaat de gewoonte, dat de buren den laatsten nacht, als het lijk nog in de woning staat, liederen zingen in het sterfhuis, gongongs, trommels en tamtams slaan.

Tot de lijkstatie behooren, behalve de bloedverwanten en vrienden, twee dragers van groote lantaarns, waarop de namen, ouderdom, enz., van den overledene zijn aangegeven. Gongongslagers, muzikanten, banierdragers, eenige dragers van ronde borden met gouden namen van de titels der voorvaderen van den gestorvene, behooren bij den stoet. Het portret van den afgestorvene wordt in een draagkoets medegevoerd. Nog onderscheidenen nemen aan de ceremonie deel, symbolisch verschillende zaken voorstellend.

Daar alle bloedverwanten deel van de lijkstatie moeten uitmaken, zijn ook de dames niet uitgezonderd. Aangezien zij moeielijk kunnen loopen, mogen zij zich door slavinnen op den rug laten dragen: in draagkoetsen mogen zij niet volgen.

De zoons, die niet bij den lijkstoet kunnen volgen, laten hun treurgewaden bezorgen, die aan de lijkkoets bevestigd worden.

Elke familie heeft een eigen kerkhof, een rechthoekige lap gronds. In een der hoeken is het graf van den stamvader. De volgende geslachten komen dan ieder op zijn beurt, in rechte lijnen, evenwijdig met de diagonaal.

Hoe verspreid de familieleden gedurende hun leven mogen zijn, in den dood worden zij weder vereenigd, en geen reis is te lang, geen moeite te groot, om den overledene naar zijn laatste rustplaats op den dooden-akker van zijn familie te brengen en zijn graf te delven aan de voeten van zijn voorzaten. Doch wanneer de Chineesch geen familie heeft, of die niet bekend is, dan wordt het begraven een moeielijke zaak.

De eigenlijke teraardebestelling heeft nog met veel ceremoniën plaats. Als de kist in 't graf gelaten is, strooit men er rijst op, terwijl eveneens een pot met gekookte rijst in het graf wordt nedergelaten, welke als voedsel moet dienen voor den afgestorvene. Een haan wordt bij het graf ten offer gebracht.

Eerst op den derden dag na den dood worden de rouwkleederen aangedaan. Het treurgewaad bestaat, zooals vroeger bij Oostersche volken, uit grof zaklinnen. De zonen en de andere naaste bloedverwanten dragen ook kappen uit dezelfde stof; van het middelpunt der kroon van de kap hangt aan een draad een katoenen

bolletje af. Gedurende de eerste zeven weken laten de treurenden hoofdhaar, baard en nagels groeien. Zooals uit Herodotus en het Oude Testament blijkt, deden Egyptenaren en Joden hetzelfde. De Chineesche treurenden schijnen ook het wasschen en kammen te vergeten, want zij zien er in één woord vuil uit. Van tijd tot tijd vasten zij, en tusschen gehuwden heeft soms geen echtelijke gemeenschap plaats. Gedurende den treurtijd mag in de familie geen bruiloft gevierd worden. De roode overtrekken der meubelen worden in dien tijd door blauwe vervangen; de schilderijen aan de wanden worden omgekeerd of afgenomen. Alle buitenshuis verkeerende familieleden moeten in dien treurtijd huiswaarts keeren, als dat mogelijk is; gehuwde dochters komen weer een week in de ouderlijke woning, om te weeklagen met de familie.

Eerst met het einde der zevende maand van het derde treurjaar is de rouwtijd ten einde, en worden de rouwkleederen afgelegd. De sterfdag van den vader of moeder wordt echter elk jaar herdacht, en de Chinees begeeft zich met vrouw en kinderen naar het naaste Buddhisten-klooster, waar een tijdelijk altaar wordt opgericht, terwijl de priester zielmissen leest. De mannelijke leden der familie bezoeken elke lente, vooral in de derde maand, de familiegraven, om daar hun voorvaderen te aanbidden, waarbij offers gebracht worden. Die aanbidding van het voorgeslacht is niet tot enkele familiën beperkt, doch de geheele bloedverwantschap bezoekt de graven der gemeenschappelijke voorvaderen. Het in stand houden en versieren der graven beschouwen zij als een eersten plicht. Tot opsiering der graven wordt wit en rood papier gebezigd; het gebruik van bloemen tot dat doel is verboden, daar alleen de keizerlijke familie dit voorrecht bezit.

* * *

Nu wij over het sterven der Chineezen spreken, moeten wij nog de aandacht vestigen op een bijzondere opvatting van den zelfmoord. Als de zelfmoord een gevolg is van ondeugd of hartstocht, wordt die in China veracht. Doch de Chineezen koesteren groote vereering voor hen, die uit gronden, welke zij edel noemen, zichzelf van het leven berooven. Voor eervolle zelfmoordenaars staan de poorten van hun paradijs wijd open, zij gelden voor toonbeelden van deugdzaamheid en dapperheid.

Hiertoe behooren o. a. de staatslieden, die een nederlaag op het slagveld, of een dergelijken smaad, den keizer overkomen, niet willen overleven. Ook vrouwen van ambtenaren brengen zich om diezelfde reden soms om het leven.

Ook geldt het als een eervolle zelfmoord, wanneer jongelieden zich om het leven brengen, wijl zij niet in staat zijn, een hun ouders aangedanen smaad te wreken. Ook volgen weduwen hun echtgenooten soms vrijwillig in den dood en voor deze brave vrouwen worden vaak eerepoorten opgericht. Tot dezelfde categorie behooren jonge meisjes, die zich in den dood begeven, als hun verloofden vóór het huwelijk sterven, alsmede gevallen vrouwen, die er de voorkeur aan geven, hun schande niet te overleven.

De regeering heeft niet de macht, noch de middelen en evenmin den wil, om den eervollen zelfmoord tegen te gaan. Daar ieder, die op deze wijze het leven eindigt, een zekere beroemdheid erlangt, vindt die zelfmoord een soort van aanmoediging in het eerbewustzijn. Tal van gedenkteekens voor deze zelfmoordenaars zijn in de Chineesche steden te vinden.

HOOFDSTUK XXVII.

WETENSCHAP EN GODSDIENST IN CHINA.

I. Wetenschappelijke studie en examens.

Wanneer wij wetenschap en godsdienst in China in één hoofdstuk behandelen, leide men hieruit niet af, dat deze beide hier nauw verbonden zijn. De godsdienst heeft zich in China juist weinig met de wetenschap bemoeid; als uitingen van het geestelijk leven brengen wij ze echter naast elkander.

China is in zekeren zin een democratisch land, waar de adel van wetenschap en bekwaamheid heerscht. Zoo is het namelijk in enkele opzichten, want de verkrijging van hooge betrekkingen en eereambten is alleen opengesteld voor hen, die de noodige examens daarvoor hebben afgelegd. De wetenschap staat aldus in het Chineesche Rijk hoog aangeschreven, en sedert eeuwen is dit het geval. De Chineesche wetenschap is evenwel niet met den tijd medegegaan, maar grootendeels op hetzelfde standpunt blijven staan, waarop zij reeds voor vele eeuwen stond. Dit stabiele is kenmerkend voor het karakter van China. De Chinees ziet naar het verleden, niet naar de toekomst.

Deze toestand in China heeft ten gevolge, dat de studie en de wetenschap een hoog aanzien genieten. In China is daardoor geen wettige leerplicht noodig, om de ouders tot het besef te brengen, dat onderwijs voor hun kinderen noodzakelijk is. Daar er zeer vele scholen bestaan en de eischen der onderwijzers over 't geheel zeer bescheiden zijn, is zelfs de armste in den regel in staat, het onderwijs te ontvangen, dat hem in staat stelt tot hooge posten op te klimmen. Een groot gedeelte des volks blijft evenwel nog buiten onderwijs, in onwetendheid verzonken. En dat de meisjes over 't geheel buiten onderwijs blijven, zeiden wij reeds.

Onmiddellijke bijdragen voor het onderwijs verleent de staat niet veel. Een uitzondering maakt de nationale school te Peking, voor Chineesche, Mongoolsche en Mandsju-taal, waar de zoons van hooge staatsambtenaren worden opgeleid, die als attaché's over verschillende provinciën des rijks worden verdeeld, waar zij gewichtige betrekkingen afwachten.

Ook bestaat te Peking de staatsinrichting „Tung Wen Kwan", een school, waar Engelsch, Fransch, Russisch en Duitsch, wiskunde, chemie, enz., onderwezen wordt door Europeesche en Amerikaansche onderwijzers, terwijl de Chineesche opvoeding aan Chineezen is overgelaten.

Wanneer een kind den leeftijd van zes jaren bereikt heeft, wordt het op een school gedaan. De waarzegger bepaalt een geluksdag, waarop dit geschieden kan. Daar men in het Chineesch geen alphabet heeft, maar ieder woord door een afzonderlijk teeken of een verbinding van teekens wordt voorgesteld, is het leeren van lezen niet gemakkelijk. Het eerste boek is het „Boek van drie woorden", waarin elke zin slechts uit drie enkelvoudige woorden bestaat. De onderwijzer leest het voor en de leerlingen herhalen de woorden en trachten tegelijkertijd den vorm der teekens in 't geheugen te prenten. Deze oefeningen maken, dat door het nabootsen der woorden op allerlei wijze de scholen reeds van verre door een onzinnig rumoer kenbaar zijn. De roede wordt door den onderwijzer niet gespaard. Wanneer genoemd boekje gekend wordt en een leerling ongeveer driehonderd woorden leesbaar kan schrijven, acht men voor de gewone bevolking op het land de wetenschappelijke opvoeding voltooid.

Wil iemand echter doorstudeeren, dan krijgt hij daarna het boek met duizend teekens, en vervolgens moet hij een reeks Chineesche klassieken van buiten leeren, eindigende met de „Le Ke" of het boek der ceremoniën. Geheel het onderwijs is gebaseerd op het van buiten leeren en het leeren kennen van hetgeen de vaderen wisten. Daardoor zit er zoo weinig nieuwe geest in het Chineesche volk. Op de

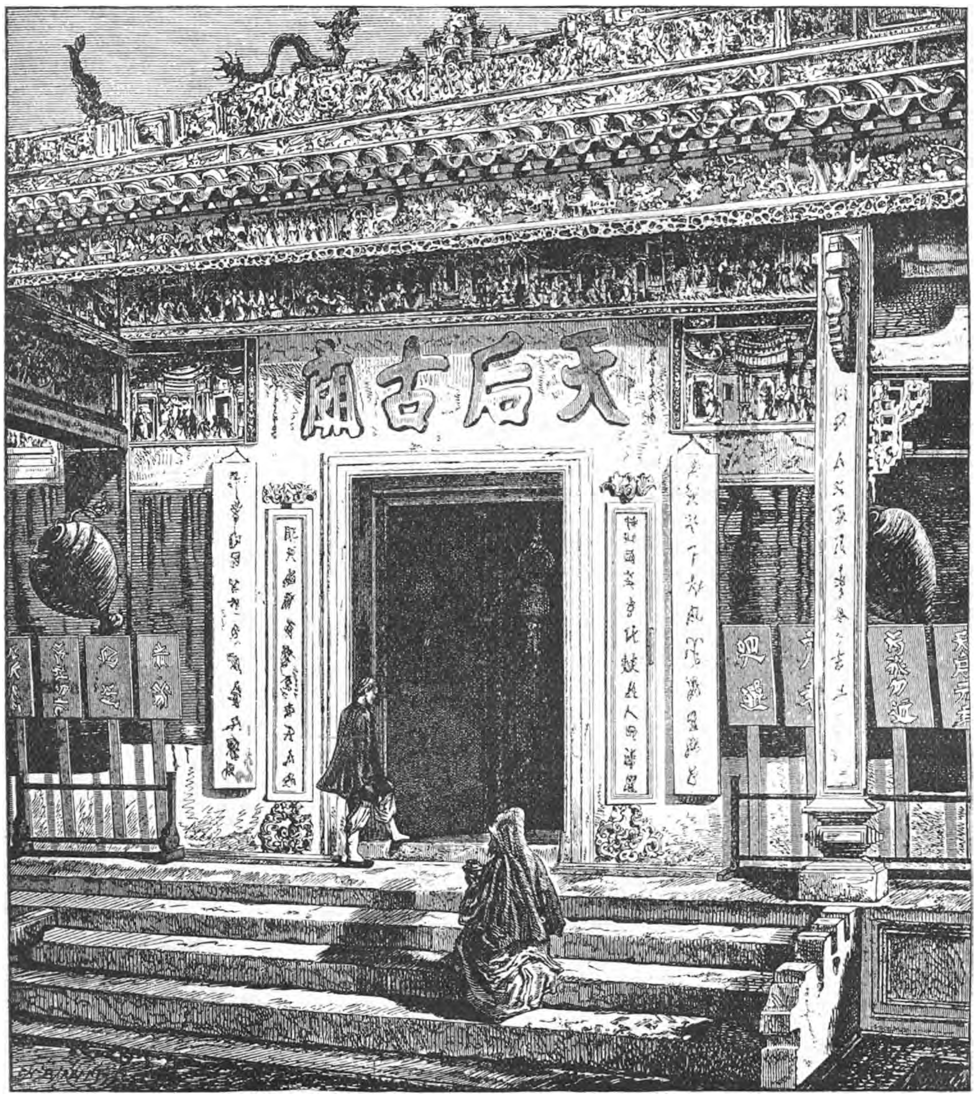

DE TEMPEL VAN DE GODIN DER LIEFDE TE HONGKONG.

middelbare scholen blijven de studenten tot ruim 18 jaren, deze scholen dienen tot voorbereiding voor het baccalaureaatsexamen, dat toegang verleent tot de universiteit.

Als de student de school verlaten heeft, voltooit hij zijn opvoeding veelal door eigen studie of neemt hij een privaat onderwijzer. Vele studenten zoeken de eenzaamheid des lands op, omdat zij meenen, dat hun studiën door den aanblik der schoone

natuur bevorderd worden. Het zuidelijk Chineesche Sichu-gebergte telt tusschen de bosschen vele smaakvol gebouwde hermitages, pagoden en tempels, waarin de studenten zich van tijd tot tijd voor hun studiën terugtrekken.

De studeerende moet een groot aantal examens afleggen voor het verkrijgen der wetenschappelijke graden, welke het doel van zijn arbeid zijn, de weg, waarlangs hij kan stijgen op de maatschappelijke ladder.

De Chineesche examens hebben een zekere vermaardheid. Eerst moet de candidaat twee examens voor den magistraat afleggen. Deze examens duren ongeveer een week en het aantal deelnemers bedraagt duizenden. Heeft hij deze proeven doorstaan, dan moet hij nog verscheidene examens voor hoogere ambtenaren afleggen en bij ieder hooger examen wordt het aantal deelnemers kleiner. Alle studenten, die geslaagd zijn in een district, komen bijeen, en leggen een laatst examen af, waarbij aan een beperkt aantal van de besten de „*Sin-tsai*" gegeven wordt, zoo iets van candidaat in de letteren.

De daarop volgende graad is de „*Ku-jin*", „*Kai-yüen*", een soort doctorstitel, voor welk examen slechts weinigen slagen. Uit de Ku-jin's worden voornamelijk de mandarijnen gekozen, die de staatsambten, zooals die van magistraat en prefect, vervullen moeten. De hoogste graad is die van „*Tsin-ze*". Van de duizenden, die zich voor dit examen aanmelden, slagen slechts weinigen. Van de Tsin-ze worden weder de besten uitgezocht en dezen worden lid van de „Han tin Yuen" of het College van het „Woud van Schrijfpennen". De allerbeste van dezen verkrijgt den titel van *Chwang-Yuen*, den allerhoogsten titel, dien men kan behalen en die zeer vele voorrechten geeft. De overige „Tsin-ze" krijgen hooge staatsbetrekkingen bij een van de departementen.

Het laatste examen van „Tsin-ze" wordt te Peking afgenomen, eens in de drie jaren, telkens op den zesden dag van de derde maand, volgende op het doctors-examen. Maandenlang moeten sommigen te paard, in karren, te voet, in booten enz. uit de verste oorden van het uitgestrekte rijk reizen, om langs niet zelden moeielijk te bereizen wegen de hoofdstad te bereiken, teneinde mede te dingen naar den hoogsten titel.

Doch van de acht à tienduizend studenten, die zich dan in de hoofdstad verzamelen, slagen er slechts een paar honderd. De gedropen candidaten kunnen dan weer naar huis trekken, en als zij reisgeld bijeen kunnen brengen, mogen zij na drie jaar nog eens hun geluk beproeven.

Het goede resultaat van een examen is een bron van vreugde voor de geheele familie. Aan de wanden van de voorvaderenzaal hangen lijsten, waarop de namen van hen, die den doctorstitel behaald hebben, te lezen staan. De brief, waarmede de examen-commissie aan het hoofd eener familie het slagen van een candidaat vermeldt, wordt aan den wand bevestigd. Keert de gelukkig geslaagde naar huis terug, dan worden er feesten te zijner eer gevierd, vrienden, familieleden en muzikanten vergezellen hem naar de zaal der voorvaderen, waar de manen gehuldigd worden.

Hij, die tot „Chwang-Yuen" wordt uitgekozen, is de roem van de geheele landstreek zijner familie. De koerier wordt naar de familie gezonden, om dit heugelijk nieuws te berichten. De geboorteplaats verkrijgt het recht, om aan de zuidelijke zijde van den stadsmuur een poort te bouwen. Door deze poort, en over de brug, die er voor is, mogen geen gewone sterfelijken gaan; alleen de keizers en de „Chwang-Yuens" genieten de eer, door dezen geheiligden ingang in de stad te mogen treden.

De examens worden in China op een geheel andere wijze afgenomen dan bij ons te lande. Hooren wij, hoe grootendeels de heer Meischke Smith die beschrijft.

Stel u voor een groote ruimte, omringd door een hoogen muur, en gesneden door eenige hoofdstraten en ontelbare zijstraatjes. In het midden staat het gebouw, waar de examinatoren verblijf houden, en daaromheen duizenden en duizenden kamertjes, waar de studenten hun examen moeten afleggen. In waarheid zijn dit slechts hokjes, ternauwernood zes voet in het vierkant; het meubilair bestaat slechts uit twee planken, een om op te zitten, terwijl de andere als tafel dienst doet.

Op den bepaalden dag en het bepaalde uur verzamelen zich al de studenten voor den ingang van het examengebouw. Dan wordt op een gong geluid; de poorten openen zich en de candidaten worden een voor een binnengelaten. Zij worden onderzocht om te zien, dat zij geen verborgen papier bij zich hebben, en daarna verkrijgt ieder eenige vellen papier, die hij duur betalen moet, zoodat dit verschaffen

van papier aan candidaten een bron van staatsinkomsten vormt. Als ieder het nummer van zijn hokje heeft en geplaatst is, ontvangt hij op een stuk papier de opgave van het onderwerp, waarover hij schrijven moet. De poorten worden weer gesloten en gedurende twee of drie dagen, al naar den duur van het examen, mag niemand er uit of ingaan. Daar de studenten al dien tijd in hun hokjes moeten blijven, nemen zij voedsel mede en een klein kacheltje, om hun spijzen op te bereiden. Pen, inkt, en de noodige thee mogen niet vergeten worden, terwijl zij voor den nacht, die koud kan zijn, wel iets mede mogen nemen, om zich te beschutten. Het slapen op de harde planken vindt de Chinees zoo erg niet.

Nadat hij zich drie dagen met het examenwerk heeft beziggehouden, luidt de gong weder; het examenwerk wordt ingenomen, en de candidaten verspreiden zich door de stad, om één dag uit te rusten, wat wel noodig is. Driemaal wordt aldus het examen herhaald, en als de candidaten den laatsten dag het examengebouw verlaten, worden kanonschoten gelost, klinken de gongs en maken de trommen een helsch lawaai.

De examens bestaan in het schrijven van eenige opstellen, het maken van gedichten over een bepaald onderwerp of een gezegde uit de klassieken. Bedrog hierbij te plegen is uiterst lastig, kostbaar en zelfs levensgevaarlijk. Dat het niet plaats heeft, kan geenszins gezegd worden.

* * *

De Chineesche litteratuur is, afgezien van de klassieke en heilige boeken, zeer rijk aan werken over historie, staatswetenschappen en philosophie, aan romans, verhalen, enz. Niettegenstaande dit vindt men in China nog geen andere openbare bibliotheken dan die, welke voor het gebruik van staatsambtenaren bestemd zijn. Openbare voordrachten worden er in overvloed gehouden. „Kongku", aldus noemt men de personen, die voordrachten ten beste geven, vindt men in de vestibulen der tempels, waar zij de geschiedenis van China behandelen voor een kleine geldelijke tegemoetkoming van de zijde der toehoorders. De lector tracht evenwel door verkoop van sigaren, ooft, enz., die hij naast zijn lessenaar heeft liggen, zijn inkomsten iets te verhoogen.

De litteratuur der Chineezen op wetenschappelijk gebied is niet praktisch; de opvatting der Chineezen is nooit ruim, altijd bekrompen. Wat hij doet, is in détails juist, doch de groote lijnen ontbreken. Dit blijkt ook uit hun encyclopædieën, die van tijd tot tijd op bevel van keizers werden samengesteld, maar die zoozeer in bijzonderheden afdaalden, dat zij daardoor het doel geheel misten. De eerste encyclopædie werd in de 14e eeuw geschreven en bestond uit ongeveer 350 deelen. In de 15e eeuw beval keizer Jung Loh, om een encyclopædie samen te stellen, welke alles zou bevatten. Een commissie van 2000 personen werd benoemd, en na vier jaren arbeids was het reuzenwerk gereed. Het bestond uit drie en twintig duizend deelen. Doch het manuscript werd nooit gedrukt, en men meent, dat het nog in de keizerlijke bibliotheek moet berusten.

Een encyclopædie, in de 17e eeuw begonnen en na veertig jaar arbeid voltooid, bestaande uit vijfduizend boekdeelen, waarvan honderd exemplaren gedrukt werden, is in het bezit van het Britsch Museum. De periodieke pers speelt in China, het land met een zoo oude beschaving, een onbeteekenende rol. Het wekt altijd verbazing bij vreemdelingen, dat het Chineesche publiek zoo onwetend is wat betreft de dagelijksche gebeurtenissen. Van de verliezen in den strijd tegen Japan, gebeurtenissen van den jongsten tijd, bleef het eigenlijke volk onkundig. Tot voor kort had men in het geheele Rijk geen andere courant dan de officieele staatscourant. Dit blad moet de oudste courant der aarde zijn. Zij bestond echter reeds in een tijd, toen men in Europa nog niet aan de drukkunst dacht. Toch bleef dit blad eeuwen lang het eenige blad: wel een bewijs voor het Chineesche conservatisme. De inhoud der staatscourant is zeer dun en in allerlei mededeelingen dikwijls onbetrouwbaar, met een bepaald doel vervalscht. De nieuwtjes van den dag worden in de steden veelal bekend gemaakt door extra-tijdingen, zeer phantastisch opgemaakt, en grootendeels onwaar.

II. De godsdiensten in China.

I. Confucionisme.

Gewoonlijk rekent men, dat in China drie hoofdgodsdiensten heerschen: het *Confucionisme*, het *Taoïsme* en het *Buddhisme*. Theoretisch is het ongetwijfeld juist, dat de begrippen en leeringen van deze drie godsdiensten, als wij ze zoo mogen noemen, voorkomen, maar de voorstelling, die men in Europa in aansluiting met de hier heerschende toestanden gewoonlijk van de godsdiensten in China heeft, is onjuist. Men kan namelijk het Chineesche volk niet in drie groepen verdeelen, van welke de eene groep Confucianen, de andere groepen aanhangers van het Taoïsme of Buddhisme zijn. In de praktijk zijn de leerstelsels dezer drie richtingen dikwijls versmolten, zoodat velen zoowel het eene als het andere leerstelsel gedeeltelijk aanhangen, minder als dogma dan wel in religieuse gebruiken en feesten, waarin zich de religie in China het meest openbaart.

De eigenlijke grondbeginselen van den godsdienst der Chineezen zijn zelfs ouder dan Confucius, Laotse en Buddha. De onderscheidene goden, die de Chineezen, reeds lang vóór deze wijsgeeren bestonden, aanbaden, en die niet zelden verpersoonlijkingen zijn van natuurkrachten of natuurverschijnselen, nemen in de godsdienstoefeningen der Chineezen nog altijd de eerste plaats in, zooals men bij hun godsdienstige feesten kan opmerken. Dat veelgodendom is de grondslag van den godsdienst, doch onderging onder den invloed van Confucius en Laotse en van het Buddhisme wijzigingen, zonder er door bestreden of uitgeroeid te zijn. Confucius, Laotse en Buddha hadden ieder een bijzondere richting, waardoor zij aan de hoogere behoeften der Chineezen bevrediging gaven. Het Confucionisme richt zich vooral op een deugdzaam leven hier op aarde, het Taoïsme bedoelt vooral de vereering der natuurkrachten, en het Buddhisme heeft den dienst der voorvaderen met ceremoniën aangevuld. Zoo hadden de leeringen van Confucius, Laotse en Buddha grooten invloed op de denkwijzen der Chineezen, en daarom zullen wij deze afzonderlijk beschouwen. Hoofdzakelijk volgen wij daarbij prof. de Groot, wiens uitstekende studiën over dit onderwerp algemeene erkenning vinden.

* * *

De leer van Confucius is te danken aan een Chineesch staatsman en denker van dien naam, die ten onrechte in Europa dikwijls als stichter van een nieuwen godsdienst beschouwd wordt. Confucius toch heeft veel meer de bestaande religieuse beschouwingen in China trachten in stand te houden, dan die aan te tasten, terwijl hijzelf het transcendentale moment aan zijn leerstellingen heeft onthouden. Even weinig kan Confucius een philosoof heeten, daar het streven naar de kennis van het wezen en den oorsprong der dingen hem geheel vreemd was.

Confucius is, volgens de Chineesche geschiedenis, 551 v. Chr. geboren. In dien tijd had zich in China reeds een vaag panthïesmus gevormd, waarin het begrip van een hoogste Wezen met dat van den hemel was versmolten of verwisseld, en onder *geest* elke door waarneming niet te begrijpen natuurkracht werd verstaan. Mythologische personificatie vond men bij hen niet; de cultus bestond in de vereering der voorvaderen, welke men zich als voortlevend dacht.

In dien tijd was China verdeeld in een groot aantal leenstaten, welke zich van den leenheer, den keizer, zooveel mogelijk onafhankelijk trachtten te maken. Onder deze toestanden, waarbij willekeur en wetteloosheid heerschten, groeide Confucius op. Hij moest reeds van zijn jeugd af veel armoede en ellende doorstaan. Zoo zonder godsdienstig voedsel opgevoed, ontwikkelden zich vroegtijdig bij hem beschouwingen, die het hoogste levensdoel hierin stelden, om al het onaangename des levens krachteloos te maken.

Op negentienjarigen leeftijd huwde Confucius, werd vervolgens magazijnmeester en daarna bestuurder van het landgoed eener adellijke familie. In dien tijd openbaarde zich een streven bij hem, om zijn levensbeschouwingen in ruimer kring bekend te maken, en om door zijn leer de politieke en sociale misstanden te verbeteren. Hij verdiepte zich in de beschouwing van het monarchale verleden, welks

gevierde keizer en zijn ministers zijn idealen werden in staatkundig opzicht, en meende door een terugkeer tot deze vroegere toestanden een verbetering in maatschappij en staat te kunnen invoeren. Spoedig vond Confucius een kleinen kring van aanhangers, die hun meester tot in alles volgden. Toen hij op 24jarigen leeftijd zijn moeder verloor, waren er geen banden meer, die hem aan een plaats bonden, en nadat de rouwtijd van twee jaren was verloopen, trok hij het land predikend door, van de eene vorstenstad naar de andere. Meer dan twintig jaar zwierf hij rond en overal werd hij met groote eerbewijzen ontvangen, terwijl hij door zijn berekenend optreden en door zijn indrukwekkende voordracht een grooten aanhang verwierf. Wat hij leerde, had hoofdzakelijk ten doel, gelijk wij zeiden, de instandhouding van het oude en nationale, de bestrijding van het nieuwe en de navolging van voortreffelijke mannen uit den voortijd. Toen koning Hingkung van Thsi hem vroeg, hoe hij zijn regeering had in te richten, luidde het antwoord: „de vorst vorst, — de onderdaan onderdaan, — de vader vader, — de zoon zoon!" En de vorst zeide: „Zeer goed, want waarlijk, als de vorst niet vorst, de onderdaan niet onderdaan, de vader niet vader en de zoon niet zoon is, al leeft men van rijst, hoe kan men die eten?"

In die periode vormde Confucius de talrijke meeningen en gezegden, welke hem den naam gaven van een wijze, tot een stelsel, dat vele spreuken van nuchtere levenswijsheid bevat.

De leerstellingen, welke Confucius verkondigde, komen hoofdzakelijk neer op de vervulling van den eeredienst der voorouders, welke dienst reeds sedert lang in China bestond, maar die door Confucius bevestigd en geheiligd werd en tot nadere ontwikkeling kwam. „Dien uw ouders bij hun leven, zooals het behoort, begraaf hen na den dood en offer hun, zooals het behoort," sprak de wijze tot een zijner leerlingen. De vorsten der oudheid verhief Confucius hemelhoog, omdat zij zoo zorgvuldig den eeredienst der vaderen in eere hielden. Voor niemand had hij meer loftuitingen over dan voor het broederpaar Woe Wang en Tsjou Koeng, de ideaalvorsten van het oude China. „Zij offerden," zoo sprak de wijsgeer, „aan al de vroegere hertogen boven hen met het keizerlijk ceremonieel. En dit gebruik drong door tot alle edelen en grooten, alsmede tot de geletterden en het mindere volk. Was de vader een groote en de zoon een geletterde, dan was de begrafenis die van een groote en de offerande die van een geletterde, en was de vader een geletterde en de zoon een groote, dan was de begrafenis die van een geletterde en de offerande die van een groote. De eenjarige rouw gold voor de grooten en de driejarige rouw voor den zoon des hemels, maar in den rouw voor vader en moeder werd geen onderscheid gemaakt tusschen hoog en laag: die was een voor allen."

„Ging," zoo sprak hij verder, „de ouderliefde van Woe Wang en Tsjou Koeng niet ver? Want de ouderminnenden zijn immers zij, die den wil der voorvaders met nauwgezetheid nakomen en hun ondernemingen met bekwaamheid ten uitvoer leggen. In de lente en den herfst versierden zij de tempels hunner voorouders en rangschikten zij er hun voorouderlijke offerschotels. Zij droegen er hun ceremoniekleederen, offerden er de spijzen van het seizoen en hielden bij den voorouderlijken tempeldienst de orde van afstamming in het oog. Degenen, die boven ons staan, te eeren en die ons na verwant zijn, lief te hebben; de dooden te dienen, zooals men hen bij hun leven zou hebben gediend, en de overledenen als waren zij met ons verbleven: dit is het toppunt van ouderliefde."

Doch niet alleen door zijn leer, ook door zijn voorbeeld predikte Confucius eerbied voor de dooden en hun eeredienst. In den tempel der vaderen, zoowel als aan het hof, sprak hij beredeneerd en met omzichtigheid; hij offerde aan de schimmen, alsof zij tegenwoordig waren, en bood hun geen vleesch aan, hetwelk hij gekookt ontvangen had, want hoe licht immers kon het reeds eens geofferd zijn geweest en dus niet meer van de onzichtbare bestanddeelen bevatten, die de schimmen eten.

Ziedaar, zegt Prof. de Groot, aan wien wij dit ontleenden, in het kort de eeredienst geschetst, door Confucius gepredikt — een eeredienst, die zich in geen enkel opzicht met een godendom bemoeit. Bovennatuurlijke wezens behoorden trouwens tot de categorie van dingen, waarover de wijsgeer zich nooit uitliet, en zelfs riep hij eenmaal uit: „wat is het bestudeeren van leerstelsels over het bovennatuurlijke toch schadelijk!" En toen zijn leerling Fan Tsjhi hem vroeg, wat wel wijsheid was, kreeg hij ten

antwoord: „zich toe te leggen op de verplichtingen, die rusten op den mensch, en de bovennatuurlijke wezens te vereeren, maar op een afstand te houden: dit mag men wijsheid heeten."

De eeredienst der vaderen, de eerste en oudste cultus, die in China uit den geleidelijken ontwikkelingsgang der menschelijke denkbeelden was ontstaan, werd door Confucius en zijn school geheiligd, bevestigd en als onafscheidelijk bestanddeel van de ouderliefde, de hoofddeugd van de natie, gerangschikt onder de eerste plichten van het volk. Zoo ineengesmolten, ja, vereenzelvigd met die deugd, welke eerbied en liefde predikt voor alles, wat hooger staat op de hiërarchische ladder der familie, kon het niet anders, of hij moest wel in een patriarchalen staat, als China is, zich een onvergankelijk bestaan veroveren, en inderdaad, de onvergankelijk hooge graad van ontwikkeling, dien hij er op heden nog bezit, schijnt te bewijzen, dat hij er zich werkelijk de onsterfelijkheid veroverd heeft.

Niet alleen het patriarchaal stelsel deed in China den doodendienst in stand houden, ook de diepe invloed, dien de leerstellingen van Confucius steeds op de natie hebben uitgeoefend, werkte hiertoe mede. Die invloed is tot op den huidigen dag nog zoo goed als absoluut. Het is daarom onjuist, van een Confucionistische sekte te spreken, alsof hieronder een bepaalde klasse des volks moet verstaan worden: de geheele Chineesche samenleving is met zijn leer doortrokken. Zijn werken zijn de grondslagen van het nationale stelsel van opvoeding en onderwijs, en elk Chinees, al heeft hij nooit een boek in handen gehad, zuigt van zijn begrippen als met de moedermelk in.

II. Het Taoïsme.

Het *Taoïsme* is een sekte, die gesticht werd door een half-legendarisch persoon, *Li Rh*, met den bijnaam *Laotze*, „het oude kind", waaronder hij algemeen bekend is, die, naar men meent, in de zevende eeuw vóór onze jaartelling in de provincie Hupei het levenslicht zag. Zijn leven is met legenden omhuld, waarbij wij niet zullen stilstaan. Aan Laotze wordt het vaderschap van een werk, „het boek van de voortreffelijkheid der natuur" toegeschreven, waarin hij de grondslagen voor een stelsel van wijsbegeerte nederlegde, dat steeds op China een machtigen invloed heeft uitgeoefend en geboorte gaf aan een godsdienststelsel, hetwelk alle toenmaals bestaande elementen van eeredienst in zich opnam, verwerkte, en in nieuwe, meer ontwikkelde vormen goot.

De grondstellingen, in dit boek bevat, beschrijft de Groot aldus. Eens was er een tijd, waarop nog geen hemel en aarde bestonden, maar slechts een onbegrensde ruimte was, waarbinnen een absolute, eindelooze stilstand heerschte. Hierin werd alles, wat zichtbaar is en een bestaan bezit, te voorschijn geroepen door een ondoorgrondelijk beginsel, hetwelk zich uit zichzelf ontwikkelde en uit zichzelf bestaat, de hemelen doet draaien en het leven van alles onderhoudt: een beginsel, waarvan de wijsgeer zelf verklaarde den naam niet te weten en dat hij derhalve bestempelde met den naam Tao. Zoo men dit woord door universeele ziel van de Natuur, algemeene Natuurkracht of zelfs eenvoudig door Natuur vertaalt, is men stellig niet ver van de bedoeling des wijsgeers.

Die Tao of Natuur nu sluit in zich alles, wat zuiver en onzuiver en al wat bewegingloos en werkend is. Het zuivere baart echter het onzuivere en uit rust komt beweging voort: kan de mensch dus tot zuiverheid en rust geraken, dan zal hij niet alleen één met Hemel en Aarde wezen, maar ook zijn geheele wezen zal daar onafscheidelijk opgaan in het groote beginsel van Tao. Zuiverheid en rust beheerschen dus den terugkeer tot het moederbeginsel, dat de bron en grondslag is van alle goed; men legge zich dus op reinheid toe door de beoefening van de deugd, en op rust, door zich van wereldsche zorgen vrij te maken en van geestelijke bekommering te bevrijden. Deze leerstellingen bevatten dus de kiem voor een stelsel van ethica, zoowel als voor epicuristische, of, al naar gelang van opvatting, ascetische levensbeschouwing, alsmede voor het geloof aan de mogelijkheid van een eeuwig voortbestaan; vier hoofdbeginselen, waarop het gansche wijsgeerig-godsdienstige stelsel der Tao of het Taoïsme opgetrokken werd.

Wijze lessen en aansporing tot goede daden hoorde men uit den mond van Laotze. „Hij, die de menschen kent, is wijs, Maar die zichzelf kent, is werkelijk verlicht." — „Hij, die anderen onderwerpen kan, is machtig. Maar hij, die zichzelf overwint, is werkelijk sterk." — „Hij, die tevreden is, is rijk." — „Hij, die moeielijke en verdienstelijke werken tot stand brengt, laat een duurzame gedenkzuil onder de menschheid na." — „Hij, die sterft en niet vergeten wordt, heeft het eeuwige leven."

Ziedaar eenige der wijze spreuken van Laotze, uitingen van diepe menschenkennis, in welk opzicht zij voor die van geen wijze behoeven onder te doen.

Doch, helaas! die lessen werden onder de handen zijner navolgers verwrongen tot een stelsel van natuur- en zielkundige wijsbegeerte, hetwelk, ten laatste verbasterd tot een wild-phantastischen godendienst, steeds tot op den dag van heden de Chineesche natie heeft beheerscht.

Het streven naar deugd, gemoedsrust en zuiverheid was het oorspronkelijk en onverbasterd beginsel der wijsbegeerte van Laotze. Daartoe kan men komen door een ascetische levenswijze; deze leidde tot de onsterfelijkheid. Hierdoor ontstond op grond dier leer een klasse van kluizenaars. Volgens de legende bracht de groote meester zelf zijn leven in de eenzaamheid door, en zouden zijn volgers dit niet eveneens doen? „De wijze is liefst onbekend, en wel verre van naar ambten te streven, vermijdt hij die," had hij tot Confucius gezegd, toen deze hem een bezoek bracht.

Dit voorbeeld vond navolging; velen trokken zich naar afgelegen plaatsen terug, vooral naar bergkloven en spelonken. Zoo ontstond de klasse van Sijen of bergmenschen, die in gebergten leefden. Zelfs ontstond bij deze sekte een streven, om den „steen der wijzen" te vinden, en trachtte men een „elixir vitae" te fabriceeren, dat wel niet het leven eeuwig zou maken, maar toch verlengen.

Het Taoïsme nam den voorvaderlijken eeredienst in zich op, en daarmede tevens alle goden en godinnen, die in werkelijkheid tot goden verheven vaderen van de natie waren. Ook de vereering der dooden vond aldus bij hen plaats. En nog thans ziet men Taoïstische priesters optreden, om verschillende plechtigheden te verrichten; steeds staan zij gereed, om voor allen, ook Buddhisten, hun ceremoniën, liturgieën en gebeden ten beste te geven, als men hen slechts betaalt. Alle godheden der Chineezen vinden in het pantheon der Taoïsten een plaats, een gevolg van de hoofdwet der Chineezen, dat voorouders, genii en goden in den grond niet van elkander te onderscheiden zijn.

Onder de dynastie der Thang-Keizers, in de zevende eeuw, werden liturgie, offeranden en ceremonieel bovenal ontwikkeld. Voor dien tijd waren de goden slechts weinig in aantal en de uitwendige vormen voor eeredienst schaarsch, want het kluizenaarsleven, hoewel het hoog bij het volk in aanzien stond, leverde geen vruchtbaren bodem op voor godsdienstige gebruiken. Doch toen de leer van Buddha in het Rijk van het Midden meer en meer veld won, trok haar sterk ontwikkeld stelsel van godenvereering de aandacht der Taoïsten, en de door de Buddhisten op dit punt verkondigde denkbeelden doordrongen hun litteratuur. Zoo kwam er op de door Laotze ontwikkelde plant een Buddhistische ent, die zich krachtig ontwikkelde. Vooral onder de dynastie der Soeng vermeerderde het aantal Taoïstische goden, toen de heiligverklaringen aan de orde van den dag kwamen en de aanstelling van bovenaardsche beschermers voor bijna elke stad des Rijks dagelijksch werk werd.

Vooral het godendom der sekte geeft van haar materialistisch karakter getuigenis. Al haar goden zijn verpersoonlijkingen van werkelijk bestaande dingen, zooals Hemel, Aarde en de krachten der Natuur. Doch hierbij komen nog honderden andere godheden, die als historische personen hebben bestaan, of als zoodanig gerekend worden, en die allen zijn ingesteld tot het *materieel* geluk voor den mensch en om hem in verschillende omstandigheden des levens te helpen en bij te staan. Hierin komt het met den Katholieken godsdienst iets overeen. De materialistische geest van het Taoïsme blijkt tevens uit het gebruik, dat het van tooverij, amuletten en bezweringsmiddelen maakt, om kwade invloeden van de menschheid te verwijderen en zegeningen voor haar in te roepen.

En nog heden ten dage is bezwering een der hoofdbezigheden der priesters van Tao. Dit blijkt bij het Lantarenfeest, waarbij met behulp van een tijgerbeeld de spoken uit het vuur worden verdreven, enz. De Tao-priesters stellen zich in verbinding met toovenaars, om met behulp van dezen geesten en demonen uit te bannen;

zij houden processies, teneinde de straten en buurten van de tegenwoordigheid van onzichtbare wezens te bevrijden; zij reinigen de sterfhuizen door middel van rijst en zout.

Doch ook hooger taak wordt door de Tao-priesters vervuld. Bij offerfeesten en missen noodigen zij de hoogere machten aan den disch en zijn zij voorgangers bij de plechtigheden. Zij verleenen hun tusschenkomst, als nieuwe afgodsbeelden van een ziel moeten voorzien worden, bij de inwijding van tempelgebouwen, om onzichtbare wezens tot kalmte te brengen, enz.

Dit alles geldt alleen voor een deel van de Taoïstische priesters, die men *wereldsche* zou kunnen noemen, in tegenstelling met een ascetische klasse, die men als *geestelijke* zou kunnen aanduiden. De wereldsche priesters bewegen zich in de maatschappij als gewone burgers; zij wonen in huizen als ieder ander, dragen geen bijzondere kleeding, behalve wanneer zij dienst doen, zijn geen asceten en laten zich als ieder werkman, doctor enz. voor hun diensten behoorlijk betalen. Zij zijn gehuwd, leiden hun kinderen voor allerlei beroepen op, maar laten ook dikwijls hun zoons dezelfde betrekking kiezen, en alsdan ontstaan er een soort van priestergilden, waarbij zich niet zelden jongeren bij een ouderen als hoofdman aansluiten.

Het aantal Taoïstische geleerden is veel geringer. Het armzalig overschot der asceten, die als Laotze in de eenzaamheid, vrij van alle wereldsche beslommering, leven, woont in groepjes of in tempels samen, zoeken hun onderhoud in het bebouwen van den grond, die tot hun nederzetting behoort, en verrichten slechts zelden functiën buiten hun kring. In menig opzicht doet hun levenswijze aan Buddhistische monniken denken. Nimmer trouwen zij, en hun adepten worden van buiten aangeworven; zij scheren zich de beide zijden van het hoofd kaal, vereenigen de overschietende haren in een bundel boven op de kruin en hullen zich gewoonlijk in een leikleurig opperkleed.

Hierarchie is in China onder de priesters onbekend; iedere Taoïstische priester staat onafhankelijk van zijn ambtgenooten in de maatschappij. Van priesterwijding in den zin der Christelijke weten zij niet, en het beroep is, zoo goed als dat van elken waarzegger, toegankelijk voor iedereen.

De Taoïstische tempels in China hebben een geheel ander doel dan een Europeesch bedehuis. Men vindt de tempels van straat tot straat en zij behooren als gemeenschappelijk goed van de geheele buurt. Meestal worden zij opgericht door inschrijvingen en daarvan ook onderhouden, of ook wel uit vaste fondsen. De tijdelijke beheerder zorgt voor het schoonhouden en dat er in voldoende mate wierook en kaarsen gebrand worden. De tempelbeheerder is verplicht, de offeranden te beredderen, die aan de afgoden uit naam van de gansche wijk worden gebracht.

Plaatsen van godsvruchtige overpeinzing en van stichtelijke bijeenkomsten zijn die tempels niet. In den regel worden zij slecht onderhouden, wel een bewijs van de onverschilligheid des volks ten opzichte van den godsdienst. Daar zij meestal aan de breedste gedeelten der straten en aan kleine pleinen liggen, zijn zij de natuurlijke en geliefkoosde plaatsen van bijeenkomst voor leegloopers, dobbelaars, koelies, ambulante gaarkoks enz., vooral bij slecht weer of heeten zonneschijn. Kinderen ravotten en spelen er, varkens, kippen en honden azen er op afval der keukens, bedelaars en landloopers slaan hier hun nachtverblijf op. Wel worden niet alle tempels zoo ontheiligd, maar als hun ligging dat medebrengt, is dit steeds het geval. Niet zelden zoekt een reiziger in de dorpen, bij gemis van een hotel, een nachtverblijf in den tempel onder het oog van goden en godinnen. En het kan zelfs gebeuren, dat een boer voor een nacht er eenige runderen in stalt, als hij geen betere huisvesting heeft.

* * *

Confucionisme en Taoïsme zijn in China innig samengeweven. Het eerste beheerscht de Chineesche staatsinrichting geheel, de regeering huldigt in haar officieel godsdienststelsel den eeredienst der vaderen als eersten en hoogsten plicht van keizer en van volk en richt, in verband hiermede, tempels voor den wijsgeer en zijn volgelingen op. Doch tegelijkertijd canoniseert zij de genii van het Taoïsme, erkent den opperpriester dezer sekte als offeraar en spookverdrijver van het Rijk, en past verschillende ritualen der Taoïsten officieel toe.

Beide leerstelsels stonden dan ook niet tegenover, maar broederlijk naast elkander. Beide scholen predikten zedeleer en eeredienst der vaderen en zoo reikten zij elkander de hand, in plaats van op Europeesche wijze elkander te verketteren. Van godsdienstoorlogen bleef China door alle tijden heen bevrijd. De Taoïstische leer der genii, onsterfelijkheid, godendienst en spokenbezwering kon voor de volgelingen van Confucius geen aanstoot zijn, want deze wijsgeer had zich daar nooit over uitgelaten. Zoo kon ieder de leer van Confucius aanhangen en tegelijkertijd de instellingen en gebruiken van het Taoïsme volgen. Hierdoor is nog op den tegenwoordigen dag elk Chinees, van den keizer af, Confucionist en Taoïst tegelijk.

III. Het Buddhisme in China.

Het Buddhisme is voor de Chineezen een plant van vreemden bodem. De opkomst van het Buddhisme in Indië en zijn verbreiding hebben wij reeds beschreven; hier nog enkele woorden over de beteekenis van dezen godsdienst in China.

Ongeveer in de eerste eeuw onzer jaartelling had de invoering van het Buddhisme in China plaats. Het moet bij een blik op het karakter van het Chineesche volk aanmerkelijk veel verwondering wekken, dat een godsdienstleer als van Buddha hier zooveel ingang vond. De hoofdbeginselen dier leer, dat alles op de aarde onnut en ijdel is, dat 's menschen grootste geluk en hoogste volmaking slechts gelegen zijn in den terugkeer tot het niet, tot het Nirwana (zie pag. 182), waarbij men zich moet losscheuren van de wereld, van zijn betrekkingen, zelfs van zijn eigen ik, zij moesten aanvankelijk op de Chineezen, met hun nuchtere, praktische beginselen, wel weinig indruk maken. De school van Confucius en Mencius had steeds leerstellingen verkondigd omtrent de verhouding van mensch tot mensch, van vorst tot onderdaan, van de ouders tot het kind en omgekeerd, van den echtgenoot tot de vrouw, van den broeder tot den broeder, van den vriend tot den vriend, praktische, reëele leeringen en voorschriften, die waren te volbrengen in verband met het leven, maar voor de diepzinnige bespiegelingen en de ascetische denkbeelden, die in Indië hadden postgevat, was China niet de geschikte bodem. De Chinees was te gehecht aan het stoffelijke, had te veel wereldzin, was te arbeidzaam en verstandig, om heil te zien in de losscheuring van de wereld, in het Nirwana, in totale vernietiging. Ook zijn eeredienst der voorvaderen, een uitvloeisel van het geloof aan een voortbestaan na den dood, van het streven, om door kinderen en kindskinderen de rij van het geslacht voort te zetten, was geheel in strijd met de Buddhistische leer en haar stelsel van monnikenleven. Een groote slagboom voor de propaganda van het Buddhisme was in China de totale afwezigheid van den geest van wereldhaat, die het oude Indië bezielde. De gezonde volksgeest en de sociale instellingen in het oude China, op gezonde beginselen berustend, hadden geen plaats gelaten voor een ziekelijken, zwakken geest. Nooit werd in China het zaad van wereldhaat uitgestrooid, zooals in Brahmaansche landen, nooit werd er het volk met afkeer van de wereld vervuld.

Doch met voorbijgaan van die hoogere philosophische beginselen, had de leer van Buddha toch elementen, welke de Chineezen aantrokken. De leer, dat geen kaste of stand van het verwerven van het hoogste geluk was uitgesloten, dat er geen onderscheid was tusschen voornamen en geringen, rijken en armen, het beginsel, dat de leer van Buddha was als het water „hetwelk voornamen als geringen, rijken als armen, goeden als slechten wascht en allen zonder uitzondering rein maakt,” deze leer moest wel eenigen bijval vinden bij het Chineesche volk, dat door Confucionisme en Taoïsme in een leer van de erkenning der menschenwaarde was opgevoed.

De godsdienstleer van Buddha zou, praktisch toegepast, de maatschappij te gronde gericht hebben, en voor die toepassing was de Chineesche natie met haar materialistische neigingen niet geschikt. Daarom kon het Buddhisme de bestaande godsdienstleer in China niet verdringen. Doch wel kon de leer van Buddha die aanvullen en uitbreiden, waar zij te kort schoot. Zoo bezat de oude offerdienst der vaderen nog geen priesters, om hem met uiterlijken praal te omgeven en door leerstellingen omtrent een volgend leven te bezielen. Hiervan trok het Buddhisme partij. Allerwegen verkondigde het de leer der zielsverhuizing en smukte die op met grillige wonderverhalen over Nirwana, Paradijs en Hel. Dit werkte op de verbeelding dit bevredigde de

nieuwsgierigheid der natie, die steeds zooveel belang had gesteld in het lot der afgestorvenen aan gene zijde van het graf en gaarne haar eigen toekomst wilde kennen. En daarenboven werd de eeredienst hierdoor verfraaid en versierd. De Chineezen wendden zich tot de priesters der uitheemsche leer, om die te raadplegen over hun dooden; zij verzochten hun, om door hun gebeden en ceremoniën het lijden der ontslapenen te verzachten; hun Jama, hun hellegod, werd populair en kwam op de lippen van een iegelijk, die belang in het lot zijner vaderen stelde. Hel en hemel leverden den Buddhisten dus den sleutel, om den toegang tot het hart des volks te openen. Zoo ziet men nog tegenwoordig de Buddhapriesters na elk sterfgeval als ceremoniemeesters dienst doen en ook allerwegen optreden bij de requiem-plechtigheden der zevende maand.

Hierdoor is het verklaarbaar, dat het Buddhisme zich zelfs nog tegenwoordig menigmaal in de gunst der mandarijnen en der geletterde klasse mag verheugen, en dat mandarijen ook dikwijls als opzichters of donateurs van Buddhistische tempels en kloosters optreden.

Wat evenwel de leer van Buddha den toegang opende tot de harten des volks, was haar *Maitri* of liefde voor al, wat leeft en ademt. In het Chineesche Rijk gepredikt, stortte zij nieuw bloed in de leer der *dzjîen* of liefde tot den mensch, die door de oude wijsgeeren steeds den volke als hoofddeugd voorgehouden was; waar de grond reeds was ontgonnen door de oude wijsbegeerte, moest der *Maitri*, als aanvullende en uitbreidende leer der liefde, wel een warme ontvangst ten deel vallen. En zij werd in werkelijkheid een der hoofdsleutels, waarmede het Buddhisme zich de poorten van het Chineesche Rijk ontsloot. In plaats van, zooals de Islam, koninkrijken te verwoesten en volken te verpletteren onder het zwaard van den profeet, of, gelijk het Christendom, haar leerstellingen aan heidenen op te dringen door het vergieten van stroomen bloed, strooide de nieuwe sekte zonder dwang of geweld het zaad harer leer der liefde voor al, wat adem heeft, in het hart der Chineesche natie uit. Zij gaf den vrijen loop aan een ongeëvenaarden geest van verdraagzaamheid, en verleende, zoo vrijgevig mogelijk, aan elke sekte en vorm van eeredienst een schuilplaats in haar schoot. Hierdoor wekte het Buddhisme geen haat, geen tegenstand, noch bij het volk, noch bij de regeering. Doch hoewel het hierdoor gemakkelijker ingang vond en ook zich redde van den ondergang, werd het mede hierdoor tot een toestand van onbeduidendheid gedoemd, waaruit het zich nooit wist te verheffen. Geen bloed van martelaren werd hier het zaad der kerk, want de leer dier kerk was zwak, zonder moed. Men liet vrij het Buddhisme zich uitbreiden, omdat het niet de aandacht der bestrijding waardig werd gekeurd.

Toch had het Buddhisme invloed op de maatschappij. Die invloed spreekt vooral uit de *Dana* of leer der erbarming en weldadigheid. Buddhistische ijveraars of zij, die er voor doorgaan, zijn dan ook in den regel de eersten, die geld en goed voor hun naasten veil hebben. Zij werken de oprichting van hospitalen, vondelingshuizen, scholen en gestichten krachtig in de hand. Zij stichten fondsen tot wederzijdsche ondersteuning, vooral bij sterfgeval. Zij plaatsen lantaarns langs de straten, doen bruggen en wegen aanleggen, deelen spijzen uit en behoeden weduwen en weezen voor gebrek. Inderdaad, zoo iets, dan heeft de *Maitri* er toe bijgedragen, om de menschenliefde in China op haar standpunt van eerste onder de vijf hoofddeugden (1 menschlievendheid, 2 gevoel voor recht, 3 wellevendheid, 4 dorst naar kennis, 5 oprechtheid en trouw) te steunen en te handhaven.

De drie Chineesche sekten, Confucionisme, Taoïsme en Buddhisme, leefden vreedzaam naast en door elkander. Zij hadden dezelfde moraal, gebaseerd op de veredeling van den mensch, en de natie had een afkeer en onverschilligheid ten opzichte van dogmatiek. Hierdoor heeft in China geen ketterbloed gevloeid. En nog op den huidigen dag vindt men in het „Rijk van het Midden" de drie geheel verschillende godsdienststelsels in broederlijke eendracht naast elkander, een verschijnsel, dat zeker nergens zijn wedergade vindt.

Men moet uit het bovenstaande echter niet afleiden, dat in China deze drie sekten zich steeds in gelijke bevoorrechting en steun hebben mogen verheugen. Nu eens heeft een keizer het Taoïsme, dan weder het Buddhisme begunstigd en de andere kerk tegengewerkt. Zelfs had er een enkele maal vervolging plaats. Dit was evenwel

niet tegen de godsdienstige overtuiging, doch tegen den politieken invloed of ook wel tegen de vermeerdering der kloosters en de daar heerschende zedeloosheid. Zoo vaardigde in 845 keizer Woe-Tsoeng van de Thang-dynastie een edict uit tegen de ontelbare kloosters en tempels der Buddhisten, waarmede zijn rijk was overdekt, en liet hij ze neerhalen en ontruimen als nadeelig voor de welvaart van den Staat. Ongeveer 45000 kloosters en tempels zouden toen zijn opgeruimd.

In China vindt men geen andere Buddhisten — althans niet, die met dezen naam worden aangeduid — dan de monniken en nonnen, die de Buddhistische kloosters bewonen. Sommige kloosters tellen twee of drie, andere honderden bewoners. In de omstreken der groote steden zijn deze nogal talrijk.

De monniken leggen de gelofte van kuischheid af en blijven ongehuwd. Daarom moet de aanvulling steeds van buitenaf plaats hebben. Soms worden kinderen van de ouders gekocht en voor den monnikenstand opgeleid. Ook menschen, die levensmoede of van nature met liefde voor studie of de eenzaamheid bezield zijn, sluiten zich dikwerf achter de kloostermuren op. De ordinantie van de orde legt ieder de verplichting op, het leven te sparen van al, wat adem heeft. Verder doet de Buddhist verschillende geloften, waarvan die van armoede, kuischheid, onthouding van bedwelmende dranken de voornaamste zijn. De kloostergelofte der Buddhisten is niet bindend voor het leven; die zich onmachtig gevoelt, haar te houden, keert terug in de maatschappij. Dierlijk voedsel is den monniken verboden, omdat zij geen levende wezens mogen dooden. Daardoor zijn zij vegetariërs. Zelfs het gebruik van leder, ivoor en been is hun verboden.

De gelofte van armoede, zonder welke men geen waar volgeling van Buddha kon zijn, maakte, dat de monnik Bhiksu of bedelaar werd. Niets mag hij bezitten dan drie kleedingstukken, benevens een gordel, een scheermes, een bedelnap, een waterkan en een naald. Slechts van aalmoezen zal hij leven en goud en zilver zelfs niet aanraken; geen arbeid zal hij verrichten voor het dagelijksch brood, vooral ook, om geen gevaar te loopen, een levend schepsel het leven te benemen. Zwijgend zal hij ontvangen, nooit klagen of vragen, en geen enkele maal de oogen opslaan naar vrouwen, soldaten, ruiters of voertuigen.

Evenwel, ook hier verschilt de praktijk van de theorie. In de straten van de Chineesche steden ziet men dikwijls de Buddhistische bedelmonniken ronddolen, in aschgrauwe pijen gehuld, blootshoofds, met geschoren kruin en een bedelnapje in de hand. Deze neemt evengoed goud aan als elke andere gift, en schroomt zelfs niet, er om te vragen.

De Buddhistische kloosterlingen vereenigen het ambt van monnik en priester in hun persoon. Dat van priester evenwel oefenen zij alleen uit buiten de kloostermuren, namelijk als voorgangers bij sommige godsdienstplechtigheden van het volk, gelijk wij zeiden. Zoo o.a verrichten zij de ceremoniën bij sterfgevallen enz. Ook drijven Buddhistische priesters, evenals hun collega's van de sekte der Taoïsten, handel in wierook, offerpapier en amuletten, doen dienst als regenmakers, kinderdoopers enz. en brengen hierdoor niet onaanzienlijke bedragen in de kloosterkas.

* * *

Wij hebben aan de hand van prof. de Groot, een deskundige bij uitnemendheid, iets over de Chineesche godsdiensten in het bovenstaande medegedeeld. Er blijkt uit, dat door de buitengewone verdraagzaamheid de drie godsdiensten in elkander overgaan, in de maatschappij niet scherp gescheiden zijn, maar op de grenzen van aanraking in elkaar wegsmelten en zijn samengestrengeld, zoodat zij niet altijd te onderscheiden zijn. De aanhanger der leer van Confucius richt zich tot den Buddhistenpriester, om de ceremoniën te verrichten, en deze staat den Confuciaan of den aanhanger van het Taoïsme bij.

Die wederzijdsche verdraagzaamheid staat in verband met het verschijnsel, dat zich nooit in China een priesterheerschappij heeft ontwikkeld. Geen land misschien, waar de priesters doorloopend zoo weinig gezag over het volk hadden als in China. Nooit hebben zij er de leeken tot kerkgenootschappen kunnen vereenigen, nooit onder hen wetten en verplichtingen kunnen uitvaardigen, op kerkleer gegrond. Een geheiligde zevende dag werd hier nooit tot rustdag ingesteld, en daardoor hadden

de priesters ook geen gelegenheid, om geregeld van de kansels of altaren het volk te beheerschen; kinderdoop bestaat hier niet. Men kent er geen kerkelijk huwelijk, geen ziekenbediening, geen absolutie, geen biecht. Ook bestond er in China geen aanleiding voor de priesters, om zich vast aaneen te sluiten tot een machtige legerschaar.

In China was ieder huisvader sinds de hooge oudheid priester der familie, de hoogste macht, die men had te gehoorzamen. De vader is er de potentaat, de regent van het gezin, zoo goed als absoluut heer en meester, en de oudste is het natuurlijke dorp of stamhoofd, wiens gezag als zoodanig door groot en klein geëerbiedigd en door den keizer en zijn ambtenaren erkend en ontzien wordt. In zulk een staat, waar steeds elk huisvader priester was en een priesterdom met absolute heerschappij over een wel gedresseerde leekenschaar totaal ontbrak, kon overeenkomst tusschen wereldlijke en geestelijke macht nooit reden van bestaan hebben. Daardoor werden de priesters in China nooit noemenswaardig door het volk gehoorzaamd en riep de staat nooit hun medewerking in.

* * *

In China heeft de godsdienst ook den invloed der hoogste regeering ondervonden; hij werd hierdoor gesteund of bestreden, zij het al niet met het zwaard, dan toch door verschillende wettelijke bepalingen, beperkingen, enz. Doch de leer van Confucius is steeds door den staat erkend geworden en kan als een soort van staatsgodsdienst worden beschouwd.

Het Taoïsme en Buddhisme, die voorheen onder de begunstiging van keizers en magistraten de geestelijke heerschappij over de natie met elkander deelden, verkeeren thans in den jammerlijksten toestand van verval, en geven nog slechts een schim te aanschouwen van hetgeen zij vroeger waren. De honderden groote kloosters van weleer zijn bij tientallen te tellen; van vele bestaan gedeeltelijk de gebouwen nog, doch de geestelijke bevolking is weggeslonken tot enkelen. Met de kerken is ook de godsdienstige wijsbegeerte in verval geraakt: theologische studiën behooren tot de geschiedenis, de heilige boeken zijn grootendeels verdwenen en verdwijnen nog jaarlijks in grooten getale. Meer en meer lossen de kerken zich op in eclecticistische sekten, die weerloos ten prooi zijn aan ruwe vervolgingszucht van regeering en bestuur; kortom, Taoïsme en Buddhisme strijden den kamp des doods, zegt prof. de Groot.

En als oorzaak hiervan noemt de deskundige schrijver de opvatting der Tataarsche dynastie der Mandsju's. Deze heeft strikter dan eenig vroeger vorstenhuis de staats- en regeeringsbeginselen, die er reeds vóór het begin onzer tijdrekening bestonden, tot grondslag genomen. Van haar optreden vooral dagteekent de reactie tegen het ontwikkelings-proces, dat gedurende een reeks van eeuwen langzaam, maar gestadig had doorgewerkt. Die reactie veroorzaakte stilstand, achteruitgang, ondergang. En daar Confucius eens gezegd heeft: „Wat is het werken met onrechtzinnige leerstellingen toch schadelijk!" werd die spreuk door het staatsbestuur der Mandsju's als beginsel van hoogste politieke eensgezindheid beschouwd. Ook al was nu niet omschreven, wat onder onrechtzinnig verstaan moest worden, werden toch Taoïsme en Buddhisme daartoe gerekend, en hoewel nog geduld, was de staat toch tegen beide gekant, zoodat hij zelfs verbiedt, zonder speciale toestemming van den keizer een godsdienstig gebouw voor een van beide godsdiensten op te richten. Volgens de meening der hooge regeering heeft de burgerij aan den eeredienst der overleden vaderen, met den pater familias tot priester, een religie, die door Confucius en zijn school is erkend, meer dan genoeg.

Deze toestand drukt op genoemde beide godsdiensten en beperkt hun verbreiding en invloed meer en meer. Op de verzoekschriften tot oprichting van kloosters wordt slechts bij hooge uitzondering gunstig beschikt, en reeds is het zoover, dat zelden aanvragen daartoe worden gedaan, daar het pogen toch onnut is. Hierdoor wordt het verschijnsel verklaard, dat men alom in China, zelfs tot in de onmiddellijke omgeving van 's Rijks hoofdstad, meer puinhoopen van kloosters en andere groote godsdienstige gebouwen vindt dan werkelijk bestaande stichtingen van dien aard. Ook de algemeene verarming van het Rijk gedurende de laatste eeuwen heeft veel daartoe bijgedragen.

Om den geestelijken stand te besnoeien, bemoeielijkt zelfs de staat de aanneming van nieuwe kweekelingen en lidmaten. Met straffen zelfs worden zij bedreigd, die zich aan den geestelijken stand wijden (nl. als van een familie uit het volk met minder dan drie zoons één den geestelijken stand kiest, en in andere gevallen). Door dergelijke beperkingen van staatswege heeft de Taoïstische kerk het meest geleden, zoodat in vele provinciën des Rijks haar kloosters geheel zijn verdwenen, maar ook het Buddhisme gaat met snelle schreden denzelfden weg op.

* * *

Nog een enkel woord ten slotte over de pogingen, om in China het Christendom te verkondigen. Reeds in zeer vroegen tijd moeten hiertoe enkele stappen gedaan zijn.

Volgens een bericht van Katholieke zendelingen moet door dezen in 1625 in een der aanzienlijkste steden van Sjansy een opschrift in Syrisch letterschrift gevonden zijn, dienend tot herinnering aan de eerste invoering van het Christendom in 635. Dit zou geschied zijn door eenige Nestoriaansche bisschoppen (zie pag. 78), die door de vervolgingen in de Romeinsche wingewesten naar het Oosten een wijkplaats hadden gezocht. Marco Polo, de eerste Europeaan uit Italië, die na 1274 in China reisde, verzekerde, dat in dien tijd nabij Nanking twee kerken voor Nestorianen gebouwd werden, toen de keizer een Nestoriaan tot bestuurder der stad had aangesteld. Evenwel is er van die oudste Christelijke kerk niets overgebleven, hoewel een overlevering er nog lang aan herinnerde.

Doch ook de Roomsch-Katholieke Kerk deed al vroeg pogingen, om haar leer in China bekend te maken. Johannes van Monte Corvino werd reeds in 1307 door paus Clemens V tot aartsbisschop van Peking benoemd (in dien tijd *Khanbalik* als residentie van den Khan der Mongolen geheeten). Van de vijftien jaren, die hij voor dien tijd hier had doorgebracht, was hij er negen alleen geweest; de laatste zes had hij gezelschap gehad van een Duitscher, broeder Arnold van Keulen. Met den val der Mongolen-dynastie in het midden der 14e eeuw verdwenen ook de laatste sporen van deze werkzaamheid, evenals die der Nestorianen.

Zoo duurde het tot het laatst der 15e eeuw, vóór het den Jezuïeten gelukte, door den ontdekten zeeweg langs Indië in China weder vasten voet te verkrijgen, en een eeuw later, in 1696, werd te Peking op aandrang der Portugeesche regeering weder een bisschop benoemd.

Na de opheffing der Jezuietenorde in 1773 namen de in 1663 opgerichte „Missions étrangères de Paris" de zendelingschap in China over. Dit zendelinggenootschap was hoofdzakelijk met politieke bedoeling opgericht. Wegens den invloed der Portugeezen in Oost-Azië en te Macao had de Pauselijke stoel aan Portugal zekere patronaatsrechten over de Katholieke missies in Indië en de oostelijker gelegen landen geschonken, zoodat hier o.a. geen bisschop kon benoemd of geen zendeling toegelaten worden zonder de toestemming van den koning van Portugal. Alle zendelingen in deze landen waren daarom Portugeesch of moesten de Portugeesche nationaliteit aannemen.

In het begin der 17e eeuw evenwel had Spanje daarin eenige verandering weten te brengen, zoodat o.a. de bedelorden in Japan werden toegelaten, en in 1655 wist pater de Rhodes in Rome door te zetten, dat ook Fransche bisschoppen in Zuid-China benoemd konden worden. Wel kwam dit aanvankelijk nog niet tot uitvoering, mede door het overlijden van den Paus, doch onder Alexander III werden drie Fransche bisschoppen in China benoemd. Met het einde der 17e eeuw was dat aantal vermeerderd, en sedert nam de invloed der Fransche zendelingen in het Hemelsche Rijk voortdurend toe, waartoe vooral het verdrag van 1844, tusschen den „Keizer" van Frankrijk (zoo werd Louis Philippe genoemd in het verdrag) en China gesloten, veel bijdroeg. Sedert dien tijd werden de rechten en eischen der zendelingen herhaaldelijk door de Fransche regeering op krachtige wijze gesteund. Ook de regeering der tegenwoordige Fransche Republiek, hoewel minder clericaal, heeft daarin geen verandering gebracht, en de belangen der Katholieke zendelingen zijn door niemand beter verdedigd dan door den Franschen gezant Mr. Gérard. Daarom kan men met recht zeggen, dat, hoewel Frankrijk het protectoraat over de Christelijke zendelingen in China niet de jure uitoefent, het dit toch de facto doet. Deze politiek

wordt vooral daardoor ondersteund, dat van de 32 in China bestaande en door bisschoppen „in partibus infidelium" (d. i. in het land der niet-Katholieke Christenen) bestuurde apostolische vicariaten, er 18 in handen zijn van Fransche Jezuieten, Lazaristen of van de Missions étrangères de Paris, 9 van Italiaansche instellingen, 2 van Spaansche, 2 van Belgische en 1 van Duitsche zendelingsorden. Door de Italiaansche regeering is in den tijd van het Fransch-Chineesche conflict van 1883—85 herhaaldelijk met succes opgetreden, om de belangen harer zendelingen in China te behartigen; niettegenstaande dat wist het Vaticaan te verhinderen, dat de Italiaansche zendelingen zich onder bescherming van dien staat stelden.

Behalve de Fransche staat ook de Katholieke Duitsche missie van het Steyler-huis sedert 1887 in Sjantung onder de staatsbescherming, deze nl. van het Duitsche Rijk. Deze missie heeft voor haar arbeid het gedeelte van het Chineesche Rijk gekozen, waar Confucius en Mencius geboren en gestorven zijn. Door den takt en de volharding der Duitsche zendelingen waren zij hier zeer vruchtbaar werkzaam in een land van Buddhistische en Taoïstische tempels met vele opiumholen. Dat in een dergelijke streek de veiligheid niet voldoende verzekerd blijft, valt wel te bevroeden, zoodat de moord op de zendelingen in 1897, hoezeer ook te bejammeren, toch niet geheel buiten de rekening mag genoemd worden.

Het aantal der in China werkzame Katholieke vreemde missionarissen zal ongeveer 560 bedragen; het aantal der Katholieke Christenen onder de inboorlingen plm. 550.000, meest nakomelingen der sedert de 17e en 18e eeuw bekeerde Chineezen.

De werkzaamheid der Protestantsche zendelingen in China dagteekent, als men de werkzaamheid der Nederlanders op Formosa van 1624—1628, die geen sporen heeft achtergelaten, uitzondert, van den vrede van Nanking 1842. Ongeveer 1500 personen, de meerderheid vrouwen, en die tot een veertigtal Engelsche, Amerikaansche en Duitsche zendelinggenootschappen behooren, zijn in China voor de Protestanten werkzaam. Het aantal hunner aanhangers bedraagt ongeveer 40.000. Een belangrijke rol spelen bij de Protestantsche zending de artsen, die aan ongeveer 20 hospitalen verbonden zijn, terwijl aan de Katholieke, meestal door barmhartige zusters bestuurde hospitalen uitsluitend Chineesche artsen, naar hun methode, werkzaam zijn. De Protestantsche zendelingen staan onder de bescherming van de gezanten der naties, waartoe zij behooren, en hoewel zij daardoor geen politieke rol vervullen, hebben zij toch dikwijls, vooral ten behoeve van Engeland en Amerika, tot belangrijke beslissingen medegewerkt.

De Amerikaan Mr. Galbers Reid heeft in Peking een zoogenaamde zending onder de hoogere klassen gesticht, en wil daardoor invloed uitoefenen in de regeeringskringen.

De Grieksch-Katholieke Kerk heeft zich sedert de 17e eeuw daartoe beperkt, dat zij de zielezorg der nakomelingen van de Russen, die bij de inneming van Albazin aan de Amur in 1689 gevangen genomen en naar Peking gevoerd werden, op zich neemt. Van dezen hebben velen belangrijken wetenschappelijken arbeid verricht.

Als de Katholieke en de Protestantsche zending in China met elkander worden vergeleken, dan blijkt, dat de eerste meer praktisch werkt, de laatste meer theoretisch. De Katholieke weeshuizen en scholen hebben door de opleiding der jongelieden voor beroepen en door de meisjes voor huismoeders op te voeden belangrijken invloed uitgeoefend op het leven des volks, terwijl de Protestantsche zending er meer naar gestreefd heeft, godsdienstwetenschap aan te brengen.

Terwijl de Katholieken het „labora et ora", „werk en bid" in toepassing brengen, keeren de Protestanten den stelregel om: „ora et labora", „bid en werk". Beiden stuiten in hun arbeid op den tegenstand van den geleerden stand in China, die door den voortgang van het Christendom den ondergang der Confuciaansche zedeleer en der Chineesche beschaving vreest.

HOOFDSTUK XXVIII.

RELIGIEUSE FEESTEN DER CHINEEZEN.

Het religieuse leven des volks openbaart zich bovenal in de feestdagen, en China is daaraan rijk. Een gewonen wekelijkschen rustdag, om aan den eeredienst te wijden, kennen de Chineezen niet, doch in den loop des jaars hebben een groot aantal godsdienstige plechtigheden en feesten plaats, die aan hun verschillende goden gewijd zijn. Het is wel opmerkelijk, dat de grootste dier feesten vallen op tijden, wanneer de jaarlijksche wisselingen in de natuur plaatsgrijpen, zooals dat ook het geval is in de Germaansche landen en elders. Deze overeenkomst en verschillende andere gronden hebben onzen landgenoot de Groot, den kenner van China bij uitnemendheid, er toe gebracht, op wetenschappelijke basis het eerste ontstaan en de kern dier feesten als natuurfeesten te verklaren.

Voor wij de eigenlijke feesten bespreken, een enkel woord over de indeeling van het jaar bij de Chineezen. De Chineezen verdeelen het jaar in maanden, die elk aanvangen met de nieuwe maan, en dus 29 of 30 dagen tellen. Elk gewoon jaar heeft er twaalf en de overschietende worden af en toe vereenigd tot een schrikkelmaand, door den almanak aan te geven. Het jaar wordt gerekend te beginnen met de eerste nieuwe maan, nadat de zon het laatste van de drie winterteekens, d. i. de Steenbok, is uitgetreden, zoodat de Nieuwjaarsdag moet vallen tusschen 20 Januari en 19 Februari, en dus werkelijk het eerste jaargetijde, de Lente, opent.

Door deze indeeling van het jaar moet de dag der lentedag- en nachtevening vallen in de tweede maand, die van het zomersolstitium in de vijfde, die der herfstevening in de achtste en die van het wintersolstitium in de elfde maand.

Het Nieuwjaarsfeest der Chineezen is tevens het feest, dat het jaargetijde bij hen opent. Dit feest, of liever „de Nieuwjaarsfeesten” duren gewoonlijk een tot drie weken en beginnen reeds eenige dagen vóór het einde des jaars. Reeds tien dagen voor het Nieuwjaar leggen de mandarijnen hun zegelringen ter zijde tot den twintigsten van de volgende maand. Dan wordt er in het geheele rijk feestgevierd en is ieder schier buiten zichzelf van uitgelatenheid. Voordat die feestdagen beginnen, zijn straten en winkels het tooneel van een ongekende bedrijvigheid, vele winkels worden tot Nieuwjaarsavond opengehouden en er heerscht een opgewondenheid bij de winkeliers, die buitengewoon is. In de huizen der particulieren wordt tegen dit feest alles schoongemaakt, tafels en stoelen worden met rood laken overdekt, met bloemen versierd, de halle der voorouders wordt met vlaggen en bloemen getooid, en de amuletten van deuren en wanden, door calligrafen geschreven, worden door nieuwe vervangen.

Op den laatsten dag des jaars worden op de deurposten roode papierstrooken geplakt met schriftteekens, die welvaart, rijkdom en geluk beteekenen. Als er in den loop des jaars sterfgevallen in de familie plaats vonden, wordt blauw papier gebruikt met treurspreuken.

Aan de huisdeur worden de beeltenissen van twee generaals opgehangen. Deze generaals hadden voor drieduizend jaren den keizer den dienst bewezen, dat door hun waakzaamheid booze geesten den vorst niet verstoorden in den slaap, en sedert werden zij tot deurgoden verheven. Wie te arm is, om hun beelden te koopen, hecht op zijn minst plakkaten, met hun namen bedrukt, op de deur.

Onmiddellijk voor den Nieuwjaarsdag, gewoonlijk den 28en of 29en der twaalfde maand, heeft de ceremonie „Tuen-Nin” plaats, hoofdzakelijk bestaande in een dank-

gebed aan de beschermgoden van het huis, en die eindigt met een maaltijd, waaraan alle huisgenooten deelnemen, en welke bij aanzienlijken tot een grootsch banket wordt

De overleden voorouders worden in het huis vertegenwoordigd door de zoogenaamde tabletten, houten bordjes, waar hun naam en titel op zijn geschreven, benevens de datum van geboorte en dood en de plaats van hun graf. Gewoonlijk vertegenwoordigt elke tablet slechts één familielid, doch vader en moeder zijn dikwijls in een enkel bordje vereenigd. Die tablet maakt dus als het ware een bladzijde uit van de genealogische tabellen der familie. Alleen de oudste zoon mag deze tabletten bezitten; hij erft ook die, welke in het bezit des vaders waren. Zoo wordt het huis van den oudsten broer weer de plaats, waar de voorouders vereerd kunnen worden, het centraalpunt van de familie, waar men den stamboom vindt. Die tabletten worden veelal geplaatst in een soort van tabernakel, aan den rechterkant van de huisgoden, doch in vele gevallen is er slechts een kastje voor beide. Terwijl op den 1en en den 15en van elke maand aan deze vertegenwoordiging der zielen van de voorouders 's morgens en 's avonds wierook en kaarsen geofferd worden, brengt men deze in den nieuwjaarsnacht spijs- en drankoffers met wierook, en verder knielen alle huisgenooten hiervoor neder, met het hoofd tegen den grond.

Gedurende den nacht hebben er verder nog allerlei religieuse ceremoniën plaats. Voor het huisaltaar worden de lampen brandende gehouden tot de morgenschemering. De mannen en jongens bezoeken onderscheidene tempels, om tot de goden te bidden. De dorps- en districtsoudsten verschijnen in statiekleeding in de tempels, en voeren te middernacht in naam van het volk een godsdienstige plechtigheid uit. De tempels worden helder verlicht, en terwijl de vromen dankoffers en spijzen aan de goden brengen, hun zelfs nagemaakt papiergeld aanbieden, staan aan de deur muzikanten, die bij de muziek hunner verschillende instrumenten liederen zingen. Op het oogenblik van middernacht begint er een onophoudelijk vreugdevuur van zwermers en voetzoekers, die zelfs in de tempels niet ontbreken en deze heilige ruimten met een verstikkenden kruitdamp vullen. Die vuurwerken kosten veel geld en hoewel enkele gouverneurs ze trachten af te schaffen, bleek dit vruchteloos. Voor elk huis worden die vuurwerken ontstoken; zij dienen, om de booze geesten te verdrijven of om de aandacht der goden te trekken. Zoo blijft men meestal den geheelen nacht door feestvieren; de bedelaars zijn in dien nacht druk in de weer, zij zwerven door de straten van het eene stadskwartier naar het andere, om aalmoezen in te zamelen. Velen nemen ook in dien nacht een bad in warm water met een aftreksel van den Hoang-pij, een vruchtboom.

Zoo druk als het in den laatsten nacht des jaars op straat is, zoo stil is het op nieuwjaarsdag. Alle winkels, magazijnen, enz. zijn gesloten; geen venters vindt men meer in de straten. Alleen bezoeken de familiën elkander tot het brengen van gelukwenschen. Er zijn echter weinig voetgangers te zien, maar wel vele draagkoetsen, waarin de feestelijk gekleede heeren en dames uit den aanzienlijken stand zich laten overbrengen voor de bezoeken en om hun geschenken te bezorgen. Want op dezen dag zenden vrienden elkander vele geschenken, bestaande uit lekkernijen, sieraden, enz. Ook bedienden gaan rond met geschenken, en zij ontvangen een rood kaartje terug, ingevuld met de woorden: „in dank ontvangen." Een geheele dracht van deze nieuwjaarsgeschenken terug te zenden, zou een onvergefelijke hoon zijn, doch als iemand door een vriend wat al te mild bedeeld wordt, mag hij een gedeelte terugzenden met de woorden op een kaartje: „De parelen zijn afgewezen." Ook de bedienden van een gezin ontvangen met nieuwjaar geschenken in kleedingstukken en geld.

De feestelijkheden en ceremoniën worden op de volgende dagen nog voortgezet; banketten hebben plaats, geschenken worden wederzijds gezonden, nl. oliekoeken, oranjeappels, wijn, enz., welke door vrouwen, zoogen. „nieuwjaarsthee-draagsters" worden overgebracht, en men ziet soms honderden van dezen achter elkander door de straten gaan. Tusschen den vierden en den zevenden dag richten de meisjes en vrouwen hun gebeden tot Apo, de schuts-godin van het huwelijksbed, en brengen haar offers: gember en roode eieren, soms ook varkenskarbonade, hoenderen, enz. De zevende dag is in 't bijzonder een damesfeestdag; de vrouwen en meisjes gaan in grooten getale naar de openbare tuinen, om daar gezellig samen te zijn. Als een

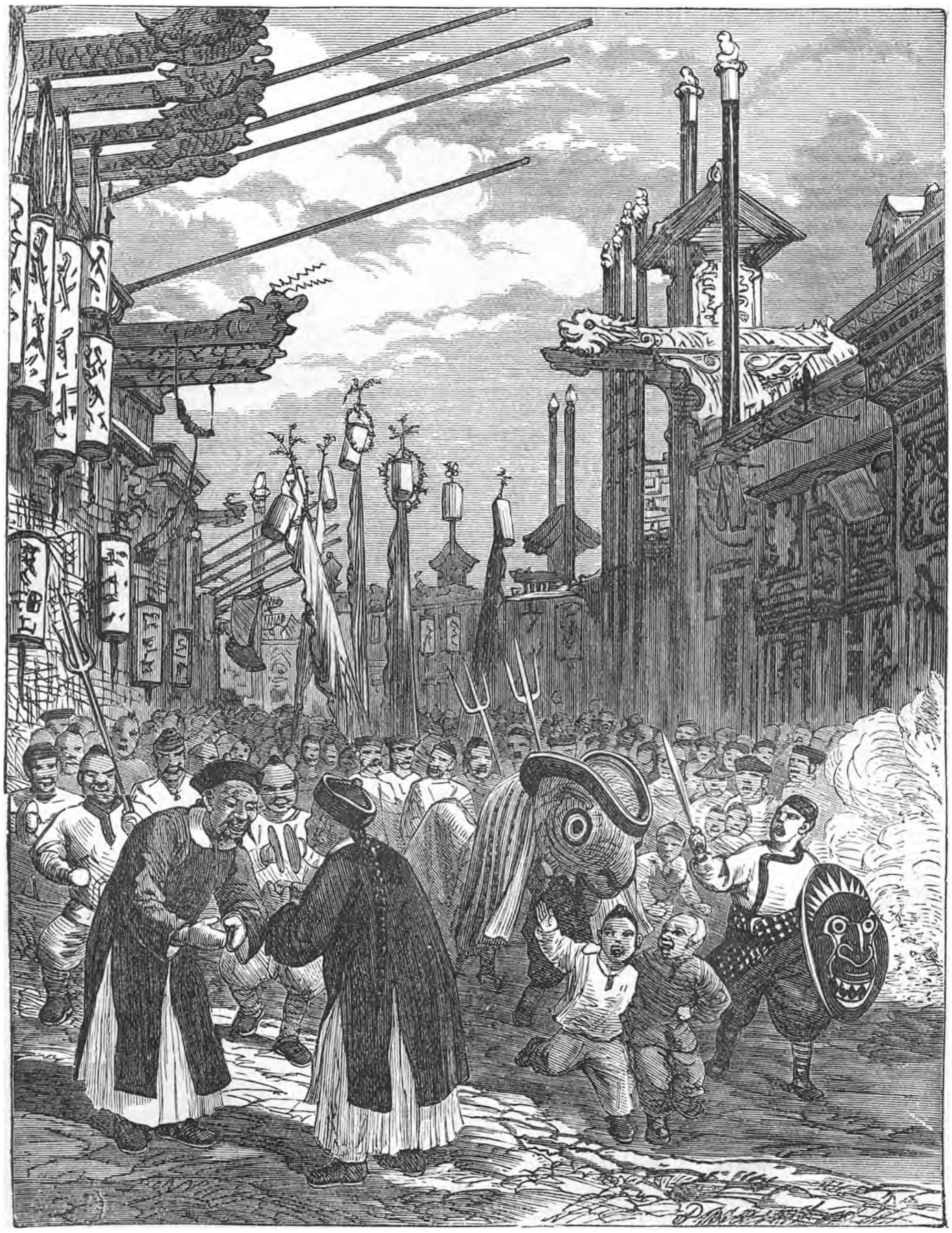

NIEUWJAARSFEEST.

dame nog trippelen kan op haar voetjes, dan doet zij het, anders laat zij zich door een slavin op den rug dragen. Als die tuinen over het water te bereiken zijn, heerscht op de kanalen een druk verkeer, om de feestvierenden te brengen naar de plaats hunner bestemming. De weersgesteldheid wordt op die eerste dagen des jaars met opmerkzaamheid nagegaan, want hierin ziet men aanwijzingen omtrent de toekomst van het jaar, omtrent goeden of slechten oogst. Wij behoeven hiervan niet zoo verwonderd op te hooren, daar ook in den boezem van ons volk dergelijke meeningen heerschen, die in de volksweerspreuken worden uitgedrukt. Wij herinneren slechts aan de uitdrukking:

„Lichtmis helder en klaar, geeft een goed bijenjaar,
Lichtmis donker, maakt de boeren jonker."

en dergelijke bestaan er meer in onze volkstaal.

Eigenaardig is nog de plechtigheid van het „inhalen der lente". Dit geschiedt op den dag, die de opening der lente voorafgaat (5 Februari). Op dien dag ging de keizer vroeger aan het hoofd van zijn hertogen, edelen, rijksgrooten, enz. de lente inhalen en bij die gelegenheid was ieder blauw gekleed, een navolging van den blauwen lentehemel. Nog tegenwoordig wordt die plechtigheid gevierd, doordien in de steden optochten van de woning van een magistraat uit naar het oosten buiten de stad plaats hebben, waarbij eenige mannen volgen met een bontgekleurden os of buffel op de schouders, uit klei of papier vervaardigd. Deze heet het „lenterund", en is het zinnebeeld van den landbouw, die wederom met de nieuwe lente aan zal vangen, alsmede van de kleuren, waarin de ontluikende natuur zich tooien zal. De lentebuffel wordt buiten verbrand onder verschillende ceremoniën, en bij zijn thuiskomst trekt ieder het voorjaarskleed aan, in navolging der natuur.

Dit feest herinnert in vele opzichten aan de oud-Germaansche lentefeesten.

Op den eersten vollemaansdag van het jaar vieren de Chineezen het feest *Siong-goan*, door Europeanen meestal *lantarenfeest* geheeten. Die dag is gewijd aan de vereering van den geest, die de hemelkracht bestuurt en op dezen dag heet geboren te zijn.

Het lantarenfeest is het lentefeest der Chineezen bij uitnemendheid, zooals het Paaschfeest dat is voor ons: een feestdag der vereering en verwelkoming van de overwinnende en levengevende lentezon. Dit feest wordt gevierd door de symbolische voorstelling dier overwinning van het licht, nl. door het ontsteken van vele lantaarns en kaarsen. Het uitstallen en verkoopen van papieren lantarens vangt gewoonlijk reeds aan in de laatste week van het jaar en duurt voort tot den feestdag. De lampions worden vervaardigd in allerlei vormen, als paarden, kippen, visschen, geiten, enz. en in allerlei grillige kleuren. Te midden van de veelkleurige doeken, die ter eere van den hemel over de straten gespannen zijn, maken die bonte, veelkleurige en veelvormige lantarens voor de huizen een betooverend effect. Ook zijn vele woningen van binnen fraai versierd, en alles te zamen maakt het lantaarnfeest tot een der schoonste feesten van het geheele jaar.

De Chineezen hebben ook nog hun *voorjaarsvuren*, die zij op den Lantarendag, *hun* lentefeest, ontsteken. Den dag te voren ziet men kleine groepjes van mannen uit de geringe volksklasse door de straten gaan, om brandstoffen te verzamelen, en ieder geeft, wat hij missen kan: hout, oude gereedschappen, meubelen, manden, enz. wat namelijk maar eenigszins brandbaar is. Dat verzamelde wordt op een plein, meestal vóór een tempel, op een hoop geworpen en des avonds in brand gestoken.

Velen onzer lezers zullen hierbij herinnerd worden aan de Paaschvuren, eveneens lentevuren, in de oostelijke streken van Nederland, die nog op den huidigen dag op dezelfde wijze worden bijeengebracht, en op den eersten of tweeden Paaschdag op een weide of een stuk bouwland buiten het dorp worden ontstoken.

Op den avond van den vijftienden dag nu wordt in China, als de maan in al haar glorie aan den hemel staat, onder oorverdoovend geraas van bekkens en gongs de brandstapels ontstoken en vangt een tooneel aan, dat bijna onbeschrijfelijk is. Lieden van het laagste gehalte, blootsvoets en blootshoofds, ja, dikwijls naakt tot aan den gordel, woelen, krioelen en dansen dooreen in het fantastische licht van

den vuurstapel. Als de brandstapel een weinig is ineengestort, komt een priester der Taoïsten, neemt een tijgerbeeldje 1) in de armen en werpt zich blootsvoets of zelfs half naakt door de knetterende vlammen. Het volk juicht en schreeuwt, de gongs worden met hevigheid geslagen, de omstanders worden schier waanzinnig. Als om strijd worden nu de afgodsbeelden, die draagbaar zijn, uit den tempel gehaald en door het vuur gevoerd, drie, viermalen achtereen, terwijl de omstanders met toenemenden waanzin, naarmate de brandwonden pijnlijker worden, zich achter de dragers in de vlammen werpen. Eerst laat in den avond, als de geestdriftige razernij des volks iets begint te bekoelen en de brandstof ontbreekt, eindigt dit tooneel. De menigte trekt af en laat de heete asch over aan de vrouwen, die van alle kanten met tangen en vuurpotten toestroomen, om een stukje er van machtig te worden. Zorgzame huismoeders leggen die ook gaarne in den haard, opdat de huisdieren welig mogen tieren. Aldus beschrijft Prof. de Groot het lentefeest.

Die lentevuren zijn niets anders dan zinnebeeldige voorstellingen van de warmte en het vuur der voorjaarszon, die alles nieuw leven geeft, bloeien en groeien doet. Daarom worden die vuren bovenal voor het front van den tempel van den grooten God, beschermheer der productie, wiens macht en werking het meest op den voorgrond treden in de lente, ontstoken.

Gedurende de geheele eerste maand des jaars trekken van tijd tot tijd des nachts processies door de straten, die voorstellingen geven van momenten uit de geschiedenis der oudheid van China. De deelnemers aan deze optochten zijn theatraal gekleed, terwijl een afbeelding van een grooten draak vooruit gedragen wordt, in welks buik het hoofd en bovenste gedeelte van het lichaam des dragers steken. Tot den stoet behooren ook een groot aantal jongens, die veelkleurige lampions dragen aan lange stokken.

Naast deze plechtigheden komen allerlei kermisachtige vertooningen, voorstellingen, enz.: wilde dieren, varkens met zes pooten, vierpootige eenden, enz.; kramen, waar men thee, ooft enz. kan verkrijgen, vindt men op de pleinen, en ook wordt de gelegenheid tot hazardspelen geopend.

* * *

Wanneer wij hiermede van de bijzonderheden van het nieuwjaarsfeest afstappen, wil dit niet zeggen, dat wij alles hebben medegedeeld, wat hieromtrent te vermelden valt. De plaatsruimte noodzaakt ons echter, beperking in acht te nemen. Bij enkele der overige Chineesche feesten kunnen wij slechts even stilstaan.

Op den tweeden dag van de tweede maand wordt ter eere van de godin-Aarde als god des rijkdoms het feest gevierd. Dat de god-Aarde als god des rijkdoms beschouwd wordt, staat in verband met den landbouw, de bron van bestaan des volks. Vele kooplieden, die hun winkels op den avond vóór Nieuwjaar gesloten hebben, openen die eerst weder na het einde van dit feest, want de god des rijkdoms is een hoog vereerde en voor hen uit praktisch oogpunt belangrijke god. Het streven naar rijkdom beheerscht toch in China de geheele maatschappij, zoowel als in Amerika en elders. Daarom valt het niet te verwonderen, dat men in dit land met veel goden een god des rijkdoms vereert. In de oud-Chineesche steden zijn op de hoeken der meeste straten voor dezen god altaren opgericht, waar die god, in staatsiekleeren gehuld, met een gouden staf in de hand, is voorgesteld, en op de feestdagen te zijner eere met grillig beschilderde lampions, van zinspreuken voorzien, behangen wordt. Heerlijk geurende bloemen worden op de altaren gestrooid, en vleesch- en drankoffers worden den god gebracht.

Voor het groote „Tu-Ti"-altaar van elke stad wordt van een platform uit een houten kanon een lichte kogel in de hoogte geschoten. Het verzamelde volk gaat

1) De tijger, de koning der dieren bij de Chineezen, is altijd door hen beschouwd als de groote schrik van spoken en geesten. Vandaar waarschijnlijk, dat men zijn beeltenis in en aan den ingang van tempels pleegt te plaatsen, opdat hij den goden zou kunnen dienen als gerechtsdienaar en beul voor kwaadaardige demonen. Ook maakt men amuletten, waarop een menschelijk wezen van een woest voorkomen en rijdende op een tijger is afgebeeld, om kwaadaardige geesten van een jonggehuwde vrouw te verdrijven.

dien kogel met de oogen na, en de gelukkige, die hem opvangt, zal in het volgend jaar bijzonder begunstigd zijn.

* * *

Een der belangrijkste feesten van den Chineeschen kalender is het „Feest der Drakenbooten", door Europeanen het groote „Zomerfeest" genoemd, dat op den vijfden dag van de vijfde maand gevierd wordt. Evenwel moet men hierbij niet angstvallig aan dien dag denken, doch de Groot vermoedt op goede gronden, dat dit feest als een plechtigheid bij den langsten dag en van de plaats der zon in het zomer-solstitium gedacht moet worden. De Chineesche geschiedschrijvers schijnen den waren oorsprong van het feest vergeten te hebben, en daardoor worden er legenden aan verbonden, die geen grond van waarschijnlijkheid bezitten.

Dit feest wordt evenals de meeste feesten in de eerste plaats gevierd door offeranden binnenshuis aan de huisgoden, de voorouders en den god van den rijkdom. Daar verder de vijfde maand bij het volk wegens de hitte en de heete landwinden een kwade maand genoemd wordt, waarbij allerlei ziekten veroorzaakt worden, en men deze veelal aan kwade invloeden van geesten toeschrijft, laat het zich denken, dat die maand bijzonder rijk moet zijn aan bezweringsmiddelen en amuletten. Tot het weren der booze invloeden van de huizen worden in den vroegen morgen van het Zomerfeest deuren en vensters van het huis met groen en kalmoes, Artemisia of bijvoet en een bosje look met wortels en bladen versierd. Sommige vrouwen vlechten van Artemisia, of ook wel van zijde, kleine tijgertjes en steken die in de haren bij wijze van amulet. Hierbij moeten wij de aandacht er op vestigen, dat ook in Europa aan bepaalde planten een soortgelijke kracht wordt toegekend op enkele dagen des jaars: wij hebben alleen te denken aan de St. Janskruiden, aan gewijde palmtakken, enz.

Doch het feestelijke karakter wordt aan dit midzomerfeest in China gegeven door het roeien met drakenbooten: dat zijn booten, op welker boeg in de gedaante van een kop met opengesperde kaken en groote, kegelvormige tanden, die veel gelijkt op een krokodil, een drakenkop is voorgesteld, terwijl de achtersteven in een naar boven kronkelenden staart eindigt, en waarnaar het feest den naam „Drakenbootenfeest" ontving. Als de offeranden binnenshuis zijn volbracht, stroomt alles naar buiten, om aan de rivier of het strand het roeien met de drakenbooten te zien. 't Is dan met recht een waterfeest, dat een schilderachtige vertooning maakt.

Ook bootwedstrijden zijn op dit feest in het bijzonder algemeen. De bewoners van Peking, waar slechts een kleine rivier bestaat, hebben op dien dag harddraverijen, kameelwedstrijden; in Mongolië viert men het populaire feest gewoonlijk door tooneelvoorstellingen.

Op denzelfden dag van het Drakenbootfeest wordt ook het „feest van den middelsten hemel" gevierd. Dien dag worden koeken gebakken, die geneeskrachtige eigenschappen moeten bezitten, en ook als geschenken worden gezonden.

Hierbij mogen wij een enkel woord voegen over de beteekenis van den *Draak* in China. In de mythologie van vele volken speelt de draak als monster een zekere rol en is hij veelal de verpersoonlijking van het kwaad. In het verre oosten echter is de draak het zinnebeeld van regen, vruchtbaarheid, leven en zelfs van de keizerlijke waardigheid, van uitgebreide hulde en vereering. Den „Zoon des Hemels" van aangezicht tot aangezicht zien, heet „het gelaat van den draak aanschouwen," zijn troon noemt men „Drakenzetel", zijn baard „Drakenbaard", de vlag van het Rijk vertoont een zwarten draak op een gelen achtergrond.

Men mag echter den Chineeschen Draak niet verwarren met dien der Christelijke landen. Bij deze is de draak de voorstelling van vernietiging, bij de Chineezen van schepping en vruchtbaarheid, die door den regen ontstaat. Het feit nu, dat de draak of krokodil, de reusachtige vorst der stroomen en rivieren, zich bij voorkeur in het water ophoudt en oudtijds gedurende de in China zoo droge wintermaanden zich aldaar verschool in de moerassen, werd, volgens de Groot, waarschijnlijk de aanleiding tot zijn verheffing als zinnebeeld van het vochtige element. Doch was het wintergetijde voorbij en waren de eerste regens gevallen, dan kwam hij uit zijn winterslaap

te voorschijn en kondigde aldus, met de nieuwe lentezon, ook de verkwikkende voorjaarsregens aan. Aldus werd de draak de regenaanbrenger.

Dat de draak als God van het water werd voorgesteld in China, waar de landbouw zooveel belang heeft bij den regen, is alleszins begrijpelijk. Allerwegen staan dan ook tempels, hem ter eere; ja, zelfs behoort hij tot die godheden, wier dienst van hooger hand werd voorgeschreven, zoodat hij bij droogte aangeroepen en bij zware regens bezworen wordt door ongeveer iedereen, van den keizer tot den geringsten burger. En het is ten zeerste begrijpelijk, dat men afbeeldsels van den draak vervaardigde, om die als drakenbooten bij het midzomerfeest op het water te doen drijven.

* * *

Nog iets over enkele feesten.

De zomer nadert zijn einde en met de zevende maand vangt het herfstgetijde aan, het begin van het afsterven der natuur, nu alles geel en grijs wordt. Het is verklaarbaar, dat een natuurvolk dien tijd verkoos, om hen te herdenken, die waren voorgegaan naar het andere leven; zoo ook beveelt het „Boek der Ceremoniën", de grijze Code van het burgerlijk leven der Chineezen: In de eerste maand van den herfst offert men aan de deur en draagt men longen aan de goden op. De landlieden leveren koren en de keizer offert dit aan de jongst-afgestorvenen in den voorvaderlijken tempel.

Wanneer men nog op den huidigen dag in de zevende maand des jaars in China alom Buddhistische missen ziet opdragen ten behoeve van de dooden, en al de bewoners van het Rijk van het Midden als één man in de weer ziet, om de overleden voorouders met offerfeesten te gedenken, dan ligt de gevolgtrekking voor de hand, dat die plechtigheden, ofschoon zij thans volgens Buddhistische ritualen plaats hebben, eens werden opgetrokken op grondslagen, eeuwen en eeuwen vóór de invoering der uitheemsche leer gelegd, zegt de Groot.

Het feest, dat wij hier bedoelen, bestaat in de offerplechtigheden voor de dooden, eenigszins overeenkomend met „Allerzielen" der Katholieken, wat het doel betreft.

De Chineezen geloofden aan het voortbestaan van de ziel na den dood, doch vaste denkbeelden omtrent den toestand na den dood hadden Confucius en Mencius hun niet gegeven. Daardoor hadden zij geen begrippen van „hel" en „hemel"; deze werden eerst aangebracht in China door het Buddhisme, dat zijn begrip van hel weer aan de Brahmanen ontleend had. De Buddhistische hellestraffen zijn echter niet eeuwig en doen meer aan een loutering, aan een vagevuur denken, waaruit de ziel verlost kan worden.

Het geloof aan het voortbestaan der zielen en aan het lijden, dat de ziel aan gene zijde des grafs kan doorstaan, gaf aanleiding, dat de levenden de zielen der afgestorvenen herdachten en hun toestanden trachtten te verbeteren. En tot dit doel grijpen in de zevende maand offerplechtigheden ten behoeve van de schimmen plaats. Dan wordt de hel voor hen geopend, en stroomen de zielen naar buiten, om zich een maand lang aan de alom uitgestalde eetwaren te goed te doen, terwijl op den grooten offerdag Buddhistische priesters, door het aanroepen van alle mogelijke Buddha's, de zielen trachten te verlossen van de hongerige kwelduivels, die hen pijnigen.

Op dien dag wordt de offertafel binnenshuis aan de straatdeur gereed gemaakt, met spijzen en dranken overdekt, en als de priesters in ambtsgewaad, vergezeld van muzikanten, vaandel- en lantaarndragers in optocht op hun weg naar de buurttempels voorbijkomen, verrichten zij hiervoor hun ceremoniën. Wanneer de priesters zich verwijderd hebben, verbranden de bewoners papieren afbeeldingen van geld en kleederen. Dit moeten offergaven beteekenen voor de zielen van bedelaars, die gedurende de verloopen twaalf maanden zonder vrienden zijn gestorven. Men moet dit niet als een bijzondere uiting van liefde voor den naaste beschouwen; de Chineezen brengen die offers enkel, om de geesten der doode armen gunstig te stemmen, daar die anders het land doortrekken en allerlei ongelukken veroorzaken. De groote hoeveelheden papieren afbeeldingen, die verbrand worden, verlichten de straten alom met hun rossen gloed.

Het brandpunt van de plechtigheden, waaraan de zevende maand gewijd is, ligt echter in den parochietempel, waar op den grooten dag de buurtbewoners een gemeenschappelijke offerande aan het heir van verlaten afgestorvenen brengen. De

kosten daarvan worden door inschrijvingen gedekt. Een groote houten steiger, wel iets gelijkende op een reusachtige vierkante tafel van aanmerkelijke lengte, „stellage voor de verlatenen" geheeten, wordt opgeslagen voor het plein, en naarmate de avond meer en meer daalt, opgevuld met offerspijzen van allerlei aard. Vlaggen, wimpels, fakkels en lantaarns versieren het gevaarte. Pyramidale stapels, bestaande uit keur van lekkernijen en eetwaren, zijn bovenop en rondom het getimmerte geplaatst, doch nog grooter zijn de pyramiden, uit zakken van ongekookte rijst opgebouwd. Al die stapels worden zoo prachtig mogelijk versierd met bloemen en klatergoud.

In den loop van den middag vangt reeds de drukte bij den tempel aan. Een papieren pop wordt in het midden van de offerspijzen boven op het getimmerte geplaatst, en de hoofdlieden van den tempel openen het feest door neer te knielen en het hoofd

DE TEMPEL DER VIJFHONDERD GODEN TE KANTON.

eenige malen tegen den grond te slaan. Dit dient, om den afgod, dien de pop zal voorstellen, eerbied te betuigen, maar tevens, om hem uit te noodigen, de hongerige geesten te bedwingen. Die afgod speelt bij dit feest een groote rol. Hij is het, die de schimmen in de gelegenheid stelt, de hel te verlaten, en hen buitendien nog tot den maaltijd samenroept, zorg dragend, dat ieder zijn behoorlijk deel ontvangt.

Bij die plechtigheid vindt men ook nog verder een groot aantal papieren namaaksels van voorwerpen van allerlei aard, die den schimmen van nut kunnen zijn en die later verbrand worden. Terwijl nu in het verloop van den avond tot amusement zoowel van goden als van schimmen en menschen treur- en blijspelen in de nabijheid van den tempel worden opgevoerd, begeven vrome lieden zich naar den schitterend met lantaarns en kaarsen verlichten tempel, om wierook te offeren en voor de zielen

der afgestorvenen te knielen. Men begint echter met wierook te branden en zich in het stof te werpen voor den afgod, aan wien de tempel gewijd is.

Zoodra de priesters op het feestterrein zijn aangekomen, ontsteken zij wierook op het altaar van den tempelgod en voor Jama en zijn trawanten. Vervolgens trekken zij met afgemeten tred naar een tribune, tegenover de groote offerstellage, waar zij plaats nemen om een tafel, waarop kandelaars, kaarsen, wierook enz. zijn klaargezet. Terwijl nu de muziek zich met slechts enkele tusschenpoozen van rust bijna onophoudelijk doet hooren, prevelen of zingen de priesters hun wonderdoende „Tantra's" of tooverformulieren, die ten doel hebben, de offerspijzen en papieren voorwerpen tot het oneindige te vermeerderen. Zij zeggen hun gebeden op, tot bespoediging van de verlossing der zielen; zij prevelen op zangerigen toon litanieën tot verbidding van het geheele leger van Buddha's en richten zich in de eerste plaats tot de patrones van Buddha Sakyamoeni's kerk op aarde, Kwan Jin, wier hoofdbeginsel steeds is geweest, de zielen uit de hel te verlossen. Nog een lange reeks van gebeden volgt, en als de priester eenige geldstukken opneemt, welke tot in het oneindige vermeerderd zouden zijn, en die onder de schimmen werpt, hoewel enkele bedelaars ze opvangen, stijgt er een jubelkreet op.

Vervolgens worden de papieren voorwerpen in brand gestoken, de omstanders vallen de offerspijzen aan, waarvan ieder een ruim deel tracht te bekomen, en spoedig daarna is het feest geëindigd.

In dien tijd valt ook het feest van het Zevengesternte, dat de Chineezen voor een godin houden. De zeven sterren van den Grooten Beer zijn beschermgoden van het borduurwerk, en worden derhalve door dames, vooral door ongehuwde, aangebeden, die geborduurde zijden kleederen en schoenen aanbieden. Deze offergaven worden des avonds, als het feest gevierd wordt, in een schitterend verlichte kamer op een tafel tentoongesteld. Zangers en zangeressen, en ook de priesters, heffen dien avond lofzangen op het Zevengesternte aan, en verschillende ceremoniën hebben hierbij nog plaats.

* * *

Als de zomer voorbij is en de producten der velden zijn binnengehaald, wordt de liefdevolle Aardgodin met een offer van dankbaarheid herdacht, en het volk geeft zich over aan ontspanning en vermaak. Weer wordt aangevangen met het aanrichten der offertafels binnenshuis, waarop vleeschspijzen, koekjes, suikergoed en wijn voor den tabernakel van den God van het Land of van den Rijkdom worden klaargezet, die voor zoo ontelbaar vele gezinnen de huisgod is. Tooneelvoorstellingen behooren verder tot de vermakelijkheden van den dag.

Sedert overoude tijden werd in het midden van den herfst ook een feestdag aan de Maan gewijd. Jaarlijks werd een groote offerande aan de Zon gebracht, in het midden van de lente en wel in het oosten bij het aanbreken van den dag. Doch aan de Maan, die in het westen herboren wordt (na nieuwe maan wordt de maan des avonds aan den westelijken hemel het eerst zichtbaar) werd bijgevolg de westelijke hemelstreek gewijd, tegenover het oosten, en ook in het tegengestelde jaargetijde. Daardoor valt het Maanfeest in den herfst, thans op den vijftienden dag van de achtste maand, als de Maan vol is en in haar volle glorie den geheelen nacht aan den hemel schijnt. In den laten avond, ja, niet zelden eerst tegen middernacht, begeven de vrouwen en kinderen zich naar de tafel, die, met allerhande offerwaren, maar voornamelijk met vruchten van het herfstseizoen, suikerriet en andere grondproducten beladen, in de deur is klaargezet. Zij branden er wierook, offerpapier en kaarsen, knielen neer op den grond en ontsteken klappers tot besluit, alles ter eere van de Maangodin, die als vertegenwoordigster van het vrouwelijk beginsel in de natuur voornamelijk op de hulde der vrouwen aanspraak maakt. De Maan toch is de koningin des hemels, waarvan haar echtgenoot, de Zon, koning is, en daarom treedt zij niet alleen op als het zinnebeeld der Keizerin, maar van de vrouw in het algemeen. En nadat het denkbeeld der bevruchting van de Maan door haar echtgenoot, de Zonnegod, was vastgesteld in de mythologie des volks, kon het wel niet anders, of de Maan moest de patrones der vrouwelijke sekse worden en het zinnebeeld des huwelijks. Daarom vereeren te Emoy vooral de meisjes de Maan, terwijl

de mannen zich weinig inlaten met haar dienst; daarom treedt dit hemellicht op als de patrones van het huwelijksleven, nl. dat der vrouw.

Het Maanfeest heeft des nachts plaats en de Maan wordt op de huisdaken en in de zalen der voorvaderen vereerd; op altaren worden haar offers gebracht, terwijl op gongs, trommels en andere instrumenten muziek wordt gemaakt, en de aanbidders zich op den grond werpen, zoodat het voorhoofd de aarde raakt. Van de gevels der

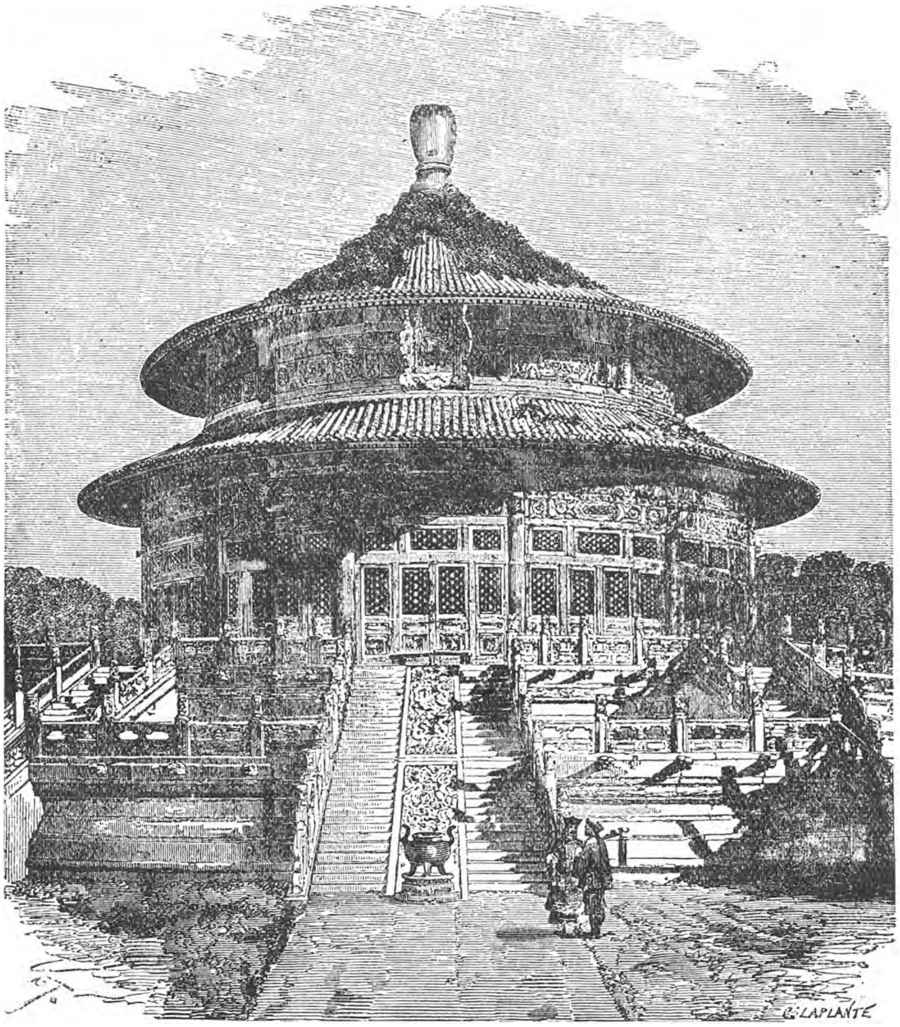

DE HEMELTEMPEL TE PEKING.

huizen hangen aan lange stokken lantarens en vlaggen met allerlei opschriften, en die lantarens branden bijna den geheelen nacht. Vooral de schepen op de rivieren worden hierbij prachtig versierd. Ook bij dit feest, evenals bij de meeste, wordt goed gegeten en gedronken.

Elke zonsverduistering geeft aanleiding tot aanbidding der zon door de Chineezen. Vijf maanden vóór de verduistering wordt op bevel des keizers van ambtswege aan de bestuurders der provinciën, steden en dorpen bekend gemaakt, dat de groote

gebeurtenis te wachten is, met het schriftelijk verzoek „de zon te redden". Die redding bestaat hierin, dat op den dag der verduistering alle mandarijnen der stad in zwarte kleeding in het ambtsgebouw van den hoogsten ambtenaar bijeenkomen, en voor een op de plaats geïmproviseerd altaar plaats nemen, waar de hoogste beambte wierook brandt. Daarna geeft hij drie trommelslagen, waarop alle aanwezigen neervallen en met het voorhoofd de aarde aanraken. Een aantal lagere ambtenaren slaat gedurende de geheele verduistering de trommels, tamtams enz. om de hemelsche honden te verschrikken en hen daardoor te verhinderen, de zon te verslinden. Te midden van dit alles zingen de priesters voor het altaar gelegenheidsliederen. Ook op de daken der particuliere huizen maken de bewoners een helsch lawaai, om het onheil af te wenden. Bij de maansverduisteringen geschiedt ongeveer hetzelfde.

In geheel China vindt men slechts één zonnetempel, en wel in Peking. Het is een kringvormig gebouw, met een koepel overwelfd, en dient den keizer bij het zonnefeest tot plaats der aanbidding.

Behalve zon- en maanfeesten worden ook nog feesten ter eere van den vuurgod „Wa-Kwon" gevierd. De hoofdstraten der Zuid-Chineesche steden worden dan met kroonluchters verlicht, en in zijden kleederen gehulde wasfiguren worden rondgedragen in processie. De figuren zijn in groepen samengesteld en vormen voorstellingen uit de Chineesche geschiedenis.

De Chineezen hebben ook vastendagen. De belangrijkste zijn die der zestiende van de vijfde en van de achtste maand, het „samentreffen van hemel en aarde" genoemd. Aan de hoeken der straten wordt met roode plakkaten de nadering dier dagen aangekondigd. Ook op de eerste negen dagen van de negende maand wordt gevast en wel ter eere van de goden, die het „negengesternte" bewonen. Het vrij laten van gevangen vogels en visschen op deze dagen geldt als een den goden welgevallig werk.

Het aantal familiefeesten is, behalve die bij de geboorte van een kind, waarover wij reeds gesproken hebben, niet talrijk. Het belangrijkste feest is het geboortefeest van het familiehoofd; dan worden door de kinderen feestmaaltijden voor hun ouders aangericht.

HOOFDSTUK XXIX.

VERDERE BIJZONDERHEDEN OVER DE CHINEEZEN EN HUN LEVENSWIJZE.

Wij zullen nog enkele bijzonderheden uit het leven der Chineezen de revue doen passeeren. In de beschouwing van de gewoonten der Chineezen moeten wij ons zeer beperken, omdat de eigenaardigheden, welke hun maatschappij kenmerken, boekdeelen kunnen vullen. Daarom mogen wij niet meer dan enkele grepen doen, teneinde de ons gestelde grenzen niet te veel te overschrijden.

Zoo komen wij bij de uitspanningen en genietingen der Chineezen. Gedeeltelijk kunnen hun religieuse feesten ook hiertoe gerekend worden. Doch behalve deze hebben zij ook genoegens, welke met die van West-Europa overeenkomen, echter geschoeid op Chineesche leest.

Op het gebied der muziek levert Oost-Azië naar onze opvatting niet veel verheffends. De Chineesche muziek bestaat uit een vermenging van schel klinkende tonen zonder veel afwisseling, voortgebracht door een groote menigte blaas- en snaar-instrumenten. De schelpenhoorn, die ook tot uitrusting der Buddhistische bedelmonniken dient, en de gong of gonggong, twee klankbekkens, waarop met een groote houten klepel wordt geslagen, ontbreken daarbij gewoonlijk niet.

Van de uitspanningen, die de Chineezen kunnen genieten, noemen wij in de eerste plaats het tooneelspel. De Chineezen houden evenzeer van het tooneelspel als de bewoners van West-Europa. Hun dramatische voorstellingen zijn dikwijls met religieuse oefeningen vereenigd, en dit gaat zelfs zoover, dat voor de belangrijkste tempels vaste theaters staan, waarin op feestdagen gespeeld wordt. In elke groote stad vindt men onderscheidene tooneelgezelschappen. Hoewel de tooneelspelers er veel toe bijdragen, om het volk aangenaam bezig te houden, staan zij toch niet in hoog aanzien, of liever, nemen zij een lagen rang in. Kinderen van tooneelspelers mogen niet aan de wetenschappelijke examens deelnemen, evenmin als die van gevangenbewaarders, beulen en prostituées. De eerst- en laatstgenoemde klassen hebben, volgens de Chineezen, geen eergevoel; zulke menschen mogen later niet over hun medemenschen regeeren. Het is waar, dat in China bijna uitsluitend vrouwen met een slechten levenswandel zich aan de tooneelspeelkunst wijden.

In China is schier alles anders dan bij ons. Goede tooneelspelers worden in China niet met kransen en bloemen, maar met geschenken in geld, en eten, bijv. varkensvleesch enz. beloond, welke door een bediende op het tooneel gebracht worden, zonder hierbij te denken aan verstoring der illusie. Heeft een kunstenaar een dergelijk bewijs van achting en waardeering der kunst in varkenskarbonaden of iets dergelijks ontvangen, dan verschijnt hij weder op het tooneel, om in een godenkleeding te bedanken.

De meest geliefde tooneelstukken zijn die, welke aan de geschiedenis zijn ontleend. De dramatische auteurs in China streven er naar, het publiek tot aanhankelijkheid aan den troon en tot eerbied voor de ouders op te wekken. De opvoeringen gaan vergezeld van muziek; het orkest heeft zijn plaats op den achtergrond van het tooneel. Een scherm is op het Chineesche tooneel onbekend, zoodat de verwisseling van tooneel plaats heeft voor de oogen van het publiek.

De tooneelstukken in China zijn buitengewoon lang en duren niet zelden drie dagen. Op de tooneelen van particulieren worden natuurlijk korter stukken opgevoerd. Verder zijn marionettenspellen zeer geliefd. Deze spelen gewoonlijk vóór de tempels der godinnen, om deze te vereeren. Tot de toeschouwers behooren meest dames, doch niet uitsluitend. In de huizen der rijkeren worden dergelijke poppenspelen uitgevoerd tot ontwikkeling der vrouwelijké huisgenooten.

De muzikale ontwikkeling in China staat op zoo lagen trap, dat men bijna kan zeggen, dat er geen eigenlijke concerten gegeven worden. Toch hebben op enkele godsdienstige feestdagen muziekuitvoeringen ter eere der goden plaats. Van gezang houden de Chineezen veel; zij korten daarmede des avonds den tijd. Zangeressen gaan des avonds door de straten, geleid door oude vrouwen, om tegen eenige geldelijke vergoeding hun liederen ten beste te geven.

Van vuurwerk houden de Chineezen zeer, vooral van vlammende randjes, brandende manen en fonkelende sterren. Het aantal goochelaars, buiksprekers en dergelijke kunstenaars is zeer groot in China. Dobbelspel is buitengewoon geliefd, hazardspelen sleepen de Chineezen mede. Overal vindt men speelholen, die van den vroegen morgen tot den laten avond met spelers zijn gevuld, en waar niet zelden alles ten offer wordt gebracht. Wel wordt ook in China het hazardspel door de wet verboden, maar de omkoopbare overheid duldt het overal, waar zij een aandeel in de winsten ontvangt; zelfs gaan de ambtenaren soms zoo ver, dat zij een kamer in een regeeringsgebouw daarvoor afstaan. Meestal vindt men de speelholen evenwel in de achterstraten.

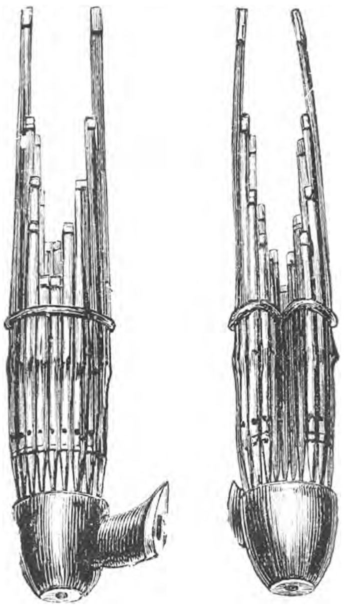

CHINEESCH MOND-ORGEL.

Een eigenaardige zomersport in China zijn de krekelgevechten. De toeschouwers gaan weddenschappen aan ten opzichte der overwinning. In den winter heeft men kwartelgevechten en in vele streken ook enkele hanengevechten. Ook sommige andere vogelsoorten worden tot vechten opgeleid.

Voor de jacht op vossen, hazen, vogels, enz., betoonen de Chineezen weinig liefhebberij. In het noorden des lands is het vogelschieten nog zeer geliefd in enkele kringen.

De lichaamsoefeningen worden door de Chineezen bijna geheel verwaarloosd. Dat bootwedstrijden soms plaats hebben, zeiden wij reeds.

* * *

Wij moeten thans stilstaan bij een gewoonte, die in China dezelfde, zoo niet nog sterker nadeelige gevolgen heeft dan het misbruik van alkoholische dranken in West-Europa. Hiermede bedoelen wij het opiumgebruik. Zij, die hieraan verslaafd zijn, gaan lichamelijk en geestelijk te gronde en het mag voor de goede bedoeling der Chineesche regeering pleiten, toen zij in 1839 den invoer van dit heulsap verbood, wat evenwel geen gevolgen had.

De pijp, die dient om opium te rooken, heeft hoegenaamd niets van onze tabakspijpen. De steel is ongeveer zoo lang als een gewone kantoor-liniaal en heeft bij een van de uiteinden een gat, waarin de steel van den kop gestoken wordt. De kop zelf is zoo groot als een pippeling en nagenoeg van dezelfde gedaante; bovenaan, in het midden, bevindt zich de kleine opening, waarin het opium geplaatst wordt. Deze pijpen worden van verschillende stoffen vervaardigd; sommige zijn van bamboe en hout, terwijl bij andere de koppen van het fijnste porselein en de stelen rijk geëmailleerd zijn.

De wijze, waarop zij gebruikt wordt, is de volgende. De rooker heeft zich een

legerstede gereed gemaakt met een kleine lamp en zijn gewonen voorraad bereid opium. Hij legt zijn hoofd op het kussen, brengt met een lang instrumentje, dat veel van een naald heeft, boven de opening van den bol een stukje opium, ongeveer zoo groot als een mosterdzaadje, houdt het in de vlam van de lamp en haalt met een lange en gestadige inademing het geheele stukje opium in den toestand van damp in de longen. De rook wordt gedurende eenige weinige minuten ingehouden en daarna uitgedreven. De meeste opium-rookers zijn tevreden met één pijp, maar zij, die er aan verslaafd zijn, nemen er somtijds twaalf achtereen, voordat zij geheel onder den invloed van het opium zijn. Als de rooker het laatste stukje opium heeft opgerookt, ontvalt de pijp aan zijn hand en wordt hij overgebracht in dat rijk der droomen, waarvoor hij alles verkwanseld heeft, wat het leven kostbaars aanbiedt.

OPIUMPIJP.

Ook van het rooken van tabak houdt de Chinees veel. De pijp, zooals die gewoonlijk door hem gebruikt wordt, heeft een zeer kleinen bol van koper, aan het eind van een dunnen steel, zoo lang als een teekenpotlood. De bol is nauwelijks groot genoeg, om een jongens marmeren knikker te kunnen bevatten, en van bijna denzelfden vorm als de Japansche pijp.

Een pijp, die vooral bij de vrouwen zeer in de mode is, vormt een soort waterpijp, waarvan de vorm uit de bijgaande afbeelding het best zal begrepen worden. De pijp is van koper en kan rechtop staan, zooals op de teekening te zien is. Het grootere gedeelte van onderen is met water gevuld, waardoor de rook heengaat als in een hoekah. Het kleine koperen buisje, dat voor bol moet dienen, kan er geheel uitgehaald worden, om opnieuw geladen te worden; in de meeste gevallen behooren bij elke pijp verscheidene bollen, die, naarmate zij noodig zijn, achtereenvolgens gebruikt kunnen worden. Slechts drie halen worden in één keer genomen en inderdaad is de hoeveelheid tabak zóó klein, dat meer onmogelijk zou zijn. De tabak voor deze pijp wordt op een bijzondere manier toebereid en met een zeer kleine hoeveelheid rattenkruid vermengd.

WATERPIJP.

* * *

China is het land van etikette en ceremoniën. Hierdoor wordt het ons begrijpelijk, dat men in China zelfs een minister van ceremoniën heeft, die alles, wat hiermede in verband staat, regelt. Die ceremoniën en vormen zijn zeer ingewikkeld, en alleen de Chinees, tot wiens opvoeding de kennis der etikette behoort, kan hieraan voldoen.

De uitingen der etikette zijn weer geheel Chineesch, en vol overdrijving. Een mandarijn zou men moeten aanspreken als: „Eerwaardige, oude vader, ik, die gelijk aan een worm ben, heb mijn ellendige modderhut verlaten, om u in uw luisterrijk paleis te bezoeken,” enz. Die overdrijving heerscht er in alles. Een molshoop een berg te hooren noemen is niets bijzonders. De keizer heet „Zoon van den hemel”, of „heerscher van tienduizend jaren”. De gewone groet op straat

is: „Ik feliciteer u, dat gij rijkdommen verworven hebt". Bij gelukwenschen op nieuwjaar hoort men elkander toevoegen: „tien duizend jaren en een gelukkig leven", of „tienduizend ponden glinsterend goud", of „ontelbare zonen". Over zichzelf spreken zij tegen anderen nederig; zij noemen zich: „de arme", „de ellendige", enz. Tegenover de goden noemt de Chinees zich „de schuldige".

In China heeft men nog een adelstand, met de titels: *Kung* (ongeveer als Hertog), *Hau* (markies), *Paak* (graaf), *Tzé* (baron), *Nan* (ridder). Deze vijf titels zullen de vijf elementen vertegenwoordigen, waaruit volgens de meening der Chineezen de natuur is samengesteld: water, vuur, hout, metaal en aarde. De tot dezen adelstand behoorenden waren eens prinsen en leenmannen, doch deze voorrechten bestaan niet meer. Een adellijke zonder ambt heeft geen voorrechten meer. De beambten-aristocratie in China is echter krachtig ontwikkeld, doch wij zeiden reeds, dat ieder daartoe kan stijgen na het afleggen van de noodige examens.

Die beambten zijn in klassen verdeeld, de burgerlijke en militaire, elk in negen klassen. De nadering tot die verschillende ambtenaren is aan een buitengewoon lastige etikette onderworpen, evenzeer als de aanraking der beambten onderling. Zelfs aan de gewone bezoeken der Chineezen bij elkander zijn allerlei vormen verbonden.

De Chineezen bezitten uitvoerige en omvangrijke weelde-wetten, die den bouw der huizen, de tafelgenoegens, kleeding, inrichting der woningen, enz. betreffen. Die wetten worden echter geenszins in de praktijk volledig toegepast. De schuld hiervan ligt niet alleen in de bedorvenheid van het ambtenaren-stelsel, doch ook in de omstandigheid, dat niet altijd de wet in staat is, de zeden des volks te beheerschen.

Omtrent den bouw der huizen bestaan voorschriften, die bepalingen inhouden omtrent de grootte der kamers, het aantal vertrekken, van de open hallen, van de inrichting der toegangsdeur, enz., verschillend voor de onderscheidene klassen der maatschappij. Ook ten opzichte van de kleeding is alles in bijzonderheden voorgeschreven voor alle standen, klassen, rangen, enz., om aan de kleeding den rang te kunnen kennen. De ambtsteekens zijn uit den aard der zaak eveneens voorgeschreven; zelfs de wandelstokken maken een punt van wetgeving uit.

* * *

Ten slotte nog iets over het eten en het gebruik der „eetstokjes" van de Chineezen, die algemeen bekend zijn.

Het voedsel der Chineezen is zeer veelvuldig; de eenvoudige man eet bijna alles, wat eetbaar is. Streng geloovige Buddhisten evenwel houden het eten van vleesch voor zonde, bovenal het eten van rundvleesch ondankbaar ten opzichte van de diensten, welke de buffels aan den landbouw bewijzen. Boonenkaas en vermicelli uit tarwemeel zijn een bijzondere lekkernij. Het gebruik van thee is buitengewoon; de arme man vergenoegt zich echter met aftrek der in 't wild groeiende bladeren van Artemisia- en Ribes-soorten, of zelfs met warm water alleen. In de soms uit milddadigheid gebouwde herbergen aan den weg wordt gratis thee geschonken.

Afwijkend van de gewoonten in het Oosten, geniet de Chinees zijn maaltijd zittend op een stoel. In plaats van een vork gebruikt hij daarbij eetstokjes; hiermede weet hij uit de soep de balletjes zeer handig op te visschen. Uit rijst en gierst bereidt men een soort van brandewijn, die warm, in kleine kopjes toegediend, de plaats van wijn vervangt. Drankzucht is geen ondeugd der Chineezen, doch het rooken van opium is algemeen bij alle klassen, ondanks de verbodsbepalingen der regeering. Tabak rooken en snuiven zijn algemeen verbreid.

De eetstokjes bestaan uit twee kleine stokjes, waarmede het vaste voedsel naar den mond wordt gebracht. Oorspronkelijk waren het eenvoudig twee reepjes bamboe, maar nu zijn zij van hout, been, ivoor, of somtijds van zilver.

Er zijn verkeerde begrippen betreffende het gebruik der eetstokjes in omloop, daar velen denken, dat zij, evenals in Europa het mes en de vork, in elke hand een gehouden worden. Dit nu is met deze stokjes het geval niet, die op de volgende wijze in de rechterhand gehouden worden. Een der twee wordt zoowat op de wijze eener pen gehouden, uitgenomen dat het, in plaats van tusschen duim en voorvinger gevat te worden, tusschen de toppen van den tweeden en derden vinger doorgaat.

Dit stokje wordt altijd stil gehouden. Het tweede stokje wordt los tusschen den duim en voorvinger gehouden en zoodanig bestuurd, dat het met de punt van het andere stokje als een tangetje dienst doet.

De behendigheid der Chineezen in het gebruiken dezer gereedschappen kan men zich moeielijk voorstellen. Bij het rijst eten op de gewone manier worden de stokjes gekruist en de rijst er als op een lepel mede opgelicht. Indien evenwel de man zeer hongerig is, houdt hij zich met zulke beschaafde manieren niet op, maar neemt de kom aan de lippen en schept de rijst in den mond, met een snelheid die

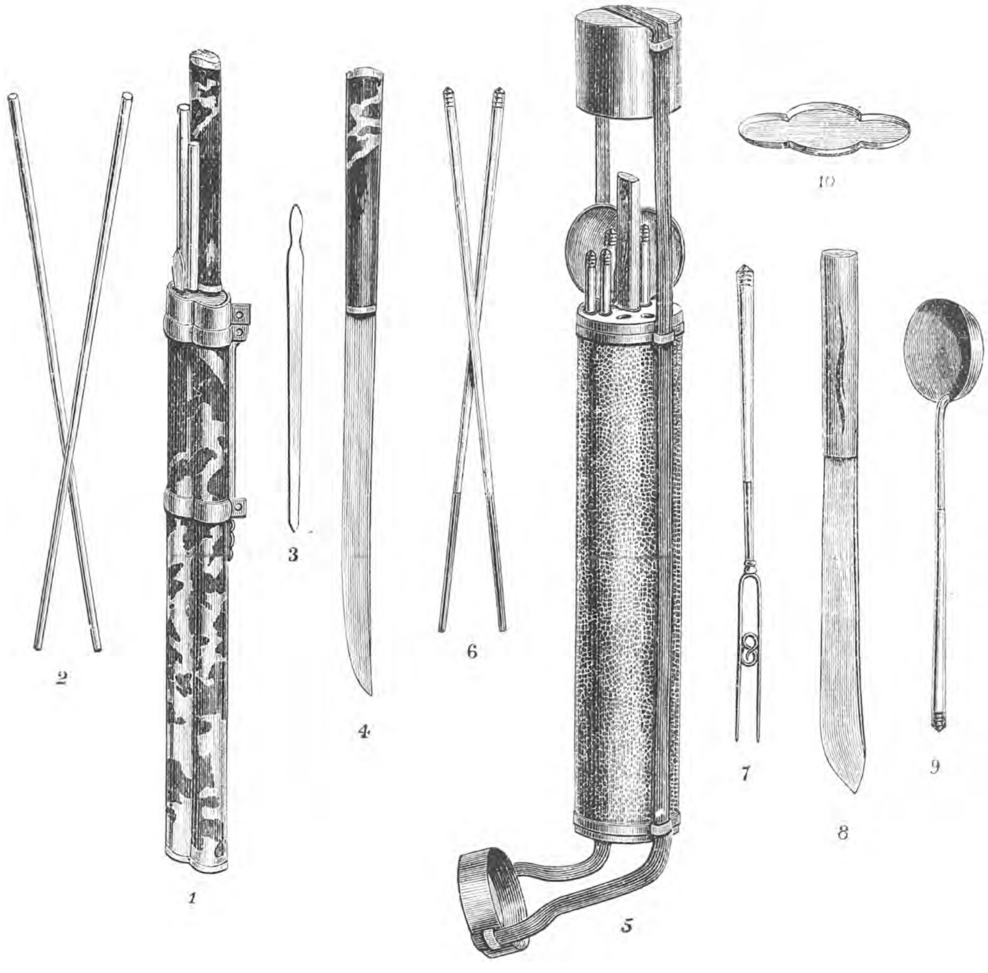

EETSTOKJES.

men moet zien om te gelooven. Als het op spoed aankomt, is de lepel niets, vergeleken met het stokje.

De lezer moet weten, dat de Chineezen nooit snijden aan tafel, daar zij dit als een walgelijke en barbaarsche gewoonte beschouwen. Het vleesch komt op tafel, gesneden in kleine stukjes, die met de stokjes kunnen opgenomen worden. Het eenige gebruik, dat zij van een mes aan tafel maken, is, om kleine stukjes vleesch, die aan elkaâr zijn blijven vastzitten, los te maken, en hiertoe hebben zij gewoonlijk een smal, lang mes in dezelfde scheede met het stokje.

Gewoonlijk heeft elke Chinees, die zich zulk een goedkoope weelde kan veroorloven, zijn eetstokjes-koker aan zijn gordel hangen. De koker wordt van verschillende stoffen vervaardigd, zooals van sjagrijn, schildpad en ivoor. De gewone koker bevat de twee stokjes, het mes, en een platten, ivoren tandenstoker. Een dezer kokers, van schildpad vervaardigd, is op de voorgaande pagina in fig. 1 afgebeeld, de stokjes (2), de tandenstoker (3) en het mes (4).

Somtijds evenwel draagt een rijk man een veel omslachtiger stel tafel-gereedschappen bij zich, waarvan ons de afbeelding in fig. 5 een zeer goed exemplaar te zien geeft. Eerst zien wij een cylindervormigen koker aan een riem; dezen koker onderzoekende, blijken het boven- en ondereinde bewegelijk te zijn en langs den riem naar boven en onder te kunnen schuiven. In dezen koker bevinden zich de gewone eetstokjes, het mes en de tandenstoker, en behalve deze nog een lepel om soep te eten, een klein schoteltje van metaal-blad voor soja en een bijzonder tweetandsvorkje, waarvan de tanden in het midden door een bloemfiguurtje vereenigd zijn.

Wat het voedsel der Chineezen aangaat, het verschilt naar den rijkdom van den persoon, zoodat het bij een rijk man niet zal opkomen, hetzelfde voedsel te gebruiken, wat de arme voor lekkernij houdt. Het is al evenals bij ons, zoodat het onmogelijk is, het diëet van één stand als voorbeeld te stellen voor dat van het volk in het algemeen. Er zijn misschien een paar voedingsartikelen, die een meer bijzondere vermelding verdienen. Van het eene, dat niet algemeen bekend is, geeft ons Milne een duidelijke en levendige beschrijving. „Evenals andere Chineezen, verzocht hij (d. i. een Chineesch ambtenaar, Le genaamd) mij kort na onze kennismaking, om met hem te dineeren. Bij deze gelegenheid had hij op zijn tafel een bijzonderen schotel, dien ik nooit onder het dak van eenigen anderen gastheer ontmoet had, hoewel men mij zeide, dat het geen monopolie van Le's smaak was.

„Toen wij ons met ons zessen aan tafel geplaatst hadden, werd mijn aandacht gewekt door een toegedekten schotel, iets buitengewoons bij een Chineeschen maaltijd. Op een zeker teeken werd het deksel weggenomen en aanstonds was de tafel bedekt met jonge kreeften, die met allen mogelijken spoed uit den schotel kropen. De krabbetjes waren, juist toen het gezelschap zich geplaatst had, in een schotel met azijn geworpen en deze indompeling had ze vlugger en levendiger gemaakt dan gewoonlijk. Maar het vroolijke spel van de jeugdige kreeften werd weldra gestuit, want iedere gast greep, wat hij kon, van de kleine dieren, stopte ze in den mond en slikte ze met huid en haar in.

„Besloten te doen, als de Chineezen deden, beproefde ik het met één. Met twee ging het goed; ik vond de schaal zacht en geleiachtig, want het waren kleine, nietige diertjes, niet meer dan een paar dagen oud. Maar ik was gedwongen, mij aan het derde gewonnen te geven, die besloten had, wraak te nemen en mij zoo vinnig in de onderlip beet, dat ik losliet en afzag van verdere proefnemingen van dezen aard."

De beroemde vogelnestjes, die de Chineezen als soep eten, worden gevormd uit de geleiachtige zelfstandigheid, verkregen door het kauwen van een soort van zeegras. De nesten zijn doorschijnend, alsof zij van gelei gemaakt zijn, en lossen in heet water even schielijk op. Het opgeloste nest heeft veel van het bekende „Iersche mos."

De wijze, waarop de Chineezen hun thee bereiden, verschilt zeer van die bij ons in zwang. In plaats van de thee met water te overgieten en een poos te laten staan, doet de Chinees een weinig thee in een kop, giet er kokend *regenwater* op, bedekt haar met een schoteltje, om te voorkomen, dat de geur vervliegt, en drinkt haar onmiddellijk, het schoteltje als filtreer gebruikende, om de theebladeren uit den mond te houden. Wat aangaat de thee te bederven met zulke verfoeielijke zaken als room en suiker, alleen het denkbeeld jaagt hun reeds schrik aan. De Chineezen gebruiken zelf nooit melk, ofschoon zij in de laatste jaren geleerd hebben hun buffels te melken ten dienste der vreemdelingen, terwijl zij in bijna elken vorm suiker gebruiken, uitgenomen in thee.

Europeanen, die van beide deze zaken in thee gebruik maken, kunnen zich van den echten geur der thee geen denkbeeld vormen, welker geur door zulke toevoegsels evenzeer vernietigd wordt als die van de uitgezochtste wijnen zou zijn. Zelfs zij, die hun thee niet op de gewone wijze bederven, weten zelden, wat de beste thee is, omdat zij nooit naar Europa gezonden wordt. In China kan een vreemdeling haar niet koopen, daar zij niet in den handel is, maar voor „cumshaws" of geschenken bewaard wordt.

HOOFDSTUK XXX.

STAATKUNDIGE EN MAATSCHAPPELIJKE TOESTANDEN IN CHINA.

De regeeringsvorm van China is die van een patriarchaal despotisme, welke geheel overeenkomt met het patriarchale leven des volks en zijn religieuse beschouwingen. De staat is in 't groot, wat de familie in 't klein is. Evenals de vader met vrij onbeperkte macht aan het hoofd der familie staat, heeft de keizer de absolute oppermacht over het Rijk. De keizer is voor den Chinees „Tien-tsze" d. i. hemelszoon, en bemiddelaar tusschen de goden en de sterfelijken. In deze betrekking heeft hij tweemaal per jaar, in den tijd der solstitiën, een prachtige processie van zijn paleis uit naar het altaar des hemels in de Chineezenstad van Peking te volbrengen en daar onder voorgeschreven ceremoniën zijn godsdienst-oefening te verrichten. Verder verlaat hij zijn paleis alleen bij de weinige andere staatshandelingen, zooals om te ploegen en te zaaien op den dag der lentedag- en nachtevening. Het Rijk leert den keizer bijna niet kennen, en onder den invloed van het haremleven is hij zelden een krachtig persoon met eigen wil.

Men meent algemeen, dat de keizer naar zijn vrijen wensch met de goden kan verkeeren en zegeningen van hen voor het volk kan ontvangen. Ook meent men, dat de keizerin in staat is, invloed op de natuur uit te oefenen. Zij moet er vooral op toezien, dat de beschermgodin der zijdewormen op bepaalde dagen des jaars de huldiging ontvangt. Ook moet zij het oog houden op het weven van zijden stoffen voor enkele staatsgoden door de hofdames. In den regel verwacht men, dat de keizerin aan de staatszaken geen deel neemt en daarmede ook onbekend is. De tegenwoordige keizerin-weduwe evenwel, die van 1881—1889 Keizerin-regentes was, en sedert als *Keizerin-ex-Regentes* wordt aangeduid, de tante en adoptief-moeder van den tegenwoordigen Keizer *Tsaï-t-ien*, heeft een belangrijke staatkundige rol gespeeld en in den laatsten tijd (September 1898) zelfs door een paleis-revolutie den Keizer verdrongen.

Behalve de keizerin heeft de keizer nog acht andere vrouwen, welken de titel van koninginnen toekomt. Bij de keuze van keizerinnen en koninginnen wordt noch op de afkomst, noch op de andere eigenschappen der respectieve dames gelet, doch enkel op haar persoonlijke eigenschappen. De keizerin-weduwe, als die in leven is, of anders een der andere vrouwelijke leden van de keizerlijke familie, houdt een soort van „lever", waarbij Tataarsche dames en dochters van aanzienlijken uit verschillende deelen des Rijks genoodigd worden. De schoonste onder de aanwezigen wordt tot den rang van keizerin verheven, terwijl zij, die daarop volgen, koninginnen worden. De hofdames en kamermeisjes worden uit de rijen van de dochters der bannerheeren gekozen. De keizerin wordt wel gewoonlijk genomen uit de rijen der aanzienlijken, doch het kan ook gebeuren, dat een winkeljuffer, die door haar schoonheid een minister in het oog valt, tot keizerin wordt verheven. De dames van het keizerlijk huis staan onder bewaking van eunuchen.

Volgens de opvatting des volks hebben de goddelijke voorouders den keizer met een onbeperkte macht toegerust, om als vader voor zijn onderdanen te zorgen, hen te beloonen en te straffen. Om de vervulling van dezen plicht aan den keizer te verlichten, staan hem als hoogste staatscolleges ter zijde: 1 de *Groote Geheime Raad* (Haut Conseil-Chun-chi-chou), 2 *Het Kabinet*, bestaande uit zes hooge dignitarissen, 3 Mandsju's en 3 Chineezen, en 3 de *Generale Raad*, een raadgevende vergadering, bestaande uit keizerlijke prinsen en ministers.

Er bestaat geen wet op de erfopvolging, zoodat ieder keizer het recht heeft, zijn opvolger onder de leden van zijn familie aan te wijzen van een jonger generatie dan hij zelf is. Daar de voorlaatste keizer op achttienjarigen leeftijd stierf, had hij geen opvolger aangewezen, en door het toedoen der keizerin-douairière en onder haar regentschap werd de tegenwoordige keizer op jeugdigen leeftijd in 1875 tot opvolger van zijn neef verklaard, en aanvaardde hij zelf de regeering den 4den Maart 1889. Wij zeiden reeds, dat een paleis-revolutie den keizer heeft verjaagd, zoodat de toestand thans onzeker is.

Het Rijk is verdeeld in 18 provinciën, bestuurd door gouverneurs of gouverneurs-generaal, die verantwoordelijk zijn aan den keizer voor hun geheele bestuur in politiek, juridisch, militair, en fiscaal opzicht. Elke provincie is weer ingedeeld in departementen, bestuurd door prefekten, en deze weer in distrikten, met een distrikts-bestuur. Elke stad en dorp heeft zijn eigen regeeringslichaam en onder de regeerings-ambtenaren is een regelmatige trapsgewijze opklimming in rang, zoodat ieder mindere verantwoordelijk is aan zijn onmiddellijken superieur. Aldus wordt een stelsel van centralisatie gevormd, waarbij theoretisch alles van het keizerlijk gezag uitgaat.

Het aantal staatsambtenaren is zeer groot. Gewoonlijk duidt men hen allen aan met den naam *mandarijnen.* Dit woord is niet Chineesch, maar de Portugeesche ver-bastering van het Sanskrietsche woord *mantirin,* d.i. raadgever (van 't Sanskriet mantra = een raad, en dit van man = denken, weten, verstaan).

De mandarijnen worden onderscheiden in negen rangen, en in elk van deze rangen onderscheidt men twee klassen, n.l. *Tsching* (woordelijk: wettig) en *Tsung* (plaats-vervanger); de klasse Tsching staat hooger dan de andere. In de Chineesche beambten-hierarchie heerscht het grondbeginsel, hetwelk het geheele sociale leven beheerscht, dat elke hoogere ambtenaar in een patriarchale verhouding tot zijn lageren staat, en men neemt aan, dat de gezamenlijke ambtenaren in een dergelijke verhouding tot het volk staan. Wat den keizer betreft, hij is de opperste vader over al zijn onderdanen.

De toestanden der ambtenaren zijn eensdeels ongunstig, daar zij slechts een lage bezoldiging ontvangen. Doch bij het streven naar geld, dat het geheele leven in China beheerscht, hebben oneerlijkheid en omkoopbaarheid zich zoodanig bij het Chineesche ambtenaarsleven ingeburgerd, dat zij schier gewoonte zijn geworden en men nauwelijks een eerlijk ambtenaar kan vinden. Een eerlijk ambtenaar zou ook lastig worden voor zijn superieuren, en daarom spoedig het veld moeten ruimen. Ondanks het kleine salaris weten de ambtenaren zich meestal groote inkomsten te verzekeren. De beambten-hierarchie vormt bij alle patriarchaliteit sedert eeuwen den vloek der natie, de parasiet, die zich ten koste van het volkswelzijn voedt, en het land in een beklagenswaardigen toestand van oneerlijkheid brengt, die in alle standen het zedelijk bewustzijn vermoordt.

De Chineesche ambtenaren worden formeel benoemd door den keizer, op voordracht van de eerste centrale macht, die hiervoor is aangewezen, het ministerie van ceremoniën. Alleen zij, die de noodige examens hebben afgelegd, kunnen worden benoemd. Toch hebben geld en goede woorden veel invloed bij benoemingen, en zelfs worden dan ook wel als ambtenaren menschen voorgedragen, die hun bevoegdheden gekocht hebben.

Die ellende van persoonlijke gunsten en gaven, zonder te letten op bekwaamheid en geschiktheid, welke, helaas! ook in onze Westersche staten gevonden wordt bij de keuze van ambtenaren en autoriteiten, heeft in China het toppunt bereikt, en werkt krachtig mede tot den ondergang van den staat, zoowel aktief door afbreken als passief door het niet bevorderen van de ontwikkeling des volks. Wie zich aan een ander spiegelt, spiegelt zich zacht.

De Chineesche centrale regeering, die terecht in de macht en invloed der ambte-naren soms gevaar zag, heeft middelen uitgedacht, om die te beperken. Zoo mogen de Chineesche ambtenaren van vele categorieën geen posten bekleeden in de provincie, waar zij geboren zijn, omdat door hun invloed daar de familie al licht te groot zou worden. Om dezelfde reden is het hun verboden te huwen met een meisje uit de provincie enz. waar zij zijn aangesteld.

Hierin echter kan de keizer dispensatie verleenen. Verder worden de ambtenaren om de drie of zes jaar verplaatst, om te voorkomen, dat zij te grooten localen invloed verkrijgen.

De ambtenaren der verschillende rangen kan men gewoonlijk reeds kennen aan hun kleeding of aan zichtbare teekens. Alle ambtenaren dragen een kogelvormigen knop aan de muts; bij die van den eersten rang is die donkerrood, van den tweeden lichtrood, van den derden donkerblauw, van den vierden lichtblauw. De ambtenaren van den vijfden rang dragen een knop van kristal, in den zesden rang van paarlemoer, in den zevenden en achtsten van goud en in den negenden rang van zilver. Een verder onderscheidingsteeken is de pauweveer, die onder den knop der muts bevestigd wordt.

Elk ambtenaar draagt een blauw zijden, rijk met goud geborduurde kaftan, die tot de enkels reikt en in het midden door een koord wordt vastgemaakt. Daarover komt een violet-blauwe, tot de knieën reikende tunika, met ruime, lange mouwen.

EEN MANDARIJN EN ZIJN VROUW.

Zoowel op de borst als op den rug is een in zijde geborduurde vogel te zien, die te midden van een stormachtige zee met uitgestrekte vleugels op een eenzame rots staat en naar de zon ziet. Die vogel is verschillend, al naar den rang der ambtenaren. De litterarische graad van een ambtenaar wordt aangeduid door een zijden pelerine, welke hij om de schouders draagt. Om den hals draagt hij een lange, uit honderd en acht kogeltjes bestaande keten, „Tschutschu" geheeten, die den ambtenaar aan zijn vaderland herinnert: 72 dier kogeltjes vertegenwoordigen de steensoorten en metalen in China, de overige 36 de sterrenbeelden en planeten, welke met hun zacht licht China bestralen. Verder draagt hij een ketting met kleiner kogeltjes, die hem herinnert aan eerbied voor de ouders, aan trouw aan den keizer en nog andere symbolische voorstellingen.

De woningen der mandarijnen worden door den Staat verstrekt, en zijn meestal groote gebouwen met stukken gronds, „jamuns" geheeten. Om de mandarijnen tot vervulling van hun plicht aan te sporen, worden hun eerbewijzen geschonken. Deze bestaan soms in eerekleederen, die de kleur en snit van de kleederen der keizerlijke prinsen hebben. De ontrouwe en slechte ambtenaren worden daarentegen zwaar gestraft, en in het straffen is misschien geen land zoo wreed als China. Doch deze straffen zijn niet in staat, de ambtenaren tot eerlijke mannen te maken.

* * *

De rechtspraak berust hoofdzakelijk bij de stadhouders, prefekten en de opperrechters, die bij de gerechtshoven als voorzitters fungeeren. Elke overtreding of misdrijf komt eerst voor de oudsten van het dorp of de stad. Als de overtreding niet zwaar is, straffen dezen, hetzij door een korte gevangenisschap, hetzij door hen aan een schandpaal te pronk te stellen op den hoek van een straat. Is het misdrijf zwaarder, dan komt het voor hooger rechters.

De Chineesche rechters onderscheiden zich door een bijna totaal gemis van barmhartigheidsgevoel, en allerlei folteringen moeten dienen, om den aangeklaagde tot bekentenis te brengen. Het zachtste middel bestaat hierin, dat de aangeklaagde, na het bovenlichaam ontbloot te hebben, moet nederknielen; elk van zijn armen wordt door een gevangenbewaarder vastgehouden, terwijl een derde met een roede tusschen de schouders slaat. Komt de aangeklaagde dan nog niet tot bekentenis, dan worden zijn kakebeenen met een lederen instrument zoodanig gepijnigd, dat de tanden los gaan en de wangen opzwellen, waardoor de ongelukkige niet meer kauwen kan.

Dit zijn slechts de eerste en lichtste proeven van het folteringsproces, en als de bekentenis niet volgt, gaat de hardvochtige rechter onmeedoogend verder met nog gruwelijker pijnigingen, waarvoor hij een buitengewoon groote vindingrijkheid bezit. Wij willen deze niet beschrijven. Nog merken wij hierbij op, dat ook niet zelden de getuigen gefolterd worden, als vermoeden bestaat, dat zij niet ten volle mededeelen, hetgeen zij weten. Zelfs in de civiele rechtspraak worden soms folteringen toegepast. En, om de ellende te volmaken, speelt omkooperij in de Chineesche rechtspraak een groote rol. Wie het meest betaalt, heeft meestal het recht aan zijn zijde!

Waar de folteringen gedurende het onderzoek van een misdaad of vergrijp zoo wreed zijn, is het natuurlijk, dat ook de straffen in China onmenschelijk zullen wezen. Kleine diefstallen worden in den regel met stokslagen gestraft. Men doet den dief de handboeien aan, hangt hem het gestolen voorwerp of een afbeelding daarvan om den hals, en leidt hem aldus door eenige straten naar het stadsdeel, waar de diefstal gepleegd is. Een tamboer gaat vooruit en een ambtenaar loopt achter den dief, om dezen bij elken trommelslag met een rietstok een slag op den schouder te geven, onder den uitroep: „dit is de straf, die dieven toekomt!" Daar men aldus eenige straten doortrekt, is deze straf voor een geringen diefstal in een land, waar alle ambtenaren stelen, zeer zwaar. Ook vrouwelijke dieven worden op dezelfde wijze behandeld.

De „draagbare schandpaal", ook „houten kraag" genoemd, is een straf, die veel voorkomt. Op de figuur, pag. 340, wordt die voorgesteld. Twee à drie weken moet een dief een dergelijken houten kraag om den hals dragen, onafgebroken, dag en nacht, en het is onmogelijk, zich daarmede neder te leggen. De naam van den veroordeelde is op den houten kraag met groote letters geschilderd, met opgave van zijn overtreding.

Diefstallen van ernstiger aard worden gestraft door opsluiting in een soort van kooi, die verschillenden vorm en grootte heeft. Een voorbeeld hiervan geeft dezelfde figuur aan. Van de overige voorstellingen op de plaat heeft alleen die een verklaring noodig, waar de ongelukkige rechts zijn armen met slangen heeft omwonden. De slangen zijn holle koperen buizen, welke met kokend water worden volgegoten, hetwelk de vreeselijkste pijnen veroorzaakt.

Samenzweringen, opstanden, oudermoord worden meestal met den dood gestraft. De doodstraf wordt op verschillende wijzen uitgevoerd. De wijze, die geacht wordt de minst verschrikkelijke te zijn, is het bevel, zelfmoord te plegen, omdat de veroordeelden in dat geval het verminken van het lichaam kunnen voorkomen en

heel en gaaf in de geestenwereld kunnen verschijnen. Dit is een voorrecht, dat alleen aan zeer hoog geplaatste ambtenaars verleend wordt, en hun wordt toegekend door hun het „zijden koord" te zenden. Werkelijk wordt geen koord gezonden, maar het mandaat houdt het werktuig des doods in zich. Na de ontvangst verzoekt de veroordeelde man eenigen zijner bloedverwanten en beste vrienden bij zich aan huis, maakt het zijden koord aan een balk vast, plaatst zich op een stoel, brengt den strik om zijn nek, springt dan van den stoel en gaat zoo de eeuwigheid in. Ambtenaren van minderen rang, die zien, dat zij waarschijnlijk ter dood veroordeeld zullen worden, loopen gewoonlijk hun vonnis vooruit door zich op hun eigen verantwoording op te hangen.

Misdadigers van minderen rang geven de voorkeur aan den dood door verworging.

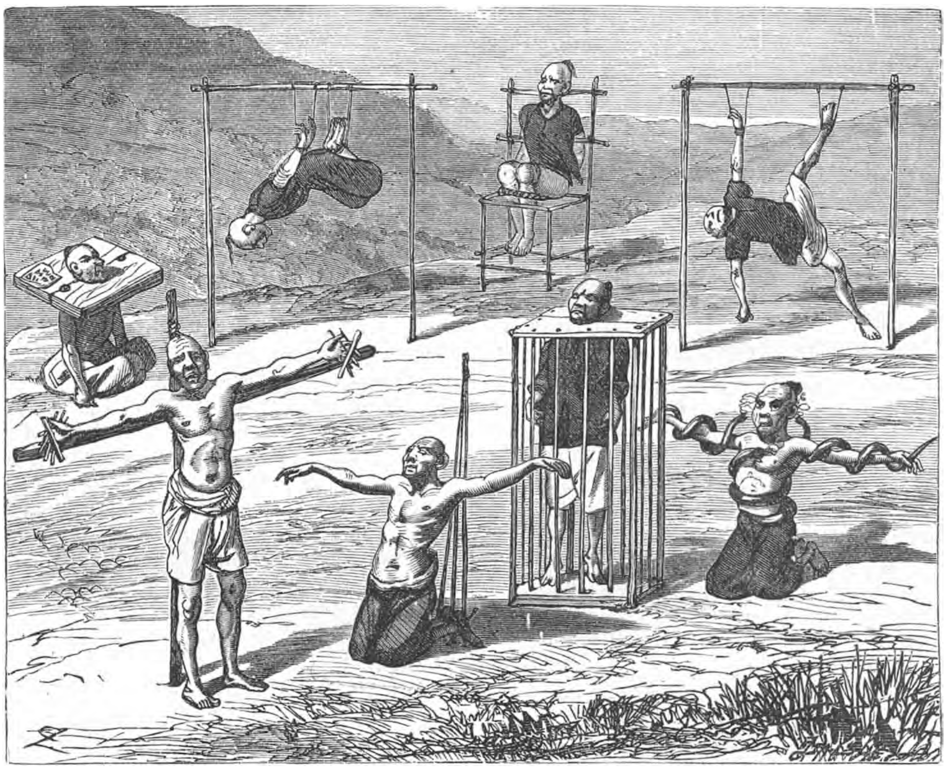

PIJNIGINGEN.

Deze wordt ten uitvoer gebracht op een wijze, die volkomen gelijkt op de Spaansche garotte. De misdadiger staat met zijn rug tegen een paal aan, waardoor op de hoogte van zijn nek een gat geboord is. De twee einden van een touw worden door het gat gehaald, terwijl de lus den hals van den man omvat. Vervolgens worden de einden om een stok gewonden en door eenige snelle omdraaiingen wordt de man gedood.

Van onthoofden hebben de Chineezen een afschuw, omdat zij terugdeinzen voor het denkbeeld, zonder hoofd in de andere wereld te verschijnen; zij stellen daarom alles in het werk, om deze soort van straf te vermijden. Toch kan dit niet altijd.

Onthoofding heeft altijd met groote rechterlijke plechtigheid plaats en wordt gemeenlijk tot zekere jaargetijden uitgesteld, wanneer troepen misdadigers van het-

zelfde slag worden ter dood gebracht. Er zijn evenwel nu en dan uitzonderingen op den regel. Het zwaard wordt opzettelijk tot dat doel vervaardigd. Het is een tweehandsch wapen, zeer zwaar en met een zeer breed lemmer. De beulen beroemen zich op de behendigheid, waarmede zij het voeren; om te toonen, wat zij er mede vermogen, trekken zij een lijn met inkt om een knol en snijden hem met één slag door, juist langs de getrokken lijn. Voordat een man als beul wordt aangenomen, is hij verplicht, zijn behendigheid door deze proef te toonen.

De misdadiger wordt naar de gerechtsplaats gebracht in een bamboe kooi, terwijl de mand, waarin zijn hoofd wordt opgevangen, zich naast hem bevindt. Hij is zwaar geboeid. Het midden van een lang en dun touw wordt om zijn hals geslagen en de einden op de borst gekruist en onder de armen doorgehaald. Daarna worden

ONTHOOFDING.

de einden om de armen gewonden, de polsen achter den rug vastgebonden en de einden aan het gedeelte touw aan den hals vastgemaakt. Een stuk papier met zijn naam, misdaad en vonnis wordt, aan riet bevestigd, aan het achterhoofd vastgestoken.

Op de gerechtsplaats aangekomen, nemen twee beambten het papier weg en brengen het naar den voorzittenden mandarijn, die er met rooden inkt het bevel ter voltrekking van het doodvonnis op schrijft. Het papier wordt dan weder op dezelfde plaats gestoken, een lus over het hoofd van den overtreder geslagen en het eind een helper in handen gegeven, die het hoofd naar voren trekt, om den nek gespannen te houden, terwijl een tweede helper het lichaam van achteren vasthoudt; in een oogenblik is het hoofd van den romp gescheiden. Het hoofd wordt dan weggenomen en gewoonlijk in een bamboe kooi nabij het tooneel der misdaad opgehangen, met een opschrift,

behelzende naam en misdaad, alsook den naam van den voorzittenden mandarijn, op wiens bevel de onthoofde ter dood gebracht werd. Op sommige plaatsen zijn deze hoofden onaangenaam talrijk. In vele gevallen wordt het vonnis zonder touw en helpers voltrokken.

Maar er bestaat nog onteerender straf dan onthoofding. Zij wordt genoemd het „snijden in kleine stukken". Vóór den doodelijken slag toe te brengen, maakt de beul lange, maar geen diepe sneden op het gelaat en in al de vleeschachtige deelen des lichaams, zorg dragende, de groote bloedvaten te vermijden, zoodat, wanneer de schuldige zijn hoofd verloren heeft, hij naar de andere wereld verhuizen kan, niet alleen zonder hoofd, maar met nauwelijks eenig vleesch aan zijn beenderen.

Het aan stukken zagen eindelijk is een straf, die, naar wij hopen, geheel zal uitsterven. Men maakt het lichaam tusschen twee planken vast en zaagt deze door.

Het is met weêrzin, dat wij, hoe kort ook, deze afschuwelijke tooneelen beschrijven, maar door ze met stilzwijgen voorbij te gaan, zouden wij een der meest eigenaardige karaktertrekken van dit zonderlinge volk onvermeld laten. En het zijn slechts enkele trekken, die wij van de strafstelsels der Chineezen gegeven hebben, waarbij wij de meest afschuwelijke niet ter sprake brachten en evenmin in bijzonderheden traden.

* * *

Wij wenschen thans een andere zijde van het Chineesche leven te beschouwen, n.l. de weldadigheid in China. Evenals elders vindt men ook in China weldadigheidsinstellingen. Toch komen deze inrichtingen in China niet voort uit een beginsel van weldadigheidszin, maar meer uit den wensch, om den goden welgevallig te zijn en zich aldus hun gunst te verzekeren. Rijke lieden schenken soms groote sommen voor weldadige doeleinden en verwachten, dat de keizer hen daarvoor met titels en bijzondere eerbetooning zal beloonen. In 1872 schonk een rijk bankier een groote som ten behoeve van de noodlijdenden bij de overstrooming te Tientsin. De keizer schonk hem daarvoor den titel en rang van „provinciaal rentmeester", en verhief zijn ouders tot den eersten rang. Daarna schonk de bankier 24,000 gulden en thans verkreeg hij het bijzondere voorrecht, een „keizerlijk bericht", een dankbaarheidsschrijven te ontvangen.

Medelijden kennen de Chineezen weinig. Het gebeurt, dat koelies een medearbeider, die ziek wordt, eenvoudig in de struiken werpen, om van hem af te zijn. Zieken ziet men aan den weg liggen, krimpend van pijn, doch niemand zal zich over hen bekommeren, wanneer zij niet tot de familie behooren. Doch wij hebben het reeds gezegd: in den familiekring helpt men elkander en wil men geen armoede. De band der familie is door de goden gelegd.

Zoo ook gevoelen de Chineezen geen medelijden met blinden of andere ongelukkigen, wijl zij meenen, dat dezen wegens zonden, òf nu òf in een vroeger leven begaan, aldus gestraft zijn geworden door de goden.

In de groote steden evenwel heeft men inrichtingen tot verzorging van oude lieden, van blinden, vondelingen en melaatschen. Deze inrichtingen kunnen echter niet vergeleken worden met dergelijke in Europa. Het zijn groote vierkante gebouwen, aan welker vier zijden cellen voor de bewoners voorkomen, vuil en zonder eenig comfort ingericht. Deze inrichtingen worden hoofdzakelijk onderhouden uit de opbrengst eener belasting, welke den zouthandelaars is opgelegd.

De regeering zorgt nog op andere wijze voor arme grijsaards. Wijl de zouthandel een staatsmonopolie is, mag niemand dien drijven zonder een verlofbrief, waarvoor betaald moet worden. Nu verleent de regeering in elke provincie aan eenige oude lieden het recht, om zouthandel te drijven zonder verlofbrief, teneinde hun hierdoor een middel van bestaan te verschaffen. Daar zij het goedkooper kunnen leveren, hebben deze geprivilegiëerden veel aftrek. Onder het geroep: „zout te koop!" trekken deze arme drommels de straten door.

De vondelingshuizen moeten dienen, om den kindermoord, nl. van meisjes, te voorkomen, zooals wij zeiden, maar toch blijft deze nog bestaan, zelfs in erge mate. Het vondelingshuis te Kanton kan 500 kinderen opnemen, en volgens het reglement moeten elke twee kinderen een zoogmoeder hebben. Gewoonlijk echter worden drie

kinderen aan één voedster gegeven, en wegens het onvoldoende voedsel sterven er velen. De vondelingen zijn meest van het vrouwelijk geslacht. Zoodra zij den leeftijd van acht of tien maanden bereikt hebben, worden zij verkocht, en gewoonlijk zijn de koopers kinderlooze echtparen, of ouders, die deze meisjes tot toekomstige schoondochters willen opvoeden. Dit laatste geschiedt bij vele boeren in zuidelijk China, en wij wezen reeds op het treurig lot, dat dezen ten deel valt. (Zie pag. 298) Het doel met het koopen van deze kinderen toch is veelal, om hen later, als de tijd der geslachtsrijpheid is ingetreden, als slavinnen te verkoopen, hetzij aan bordeelen, hetzij aan particulieren, enz.

Krankzinnigengestichten vindt men in China niet. Met de gewone gevoelloosheid worden de krankzinnigen behandeld. Als zij lastig zijn, legt men hun de handboeien aan en sluit men hen op in donkere vertrekken, zonder veel naar hen om te zien. Doch bij arme lieden liggen deze ongelukkigen soms aan den weg, zonder dat iemand zich om hen bekommert.

Werkinrichtingen, om armen arbeid te verschaffen, armenhuizen zijn er in China niet. Toch bestaan er enkele inrichtingen, waar daklooze bedelaars gedurende den winter verblijf en voedsel vinden. Een dergelijke inrichting voor duizend personen heeft o. a. Peking. Het was geen weldadigheidszin, die deze inrichting deed verrijzen, maar enkel de vrees voor de toeneming van inbraak en diefstal. Ook het beheer dezer inrichting moet allerslechtst zijn.

In de vestingen en ook in vele andere steden en dorpen van China vindt men rijstschuren, welke door de regeering gevuld worden, om in oorlogstijd of bij hongersnood de armen te kunnen voeden. Doch ook hierbij vertoont zich de treurige toestand onder de ambtenaren: meestal zijn die korenschuren zoo goed als leeg of soms zelfs geheel vervallen. Rijke lieden in enkele plaatsen vullen echter met hun eigen middelen de korenschuren, om de arme bevolking eenigszins tevreden te houden, daar zij anders opstanden vreezen. Ook op andere wijze worden wel geschenken aan de armen gegeven. Enkelen schenken zelfs een doodkist aan arme zieken. Wie dit doet, wordt hoog geëerd.

De bedelaars in China, die zoo weinig aan de staatszorg danken, vereenigen zich dikwijls tot een soort van gilden, die een president kiezen. De medeleden van deze gilden moeten zweren, dat zij de statuten zullen volgen. Zulk een bedelaarsgilde laat de gestorven leden op zijn kosten begraven, en de leden van het gilde volgen de lijkstatie naar de begraafplaats. In de derde maand van elk jaar verrichten alle bedelaars hun gebeden aan de graven van de gestorven leden van het gilde en daarop volgt een gemeenschappelijke maaltijd. In Kanton geven de rijke kooplieden den bedelaars dezer stad tweemaal in 't jaar een feestmaaltijd, in de lente en in den herfst, onder voorwaarde, dat de bedelaars van het gilde de kooplieden niet dagelijks lastig zullen vallen, maar alleen op bepaalde tijden hun aalmoezen vragen.

Op nieuwjaarsdag en andere hooge feestdagen gaan de leiders der bedelaarsgilden rond bij de aanzienlijken, en dezen geven bij die gelegenheid aan acht bedelaars in de voorhalle een maaltijd, familiën van den tweeden rang aan zes, enz. Dikwijls worden die spijzen ook door geld vervangen. Deze gelden komen in de gemeenschappelijke kas, welke van tijd tot tijd verdeeld wordt. De voorzitters der bedelaarsgilden hebben niet zelden een zaak, om huwelijksdraagkoetsen, baren bij begrafenissen, enz. te verhuren, en zoo zijn zij in staat, de arbeidsloozen in het gilde tegen lagen prijs als dragers van banieren, baldakijns, enz. te gebruiken. Ook worden de bestuurders der bedelaarsgilden dikwijls tot bewakers der veiligheid aangesteld, omdat men veronderstelt, dat zij daartoe het best in staat zijn.

Behalve de bedelaars, die leden zijn van het gilde, zwerven er nog vele niet-leden door de steden, en gewoonlijk nemen zij hun nachtrust op de open plaatsen voor de tempels. In Kanton zoeken zij bij voorkeur het „bedelaarsplein" op, dat bij maneschijn, als men die verwaarloosde menschen daar door elkander ziet wriemelen, een treurigen blik geeft op de menschen-maatschappij.

* * *

Het grondbezit en grondgebruik moet in een land als China wel een eigenaardige ontwikkeling gehad hebben. Aan den heer E. Simon, die jaren lang China

bewoonde en studie van dit onderwerp maakte, ontleenen wij in het volgende een en ander 1):

In China heeft het grondbezit reeds vele veranderingen doorloopen en deze veranderingen waren daar, evenals elders, een gevolg van de verschillende wijzigingen, die de menschheid zelf onderging.

Het grondbezit was *collectief* ten tijde, dat de bevolking nog maar alleen bestond uit enkel zwervende of ten deele landbouwende stammen; het werd *persoonlijk*, toen de bevolking zich meer uitbreidde en de landbouw meer algemeen als middel van bestaan moest worden aangewend. Vervolgens hadden er, van de vijfde eeuw na Chr. af, op verschillende punten van het grondgebied reactionnaire bewegingen plaats, veroorzaakt door het misbruik, dat van dit persoonlijk grondbezit werd gemaakt. Op vele plaatsen werd daardoor het grondbezit weder gemeenschappelijk en werd het in handen gesteld van enkelen, die belast waren, het voor allen te beheeren.

Toen geschiedde echter, wat noodwendig gebeuren moest. Deze *beheerders* werden weldra *regeerders*, die zich zelfs *eigenaars* waanden van den aan hun zorgen toevertrouwden grond. Zij maakten zichzelf „Heer" en bijgevolg bleef er voor de anderen niets anders over dan een ondragelijk soort van leenmanschap.

Na heel wat moeitevolle pogingen onderging het bezit eindelijk, van de derde tot de zevende eeuw onzer jaartelling, een laatste verandering: het werd tegelijkertijd *gemeenschappelijk* en *persoonlijk*. Dat is de vorm, waaronder het nu nog bestaat. Het beginsel berust op het volgende:

Volgens de Chineezen is de menschheid één geheel, een aaneensluitende éénheid, die door de onderscheiding in voorouders, levenden en nakomelingschap niet verbroken kan worden. Evenmin kan de tijd, — het verleden, het heden, de toekomst — de eeuwige belangen en het eeuwige gemeenschapsgevoel dier menschheid te niet doen. Zij kunnen alleen bestaan op voorwaarde, dat zij eeuwig zijn.

Teneinde deze opvatting van de eenheid en solidariteit van het menschdom nog meer kracht bij te zetten, gaan zij zelfs zoo ver, één zijner vormen te verzwijgen; sprekende over de levenden van het toekomend geslacht noemen zij hen „de toekomstige oudheid": zoo willen zij uit hun geest de gedachte verbannen, die de eeuwige menschheid zou kunnen verdeelen. Zij gaan nog verder. Daar hun geest weigert, een solidariteit te erkennen, die niet uit de eenheid der geslachten zou voortkomen, hadden zij eertijds, en hebben zij nu nog op enkele plaatsen, de gewoonte bij lijkplechtigheden den doode door een kind te doen voorstellen, aan welk kind men dan al de eer bewijst, die men meent verschuldigd te zijn aan hem, wiens plaats het bekleedt, en die aldus reeds weder onder de levenden schijnt teruggekeerd te zijn.

De aarde behoort dus daarom ook niet alleen aan de levende gemeenschap. Hun leer staat niet toe, dat het eene geslacht teert op den arbeid der oudere geslachten, en op de meerwaarde, die voortdurend aan de aarde wordt toegevoegd. Zij meenen, dat de levenden, de tijdelijke menschheid, het recht niet hebben, de arbeidsvruchten te verkwisten, die zij uit het verleden hebben ontvangen, en daarom kennen zij hun niet het recht toe, van één hoekje gemeenschappelijken grond gebruik of misbruik te maken. In hun oogen zijn de levenden slechts de spaarders voor de nakomelingschap. Op verwaarloosde eigendommen wordt daarom beslag gelegd ten bate der gemeenschap.

In werkelijkheid is dus het grondbezit in China slechts een recht van *vruchtgebruik*, en alleen omtrent dit recht heeft men vrijheid het over te dragen of te verkoopen. Dat noemen de Chineezen *tienn-mienn*. Het grondbezit zelf, het tienn-ti, blijft in handen der gemeenschap, vertegenwoordigd door den Staat, en deze verzekert zijn recht daarop, door er een belasting van te heffen, die alleen aan hem betaald wordt. Wanneer dus een eigenaar een stuk grond verkoopt of verpacht, vertegenwoordigt de prijs of de pacht, die hij daarvoor ontvangt, nooit meer dan het bedrag of de rente der waarde, die hij of zijn voorouders door hun arbeid aan dien grond hebben gegeven, of waarmede zij zijn waarde hebben verhoogd. Wij moeten hier evenwel bijvoegen, dat de gemeenschap of de Staat zich nooit gerechtigd geacht heeft, de

1) Zie ook Vragen van den Dag XII, het artikel van N. Verkuyl.

rente van dit fonds te verhoogen, naarmate de waarde van den grond steeg. De rente van dit grondkapitaal is niet vastgesteld naar zijn waarde, maar naar de oppervlakte, en na eenmaal vastgesteld te zijn, is zij niet meer gewijzigd. Dit is ongeveer de eenige belasting, die in China bestaat. 1) De eerbied, dien men er voor den arbeid en voor de vruchten van den arbeid heeft, is inderdaad zoo groot, dat men er voor niets ter wereld inbreuk op zou willen maken, noch door het verhoogen van die rente, noch door het instellen van andere belastingen, die ten slotte toch weder op den arbeid zouden drukken. Het is wel waar, dat deze belasting zelf ook niet anders betaald kan worden dan door arbeid, maar men moet daarbij niet uit het oog verliezen, dat de Staat alleen door haar in staat werd gesteld, die reusachtige kanalisatie-werken uit te voeren en te onderhouden, die wegen aan te leggen, enz., welke sedert de volle ontwikkeling van den particulieren arbeid hebben mogelijk gemaakt en vergemakkelijkt.

Wel is de belasting vastgesteld naar de oppervlakte, maar daarbij heeft men rekening gehouden met de meer of mindere gemakkelijkheid, waarmede belangrijke verbeteringen van den grond konden tot stand komen. De landen, die midden in de vlakte liggen, en de niet besproeibare op de bergen, betalen een minder hooge belasting dan de besproeide landen, terwijl de gronden, die op het water worden gewonnen, gedurende een zekeren tijd vrij van belasting zijn, alvorens in één der vier hoofdklassen te worden ingedeeld; een andere maatstaf voor indeeling bestaat er niet.

In het eigenlijk China is door de dichte bevolking des lands en door de intensieve cultuur het klein grondbezit algemeen heerschend gewordend. Wanneer men het aantal families, zooals Simon doet, op 90 millioen schat, dan zal gemiddeld elke familie niet meer dan 3½ H.A. gronds in bezit hebben. En de werkelijke toestand wijkt niet veel hiervan af. Wel zijn er vele families, die 1 of zelfs maar ½ H.A. gronds in gebruik hebben en daarin door den tuinbouwachtigen landbouw een middel van bestaan vinden, doch het groot-grondbezit is er zeldzaam, zoodat Simon meent, dat men er niet vele bezittingen van 100 H.A. zal tellen. In elk der provincies, die gemiddeld 30—40 millioen inwoners hebben, zal men ternauwernood drie of vier bezittingen van 300—500 H.A. kunnen aanwijzen. In ieder geval gaan de grootste cultures nooit boven 12 H.A., zegt Simon.

Eigenaardig is het hierbij te weten, dat in Nederland in 1893, 61 eigenaars en 28 pachters meer dan 125 H.A. grond in gebruik hadden, 62 eigenaars en 63 pachters van 100—125 H.A., 214 eigenaars en 228 pachters van 75—100 H.A., 1218 eigenaars en 1563 pachters van 50—75 H.A. en 1590 eigenaars en 1875 pachters van 40—50 H.A.

Het gemeenschappelijk karakter is niet de eenige opmerkelijke eigenschap van het bezit in China. Hetzij dat de wetgever elken terugkeer tot de dwaling der oude bestuurders van den gemeenschappelijken grond, die meenden, dat de rechten der gemeenschap zich in hen verpersoonlijkten, heeft willen voorkomen, en tezelfdertijd het gevaar van terugkeer van het despotisme, dat daarvan het gevolg was, heeft willen afwendén; hetzij om eenige andere reden, de wetgever heeft, binnen zekere grenzen, dezelfde rechten van onvervreemdbaarheid, die op het nationale grondgebied van toepassing zijn, ook uitgestrekt tot de meerwaarde, door den vruchtgebruiker aan het land gegeven. Ieder persoon of iedere familie, die een stuk grond in bezit had, zag dien grond steeds meer en meer *onvervreemdbaar* worden. Iedere familie oefende aldus de rechten der gemeenschap uit en werd bewaker van den grond, in rekenschap aan de menschelijke afdeeling, die zij vertegenwoordigde.

Het maximum van dezen onvervreemdbaren grond was oorspronkelijk vastgesteld op 30 hectaren, het bedraagt nu nog slechts ¾ hectare.

Aan dezen familie-grond geeft men den naam van *vaderlijken erfgrond.* Van de 330 millioen hectaren, die het gebied van China vormen, hebben ongeveer 70 tot 75 millioen aldus hun vaste bestemming gekregen. Dit vaderlijk erfdeel verzekert niet alleen aan iederen Chinees zijn vrijheid, maar waarborgt hem tegen iederen terugkeer van despotisme.

---

1) De andere inkomsten van den Staat zijn: de opbrengst der douanen, der mijnen en het zoutmonopolie. Het burgerlijk inkomen van den Keizer wordt hem voor een gedeelte verschaft uit het zoutmonopolie, uit zijn veestapel in Mongolië en uit de schattingen der Chineesche vasalstaten.

Deze instelling van den onvervreemdbaren, onschendbaren, vaderlijken erfgrond schijnt den heer Simon zoo verheven toe, dat hij hem bijna heilig zou willen noemen, daar die grond evenmin verkocht kan worden als de mensch zelf. Op dit vaderlijk erfdeel bouwt men het huis, de haardstede, wat men in Frankrijk noemt „le manoir". Daar ook richt men, als men rijk genoeg is, om het aan die bestemming te kunnen wijden, den familiegrafkelder op, en bouwt men de zaal, waar zich tweemaal per maand de geheele familie vereenigt tot vereering der voorouders, en om recht te spreken, als dat noodig is, over de fouten, vergrijpen en misdaden, door de hunnen begaan. Daar ook worden de archieven en het register van den burgerlijken stand der familie bewaard en vestigt men, naast deze zaal of dezen tempel, voor al de kinderen der familie en die der nabuurschap een school en een bibliotheek.

Bij den dood des vaders, het wettig hoofd der familie, neemt zijn vrouw het bestuur over het huis op zich, wanneer zij dat tenminste niet liever aan een der meerderjarige kinderen overdraagt. Moeten de bezittingen verdeeld worden, dan heeft zij recht op twee kinderdeelen, maar zij verliest dat recht, als zij hertrouwt.

Aan den oudsten zoon wordt de vaderlijke erfgrond toevertrouwd, maar alle andere kinderen blijven daarop wonen, als bij het leven van den vader, en deelen met hem in het vruchtgebruik. Wanneer er nog andere bezittingen te verdeelen zijn, krijgt ieder der jongens daarvan een gelijk deel na aftrek van twee deelen voor de moeder, waarover ik zooeven sprak. De vrouwen erven niet mede, omdat daardoor de hechtheid van den huiselijken haard en het bestaan der familie in gevaar gebracht zou kunnen worden. Zij zouden dezen haard in vreemde handen kunnen doen overgaan of wel, door de aandeelen der mannelijke kinderen te verkleinen, de vorming van nieuwe erfgronden in den weg kunnen staan of vertragen. Zoodra zij echter gehuwd zijn, verkrijgen zij in de nieuwe familie al de rechten, waarop de gehuwde vrouw aanspraak kan maken, en hebben zij dus bij het overlijden van hun echtgenoot recht op een deel van zijn bezit. Over het algemeen echter wordt de ontbinding der familiegemeenschap zoolang mogelijk uitgesteld, en gaat men alleen bij uiterste noodzakelijkheid tot vorming van nieuwe erfgronden over.

* * *

Slaan wij thans verder het oog op de maatschappelijke en economische toestanden.

De Chineezen zijn in de eerste plaats een landbouwend volk. Op het gebied van den landbouw zijn zij de leermeesters van geheel Oost-Azië. De keizer en de hoogste staatsambtenaren bevorderen den landbouw en achten het niet beneden zich, ook zelf dien te beoefenen. De boerenstand vormt een eerestand in China, welke in rang boven dien der handswerkslieden staat. De beteekenis van den landbouw blijkt ook hieruit, dat China het voedsel van zijn talrijke bevolking bijna geheel zelf levert, en daarenboven nog twee producten, als thee en zijde, op de wereldmarkt een eerste plaats doet innemen.

Evenwel, hoezeer China in intensieve bebouwing gedurende de oudheid boven Europa stond, hoewel het ook thans nog boven de Aziatische rijken gesteld moet worden, toch is het geen intensieve cultuur volgens onze Westersche begrippen. De landbouw staat er wetenschappelijk en technisch nog op denzelfden trap als misschien voor eenige duizenden jaren, en zij wordt, evenals alles in China, hoofdzakelijk door handenarbeid verricht. Zelfs ploeg en egge worden op de kleine boerderijen weinig gebruikt; de arbeid geschiedt hier bovenal door het houweel en met de hand.

De versnippering van het grondgebied heeft in China den landbouw tot een soort van tuinbouw gemaakt, en door buitengewone bewerking en besproeiing wordt de bodem tot een aanzienlijke opbrengst gebracht. De mest is er natuurmest; kunstmest is er niet in gebruik. Door vlijt en geringe behoeften kunnen zij aldus in hun bestaan voorzien.

De voedselplanten nemen bij den landbouw in China een eerste plaats in; *rijst* is de hoofdplant van China. Maar ook *tarwe*, *gerst*, verschillende soorten van *gierst*, *maïs*, *boekweit*, *peulvruchten* enz. groeien er. De peulvruchten behooren mede tot de belangrijkste voedingsmiddelen. Het *bamboes* is een plant, die tot velerlei doeleinden dient, en welke daardoor aan den dadel of den kokospalm herinnert.

Als een nevenbedrijf van den landbouw vindt men in China den „waterbouw".

Onderscheidene soorten van wortelen en zaden worden in stilstaande en stroomende wateren geplant en gepoot, om tot voedsel te dienen. Ook worden de rivieren en meren met drijvende tuinen overdekt.

De *vischrijkdom* in de Chineesche wateren is buitengewoon groot, en de Chinees tracht dien op allerlei wijzen te vermeerderen. Zelfs wordt op de overstroomde rijstvelden, nadat de oogst is binnengehaald, broed uitgestrooid, zoodat hetzelfde stuk land in den zomer rijst voortbrengt, terwijl het in den winter een akker voor de vischteelt is. Misschien is er ook geen land, waar de visch zoozeer een hoofdvoedsel vormt als in China, terwijl er daarentegen weinig vleesch genuttigd wordt.

Merkwaardig is het visschen met *kormorans*, een soort waterraven. De visscher bezit verscheidene van deze vogels, die tot de jacht worden afgericht en van hun

HET VISSCHEN MET KORMORANS.

geboorte af tot dat doel worden gedresseerd. Als zij geschikt zijn voor de vischvangst, worden zij tegen hooge prijzen verkocht. De visscher gaat in een boot of op een vlot, vergezeld van zijn vogels, en als hij op een goede plaats gekomen is, zendt hij ze in het water. De vogels duiken en schieten op den visch toe, en zij hebben geleerd, hem naar den visscher te brengen. Als de visch te groot is, haalt de visscher visch en vogel tegelijk in de boot, door middel van een net aan een langen stok.

Een eigenaardig verschijnsel bij den Chineeschen landelijken stand is de ondergeschikte beteekenis der veeteelt. Het eenige dier, op welks teelt men zich in het bijzonder toelegt, is het *varken*. Spek en hammen zijn in geheel China een gewaardeerd voedsel en worden zelfs nog uitgevoerd. Buffels en runderen worden enkel gebruikt als lastdieren of tot het in beweging brengen van allerlei machines. Als

melkvee en slachtvee gebruikt men het rund in de Buddhistische landen niet. In de noordelijke districten wordt de *schapenteelt* gedreven; de wol is een hoofdartikel van den invoer uit Mongolië.

Door de onbeduidende veeteelt wordt bijna al het land in China voor den landbouw gebruikt. Bovenal de *zijde* en *thee* zijn de hoofdartikelen voor den uitvoer uit eigenlijk China. De theeplant is hier over een oppervlakte van 110,000 K.M.² verbreid, van den keerkring tot 35² N.Br., en bedekt er, zooals in Midden-Europa de wijngaarden, de benedenste, zacht glooiende hellingen der bergen en heuvels.

Het Chineesche landschap in de landbouwende gewesten wordt door Simon als volgt beschreven. De buitengewoon dichte bevolking heeft de bosschen des lands langzamerhand doen verdwijnen. Ze zijn vervangen door talrijke dorpen, die elkaar even spoedig opvolgen als die in den omtrek onzer groote steden. Tusschen deze in liggen een menigte gehuchtjes, gevormd door kleine bezittingen van niet meer dan 3 hectaren, met hun huisjes in 't midden, omringd door den vaderlijken erfgrond, geheel beplant met boomen en heesters.

Men zou zonder veel overdrijving kunnen zeggen, dat de huizen elkaar raken. Ieder gehucht, iedere groep huisjes is een volledig geheel, waar de bewoners zeker zijn, in de eerste plaats een school, een gemeentehuis en een familierechtbank te vinden, en vervolgens, al naar behoeften, arbeiders, een buffel, een molen of een scheprad, dat hun weinig belangrijke boerderij hun wellicht niet zou veroorloven er op na te houden. En toch is ieder in zijn eigen huis zoo afgezonderd als hij maar wil, zoo geheel zijn eigen meester, zoo waardig in zijn verblijf, in zijn „home", zoo onafhankelijk van zijn buren en van den Staat, en zekerder in zijn onschendbare kleine woning dan de machtigste „heer" in de middeleeuwen bij ons te lande.

Er zijn zeker uit een oogpunt van schilderachtigheid landschappen, welker schoonheid indrukwekkender, verrukkender, grootscher is, maar nergens is de natuur teederder, aanvalliger. Op de zachte hellingen der heuvels vertoonen zich hier en daar boschjes bamboes met hun licht en sierlijk gebladerte. De beplantingen om de velden, om de huizen, geven den grond het bekoorlijk voorkomen der landschappen aan de Loire, of wel, in de heuvelachtige distrikten, het uiterlijk der boomgaarden in Normandië. In den omtrek der pagoden en op enkele bergtoppen ziet men nog wel zeldzame overblijfselen van bosschen, maar overal en bovenal ziet men bloemen, bloemen van allerlei soort. Purperen azalea's, rhododendrums, welriekende geraniums, zoethoutstruiken, tooien de niet al te steile hellingen. Rozen, chrysanthemums en een menigte andere planten, die wij alleen kennen, doordat ze ons uit China gezonden zijn, bloeien er en vervullen te allen tijde de lucht met hun geuren. Nergens elders is de mensch dieper doorgedrongen in de innige beteekenis der dingen, die hem omringen. In de gezangen, die ik 's avonds in het uur der ruste hoorde, wanneer ik deze gehuchten doortrok, luisterde ik te vergeefs naar die droevige, gelaten, soms wanhopige klanken, welke de liederen onzer arbeiders altijd kenmerken.

* * *

De Chineesche nijverheid dagteekent van zeer ouden tijd. China was de leermeester van Korea en Japan. Laatstgenoemde leerling evenwel heeft sedert lang den leermeester overtroffen. Hoewel de nijverheid in China, evenals alles, door het strengste conservatisme beheerscht wordt en niet de ontwikkelingsphasen der negentiende eeuw kent, wordt de Chineesche werkman toch als bekwaam en ijverig beschouwd. Hoewel niet zooveel binnen een uur verrichtend, overtreft het productievermogen van den Chineeschen werkman dat van de Europeesche werklieden, doordien hij geregeld doorwerkt. Ook hebben de Chineezen aanleg, om handigheid in verschillende bedrijven te verkrijgen. „Het is een nijver, spaarzaam en intelligent arbeidsmateriaal, hetwelk de Chinees als arbeidskracht vormt," zegt onze minister-resident Knobel in zijn jongste Consulaire Verslag (1898) van de Chineezen.

Toch is de industrie in China hoofdzakelijk nog handwerksnijverheid, zooals voor honderden jaren. Groote fabrieken kent men er nog bijna niet; alleen in den laatsten tijd zijn er enkele opgericht in de steden, waar de Europeanen toegang hebben verkregen. Huisindustrie is in een groot gedeelte des lands nog hoofdzaak. In vele gevallen is de boer tevens handwerksman, die des winters de ruwe stoffen in huis

verwerkt. Deze nijverheid werkt er met eenvoudige werktuigen; het invoeren van machines achtte men nadeelig voor de bestaande huisindustrie, waarbij alles op menschelijke arbeidskracht berust, en werd daarom tegengegaan.

De hoofdartikelen, welke de Chineesche industrie aan het buitenland levert, zijn *zijde*, *porselein*, *snijwerk* en *papier*. De vervaardiging van transparante lantaarns is een eigenaardige tak van nijverheid.

Opmerkelijk is de ontwikkeling der Chineesche kunstindustrie, die hier een hoogte bereikte als in geen der landen van het Westen. In de porselein- en lakindustrie zijn China en Japan de leermeesters van West-Europa geweest. Bij voorkeur worden door de Chineesche kunstindustrie moeielijk te bewerken of zeldzame grondstoffen gebruikt, die men weet te buigen, snijden, beschilderen en vergulden als nergens in Europa. Zeldzame kleuren worden duur betaald. Schildpad, jadeïet en nephriet zijn zeer geliefd. De bronsindustrie van China was in zeer ouden tijd reeds beroemd. De porseleinindustrie is van betrekkelijk jonge dagteekening en gaat niet verder dan de 9e eeuw na Chr. De Japansche schilderkunst is van de Chineesche afkomstig en heeft zich hier eigenaardig ontwikkeld.

VOORWERPEN VAN CHINEESCHE KUNST.

Naast die hoog ontwikkelde kunstindustrie is het opmerkelijk, dat de Chineezen weinig op het gebied der bouwkunst gedaan hebben; monumentale gebouwen hebben de Chineezen zoo goed als niet gesticht. De woningen der rijken, zoowel als de paleizen des keizers, bestaan uit een aantal gebouwen van één verdieping, die open plaatsen, tuinen, parken en waterpartijen insluiten en door galerijen met elkander verbonden zijn. Glas hebben de Chineezen zelf niet uitgevonden, en daardoor is er nog altijd behoefte aan vensterglas. Daarom worden de ramen met papier in plaats van met glas gesloten. Dat in de lössgebieden de woningen eenvoudig zijn, hebben wij reeds opgemerkt.

De nijverheid in China, die reeds vroeg op groote hoogte stond, heeft zich niet verder ontwikkeld en is zelfs achteruit gegaan. De handenarbeid, hoe goedkoop hier de werkkrachten ook mogen zijn, kan den strijd met de fabriekmatige industrie niet volhouden. Andere landen zijn met reuzenschreden vooruitgegaan en China, dat technisch op hetzelfde standpunt van vóór eeuwen bleef staan, ging daardoor achteruit. Ingevoerde artikelen uit het buitenland, die goedkooper zijn, kwamen meer in trek, hoewel de Chineesche waren solieder zijn.

Nog weinige jaren, en de Chineesche industrie zal een algeheele revolutie ondergaan. Het oude zal weldra voorbij zijn, een geheel nieuwe periode is reeds aangevangen. Bij den jongsten vrede met Japan toch heeft China toegegeven, om vreemdelingen het recht te verleenen, alle industrieën in de open havens en steden uit te oefenen, daarvoor fabrieken op te richten en machinerieën in te voeren. De Chineesche regeering hield deze vrijheid zoo lang mogelijk tegen, omdat zij terecht inzag, dat de bestaande huisindustrie hierdoor geschaad zou worden. Niet lang waarschijnlijk, en deze zal geheel wijken voor de moderne grootindustrie.

En de fabriekindustrie kan in China een grootsche toekomst te gemoet gaan. De

Chinees zal, zoowel als de Japanees, zich daarin spoedig thuisgevoelen en een actieve kracht worden. Wanneer men daarbij bedenkt, dat de steenkolenlagen in China een uitgebreidheid bezitten als in schier geen enkel ander land der aarde en van de beste qualiteit zijn, dat o. a. in het zuidoosten der provincie Sjansi lagen van 6—9 meter dikte een uitgebreidheid hebben van meer dan 33,000 $K.M^2$. en dat zij tezamen meer dan ½ millioen vierkante kilometer beslaan; dat anthracietlagen niet zelden 4 M. dik zijn; dat ijzererts en anthraciet naast elkander gevonden worden 1), dan moet men de grootsche toekomst van China als industrieland erkennen.

Doch niet alleen steenkolen en ijzer, ook andere producten uit het delfstoffenrijk levert China. *Goud*, *zilver*, *lood*, *kwikzilver*, *ijzer*, *zink*, *edele* en *half edele gesteenten*, *graphiet*, *meerschuim* en *barnsteen*, en verder de *porseleinaarde*, die door de Chineezen sedert eeuwen tot kunstgewrochten verwerkt werd, deze verschillende mineralen vindt men in dit gebied in overvloed.

De kapitalen, de technische kennis en de bruikbare transportwegen ontbreken nog in China, om van die natuurlijke rijkdommen partij te trekken.

Spoorwegen vindt men er nog bijna niet; in 1890 was er slechts 200 K.M. spoorweglengte gereed. In 1897 is de spoorweg van Peking naar Tientsin geopend en eenige andere spoorwegen zijn in aanleg. De belangrijkste spoorwegverbinding zal gevormd worden in aansluiting bij den Grooten Trans-Siberischen spoorweg. Het vervoer moet hoofdzakelijk te water geschieden en verder door muildieren, en in het noorden ook met kameelen. Het vervoer geschiedt derhalve nog op ouderwetsche, zeer primitieve wijze, langs slechte, ongeplaveide wegen. Doch weldra zal ook hierin China moeten toegeven; de vooruitgang der beschaving valt ook hier niet te weerstaan.

Wat zal er van China worden, als het ijzeren stoomros ook in het Rijk van het Midden zijn schel gefluit algemeen doet hooren en het volk wakker maakt voor de roepstem der negentiende eeuw? Welk een rijkdom zal het land binnenstroomen, als de productie der kolen, thans ongeveer 3 millioen ton per jaar, misschien vervijftigvoudigd wordt? (Groot-Britannië levert per jaar ongeveer 190 millioen ton). „Engeland heeft zijn heerschappij in den wereldhandel te danken aan zijn kolenrijkdom," zeide een Engelschman niet geheel ten onrechte. Welk een beweging en invloed kan er van China uitgaan, als eens dat latente arbeidsvermogen vruchtbaar wordt voor de maatschappij van het Oosten! Welk een veld van ondernemingen staat hier voor het Europeesche kapitaal en de Europeesche kennis open!

Want Europa en Japan moeten den adem des nieuwen levens aan het Chineesche volk inblazen. Laten ook de Nederlanders op dit land het oog gevestigd houden en optreden, nu ondernemingslust en kapitaal daar rente kunnen verwachten.

---

1) Zie vooral Von Richthofen, China II, pag. 438 en 780.

HOOFDSTUK XXXI.

BETREKKING VAN CHINA EN DE CHINEEZEN MET ANDERE LANDEN.

I. Iets uit de handelsgeschiedenis van China.

Wij mogen ons overzicht van dit belangrijk land en volk niet eindigen zonder een kort overzicht van de betrekkingen, voornamelijk de handelsbetrekkingen, die China gehad heeft met andere landen.

China is eeuwen aaneen zoo goed als afgesloten geweest van innige aanraking met andere volken. Dit sluit niet in zich, dat China geheel buiten verkeer stond. Reeds lang voor den aanvang onzer jaartelling bereikten producten uit China het Westen. Het was geen geregeld verkeer, doch van hand tot hand gingen de waren naar de landen aan de Oxus en Yaxartes, en van hier werden zij verder vervoerd naar het Westen. Het kostbaarste en gemakkelijkst te vervoeren artikel was de zijde. De zijdeteelt werd sedert de oudste tijden in China uitgeoefend; de schatplichtige provinciën moesten zijde opbrengen. De keizerin moest jaarlijks de cultuur der zijdewormen feestelijk inwijden; de paleisdames waren verplicht, de zijde mede te bewerken, en door wettelijke bepalingen werden de zijdeoogst en de bewerking geregeld. De mooiheid en duurzaamheid dezer stof, welke alle andere zoozeer overtrof, moest wel de aandacht trekken; daardoor werd de zijde reeds vroeg uitgevoerd naar de aangrenzende landen, en van hier ging zij enkele malen verder. De veldheer van Alexander den Groote, Nearchus, bediende zich het eerst van de *serische stof*, zooals de zijde genoemd werd, die hij in Indië had leeren kennen, en welke uit het noorden afkomstig zou zijn. Van een geregeld handelsverkeer was echter nog geen sprake.

Ongeveer een eeuw voor onze jaartelling begon de uitvoer van zijde door Chineesche karavanen tot stand te komen en bereikte dit artikel het Romeinsche Rijk, doch in het Westen bezat men niet meer dan een nevelachtige kennis van het zijdeland (*Serica*, zooals Ptolomeus het noemt), welks producten alleen in eenige afgelegen marktplaatsen van het Oosten konden verkregen worden.

Wij zullen niet nagaan, hoe zich de zijdehandel in de volgende tijden ontwikkelde, hoe er zijdewegen ontstonden, door de handelskaravanen gevolgd. Alleen wijzen wij er op, dat 166 jaren na Chr., tijdens M. Aurelius Antonius, volgens Chineesche annalen een Romeinsch gezantschap aan het Chineesche hof schijnt geweest te zijn, zonder dat dit bezoek belangrijke gevolgen had. En al werden er ook later nog gezantschappen van Rome naar China gezonden, misschien mede met het doel, om den achteruitgaanden zijdehandel te bevorderen, wijl de Chineezen geen pogingen deden, om diplomatiek verkeer aan te houden, bleven deze pogingen zonder gevolg. In het algemeen valt op te merken, dat de landhandel in zijde gedurende de oude geschiedenis en de middeleeuwen met afwisselende bedrijvigheid plaats had. De politieke toestanden en gebeurtenissen in de omringende landen hadden voortdurend grooten invloed op het verkeer met China, dat zich hoofdzakelijk tot een handelsaanraking bepaalde.

In het oosten des lands vormt de Groote Oceaan de Chineesche grens. Deze stormachtige zee heeft ongetwijfeld reeds vroeg de Chineezen er toe gebracht, sterke, zeewaardige schepen te bouwen, maar toch hebben de Chineezen op zee weinig verricht. De Chineesche geschiedschrijvers hebben bijna geen aandacht gewijd aan de scheepvaart des volks. Het belangrijkst was de scheepvaart van China op Ceylon,

omstreeks de 4e en 5e eeuw na Chr. Niet alleen handelsverkeer, doch tevens godsdienstige aantrekking verbond de Chineezen met dit eiland, waar het Buddhisme zoo diep geworteld was. Daar de Singhaleezen zelf geen scheepvaart uitoefenden, moesten de Chineezen dit verkeer wel tot stand brengen. Katoenen stoffen, gouden versierselen en edelgesteenten leverde het eiland, en China bracht er zijde, blauw porselein, geëmailleerde vaten, kopergeld en snaren voor muziekinstrumenten.

De eerste Europeanen, die het Chineesche Rijk uit eigen aanschouwing door een verblijf van eenige jaren goed leerden kennen, waren zeker de Polo's uit Venetië: Nicolo Polo en Maffeo Polo, die in 1260 voor handelszaken te Constantinopel waren, vervolgens naar de Krim trokken, en door bijzondere omstandigheden over de Wolga tot Buchara verder reisden, waar zij drie jaren bleven. Zij vergezelden verder een gezantschap van den Khan van Perzië naar China. De gevolgen van deze aanraking waren, dat zij het verzoek aan den Paus moesten overbrengen, eenige honderden Christelijke zendelingen naar China te doen overkomen, mannen, ook in kunsten en wetenschappen ontwikkeld, om de religie, waaraan de Westersche beschaving verbonden was, ook hier te doen invoeren. De gelegenheid, om het Westen met het Oosten in betrekking te brengen, stond thans open. Doch de onverschilligheid van het Westen deed deze gelegenheid ongebruikt voorbijgaan. Een tweede reis der Polo's naar China, waaraan ook Nicolo's zoon, Marco Polo, deelnam, duurde eenige jaren. Drie en een half jaar waren zij onderweg, vóór zij het doel bereikten. Hun tocht liep door de binnenlanden van Azië, langs wegen, welke sedert dien tijd door geen Europeesche reizigers gevolgd werden. Daar door Dzjengis Khan het geweldige Mongolenrijk gevestigd was, en de groote Khan van China tot Europa zijn schepter zwaaide, heerschte er vrijheid van verkeer over het geheele continent als nooit te voren. Marco Polo, die zich snel de talen en het schrift wist eigen te maken, wist de gunst van den vorst te verwerven, trad in zijn dienst, en bleef 17 jaren aan het hof van Kublai-Khan in Kathay (China). Gedurende dien tijd volbracht hij verschillende reizen in het rijk en leerde hij land en volk in alle opzichten goed kennen. Door Marco Polo is het verhaal dier reizen later te boek gesteld, en zoo was hij de eerste, die den geheimzinnigen sluier oplichtte, waarachter het Chineesche Rijk voor Europa verborgen lag, die het land in al zijn beteekenis schetste, zijn groote rivieren, volkrijke steden en eigenaardige gewoonten beschreef. Doch de eigenaardigheden waren zoo vele en zoo afwijkend van die in Europa, dat Marco Polo's boek langen tijd voor een phantastische vertelling gold, waaraan men meende niet te veel historische waarde te moeten toekennen. Eerst de betere kennis van China zou Marco Polo rechtvaardigen. Daarenboven waren de verdere gebeurtenissen in Azië niet gunstig, om het verkeer met China aan te moedigen.

Gedurende de middeleeuwen kwam er derhalve zoo goed als geen nadere betrekking tusschen West-Europa en China tot stand. Zelfs werd China meer en meer een fabelachtig gebied, waar de phantasie allerlei wonderen en gedrochten plaatste, maar waar de handelaar nauwelijks meer aan dacht. Eerst de nieuwe geschiedenis zou dit land weer met Europa in aanraking brengen.

De eerste, meer directe aanraking der Europeanen met de Chineezen had plaats in 1518. De Portugeezen hadden in 1498 den zeeweg naar Indië ontdekt, en trachtten met al de overvloeiende levenskracht eener jeugdige en gelukkige natie van daar hun handelsbetrekkingen uit te breiden. Vóór dien tijd dreven de Chineezen reeds eenigen handel op de kusten van Indië, (zie boven), en hun landverhuizers hadden reeds lang den Indischen Archipel bezocht. Toen nu de Portugeesche gouverneur Albuquerque op Malakka de Chineesche kooplieden met hun schepen ontmoette, toen hij daar zag, dat de geringste Chineesche matrozen een ontwikkeling en beschaving bezaten, zooals toenmaals bij den adel zijns lands vruchteloos zou gezocht worden, kreeg hij een hoogen dunk van China. Van deze kooplieden verkreeg hij een uitvoerige beschrijving omtrent den rijkdom en de zeden in het geheimzinnige Chineesche Rijk en de beschrijving van Marco Polo bleek hierdoor volkomen juist te zijn. Hoewel in 1514 Portugeesche schepen in 't gezicht der Chineesche kust kwamen, durfden zij niet te landen. Te Lissabon echter verwachtte men veel van den handel met dit land, en in 1518 werd een eskader uitgezonden met een gezant, om den handel met China aan te knoopen. Bedoelde gezant, die van Kanton

naar Peking het land doortrok, was een en al bewondering over het gebied, dat zich door aanzienlijke straten, welvarende dorpen, goede waterwegen, groote vruchtbaarheid en een nijvere bevolking in alle opzichten gunstig onderscheidde.

De Portugeezen hebben slechts korten tijd een belangrijke rol gespeeld in de wereldgeschiedenis. Toen de eerste phasen hunner ontdekkingsreizen voorbij waren, scheen hun kracht geslonken. Zelfs den handel, dien zij met China ontwikkeld hadden, lieten zij zich ontrukken. Alleen het schiereiland Macao behield Portugal als een overblijfsel zijner betrekkingen tot China, hoewel men aan het recht van Portugal op Macao soms twijfelt.

Terwijl Portugeezen en ook Spanjaarden in China invloed trachtten te verkrijgen, mede tot uitbreiding van het Christendom, stelden de Hollanders zich steeds op het standpunt van handelaren. Zij bekommerden zich niet om de bekeering der Chineezen, doch begonnen in naijver de Portugeezen hier te bestrijden, om hun handel voor zich te veroveren.

In 1601 deden de Nederlanders de eerste poging, om in China vasten voet te verkrijgen voor den handel. De vlootvoogd Van Neck, die in 1600 uit Holland vertrokken was, had drie schepen van zijn smaldeel bestemd voor een reis naar China, waarop meer en meer het oog gevestigd werd. De resultaten van dezen tocht waren nog luttel. Wederzijdsch wantrouwen, en de daaruit volgende daden, die ook van de zijde der onzen niet te verdedigen zijn, deden deze eerste reis verloopen, zonder het doel bereikt te hebben. Een tocht, in 1622 ondernomen, had evenmin het gewenschte resultaat, en bracht zelfs de Chineezen in vijandelijke gezindheid tegenover de Hollanders. Toen de pogingen, om banden van koophandel met dit land te sluiten, niet gelukten, werden de Chineezen als vijanden beschouwd, en de Hollanders maakten prijs in China, wat zij verkrijgen konden. Na vele verwikkelingen was het resultaat, dat China de Hollanders niet op het vasteland, doch enkel op het eiland Formosa nabij de kust wilde toelaten. Daar zouden de Chineezen zooveel zijde brengen, als de Hollanders begeerden, maar verder ging het vertrouwen niet. Het is duidelijk, dat de historische gebeurtenissen medewerkten, om de afsluiting van China voor het buitenland te versterken. China miste de gronden, om vertrouwd te worden, en had geen voldoende gronden, om anderen te vertrouwen. Daardoor dan ook is de geschiedenis der betrekkingen van Holland met China door droevige gebeurtenissen aangevuld. Het was een voortzetting van den strijd der Nederlanders, tegen de Portugeezen in het Oosten gevoerd.

Formosa, door China aan de O.-I. Compagnie afgestaan, was gedurende eenige jaren een niet onbelangrijke bezitting, waar het fort Zeelandia gebouwd werd. De oorspronkelijke Chineesche naam was *Tayouan*, doch de Nederlanders noemden dit vruchtbare eiland *Formosa*, d. i. het schoone 1). Wij weten echter, dat reeds in 1661 de Nederlanders Formosa aan den bekenden Chineeschen zeeroover Coxinga, die tegen het toen heerschend vorstenhuis der Mandsju's in opstand was, weder moesten afstaan 2), een gebeurtenis, waarbij de predikant Antonius Hambroek door de trouw aan zijn gegeven woord zijn naam vereeuwigde. Dit geschiedde in den tijd, toen de Chineesche dynastie door de Mandsju's omver was geworpen en China aan burgeroorlogen ten prooi was. De latere pogingen (in 1662 en 1663) om Formosa te herwinnen of eenige andere bezitting nabij de kust van China te verkrijgen, waren vruchteloos en evenmin werd de verwachting vervuld, dat de dynastie der Mandsju's China voor onze kooplieden zou openen. Om dat doel te bereiken, was reeds in 1655 een Hollandsch gezantschap naar China gezonden onder de opper-

1) Van Kampen, Gesch. der Nederlanders buiten Europa, II, pag. 93. — Zeker hadden Portugeesche zeevaarders den naam Formosa er reeds vroeger aan gegeven. Zie Egli, Nomina Geographica, 1893.

2) Tijdens het bezit van Formosa leerden de Nederlanders ook Korea kennen. Hendrik Hamel, van Gorkum, zette in 1653 van Formosa de reis naar Japan voort, doch het schip strandde ten zuiden van Korea op een eilandje. De schepelingen werden hier door een tweeduizend-tal Chineezen gevangen genomen en naar Korea gevoerd Aanvankelijk goed behandeld, werden zij later aan allerlei kwellingen blootgesteld. De Hollanders ontmoetten hier nog een landgenoot, Jan Weltevreê, geboortig uit de Rijp, die op een reis naar Japan wegens gebrek aan water op Korea aan land gegaan, doch door de Chineezen gevangen genomen was. Zeven en twintig jaren had Weltevreê reeds in gevangenschap doorgebracht. En eerst in 1666, na een gevangenschap van 13 jaren, wist Hendrik Hamel met de Hollanders naar Japan te ontsnappen.

kooplieden, Pieter de Goyer en Jacob de Keyzer, met een gevolg van 14 personen en aanzienlijke geschenken, meestal van Europeesche fabrieksgoederen. Zij moesten vier maanden in Kanton, de eenige Chineesche stad, waar men vreemdelingen toeliet, vertoeven, eer men hun vergunde, den tocht naar Peking voort te zetten. Toen zij verlof hiertoe hadden verkregen, vervolgden zij den tocht te water, met de Nederlandsche vlag in top. Het was de eerste maal, dat onze driekleur in het binnenland van China wapperde, en het scheepsvolk deed in het „Rijk van het Midden" het „Wilhelmus" weerklinken. Deze reis werd door Johan Nieuwhof beschreven en is in onderscheidene Europeesche talen overgezet 1). Doch hoe belangrijk de reis ook moge geweest zijn voor de kennis van het land en volk, belangrijke resultaten voor onzen handel had zij niet. De verwachting van de goede gezindheid der Mandsju's, die ook in Coxinga hun vijand hadden, bleek ijdel.

Zoo bleef de handel der Nederlanders op China hoofdzakelijk tot Kanton bepaald, bijna de eenige stad, waar Europeanen verder toegang hadden. Deze handel was zeer afwisselend van beteekenis. Was de Chineesche handel in het begin der 18e eeuw verminderd, en zelfs in eenige jaren opgehouden, nadat sedert 1756 het gebruik der thee in Europa meer algemeen bekend was geworden, wakkerde de handel op China weder aan. Deze handel werd van Batavia en van Europa op China gedreven. Vier of vijf schepen gingen gewoonlijk uit Nederland derwaarts, die, na te Batavia Oost-Indische voortbrengselen te hebben ingeladen, thee, zijde en porselein terugbrachten, met een winst van 650,000 gulden. Van 1776—1795 werden door de Hollanders 66 ladingen thee, te zamen 72,4 millioen pond, uit China in Nederland aangevoerd. Ook de aanvoeren van rhabarber en zijde waren zeer aanzienlijk. Doch met het einde der 17e eeuw gingen de handelsbetrekkingen van Nederland op China geheel te niet. De Nederlandsche handel slonk snel weg onder den invloed der groote wereldgebeurtenissen en de 19e eeuw heeft den Chineeschen handel niet weer doen ontluiken.

De Engelsche handel op China heeft zich beter staande gehouden dan de Nederlandsche. De Britsche Oost-Indische Compagnie stichtte van 1670—1700 factorijen op Formosa, te Amoy en te Tsjusan, en behield er het handelsmonopolie, dat zich tot Kanton bepaalde, tot 1834.

Een Chineesche geprivilegiëerde handelsmaatschappij, de zoogenaamde *Hong*, was bemiddelaar van den handel met de Chineezen. Dat de Hollanders te Kanton factorijen bouwden, zagen wij, en eveneens was dit het geval met Franschen, Oostenrijkers en Denen.

De pogingen der Engelschen evenwel, om den handel uit te breiden of zich meer voorrechten te verzekeren, waartoe in 1793 onder Lord Macartney en in 1816 onder Amherst gezantschappen naar China gezonden werden, hadden geen gevolgen.

De behandeling der Europeanen in China was geenszins zeer vereerend, en zij moesten er talrijke beperkingen der persoonlijke vrijheid dulden, om den toegang niet geheel te verbeuren.

Den 7en April 1834 eindigde het monopolie der Britsche Oost-Indische Compagnie in China en werd de handel er vrijgesteld. Bij die gelegenheid werd Lord Napier naar Kanton gezonden, opdat de Engelsch-Chineesche handelszaken onder zijn toezicht geregeld konden worden. Door deze regeling ontstonden er geschillen, die er zelfs toe leidden, dat alle handelsbetrekkingen van Engeland met China tijdelijk werden afgebroken. En al werd de handel weder geopend, aanmatigingen van Engelsche vertegenwoordigers hadden ten gevolge, dat de verhouding meer en meer gespannen werd. De opiumhandel der Engelschen op China deed voor goed den vrede verbreken.

Sedert lang was de opium een der belangrijkste artikelen van den invoer der Engelschen in China. In 1827—28 bedroeg die invoer nog slechts 9535 kisten, in 1835—36: 26818 kisten, een waarde van ongeveer 15 mill. gulden vertegenwoordigend. Meer en meer kwam het rooken van dit verderfelijk heulsap bij de Chineezen der

---

1) J. Nieuwhof. Nauwkeurige beschrijvinge van 't Gezantschap der Nederlandsche Oost-Indische Compagnie van Batavia naar Peking in Sina, door de heeren Pieter de Goyer en Jacob de Keyzer, 1664. F. von Richthofen brengt dit boek „zu den besten beschreibenden Werke, welche wir über China besitzen", China. I, pag. 650.

kustprovinciën in gebruik, en de Chineesche regeering, die sedert de 18e eeuw er reeds maatregelen tegen genomen had, besloot thans met kracht op te treden.

De keizer Taokwang trachtte er een einde aan te maken door den opiumhandel in zijn rijk geheel te verbieden. De naar Kanton gezonden gouverneur Lin eischte den 13en Maart 1839 al de in Engelsche schepen en magazijnen aanwezige opium op, en 20000 kisten, ter waarde van 4 mill. £, werden uitgeleverd en verbrand.

Daarmede werd een oorlog tusschen Groot-Britannië en China voorbereid, en kleinere twisten verhaastten de beslissing. Het gevolg was het uitbreken van den *opium-oorlog*, zooals hij minder vleiend genoemd wordt in de geschiedenis, wegens een der onedele motieven van den strijd (1840). Wij zullen de gebeurtenissen van dien oorlog niet volgen; voldoende is het te vermelden, dat China niet bestand bleek tegen de Engelsche wapenen. Aanvankelijk werd de oorlog zonder veel kracht gevoerd en veel tijd met onderhandelingen gesleten, die blijkbaar van Chineesche zijde niet recht gemeend waren. Doch toen de Engelschen met meer kracht optraden en voor Nanking stonden, drong China met ernst aan op den vrede, die den 26en Aug. 1842 gesloten werd. Hierbij werd onder meer bepaald, dat voor de Engelschen, behalve de haven van Kanton, die van Amoy, Futsjeufu, Ningpo en Sjanghai zouden geopend worden; dat Hongkong (een eilandje nabij den mond der Kanton-rivier) aan hen werd afgestaan; dat er consuls in de vijf genoemde havens zouden benoemd worden, en dat alle onderhandelingen op den voet van gelijkheid zouden geschieden. Aldus was China voor de eerste maal gedwongen, een Christelijken staat als zijns gelijke te erkennen, en werd de toegang tot het land langs meer wegen geopend dan ooit te voren. Toen dit recht verkregen was, wendden de Republiek der Vereenigde Staten van Noord-Amerika en Frankrijk pogingen aan, om dezelfde rechten te verkrijgen. Eerst in 1844 en 45 gelukte het dezen landen, tractaten met China te sluiten. De opiumhandel op China bleef aldus bestaan.

De eerste schrede tot opening van het Chineesche Rijk voor den handel van West-Europa was thans gedaan. En begeerig werd er uitgezien naar het oogenblik, dat men daarin verder kon gaan. De gelegenheid daartoe werd geboden door de gebeurtenissen in China.

Reeds langen tijd hadden zich in China geheime genootschappen ontwikkeld, met het doel, het heerschend stamhuis der Mandju's te doen vallen. Onder verschillende namen hadden zij gedeeltelijk een godsdienstig, gedeeltelijk een staatkundig karakter. Zoo vond men er de „Broederschap des hemels en der aarde", het „Drievuldigheids-verbond", en andere. Deze verschillende gistende elementen werden na 1850 vereenigd door zekeren Hung-siu-tsiuën, een dweper, die een nieuwen godsdienst predikte, waarin een en ander uit den Christelijken godsdienst was overgenomen. Hij bracht zijn aanhangers met andere ontevredenen tot een opstand, en deze opstandelingen namen den gemeenschappelijken naam van *Taiping* (d. i. mannen van den algemeenen vrede) aan. Zoo ontstond er een strijd tegen het vorstenhuis, en een formeele burgeroorlog barstte los, waarbij de Taiping niet zelden overwinningen behaalden.

Die onzekerheid in China en de vele zeeroovers in de Chineesche kustwateren maakten het noodig, dat de Europeanen maatregelen tot veiligheid namen. Engeland, als meest belanghebbende, ging voor, en Frankrijk stond Engeland ter zijde (1855). Hieruit ontstonden verwikkelingen en een vernieuwde oorlog met China. Na een gelukkigen strijd wisten Engeland en Frankrijk China tot den vrede te brengen, die 2 Nov. 1860 gesloten werd. Behalve vergoeding voor oorlogskosten verkregen de geallieërden de opening der haven van Tientsin (aan de Peiho, beneden Peking) en de vestiging van een blijvend Engelsch en Fransch gezantschap te Peking.

Zoo gingen de Europeesche mogendheden schrede na schrede verder. De hulp, die zij aan den keizer van China verleenden tot demping van den nog voortwoedenden opstand der Taiping, stemde den vorst gunstig. Hierdoor werd hij dan ook weldra bereid gevonden, handelsverdragen met onderscheidene Europeesche mogendheden te sluiten: in 1861 met Pruisen en het Duitsche Tolverbond, welk verdrag in 1866 op den Noord-Duitschen Bond en in 1871 op het geheele Duitsche Rijk overging; in 1862 met Spanje, België en Portugal, en in 1863 met Denemarken. Ook met Nederland werd den 6en Oct. 1865 (Staatsbl. 1865 No. 119) een verdrag van vriendschap en handel gesloten, onder het beding van *„behandeling op den voet*

der meest begunstigde natie." Deze handelsverdragen hadden betrekking op het verkeer der vreemdelingen in enkele, bepaald daarvoor aangewezen Chineesche havens, de zoogenaamde *verdraghavens*. Tot voor kort waren aldus 25 havens van China geopend. 1) Op die wijze werd China langzamerhand in het moderne wereldverkeer getrokken. Al was er van een eigenlijke openstelling des lands nog geen sprake, toch begon van de verdraghavens uit de invloed van Europa op China meer en meer te werken, en het handelsverkeer verkreeg er een aanzienlijke uitbreiding.

Wel gaf de haat der Chineezen tegen de Europeanen, vooral tegen de zendelingen, dikwijls aanleiding tot botsingen en tot verwikkelingen met de Westersche mogendheden, doch deze werden meestal zonder groote gevolgen bijgelegd.

De oorlog tusschen Frankrijk en Annam (1882—1885) deed China nog korten tijd tegenover Frankrijk staan. Doch bij den vrede in 1885 stond China toe, dat Tongking aan Frankrijk kwam, en dat van het Fransche gebied, nu een grensgewest van China, ook over land op China handel gedreven mocht worden. Dezelfde voorrechten werden het volgend jaar aan Groot-Britannië toegestaan, toen dit, door de annexatie van Opper-Birma, zijn bezittingen van het zuiden tot de Chineesche grenzen uitbreidde, terwijl China de Britsche heerschappij over Birma erkende.

Inwendig werd China gedurende het laatste tiental jaren nog herhaaldelijk verontrust door opstanden, door bedreigingen tegen de Christelijke zendelingen, enz. Ondanks dit alles was er vooruitgang in het land te ontdekken, en scheen men de noodzakelijkheid meer en meer in te zien, om het land verder open te stellen voor vreemdelingen. Toen barstte in den jongsten tijd de Japansch-Chineesche oorlog uit, die, na de zegepralen van Japan, eindigde met het verdrag van Shimonoseki, den 17den April 1895. Behalve afstand van grondgebied, o. a. Formosa, de Pescadores-eilanden en eenig gebied op het vasteland, werden in art. VI van het vredetractaat met Japan nog vier nieuwe havens voor den handel met dit land opengesteld.

Is de openstelling van deze havens een belangrijke gebeurtenis voor den handel, ook moet het oog gevestigd worden op de tweede bepaling van art. VI van het vredestractaat. Hierin wordt de vergunning verleend, om stoomvaart te oefenen voor het vervoer van personen en goederen op de boven-Jangtse-kiang, op de Wusung-rivier en op het kanaal van Sjanghai naar Sutsjou en Hangtsjou. Door deze concessie wordt het stoomvaartverkeer voor vreemdelingen tot vrij diep in het binnenland uitgestrekt. Wanneer men verder bedenkt, dat de rivier de Jangtse-kiang in dit gedeelte de grootste steenkoolbedding van Midden-China doorsnijdt, en dat dit kolenveld voor de ontwikkeling der industrie en van het verkeer in China de grootste gevolgen kan hebben, dan valt de beteekenis dezer concessie in het oog.

Verder is het van groot belang, dat China toegegeven heeft aan den gewichtigen eisch van Japan, om aan vreemdelingen het recht te verleenen, alle industrieën in de open havens en steden uit te oefenen, daarvoor fabrieken op te richten en machinerieën in te voeren. Tot nu toe bezaten alleen de Chineezen dit recht, en enkel in beperkte mate. De Chineesche regeering toch liet den invoer van machinerieën slechts schoorvoetend toe, omdat zij deze nadeelig achtte voor de huisindustrie. Deze voordeelen zijn bij den vrede bedongen door Japan. Doch niet alleen Japan zullen zij ten goede komen: alle natiën, die met China handelsverdragen gesloten hebben, waarin behandeling op den *voet der meest begunstigde mogendheid* is geformuleerd, zullen de door Japan bedongen voorrechten deelachtig worden.

Japan heeft door deze vredesbepaling getoond, dat het China kent, dat het oog heeft voor de in commercieelen zin belangrijkste centra van dit land, dat het de toekomst begrijpt, die in China voor handel en industrie geopend is.

De laatste opening van China door Japan heeft ook de West-Europeesche mogendheden den blik meer doen slaan op China, om daar voor hun volken een nieuw afzetgebied te vinden en vasten voet te verkrijgen tot het winnen van invloed. Rusland uit het noorden, en bevoordeeld door den Trans-Siberischen spoorweg,

1) De verdraghavens waren in 1892 de volgende: *a.* Noordelijke: Nuitsjwang, Tientsin en Tsjifu. *b.* Rivierhavens aan de Jangtse-kiang: Tsjunking, Itsjang, Hankou, Kiukiang, Wuhu, Nganking en Tsjönnkiang. *c.* Middelste havens: Sjanghai, Ningpo en Wönntsjou. *d.* Zuidelijke havens: Futsjou, Amoy, Swatou, Kanton, Pakhoi, Kaulung en Lapa. Op de eilanden: Kiungtsjou (op Hainan), Tamsui (op Formosa), Kilung (Formosa), Taiwan (Formosa), Takou (Formosa).

heeft grooten invloed verkregen aan de Golf van Petsjili; Duitschland en Engeland hebben evenmin de gelegenheid voorbij laten gaan, om zich de Chineesche toestanden ten nutte te maken.

De moord der Chineezen op Duitsche zendelingen in 1898 was de aanleiding, dat Duitschland vasten voet wist te verkrijgen te Kiatsjou in de provincie Sjantung; Frankrijk wist een vast punt te verkrijgen in de haven van Kwang Tsjai Wan op het schiereiland Lien Tsjau en legt in Yünnan een spoorweg aan; Japan verkreeg vrije hand in Korea en in de tegenover Formosa gelegen provincie Fukhien; Engeland bezette het strategische punt Wei-ha-Wei, vergrootte het gebied om de kolonie Hongkong en verkreeg voordeelen op handelsgebied; de jongste Chineesche leening kwam tot stand onder Engelsch-Duitsche vlag; ziedaar eenige der jongste feiten uit de geschiedenis van den invloed, dien vreemde mogendheden op China hebben verworven.

Welke de staatkundige gevolgen van die toestanden binnen eenige jaren zullen zijn, valt nog niet te voorzien. Maar dit is zeker, dat „de Zoon des Hemels" vrij plotseling onder een Westerschen Raad van voogdij is gekomen, welks leden den „leenheer" beschermen, om elk voor zich het leengoed zoo rentegevend mogelijk te maken, en.... China's macht zweeft als de vlinder des goochelaars tusschen de waaiers der Westersche „pachters" (Knobel). En wat het volk betreft, als de wegen verbeterd worden, de aanraking met het Westen inniger is, dan zal het opgewekt worden en ongetwijfeld in den economischen tredmolen der twintigste eeuw met ijver rondloopen.

II. De emigratie uit China.

Wij moeten ten slotte nog een belangrijk verschijnsel uit het Chineesche volksleven ter sprake brengen, namelijk dat der *emigratie*, hetwelk ook voor Nederland van groot gewicht is, omdat de Nederlandsch-Indische bezittingen daardoor een betrekkelijk talrijke Chineesche bevolking bezitten. De Chineesche koloniën in Nederlandsch-Indië zullen wij bij dat land nader bespreken, doch thans willen wij ons met de kolonisatie en emigratie der Chineezen in het algemeen bezighouden.

De Chineezen hebben zich sedert de oudste tijden als landverhuizers in verschillende landen van het Oosten gevestigd en nog altijd zetten zij dit voort. In het noorden trokken zij naar Mongolië, Mandsjurije, het Amurland en de Transbaikalsche gewesten, in het westen naar Tibet en Britsch-Indië, in het zuiden naar Birma, Siam, Annam, Tongking, Kambodsja, Malakka en den Indischen Archipel, in het oosten naar Korea, Japan, Formosa, de Liu-Kiu-eilanden en de Philippijnen.

Zelfs trokken zij verder over de zee. In Australië vestigden zich Chineezen in alle koloniën van het vasteland, verder op Tasmanië en Nieuw-Zeeland en in den laatsten tijd op Nieuw-Guinea; in Polynesië vindt men hen in grooten getale op de Sandwich-eilanden, in geringer aantal op de Gezelschaps-eilanden, en geïsoleerd op vele eilanden in den Grooten Oceaan. Ook zijn zij den Oceaan overgetrokken; in Britsch-Columbia, in Californië en in den nieuwsten tijd in Mexico, op Cuba, in Britsch-Guyana en in Peru vindt men Chineezen. Zelfs in Afrika hebben zij zich gevestigd, in de goudlanden en diamant-districten van het zuiden en in den Kongostaat.

Bij de vestiging der Chineezen in landen, waar wat te verdienen valt, maken hun ijver, spaarzaamheid en de weinige behoeften, die zij zich scheppen, hen tot zware concurrenten van de overige bevolking. Hoewel in vele streken de Chineezen als gewenschte gasten beschouwd worden, lieden, waarvan men billijk kan koopen en die geen arbeid te gering achten, om op zich te nemen, maakt hun concurrentie het voor velen moeielijk, zich staande te houden in den wedstrijd met de Chineezen. Hierdoor is in verschillende landen, waar de Chineezen zich vestigen, het Chineezen-vraagstuk aan de orde gesteld, waarbij overwogen wordt, of het wenschelijk is, de Chineezen al dan niet toe te laten. In de Vereenigde Staten van Noord-Amerika is dit onderwerp zelfs een punt van wetgeving geworden, zoodat de immigratie van Chineezen in Californië wordt tegengegaan. Ook voor Nederlandsch-Indië is dit vraagpunt herhaaldelijk te berde gebracht, en van tijd tot tijd werd in Nederlandsche, zoowel als in Indische bladen een kruistocht gepredikt tegen de Chineezen, die

voorgesteld worden als een zwerm parasieten, gevaarlijk voor de welvaart van Inlander en Europeaan. Dat de Chineezen eenigen tijd in den vreemde vertoeven en met de overgespaarde gelden veelal naar hun land terugkeeren, is een feit. Maar tevens kan niet ontkend worden, dat duizenden Chineezen nuttige, ijverige burgers zijn voor de koloniën, waar zij zich vestigen. Dit onderwerp bespreken wij nader bij Nederlandsch-Indië.

In de eerste plaats moeten wij hier de vraag stellen, wat de oorzaak kan zijn van de emigratie der Chineezen uit hun land?

Wanneer men het karakter der Chineezen nagaat, dan openbaren zich daarin eigenschappen, die veeleer de emigratie tegenwerken dan haar bevorderen. De Chinees is, zooals uit het voorgaande blijkt, zeer gehecht aan zijn geboortegrond en familie, en in verband met het familieleven, met de vereering der voorouders, zou men verwachten, dat hij het liefst in zijn geboorteland zou blijven. In werkelijkheid werkt dit beginsel dan ook bij hem en het openbaart zich in het feit, dat de Chinees, zoo mogelijk, na eenigen tijd in zijn vaderland terugkeert. Ook al mocht hem dit niet tijdens zijn leven gegund zijn, dan wenscht hij toch na zijn dood gaarne bijgezet te worden in de rij der familiegraven van zijn geboortegrond. Vroeger geschiedde het dan ook, dat de lijken van in het buitenland gestorvenen dikwijls naar het vaderland werden vervoerd; tegenwoordig zal dit wel zoo goed als geëindigd zijn.

Doch naast dien trek naar den geboortegrond, tot de familie, is een andere zucht in deze nuchtere verstandsmenschen levendig, n.l. deze: om geld te verdienen. De vlijt der bevolking die niets ontziet, om winsten te kunnen maken, en hun eenvoudig leven werken tot dat doel samen. Hierin staan de Chineezen boven de andere volken van het Oosten. Valt het te verwonderen, dat zij aan dit streven toegaven en derhalve in den boezem van andere volken hun gunstige eigenschappen trachtten te exploiteeren?

Daarbij komt nog, dat China zelf, en wij bedoelen de Chineesche vlakte, in de oostelijke kustlanden, dicht-, ja, overbevolkt is. (Zie de kaart der volksdichtheid op pag. 8 van dit deel).

De eigenlijke bevolking van China, afgesloten als zij was van het vrije verkeer, is arm, met weinig koopkracht, zoodat hier niet zooveel valt te exploiteeren. Wat is natuurlijker, dan dat zij in den vreemde zoeken, wat hnn eigen land niet oplevert? Emigratie op grond van religieuse onverdraagzaamheid heeft in China, het land met een schier godsdienstige onverschilligheid, nooit plaats gehad. Doch de emigratie had enkel een economisch doel, een economischen grondslag, en is als zoodanig voor het volk te billijken en te verklaren.

Bij de emigratie uit China moet men wel verschil maken tusschen hen, die geheel vrijwillig en vrij emigreeren, en hen, die door contract gebonden zijn. Tot deze laatste categorie behooren de Chineesche *Koelies.* In Azië heeft zich namelijk een exploitatie van menschelijke arbeidskrachten ontwikkeld, waarbij arbeiders uit China en ook uit Indië door ondernemers contractueel verbonden worden, om voor een bepaalden tijd elders, meest in de tropische gewesten, hun arbeid te leveren. Deze exploitatie van menschelijken arbeid op groote schaal vormt den *Koelie-handel.* (Zie over het woord koelie pag. 237).

In meer bepaalden zin worden bovenal die emigranten als koelies aangeduid, die in hun vaderland reeds een contract met een grooten ondernemer gesloten hebben, om in het buitenland in een aangewezen gewest een bepaalden tijd arbeid te leveren. In den vorm is deze verhuring van arbeid geheel vrij; wanneer evenwel de arbeider eenmaal in handen van den ondernemer is, verschilt zijn toestand niet van dien der slavernij. Velen meenen vrijwillig en vrij te vertrekken en bemerken eerst op het schip of op de plaats hunner bestemming, hoezeer zij gebonden zijn. Het zijn deze lieden, die vooral daar naar de tropische plantages en andere ondernemingen gevoerd worden, waar de geschikte arbeidskrachten bij de bewoners des lands ontbreken.

De eigenlijke koelie-handel in China is in 1848 op Macao begonnen, nadat reeds elf jaren vroeger Indische koelies naar Britsch West-Indië verscheept waren geworden. Aanvankelijk was die koelie-handel niet anders dan feitelijk slavenhandel, zonder eenige wettelijke regeling, en altijd is het een voordeelige, half vrijwillige uitvoer van arbei-

ders gebleven. Gewetenlooze agenten van scheepsreeders en van Amerikaansche plantagebezitters reisden de nabij de havens gelegen districten van China rond en wisten door allerlei schoone voorspiegelingen en onware beloften de eenvoudige en onkundige arbeiders te lokken, in de havenplaatsen te komen en hen daar tot het teekenen van een contract te brengen, waarvan de betrokken personen de beteekenis dikwijls niet begrepen. Ook geschiedde het, dat de reeds vroeger geteekende contracten in de havenstad, waar de ondernemers de koelies in hun macht hadden, werden veranderd. Zelfs werd niet eens altijd een wettig contract gesloten, doch was het een ware menschenroof, dien de Chineesche ambtenaren niet konden tegengaan, of door omkooping niet wilden zien.

Deze toestanden zijn beter geworden sedert 1868 en vooral sedert 1880. De Portugeesche haven Macao was het centrum van den koelie-uitvoer en hier liet het bestuur een wijze van behandeling der koelies toe, die niets van die der vroegere Afrikaansche Negerslaven in de vorige eeuw verschilde. Door Engeland's invloed werd hierin verbetering gebracht. In Hongkong werd de koelie-uitvoer steeds aan het Britsche toezicht onderworpen en streng onderzocht, of de contracten vrijwillig gesloten waren. Verder kon het onderzoek meestal niet gaan; de materieele inhoud der contracten is niet te beoordeelen. Veelal toch laten de koelies zich de kosten der reis en gelden tot andere doeleinden, als om speelschulden te betalen enz., voorschieten, welke bedragen zij later moeten terugverdienen.

In een veel beteren toestand verkeeren de emigranten, die op eigen kosten emigreeren, en ook dezen vormen een groot aantal. Hiertoe behooren de vele Chineesche kleinhandelaren, die overal heen trekken, waar hun landslieden in groot aantal leven, en die daar gemeenlijk goede zaken weten te doen. Hiertoe behooren ook de goudzoekers, die sedert lang naar de goudlanden emigreeren. Deze vrije landverhuizers verlaten gewoonlijk slechts hun land met het doel, om na een aantal jaren terug te keeren naar hun familiën. Niet altijd evenwel wordt die wensch vervuld. Het is geen heimwee naar het vaderland, doch enkel een trek, om met de familie of clan in betrekking te blijven, die hen naar China terugdrijft. Doch de Chinees is niet zoo conservatief, of hij kan dien trek overwinnen. Waar zij zich goed genesteld hebben, waar zij koloniën vestigen en door huwelijken met vreemdelingen huisgezinnen gesticht hebben, daar verdwijnt die zucht naar terugkeer langzaam en vervalt met de tweede generatie. Daardoor zijn er talrijke Chineezen, die in den vreemde vaste, blijvende koloniën vormen. Hiertoe behooren ook een aanzienlijk aantal der Chineezen in Nederlandsch-Indië op Java.

Hoe aanzienlijk die stroom van Chineesche landverhuizers is, blijkt hieruit, dat in 1896 Hongkong passeerden 119,468 emigranten uit China, terwijl er 66,832 naar China terugkeerden. In Nederlandsch-Indië bedroeg het aantal Chineezen op Java en Madura in 1896: 261,000; in de Buitenbezittingen 213,400, zoodat het totaal ongeveer 474,000 zal bedragen.

In Nederlandsch-Indië zijn de Chineezen voor een groot aantal handelaars; ook wel beoefenen zij industrieele bedrijven; eigenlijke koelies vindt men hier niet velen. In 1896 vond men er 64,800 op Java en Madura, die een eigen bedrijf uitoefenden, en in de Buitenbezittingen 108,000.

Deze cijfers wijzen er op, dat de Chineezen grooten invloed hebben op de economische betrekkingen in onze koloniën en de Chineesche vestigingen worden jaarlijks door een groot aantal nieuw gekomen emigranten aangevuld, waarvan velen eerst als dienstbaren bij hun landgenooten arbeiden, om na eenige verdienste zelfstandig op te treden. Hierover spreken wij in het volgende deel.

De Chineezen in Nederlandsch-Indië zijn niet uit dezelfde gedeelten van China afkomstig. De Java-Chineezen komen uit het zuidelijk gedeelte der provincie Fukhiën, met de hoofdstad Amoy, en worden daarnaar ook *Fukhiëneezen* of *Amoy-Chineezen* genoemd. De immigranten in West-Borneo, Bangka, Biliton en Deli zijn òf *Hoklo-Chineezen*, uit de provincie Hokkiën afkomstig, òf *Hakka-Chineezen*, een zelfstandige groep der Chineezen, die thans in de provincie Kwantung wonen. De Hakka's zijn gewoonlijk mijnwerkers, de Hoklo's meer landbouwers.

Amoy is een der belangrijkste havens in China, die reeds lang voor vreemden handel geopend zijn. Gelegen aan het zuidelijk kustland van de provincie Fukhiën,

is het de natuurlijke poort, waarlangs de emigranten, die Java hebben bevolkt en nog bevolken, naar buiten zijn gestroomd. De schoone Liong-khee of Drakenrivier, die hier in een inham des lands uitmondt, welke met dozijnen eilandjes als bezaaid is, vormt een veilige baai en goede ankerplaats voor de scheepvaart. Deze haven, door de rivier met het binnenland verbonden, was reeds sedert eeuwen een plaats van gewicht aan deze kust, en reeds in de negende eeuw onzer jaartelling bezochten haar handelaren niet alleen de voornaamste zeesteden van het Chineesche Rijk, maar ook den Indischen Archipel, Hindostan en zelfs Perzië. Toen de Europeanen de Chineesche Zeeën bezochten, lag Amoy als aangewezen voor het aanknoopen van betrekkingen, en de Portugeezen verschenen er in 1544, de Hollanders in 1622. Sedert dien tijd bleef er steeds eenige betrekking tot die stad bestaan, doch eerst in 1842 werd Amoy voor goed voor vreemden handel geopend.

De stad Amoy is gebouwd op een eilandje van denzelfden naam nabij de kust. De omstreken der baai vormen een schilderachtig landschap door de afwisseling der woeste gebergten, die de bewoners door noeste vlijt en zorg met bouwlanden hebben overdekt. Evenwel is de opbrengst niet aanzienlijk, en hierdoor vestigden velen zich in de stad, om in handel en scheepvaart een betere bron van bestaan te vinden. Daardoor is Amoy een dichtbevolkte stad geworden, een mierennest, dat van bewoners wemelt en krioelt (de Groot), welker aantal op ongeveer 300,000 geschat wordt, waarvan twee derden in de stad en de voorsteden en een derde in de 136 dorpjes en gehuchtjes wonen, waarmede het eiland is overdekt. De geringe opbrengst des lands was voor de talrijke bevolking ongetwijfeld een prikkel, om over de verre zeeën en door betrekking met andere volken nieuwe bronnen van bestaan te zoeken. Zoo kwamen zij er toe, om hun land en, wat zwaarder weegt, hun familie voor korter of langer tijd vaarwel te zeggen en, gewapend met geestkracht en ondernemingsgeest, zich elders een positie te veroveren. Zoo kwamen in den loop der tijden en komen nog voortdurend de Amoy-Chineezen op Java.

Toch mag men het eiland en de stad Amoy niet als het eigenlijke vaderland van de Java-Chineezen beschouwen. Het eiland zendt wel Chineezen naar het buitenland, maar de stad is toch in de meeste gevallen de poort, waardoor de emigranten uit het zuidelijk deel der provincie Fukhiën naar het buitenland gaan. De stroom dier emigratie wordt vooral gevoed door de landstreken langs de Draken-rivier, van het gebied Tsjang-Tsjowfu, met welks hoofdstad van denzelfden naam de Hollanders tegen de helft van de zeventiende eeuw bij speciaal edict vergunning bekwamen om handel te drijven. Deze gewesten, dicht bezaaid met dorpen, hebben een dichte bevolking bij een bodem, ver beneden het middelmatige. Verder naar het binnenland evenwel neemt het landschap in vruchtbaarheid toe.

De stad Tsjang-Tsjowfu telde voor een veertigtal jaren ongeveer een 600,000 inwoners. Door den opstand der Taipingrebellen in 1864 werd dat aantal tot ongeveer een derde verminderd, en lang leed de stad onder deze rampen. De ellenden der verwoesting en de onvoldoende opbrengst des bodems voor de bevolking leiden velen uit dit district er toe, om te emigreeren, en zij volgen daarbij een richting, door de historie als goed bekend, en waar zij zeker zijn, bondgenooten te zullen aantreffen. Behalve uit deze streken emigreeren ook nog Chineezen uit Tshuen-Tsjowfu naar Java, doch in kleiner aantal.

* * *

In het gebied der provincie Kwantung, ten N. O. van Kanton, woonden in een zeer ver verleden enkel autochthonen met een zeer geringe beschaving. Deze volken werden gedeeltelijk verdrongen door, gedeeltelijk opgelost in den emigratiestroom van het Chineesche volk der *Punti's* of „inboorlingen", dat van het noorden uit zich in dit gebied verlegde. Alleen een klein gedeelte der oorspronkelijke bewoners hield zich onder den naam van *Miao-tsze* in eenige ontoegankelijke bergstreken staande. Doch de Punti's werden omstreeks onze middeleeuwen opnieuw gedeeltelijk verdrongen door, of aan de kust opgelost in een volksverhuizing uit de provincie Fukhiën ten N., die langzaam, doch geregeld voortdrong naar het zuiden. Dit waren de *Hoklo-Chineezen*, die gedeeltelijk langs de kust de meerderheid vormden, doch zich ook tusschen de Punti's vestigden. Hun naam duidt voldoende hun herkomst aan: de

provincie Fukhiën, die in haar zuidelijk gedeelte *Hokkiën* heet bij de bevolking zelf, is het eigenlijk vaderland der *Hoklo-Chineezen* van Nederlandsch-Indië.

Nog een tweede en zelfs krachtiger stroom van volksverhuizers stortte zich ongeveer in denzelfden tijd van het noorden uit in het land der Punti's. Deze werd gevormd door de zoogenaamde *Hakka-Chineezen*, over wier herkomst veel geschreven is, maar waaromtrent nog geen zekerheid bestaat. Hun taal evenwel wijst op verwantschap met de volksstammen van noordelijk China. De naam Hakka beteekent: „familie van gasten" of „emigranten", hetgeen wijst op hun trekken naar andere streken. De Hakka's maakten zich in enkele districten meester van het land, o. a. in Tsjhaotschu, waar hun taal de heerschende werd, en eveneens in het tegenwoordige departement Kia-ying, waar thans geen andere taal dan die der Hakka's wordt gesproken of verstaan, alsmede in Hwui-tschu, en in eenige andere streken.

Die rustelooze emigratiestroom der Hakka's gaat nog steeds voort, zich in kleine vertakkingen over de provincie Kwantung te verdeelen. De Punti's evenwel hebben hun suprematie in de provincie behouden, alsmede hun grondbezit; zij bewonen veelal de vruchtbare dalen en dwingen de Hakka's, die zich allerwegen in kleine groepen tusschen hen in hebben geschoven, zich met de onvruchtbare berghoogten te vergenoegen. Waar de emigranten minder talrijk zijn, betalen zij gewoonlijk grondhuur aan de oorspronkelijke bewoners des lands. Doch als de getalsterkte der Hakka's tegen die der Punti's opweegt en zij zich in grootere dorpen tusschen de Punti's gevestigd hebben, is het veelal met de rust gedaan en ontstaat er rassenstrijd naast economischen strijd, vooral strijd om het grondbezit.

Die rustelooze geest om te trekken en te verhuizen, welke hen gedurende eeuwen bezielde, maakte de Hakka's als voorbestemd tot landverhuizers naar andere landen, als de strijd om ruimte en welvaart daartoe aanleiding gaf. De historische gebeurtenissen hadden hen gehard en gesterkt, tot energieke, ijverige en ondernemende menschen gemaakt. Waar zij zich met de slechtste gronden moesten behelpen, kwamen velen hunner er toe, het vaderland te verlaten, en zoo vormden zij een ras van hoogst geschikte kolonisten. Het waren voornamelijk deze Hakka-Chineezen, die naar Borneo's Westerafdeeling stroomden, om daar, onder de brandende aequatorzon, dagelijks van den ochtend tot den avond een arbeid te verrichten in de goudmijnen, waarbij de inboorling zou bezwijken, of in de vorstendommen van Sambas, Pontianak en Mampawa maagdelijke wouden in rijstvelden, suikertuinen, enz. te herscheppen. Zij zijn het ook, die op Banka en Biliton de ontginning der tinmijnen mogelijk maken en die de levensader zijn der ondernemingen in Deli.

Dezelfde eigenschappen kenmerken ook de Hoklo-Chineezen. Zij hebben hetzelfde emigratie-proces doorgemaakt, zij het ook op kleiner schaal, en zijn nog altijd bezig, zich tusschen de vijandelijke Punti's te wringen. Een zware strijd om het bestaan was hun geschiedenis; zij waren eveneens genoodzaakt, zich met de schraalste streken te vergenoegen, en werden door die omstandigheden tot emigratie naar Indië geleid. Doch in één opzicht munten de Hoklo's boven de Hakka's uit: zij zijn stoute zeevaarders en hebben daarvan vroeger wel eens misbruik gemaakt als zeeroovers. Hun woonplaats aan de veel gelede kust van China, met talrijke kleine kusteilandjes, had hen daartoe gebracht. Op West-Borneo houden velen hunner zich met den handel bezig, zoo nauw aan de zeevaart verwant, terwijl ook een gedeelte den landbouw uitoefent.

Twee migratie-stroomen van China ontmoeten elkander op Borneo. Beide volken, hoewel volbloed Chineezen, hebben toch nog eigenaardigheden van den stam tot hier bewaard. Hun talen verschillen nog zoozeer, dat zij elkander niet kunnen verstaan in de eigen taal, en, hoewel landgenooten, zich met elkaar moeten onderhouden in gebrekkig Maleisch. En niet zelden openbaart zich de stamhaat van het oude vaderland nog in het nieuwe door vechtpartijen.

De energieke, strijdzuchtige en voortvarende Hakka's en Hoklo's steken sterk af bij de Fukhieneezen, die in Borneo's Wester-afdeeling alleen op de hoofdplaats wonen, doch zich bovenal op Java vestigen. Gehechtheid aan vrede en rust, voorliefde voor kalmen arbeid, vooral voor landbouw, en zachtheid van karakter komen bij hen bovenaan, een gevolg van de meer vreedzame geschiedenis van hun vaderland. Lust tot werkzaamheid ontbreekt echter ook dezen niet, evenmin als eenig Chinees.

Toch zijn de Fukhieneezen verwant aan de Hoklo's, doch hebben zich reeds vroeg van hen gescheiden, zoodat hun talen zich afzonderlijk ontwikkelden. Op Java vindt men slechts enkele Hoklo's en Hakka's, die zich geheel van de anderen onderscheiden.

LITTERATUUR OVER CHINA.

H. CORDIER. Bibliotheca Sinica. Dictionnaire bibliographique des ouvrages relatifs à l'Empire Chinois. Paris, 1878—85. Deze bibliographie geeft aanwijzing van alles, wat in de Europeesche talen sedert de uitvinding der boekdrukkunst over China is gepubliceerd, tot 1884, met een groot aantal wetenschappelijke aanteekeningen. Een supplement op deze bibliographie van 1884—1894 is verschenen.

F. VON RICHTHOFEN. China. Ergebnisse eigener Reisen und Studien. Berlin, 1877—1885.

J. H. GRAY. China. A History of the Land, Manners etc. London, 1878.

M. BRANDT. Aus dem Lande des Zopfes. Leipzig, 1894.

„ Sittenbilder aus China. Mädchen und Frauen. Stuttgart, 1895.

A. EXNER. China. Skizzen von Land und Leute. Leipzig, 1889.

F. HIRTH. Chinesische Studien. München, 1890.

P. DE KONING. Beschrijving van Chineesche schedels. Leiden, 1877. (Dissertatie).

F. SCHERZER. La puissance paternelle en Chine. Etude de droit Chinois. Paris, 1878.

W. A. MARTIN. The Chinese, their Education, Philosophy and Letters. New-York, 1881.

R. DOUGLAS. Society in China. London, 1894.

R. K. DOUGLAS. China. London, 1887.

„ Confucionism and Taouisme. London, 1893.

J. EDKINS. La religion en Chine; exposé des trois religions des Chinois. (Ann. du Musée Guimet t. IV, 1882).

E. SIMON. Le gouvernement chinois, son rôle dans l'Etat. Nouvelle Revue XXVII 1884.

A. RÉVILLE. La religion chinoise. Paris, 1889.

J. J. M. DE GROOT. The religious system of China, its ancient forms, evolution and present aspect. Leiden, 1892—94.

„ Jaarlijksche feesten en gebruiken van de Amoy-Chineezen. Verhandelingen v. h. Bataviasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen. Deel XLII. Batavia 1882.

J. D. BALL. Things Chinese. London, 1894.

R. S. GUNDRY. China and its Neighbours. London, 1895.

„ China, Past and Present. London. 1895.

E. SIMON. China: Religious, Political and Social. London, 1887.

F. RATZEL. Die Chinesische Auswanderung. Breslau, 1876.

GEORGE F. SEWARD. Chinese Immigration. New-York, 1881.

HOOFDSTUK XXXII.

JAPAN EN ZIJN BEWONERS.

I. Natuurlijke gesteldheid des lands.

Ten oosten van de Oude Wereld, als een voorpost in den Grooten Oceaan, ligt het eilandenrijk Japan. Dit gebied omvat de grootste eilanden van den grooten vulkaangordel, welke zich ten oosten van Azië van de Philippijnen over Formosa, de Liu-Kiu-eilanden, de Japansche eilanden en de Kurilen naar Kamschatka uitbreidt. Op de breedte tusschen 45° en 31° ligt in dezen gordel het eigenlijke Japansche Rijk, dat in den laatsten tijd door den oorlog met China zijn zuidelijkste bezitting heeft verkregen in het eiland Formosa, op 23½° N.Br.

Het rijk Japan bestaat uit eilandengroepen, waarvan de hoofdeilanden zijn: *Kîusjiu*, *Sjikoku*, *Honsjiu* (of Hondo, in Europa ten onrechte veel *Nippon* geheeten) 1) en *Jesso*. Een menigte kleine eilanden omringen deze hoofdeilanden. Daarenboven behooren tot het rijk nog de Kurilen, de Liu-Kiu-eilanden en Formosa.

De vorming der Japansche eilanden is zeer ingewikkeld, zooals reeds uit de onregelmatige vormen op de kaart valt af te leiden, en de geologische samenstelling is buitengewoon afwisselend en gecompliceerd. Bijna alle bekende wijzen van vorming en vervorming der aardkorst hebben deel genomen aan den opbouw dezer eilanden: vouwen, breuken, verzakkingen en vulkanismus wisselen hier af in hun werking, en geven aan de tektonische en geologische kaart een buitengewoon bont voorkomen.

Die ingewikkelde geologische geschiedenis der Japansche eilanden, welke zich nog in onzen tijd voortzet door de werking van vulkanisme en aardbevingen, heeft een schilderachtige afwisseling van gebergten en dalen, van eilanden, landtongen, inhammen en zeestraten aan deze eilanden-wereld gegeven. Meer dan drieduizend achthonderd eilandjes of rotsen zijn het, die te zamen het grondgebied van het Japansche Rijk vormen en een guirlande van groenende heuvels, dieper naar het binnenland in naakte bergspitsen overgaande, over de wateren van den Grooten Oceaan leggen, als om een binnenzee, de Japansche Zee, van die wateren te scheiden. Het donkerblauw der zee, vooral in het zuiden, waar de warme Koero Sjiwo of Zwarte Stroom de stranden bespoelt, in vriendelijke tegenstelling met de groene kustheuvels; de trotsche bergmassa's van rooskleurig graniet, aan den voet door de rusteloos werkende zee schijnbaar ondermijnd; maar hoogerop als tot reusachtige indrukwekkende koepels zich opwelvend, de rijke afwisseling van kleuren langs de oprijzende hellingen der eilanden, dit alles brengt den reiziger in verrukking, als hij de schoone landoevers van Japan nadert.

De Japaneezen noemen hun land wel „Yamato", d. i. land der bergen, en die benaming is zeer terecht, want elk der groote eilanden vormt een aaneenschakeling

---

1) De naam Nippon wordt door de Japanneezen aan het geheele rijk gegeven, doch niet aan een enkel eiland; de Europeanen evenwel hebben dien naam op het hoofdeiland toegepast. Daardoor ontstond die verwarring. Marco Polo leerde het eerst Japan in Europa kennen onder den naam Zipangu, welken hij in China gehoord had en die beteekent: „land van den opgang der zon", „morgenland", omdat Japan ten oosten van China ligt. Soortgelijke vormen brachten de Portugeezen als naam van het land mede uit China: Gipanque, Gepuen, en ook de Japanneezen noemden hun rijk aldus, doch zij gaven er een andere uitspraak aan, waardoor de naam Nippon werd. Uit de uitspraak van Nippon hebben de Europeanen Japan gemaakt.

van bergen, heuvelen en valleien, hier en daar afgewisseld door dalen van een grootere uitgebreidheid. Een groote bergketen volgt de hoofdlijn der strekking van de eilanden en rijst in enkele toppen tot boven de sneeuwgrens, terwijl tal van vulkaanspitsen van tijd tot tijd meer of minder krachtig werken. Groote, lange rivieren bezitten deze eilanden uit den aard der zaak niet, en de bestaande rivieren hebben daardoor nu overvloed, dan gebrek aan water. De overstroomingen zijn naast de aardbevingen een plaag des lands. Evenmin als groote rivieren vindt men er uitgebreide vlakten.

Het klimaat van Japan onderscheidt zich van dat aan de oostkust van Azië onder dezelfde breedte door een zachter winter. De invloed van het zeeklimaat, die op het vasteland niet kan doordringen, is op Japan beter merkbaar, een gevolg van de insulaire ligging en vooral van de Japansche Zee. De regenval is er aanzienlijker en minder streng aan de perioden der moussons gebonden dan op het vasteland. Zoo heeft de regenval er twee maxima: één in het begin van den zomer en één in den herfst. In Tokio is de gemiddelde jaartemperatuur 13,7° C., die van Januari 2,6° en van Augustus 25,4°.

Door het vochtige en warme klimaat, met meer gelijkmatigheid dan China, heeft Japan een bijzonder weligen plantengroei. Reeds zeer vroeg trok de rijke flora van Japan de aandacht der natuuronderzoekers, en ook in het landschapsbeeld vervullen de planten hier een groote rol. Als tegen het laatst van September de rijstvelden het groen verliezen, beginnen de bergwouden hun herfstkleed aan te trekken, dat in schoone afwisseling van tinten de zoozeer geprezen Noord-Amerikaansche bosschen moet overtreffen. Tegen het eind van October zijn de boomen kaal en des winters verliezen de weiden hun groene kleur. In het zuiden is het klimaat zachter dan in het noorden en daardoor heeft de plantengroei er een subtropisch karakter.

Van de planten, die in de huishouding van het Japansche leven een belangrijke rol spelen, staat de *rijst* bovenaan, welke hier, evenals in China, het hoofdvoedsel uitmaakt. Wat het brood is bij ons, is de rijst in Japan; de welvaart des volks staat met den rijstoogst in het nauwste verband, en de ambtenaar ontving er, nog niet zeer lang geleden, zijn loon niet in geld, maar in rijst.

Terwijl de rijst het algemeene voedsel is, vormt de *thee* ook hier den algemeenen drank. Hoewel er groot verschil bestaat tusschen de geurige bladeren, die gehandschoende priesters voor den keizer plukken, en den afval, waarmede het geringe volk zich behelpt, hebben toch allen dien trek gemeen, dat de thee steeds gereed moet staan.

De *moerbezieboom*, welks bladeren aan de zijderups tot voedsel moeten strekken, is in het midden des rijks nabij de dorpen en steden tot boomgaarden vereenigd. Niet geheel Japan heeft zijdeteelt, maar in enkele provinciën is zij van het hoogste belang en van grooten omvang. Nog wijzen wij van de cultuurplanten op den *vernisboom*, die de grondstof levert voor het bekende Japansche lakwerk, en op den *papierboom*, welks bast het papier oplevert, een goedkoope stof, die in allerlei kwaliteiten en voor verschillende doeleinden in den handel komt en waarvan zelfs kleederen worden gemaakt.

II. De bewoners van Japan.

A. De Aino's.

De bewoners van het Japansche Rijk kunnen tot twee groepen gebracht worden, namelijk de *Japanneezen* en de *Aino's*.

De Aino's vormen waarschijnlijk de oudste bevolking van de eilanden en waren afkomstig van het vasteland van Azië. Van hier grootendeels verdrongen door andere stammen, vonden zij in de grijze oudheid een wijkplaats op de Japansche eilanden. Doch op de zuidelijke eilanden werden de Aino's door de later aankomende Japanneezen verdreven, uitgeroeid of met dezen versmolten. Tegenwoordig bewonen de Aino's nog de eilanden Jesso, het zuiden van Sachalin, de Kurilen en de zuidelijke punt van Kamschatka.

De hoofdbevolking des lands vormen de Japanneezen, die vooral door hun hoogere ontwikkeling steeds het heerschende volk vormden en in den laatsten tijd, door den

snellen vooruitgang op verschillend gebied, de aandacht van Europa hebben getrokken.

Wij zullen onze beschrijving aanvangen met het laagst staande volk, de *Aino's*.

Het aantal Aino's in het Japansche Rijk is niet met volkomen juistheid bekend. Dr. Scheube kwam, op grond van eenige van regeeringswege in Japan verschafte inlichtingen in 1880, tot het besluit, dat het ongeveer 17000 zou bedragen. Tevens vond hij daarbij het merkwaardig verschijnsel, dat ook in Japan voorkomt, dat het aantal mannen talrijker is dan dat der vrouwen — een omgekeerde toestand dan in Europa. (In Nederland vond men in 1829 op 100 bewoners gemiddeld 48,9 mannen en 51,1 vrouwen; in 1889 was de verhouding 49,4. 50,6.)

In elk geval blijkt hieruit, dat het aantal der Aino's in Japan gering is in verhouding tot de totale bevolking (ruim 42 millioen in 1895).

De Aino's zijn klein van gestalte, evenals de Japaneezen, doch krachtiger gebouwd. De huidkleur der Aino's, zoozeer onder den invloed van de zon en van de onzindelijkheid, is gemiddeld donkerder dan bij de Japaneezen, heeft een bruinachtigen ondergrond en gaat in coloriet iets naar de kleur der Noord-Amerikaansche Indianen over. In gelaatsvorm en haargroei komt het Mongoolsche type scherp uit. Aan het platte, iets of wat hoekige gezicht, met de uitspringende jukbeenderen, de gezwollen lippen en den platten neus kan men hen gemakkelijk herkennen, zegt Rein. De oogen staan niet scheef, maar horizontaal.

EEN AINO-FAMILIE.

De Aino's vertoonen in den haargroei een groot verschil met de overige Mongoolsche volken. In het algemeen kan men zeggen, dat de haargroei der Aino's die der Europeanen verre overtreft, zegt Dr. Scheube op grond van zijn ervaring. Dit geldt niet alleen van den sterken baardgroei, die dikwijls 1½ voet lang is, maar ook voor de beharing van het geheele lichaam. De okselholten, de genitaliën, het midden van de borst en van het lijf, de rug, de rug der vingers en de voeten zijn zwaar behaard. Evenals bij de overige Mongoolsche volken, vertoont het haar geen neiging om te krullen, zegt Rein, hoewel Scheube het tegengestelde beweert. Oude mannen zijn niet zelden over het geheele lichaam als met een dunne natuurlijke pels van haar overdekt. Het komt bij hen voor, dat de haren op de borst een lengte van 10, op den rug van 5 cM. verkrijgen, soms nog langer. Ook de jongens vertoonen reeds vroeg dien buitengewonen haargroei.

De haargroei is bij de vrouwen minder krachtig dan bij de mannen, maar overtreft toch dien van de Europeesche vrouwen.

De Ainosche vrouwen kunnen niet als „het schoone geslacht" van dit volk geroemd worden. Hun gelaat maakt een ongunstiger indruk dan dat der mannen, vooral ook

doordien zij aan het plompe gezicht met het kort gehouden, borstelige, zwarte haar door het blauw verven der bovenlip den schijn geven, alsof het door een knevel gesierd wordt.

Dr. Scheube komt tot het resultaat, dat het Mongoolsche type moeielijk in de Aino's te ontdekken valt, en dat zij integendeel in haargroei, stand der oogen, vorming van den neus en het ontbrekend prognathismus van de Mongolen zijn te onderscheiden. In denzelfden zin oordeelt H. v. Siebold, als hij zegt: „Die ganze Physiognomie und Gestalt der Aino hat wenig Mongolen-ähnliches; vielmehr war der Totaleindruck, den dieselben auf mich machten, der eines unter unglücklichen Verhältnissen befindenden Europäers. Ich hatte das Gefühl, welches sich auch bei ihnen Bahn zu brechen schien, dass ich mich nicht unter einer fremden Race befände, und ich kann, so seltsam es auch erscheinen mag, nicht umhin, die Aino mit Russischen Bauern zu vergleichen. (Zeitschr. fur Ethnologie 1881).

Zooals uit het bovenstaande valt af te leiden, is het vraagpunt der rasindeeling bij de bewoners van het Japansche Rijk nog niet beslist uitgemaakt. Wij zullen ons met dit probleem niet verder bezighouden, doch tot het beschrijven van de karaktereigenaardigheden en het sociale leven der Aino's overgaan.

* * *

De Aino's worden door de meesten, die met hen in aanraking kwamen, beschreven als vriendelijke, goedhartige, beleefde, welwillende en eerlijke lieden. H. v. Siebold zegt, dat hij, na lang samenzijn met de Aino's, omtrent hun karakter alleen de woorden van Laperuse en Krusenstern kan herhalen, als zij zeggen: „Ihre Sitten sind sehr sanft, und, wenn sie Hirten wären, so würde ich mir keine andere Vorstellung von den Patriarchen machen können. Einigkeit, Stille, Gutmütigkeit, Bereitwilligkeit, Bescheidenheit — alle diese wirklich seltenen Eigenschaften, die sie keiner verfeinerten Cultur zu danken haben, sondern welche nur die Gefühle ihres natürlichen Charakters sind, machen, dass ich die Aino für das beste von allen Völkern halte, die ich bis jetzt kenne." Doch Von Siebold moet er, helaas! bijvoegen, dat de invloed der op hen toedringende beschaving, evenals in vele landen, ook op hen verderfelijk gewerkt en in vele opzichten meer de slechte dan de goede eigenschappen ontwikkeld heeft. Reeds tegenwoordig bemerkt men een groot verschil in karakter en houding tusschen de natuurlijke Aino's en hen, die veelvuldig met de Japaneezen in aanraking komen. De oprechte, opene en goedhartige Aino verandert dan niet zelden in een onnatuurlijk kruipend, overdreven beleefd individu.

Hoe beminnelijk het karakter der Aino's ook mag zijn, zij hebben één eigenschap, welke den omgang met deze lieden uiterst lastig maakt voor de Europeanen. Dat is hun verregaande vuilheid. Den terecht hooggeprezen zin voor reinheid bij de Japaneezen zoekt men bij de Aino's vruchteloos. De Aino is niet gewoon, zijn lichaam ten behoeve van reiniging met het water in aanraking te brengen, en het moet een geluk genoemd worden, als hij bij de vischvangst of andere bedrijven soms het water over de handen voelt stroomen. Ook het gemis van bruggen bij het overtrekken der vele kleine stroomen noodzaakt hen soms, zich in het water te begeven.

Over 't geheel bedekt dan ook een dikke laag vuil de huid der Aino's en bij den buitengewonen haargroei is die de verblijfplaats van een talrijk ongedierte, dat daarin een lusthof vindt. Ook de reuk, die hiervan uitwasemt, is voor den Europeaan onuitstaanbaar.

Het karakter der Aino's is in vele opzichten geheel in tegenstelling met dat der Mongolen. Uit de handelwijze en de oorspronkelijke wetten der Aino's schijnt een groote afschuw van alles, wat gruwelijk en wreed is, te spreken, wat bij de Chineezen niet het geval is, zooals wij zagen. Tegenover grijsaards en zieken zijn zij buitengewoon hulpvaardig. Moord schijnt onder hen niet voor te komen, en ook lichtere overtredingen en diefstal behooren tot de zeldzaamheden. Zelfs dooden zij geen dier, zonder gelijktijdig den grooten geest een offer te brengen, om zich daardoor met dezen te verzoenen.

De kinderliefde is een echte karaktertrek der Aino's. Met teedere liefde verzorgt de moeder haar kinderen, die zij nooit slaat. Bij de vrouwen is het schaamtegevoel hoog ontwikkeld.

Het familieleven der Aino's is door de gunstige karakter-eigenschappen van het volk zeer gelukkig. In het huiselijk verkeer wordt niemand bijzonder bevoorrecht, evenmin als aan iemand een bijzondere staat van ondergeschiktheid wordt aangewezen. De vaderlijke macht en autoriteit zijn natuurlijk heerschend en leidend, evenwel zonder, zooals in Japan het geval is, de eenige wet te zijn.

De toestand der vrouw is bij de Aino's veel gelukkiger en beter dan in Japan; in familieaangelegenheden heeft zij bij de Aino's grooten invloed. De vrouw is voor de dochters, wat de vader is voor de zoons. De moeder geeft haar dochters onderricht in alle huishoudelijke werkzaamheden, bovenal in breien en weven. De zoons moeten reeds in de vroege jeugd den vader in het bosch, op de rivieren en op de vrije zee vergezellen, om van hem de kunst te leeren, met den boog te schieten en visch te vangen. De gehoorzaamheid der kinderen, een gehoorzaamheid zonder vrees, wordt bij de Aino's, evenals bij de Japanneezen, hoog geroemd.

Het huwelijk staat bij de Aino's ook hooger dan bij de meer beschaafde volken van het Oosten. Evenals bij de Chineezen wordt dit uitsluitend door de ouders tot stand gebracht, maar het is bij de Aino's tevens een zaak tusschen de jongelieden zelf. Alleen als dezen er mede instemmen en zij van de ouders de toestemming verkregen hebben, wordt het huwelijk voltrokken. In de meeste gevallen worden de huwelijken gesloten tusschen personen van dezelfde streek, doch zelden tusschen leden van dezelfde familie.

De huwelijken tusschen de Aino's hebben vroegtijdig plaats, voor de mannen gemiddeld met 18, voor de vrouwen met 16 jaren. Doch ook vóór het huwelijk bestaat er een vrije omgang tusschen jongelieden van beiderlei kunne, en niet zelden worden kinderen uit die betrekkingen geboren. Dit staat evenwel bij een meisje een later huwelijk niet in den weg. De onder die omstandigheden geboren kinderen blijven tot het vierde of vijfde jaar bij de moeder, die van den vader eenig geld voor de opvoeding ontvangt, en daarna neemt deze hen bij zich in huis.

Hoewel de polygamie geoorloofd is, bezitten de Aino's toch meest slechts één vrouw. De man geeft bij het huwelijk voor de verworven bruid een tegengeschenk aan de ouders, doch dit wordt nooit vooraf bedongen. Bijzondere feestelijkheden hebben bij het huwelijk niet altijd plaats. De jonggehuwden leven gewoonlijk zoo lang bij de ouders van den echtgenoot, tot het eerste kind geboren is. Daarna vestigen zij een eigen huishouding. Ook staat het hun vrij, in geval zij kinderloos blijven, een kind aan te nemen. Bovenal wordt er steeds gehoopt op een zoon als eerste kind. Deze zoon, als eerstgeborene, erft onder gewone omstandigheden ook de geheele bezitting der ouders, met uitzondering van het huisraad, dat aan de dochters ten deel valt. Het staat den vader echter vrij, enkele zaken ook aan de andere kinderen te vermaken.

De Aino's zijn gehecht aan hun oude patriarchale gewoonten en zeden, aan hun eenvoudige gereedschappen en wapens, die vooral voor de vischvangst en de jacht dienen. Met weinig zijn zij tevreden; om landbouw en tuinbouw, ook daar, waar de bodem hiervoor geschikt is, geven zij weinig. Alleen heeft het voorbeeld der onder hen levende Japanneezen enkelen er toe gebracht, hier en daar wat gierst en boonen te verbouwen.

De kleeding der Aino's heeft voor de mannen en de vrouwen bijna denzelfden snit. De hoofddracht vormt het opperkleed, dat wel iets op een kamerjapon lijkt, doch met veel nauwer mouwen. De stof, waaruit dit opperkleed gewoonlijk vervaardigd wordt, is van boomschors geweven, en heet „atushi". Van voren dragen zij het kleed open, doch om de lendenen snoeren zij het vast met een koord. De zoomen van hun kleed worden dikwijls versierd met strooken van blauw katoen, die zij van de Japanneezen koopen, en waarop zij figuren borduren. Ook de daarvoor noodige naalden en draden ruilen zij van de Japanneezen tegen huiden.

Aan den gordel om het middel hangt aan de linkerzijde een versierd mes in een scheede van hout, en bij de mannen nog een tabakszak van berenvel of berkenbast, en een pijp, meestal van Japansch maaksel. In den tabakszak vindt men steeds een tondeldoos met een vuursteen. De voeten der Aino's zijn doorgaans onbekleed; alleen bij hevige koude worden kousen uit hertenvel of andere stof gedragen met sandalen, en in den winter sneeuwschoenen. Het hoofd bedekken zij in den winter met een

muts, uit stof van boombast vervaardigd; in den zomer slaan zij enkel een doek om het hoofd, welke tevens dient, om de haren bijeen te houden.

Even bescheiden als ten opzichte van de kleeding zijn ook hun eischen voor een woning. De huizen vormen een langwerpig vierkant, met een hoog gevelvormig dak, de breede zijden steeds naar het noorden en zuiden gericht. Muren en dak bestaan uit biezen, die aan een netwerk van palen en staken zijn gehecht. De deur, die gewoonlijk uit planken of uit matten gemaakt is, vindt men meestal aan den zuidkant. Met uitzondering van de westzijde vindt men gewoonlijk aan elken kant een klein venster, dat door een biezen mat wordt gesloten, welke men kan ophalen.

JONG MEISJE DER AINO'S.

De vloer der hut bestaat enkel uit effen gemaakte, ingestampte aarde, in het hoofdvertrek met biezen matten bedekt. Langs de wanden vindt men verhoogde, met matten bedekte banken, welke als slaapplaatsen dienen voor de kinderen; die voor den heer des huizes is door huiden afgesloten. Hitte, rook en ongedierte naast den onaangenamen reuk maken in den zomer het verblijf in die hutten voor een Europeaan ondragelijk. In den winter beschutten zij onvoldoende tegen de koude winden. Een gat in den bodem wijst den vuurhaard aan en aan een houten toestel hangen daarboven potten, ketels enz. Naast het hoofdgebouw ziet men aan de zuidzijde der hutten veelal een klein voorhuis, „sem" geheeten, waarvan een gedeelte dient tot bewaarplaats voor landbouw- en visscherijgereedschappen.

Kostbaarheden, als zijden stoffen, zwaarden enz. van Japanschen oorsprong worden in oude verlakte kasten bewaard, die eveneens uit Japan afkomstig zijn en op een verhooging staan, nabij de plek, waar de huisvader zijn eerezitplaats heeft. Hier vindt men ook de van hout gesneden, aan den grooten geest gewijde offerstaven, de zoogenaamde „Inawo", tot wien de Aino's hun gebeden opzenden en aan wien zij vóór het drinken eenige droppels offeren.

De godsdienst der Aino's is natuurdienst en hun aantal goden is onbegrensd. Priesters en tempels bezitten zij niet, doch nabij elke hut vindt men een plek, die aan de goden gewijd is. De hoogste vereering vindt de „god des vuurs", „Onefazu" geheeten, en de groote waarde, die het vuur in den winter voor den Aino heeft, zal hiervan wel de oorzaak zijn. Verder hebben zij een huisgod, terwijl berggoden, boomgoden, zeegoden enz. lager staan. Zon en maan nemen onder de goden der Aino's slechts een ondergeschikte plaats in, en mythen schijnen hieraan ook niet verbonden te zijn. Van een voortbestaan na den dood schijnen de Aino's niets te weten; een geesten- of schimmenwereld is hun evenmin bekend.

De Aino's eeren hun goden door drankoffers, welke elken morgen en bij elken dronk gebracht worden. Zelfs bij den kleinsten dronk worden eenige droppels aan het vuur gewijd. De vrouwen offeren niet, doch heffen alleen, vóór zij drinken, het glas omhoog en strijken dan eenmaal met den rechter wijsvinger onder den neus.

De wapens der Aino's bestaan in de eerste plaats in boog en pijl, welke zij bij de jacht gebruiken. Met den boog kunnen zij vrij zeker hun pijlen tot op 50—80 schreden afstand schieten. Verder dragen zij messen bij zich en een lans voor de berenjacht. De pijlen, bij de berenjacht gebruikt, zijn altijd vergiftigd. Ook hebben zij toestellen, welke vanzelf afschieten, als de beer er mede in aanraking komt.

Bij de vischvangst gebruiken de Aino's netten, haken, harpoenen en spietsen. Meestal gaan zij in gezelschap ter visscherij uit en deelen dan den buit onder elkander. Groote zeevisschen, ook walvisschen, worden met harpoenen gevangen.

De booten, waarmede de Aino's ter vischvangt varen, bestaan uit uitgeholde boomstammen, welker wanden verhoogd zijn door planken, die er op gebonden worden. Op de rivieren is de uitgeholde stam alleen voldoende. Door roeispanen aan beide zijden worden de booten voortbewogen.

Als huisdieren bezitten de Aino's in den regel honden en katten, en verder kippen, soms eenden. Rijke Aino's houden er ook paarden op na, die evenwel nooit voor landarbeid gebruikt worden, doch enkel tot transport van menschen en lasten.

Bij de behandeling der Siameezen beschreven wij de beteekenis, welke men daar uit een religieus oogpunt hecht aan den witten olifant. Door de Aino's wordt eveneens een groote waarde gehecht aan witte dieren, wanneer die over 't geheel niet wit voorkomen. Zoo werd in 1891 door een Aino in het westen van het eiland Jesso een witte beer gevangen, welke vangst bij de inboorlingen groote opgewondenheid veroorzaakte. Volgens oude overleveringen toch is hun hoofdgod een witte beer, die in het binnenste van het eiland op de ontoegankelijkste bergen leeft en zich niet aan menschen vertoont. De Aino's hielden daarom den witten beer voor een soort van Messias, en besloten, hem aan den keizer ten geschenke te zenden.

Dit geschenk werd gaarne aanvaard, daar de witte beer ook in Japan van groote beteekenis geacht wordt. Sedert oude tijden toch wordt het verschijnen van witte dieren, bovenal van albino's, als een bijzonder teeken van geluk beschouwd, inzonderheid als een aanduiding, dat de regeering des keizers langdurig en gezegend zal zijn. De regeeringsperiode van den tegenwoordigen keizer wordt nu door den naam van „witte beer" aangeduid, evenals een voor 1242 jaren gevonden witte fazant aanleiding gaf, den regeeringstijd van den toenmaligen keizer dien van den „witten fazant" te noemen.

Elk dorp der Aino's heeft een hoofd of „ótena" en een viertal ambtenaren staan hem ter zijde. Het is de taak van het dorpshoofd, om de orde te handhaven, geschillen te beslissen en overtredingen en misdaden te straffen. Dit laatste is in den laatsten tijd meestal door den vertegenwoordiger der Japansche regeering overgenomen. Werkelijke misdaden moeten echter weinig bij de Aino's voorkomen, zooals wij reeds zeiden. De straffen, door de Aino's vroeger toegepast, waren zeer zacht. Een dief werd veroordeeld, om den bestolene het bedrag, dat ontvreemd was, dubbel of meervoudig

te vergoeden. Een moordenaar werd gestraft, door hem een week lang aan een kruis te binden, waar hij niets ontving dan een weinig voedsel per dag, en na een vermaning ontvangen te hebben, werd hij losgelaten. Echtbreuk werd gestraft ongeveer als diefstal.

* * *

Zoo leeft het volk der Aino's nog grootendeels in den natuurtoestand. Wel komen zij meer met de Japaneezen in aanraking, maar hoewel aan dit rijk onderworpen, blijven de oude verhoudingen nog hoofdzakelijk bewaard. De meeste aanraking hadden zij ook alleen met Japansche visschers, die de visch bij hen opkochten en niet zooveel in beschaving van de Aino's verschilden, en met kooplieden, die hen exploiteerden. Waar evenwel de aanraking menigvuldiger was en de bevolking wat meer ontwikkeld, bijv. in Mororan, zijn de Aino's reeds opgegaan in de Japaneezen en hebben zij bewezen, dat zij niet ongeschikt zijn, om de beschaving aan te nemen. Met de beste gedeelten der Ainosche bevolking komen de Japaneezen echter nog zoo goed als niet in aanraking. Waar wegen door hun land worden aangelegd, zooals aan de westkust, en het verkeer drukker wordt, veranderen de toestanden eenigszins.

B. De Japaneezen.

Over de afkomst der Japaneezen is reeds veel geschreven. Dr. van Siebold, die in 1832 dit onderwerp reeds behandelde (Verhandel. v. h. Bataafsch Gen. v. Kunsten en Wetenschappen te Batavia 1832) en het land en volk goed kende, verhaalt, dat de oudste chronologische berichten der Japaneezen, evenals bij de meeste volken, zich in fabelachtige overleveringen verliezen. De Japaneezen zouden zich beroemen op een goddelijke afkomst op den Japanschen bodem, en waakten er destijds voor, dat geen denkbeeld van een afstamming van andere volken bij hen post vatte. Hun overlevering van die goddelijke geboorte luidde aldus: Gedurende millioenen van jaren zweefden hemelsche goden, Ten-Zin-Sitsi-Dai genaamd, over Nippon, (het land van den zonsopgang), totdat eindelijk de zevende god in de troonsopvolging met zijn gemalin uit de wolken op den Japanschen grond neerdaalden. Op aarde vermenigvuldigden zij zich als menschen en lieten zóó een reeks van aardsche goden Tsi-Zin-Go-Dai in bepaalde, maar het menschelijk leven verre te boven gaande tijdvakken als heerschers over Japan op hen volgen. De vijfde dezer aardsche goden verwekte Zin-Mu-Ten-Woo d. i. de god des oorlogs tusschen de hemelsche keizers, die Nippon zegepralend doortrok en den grondslag legde van de nog bestaande dynastie van den goddelijken erfkeizer, Nin-woo-Go-Dai.

Doch van deze overleveringen afstappend, komt von Siebold reeds tot de overtuiging, dat de Japaneezen niet een ethnographisch zuiver gebleven volk vormen, maar voortgekomen zijn uit een vermenging van onderscheidene Aziatische volksstammen.

Deze meening, dat namelijk de Japaneezen verschillende volkselementen in zich opgenomen zouden hebben, wordt ook bevestigd door de anthropologische onderzoekingen der Japaneezen. Prof. Doenitz, die een vijftigtal schedels der Japaneezen onderzocht, komt tot het besluit, dat de Japaneezen in anthropologisch opzicht geen onvermengd volk zijn, en het minst in de noordelijke provinciën. In het zuiden des lands schijnt een sterke vermenging met de Maleiers te hebben plaatsgegrepen; vele physionomieën der zuidelijke Japaneezen hebben een duidelijk sprekend Maleisch type, terwijl anderen weder een echt Mongoolsch uiterlijk bezitten. Doenitz vergelijkt dezen toestand met dien op Sicilië, waar naast echte Romanen ook gelaatsvormen gevonden worden, die eerder aan een Arabier dan aan een Italiaan schijnen te behooren.

Dit Maleische type ziet men in Japan te veelvuldig, dan dat het een gevolg kan zijn van het verkeer der Japaneezen met Siam in het midden der 17e eeuw, zegt Doenitz.

Doch niet alleen de gelaatsuitdrukking geeft aanleiding, om aan Maleische invloeden op Japan te denken, ook de bouw der huizen wijst hierop. De bouwstijl der Japanneezen wijst met beslistheid op een oorsprong uit paalwoningen. Het Japansche huis rust geheel op palen, die bij gewone woningen kort, bij de betere tot drie voet lang zijn. Nu is het bekend, dat de Maleische volken geboren bewoners van paalwoningen zijn, en evenals de Maleiers door een opening in den vloer der woning alle onreinheid

neerwerpen, ziet men dit ook bij de echte Japaneezen. Deze wijze van bouwen nu stamt niet af van de Aino's, noch van de Mongolen op het vasteland, zoodat men op grond hiervan besluiten moet, dat de Japanneezen uit een vermenging van Mongolen met Maleiers zijn voortgekomen.

Of dit laatstgenoemde motief beslissend is, om een vermenging met Maleiers aan te nemen, valt te betwijfelen. De paalwoningen, als hier bedoeld zijn, kan men minder als het resultaat van stameigenaardigheden dan wel van het klimaat beschouwen. In het geheele moessongebied worden woningen uit bamboes gebouwd op eenige hoogte boven den grond, en wel bij stammen zonder eenige verwantschap. De sterke regenval in een gedeelte des jaars maakt deze wijze van bouwen noodzakelijk, zoodat men eerder zou moeten vragen, waarom die paalwoningen ergens in dit klimaat niet dan wel gevonden worden.

Dit is evenwel zeker, dat de tegenwoordige Japaneezen niet kunnen beschouwd worden als uit één stam voortgekomen, maar dat zich verschillende elementen in het volk hebben opgelost, die tot de Japanneezen versmolten zijn.

Ook Rein neemt aan, dat de tegenwoordige Japaneezen een gemengd volk zijn, voortgekomen uit vreemde landverhuizers, die reeds lang vóór Chr. het zuidelijke gedeelte van het rijk bevolkten en van hier veroverend naar het noorden voortdrongen, en uit een autochthone bevolking, waarmede zij zich vermengden. De Japaneesche geschiedenis spreekt alleen van deze laatste oerbewoners op het noorden van het eiland Hondo, noemt hen *Emishi* en *Ezo* (Yeza), en wijst er op, dat zij zich tatoueerden en het hoofd- en baardhaar niet verzorgden. Men meent, dat zij tot het Mongoolsche ras behoorden, en, zoo zij niet van denzelfden stam waren als de Aino's, dan toch verwantschap met dezen hadden en evenals zij van vischvangst en jacht leefden.

Of de bekende wapens uit den steentijd, welke men vele in Japan gevonden heeft, van de Emishi's afkomstig zijn of van een nog ouder volk, valt niet met zekerheid te zeggen. Daarentegen zijn de koperen klokjes, die van tijd tot tijd in groote hoeveelheid bij het bebouwen van het land gevonden werden, doch niet verder noordelijk dan het Hakone-gebergte, zeer zeker uit den oudsten tijd der tegenwoordige bevolking, daar men niet kan aannemen, dat een nog ouder volk reeds de bewerking van het koper kende.

Daar de Japaneezen in de 3e eeuw onzer tijdrekening pas een schrijftaal, de Chineesche, leerden kennen en hun daarvan afgeleide meerlettergrepige taal, het Katakana, nog van veel lateren oorsprong is, terwijl hun oudste geschiedkundig werk van 711 dagteekent, geeft de Japansche litteratuur omtrent ethnographische vraagpunten geen inlichtingen.

De Chineesche annalen vermelden echter, dat ongeveer 1200 jaren vóór Chr. Tataarsche stammen naar Korea trokken en zich gedeeltelijk hier vestigden, gedeeltelijk naar de oostelijke eilanden overstaken. Daar nu gelaatstype en haargroei der Japaneezen, zooals ook Doenitz erkent, overheerschend Mongoolsch zijn en niet Maleisch, terwijl verder de taal der Japaneezen naar Korea en verder op de Centraal-Aziatische stammen wijst, en de oude tradities van de Japaneezen, alsmede de ligging des lands hiermede niet in strijd zijn, is het zeer waarschijnlijk, dat men het vasteland van Azië met recht als het oorspronkelijke vaderland der Japaneezen kan beschouwen.

De taal stemt hiermede overeen, zeiden wij. De Japansche taal heeft met de Maleische en Polynesische talen geen verwantschap, noch in bouw, noch in woordenschat. Zij is meerlettergrepig en plaats het werkwoord aan het eind van den zin, terwijl in de Maleische en Chineesche taal het werkwoord aan het daardoor beheerschte lijdend voorwerp voorafgaat. Wat de taal betreft, is dus de Maleische invloed op de Japaneezen niet te herkennen.

Men heeft zich de zaak aldus voor te stellen: de voorvaderen der Japanneezen trokken over Korea naar Japan en hebben de oorspronkelijke bewoners uit het zuiden dier eilanden verdrongen en gedeeltelijk in zich opgenomen, zooals dat later met de Emishi's op noordelijk Hondo geschiedde. Lang vóór dit vermengingsproces voltooid was, trad Jimmu-Temno op, die in de 7e eeuw vóór Chr. het mikadorijk grondvestte. Nu eenmaal dat rijk bestond, volgde in de 3e eeuw onzer tijdrekening de gedeel-

telijke verovering van Korea. Een gedeeltelijk vrijwillige, gedeeltelijk gedwongen verhuizing van Koreaneezen, later ook van Chineezen, hoewel in minder aantal, bracht een toenadering dezer volken in ethnographisch opzicht tot stand en een vermenging der rastypen. Later werd dit proces herhaald en niet onwaarschijnlijk hebben ook Maleische elementen aan de vorming van het Japansche volk deel gehad.

John Batchelor, bekend door zijn woordenboek der Aino-taal en een der beste kenners van dit volk, komt in zijn voortreffelijk werk (The Ainu of Japan 1892) tot het besluit, dat in Japan drie volken hebben bestaan, die zich gedeeltelijk met elkander vermengd of elkander verdrongen hebben. De Aino's waren volgens Batchelor eens veel talrijker en over geheel Japan verbreid, doch ook zij waren niet de eenige en eerste landsbewoners vóór het optreden der tegenwoordige Japaneezen. Als een bewijs van de vroegere grootere verbreiding der Aino's noemt genoemde onderzoeker tal van plaatsnamen in de Aino-taal, welke men overal vindt en die naar de natuurlijke gesteldheids des lands er aan gegeven zijn. Zoo zijn de in het zuiden veelvuldig voorkomende namen Awa, Wakasa en Noto niet van Japanschen oorsprong, maar van de Aino's afkomstig.

Doch vóór de Aino's moet er, volgens Batchelor, nog een dwergenvolk gewoond hebben, dat in holen verblijf hield en steenen gereedschappen had. Dit volk evenwel moet met de Aino's verwant geweest zijn, maar werd door de Aino's verdreven. Misschien vindt men op de Kurilen, waar tegenwoordig nog bewoners in holen leven, nakomelingen van die oerbewoners van Japan.

JAPANSCH MEISJE.

* * *

Naar hun lichaamsuiterlijk vertoonen de Japaneezen in alle opzichten bovenal een Mongoolsch type, zeiden wij, waarin naar alle waarschijnlijkheid Maleische elementen zijn opgelost, hoewel Rein de Japaneezen enkel voor Mongolen aanziet, evenals de Aino's. Hierbij moeten wij er op wijzen, dat het voor kenners zelfs uiterst moeielijk is, naar de lichaamseigenaardigheden een ras te karakteriseeren, en vandaar, dat de meeningen dienaangaande niet zelden uiteenloopen. Dr. E. Baelz komt na ernstige studie tot het vaste besluit, dat men, de Aino's buiten rekening gelaten, bij het Japansche volk twee wezenlijk verschillende typen moet onderscheiden, tusschen welke natuurlijk overgangen worden gevonden.

Onder de aanzienlijke standen in Japan vindt men veelvuldig een type, dat zich kenmerkt door een slanke, sierlijke gestalte, een langen schedel, een smal en lang gezicht, scheef staande oogen, een fijnen, gebogen neus en een kleinen mond. Het eigenlijke volkstype daarentegen kenmerkt zich door ineengedrongen grove vormen, een korten schedel, een breed, lomp gezicht, sterk uitkomende kakebeenen, minder scheef staande oogen, een platten neus en grooten mond. Wel kan men schier in alle landen bij de aanzienlijken en het eigenlijke volk dergelijke verschillen opmerken, maar nergens komen zij zoo sterk uit als hier.

Het eerste type komt ook voor bij de aanzienlijken in China en moet als Mongoolsch gelden. Het tweede type daarentegen herinnert in vele opzichten aan de Maleiers, waarmede het eerste in 't minst niet overeenkomt. Deze beide typen vond Baelz ook bij de Koreaneezen, maar niet bij de Liu-Kiu-bewoners en, hierdoor komt hij er toe, om aan te nemen, dat na de eerste verhuizing van Mongoolsche stammen over Korea

naar Japan later nog een tweede volksstam denzelfden weg koos, terwijl de laatste behoorde tot een der Maleische of Maleier-achtige stammen uit het zuidoosten van Azië, welke met hun krijgszuchtigen aard de overhand kregen in Japan. Deze theorie van verschillende gescheiden volksverhuizingen naar Japan sluit zich zoowel aan bij de ethnographische toestanden in Korea, waar men eveneens twee rastypen vindt, als bij de historische feiten.

* * *

De Japaneezen onderscheiden zich boven andere Oostersche volken door vele lofwaardige eigenschappen, die hen voor ons innemen. Evenals de schoone natuur bij de aankomst in het rijk Nippon den vreemdeling toelacht en in een goede stemming brengt, wordt hij ook ten zeerste getroffen door de zindelijkheid en reinheid, die de Japaneezen overal aan den dag leggen, door hun vriendelijk en humaan voorkomen, waarbij evenwel waardigheid en zelfbewustzijn niet ontbreken, door hun intelligentie en gevoel voor de schoonheden der natuur.

In Japan wordt de Europeesche vreemdeling vriendelijk ontvangen, als een gast en onder dien indruk is het oordeel over de Japaneezen na een kort verblijf meestal gunstig, doch niet vrij van eenzijdigheid.

De Japaneezen hebben een bijzonderen aanleg, om zich in alle omstandigheden te voegen, en om hetgeen zij zien na te volgen; zij zijn nieuwsgierig, doch niet bijzonder mededeelzaam, zegt Rein. In eerstgenoemde eigenschap ligt ongetwijfeld de sleutel van de geschiedenis der laatste halve eeuw van dit rijk, toen het zich geheel in het kleed der moderne beschaving stak, en, het oude wegwerpende, plotseling van een middeleeuwschen een negentiende-eeuwsche staat werd. Het is alleen aan den staatkundigen toestand en den eeuwenlangen druk der omstandigheden toe te schrijven, dat het volk zoo lang afkeerig was van vreemdelingen, in wie het meestal verraders en spionnen zag.

Eerst in den nieuwsten tijd ontwikkelt het karakter der Japaneezen zich vrij en zelfstandig. En thans ziet men ook, wat er van het Japansche volk kan worden, hoe hier een bron van jeugdige volkskracht ontspringt. Het is een volk, dat zijn licht niet onder een korenmaat verbergt. Wie met den Japanees nader omgaat, leert aldus vele eigenschappen in zijn karakter kennen, die hij moet prijzen. De Japanees is arbeidzaam, heeft weinig behoeften, is gehard tegen den invloed van het weer, en heeft iets ridderlijks in zijn optreden. Hij is in één woord toegerust met al die bekwaamheden, welke hem in het Oosten een eerste rol zullen doen spelen.

Daarnaast komen bij nadere beschouwing ook minder goede eigenschappen, die soms met de goede een merkwaardig contrast vormen. Naast een gevoel van welvoegelijkheid, dat in vele opzichten dat der Europeanen overtreft, staat veel, wat wij onkuisch zullen noemen. De algemeen verbreide liefde voor bloemen en natuurschoon en beeldende kunsten gaat gepaard met lage zinnelijkheid. Naast warme vaderlandsliefde en een eigenaardigen zin voor recht, vindt men veel omkoopbaarheid bij ambtenaren en een verregaand nepotisme. Hun dorst naar kennis en de groote aanleg, om die te verwerven, maakt hen ongeschikt voor volhardende studiën, en daardoor niet zelden oppervlakkig. Door deze eigenschap zijn zij altijd in staat, de wetenschap vruchtbaar aan te wenden, waar het verder gaat dan bloot navolgen.

Bousquet, die het volk uitstekend kent, gaf hiervan de volgende karakteristiek: „Het particuliere leven gelijkt op het politieke, zooals uit hun geschiedenis blijkt; beide gelijken op de klimatologische afwisseling. Lange perioden van rust wisselen af met plotseling ontwaken, met onstuime uitbarsting. Het is een natuurlijke lethargie, afgewisseld door heftige stooten. De fanfares van het carnaval dringen midden door de nevels der melancholie. Alles wijst op een temperament zonder evenwicht; het zijn geesten, die als schepen op den oceaan drijven, zonder ballast, trage naturen, die in sprongen zich voortbewegen. Zij hebben liefde voor genoegens en verrassingen, doch geen lust tot volhardenden, duurzamen arbeid. Plotselinge openbaring en uiting der krachten en plotselinge verslapping. Veel levendigheid, intelligentie en talent, weinig beginsel en geen karakter. Zooals van tijd tot tijd de geesels van stormen en aardbevingen losbreken uit hun geketende rust en het land bezoeken, zoo ontwaakt ook de geestelijke energie des volks van tijd tot tijd als een hevige uitbarsting uit de rust".

Deze oordeelvelling, hoewel geenszins vleiend en ongetwijfeld overdreven, wijst zeker eenige grondtrekken uit het Japansche karakter aan, zooals die blijken uit de geschiedenis.

Rein is in zijn oordeel gunstiger, maar hij voegt er bij, dat dit, wijl hij meest de lichtzijden van het Japansche karakter leerde kennen, wel eenigszins partijdig kan zijn. Hij beschouwt de Japaneezen in vele opzichten als een volk van kinderen, onschuldig vertrouwend, vroolijk en geneigd tot kinderlijke spelen, zelfs op elken leeftijd vol belangstelling in het nieuwe, maar dat ook spoedig moede wordend, een volk, als de Galliërs volgens Caesar „rerum novarum cupidi", doch dikwijls zonder vastheid en volharding. Het laatste evenwel moet meer van de hoogere klassen dan van het volk gezegd worden. Het volk is over 't geheel verstandig, vlijtig, handig, spaarzaam en eenvoudig, goedhartig en vriendelijk, oprecht, eerlijk en trouw, doch daarnaast ook wantrouwend, bijgeloovig en zinnelijk.

Onze landgenoot Bierens de Haan laat zich als volgt uit over de Japaneezen:

„Lompheid is iets dat de Japaneezen niet kennen, alles is er klein en fijn: geen groot glas bier lescht hun dorst, maar een miniatuur kopje slappe thee, geen Duitsche pijp maar een fijn, veelal artistiek bewerkt pijpje, waarin een hoeveelheid zeer lichte tabak gedaan wordt, die men in een paar trekken oprookt, verschaft een algemeen genot aan mannen en vrouwen; hun huizen zijn groote sigarenkistjes van dun hout en papier, waar een „honderd kilo's" gevaar zou loopen van doorheen te zakkken.

Hun oog voor de mooie natuur en hun groote liefde voor bloemen zijn een benijdenswaardige trek in dit volk. Iedere maand heeft hare eigene bloemen, kersenbloesem, of azalea's, irissen, of lotussen, om slechts enkele op te noemen, en in het najaar de mooie herfsttinten van den ahorn. Zoo gaat de Japanees heen en bezield door de hem omringende pracht, maakt hij dan een lief naïef versje, dat hij aan afwezige vrienden toezendt. Het is een soort van idyllisch leven van groote kinderen in een bloementuin."

HOOFDSTUK XXXIII.

LEVENSWIJZE, ZEDEN EN GEWOONTEN DER JAPANEEZEN.

Gaan wij thans de zeden der Japaneezen meer in bijzonderheden na.

Reeds in het begin der vorige eeuw schreef Engelbert Kaempfer, die in 1690 als geneesheer bij het gezantschap, dat de Hollandsche Oost-Indische Compagnie jaarlijks naar den keizer van Japan zond, dit land leerde kennen en er een uitvoerig boek over schreef (het verscheen in het Duitsch, werd naar het handschrift in het Engelsch vertaald, terwijl het in 1733 uit het Engelsch in het Nederlandsch werd overgezet), dat de Japaneezen in het geheele rijk als het ware een school van beleefdheid en goede manieren vormen. Die eigenschap kenmerkt nog altijd het Japansche volk, doch beleefdheid en vormelijkheid gaan er somtijds zóó ver, dat zij bittere spot schijnen. Pratend en lachend loopt men op straat elkander voorbij en in het rond klinken de aardige groeten: „O hayo! O hayo gozarimas", en dergelijke. De diepe buigingen dezer kleine menschen zijn bekoorlijk; de gewoonste koelie buigt als een volleerde dansmeester, wanneer hij een vriend ontmoet of een boodschap aanneemt. De kinderen op straat rennen en springen van louter pret en levenslust, in vroolijke troepen rondpatotterend op hun holsblokjes, of zich op de hoeken van de straten verzamelend, om te spelen en te zingen, waarbij zij op de maat in de handen klappen. Nergens treft men een volk aan, dat er zoo vroolijk uitziet, zegt van Wickevoort Crommelin in een studie over de Japaneezen.

De kleeding der Japaneezen is bij alle standen en voor alle leeftijden in hoofdzaak dezelfde; bij de lagere standen onderscheiden de mannen zich dikwijls enkel en alleen door den vorm, waarin zij het haar kammen, van de vrouwen. Ook de provinciale afwijkingen zijn niet grooter dan het klimaat noodzakelijk maakt. De grondstoffen der kleederen zijn zijde, katoen en hennep, in den nieuweren tijd ook wol en linnen. Een kaftanachtige, lange rok, die van voren open is, maakt den grondvorm uit. Bij de vrouwen is deze langer dan bij de mannen en vormt hij dikwijls een langen, door watten stijf gemaakten sleep. De eenvoudige gordel der mannen wordt bij de vrouwen tot een breeden, kunstig geweven band, die van achteren vlindervleugelig geknoopt wordt.

Aanzienlijke mannen dragen ook een sjerp over de schouders, welker lengte geregeld wordt naar den rang der dragers en die dus dient, om de mate van hoffelijkheid aan te duiden, welke de eene man aan den anderen verschuldigd is. Wanneer twee Japansche edellieden elkander ontmoeten, buigen zij, totdat de einden van de sjerp den grond raken. Nu is het duidelijk, dat de man, die krachtens zijn rang de langste sjerp draagt, de kleinste buiging behoeft te maken.

Op de afbeelding op pag. 376 vindt men een aantal gewone costumes voorgesteld van menschen, die zich om een liedjeszanger geschaard hebben. De meest in het oog vallende figuur is die van den Samurai of Yaconin, een gewapenden dienaar van een edelman: als het zinnebeeld van zijn ambt draagt hij de twee zwaarden en zijn gelaat is bijna geheel onder zijn hoed verborgen. De mannen met de bonte kleederen zijn een soort van politie-agenten, die een man van aanzien op zijn reis vergezellen en een ijzeren staaf met ringen laten klingelen, om het volk te waarschuwen, plaats te maken voor den grooten man. De andere figuren zijn zoodanig geplaatst, dat zij de verschillende kapsels en nog een paar vreemde kleederdrachten vertoonen.

Het algemeene voorkomen van de kleeding der vrouwen is te zien uit een figuur tegenover die van den Samurai. De kleeding is bijna juist dezelfde als die der mannen, behalve dat de stoffen gewoonlijk fijner zijn, en de sjerp, die de kleederen

om het middel omvat houdt, zeer breed is en opgenomen wordt in een grooten en bijzonderen knoop, bijna evenzoo als de „hoepelrok" in Europa. Beide seksen dragen blauwe of witte katoenen kousen, als wanten gemaakt, met een afzonderlijke plaats voor den grooten teen. Zonder deze voorzorg zouden zij niet in staat zijn, de bijzondere inlandsche sandalen en holsblokken te dragen, die aan den voet bevestigd worden door middel van een riem in den vorm van een Y, waarvan de tong tusschen den grooten en tweeden teen doorgaat.

De sandalen worden uit rijststroo gevlochten en voornamelijk bij droog weer gedragen. Veel zwaarder, hoewel van licht hout vervaardigd, is de klomp of geta, waarop de voet als op stelten rust. Deze wordt gewoonlijk het meest gebruikt. De fijnste voetbedekking vormen de tegenwoordig buiten gebruik geraakte kutsu, werke-

DE LIEDJESZANGER.

lijke schoenen, die alleen den bovenkant van den voet bedekken met zwart verlakt lederpapier. De eenvoudige wijze, waarop de sandalen aan de voeten worden vastgemaakt, heeft dit voordeel, dat zij gemakkelijk kunnen worden afgelegd, als men een woning betreedt en de matten niet wil verontreinigen.

De Japanees draagt gewoonlijk geen bijzondere hoofdbedekking. Mannen uit de lagere klassen loopen geheel blootshoofds, of winden een blauw katoenen doek eenige malen om het hoofd. Ook de Koreaneezen dragen een hoofdband, dikwijls een product van veel arbeid. Zij dragen dien band alleen, doch ook wel onder den hoed, waaraan hij met een kleinen ring bevestigd is, en bedekken in den winter het hoofd met pelsmutsen. De Koreaneesche hoeden, uit zwart verlakt bamboevlechtwerk, zijn zeer fraai. Zij zijn tevens het eigenaardigst van de Koreaneesche dracht, die voor 't overige

Chineesche voorbeelden volgt. Als de Koreaneezen iemand eerbiedig willen groeten, nemen zij den hoed niet af, maar zetten hem terecht.

De Japaneezen dragen op reis groote, rondom afhangende hoeden, die hen tegen de zon en den regen beschermen; tegen den regen gebruiken zij ook regenschermen van geolied papier. Regenmantels uit hetzelfde papier zijn waarschijnlijk een vinding van nieuweren tijd, doch die van stroo of riet met afhangende rietvezels zijn sedert lang in gebruik. Japaneesche vrouwen beschilderen zich het gelaat en den hals met een verf uit loodwit en stijfsel; zij scheren de wenkbrauwen, verven de lippen rood en de tanden zwart. Deze verrichtingen maken haar voor de Europeanen minder bekoorlijk; de zwarte tanden, die zij bij het lachen laten zien, geven iets weerzinwekkends aan de uitdrukking.

Edelgesteenten vervullen geen groote rol bij de versiering der Japaneesche vrouwen; echte paarlen daarentegen wel.

Het ravenzwarte haar der vrouwen wordt kunstig bewerkt tot kapsels, met naalden en kammen van schildpad versierd en met roode en blauwe banden doorvlochten; evenwel zijn die meer kunstig dan smaakvol in onze oogen.

Volgens de oude zeden des lands werd den kinderen het haar van den schedel afgeschoren tot op drie lokken op den schedel en aan de slapen of tot op een krans van haren om de groote tonsuur. Als de meisjes vijf jaren oud waren, hield dit op. Bij jongens veranderde dit met het volbrachte veertiende jaar (naar Japansche rekening 15). Men vierde dan een familiefeest, waarbij de lokken werden afgeschoren, de jongen tot *man* verklaard werd en een anderen naam verkreeg. Sedert deze ceremonie stonden de jongens als man onder andere regels, wat de haardracht betrof. Het haar van het achterhoofd werd in de hoogte gekamd tot een kleinen hoorn of staart op den schedel, waarom een ring van leerpapier werd bevestigd. Deze wijze van kappen kostte veel arbeid, en tegenwoordig verbreidt de Europeesche wijze van kappen zich bij de mannen al meer en meer. De vrouwen echter bleven den ouden gewoonten getrouw, zoowel in kleeding als kapsel. De gewoonte om de tanden zwart te maken neemt thans bij de vrouwen af.

JAPANEESCHE DAME IN DEN REGEN.

Bij de Japaneesche mannen bestond sedert eeuwen het gebruik, om het gelaat geheel te scheren. Ook deze gewoonte houdt meer en meer op. Men draagt er tegenwoordig een knevel, en als de baard goed groeit, wat zelden het geval is, ook wel een vollen baard.

In Korea dragen vrouwen en kinderen den staart op Chineesche wijze, terwijl de mannen hun haar met een, al naar den rang uit hout, koper, zilver, goud of koraal bewerkte naald in een kuif opsteken. Bij den jongen hangt het haar vrij over het hoofd; wordt het opgebonden, dan is dit een teeken van den overgang tot man.

De waaiers hebben in Japan een algemeene verbreiding erlangd. Zij hebben allerlei vormen; de priesters dragen ze in de gedaante van half ontloken bloemen; beambten hebben waaiers van dennenhout, danseressen zeer groote waaiers.

De reiskleeding der Japaneesche vrouwen is weinig anders dan haar gewoon costuum, behalve een breeden, platten hoed, die voor parasol dient. Japaneesche plaatwerken zijn vol voorstellingen van reizende vrouwen, en hoevele er ook zijn, heeft ieder van deze toch iets eigenaardigs en zijn er geen twee juist gelijk. Nu eens

zien wij de vrouwen bedaard langs den oever der rivier wandelen, dan weder worden zij op de schouders van mannen over de rivier gedragen, of, zoo het dames van aanzien zijn, in „norimons" of draagstoelen door zes of acht koelies gedragen. Op sommige teekeningen worden vrouwen in booten zittende geschilderd, door een hevigen sneeuwstorm of onweêrsbui overvallen, in den maneschijn wandelende, en zooals zij zich rijdende voordoen.

De houding en het algemeene voorkomen van een vrouw te paard in Japan verschilt aanmerkelijk van die in Europa. Dameszadels, zooals bij ons, zijn onbekend; de schoone rijdster zit boven op een zadel, dat haar hoog boven den rug van het dier verheft en haar benedenlichaam verbergt; zij houdt zich stevig vast aan het voorste gedeelte van den zadel en ziet er werkelijk uit als een bont aangekleede aap te paard. Deze wijze van rijden wordt zelfs ook wel door de andere sekse gevolgd; werkelijk zitten de bedienden van de hooge edelen in hun verheven zadels bijna in dezelfde houding als die door de vrouwen aangenomen wordt, en zijn bijgevolg als cavalerie volkomen nutteloos, uitgenomen voor het oog.

Toch kunnen de Japaneezen, wanneer zij verkiezen, tamelijk goed rijden.

Het gewone middel van vervoer is voor hen, die zich zulk een kostbare weelde kunnen veroorloven, een soort van palankijn, norimon genaamd, zijnde een vierkante kooi, aan een draagboom gehangen, die door vier man gedragen wordt, twee vóór en twee achter. Voor Japansche reizigers is dit een zeer gemakkelijk middel van vervoer, maar voor Europeanen, die niet gewoon zijn aan de voor Japanneezen zoo eigenaardige bukkende houding, is zelfs een korte reis in een norimon een bron van pijniging, omdat vooreerst de ongelukkige passagier groote moeite heeft, om in de machine te kruipen, en als de reis is afgeloopen, bijna even groote moeite, om er weer uit te komen, daar zijn leden stijf en stram zijn van de gedwongen houding, waarin zij een tijdlang verkeerd hebben.

DAME TE PAARD.

De boom van zulk een norimon is stevig en zeer lang en de rijke, jonge mannen naar de mode wedijveren met elkaâr, om hun norimon-draagboomen zoo lang en zoo rijk versierd als mogelijk te hebben. Wanneer de koelies den norimon dragen, hijschen zij hem op een teeken hunner meesters op de schouders en stappen voort met een snelheid van drie mijlen per uur. Een Daïmio zou het beneden zich rekenen, anders dan in een norimon te reizen.

De norimon moge ongemakkelijk zijn, er is nog een ander voertuig, dat voor Europeesche ledematen nog ongemakkelijker is. Dit wordt de cango genoemd en heeft ongeveer dezelfde betrekking tot den norimon als een kruiwagen tot een koets. En werkelijk, indien de lezer zich het wiel, de pooten en de handvatsels van een kruiwagen wegdenkt en den bak aan een draagboom hangende, kan hij zich eenig denkbeeld van een cango vormen. In den norimon moet de reiziger voortdurend in bukkende houding zitten, in den cango moet hij zich bijna opvouwen. Maar de Japanneezen hebben zulke buigzame leden, dat cango-gebruikers vele uren achtereen reizen zonder den minsten hinder te hebben van de houding, die zij gedwongen zijn, aan te nemen. Van cango's wordt zeer veel gebruik gemaakt in Japan; zij zijn inderdaad, wat de cabs voor Londenaars zijn, terwijl de norimons de plaats van koetsen innemen.

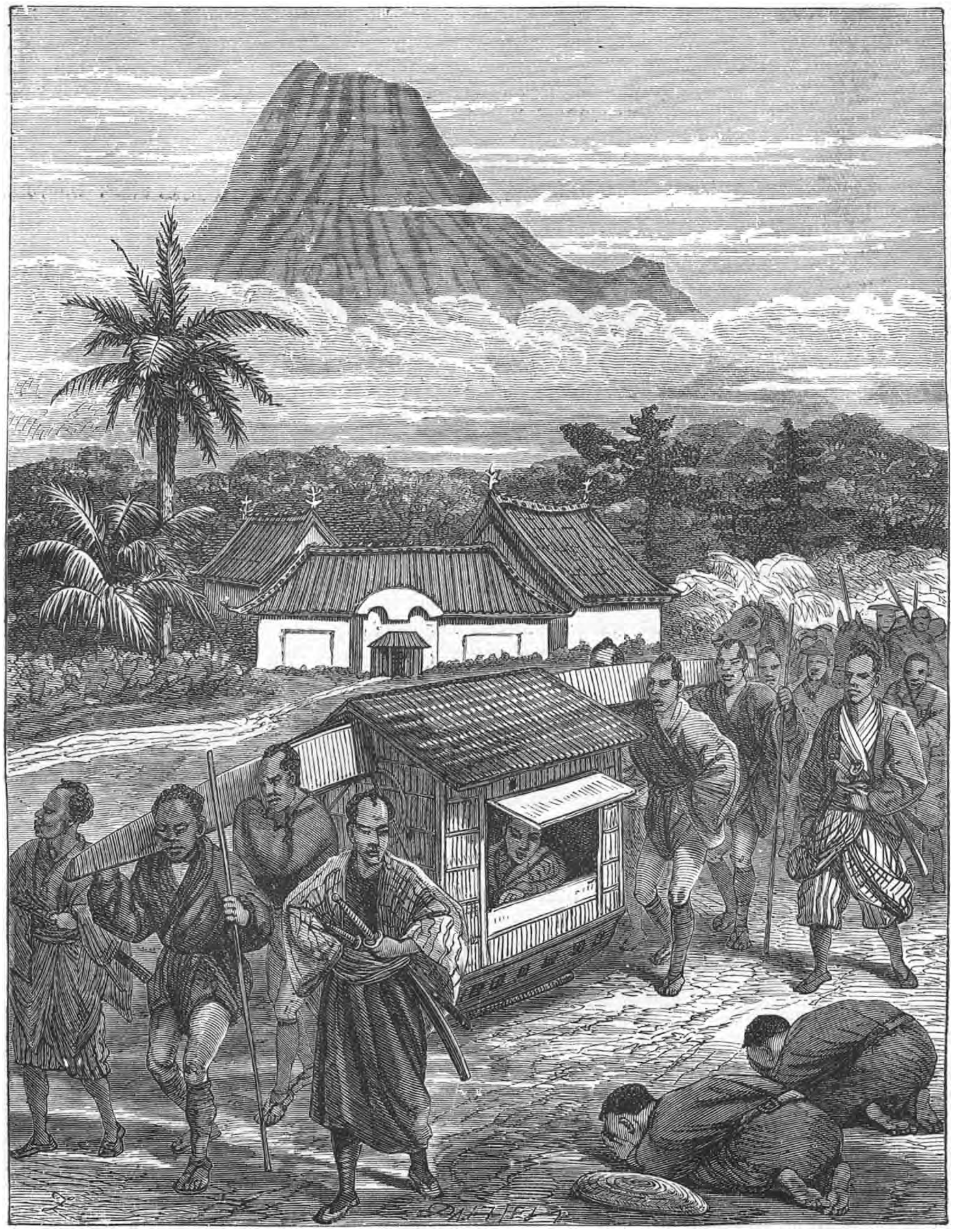

EEN DAÏMIO OP REIS.

De kleeding heeft bij de Japaneezen niet altijd dezelfde beteekenis gehad als in de Westersche landen. Terwijl zij hier dient tot beschutting tegen koude en tevens, om een gedeelte des lichaams aan het gezicht te onttrekken, vindt men er in Japan, waar men wel prijs stelt op de kenmerkende kleederdrachten voor de verschillende standen, niets onwelvoegelijks in, dat vrouwen en dochters zich bijna ongekleed vertoonen, ook in het bijzijn van onbekenden.

De zindelijkheid der Japaneezen is zeker een deugd, die in het Oosten scherp afsteekt tegen de onreinheid der meeste volken. Die zindelijkheid openbaart zich bij de behandeling van het lichaam, in het huis, de werkplaats, ja, schier in alles. Daarom neemt elke Japanees, hetzij hoog of laag, zoo mogelijk elken dag een warm bad. Koude of lauw-warme baden worden niet genomen. In bijna ieder huis vindt men een badgelegenheid; tegen vijf à zes uur in den middag wordt het water gewarmd, en dan wordt het bad gebruikt in volgorde, van den heer des huizes af tot de dienstbaren. In de hôtels heeft de voornaamste gast den voorrang in het bad. Dit gebruik, dat allen in hetzelfde bad gaan, moge ons tegenstaan, het wordt echter minder ergerlijk, als men bedenkt, dat het nemen van een bad dagelijks geschiedt en er geen zeep bij gebruikt wordt.

Openbare baden vindt men in elke stad. Ook hierbij nam men hetzelfde ongegeneerde waar ten opzichte van het blootgeven des lichaams, dat namelijk vrouwen en mannen vrij naast elkander een bad namen, zonder dat er iets onwelvoegelijks in lag volgens onze Europeesche begrippen. De Japanees, hoewel op geen hoog standpunt van zedelijkheid staande, veroorloofde zich hierbij niets onbetamelijks. De aanraking met de Europeanen opende hem de oogen en maakte een einde aan dien paradijs-eenvoud. Thans zijn dan ook de mannen- en vrouwenbaden door een tusschenschot van 1½ meter hoogte gescheiden.

Uit het bovenstaande blijkt, dat het schaamtegevoel bij het Japansche volk niet sterk ontwikkeld was. Europeanen keken verbaasd op, wanneer zij, door de straten gaande, een geheele familie vóór het huis een bad zagen nemen, of in een openbaar bad zelfs de baders naar buiten zagen loopen, om nieuwsgierig den vreemdeling na te kijken. Toch doet men verkeerd, hierin een uiting van onzedelijkheid te zien. Het schaamtegevoel is zonder twijfel een resultaat van het maatschappelijk leven en van de beschaving, zooals Rousseau reeds in het licht stelde, maar geen criterium der zedelijkheid. Het komt dan ook in verschillende gestalten voor en verandert met de ontwikkeling der menschheid, het klimaat enz. In Japan nu, waar de volwassene gewoon is, zijn moeder en zusters met ontbloot bovenlichaam in huis te zien werken, staan de mannen in een andere verhouding tegenover de naaktheid van het vrouwelijk geslacht dan in Europa. Daarom beschouwde men het als geenszins onwelvoegelijk, als de vrouwen hun dagelijksche wasschingen verrichtten in het bijzijn der mannen.

De openbare baden zijn ook licht te herkennen aan het gebabbel en aan den damp, welken men hier kan waarnemen. Want de baden zijn de plaatsen, waar bekenden elkander dagelijks ontmoeten en zoowel vóór als na de afwassching praten en hun pijpje rooken. Dat dagelijksch gebruik van een bad moet zeer gezond zijn; verschillende ziekten worden hierdoor in de kiem onderdrukt. Ook het kneden en rekken der spieren, dat zich bij de baden aansluit, bevordert het weerstandsvermogen van het lichaam.

* * *

In het bouwen en de inrichting der woningen heeft de Japanees niet zooveel talent en smaak ontwikkeld als in vele andere zaken, doch reinheid is ook hier overal op te merken. Het Japaneesche huis levert niet dat comfort, hetwelk het Westen kent. Ook zijn zij minder solide gebouwd.

De groote rijkdom aan houtsoorten in het land heeft tengevolge gehad, dat bovenal het hout als bouwmateriaal gebruikt wordt. De groote verscheidenheid in de bouwwijze der huizen tusschen dorp en stad, arm en rijk, alsmede de afwisseling in bouwstijl in dezelfde stad, voor de oudere Europeesche steden zoo kenmerkend, vindt men niet in Japansche steden. Alle huizen in het geheele land zijn naar hetzelfde grondplan gebouwd. Alleen de grootte der huizen en de waarde van het gebruikte

materiaal verschillen. Alleen aan het aantal der huizen en aan de winkels herkent men de stad.

Het Japansche woonhuis is over 't geheel berekend voor een kleine familie van 4—5 personen. De afmetingen zijn klein; versiering wordt er weinig of niet aangebracht; het gebouw is laag en bestaat meest uit één of twee verdiepingen, met een zwaar dak. Het dak vormt in den nok een stompen hoek, steekt rondom meestal over de wanden heen, terwijl het bij tempels aan den rand oploopt, evenals dit met de Chineesche pagoden het geval is. De bedekking geschiedt met stroo of met pannen. In de constructie van het dak leggen de Japaneezen veel bekwaamheid aan den dag; het dak is het belangrijkste gedeelte van het gebouw. Het huis heeft geen fondamenten, maar rust op de hoeksteenen, staat twee à drie voet boven den grond, zoodat het in de lucht hangt. Die ruimte van onderen wordt echter later niet zelden aangevuld. Een veranda vindt men gewoonlijk langs de zijden.

De woning is luchtig, heeft wel iets van een zomerhuis, en beschut slecht tegen de koude en vochtigheid, terwijl ook de rook het er niet zelden onaangenaam maakt. Het huis geeft den indruk, dat het op zuidelijker breedte ontstaan, en hier oorspronkelijk niet inheemsch is. Daarenboven zijn de houten huizen zeer veel aan brandgevaar blootgesteld, en de weinig vaste bouw doet ze bij aardbevingen licht instorten.

De veranda is door verschuifbare houten wanden van het binnenste der woning gescheiden en dergelijke wanden vindt men ook tusschen de vertrekken. Zij loopen echter niet geheel tot boven aan het dak: er blijft boven de scheidingswanden nog een ruimte open, die tot versiering dient. De scheidingswanden worden met bont- of goudpapier beplakt, en biezen matten liggen op den vloer. De schoonste vertrekken liggen aan den achterkant en komen uit in den tuin. Het dagelijksch woonvertrek ligt aan den straatkant, en aan die zijde vindt men veelal ook de keuken. Daar er geen schoorsteen in het huis gevonden wordt, vult de rook niet zelden de geheele woning, wat aan de zindelijkheid, die overal heerscht, veel afbreuk doet.

Men treedt de woning binnen door de veranda, die overdag bij goed weer openstaat. Wenscht men toegang tot het huis te hebben, dan treedt men voor de schuifdeur en roept den bewoner, hetzij door in de handen te klappen of op eenige andere wijze. Als men de woningen van binnen beziet, vallen de eenvoud en het gemis van comfort sterk in het oog. Tafels en stoelen, bedden en dergelijke zaken heeft de Japanees blijkbaar niet noodig, want zij ontbreken. Des nachts rust hij met den nek op een houten bankje of hoofdsteunsel, ongeveer als de Negers in Afrika gebruiken, en hetwelk ook bij de Koreaneezen gevonden wordt. De matrassen en dekens worden overdag in de kast geborgen en eerst des avonds gespreid.

Een tweetal huiselijke zaken worden nergens gemist, nl. het „hibachi" en het „tabako-mon", d. i. het komfoor en het tabaksbord. Het hibachi is een geelkoperen of bronzen komfoor, waarin een kool vuur ligt te gloeien, om er de pijp bij aan te steken, zooals wij ook bij ons kenden (in anderen vorm) vóór de lucifers algemeen waren. Het tabako-mon is een presenteerblad met een kleine nap voor gloeikolen en een kwispedoor of aschbakje. Het hibachi dient zoowel voor het aansteken der pijp als tot verwarming.

Langs een der wanden vindt men gewoonlijk een trapvormigen achteruitsprong, waarop vazen staan, het wapenrek en andere versierselen.

Het licht komt overdag binnen door met geolied papier beplakte openingen; des avonds verschaffen kaarsen van plantenvet een verlichting, die evenwel zeer onvoldoende is. Zoodra het bed gespreid is, brengt men een groote, staande, papieren lantaarn in de kamer, waarin een olielamp brandt gedurende den nacht.

In een der vertrekken van het Japansche huis bevindt zich het huisaltaar, een houten Shintotempel in miniatuur, waarin o. a. bordjes, welke de namen van goden dragen, worden bewaard, en voor welke de heer des huizes dagelijks zijn godsdienstplicht vervult.

Op het land staan de huizen meest geïsoleerd; in de steden grenzen de houten huizen onmiddellijk aan elkander. Door de onvoldoende verwarmingstoestellen en de slechte contrôle zijn branden algemeen voorkomende verschijnselen. Zelden begint en eindigt het leven van den Japanees onder hetzelfde dak, en Rein vermeldt, dat

hij Japaneezen gekend heeft, wier woning achtmaal was afgebrand. Daar evenwel het huis weinig kost en de inboedel eveneens weinig waarde heeft, zijn deze rampen niet zoo drukkend als in Europa. Met een gelijkmoedigheid zonder wederga ziet de Japanees van tijd tot tijd de vlammen in de groote steden uitslaan, en hij draagt met kalmte op zijn rug weg, wat er te redden valt uit het huis, dat in weinige oogenblikken in de vlammen opgaat. Brandverzekering-maatschappijen vindt men in dit land niet.

Het brandgevaar buiten rekening gelaten, is de Japaneesche woning ook slecht geschikt, om tegen het klimaat te beschermen, zeiden wij. In den zomer mogen de Japaneesche woningen koel zijn, tegen den langeren, ruwen winter zijn zij niet bestand.

De Japanees leeft over 't geheel matig en eenvoudig. In de oudste tijden, vóór de invoering van het Buddhismus, vormden visschen, het vleesch van wilde dieren, wortelen en vruchten het voedsel; daarna traden veldproducten meer op den voorgrond, bovenal de belangrijkste, de rijst. Gepeld en in water gekookt, vormt de rijst nog het hoofdbestanddeel der drie maaltijden per dag, en wordt zij als morgen-, middag- en avondrijst onderscheiden. Doch in de bergstreken van het binnenland vindt men nog vele duizenden arme bewoners, die zich reeds verheugen, als hun beperkte velden gerst, gierst en boekweit in plaats van rijst leveren, en voor wie het gebruik van rijst een weelde is, die alleen aan zieken, zwakken en kinderen wordt gegund, doch zelden aan gezonde volwassenen. Verschillende granen worden als grutten gebruikt; brood was lang onbekend en is ook thans nog weinig verbreid. Verschillende knollensoorten en boonen worden gegeten, en algemeen worden gebruikt de witte ramenas, in stukken gesneden en met zout ingemaakt, en de schoone, donkerviolette vruchten der eierplant (Solanum melongena), die gedeeltelijk versch in soep gekookt worden, gedeeltelijk gezouten worden ingemaakt. Ooftsoorten levert het land vele, doch slechts weinige, die aan onzen smaak voldoen. De dadelvijg is het meest verbreid; peren, appels, pruimen, druiven, abrikozen, walnoten en kastanjes vindt men er, doch van een onaangenamen smaak.

Melk, kaas en boter ontbreken, doch eieren spelen een groote rol in het diëet van de welgestelde Japaneezen. De zee met haar rijkdom aan visschen, schaal- en weekdieren levert verreweg het meeste dierlijke voedsel. Eenden, wilde vogels, alle grootere zoogdieren, met uitzondering van die, welke tot het hondengeslacht behooren, dus ook apen, beren en dassen, worden gegeten. Het gebruik van rundvleesch neemt voortdurend toe.

In de landen ten oosten der Middellandsche Zee nemen de Oosterlingen hun spijzen met de rechterhand gemeenschappelijk uit een grooten schotel op een rond tafeltje, waarom zij zich nederzetten (zie II pag. 81); in Japan wordt ieder deelnemer aan den maaltijd, evenals in een restauratie, zijn afgedeelde portie op een klein tafeltje of presenteerbord voorgezet. Op matten neerhurkend, neemt hij de houten nap met soep en brengt die aan den mond, om er uit te drinken. De vaste spijzen worden met behulp van eetstokjes in den mond gebracht. Behalve soep vindt men op tafel gewoonlijk een porseleinen kop met gekookte rijst en porseleinen bordjes met toespijzen, als ramenas, visch, enz. Zelden ontbreekt ook de theepot met een theekopje. Een slap aftreksel van groene thee of enkel warm water dient tot einddronk bij den maaltijd. Op reis en bij feestelijke gelegenheden veroorlooft men zich het genot van rijstbrandewijn of „sake", een lievelingsdrank. Bij de aanzienlijken eet de vrouw met het vrouwelijk personeel des huizes in een afzonderlijk vertrek, en alleen de avond vereenigt de leden der familie in het hoofdvertrek, door het matte schijnsel der lamp slechts flauw verlicht.

De drie stimulantia, die bij alle standen in Japan geliefd worden, zijn: „cha" (thee), „sake" (rijstbrandewijn) en „tabako" (tabak). Alle drie zijn voortbrengselen van het land en worden in groote hoeveelheid gebruikt. Het drinken van sake wordt zelfs als een heerschende ondeugd beschouwd. De tabak, die eerst in de 17e eeuw door de Portugeezen naar Nagasaki werd aangevoerd, was spoedig een algemeen verbreid genotmiddel voor oud en jong. Zelfs onder de vrouwen vormen nietrookers een uitzondering.

* * *

Slechts enkele mededeelingen over de vermaken der Japaneezen. Bovenaan stelt de Japanees het kalme en bespiegelende genot der pijp. De pijp, die zij gebruiken,

is zeer klein en de kop nauwelijks groot genoeg, om een erwt van gewone grootte te bevatten. De tabak is zeer zacht en heeft veel weg van Turksche tabak; men rookt door den damp in de longen op te halen, zoodat al de tabak in één inademing verbruikt wordt. De asch wordt dan uit de pijp geschud, die in haar doos geborgen wordt, en nu wordt de rook langzaam weder uitgeademd. Een Japannees rookt dertig of veertig pijpen op een morgen.

Onderstaande afbeelding stelt een pijp met haar koker en tabakszak voor. De lengte der pijp bedraagt iets meer dan negen centimeter. De steel is zwart, verlakt en vernist, terwijl de kop en het mondstuk van wit metaal zijn. De koker en de zak zijn van zwart leder, in den trant van marocco; het leder is omzoomd met metaal en van onderen stijf gemaakt met een strook roggevel.

Vele kinderspelen zijn bijna dezelfde als in Europa; de bal, de pluimbal, de stelt, de vlieger en de hoepel, dit alles is gewoon kinderspeelgoed. Wat de volwassenen aangaat, zij hebben dobbelsteenen, den schouwburg en de worstelspelen. Daar de dobbelsteenen door de wet verboden waren, werden zij zoo klein gemaakt, dat zij

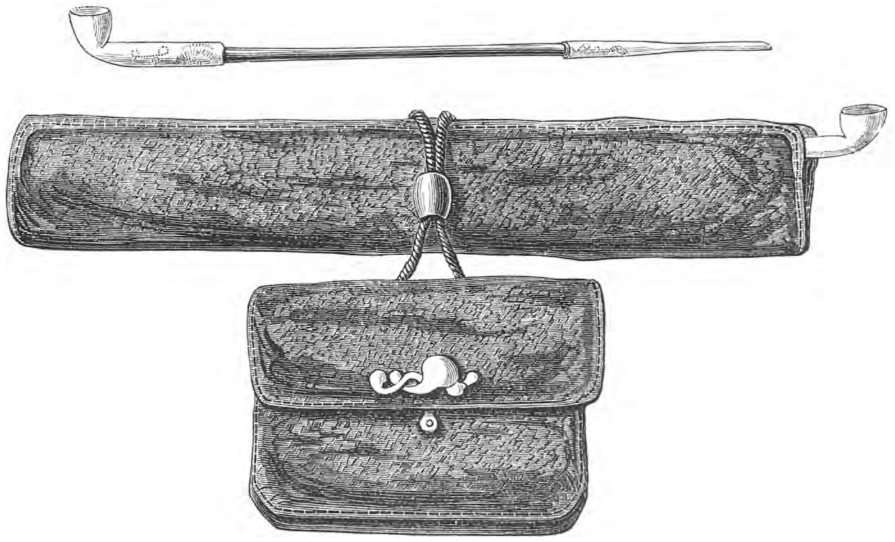

PIJP EN TABAKSZAK.

gemakkelijk konden verborgen worden. Een paar dobbelsteenen met hun doos zijn zóó klein, dat zij verborgen kunnen worden tusschen de toppen van twee vingers, daar de dobbelsteenen slechts het tiende van een centimeter in diameter bedragen en het doosje juist groot genoeg is, om ze te bevatten.

Een van de eigenaardigste instellingen in Japan is voorzeker die der theehuizen. In vele punten wijken denkbeelden, zeden en gewoonten in Japan zoodanig af van alles, wat wij, bewoners van het Westen, geleerd hebben, dat het nauwelijks mogelijk is voor twee zulke uiteenloopende volken, elkander juist te beoordeelen. Wij hebben reeds gezien, dat naaktheid voor een Japanees geenszins denkbeelden van onbetamelijkheid in zich sluit, daar het volk van kindsbeen af er aan gewoon is geworden en er niet meer aan denkt dan kinderen doen. In de theehuizen ontmoeten wij een stand van zaken, die in Europa, en terecht, gebrandmerkt zou worden als nationale onzedelijkheid; in Japan evenwel wordt deze toestand beschouwd als de natuurlijkste zaak van de wereld. Deze theehuizen zijn gelegen op de schilderachtigste plekken en voorzien van alles, wat de verfijnste weelde slechts kan aanbieden. Wat ons dadelijk het meest in het oog valt, zijn de bedienende jonge vrouwen, die voor een zeker aantal jaren verkocht worden, om een leven van ondeugd te leiden. Zij

worden gekocht door de eigenaars der theehuizen en onderwezen in verschillende talenten, om hen aangenaam en onderhoudend in gezelschap te maken. Wel verre van hen met minachting te beschouwen, nemen aanzienlijke mannen hun vrouwen en kinderen mede naar de theehuizen, om hen van de vele talenten der bedienende meisjes te laten genieten.

Wanneer het tijdperk van slavernij voorbij is, verlaten de meisjes hun betrekking en kunnen zij weder bij hun familiën terugkomen, zonder de achting hunner betrekkingen te verliezen. Velen treden in een Buddhistische orde van bedelnonnen, maar de meesten vinden echtgenooten. Het is een van de meest verrassende eigenaardigheden van dit zonderlinge volk, dat instellingen als deze kunnen bestaan en toch vrouwelijke deugd in zulke hooge achting staat. Niet zoodra huwt een dezer meisjes, of zij wordt verondersteld haar leven van voren af aan te beginnen, en onverschillig hoe haar vroegere levenswijze ook geweest is, zijn geen vrouwen trouwer echtgenooten dan die der Japaneezen. Het eenige rustpunt te midden van al deze tegenstrijdigheden is, dat, ofschoon de meisjes zich geen schande op den hals halen wegens de

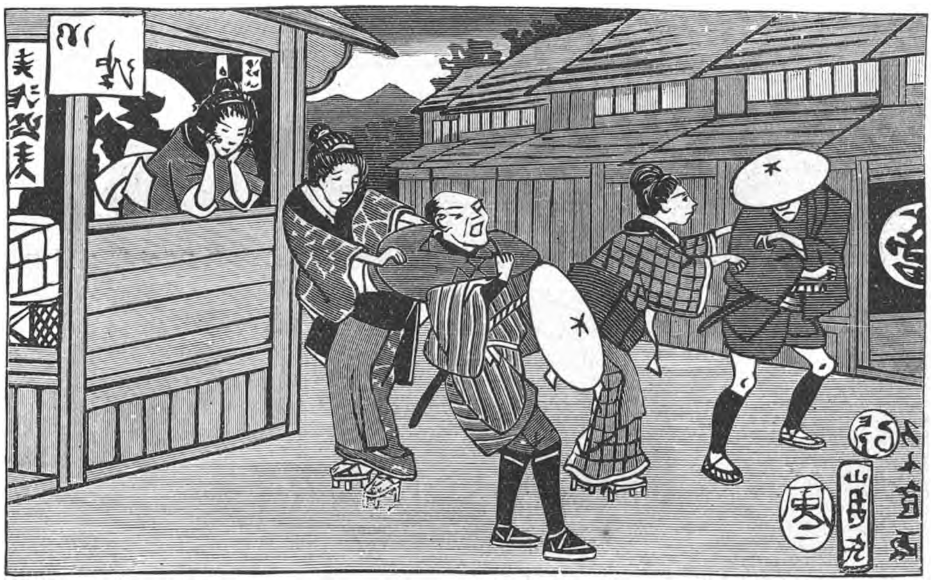

DE WEGLOOPERS GEVAT.

levenswijze, waarvoor zij verkocht zijn, op de houders der theehuizen althans met de grootste minachting wordt neergezien en geen achtenswaardig mensch zich met hen zal afgeven.

Dat de mannen dergelijke plaatsen bezoeken, is niet zoozeer te verwonderen, maar dat zij zich door hun vrouwen doen vergezellen, is werkelijk merkwaardig.

Somtijds gaan de mannen liever zonder hun vrouwen, en in dat geval trekken dezen zich een dergelijke verwaarloozing sterk aan. De afbeelding hierboven is ontleend aan een Japansch boek; zij is een staaltje van den zin voor het komische, dat een Japansch kunstenaar in zijn werk kan brengen. De afbeelding vereischt geen nadere verklaring. Twee mannen willen samen uitgaan, maar worden nog bijtijds door hun vrouwen achterhaald. De verschillende uitdrukkingen in hun gelaat en de gebaren der wegloopers zijn prachtig weergegeven — de verrassing en de schrik van den een, die duidelijk onder de plak zijner vrouw zit, en het onverzettelijke voornemen van den ander, om weg te komen, zijn zoo waar geteekend, dat geen Europeesch kunstenaar het den Japanees zou kunnen verbeteren.

Het Japansche familieleven berust nog steeds geheel op patriarchale verhoudingen, hoewel zich in den laatsten tijd hier en daar sporen vertoonen van den invloed der moderne verhoudingen. Het „*huis*" kan, en in vroeger tijden was dat nog meer het geval, als de grondslag, het fondament der Japansche maatschappelijke regeling beschouwd worden.

In het begrip *huis* zijn in Japan twee momenten te onderscheiden. Hieronder verstaat men in de eerste plaats alle in dezelfde huishouding en onder de heerschappij van den heer des huizes feitelijk vereenigde personen, en in de tweede plaats de geheele reeks op grond der erfopvolging tot het huis behoorende personen en die als een eenheid gedacht worden. In het eerste moment komt de tegenwoordige coöperatieve geslotenheid der familie voor; in het laatste de duur en continuïteit der familie. Bij de Japaneezen vindt men evenals bij de Chineezen een krachtig ontwikkelden familiezin, welke met de religieuse vereering der voorvaderen en de politieke beginselen van het feudalisme het volk vervulde.

Bij de groepeering der familiën in „huizen" kon men onderscheid maken tusschen het „hoofdhuis" (of „Honke") dat gevormd wordt door de nakomelingen in de hoofdlijn van oudsten zoon op oudsten zoon, en het „nevenhuis" of de zijlinie (Bunke, Bekke), gevormd door de nakomelingen van jongere zonen. Na twee of drie generaties wordt de band tusschen zijlinie en hoofdlinie zwakker en ontwikkelt het vroegere nevenhuis zich tot een nieuw hoofdhuis. Evenwel wees de familienaam op het voortdurend voortbestaan van den band.

Dit was namelijk het geval bij de hoogere standen. Bij de burgerlijke klassen, boeren, handwerkslieden en kooplieden, had men geen familienaam, doch slechts persoonlijke namen. Daardoor verzwakte hier de familieband. De wet van 1872 heeft echter voorgeschreven, dat ook dezen een familienaam moeten aannemen.

Boven de afzonderlijke huizen verheft zich bij de krijgsmans- en adelstanden nog een hoogere eenheid, die van het geslacht, welke tegenwoordig met den naam *Uji*, d. i. bloedverwantschap, wordt aangeduid. Deze naam wijst er dus op, dat alle van gemeenschappelijke voorvaders stammende huizen een „Uji" vormen. In de praktijk moet echter ontegenzeggelijk het begrip Uji uitgebreid worden, want hoewel aanvankelijk de Uji of het geslacht den versten kring van bloedverwanten omvatte, gebeurde het in onrustige tijden, o. a. na de 9e eeuw na Chr., niet zelden, dat zwakke hoofden van huizen, die bij de centrale regeering evenmin als bij hun eigen huis voldoenden steun vonden, zich vrijwillig bij krachtiger personen aansloten en als „kenin" of huislieden een soort van lijfeigenschap aannamen. Zoo werden door *adoptie* „huizen" in een Uji opgenomen, en zelfs Uji's of geslachten werden door andere geabsorbeerd. Hierdoor wordt het duidelijk, dat het begrip Uji niet alleen de „huizen" omvat, van welke een bloedverwantschap valt aan te wijzen, maar ook de „huizen" van de gezamenlijke vazallitische dienst- en krijgslieden der machtige familiën des lands. Bij de niet-oorlogszuchtige klassen komt de Uji daarom niet voor.

Bij de bespreking der verhouding binnen den kring van een „huis" hebben wij in de eerste plaats den *Koshu* te noemen, den persoon, die zelfstandig een „huis" vertegenwoordigt. De bloedverwanten, die in zijn huis wonen, heeten *Kazoku's*. De heerschappij van den Koshu gaat veel verder dan de Romeinsche „patria potestas", daar zij zich eventueel niet alleen over zusters en jongere broeders en hun kinderen, maar ook over grootouders, de moeder en den vader, die rust genomen hebben, kan uitstrekken.

In den tijd van het feudalismus waren de macht en de verplichting van den Koshu groot; zelfs had hij een strafrechterlijke verantwoordelijkheid voor zijn huisgenooten en onderdanen. Deze is thans geheel verdwenen, en de afhankelijkheid der Kazoku's van den Koshu is een privaatrechtelijke en economische. De Koshu is nog bezitter van het familievermogen en kan onbeperkt daarover beschikken. Hieruit volgt vanzelf, dat degenen, die door hem onderhouden worden, in zoover niet het piëteitsbeginsel ingrijpt, zich in alle persoonlijke vragen aan zijn wil moeten onderwerpen. Zelfs hun eigen inkomsten moeten zij in de kas van den Koshu storten, zoolang die niet voldoende zijn, om hun economische zelfstandigheid te verzekeren, die natuurlijk in de grondvesting van een nevenhuis tot stand komt. Gedurende de minderjarigheid van den Kazoku is de Koshu zijn wettig vertegenwoordiger. De

meerderjarige huishoorige is echter naar buiten van rechtswege vrij tot handelen; hij kan processen voeren en een afzonderlijk familiegoed voor zich bekomen. Dit laatste moet, als hij het verlangt, openlijk bekend gemaakt worden en heet daarnaar „Kimei-zaisan", d. i. bekend gemaakt vermogen.

Op alle veranderingen in de huisverhouding en alle belangrijke gebeurtenissen in het familieleven heeft sedert oude tijden een nauwkeurige contrôle bestaan door inschrijving in registers. De eerste registreering zou reeds hebben plaats gehad onder keizer Sujin 97-30 v. Chr., met het oog op de toen geheven personeele belasting.

* * *

Het huwelijk heeft in Japan in den loop der eeuwen alle stadiën doorloopen. In de oudste half-mythische periode, d. i. van keizer Jimmu tot Mommu (66 jaar vóór Chr. tot 707 jaar na Chr.), werd het huwelijk in Japan beheerscht door het „vaderrecht", gesloten enkel door goedkeuring of vergunning of door samenwoning. In dien tijd bestond er polygamie in dien zin, dat tusschen vrouw, concubine en maîtresse geen verschil werd gemaakt en de vrouw ieder oogenblik afgedankt kon worden. De verhouding van de echte vrouw tot de concubine werd gewijzigd onder Chineeschen invloed aan het eind van genoemde periode en bleef tot nu toe aldus voortduren.

Evenwel ontbreekt het niet aan sporen van vroegere stadiën in het huwelijksleven. Volgens een bericht van prof. Naito blijkt uit verhalen en oude fabels, dat in een nog vroegeren tijd de vrouwen in het geheel niet met de mannen samenwoonden, maar dat de mannen van hun onderscheidene vrouwen één des nachts bezochten. Ook bleven de kinderen in het huis der moeder; zij gingen niet met den vader mede, een toestand, die op het moederrecht (matriarchaat) wijst. Zelfs wordt verhaald, dat tot in de middeleeuwen het huwelijk in het eerst dikwijls heimelijk gesloten werd, tot eerst na eenigen tijd de man de vrouw, in plaats van haar in de stilte des nachts te bezoeken, bij zich in het huis des vaders nam. Ook van de oude gewoonte van den vrouwenroof als oorsprong van het huwelijk werden hier sporen gevonden. In het oude spraakgebruik van den hofadel wordt het nemen van een vrouw aangeduid met het woord „nusumu", dat beteekent „stelen", iets, wat eveneens op den vroegeren roof der vrouwen wijst. Nog tegenwoordig is op het eiland Amakusa bij Nagasaki een vorm van het sluiten des huwelijks bekend, die genoemd wordt „tanin no musume wo nusumm", d. i. letterlijk: de dochter van een ander stelen, en welke in den vorm bestaat in een rooven der vrouw. Een andere merkwaardige eigenaardigheid is het in den tijd der Kojoki-verhalen bestaande huwelijk met een jongere zuster, iets wat karakteristiek is voor zekere vroegtijdige ontwikkelingsstadiën. Ook huwelijken met tantes, stiefmoeders en halfzusters worden vermeld.

* * *

Er bestaat in Japan een in rechtelijk en economisch opzicht belangrijk verschil der huwelijken, al naar de huishoorigheid. Het gewone geval is, dat de vrouw in het huis van den man komt inwonen en tot het einde des huwelijks daar „Kazoku" (verwant inwonende) is. Doch daarnaast vindt men ook het geval, dat de man rechtelijk en economisch in het huis der vrouw wordt opgenomen. Dit kan geschieden, wanneer iemand door den schoonvader als zoon geadopteerd wordt, die gelijktijdig of later met de dochter huwt, of doordien een vrouw, die zelf door erfenis „Koshu" geworden is, een echtgenoot in haar huis opneemt. In dit laatste geval wordt de echtgenoot weldra „Koshu" in plaats van de vrouw, in het eerste alleen dan, wanneer de schoonzoon gelijktijdig als erfzoon is geadopteerd en de vader der vrouw is overleden of in rust gaat leven. In beide gevallen is echter de echtgenoot tamelijk afhankelijk, daar scheiding of opheffing der adoptie kan plaats hebben, waardoor alle rechten van den Koshu verloren gaan.

Het sluiten van het huwelijk heeft plaats zonder dat iets, wat wij verloving noemen, voorafgaat. Over 't geheel wordt zonder voorloopig verdrag of verloving het huwelijk in alle détails door een huwelijksverdrag gesloten.

Een vereischte voor het tot stand komen van het huwelijksverdrag is de toestemming der wederzijdsche ouders, en in den regel ook van de andere nabestaande hoogere bloedverwanten, als oudere broeders en de broeders des vaders. De toestem-

ming van het paar zelf blijft op den achtergrond of wordt zelfs onnoodig geacht. Het huwelijk is, naar het patriarchale begrip, een zaak der familie, niet van de jongelieden zelf. Een huwelijksbemiddelaar brengt, volgens de goede zeden des lands, het huwelijk tot stand; soms ook werken hiertoe wel meer bemiddelaars samen. In Nagato wordt voor een meisje van 11—13 jaren reeds een bloedverwant als huwelijksbemiddelaar, „Kane-oya", aangewezen, welke alle zorgen en plichten omtrent bemiddeling tot het toekomstige huwelijk op zich neemt. Bij de huwelijksplechtigheid schenkt deze dan aan de vrouw de benoodigdheden tot het zwart maken der tanden, dat bij gehuwde vrouwen steeds een gebruik was, maar thans afneemt. De voltrekking van het huwelijk wordt door bepaalde symbolische handelingen, welke in de onderscheidene deelen des lands verschillen en veelal in geschenken bestaan, zichtbaar voorgesteld.

Het meest verbreid is het gebruik, om een zak sake (rijstbrandewijn) over te zenden; in Iwaki en Hizen wordt een zak thee gezonden; in Osumi bezoekt de man zijn aanstaande en daarna omgekeerd, terwijl beiden rijstmeelkoeken als geschenken medebrengen.

Van deze symbolische geschenken moet het eigenlijke huwelijksgeschenk, het „Yuino" onderscheiden worden. Wel wordt het soms met genoemde geschenken verbonden, doch meest kort voor het huwelijk overgebracht. Het bestaat in visch, vogels, kleedingstukken, vlas of geld, verschillend in waarde al naar den rang en den rijkdom. Ook de vrouw zendt dikwijls aan den toekomstigen echtgenoot een tegengeschenk, doch dat minder in waarde is.

Het huwelijksfeest bestaat tegenwoordig in hoofdzaak uit een feestelijk gastmaal, dat bij het gewone huwelijk in het huis des bruidegoms, bij het adoptief huwelijk in het huis der bruid wordt gehouden. Daarbij speelt het zoogenaamde „San-san-kudo", d. i. „drie-drie, = negenmaal", een hoofdrol, hetwelk bestaat uit een negenmaal afwisselend drinken van bruid en bruidegom uit een sake-schaal. Opmerkelijk is het, dat bij de huwelijksplechtigheden noch een priesterlijke, noch een staatsambtelijke medewerking plaats heeft. Wel wordt de plaatselijke bestuurder dikwijls er bij uitgenoodigd, doch hij neemt een plaats in beneden den huwelijksbemiddelaar, die de eereplaats heeft.

Wanneer eigenlijk het huwelijk als gesloten kon gelden, was dikwijls een moeielijke vraag in Japan, vooral als er sprake was van echtbreuk door de vrouwen in dergelijke gevallen. Daarom heeft een verordening van 1877 daarin voorzien door te bepalen, dat, wanneer de huwelijksaankondiging, of bij ontbreken van deze, de ceremonie „San-san-kudo" heeft plaats gevonden, het huwelijk als gesloten kan beschouwd worden. Ook het feitelijk samenleven wordt als een wettig bewijs voor het gesloten huwelijk beschouwd. Meer en meer naderen in den jongsten tijd ook de huwelijkswetten in Japan de Europeesche.

Als minimum leeftijd voor het huwelijk is voor den man het 16e en voor de vrouw het 13e jaar vastgesteld. Vroeger werd het huwelijk tusschen de verschillende standen der Daïmio's, Kuges', Samurai's en Heimin's alleen vergund met staatsgoedkeuring, doch de handhaving van die bepaling gold alleen streng voor de beide hoogste klassen. In 1871 zijn die beperkingen opgeheven. Omtrent verbodsbepalingen van huwelijken tusschen bloedverwanten is noch in de zeden des volks, noch in de wetten iets te vinden; het Chineesche grondbeginsel van strenge exogamie (zie pag. 295) schijnt in Japan geen ingang gevonden te hebben. Wel bestaan er echter verschillende verbodsbepalingen omtrent huwelijken. Een echtbrekende vrouw mag bijv. niet in 't huwelijk treden met den man, waarmede zij de overtreding beging. De huwelijken tusschen Japaneezen en buitenlanders zijn wettelijk geregeld. Erfelijke ziekten in de familie van een der te huwen personen kunnen voor de familie een reden zijn, om het huwelijk tegen te gaan. Het huwelijk is aan de Buddhistische priesters, uitgezonderd die der Shin-sekte, verboden, evenwel niet aan de Shinto-priesters van den nationalen eeredienst der voorvaderen.

Het nemen van bijvrouwen of concubines was van oudsher in Japan een luxeprivilegie der hoogere standen. Hoewel het den lageren standen om economische redenen niet mogelijk was, meer dan één vrouw te nemen, was het daarenboven ook wettig verboden. De 52e der zoogen. 100 wetten van Iyeyasu zegt: de keizer heeft

12 bijslaapsters, de vorsten hebben er 8, de Taifu's 5, de krijgslieden 2 en alle personen van lageren stand hebben slechts één vrouw.
De rechtelijke toestand der bijvrouwen, die in de vroegere wetten werd geregeld, is in den loop der tijden meer en meer gedaald. Tegenwoordig wordt in Japan het concubinaat niet meer openbaar erkend, wat evenwel niet beteekent, dat het heeft opgehouden te bestaan. De kinderen, hieruit geboren, worden evenwel bij erkenning des vaders als echte kinderen, doch van tweeden rang, beschouwd.

* * *

Hoewel de beteekenis, die de gehuwde vrouw in het huisgezin erlangt, gedeeltelijk van haarzelf afhangt, heerscht toch in Japan het patriarchale beginsel, hetwelk de vrouw geheel aan den man ondergeschikt maakt. Na den man is echter de vrouw de eerste in het huis. Zij deelt ook den rang en den stand van den man, hoewel de Japanneezen niet zoo ver gaan als de Chineezen, om de vrouw ook het recht te te geven, het ambtsteeken van den man te dragen. In verschillende huiselijke beraadslagingen heeft de vrouw echter stem.
In de huwelijksvrijheid is de vrouw meer beperkt dan de man. Terwijl den echtgenoot echtbreuk en concubinaat veroorloofd zijn, wordt de echtbreuk der vrouw volgens de strafwet van 1871 met een jaar tuchthuis gestraft, en aan den medeschuldige kan een straf van 6 maanden tot 2 jaar worden opgelegd. Volgens het vroegere en tegenwoordige recht kan de echtgenoot, die zijn vrouw op echtbreuk betrapt, de beide schuldigen dooden.
Als uitzet brengt de gehuwde vrouw gewoonlijk kleederen en huisgereedschappen mede ten huwelijk, die door aanzienlijken in kisten, door armeren in een doek gepakt worden overgebracht. Kleederen worden in zulk een overvloed medegebracht, dat, daar zij niet aan de mode onderworpen zijn, de vrouw er niet zelden haar geheele leven genoeg aan heeft. Wel zijn er gevallen bekend, dat de vrouw runderen, paarden en geld als bijdragen in de huishouding medebracht, maar dit komt zeer zelden voor. Dit wordt algemeen als een vergoeding beschouwd bij het nemen van een leelijke vrouw en strekt dan den man tot schande. Wie in staat is, zijn dochter een aanzienlijk vermogen te schenken, volgt gewoonlijk den genoemden weg, door een schoonzoon in zijn huis te adopteeren, en aldus het paar een zijlinie van zijn huis (Bunke) te laten grondvesten, volgens het grondbeginsel: „waar het geld is, daar is tevens de macht en daar zal ook de naam blijven." De overige verhoudingen omtrent het vermogen der gehuwden regelen zich naar het grondbeginsel, dat de heer des huizes daarover de volle beschikking heeft.
De echtscheiding kan in Japan op verschillende gronden plaats hebben, die reeds lang door de zeden des volks zijn aangewezen, en bestaat daardoor niet in een eenzijdige, willekeurige handeling. Zoo kan de man echtscheiding vragen bij kinderloosheid der vrouw, echtbreuk, ongehoorzaamheid der vrouw aan de schoonouders, diefzuchtigheid, jaloerschheid, babbelzucht en erfelijke ziekte. De vrouw kan scheiding aanvragen, als de man bij een kinderloos huwelijk de echtgenoote 3 jaren of, wanneer er kinderen zijn, gedurende 5 jaren verlaten heeft. De scheiding moet volgen, als de man gewelddadigheden tegen de bloedverwanten der vrouw, of dezen omgekeerd, heeft gepleegd. Ook beleedigingen gelden hiervoor.
Deze wetten zijn evenwel in de praktijk thans reeds veranderd, misschien zijn ze nooit volkomen toegepast. Het gewoonterecht maakt echter echtscheiding nog mogelijk, bij wederzijdsche inwilliging, voor den man bij echtbreuk der vrouw, diefstal, ongehoorzaamheid tegenover den man of zijn ouders, oneenigheid met de zusters van den man; voor de vrouw bij verkwisting van den man, bij liefdelooze behandeling, of als het vreedzaam samenleven door eenige oorzaken verstoord is.
De geboorte van de kinderen uit de echte vrouw grondvest tegenwoordig de betrekking tusschen vader en kind. Onechte kinderen zijn die, welke geboren zijn uit een ongehuwde vrouw, die evenmin als bijvrouw te beschouwen is (tegenwoordig, nu de bijvrouwen niet meer wettig erkend worden, zijn de kinderen van dezen ook onechte kinderen). Legitimatie van onechte kinderen is alleen mogelijk door een daarop volgend huwelijk.
De kunstmatige totstandbrenging van kinder-betrekking door adoptie van een kind

neemt in het Japansche familieleven een groote plaats in. De adoptie of aanneming van een kind is in geheel Oost-Azië een veel verbreide gewoonte. Terwijl de Romeinen zoons adopteerden, om de familie te vergrooten, doet de Japanees het, om ze in stand te houden. De adoptie in Japan heeft tweeërlei doel: een materiëel en een religieus. Het materiëele doel der adoptie, dat ook het feudale kan genoemd worden, bestond hierin, om de erfelijke rechten der familie te verzekeren, welke aan den militairen dienst, of de mogelijkheid dien te kunnen verrichten, verbonden waren. De geadopteerde zoon verkrijgt in hoofdzaak de rechten van een natuurlijken zoon, in vele gevallen ook den naam van den aangenomen vader, en wordt, als er een dochter is, dikwijls gelijktijdig de schoonzoon. Het religieuse doel der adoptie is, om de voortduring der offers, welke voor de voorouders bestemd zijn en die door het uitsterven van het huis zouden ophouden, te verzekeren. Met den bestaanden eeredienst der voorvaderen is er geen grooter ongeluk denkbaar dan geen mannelijk nageslacht te bezitten, dat de offers kan brengen. Verder was het van belang voor ouderen van dagen, die in ruste willen gaan leven, een zoon aan te nemen, die hun hulp en steun kan zijn, wijl hierop dezelfde plichten rustten als op het echtelijk kind.

Met de snelle verandering der toestanden in Japan wint de overtuiging veld, dat adoptie niet meer tot dezen tijd behoort. Zij bestaat nog altijd in Japan; verschillende bepalingen omschrijven de verhoudingen, doch ongetwijfeld wordt zij minder in beteekenis en zal het gebruik misschien langzamerhand uitsterven.

* * *

De Japansche vrouwen zijn veelal zelve de voedsters hunner kinderen; tot 2- à 5-jarigen leeftijd blijven de kleinen aan de moederborst. Als het lam eener kudde ziet men de kinderen soms ineens de speelgenooten verlaten, om eenige trekken aan de moederborst te doen.

Kus en handdruk zijn in de Japaneesche familie onbekende uitingen van teederheid, evenals in de Polynesische wereld. Toch wordt Japan met recht een paradijs voor de kinderen genoemd. De opvoeding wordt met groote kalmte en zachtheid voltooid. Hevige bestraffingen met woorden en lichamelijke kastijdingen zijn verboden. Doch de ouderen dalen in hun leven en vermaken af tot de kinderen en verheugen zich in hun spelen.

Het is een idyllische aanblik, op zonnige namiddagen, als deze of gene lievelingsplant der Japaneezen bij een der schoon gelegen theehuizen in bloei staat, scharen volks, in geheele familiën vereenigd, te zien aankomen, om van dat schoone tooneel te genieten. Welk een vreedzame, gelukkige stemming spreekt uit die gezichten bij oud en jong! Hoe houden de ouderen zich onophoudelijk bezig, om de kinderen genoegen te geven; hoe deelen zij in hun spelen, geven hun zoetigheden enz. Hoewel kinderen als een zegen worden beschouwd, zijn toch de meeste familiën niet talrijk en heeft men gemiddeld niet meer dan drie kinderen.

Het jonggeboren kind krijgt op den zevenden dag een naam, en op den 30en dag wordt het hoofd geschoren. Gereinigd en feestelijk opgesierd, draagt de moeder het vervolgens naar den tempel, offert er eenige munten, en brengt den familiegod dank. Vervolgens wordt het kind aan verschillende leden der familie getoond, die der moeder symbolische geschenken aanbieden. Als het kind vier maanden oud is, wordt het als volwassene gekleed, en als het de zoon van een Samurai is, in een ceremoniegewaad gehuld, met de symbolen van een lang leven versierd. Als de jongen vijftien jaren oud is, wordt hij man; hij verwisselt dan van naam en van wijze van haarkapsel, en kan huwen.

Eerbied van kinderen voor de ouders is ook hier plicht; wie in den treurtijd over het verlies der ouders of grootouders een huwelijk aangaat, wordt met 100 dagen gevangenis gestraft, zegt een oude wet; wie niet aan den rouw deelneemt, wordt met een jaar gestraft.

Het schoolonderwijs der Japaneesche jongens vangt aan op den zesden dag van het zesde jaar. Onder allerlei etikette en feestelijkheden ontvangt de knaap dan de eerste les in het schoonschrijven. In de kinderkamer wordt de geest en verbeelding gevoed met sprookjes en heldensagen.

Op het onderwijsgebied stond Japan tot voor kort nog op een verouderd standpunt.

INWONERS VAN TOKIO.

Er bestond slechts één standaard van geleerdheid, en wie door een examen bewezen had, dien bereikt te hebben, stond gelijk met den onderwijzer. Zooals in Europa de kennis van Grieken en oude Romeinen als het bewijs van kunde gold, was dat in Japan de kennis van de Chineesche taal en philosophie. Deze philosophie echter, zelfs in den liberalen vorm, welken Mencius voordroeg, was, wat omvang en inhoud betreft, uit een bekrompen feudalismus voortgekomen en derhalve een bruikbaar middel, om dat te bevorderen en in stand te houden. De Japansche opvoeding vormde onderworpen zoons, volgzame leerlingen, gedisciplineerde onderdanen, bekwame calligraphen, enthousiastische bewonderaars van de oudheid, bekrompen aanhangers van de philosophie van Confucius. Zij ontwikkelde het verstand niet, liet het individueele geweten geheel onder de heerschappij der zeden, wekte geen religieuse gedachten en gevoelens en bevorderde een bekrompen kaste- en clangeest, zegt Rein.

Een nieuwe geest is ook in het schoolwezen gevaren. De moderne Japansche scholen hebben bovenal een praktisch karakter, misschien wat al te zeer. Het lager onderwijs is verplichtend voor ieder. In 1895 waren er 26,631 lagere scholen met 73,182 onderwijzers, die 3,6 millioen leerlingen telden. De volksscholen in Japan worden onderscheiden in gewone, voor leerlingen van 6—10 jaren, en hoogere, voor leerlingen van 10—14 jaren. Op de hoogere volksscholen worden natuurlijke historie, Engelsche taal, landbouwkunde en handelskennis onderwezen. Verder vindt men er normaalscholen, middelbare, technische en speciale scholen, en drie universiteiten. Persoonlijke vaardigheid, weten en kunnen, worden in geen land met meer zorg beoefend dan in Japan, en hieraan is het te danken, dat dit land in enkele jaren zulk een grooten vooruitgang gemaakt heeft op technisch gebied.

Sedert 1871 heeft Japan een ministerie van opvoeding en onderwijs en sedert 1886 een nieuwe wet op het lager onderwijs, die een gewone en een uitgebreide lagere school heeft ingesteld, beide naar de nieuwste eischen zeer oordeelkundig ingericht. Bijzondere zorg wijdt de Japaneesche regeering aan het normaalschool-onderwijs; de Staat bekostigt de geheele opleiding, het onderhoud en zelfs het zakgeld der leerlingen. Daarvoor is een leerling, die het eindexamen heeft afgelegd, verplicht, tien jaar den Staat bij het onderwijs te dienen. In 1895 waren er aan de 49 normaalscholen 743 leeraren en 7,734 leerlingen.

Vooral van groote beteekenis is het vakonderwijs, dat aan 100 scholen gegeven wordt, terwijl het hooger handelsonderwijs eveneens in Japan tot zijn recht komt. Die praktische geest, welken het onderwijs ademt, draagt rijke vruchten, zooals blijkt uit de grootsche ontwikkeling der industrie in dit Rijk.

* * *

In elke Japaneesche familie gaat een sterfgeval volgens de oude gewoonte in meerdere of mindere mate met ingewikkelde ceremoniën gepaard, welke verschillen naar den rang der afgestorvenen. Behalve de gewone religieuse vormen, die talrijk en kostbaar zijn, moet de familie nog zorgen voor lijkkist, talrijke kleeden, kaarsen, bloemen, brandstof, urnen, eenige ververschingen voor de vrienden, en gaven aan tempel en priester. Dit alles kost veel. Verder moeten de koelies, die het lichaam gewasschen hebben, betaald worden, de dragers van het lijk, de tempeldienaars, enz. Voorts is het gewoonte bij den dood van iemand uit den aanzienlijken stand, om een bediende aan de huisdeur te plaatsen, die aalmoezen geeft aan alle armen. Als de begrafenis is afgeloopen, keert de geheele familie, die daaraan deelnam, naar het sterfhuis terug, waar goed gegeten en gedronken wordt.

Onmiddellijk na den dood vangen de condoleantie-bezoeken aan; het is hoofdzakelijk de taak der vrouwelijke familieleden, om die te ontvangen. Op omgekeerde matten zitten de vrouwen in de nabijheid van het lijk, dat met omgeworpen schermen omringd is, als om treurigheid en verwarring aan te toonen, door den dood aangericht. Zuchten en weeklachten vermengen zich hierbij. Zoodra het lijk gekist wordt, verbergt de weduwe haar smart en staat daarin ijverig bij.

De arme bevolking gebruikt als doodkist een eenvoudig vat uit dennenhout, doch aanzienlijken bedienen zich daarbij van groote, porseleinen vazen, dikwijls rijk versierd en verguld. Het lijk wordt in de vaas gedaan in een zittende houding, met de beenen tegen het lichaam gevouwen, de armen op de borst gekruist en het hoofd

voorover gebogen: een symbolische houding, overeenkomende met die vóór de geboorte en wijzende op de wedergeboorte.

Zoodra de lijkkist gesloten is, vangen een groote menigte bijgeloovige formaliteiten aan. Bij het uitdragen uit het huis wordt het lijk onder een boog van geheiligd bamboes doorgedragen, waardoor de booze invloeden worden teruggehouden in het sterfhuis. Bonzen, van rozenkransen voorzien, openen de processie; daarop volgen de bloedverwanten, in het wit gekleed, het hoofd met een eenvoudigen stroohoed bedekt, die gedragen wordt, tot de reinigingsplechtigheden zijn afgeloopen. Bij de begrafenis van een aanzienlijken krijgsman mogen de paarden, in witte dekens gehuld en in treurigen optocht geleid, niet ontbreken, evenmin als de zwaarden, wapens en banieren van den overledene.

De lijkenverbranding is in Japan reeds meer dan tweeduizend jaren gewoonte, en hoewel zij een tijdlang verboden werd, heeft zij sedert 1874 ongeveer weer veelvuldig plaats. De lijkenverbranding is echter geen oorspronkelijk Japansche gegewoonte en evenmin hangt die met hun religie samen. Sedert de 7e eeuw na Chr. had hier de lijkenverbranding plaats, dus een eeuw na de invoering van het Buddhisme nam zij een aanvang. Een beroemd priester had namelijk gewenscht, dat zijn lijk na zijn dood verbrand zou worden, en zijn leerlingen volbrachten dien laatsten wil. Spoedig werd dit voorbeeld algemeen gevolgd bij de hoogere standen. Zelfs beschouwde een Buddhistische sekte, die der *Ikke shin shu*, het als een plicht, de dooden te verbranden. Daar het Buddhisme er overigens niet aan denkt, de dooden te verbranden, blijkt ook hieruit, dat deze leer in Japan een eigenaardige ontwikkeling erlangde.

Bijna twaalfhonderd jaar bleef die zede in stand, doch in 1654 kwam men er tegen op: men vond ze barbaarsch en sedert bleef lijkenverbranding alleen in zwang bij genoemde Buddhistische sekte. Thans evenwel is deze gewoonte weer algemeen geworden bij de Buddhistische sekten.

In de oudheid had de verbranding plaats onder den blooten hemel; thans mag dit niet meer geschieden. Toch heeft men daarom nog niet de west-Europeesche inrichtingen en geschiedt het op eenvoudige wijze. De verbrandingen hebben plaats bij nacht, gewoonlijk na 8 uur. Den volgenden morgen vinden de bloedverwanten niets dan de beenderen en asch, welke zij halen, om ze in een tempel te laten inzegenen en daarna te begraven. In vele gevallen worden de tanden afzonderlijk genomen, om ze in de geboortestreek van den overledene te begraven. Ook komt het voor, dat alle beenderen in de geboorteplaats begraven worden.

* * *

Van de geestelijke eigenschappen der Japaneezen valt geen zoozeer in 't oog als de wijsneuzigheid der Japansche jeugd. De Japansche jongen van 12 à 13 jaren verkondigt reeds staatkundige theorieën met een overtuiging, welke ver boven dien leeftijd gaat. De oorzaak van dit verschijnsel ligt gedeeltelijk in de opvoeding der jeugd. De boeken, welke men jongen knapen reeds ter bestudeering geeft, zijn de Confuciaansche klassieken. Zoo begint bij den Japanees zijn studie met abstracte ideeën, waarmede wij eindigen. Aldus neemt de jonge leerling reeds oude-mannenwijsheid op, doch die vroege kennis met wetenschappelijke vragen en grondbeginselen, met theorieën over levensopvatting en moraal hebben een geestelijke vroegrijpheid ten gevolge, die tot waanwijsheid leidt. Zoo heeft die vroegtijdige studie der oude wijzen meer nadeel dan voordeel gehad; het heeft een onpraktischen zin ontwikkeld, die liefhebbert in theorieën.

Uit die opvoeding is ook het ontstaan van het wilde journalisme en van de eigenaardige gedachtelooze redeneeringen, welke Japan in den laatsten tijd kenmerken, te verklaren. Geen land bezit zoovele scharen van jonge politici als Japan; twintigjarigen, die reeds als leidende journalisten of als volksredenaars optreden, zijn hier geen zeldzaamheid. Er is geen land, waar mannen, die vaardig theorieën weten op te werpen of te verdedigen, zoo gemakkelijk den naam van geleerdheid verkrijgen als in Japan. Dit alles hangt samen met de jeugd van het rijk en van de toestanden zelf.

Bij genoemde eigenschap sluit zich aan, dat de Japanees onpraktisch is. Mannen

van opvoeding hebben er bepaaldelijk tegenzin in, ondernemingen te leiden met het doel om geld te verdienen. Het leven van hem, die zijn brood verdient, schijnt den Japanees een treurig en gedrukt bestaan toe. Die verachting voor geldelijk voordeel aanbrengende ondernemingen is sedert lang een uitkomende karaktertrek van het volk geweest. De koopman, de geldschieter en de makelaar worden als de paria's der Japansche maatschappij aangezien. De voorname Samurai zou liever gestorven zijn dan tot het niveau van een man van zaken af te dalen. In den bloeitijd van het ridderwezen heerschte die meening overal, maar nergens hield zij zoo lang stand bij de bevolking als in Japan. Evenwel, de nieuwe geest doet in de steden, welke met buitenlanders het meest in betrekking staan, ook in dit opzicht de oude meening verzwakken, en de handelsgeest met de zucht naar winsten breekt hier baan.

In het oog vallend is de zin voor onafhankelijkheid, die bij de Japanneezen bestaat; in dit land met een eeuwendurend feudalisme wordt het knechtschap met verachting aangezien. Iemand mag gebreken hebben en misslagen begaan, als hij zijn onafhankelijkheid weet te handhaven, blijft zijn eer bewaard.

De Japanees is over 't geheel gelijkmatig van natuur, kalm onder alle omstandigheden, vooral die van materieelen aard. Groote financieele verliezen verdragen zij met een kalmte, die verbazing moet wekken. Dit staat in verband met hun afkeer van te werken voor geld. Doch ook bij treurige sterfgevallen bewaren zij een schijnbare ongevoeligheid, die in strijd schijnt met de bewijzen van liefde voor de hunnen, die zij bij andere gelegenheden aan den dag leggen. Echter is de betoonde kalmte meer een gevolg van het in bedwang houden der aandoeningen dan van het gemis van deze.

Want werkelijk vertoont de Japanees zich in vele omstandigheden als gemoedsmensch, ontvankelijk voor allerlei invloeden, behalve voor praktische overwegingen. Hieruit is verklaarbaar, dat zij er niet toe komen, geduldig te zoeken naar wijsbegeerte en wetenschap, maar met hun zeldzame begaafdheid maken zij zich met handigheid er van meester.

Bij die begaafdheid komt een zekere ijdelheid van het Japansche volk, waardoor zij allicht hun krachten overschatten en naar roemruchtige daden streven. De jongste oorlog met China, mede uit die zucht voortgevloeid, heeft deze eigenschap nog gevoed door den gelukkigen afloop. Daardoor zal het Japansche volk in Oost-Azië een rol trachten te vervullen, en zeker een belangrijke geschiedenis krijgen.

* * *

Hoewel Europa vrij goed bekend is met de verhoudingen in Japan, valt dit toch niet te zeggen van de poëzie en het drama der Japaneezen. Het karakter en de eigenschappen der Japaneezen doen bij nadere beschouwing reeds vermoeden, dat diepere gevoelens hen wel moesten bezielen en dat zij behoefte zouden hebben, om die uit te drukken. Inderdaad is dit ook het geval geweest, doch de vraag dient nu beantwoord te worden, hoe zij dat deden.

Bij de Japaneezen wordt de lyriek als de eenige vorm van poëzie beschouwd. Doch wat den vorm betreft is de Japansche poëzie eentonig, een navolging van vaste modellen, en de inhoud is meestal even beperkt. De Japansche taal mist de geschiktheid tot stembuiging, welke noodig is, om de verschillende nuanceering van gevoelens uit te drukken, en den Japanschen dichters ontbreekt door den ondergeschikten socialen rang der vrouw een hoofdmotief voor de poëzie. Geen Japanees denkt er aan, om als minnezanger op te treden, en de physieke liefde wordt evenmin verheerlijkt. Het hooglied der liefde is in de Japansche litteratuur onbekend. Aldus moet de Japansche lierdichter uit taalkundige gronden altijd dezelfde zinswendingen volgen, wat de eentonigheid in den vorm veroorzaakt, terwijl de objecten der verheerlijking altijd tot de natuur beperkt blijven.

Tegenover de natuur staat de Japannees in een intieme verhouding en is hij meer poëet dan onderzoeker en waarnemer. Zelfs de moderne Japanees neemt den hoed af voor den grootschen Fuji San of de zon, die hij uit zee ziet verrijzen. Er zijn weinig huizen of hotels, waar niet aan de wanden der vertrekken een aantal gedichten op de natuur zijn gehangen. De Japanees beziet de natuur met een verwantschap-voelende liefde, ongeveer als het kind zijn moeder.

De Japansche poëzie is vervuld van de verheerlijking van bloemen en vogels, van de sneeuw, van de maan aan den hemel, van vallende herfstdraden en bergnevels. Ook het landschap ontvangt hierbij zijn deel. Doch de aard der taal maakt, dat de natuurbeschrijvingen in de Japansche gedichten dikwijls niet meer zijn dan een opsomming van hetgeen men ziet.

Japan heeft ook zijn tooneelvoorstellingen, die in de 16e eeuw ontstaan moeten zijn. De zoogenaamde „No-dansen", eigenlijk pantomimische voorstellingen met gezongen declamatie, zijn de voorloopers van het Japansche tooneel. Deze No-dansen zijn zeer oud; zij werden door Adolf Fischer van religieusen oorsprong beschouwd en vergeleken met de mysterie-spelen, paaschvertooningen enz. uit de Europeesche middeleeuwen.

Het Japansche tooneel is echter niet tot hooge ontwikkeling gekomen, en de tooneelspelers stonden daar nog weinig in aanzien. Tooneelspelers waren niet alleen buiten de maatschappij gesloten, maar genoten ook geen volkomen vrijheid. Langen tijd mochten zij zelfs niet anders in de gewone theehuizen verschijnen dan met een helmachtige bedekking voor het gezicht. En al is de sociale toestand der tooneelspelers thans beter dan vroeger, toch staan zij nog steeds lager dan anderen. Ook de dramatische dichters worden nog altijd beschouwd als lager staande dan de lyrische dichters.

* * *

In Japan worden sinds het jaar 300 na Chr. twee talen gesproken en geschreven: het Chineesch en de eigenlijke landstaal, het Japaneesch. Met de Chineesche taal werden ook Chineesche geschriften in Japan verbreid, en aldus werd de wijsbegeerte der oude Chineesche geleerden er bekend.

Deze beide talen hebben zich in den loop der eeuwen zoodanig met elkander vermengd, dat, om een Japansch boek te kunnen lezen, men beide moet hebben beoefend. Na vele vruchtelooze pogingen van anderen is het onzen landgenoot Prof. J. J. Hofman in het midden dezer eeuw gelukt, een spraakkunst daarvan samen te stellen.

De Japaneesche taal is voor den Europeaan een der moeielijkste talen der aarde, en zelfs den Japanees kost het oneindig veel meer moeite, zijn taal te beheerschen, zoover daarvan sprake kan zijn, dan dit voor de Europeanen met hun talen het geval is. Een der hoofdoorzaken hiervan ligt in het verschil tusschen het geschreven en het gesproken woord, alsmede in het Chineesche schriftstelsel. De pogingen, om het schriftstelsel door het Japaneesche letterschrift „Kona" of door Latijnsche letters „Romaji" te vervangen, zijn tot nu nog als mislukt te beschouwen.

HOOFDSTUK XXXIV.

RELIGIE EN RELIGIEUSE STROOMINGEN VAN DEN LAATSTEN TIJD.

Op godsdienstig gebied heeft Japan toestanden, die men zich in Europa moeilijk kan verklaren. Een rijkdom van uiterlijke godsdienstige ceremoniën, offers, optochten enz. treft den vreemdeling in Japan, doch als hij een verklaring of toelichting daarvan zoekt, is al zijn onderzoek vruchteloos, want evenmin als de litteratuur hem die kan schenken, kunnen Japansche geleerden hem hieromtrent inlichten. Onkunde en onverschilligheid ten opzichte van het religieuse aan den eenen kant en een geheimzinnige, mystieke eeredienst aan den anderen kant maken het moeielijk, den Japanschen godsdienst te leeren begrijpen.

De godsdienst in Japan is tot twee hoofdreligies te brengen, nl. het *Shintôismus* en het *Buddhismus*, welke, naast elkander staande, toch voortdurend invloed op elkander hebben uitgeoefend. Daarenboven heeft de leer van *Confucius* er talrijke aanhangers gevonden.

De voorvaderen van het Japansche volk bezaten reeds in den tijd, toen zij in dit Rijk zich vestigden, een zekere beschaving. In religieus opzicht hadden zij reeds den natuurdienst door den eeredienst der voorvaderen vervangen, een eeredienst, welken wij bij de Chineezen reeds leerden kennen en die met dezen waarschijnlijk uit een gemeenschappelijke bron is voortgevloeid, maar een zelfstandige ontwikkeling had. In Japan wordt deze eeredienst onder den naam van *Shintôismus* bekend. Het Chineesche woord *Shin*, Japansch *Kami*, beteekent *geest*, *ziel*, en wordt tot aanduiding der oud-Japansche goden gebezigd; *tô* beteekent *weg*, *leer*; Shintôismus beteekent dus de weg of leer, om tot de zielen der voorvaderen te komen. De meest uitkomende objecten van den natuurdienst, als hemel en aarde, zon en maan, vuur enz. worden daarin met de scheppingsgeschiedenis der voorvaderen verbonden en vereenzelvigd.

Het meest kenmerkende van het Shintôisme of de Kamileer in Japan is de goddelijke vereering der Kami's of geesten van beroemde vorsten, helden of geleerden. Doch naast deze vindt men vele legioenen ondergeschikte goden in het Japansche pantheon.

In het uiterlijk van den tempeldienst, de gebeden en offers, kan men het Shintôisme een godsdienst noemen. In karakter verschilt het echter veel van de overige godsdiensten, omdat een bepaalde geloofs- en zedeleer geheel ontbreekt. Het eenig tastbare in het Shintôismus bestaat in het rituaal. De vereering der Kami openbaart zich in offers, een soort van liturgie, een gebed, tot den geest gericht. Doch de zedeleer is afkomstig uit de moraalphilosophie van Confucius (zie pag. 308) en andere Chineesche wijsgeeren. En evenals in China oefende ook hier het Buddhisme invloed uit op den landsgodsdienst; de bouw en inrichting der tempels, de gewaden en ceremoniën werden onder dien invloed prachtiger, en naar het Buddhistische voorbeeld werden bedevaarten ingevoerd.

De Miya's of Shintô-tempels zijn onmiddellijk te kennen aan de galgenpoort, welke voor den ingang staat. Het zijn twee ronde houten balken, loodrecht geplaatst, en door twee ronde dwarsbalken boven vereenigd.

De Miya is in zijn oorspronkelijken vorm een eenvoudig gebouw, zonder afgodsbeelden, in welks hoofdhalle of het heilige de onderwerpen van aanbidding gesymboliseerd worden voorgesteld. Op een eenvoudige, onverlakte tafel, die als altaar dienst

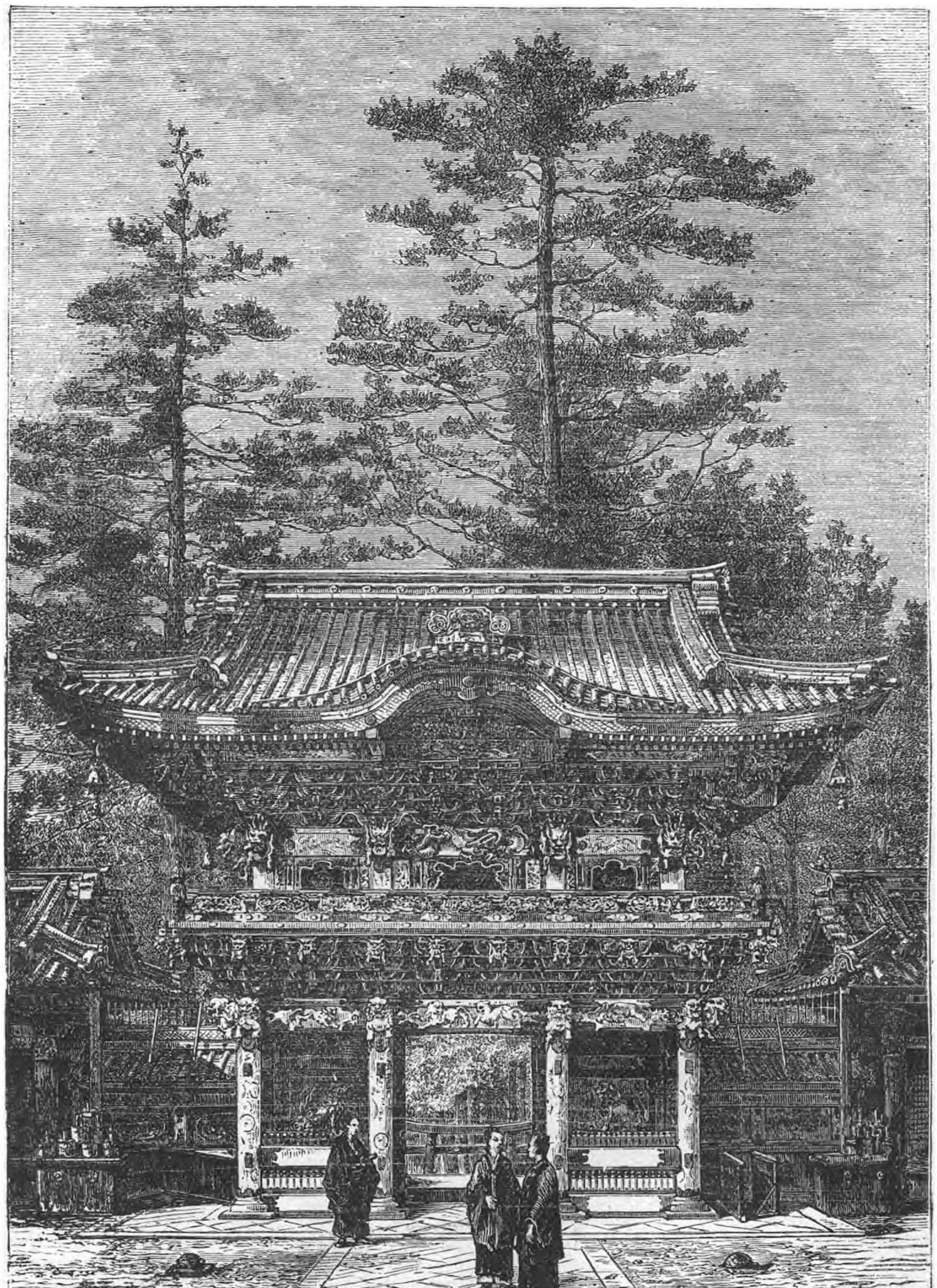

VOORHOF VAN EEN TEMPEL TE NIKKO.

moet doen, vindt men die heilige symbolen geplaatst. Een ronde metalen spiegel is het zinnebeeld van goddelijken glans, misschien van de zon; verder vindt men er het Gôhei (verheven geschenk) d. i. een witte, aan de randen dikwijls vergulde, samenhangende en uit een stuk gesneden papierstrooken, waarvan de beteekenis twijfelachtig is, doch waaromtrent wordt aangenomen, dat de Kami of geest Gods zich daarop nederzet. Spiegel of Gôhei aan een staf of aan den wand ontbreken in geen Shintôtempel. Een derde, veelvuldig voorkomend symbool, dat reinheid, diepte en macht der Kami's zal voorstellen, is een kogel van bergkristal. 1) Gewoonlijk ziet men ter zijde van deze zaken twee vazen met bebladerde takken der altijd groene Sakaki (Cleyera japonica Thunberg).

De eenvoudige, echte Shintôtempel is van het witte hout der Hinoki (Chamaecyparis obtusa) gebouwd en met den bast van dezen boom overdekt. Geen lak of metselsieraad wordt in den echten Miya toegelaten. Doch slechts weinige Kamihallen hebben dien oorspronkelijken eenvoud bewaard. Hiertoe behoort vooral het aan de zonnegodin Amaterasu gewijde heiligdom bij Yamada in Ise.

De Shintogoden zijn niet de verheven, reine gestalten, welke het Buddhisme leert kennen, geen heiligen door overwinning van zinnelijke lusten, maar wezens met aardsche en zinnelijke begeerten behept, die zich verheugen in alles, wat ook den stervelingen vreugde bereidt. Daarom tracht men hun op de groote feesten des jaars niet enkel door spijs en drank, maar ook door theatrale optochten, pantomimes enz. genoegen te verschaffen.

Van de dienaren der Kami's verlangt men meer reinheid des lichaams dan van harte. Geen bijzondere deugdzaamheid, maar andere eigenschappen, als dapperheid, geleerdheid en weldadigheid geven aanleiding, om na den dood in de rij der goden geplaatst te worden. Zelfs bepaalt de Mikado met zijn raad nog tegenwoordig den rang, dien zulk een uitmuntend sterveling na zijn dood in het godenrijk heeft in te nemen.

De Shintô-priesters (Kannushi) scheren zich het hoofd niet en hebben alleen in hun ambt een bijzondere kleeding. Celibaat kennen zij niet en zij hebben ook geen kloosters. Hun waardigheid is erfelijk. In ontwikkeling moeten zij bij de dienaren van Buddha achterstaan.

De Shintô-dienst heeft een ontwikkeld ritueel en vele reinigingsvoorschriften. Zooals bij vele volken verontreinigen geboorte en dood en in vroeger tijden bestonden er afzonderlijke huizen voor geboorte, sterven en reinigingsfeesten. Als een Kamihalle gebouwd wordt, moeten de bouwlieden volgens bijzondere voorschriften leven, gewasschen en barrevoets ten arbeid gaan, in witte kleederen gehuld, en in alles strenge regels volgen.

Bij de oude Kami-leer kwam in de derde eeuw onzer tijdrekening nog de politieke philosophie van Confucius (zie pag. 309) die hier *Koshi* heet, en welke leer hier met warmte werd ontvangen. Op de denk- en levenswijze der Samurai's oefende deze leer grooten invloed uit. De politieke opvatting van Confucius kwam geheel overeen met de beschouwingen der Samurai's en paste evenzeer in het daar bestaande feudale stelsel als bij de Kami-leer, welke daardoor werkelijk steun ontvingen. De invloed dier leer bestond minder in oorspronkelijke denkbeelden dan wel hierin, dat Confucius zijn leer bij de bestaande inzichten deed aansluiten, ze naar deze voegde, en ernstiger, met meer overtuiging tot het verstandig gedeelte des volks sprak. Hij verhief zich dan ook boven het bestaande mysticismus, en gaf door het leven naar zijn verkondigde leer zelf het voorbeeld.

Het *Buddhismus* kwam in de 6e eeuw na Chr. over Korea in Japan. Met schitterend ritueel werden de in hout gesneden of van steen gehouwen heiligenbeelden met zachte, goedhartige, welwillende gelaatsuitdrukking, aan het volk voorgehouden. Op de zinnen en op de verbeelding werkte het Buddhisme; vooral de leer der zielsverhuizing met de schildering van de toestanden der vreemde werelden, waar in paradijsachtige heerlijkheid de gelukkige engelen en Buddha's wonen, en welken staat ieder, onverschillig in welken stand, kan bereiken, die voorstelling maakte indruk. Daar het Buddhisme hier

1) Spiegel, edelsteen en zwaard, waarbij later nog de brocaatbanier kwam, zijn de insignes der keizerlijke macht.

evenals elders (zie voor China pag. 314) vreedzaam en verdraagzaam optrad tegenover andere godsdiensten, zich accommodeerde naar de oude religieuse voorstellingen, en ook de Shintô-goden in zich opnam, evenals dat in China met de Chineesche goden het geval was, verbreidde zich die leer snel in Japan en werd zij van boven af begunstigd. In Oost-Azië heeft het Buddhismus een machtigen, beschavenden invloed uitgeoefend, de bloedige offers van den ouden cultus tegengewerkt, den strengen kastengeest beperkt of verdrongen en een vreedzamer, zachter meening onder de aanzienlijken verbreid. De Japaneezen danken aan het Buddhismus hun tegenwoordige beschaving en inzichten, hun diep gevoel voor de schoonheden der natuur, en de ontwikkeling van verschillende takken van kunstnijverheid. In Japan, evenals in China, vond de massa des volks meer bevrediging der religieuse behoeften in het Buddhisme dan in den eeredienst der voorouders en de deugdbetrachting der Chineesche wijzen. Bij den krijgsmansstand der Samurai evenwel met zijn voorrechten was dit anders.

DAIBUTSU (GROOTE BUDDHA) TE KAMAKURA.

Het Buddhisme is gedeeltelijk met de oude godsdienstige meeningen in Japan versmolten. Omstreeks het jaar 800 was het de vrome monnik Kôbô Daishi, die het beginsel verkondigde, dat de nieuwe leer alleen dan dieper wortels zou schieten, wanneer zij de andere goden en heldensagen der Japaneezen in zich opnam en er mede versmolten werd. Zoo werden de Kami's in verschillende rangen als verschijningsvormen van Buddha of van ondergeschikte godheden beschouwd. Om een voorbeeld te noemen: Amaterasu, de zonnegodin, werd een Buddha onder den naam Damichi Niyorai; de oorlogsgod Hachiman werd Amida. Keizer Saga was over die eigenaardige verbinding van de Shintôleer met het Buddhismus zeer verheugd en noemde deze Riyobu-Shintô, d. i. tweeërlei godsdienstleer. En ook bij het volk vond dit bijval, zooals spoedig bleek in de tempels. De oude eenvoud der Kami-tempels verdween, en afgodsbeelden als vertegenwoordigers der Kami's volgens Buddhistische opvatting vulden de tempels. Zelfs ging de vermenging zoo ver, dat dezelfde tempel tot in den laatsten tijd beurtelings gebruikt werd voor den Shintô-eeredienst en voor het Buddhisme, wel een duidelijk bewijs van de verdraagzaamheid tegenover elkander.

Doch de Buddhisten bewaarden de eenheid ook geenszins binnen hun kring. De leer der moraal en van de bestemming des menschen gaf aanleiding tot verschillende

richtingen, en zoo ontstonden er een reeks van sekten, die niet zelden vijandig tegenover elkander stonden. Onderscheidene van deze kwamen uit China over en de meeste ontwikkelden zich in de 13e eeuw. Dit was de gouden eeuw voor het Buddhisme in Japan.

Tegenwoordig bestaan er zeven hoofdsekten der Buddhisten in Japan.

1. *Zen* of *Zen*, *Shiu* (overdenking) gegrondvest door Dharma in Indië 513 n. Chr. met ± 21,500 tempels.
2. *Tendai* (hemelsch bevel) gegrondvest in China met ± 6400 tempels.
3. *Shingon* (ware woorden) in Japan gegrondvest, 813 n. Chr. met ± 15,500 tempels.
4. *Yôdô* (hemelsche weg) gegrondvest in Japan, 1173 n. Chr. met ± 9800 tempels.
5. *Shin* (geest) of *Ikkö*, gegrondvest in Japan, 1213 n. Chr. met 13,700 tempels.
6. *Nichiren* (zonnelotus) of *Hokke*, gegrondvest in Japan, 1262 n. Chr.
7. *Ji* (jaargetijden) gegrondvest in Japan, 1288 n. Chr. met 568 tempels.

De drie eerstgenoemde sekten worden wel de geleerde sekten genoemd; hun priesters hechten groote waarde aan de kennis van het Sanskriet en zijn dochtertalen. In de Palîtaal zijn hun heilige geschriften geschreven. De Shin-sekte heeft tegenwoordig onder de Buddhisten den meesten invloed en aanzien.

Doch wij zeiden reeds, dat het Buddhisme in Japan verbasterd is en een groot aantal oude afgoden opnam in zijn pantheon, gedeeltelijk, om meer populair te worden, gedeeltelijk, om duidelijker tot het volk te spreken.

* * *

Het bovenstaande geldt tot ongeveer 1868; de omkeeringen in Japan hebben omstreeks dit jaar veel veranderd. Sedert 1868 is Japan door een nieuwen geest bezield, die op elk gebied der beschaving zijn invloed doet gelden. Zoo moest de revolutie op staatkundig, sociaal en economisch gebied haar invloed op de ethische en godsdienstige beschouwingen doen gelden. De oude ethische beschouwingen der Japaneezen waren met de vroegere sociale en politieke toestanden ten nauwste verbonden. Het Buddhismus was door de Tokúgaiwa Shoguns gesteund en bevorderd; de zedeleer van Confucius sloot zich ten nauwste aan bij de door het feudalisme ontwikkelde verhoudingen, welke zij zelf mede had helpen grondvesten.

Met den val van den Shogun na 1868 (zie het volgende hoofdstuk) verloor aldus het Buddhismus in Japan zijn officiëele stelling.

Tot de omverwerping van het Shogunaat heeft de geestelijke beweging, waaraan de namen van personen als Kada, Mabuchi, Motoori en Hirata verbonden zijn, en welke reeds in de 17e eeuw is ontstaan, veel medegewerkt. Deze beweging droeg aanvankelijk een zuiver litterarisch karakter en had uitsluitend litterarisch-historische onderzoekingen ten doel. De op deze wijze weder ontwaakte kennis der oude Japansche geschiedenis ontwikkelde daarvoor een schier hartstochtelijke liefde, en er ontstond een geestelijke strooming, die in de oud-Japansche toestanden heil zag, ook voor de toekomst.

Die richting ijverde in politiek opzicht levendig voor de belangen van het oude, legitieme keizerhuis, dat steeds in het middelpunt stond van de oud-Japansche geschiedenis, en beschouwde het Shogunaat als onwettige usurpatie. Zij was het, die de ontevreden zuidelijke clans in den strijd tegen den Shogun het wachtwoord leverde: „herstelling van de wettige Mikado-regeering."

In litterarisch en religieus opzicht streed genoemde partij tegen den invloed der Chineesche cultuur met inbegrip van het Buddhisme. Tegenover deze stelde zij de nationale poëzie en religie, zooals die in de Shintôïstische mythologie wordt gevonden. Hirata (1776—1843) stelde zich ten taak, het Shintôïsmus van de Chineesche toevoegsels te zuiveren en tot zijn ouden, klassieken grondslag terug te brengen.

Zoo hielp deze beweging de wapenen smeden, welke het Shogunaat in 1868 omverwierpen.

Die haat tegen het Shogunaat trof ook het Buddhismus, zijn gunsteling. Het Shintôïsmus, dat na die revolutie met den Mikado tot nieuwe macht kwam, gebruikte die omstandigheid, om het Buddhismus van zijn voordeelige stelling te berooven, het tempels en inkomsten te ontnemen en op allerlei wijze afbreuk te doen. Zoo ontstond er een scherpe scheiding tusschen Shintôïsme en Buddhisme, welke eeuwen

lang zoo vredelievend naast elkander bestaan hadden, zoo nauw waren samengegroeid. Die scheiding blijkt officieel uit de instelling van een Shinto-ministerie van eeredienst (Jingishô).

Het Confucionisme werd door deze politieke omkeering minder getroffen, hoewel de Shintò-hervorming ook hiertegen gericht was. De zegevierende Samurai's, die het Shogunaat omverwierpen na 1868, waren vervuld van den geest der Confucionistische ethica, volgens welke zij hun begrippen van deugd en plicht regelden. Zoo bestond er ongeveer tot 1873 een strijd tusschen Shintòïsme en Buddhisme, welke ten nadeele van het laatste uitviel en waarbij het Confucionisme zich bij het Shintòïsme aansloot. Het Buddhismus verloor, het Shintòïsme won en het Confucionisme bewaarde zijn plaats.

Na 1873 is die verhouding veranderd. De Europeesche invloed deed zich meer gelden, de Westersche begrippen en meeningen omtrent religie, wetenschap, enz. wonnen meer veld en leidden de beweging in andere banen.

De uitbreiding der Europeesche begrippen en wetenschap, welke nu volgde, deed bovenal den Chineeschen invloed afbreuk, en hierdoor werd het Confucionisme aangetast. Met den val van het feudalisme verloor het den historischen grondslag, waàrop het berust had, en een tijdperk van verval brak aan.

Ook het Shintòïsmus gaat achteruit met de verbreiding der Westersche begrippen in Japan. In den tijd der invoering van spoorwegen en telegrafen en van de vaststelling van allerlei moderne wetten heeft men voor het Shintòïsmus geen tijd en aandacht over. De poging, om het van staatswege door een hervorming weder op de been te brengen, had geen gevolg. Het Shintòïsmus werd als ingebalsemd in een hoek gezet.

Daarentegen wint het Buddhismus na 1873 meer terrein. Murakami Sensho schrijft dit in zijn geschiedenis van het Buddhismus hieraan toe, dat, hoe beter men met Amerikaansche en Europeesche verhoudingen bekend wordt, men ook de religie meer en meer als een socialen factor leert erkennen. Uit die erkentenis kwam het streven eener partij voort, vooral geleid door Fukuzawa, om het Christendom tot staatsgodsdienst in Japan te verheffen dat in deze periode wakker werd. De regeering verzette zich hiertegen en trachtte het Shintòïsmus te hervormen, voor den tijd geschikt te maken en tot nationalen godsdienst te doen worden. Dit streven mislukte en het nationale bewustzijn verzette zich eveneens tegen een vreemden godsdienst als het Christendom.

In deze omstandigheden werd aan het Buddhisme, een sedert eeuwen in Japan ingeburgerde religie, die een groote mate van kneedbaarheid bezit en zich dus gemakkelijk naar alle omstandigheden en eischen der nieuwe inzichten kan voegen, meer de aandacht gewijd.

Daarbij kwam dat, hoe meer de nieuwe regeering vastheid verkreeg en de herinnering aan het Shogunaat door de nieuwe gebeurtenissen op den achtergrond geschoven werd, ook de ongunst, waarin het Buddhisme na de restauratie verkeerde, meer en meer verdween. Aldus kwam het Buddhisme in de gunst en nam het toe in macht. Evenwel was dit geen toeneming van de macht der Buddhistische priesters: dezen hadden met de beweging als zoodanig heel weinig te maken. Vooral werd het Buddhisme bevorderd door de leeken, die daarin een godsdienst zagen, het best voor de eischen des tijds geschikt.

Het Shintò-ministerie van eeredienst (Jingisho) werd in 1876 afgeschaft en in plaats daarvan werd een algemeen Ministerie van geestelijke aangelegenheden (Kyobusho, gegrondvest.

Doch naast het Buddhisme maakte ook het Christendom vorderingen, terwijl in dezen tijd de Europeesche invloed op elk gebied der geestesontwikkeling overheerschend was, waarbij zoowel Buddhisme als Confucionisme en Shintòïsme op den achtergrond traden.

Ook hierop volgde weder reactie en een omkeering of wijziging der meening. Dit geschiedde omstreeks 1889. Na den bedwelmenden roes, waarin de Westersche beginselen en wetenschappen de Japaneezen hadden gebracht, volgde uit den aard der zaak ontnuchtering en verkoeling. De Westersche nieuwigheden brachten geenszins al die voordeelen en verbeteringen, welke men verwacht had. Bedenkelijke

verschijnselen van ruwheid, ongebondenheid en ongehoorzaamheid ontwikkelden zich met al dat nieuwe in het volkskarakter. Ook tegen het Christendom richtte zich de ontevredenheid en in deze omstandigheid werd weder meer de aandacht gewijd aan de oude religies, aan de oude toestanden en beginselen, welke te snel op den achtergrond waren geschoven. De wetten en verordeningen liepen den volksgeest te ver vooruit.

Deze reactionnaire nationale beweging komt ieder der drie oude stelsels: Confucionisme, Shintôïsme en Buddhisme weer ten goede.

Het Buddhisme neemt sedert 1889 steeds aan invloed toe; er ontstaan vereenigingen tot bevordering van het Buddhisme, die tijdschriften uitgeven, om propaganda voor deze leer te maken. De Reform-Buddhisten trachten het Buddhisme te hervormen tot een systeem, dat aan alle religieuse en wetenschappelijke behoeften voldoet.

Ook Confucionisme en Shintôïsme nemen weer toe in beteekenis; het laatste heeft een nationalen achtergrond. En naast deze wordt voor het Christendom veel propaganda gemaakt, alsmede voor Europeesche philosophie en wetenschap.

De geestelijke ontwikkeling in Japan gedurende de laatste jaren levert ons een beeld van verschillende stroomingen, die elkander doorkruisen, en waarvan nu de eene, dan de andere weder overheerschend is.

In 1890 telde men in Japan 193,242 Shintô-tempels met 14,767 priesters bij tien verschillende sekten.

In 1893 telde men in Japan 12 Buddhistische sekten met 71,839 tempels, 36,247 kapellen, 52,054 priesters en 744 nonnen. De hoofdzetel van het Buddhisme is Kioto.

Het aantal Christenen bedroeg in 1893: 103,600, waarvan 45,000 Roomsch-Katholieken waren, 21,200 tot de Grieksche en 37,400 tot de Protestantsche kerk behoorden. Tegenwoordig zijn in Japan 25 Engelsche en Amerikaansche zendelinggenootschappen op 71 stations, en sedert 1885 ook de Duitsche algemeene „Evangelisch-Protestantsche Missionsverein". De tot het Christendom bekeerden behooren hoofdzakelijk tot de volksklasse.

HOOFDSTUK XXXV.

EENIGE BLADZIJDEN UIT DE ONTWIKKELINGSGESCHIEDENIS VAN HET STAATKUNDIG EN ECONOMISCH LEVEN IN JAPAN.

Japan, in het oosten der Oude wereld gelegen, door een zee van het vasteland van Azië gescheiden en in het oosten door de uitgebreide vlakten van den Grooten Oceaan afgesloten, zoodat het verkeer met het overliggende vasteland niet kon plaats hebben, had een geographische ligging, die het voorbestemde tot een langdurig isolement, en bijna uitsluitend bestond eeuwen lang enkel de aanraking met China en Korea. Zoo was Japan gedurende de oude geschiedenis en de middeleeuwen voor het Westen een onbekend land, waarvan de eerste berichten in Europa kwamen door den Venetiaanschen reiziger Marco Polo, die in 1295 van zijn langjarig verblijf in China in Europa terugkeerde.

Marco Polo beschreef Japan als een zelfstandig land, door eigen koningen geregeerd, met goud in overvloed, doch waarvan de uitvoer verboden was, terwijl het land ook slechts door weinig kooplieden bezocht was. Het koningspaleis was tot het dak toe van binnen en van buiten met gouden platen overdekt en sommige meubelen waren van geslagen goud. Wel werden de verhalen, welke Marco Polo gaf van het in goud glanzende, rijke „Zipangu" (een verbastering van den Chineeschen naam voor Japan) niet volkomen vertrouwd, maar toch oefende dit geheimzinnige rijk door zijn geheimzinnigheid een bijzondere aantrekkingskracht uit op de cultuurwereld van het Westen.

Columbus stond dat goudrijke land voor den geest, toen hij over de onbekende zeeën naar het westen zeilde, en bij de eerste landontdekking meende hij werkelijk het fabelachtige Zipangu bereikt te hebben.

Werkelijk deden de rijkdommen van Cuba en Haïti iets aan het door Polo geschilderde Zipangu denken.

Het duurde echter nog ongeveer een halve eeuw, vóór Europa met Japan in aanraking kwam. Een paar Portugeesche avonturiers waren in 1542 op Japansche eilanden aangeland, doch de verhalen, die zij deden omtrent het land, vonden niet algemeen geloof. Toch gaf een en ander aanleiding, dat de Portugeezen Japan weder bezochten en er zelfs een levendig handelsverkeer wisten aan te knoopen. In scherpe tegenstelling met hetgeen de 17e eeuw te aanschouwen gaf, werden de Portugeezen zeer voorkomend ontvangen en legde ook de regeering geen moeielijkheden aan het verkeer in den weg. Zelfs was de gastvrijheid zoo groot, dat in de havensteden weldra Portugeesche koloniën bloeiden en men vreemden in den echt zag treden met Japanneesche vrouwen.

De zendeling volgde in den tijd der wereldontdekkingen den koopman op den voet. Zoo ook naar Japan. Franciscus Xaverius, mede-oprichter der Jezuieten-orde en eerste stichter van Christenkerken in Oost-Indië, begon het bekeeringswerk in Japan in 1549. Door praktisch optreden, door het bouwen van hospitalen en scholen, door milddadigheid ten opzichte van allen, onverschillig van welken godsdienst, wist hij de openbare meening voor zich te winnen, terwijl de vormendienst (rozenkrans, reukwerken, beeldendienst, klokgelui, processies) en de ceremoniën der Katholieke kerk, welke eenige overeenkomst hadden met die van het Buddhisme, indruk maakten. Aldus traden velen der aanzienlijken tot de Christelijke kerk toe. In 1568 werd in Nagasaki, dat door den handel op Indië enz., van een klein visschersdorp tot een bloeiende haven was geworden, de eerste Christenkerk gebouwd, en de in dit deel

van Japan regeerende landvorst verklaarde den Christelijken godsdienst als alleen geldend. De vriendschap van Japan met het Westen was zoo innig, dat in 1584 zelfs een Japansch gezantschap Europa bezocht, in Lissabon, Rome en elders schitterend ontvangen werd, en eerst na een achtjarige afwezigheid terugkeerde.

Doch opeens kwam er een omkeering in de verhouding. De zendelingen in Japan traden niet altijd even verstandig op; andere orden vestigden zich hier, die minder praktisch beleid hadden dan de Jezuieten, zich met politiek bemoeiden of door hoogmoed, ijdelheid enz. aanstoot gaven; aan het hof begonnen vijandige invloeden de vreemdelingen te bestrijden, en een eerste verbannings-edict werd in 1587 tegen de zendelingen uitgevaardigd. Door den naijver tusschen Spanjaarden en Portugeezen werden de laatsten verdacht gemaakt, en dit gaf voedsel aan de vrees van den vorst, dat het doel der prediking van het Christendom was, om tot uitbreiding van het wereldlijk gezag in Japan te komen. Hierdoor werd de strijd tegen het Christendom, dat reeds 200,000 aanhangers telde, aangevangen, en in 1597 ondergingen onderscheidene zendelingen als heilige martelaren den kruisdood in het Oosten. Een bloedige vervolging der Christenen werd het gevolg van den strijd om het bestaan, dien zij hier voerden, en in 1637 moeten op één dag zelfs 37,000 Christenen zijn omgebracht, terwijl in datzelfde jaar het bevel werd uitgevaardigd, dat de Portugeezen voor eeuwig uit Japan werden verbannen en dat het Christendom zou worden uitgeroeid.

Zoo werd de toestand der Europeanen in Japan onhoudbaar en er volgde een tijdperk van meer dan twee eeuwen, waarin Japan weder werd gesloten voor vreemdelingen en afgescheiden van het wereldverkeer. Gedurende dien tijd waren het alleen de Nederlanders en Chineezen, die toegang tot het land hadden, en de eersten niet zelden onder vernederende voorwaarden.

Opmerkelijk is het wel, dat ondanks de vervolgingen, die de Christenen hier moesten lijden, toch het Christendom nooit geheel werd uitgeroeid in Japan. Zoo werd in 1868 door de Japansche overheid tot haar groote verbazing ontdekt, dat ten noorden van Nagasaki zelfs een gansche gemeente haar Christelijk geloof tot den huidigen dag had weten te bewaren.

* * *

Het kan niet in ons plan liggen, de geschiedenis der betrekkingen tusschen Nederland en Japan op deze plaats te beschrijven, maar enkel willen wij eenige feiten uit de geschiedenis vermelden, omdat hieruit de invloed van Nederland op dit land volgt.

De Nederlanders waren in de 16e en 17e eeuw de gelukkige concurrenten der Portugeezen in de oostelijke zeeën, en wisten de Portugeezen op vele eilanden en kusten te verdringen. Zoo volgden de Nederlanders ook de Portugeezen naar Japan en trachtten hier dezelfde handelsrechten te verkrijgen als dezen. Den 11en Augustus 1600 landde het eerste Nederlandsche schip in een Japansche haven, en de opperbootsman William Adams wist er zich als scheepsbouwmeester en opperleeraar in de wiskunde onontbeerlijk te maken. Den 30en Augustus 1611 ontving de Nederlandsche Oost-Indische Compagnie in een vrijbrief verlof tot het handelsverkeer met Japan en terwijl zij hiervan goed gebruik maakte, wist zij de pogingen der Engelschen, om gelijktijdig hier handelsbetrekkingen aan te knoopen, te doen mislukken.

De Nederlanders hadden aanvankelijk hun handelsfactorij op een eilandje in de haven van Firando. Doch bij den strijd met de Portugeezen bleef ook hun handelsvrijheid in Japan niet onbeperkt. Daarom moesten zij in Maart 1641 Firando verlaten en sedert werd het eilandje Decima als hun verblijfplaats aangewezen, waar zij streng bewaakt werden. Jaarlijks mochten hier slechts twee Nederlandsche schepen binnenvallen en de waarde van den uitvoer mocht niet hooger zijn dan ¾ millioen gulden. Verder moesten de Nederlanders langen tijd jaarlijks, en sedert 1790 om de vier jaren, een schatting naar Jedo zenden.

Wel deden andere natiën pogingen, om met Japan opnieuw betrekkingen aan te knoopen, o. a. Engeland, zooals wij reeds zeiden, Frankrijk onder Colbert, Rusland in 1792 en 1804, Engeland opnieuw in 1803 en Noord-Amerika in 1834, maar al deze pogingen bleven vruchteloos; alleen de Nederlanders behielden hun verworven recht.

Zelfs in de jaren onzer diepste vernedering, toen de naam Nederland door den Franschen keizer van de kaart was gewischt en de Nederlandsche vlag niet meer erkend werd, wapperde onze driekleur nog fier op de Nederlandsche gebouwen van het kleine eiland Decima nabij de Japansche kust.

De aanraking der Nederlanders met Japan gedurende meer dan twee eeuwen had tengevolge, dat alleen hierdoor dit Rijk in West-Europa beter bekend werd. De eenige betrouwbare beschrijvingen van land en volk vóór de 19e eeuw waren afkomstig van de dienaren der Oost-Indische Compagnie en wel bovenal van de gezanten, die op geregelde tijden een verplichte reis maakten naar het hof te Jedo. Jaarlijks toch moest het opperhoofd der Nederlandsche factorij persoonlijk te Jedo aan den vorst hulde bewijzen en geschenken aanbieden, onder het doen van de belofte, geen poging tot geloofsbekeering aan te wenden. Aan deze gezantschappen hebben wij te danken het werk van *Montanus* over Japan, in 1669 te Amsterdam verschenen, en de beroemde beschrijving van *Engelbert Kaempfer*, een Duitscher, geneesheer bij het Nederlandsche gezantschap, die eerst in het Duitsch en Engelsch en in 1733 in het Nederlandsch verscheen en sedert herhaaldelijk nieuw werd uitgegeven. Ook *Hendrik Doeff*, die van 1799—1817 op Decima vertoefde, geeft een aardige beschrijving van zijn bezoek aan het Japansche hof 1). En in 1833 verscheen van J. F. van Overmeer Fisscher, die negen jaren op Decima doorbracht en in 1822 een reis deed naar de hoofdstad van het Rijk, bij welke gelegenheid hij betrekkingen van vriendschap met vele Japaneezen aanknoopte, de „Bijdrage tot de kennis van het Japansche Rijk", met prachtige platen versierd. Doch van hen, die in Nederlandschen dienst bijdroegen tot het verschaffen van een betere kennis omtrent Japan, staat Ph. F. von Siebold bovenaan. Een Duitscher van geboorte (geb. 1822) trad hij als officier van gezondheid in Nederlandsch-Indischen dienst. In opdracht van den Gouverneur-Generaal Van der Capellen, vertrok von Siebold in 1823 naar Japan en vertoefde daar voor de eerste maal tot 1829. Door de betrekkingen, welke hij met onderscheidene wetenschappelijke Japanneezen aanknoopte, legde hij den grond tot de later zoo beroemde verzamelingen van het Japansch Museum te Leiden, die door het Rijk van hem zijn gekocht. Deze verzamelingen loopen over verschillende gebieden en hebben zoowel betrekking op flora en fauna als op ethnographie, boeken, geschriften, vazen, munten, modellen enz. De ordening en bestudeering van deze verzameling kostte von Siebold vele jaren, maar toch kon hij van 1859—61 Japan nog weder bezoeken. Von Siebold's standaardwerk over Japan, getiteld: „Nippon, Archiv zur Beschreibung von Japan", verscheen in 1832 te Leiden, doch werd voor kort opnieuw uitgegeven. In het voorbericht prijst von Siebold dankbaar de Nederlandsche natie, die het hem meer en meer deed waardeeren, bij haar een tweede vaderland te hebben gevonden.

Verkreeg men aldus in Europa door Nederlandsche bemiddeling de meeste kennis van het Japaneesche land en volk, ook in Japan hadden de Nederlanders invloed. Door dien invloed werd de herleving en omkeering in de Japansche toestanden in deze eeuw voorbereid. De Nederlandsche taal had in Japan niet alleen beoefening gevonden, maar zelfs vrienden verworven; landsheeren stelden er prijs op, het Nederlandsch te kennen, en de Prins van Satsuma uit de machtige dynastie in het zuiden van het Rijk, gebruikte in vertrouwelijke brieven het Hollandsche alphabet. De Japansche staatslieden leerden door de Nederlandsche werken de toestanden van West-Europa kennen en werden daardoor voorbereid, om de hervormers van het Oosten te worden.

Bovenal in de jaren van 1850 tot '60 had die studie der Westersche wetenschappen uit Nederlandsche bronnen in Japan haar hoogtepunt bereikt. Talrijke Nederlandsche werken op elk gebied van wetenschap vond men toen in Japan, hetzij vertaald of in het oorspronkelijke. Doch met dien tijd nam ook de Nederlandsche invloed af; een groote wereldtaal moest wel het Nederlandsch hier verdringen en eindelijk ook in plaats van den vervallen Nederlandschen handel die van een groot rijk doen optreden. Zoo was het in de eerste plaats Engeland, dat hier zijn invloed deed gelden, en daarna de Duitschers, die met echte wetenschappelijkheid zich op de bestudeering der Japaneesche toestanden toelegden en er veel verrichtten. Het werk

1) Hendrik Doeff. Herinneringen uit Japan. Haarlem 1833.

van Prof. J. J. Rein, Japan (1881) op grond van onderzoek in het land door reizen en studiën, in opdracht der Koninklijk Pruisische Regeering geschreven, is een der schoone vruchten van dit onderzoek.

* * *

De geschiedenis van Japan was die van een langdurig isolement. In de vorige eeuwen had de aanraking met Europeanen na de verdrijving der Christenen geen invloed van beteekenis op het leven des volks. Japan vormde een eilandenrijk, evenals Britannië, aan het eind van de aarde, zoolang de handel de groote zeeën, welke deze landen begrensden, niet overbrugd had door scheepvaartlijnen.

De grootste invloed op het Japaneesche volk werd nog uitgeoefend door China. Niet rechtstreeks, maar over Korea werkte de Chineesche cultuur op Japan. Hoe dit proces der inwerking van China in bijzonderheden heeft plaatsgegrepen, valt nog niet te zeggen. De opgaven der Japansche chronologieën, dat Chineesche industrieën in bepaalde jaren in Japan zouden ingevoerd zijn, verdienen weinig vertrouwen, daar zij met andere gegevens in strijd zijn. Doch dit kan men vrij aannemen, dat met de invoering van het Buddhisme de invloed der Chineesche cultuur het grootst werd. Van Korea uit, waar het Buddhisme in de vierde eeuw wortels had gevat, vond in de 6e eeuw een levendige zendingswerkzaamheid in Japan plaats. En met de religieuse boeken kwamen gelijktijdig de Chineesche wetboeken over de zee; men werd er bekend met den Chineeschen beambtenstaat, met Chineesch recht en ceremoniëel.

Hoewel Japan door zijn eilandvormige afzondering niet, zooals de naderbij wonende volken van het vasteland, door China onderworpen werd, en staatkundig zelfstandig bleef, kreeg veel er toch een Chineeschen stempel. Reeds in het begin der 8e eeuw werden Chineesche regelingen voor het bestuur ingevoerd, Chineesche wetboeken grootendeels vertaald aangenomen, enz. Evenals in China zouden alle ambten alleen op grond van verdienste en niet volgens afstamming verleend worden. Als ambtsemolumenten verkreeg elk ambtenaar land, ambtsland (Shokubun-den) en rangland (I-den), beide voor den tijd, dat ambt en rang bekleed werden; verdiensten werden door verleening van land beloond.

Het streven, om een uitsluitenden beambtenstaat te vormen, moest wel schipbreuk lijden op de kracht van den familieband en op de eenheid der geslachten, waarmede een streven naar erfelijke waardigheden en rechten gepaard ging. Een zuivere beambtenstaat was in Japan evenmin mogelijk als in het Frankenrijk der Karolingiërs, en in beide verliep de beambtenstaat in een toestand van erfelijk feudalisme. Zoo ziet men ook in Japan reeds in het begin der 9e eeuw een verslapping in de regeeringsmacht van het opperhoofd of den Mikado, en het streven der geslachten naar erfelijke rechten maakte langzamerhand de ambtenaren, in plaats van voor korten tijd en op grond van bekwaamheid benoemde dignitarissen, tot erfelijke waardigheidsbekleeders. Met de ambten werd zelfs ook langzamerhand de daaraan verbonden grond, „Shoyen", erfelijk, ongeveer op de wijze als dit in het rijk der opvolgers van Karel den Groote geschiedde met de hertogen, graven enz. Dit kon niet anders in den tijd, toen de natuurproducten nog als ruilmiddelen dienst deden. Reeds in het midden der 8e eeuw gelukte het den hofadel, den nakomelingen der Omi en Muraji, in hun familiën ambten erfelijk te maken. Vooral het in Japan verdienstelijk geslacht Fujiwara trad op den voorgrond door het erfelijk verkrijgen van de plaats van grootkanselier in den Staatsraad en voogdijschap over den minderjarigen Mikado.

Het streven van het geslacht der Fujiwara was gericht op het verkrijgen van de administratieve macht. Doch de verdediging des lands tegen de herhaalde invallen der Aino's uit het noorden was voor eenige eerzuchtige veldheeren (Shogun's) een middel, om hun macht en aanzien uit te breiden en erfelijk te maken; vooral de geslachten Taira en Minamoto werkten in die richting. Terwijl de Mikado meer en meer tot verslapping verviel en onder den invloed dier geslachten geraakte, breidden de macht en het grondbezit dezer adellijken zich uit. Reeds omstreeks het jaar 1100 besloeg het „Shoyen" der adellijke familiën ongeveer $^9/_{10}$ van alle grondbezit. Hierdoor werden niet alleen de inkomsten van den Mikado zeer verminderd, maar het schijnt, dat de Shoyenbezitters zich een soort van immuniteit tegen de keizer-

lijke stadhouders verschaft hadden, zoodat de macht van dezen hoe langer hoe geringer werd. Het ging zelfs zóó ver, dat de stadhouders in het geheel niet meer naar de provinciën gingen, maar hun bevoegdheden weder door vertegenwoordigers, „Mokudai", uitoefenden. En voor dezen namen zij personen uit de machtige familiehoofden der districten, zoodat dezen hunnerzijds hun macht en invloed weder uitbreidden. Op die wijze had het op grondbezit berustende geslachtsverband den beambtenstaat vernietigd en een soort van trapsgewijze schijnafhankelijkheid doen ontstaan, evenals het leenstelsel der middeleeuwen in Europa, terwijl in werkelijkheid de staatsmacht zich oploste in die der kleine leenmannen van aanzienlijke veldheeren. Zoo vormde zich een decentralisatie in het Japansche Rijk, welke bij de zwakheid der Mikado's tot een uiterste ontwikkeling kwam. Dat een dergelijke ontwrichting van den staat kon voortgaan, wordt verklaarbaar, als wij bedenken, dat niet zelden kinderen op den troon zaten en de Mikado's meermalen na een kort bestuur de regeering nederlegden, om monniken te worden.

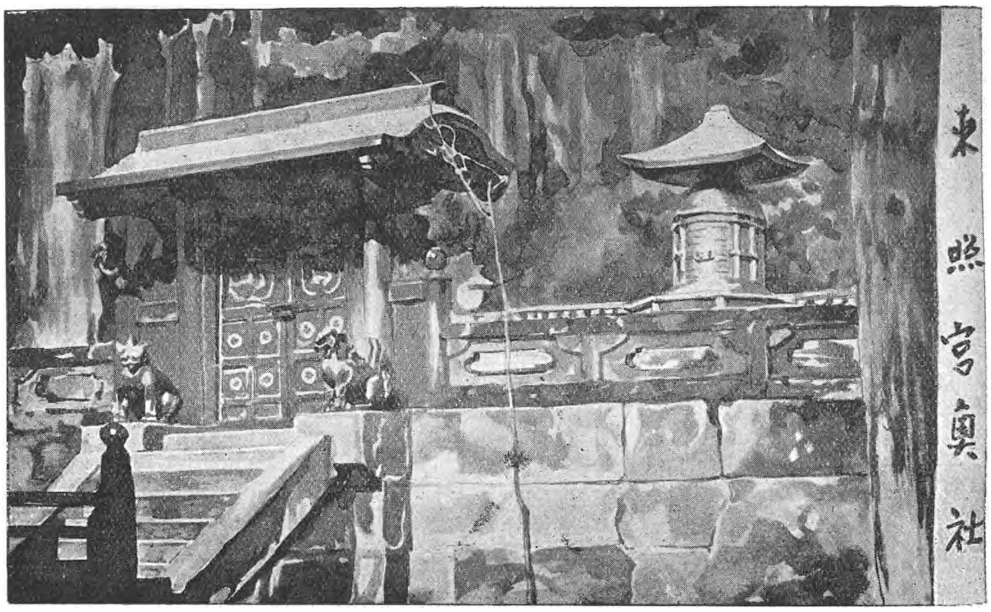

GRAF VAN DEN SHOGUN JEYASH.

Toen er in 1156 strijd was over de opvolging en de hoofden der aanzienlijke geslachten hierbij de laatste bewijzen van de keizerlijke oppermacht afwierpen, trad Yoritómo in dien strijd op den voorgrond. Hij wist de orde te herstellen, maar, hoewel hij den machteloozen keizer met zijn ambtenarenregeering formeel liet bestaan, wist hij zichzelf tot kroongeneraal „Sei-i-tai-Shogun", gewoonlijk alleen „Shogun" genoemd, te verheffen. Naast den nominaal voortbestaanden keizer schiep aldus de kroongeneraal zijn eigen organisatie en macht. Zoo ontstond er in den Japaneeschen staat een eigenaardig *dualisme*, een tweehoofdige macht, welke met korte afbreking tot 1868 is blijven voortbestaan.

Het dualisme in Japan bestond aan den eenen kant uit het hof in Kioto, dat in priesterachtig isolement leefde en welks ambtenaren in schijn waren blijven bestaan, doch die in werkelijkheid geen gezag uitoefenden. De eenige levensuiting van het hof openbaarde zich in het verleenen van rangen en ambtstitels aan de aanzienlijken des rijks, terwijl de oude ambten afdaalden tot bloote namen zonder invloed.

Doch daartegenover stond de Shogun. de kroongeneraal, die in werkelijkheid

bezitter der macht was, terwijl diens regeering, de *Bakufu* of militaire regeering, hoewel formeel afhankelijk van den Mikado, in waarheid het beheer voerde. De wezenlijke grondslag van de macht des Shoguns berustte op zijn eigen huismacht en die zijner vasallen.

Met de erfelijkheid der ambten en de ontwikkeling van den beroepsmatigen krijgsmansstand had zich gedurende de bestendige veeten, evenals dat in Europa geschiedde, langzamerhand een leenvormige verhouding ontwikkeld, dewijl de door macht en groot grondbezit bevoorrechte familiën aan de krijgslieden, welke zij bij de veeten in hun dienst hadden, gedeelten des lands in leen gaven. Op deze wijze vormde zich naast de *Kuge*, den ouden hofadel van den Mikado, een nieuwe militaire adelklasse, welks leden *Buke* heetten. Aldus ontwikkelde zich een feudalisme in Japan, waardoor de familiën en personen in velerlei graden van afhankelijkheid met elkander verbonden en in verschillende klassen verdeeld waren, een toestand, welke vele eeuwen het volksleven beheerschte.

De ontwikkeling der feudale verhoudingen had in Japan in hoofdzaak drie scherp gescheiden groepen des volks gevormd, nl. het *Mikadohuis met den hofadel (Kuge)* in Kioto, de *krijgsmansstand* of de *Samurai's* en het *eigenlijke volk* of *Heimin.*

De *Mikado* 1), de keizer van Japan, had in naam het gezag en de autoriteit, welke op het geloof aan zijn goddelijke afkomst berustten. Trots de feitelijke machteloosheid van vele Mikado's en hun minder eerbiedwaardig karakter bleef in theorie altijd de Mikado de vertegenwoordiger der goddelijke macht, die aan zijn waardigheid zou verbonden zijn. Eereteekens, welke hij verleende, golden altijd voor de hoogste onderscheiding, welke ieder onderdaan, de machtige Shogun niet buitengesloten, ten deel kon vallen. In theorie bezat de Mikado op grond van zijn goddelijke afkomst de absolute macht, en eveneens was het een consequentie van die afkomst, dat hij zich in een soort van kloosterachtige afzondering hield. Deze geheiligde persoonlijkheid kon niet met de menschheid in dagelijksche aanraking komen, gold het in de theorie, en in werkelijkheid werkte hiertoe mede, dat in den tijd van het dualisme de Shogun den Mikado op den achtergrond drong. Zoo werd de Mikado meer een mystieke persoonlijkheid, van wien weinig bekend was, en die door sommige schrijvers als een Paus naast den Shogun, den werkelijken heerscher, beschouwd wordt. Deze meening was theoretisch zeker onjuist, maar de werkelijkheid verschilde er dikwijls niet veel van.

Het gezag van den Mikado was een schijngezag geworden; hij werd als bemiddelend lid tusschen de stoffelijke onderdanen en de hemelsche voorvaderen beschouwd, en het betaamde hem niet, met de wereldsche zaken in aanraking te komen. Deze zorg was den Shogun toevertrouwd, die, in naam, titel en gezag van den Mikado ontving, doch ze feitelijk met het zwaard had veroverd en zelfs den Mikado, zijn heer, de wet voorschreef. In afgeslotenheid van het volk, eenigszins naar Chineesch voorbeeld, leefde de Mikado, zonder feitelijke macht, doch in wiens naam alle macht werd uitgeoefend, als ware hij een geheimzinnig wezen.

De symbolen der keizerlijke macht waren de spiegel, het zinnebeeld der zonnegodin, het zegel, of in plaats hiervan een kogel van bergkristal, en het zwaard, in plaats waarvan later als vierde de brocade- (met gouden en zilveren bloemen doorwerkte stof) banier kwam. Het gewone wapen of „mon" van den Mikado is een chrysanthemum bloem, tevens het zinnebeeld der zon.

De Mikado heeft een evenboortige vrouw, *Kôgô* geheeten, welke tot de vijf eerste Kuge-familiën moet behooren, en daarnevens heeft hij nog het recht op twaalf bijvrouwen, welke uit de lagere Kugefamiliën genomen worden.

Als de Kôgô den Mikado geen opvolger schenkt, verkrijgt een der kinderen van de concubinen dat recht; is hij geheel kinderloos, dan gaat dit over aan een der „Shinno", (prinsen uit het keizerlijk huis) of aan een geadopteerd kind.

De *Kuge* of hofadel volgde in rang op het Keizerhuis en stond als zoodanig hooger

---

1) Het woord Mikado wordt afgeleid van mi = verheven en kado = poort en komt dus overeen met „Hooge Porte". De beteekenis van deze benaming was, dat de Mikado te verheven is, om anders dan met een figuurlijken naam aangeduid te worden. Andere benamingen van den Japanschen keizer zijn: Tennô = hemelskoning; Tenshi = hemelszoon; Kôtei = de weg; Go-sho = verheven plaats enz.

dan de feudaaladel, de Shogun niet uitgesloten. Al de leden der Kuge leidden hun afkomst van vroegere Mikado's af. Hun woningen omringden het keizerlijk slot in Kioto. Als bezitters van meestal erfelijke hofambten hadden zij weinig te doen en ontvingen zij een geringe belooning. Daarom hielden velen zich met de studie der Chineesche litteratuur bezig, enkelen met kunst. Zij hadden het voorrecht, evenals de keizer, zich op hun reizen door ossen te laten trekken, doch maakten uit gebrek aan middelen daarvan weinig gebruik. Want hoewel hun stand in ouden tijd grooten invloed had als regeerende klasse, verloren zij door de opkomst van het Shogunaat hun invloed en ook het grondbezit.

Buiten de keizerlijke familie bestonden in Japan nog twee groote klassen der bevolking: een klasse met vele privilegiën en een nauwkeurige rangindeeling, en een klasse zonder voorrechten. De eersten waren de *Samurai's*, (d. i. beambte, ook heer, en omvat Kuge, Daïmio's en hun vasallen) die gerechtigd en verplicht waren, het zwaard te dragen, vrij waren van belastingen en erfelijke ambten bezaten. Uit de Samurai's kwamen alle beambten van den staat voort; zij voerden de pen en het zwaard. Doch de talrijkste klasse vormden de *Heimin's* of het algemeene volk. In den tijd, toen het feudalisme ineenstortte, bestonden er ± 34 mill. bewoners des lands, waaronder 2 millioen Samurai's.

Twaalf eeuwen lang was de regeeringsmacht in handen der Kuge, en bovenal in die der Fujiwara familie, zooals wij zeiden, die allerlei intriges en corrupties invoerden, om die te bewaren. Doch Yoritomo legde den grond voor het feudalisme, en Yoritomo's vasallen werden de grondleggers van een feudaal-aristocratie of *Buke*, waaruit de latere Daïmio's voortkwamen. Deze nieuwe adel van krijgslieden groeide op ten koste van den vroegeren hof- en dienstadel, en de inkomsten, welke deze eertijds had, kwamen in handen van eerstgenoemde. Aan het hoofd van dezen militairen feudalen adel stond de *Shogun*, daarop volgden 250 *Daïmio's* 1) en eindelijk de vasallen van dezen, de *Samurai's* in engeren zin. De Daïmio's of Buke's vormden een militairen of landadel; elk Daïmiaat was een feudaalrijkje in het klein. De middelen voor hun bestaan verkregen de Daïmio's uit de opbrengst der boeren. De opbrengst der landerijen was in „Koku" (een inhoudsmaat) rijst berekend, waarvan ongeveer de helft in natura aan de feudale landheeren moest worden opgebracht, terwijl de overige helft ter beschikking van den boer bleef.

De geheele rij der feudaaledelen werd weer in klassen verdeeld: Sanke, Kokushiu, Tozama en Fudai. Deze geheele reeks van feudale heeren hadden gedeelten van Japan als vaste erfelijke leenen, welke hun alleen door den wil van den Shogun konden worden ontnomen.

De *Samurai's*, in den gewonen, engeren zin des woords, vormden de bevoorrechte militaire klasse der Shoguns en der Daïmio's. Het waren vasallen met erfelijke inkomsten beneden 10,000 Koku.

Slechts een klein gedeelte van dezen had grondbezit; meestal leefden zij van de tafels hunner heeren. Door hun aantal en intelligentie vormden de Samurai's tot voor korten tijd de toongevende klasse der Japaneesche maatschappij. Hun productieve arbeid was echter altijd gering en het valt niet te verwonderen, dat een zoo talrijke onproductieve klasse met vele privilegiën een last moest worden voor het volk, een belemmerend element voor zijn zedelijke en materieele ontwikkeling.

De *Heimin's* (het algemeene volk) werden weder verdeeld in drie klassen. Het hoogst stonden de boeren, waarvan de aanzienlijksten zelfs wapenen mochten dragen; daarop volgden de handwerkslieden en eindelijk de kooplieden.

Buiten deze klassen der maatschappij stonden de *Eta's* en *Hinin's*, die als Paria's veracht werden. Tot de Eta's werden gerekend de vilders, leerlooiers en leerbewerkers; ook de doodgravers behoorden hiertoe. Zij leefden in afzonderlijke deelen der stad, bezaten een eigen organisatie en verwierven gedeeltelijk groote rijkdommen. De *Hinin's* waren armen, die van aalmoezen leefden.

Verder vond men nog de *Gesha's* (danseressen en zangeressen) en *Jôrô's* (veile deernen), klassen, die tot vermaak dienden en het laagst stonden in de maatschappij.

* * *

1) Daïmio, beter Dai-miyo, beteekent „groote naam", en Buke beteekent „legeraanvoerder."

Het feudalisme met den dualistischen regeeringsvorm van den Mikado en den Shogun en de afsluiting van het rijk duurden tot het midden dezer eeuw.

Als een middeleeuwsche staat heeft Japan in het oosten van Azië stand gehouden tot op onzen tijd, om plotseling wakker geschud en tot het moderne staatsleven gevoerd te worden.

Maar, al kwam de omwenteling voor het avondland, dat onbekend was met het innerlijke Japansche leven, ook onverwacht, de toestand was voorbereid. De wetenschappelijke invloed van Nederland giste reeds in de natie, en toen als Shogun's zwakker personen aan het hoofd van den staat kwamen, durfden enkele vorsten in het zuiden zich tegen hen te verzetten. Het was merkbaar, dat er iets smeulde in het Oostersche Rijk, en er was slechts een gereede aanleiding noodig, om de verborgen vonk in lichte laaie te doen uitbarsten.

Die aanleiding gaf Noord-Amerika. De Noord-Amerikanen, als overburen van Japan, hadden den meesten last van de afgeslotenheid, die hier met onveranderlijke behoudzucht gehandhaafd werd. Hun zeevaart op den noordelijken Grooten Oceaan nam van jaar tot jaar toe en vooral walvischvaarders vertoefden dikwijls jaren aaneen in de Japansche wateren. Doch wanneer stormen de schepen daar teisterden, bood Japan geen gastvrije havens aan voor de zeelieden, en slechts noode werden schipbreukelingen verpleegd.

De Vereenigde Staten van Noord-Amerika besloten hieraan een einde te maken en Japan te dwingen, zijn havens te openen. Den 8en Juli 1853 verscheen de Commodore M. C. Perry met vier oorlogsschepen in de Jedo-baai en wierp het anker uit, om namens den President der Republiek den Keizer van Japan een brief over te brengen, waarin verzocht werd om een verdrag van vriendschap en handel. Door het praktisch en flink optreden van Perry wist hij indruk te maken op het Japansche volk. Toen hij na veel onderhandelingen in 1854 met 8 oorlogsschepen in de bocht van Jedo landde, en de Japaneezen de stoomschepen leerden bewonderen, toen een kleine spoorweg werd aangelegd en in werking gesteld, evenals een telegraaf, en deze uitvindingen waren verklaard, werd de weetgierigheid hun te machtig. De nieuwe geest ontwaakte meer en meer bij het volk, en den 31en Maart 1854 kwam het verdrag van Kanagawa tot stand, waarbij voorloopig de havens Shimoda en Hakodate werden opengesteld.

Het succes van Noord-Amerika prikkelde ook de andere mogendheden, en de Russen, Nederlanders en anderen trachtten eveneens in nauwer aanraking met Japan te komen.

In het land evenwel waren de toestanden gecompliceerd. Er heerschte allerwegen beroering bij den aandrang der Europeesche mogendheden, om toegang tot het land te verkrijgen. De partijschappen ontwaakten meer en meer, de vorsten in het zuiden, die den Shogun durfden trotseeren, wisten de ontevredenheid des volks te exploiteeren en vijandschap tegen de Shogun-regeering en de vreemdelingen op te wekken. De gedachte aan een terugkeer tot de oude toestanden en het bewaren der nationaliteit onder het bestuur van den „Zoon des hemels", den Mikado, werd levendig.

Intusschen werden de eischen der buitenlanders dringender. Toen eindelijk de Mikado door den Shogun geraadpleegd werd over de toelating van een Minister-resident in Jedo, antwoordde de „Zoon des hemels", dat alle betrekkingen met de barbaren (buitenlanders) moesten worden afgebroken. Doch de regeering van den Shogun antwoordde, dat dit onmogelijk was, en zelfs ging deze buiten den Mikado er toe over, nieuwe verdragen te sluiten met Amerika en met Engelsche, Fransche en Russische gevolmachtigden, waarbij Kanagawa (Jokohama), Nagasaki en Hokadate voor het handelsverkeer werden geopend in 1859, Niigata in 1860, Hiogo en Osaka in 1863. Vreemdelingen zouden godsdienstvrijheid genieten en onder jurisdictie hunner consuls blijven.

Toen de vreemdelingen op grond van deze verdragen in de havens van Japan gevestigd waren, barstte de smeulende onrust in een burgeroorlog los. Weer stond de verkregen opening van Japan voor vreemdelingen op het spel, doch de strijd had geheel andere gevolgen dan men vermoedde. De Shogun overleed juist in dezen tijd, en toen zijn naaste verwanten den 8en zoon van den Shogun, den populairen, zeer ontwikkelden prins *Shitot-subashi Giôbukio* tot opvolger aanwezen, ontstond

hierover een strijd (1859), welke verbonden was met het streven van enkele partijen, om de vreemdelingen tegen te gaan. De overleden Shogun had werkelijk vrij liberale beginselen getoond in zijn regeering, en deze dreigden weder te gronde te zullen gaan.

Zoo bleef de toestand gespannen; het gistte en woelde in het Japansche rijk, en moeielijk was het te bevroeden, wat hieruit zou geboren worden. In April 1863 verscheen zelfs op het onverwachtst van den Mikado een manifest, waarbij gelast werd, de vreemdelingen te verdrijven, en de Bakufu (regeering) werd uitgenoodigd, dit bevel uit te voeren. Thans volgde er strijd in de havens met de vreemdelingen en op 5 en 6 September 1864 bombardeerde een vloot van Engelsche, Fransche, Nederlandsche en Amerikaansche schepen de vestingwerken van Shimonoseki, waarbij de Japaneezen moesten toegeven, hoeveel moed zij ook betoond hadden.

Deze gebeurtenis bracht een omkeering teweeg in de gemoederen. De verdrijving

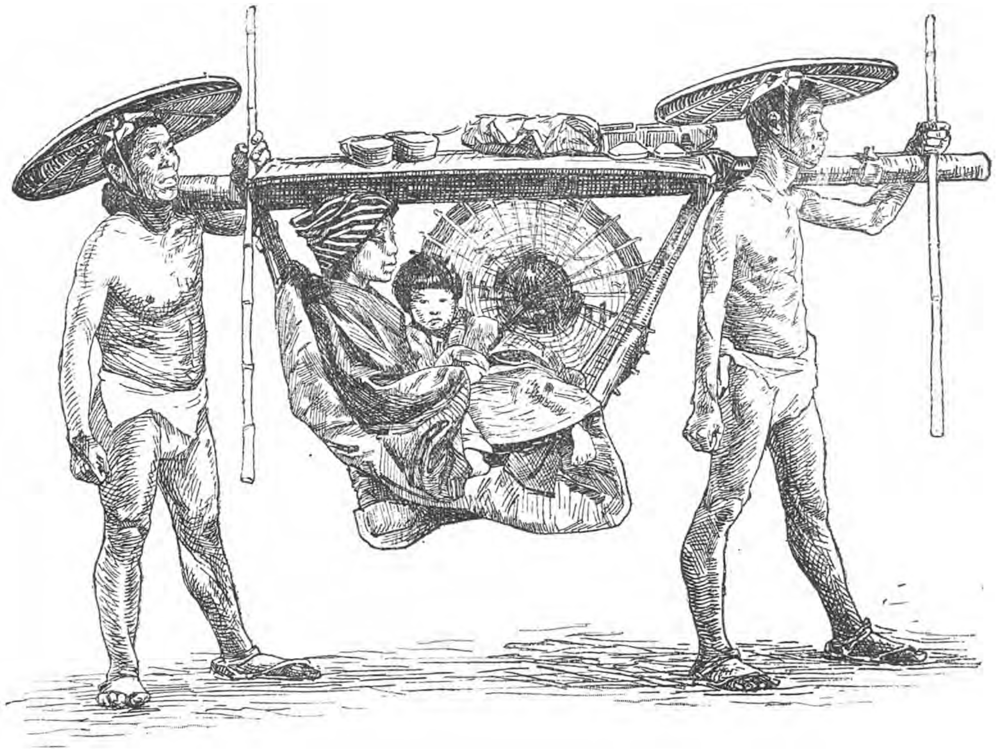

PER KAGO REIZENDE BURGERVROUW.

der vreemdelingen werd niet meer mogelijk geacht, en men zag weldra in, dat het doel moest zijn, de vrijheid en onafhankelijkheid van Japan te verzekeren, zij het ook, dat de vreemdelingen werden toegelaten.

Opmerkelijk is de omkeering der meeningen binnen weinig tijd. Wie voor kort nog riepen: „Weg met de vreemdelingen!" waren weldra de ijverigste voorstanders der Westersche beschaving.

In een memorandum, dat de vorst van Echizen in 1865 aan den Mikado aanbood, luidde het: „Westersche vreemdelingen zijn heden ten dage geheel verschillend van die uit vroeger tijd. Zij zijn veel beschaafder, veel verstandiger, ook in hun bemoeiingen. Het land af te sluiten zou een groote fout zijn." En zoo werden de verdragen met de vreemde mogendheden in 1866 door den Mikado bekrachtigd.

Omtrent de inwendige hervorming van de Japansche toestanden was echter nog

niets beslist. De vraag was, of de Shogun dan wel de Mikado aan het hoofd van de regeering zou komen. Dat het dualisme, de tweehoofdigheid, moest ophouden, dit scheen spoedig zeker. Ook werd het duidelijker gevoeld, dat het feudalisme niet gehandhaafd kon blijven. Geïsoleerd als het land geweest was, waren de toestanden blijven voortduren, hoe ook de kracht van den staat ondermijnd was. Doch bij de aanraking met andere volken was het ontwrichte staatsgebouw niet bestand tegen den stoot, dien het ondervond.

Nadat een tiental jaren de machten in het Rijk elkander bestreden hadden, werd het vraagstuk opgelost. Het Shogunaat kwam ten val, en de jeugdige en talentvolle Mikado, *Mutsohito*, die op dit oogenblik nog regeert, verkreeg zelf de macht in handen. Het dualisme had opgehouden te bestaan, en hiermede was de nieuwe tijd voor Japan aangebroken. Om alle herinneringen aan de voormalige toestanden uit te wisschen, werd de zetel der regeering naar den zetel van het feitelijk gezag, naar Jedo verplaatst, dat nu den naam verkreeg van Tokio, d. i. oosterhoofdstad, terwijl Kioto, de oude residentie der Mikado's, voortaan Saikio of westerhoofdstad zou heeten. Op den 6en November 1868 werd de nieuwe aera aangevangen, en den 26en November deed de Mikado zijn intocht in de nieuwe residentie.

Thans brak een tijdperk van binnenlandsche hervormingen aan, waardoor Japan binnen korten tijd een nieuwe staat werd, de maatschappij geheel werd omgekeerd. Er was iets van den opofferenden hervormingsgeest in het Japansche volk doorgedrongen, die ook de edelste leiders der Groote Revolutie in Frankrijk kenmerkte. De hervormingsgezinde prinsen deden afstand van hun leenheerlijke rechten en de lagere adel volgde. Zoo werd ook het feudalisme ten doode gedoemd. Dat die restauratie niet in absolutisme zou ontaarden, daartegen waarborgden de oude tradities, de invloed der groote edelen en de aanraking met Westersche volken.

Al spoedig volgde in 1870 de instelling van een Staatsraad, van een Ministercollege, en de bijeenroeping van een wetgevende vergadering, een soort van Senaat, waarvan de leden evenwel niet rechtstreeks door de bevolking werden gekozen, maar door den keizer uit de invloedrijkste personen over het geheele Rijk werden aangewezen. Dit was een voorzichtige overgangstoestand. Directe invloed werd in 1878 aan de bevolking toegekend op de samenstelling van gewestelijke colleges, die jaarlijks een maand bijeengeroepen werden, om den aanslag der belasting te regelen, en de bevoegdheid verkregen, officieel bij de Regeering voorstellen te doen over belangen van het gewest.

Doch de bedoeling ging verder, nl. om den constitutioneelen regeeringsvorm te vestigen. Dit blijkt uit de benoeming in 1871 van een Commissie ter bestudeering van constitutioneele Staatkunde en constitutioneele Wetgeving. Hoewel natuurlijk alleen Japansche staatslieden hierin werden opgenomen, bestond er voldoende gelegenheid, omtrent het staatsrecht der Europeesche volken te worden ingelicht. Gezantschappen werden afgevaardigd naar de Europeesche hoofdsteden, jonge Japaneezen werden naar Europeesche inrichtingen van onderwijs uitgezonden, Europeesche geleerden werden beroepen aan de hervormde hoogescholen, en standaardwerken over staatsrecht werden in het Japansch vertaald. Zoo werden onderscheidene grondwetten, waaronder ook de Nederlandsche, in het Japansch overgezet.

Inmiddels werden de burgerlijke en de strafwetgeving herzien, het muntwezen hervormd, de krijgsdienst geregeld, de veiligheid door de organisatie van een degelijken politiedienst verzekerd, een verbeterd stelsel van lager onderwijs ingevoerd, maatregelen tot bevordering van binnenlandsch verkeer genomen. Zoo werden allerlei voorbereidingen getroffen, die het volk voor de waardeering van waarlijk constitutioneele instellingen rijp konden maken. En met snelheid ging men verder: den 11den Februari 1889, of zooals de officieele datum luidt: den 11den dag van de tweede maand van het 22e jaar Medji [1]) werd de grondwet het eerst afgekondigd.

* * *

De Japansche staat vormt tegenwoordig een constitutioneele, erfelijke monarchie,

---

1) „Medji" beteekent Recht, en het is dit begrip, het begrip van den rechtstaat, dat de jonge keizer als zinnebeeld van de nieuwe orde van zaken in Japan voor zijn regeering had aangenomen.

welker hoofd „Tenno” aan de spits eener 2555 jaren oude dynastie staat. De eerste vertegenwoordiger dezer dynastie was Jimmu Tenno, die 660 j. v. Chr. leefde. Tot de restauratie van 1868 had de regeering des Rijks haar zetel in Kioto, doch sedert is die naar Tokio verlegd, zeiden wij.

De grondwet van den staat dagteekent van 11 Febr. 1889 en is op Pruisische leest geschoeid. De keizer of Mikado heeft volgens deze het recht van oorlog en vrede, het opperbevel over leger en vloot, het oppertoezicht over het burgerlijk bestuur enz. en oefent de regeering uit met negen door hem benoemde, verantwoordelijke ministers, en een geheimen raad, „Sumitsuin”, bestaande uit de ministers en vijftien raden.

De volksvertegenwoordiging bestaat uit het *Heerenhuis* en het *Huis van afgevaardigden*. Het Heerenhuis wordt gevormd uit de oudsten der mannelijke familieleden des keizers (10), uit alle prinsen en markiezen boven de 25 jaren oud, uit het vijfde gedeelte van alle graven, vicomtes en baronnen des Rijks, boven de 25 jaren oud en die door hun standgenooten voor 7 jaren gekozen worden, in ’t geheel 139, alsmede uit op zijn hoogst zooveel voor hun leven door den keizer benoemde leden, meer dan 30 jaren oud, als het aantal gezamenlijke leden van den adelstand bedraagt (thans 59) en uit 44 niet beneden de 30 jaren door en uit de 15 hoogst aangeslagen mannelijke bewoners van elk district gekozen leden, die de keizer voor 7 jaren bevestigt. In ’t geheel telt het Heerenhuis 252 leden.

De Kamer van afgevaardigden, de Tweede Kamer, telt 300 leden, allen boven de 30 jaren oud, die in kiesdistricten voor den tijd van vier jaren door de kiezers gekozen worden. De kiezers moeten zijn mannelijke ingezetenen, boven de 25 jaren, en jaarlijks aan directe belasting 15 Jen betalen. Officieren, priesters en de meeste ambtenaren zijn niet verkiesbaar.

In 1889 werd ook het zelfbestuur der gemeenten in Japan ingevoerd.

Eerst langzamerhand begint Japan zich te voegen naar de nieuwe toestanden en de geldheerschappij. In den eersten tijd was Japan hiermede niet op de hoogte.

De financieele toestand van Japan was daardoor in het tijdperk van 1870—’80 uiterst slecht geregeld en verward. Het land was overstroomd met papiergeld, waartoe, behalve de centrale regeering, ook nog 300 clans gemachtigd waren. In 1872 telde men niet minder dan 1694 verschillende papiersoorten in het land, zonder nog het valsche papier te rekenen, met een nominale waarde van 200 millioen Jen. Door het voorzichtig beleid van den Minister van Financiën Matsukata was de toestand in 1886 reeds zoozeer verbeterd, dat de inkomsten de uitgaven overtroffen. Het budget, eindigende met Maart 1894, wees als inkomsten aan 84,2 mill. Jen en als uitgaven 81,8 mill. Jen.

HOOFDSTUK XXXVI.

DE TEGENWOORDIGE STAATKUNDIGE, ECONOMISCHE EN SOCIALE TOESTANDEN IN JAPAN.

Japan was in weinig jaren van een middeleeuwschen staat een modern rijk geworden. Het vervallen en zwakke instituut van het feudalisme is ingestort, en een modern staatsgebouw werd hier opgetrokken.

De organisatie van het bestuur is in vele opzichten gelijk aan die van de ontwikkelde Europeesche staten. Evenwel, het mag niet verzwegen worden, dat er veel is, hetwelk nog alleen op het papier bestaat en geenszins in de maatschappij is doorgedrongen. „In Wahrheit findet man bei genauerer Prüfung mehr Anklänge an die frühere Zeit, als man zunächst erwartet," zegt Rathgen.

De keizer is in de uitoefening zijner macht door de restauratie meer en meer op den voorgrond getreden. Men moet zich echter wel wachten voor de meening, alsof de restauratie een gevolg is van het optreden van den Mikado, zooals uit enkele boekjes schijnt. Het is een loyale fictie, te spreken van de persoonlijke regeering van den Mikado; van een jongeling, die in het paleis was opgegroeid en pas zestien jaar oud was, toen de revolutie plaats had, was dit niet te verwachten. Hoewel het Shogunaat is afgeschaft, regeeren toch in werkelijkheid nog de ministers. De persoonlijke regeering van den Mikado is meer theorie dan waarheid. De werkelijke macht is in handen van een kleine groep van mannen uit de zuidelijke deelen van Japan, namelijk van de familie der Satsuma en Choshu.

In plaats van het feudalisme met belasting en opbrengst in producten is er een staat, gegrondvest op de heerschappij van het geld, met bezoldigde beroepsambtenaren. Doch een nadeel is het, dat de voorbereiding tot het beroep nog ontbreekt, zoodat de nieuwe ambtenaren niet zelden radeloos tegenover de vraagpunten staan, die zich aan hen voordoen. Daarenboven moet men erkennen, dat men onder de ambtenaren hoofdzakelijk dezelfde standen vertegenwoordigd vindt als vroeger. Verder wordt er geklaagd over gebrek aan ijver bij de jonge lieden; als zij eens hun ambten verkregen hebben, leiden zij een rustig leven, zonder activiteit. Daarbij komt een groote omslachtigheid in alle bestuurszaken, een dilettantistisch reglementeeren van alles, een nuttelooze veelschrijverij en de aanstelling van talrijke ambtenaren, die weinig produceeren. Wel komt van tijd tot tijd van boven af een drang naar bezuiniging en het ontslag van onderscheidene ambtenaren, doch de meesten vinden weer spoedig hun weg in het ambtenarendom.

Verder kan men het als een nadeel beschouwen, dat de nieuwe staatsregeling alles meer gecentraliseerd heeft in de residentie, van waar uit het meeste geregeld wordt. Vroeger hielden de Daïmio's grootendeels hof in hun districten; thans moeten zij hun verblijf in de hoofdstad houden. Alles centraliseert zich meer en meer in de hoofdstad; daar worden de meeste uitgaven van den staat gedaan; daar vestigen zich de meeste aanzienlijken gaarne, in de nabijheid der regeering.

De verhouding van het volk tot de regeering is tot nog toe niet veel veranderd. Van oudsher is men er aan staatsvoogdij gewend, en zelfstandigheid en energie zijn er nog weinig ontwikkeld. Wel begint er eenige verbetering in dit opzicht door te schemeren, doch de volksaard is niet zoo spoedig te veranderen als de wetten. De historie des volks was een opvoedingsschool, waarvan de bewoners zich niet zoo spoedig kunnen losmaken. Nog altijd verkeert het volk in den overgangstoestand van

het feudalisme tot de vrijheid en er zal meer dan een geslacht moeten voorbijgaan, vóór de volkszeden zich bij de ingevoerde Europeesche wetten aansluiten.

* * *

Na de afschaffing van het feudalisme heeft Japan een geheel nieuw stelsel van legerorganisatie verkregen. De keizer is thans de opperbevelhebber van het leger en de vloot en de levende strijdkrachten worden aangevuld door conscriptie. De wapening van het leger en de inrichting der vloot heeft thans op Europeesche wijze plaats. Van staatswege werden groote fabrieken opgericht, om de verouderde verdedigingsmiddelen door nieuwe te vervangen.

In den tijd vóór 1867 hadden de Daïmio's groote macht in den staat en waren zij daar even geducht als in Europa de groote baronnen en graven der middeleeuwen. Evenals dezen hadden zij een groot aantal volgelingen, met groote zwaarden gewapend, die zij gaarne gebruikten. Onderstaande figuur geeft een afbeelding van deze zwaarden, die uitmuntend bewerkt zijn.

De fig. op pag. 416 geeft nog de afbeeldingen van vroegere wapenrustingen, die natuurlijk ook thans niet meer in gebruik zijn.

Deze wapenrustingen bestaan uit een aantal platen, op laken bevestigd en rijk met verguldsel versierd. Hoewel zeer licht, zijn zij sterk genoeg, om den houw van het lange zwaard te weêrstaan, ofschoon zij volkomen nutteloos zijn tegen vuurwapenen.

Het vreemdst is de helm, met zijn aanhangsels. De fantastische kam is zeer licht

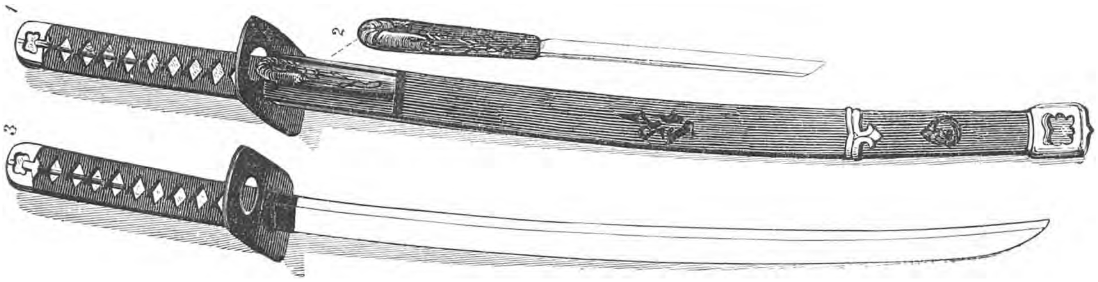

OUD-JAPANEESCHE ZWAARDEN.

en vervaardigd van een buitengewoon dunne stof, met verguldsel bedekt, en zelfs zoo licht, dat een slag met een stok hem zou vernielen. Misschien verwondert de lezer zich over de baarden, die blijkbaar aan de kin der soldaten hangen. De zaak is, dat de helm voorzien is van een geheel volledig vizier, in den vorm van een masker, dat het geheele gelaat bedekt en versierd is met een grooten, grijzen baard en knevel, om den aanschouwers schrik aan te jagen.

De boog was een geliefkoosd wapen bij de Japaneezen, waaraan zij evenveel moeite besteedden als aan het zwaard. Hij is meestal zwart verlakt en op allerlei wijzen versierd. Sommige dezer bogen zijn zeer sterk en worden op een eenigszins bijzondere manier gespannen; de boogschutter plaatst namelijk den boog op den grond en vat het boveneinde met de rechterhand. Nu zet hij den rechtervoet op het midden van den boog, buigt hem met vereenigde kracht van voet en rechterhand en laat met den linker het koord op zijn plaats glippen. De pijlen zijn als die bij de Chineezen in gebruik waren, maar ingevolge het nationale karakter van het volk zorgvuldiger afgewerkt.

Een van de vreemdste wapenen der Japaneezen was de oorlogswaaier. Evenals de Chineezen zijn ook de Japaneezen nooit zonder waaier en zelfs door de langdurige gewoonte verplicht, hem mede in den strijd te nemen. Deze waaiers zijn van ijzer vervaardigd en zeer groot van stuk, zoodat, mocht de krijgsman zonder zijn zwaard verrast worden, hij toch altijd zijn waaier bij de hand heeft bij wijze van knods. Deze waaiers zijn versierd met het nationale wapen: een roode zon op zwarten grond.

Na de korte historische beschouwingen moeten wij tot de bestaande toestanden der bevolking in Japan terugkeeren. Japan heeft een sterke toeneming der bevolking, welke jaarlijks gemiddeld 0,9 % bedraagt, doch een toeneming, die bij Pruisen met 1 % iets achterstaat. Op 1 Jan. 1893 waren de bevolking en oppervlakte des lands als volgt:

EILANDEN.	OPPERVL. IN K.M.²	BEWONERS.	BEWONERS PER K.M.²
Centraal-Nippon met de Liu-Kiu-eilanden	74 793	15 912 791	168
Noord-Nippon	78 225	6 261 150	80
West-Nippon	53 561	9 345 388	174
Shikoku	18 210	2 903 332	159
Kiusiu	43 615	6 326 905	145
Jesso met de Korilen	94 012	340 374	4
Totaal . . .	362 416	41 089 940	

Den 31en Dec. 1893 werd de bevolking op 41,386,265 berekend, waarvan 20,905,359 tot het mannelijke en 20,480,906 tot het vrouwelijke geslacht behoorden. Daaronder bevonden zich 8435 vreemdelingen, waarvan 5033 Chineezen, 1465 Britten, 635 Noord-Amerikanen, 426 Duitschers, 300 Franschen en 152 Russen. De vreemdelingen wonen meest in Jokohama (bijna 5000), in Hiogo-Osaka (bijna 1800) in Nagasaki (960) en in Tokio (760). Van de Japaneezen bevonden zich einde 1893 in het buitenland 35,500 personen, waarvan 12,300 op Hawai, 9200 in Korea.

Naar de standen gerekend, bestond de bevolking van het eilandenrijk op 1 Jan. 1893 uit 3850 *Kwasoku's* of edelen, 2,014,300 *Sisoku's*, of leden der oude kaste van krijgslieden, „*Samurai's*", en 39,071,700 *Heimin's*, waaronder de overige bevolking wordt samengevat.

De Kwasoku's („bloem der familiën") zijn ontstaan uit de vereeniging van den in den feudalen tijd bestaanden hofadel (Kuge) 155 familiën groot, met den feudaal-adel (*Buke* of *Daïmio*) 255 familiën sterk. Na de terzijdestelling van het Shôgunaat en feudaalwezen werden vijf standen en rangklassen gevormd, en in de drie laatste van deze werden ook die personen en familiën ingelijfd, die, hoewel vroeger enkel *Samurai*, zich sedert 1868 jegens den Mikado en het land verdienstelijk hebben gemaakt.

* * *

Wat de verbreiding der bevolking betreft, valt in het oog, dat Japan geen land der steden is. Groote volkrijke nederzettingen vindt men er niet veel, en dan dragen zij in den regel geen stedelijk karakter. De historische benaming van een plaats als dorp of stad geeft over de werkelijke beteekenis eener plaats geen verklaring.

De bevolking is na de revolutie van 1868 meer en meer in de steden samengedrongen, zeiden wij. Maar toch is de stadsbevolking nog niet talrijk; in 1886 woonde niet meer dan 12 % der bewoners in steden met meer dan 10,000 inwoners. De beteekenis van dit cijfer wordt ons duidelijk, als wij weten, dat in Nederland volgens de volkstelling van 1889 niet minder dan 30 % der bevolking woonde in steden met meer dan 20,000 inwoners.

Door het klein aantal groote steden in Japan bestaat er geen groot verschil tusschen land en stad.

In Europa bezitten de steden historisch ontwikkelde eigenaardigheden en rechten, zooals de beperking van vele handwerken en van marktverkeer tot de steden, doch in Japan bestaat dit niet. Evenmin vindt men in Japan steden, door muren, grachten en wallen ingesloten, welke men in China wel vindt. Japan, dat in historischen tijd geen invallen van vreemde volken had te duchten, had geen versterkte vestingen noodig. Alleen Kioto werd in 1590 door wallen omringd.

De handwerken in Japan zijn overal in het land verbreid, gedeeltelijk voor locale

behoeften, gedeeltelijk als huisindustrie voor de behoeften der groote markt werkend. Evenwel dringt het handwerk zich uit den aard der zaak meer in de steden samen.

De Japansche steden vormen de natuurlijke marktplaatsen voor hun omstreken, de kleine, locale middelpunten voor de boeren, om te koopen en te verkoopen. In doel komen zij aldus met onze provinciesteden overeen.

Door bijzonder gunstige ligging en groot verkeer breidden enkele steden zich sterk uit, sommige als bedevaartplaatsen zooals Jamada in Ise, Zenkoji (Nagano) e. a. De residenties der vroegere territoriale heeren zijn door de hofhouding dier kleine

WAPENRUSTINGEN.

vorsten sterk uitgebreid geworden en de districtshoofdsteden hebben door den zetel van het districtsbestuur nog thans bloei. Door den lichten bouw der huizen kunnen de steden zich snel uitbreiden, doch eveneens spoedig inkrimpen, als de omstandigheden veranderen. Evenals in Europa treft men ook in Japan het verschijnsel aan, dat de oude havensteden meestal niet onmiddellijk aan zee liggen, maar op eenigen afstand in het land, aan de voor kleine schepen bevaarbare rivieren. Dit is het geval met Osaku, de oude centrale markt voor Japan, met Nogaja e. a. Dikwijls heeft de havenstad dan een kleine voorhaven aan zee. Waar aanzienlijke steden onmiddellijk

aan zee liggen, dagteekenen zij meestal uit jonger tijd, zooals Nagasaki, Hakodate e. a.

De steden zijn de marktplaatsen van de omstreken, zeiden wij. Deze marktplaatsen komen echter weinig met de Europeesche overeen. Jaarmarkten en missen van beteekenis, als in Europa, schijnen in Japan nooit ontstaan te zijn. Vreemde kooplieden, die met hun artikelen het land doortrekken, karavanenhandel, kent men er niet, en bij de groote tempelfeesten ziet men wel handelaars in rozenkransen, kleinigheden, eetwaren enz. maar een eigenlijke warenhandel schijnt zich daaraan nergens verbonden te hebben.

De weekmarkten in Japan hebben een ander karakter dan bij ons. De boeren komen niet ter markt, maar brengen hun waren naar vaste klanten of aan een handelaar, die ze weer aan venters verkoopt, welke de stad rondgaan. Doch des avonds vindt men van tijd tot tijd, voornamelijk op tempelfeesten, markten met kramen, waartusschen zich de overdag werkende arbeiders bewegen. Die avondmarkt vormt een karakteristiek straatleven van Japan.

* * *

De grondeigendom en grondverdeeling in Japan is in ouden tijd hoofdzakelijk naar Chineesch voorbeeld geregeld. In de eerste helft van de 7e eeuw werd door keizer Kotoku de „Handen" of „Kubunden"-verordening uitgevaardigd, waaraan het beginsel ten grondslag lag, dat de landbouw in den staat steeds aan contrôle onderworpen bleef. Hij ging uit van het grondbeginsel, dat het geheele land het eigendom des keizers was. Het hoofdmiddel, om voortdurend contrôle uit te oefenen, was, dat het grootste gedeelte des lands niet in vasten particulieren eigendom overging, maar telkens na zes jaren opnieuw verdeeld werd. Dit als aandeel gegeven land heette „Kubunden", d.i. volgens het aantal personen der huishouding verdeeld rijstveld of „Handen", d.i. toegedeeld rijstveld. De grondbeginselen dier verdeeling waren de volgende: elk vrij mannelijk persoon verkreeg 2 tan en elke vrije vrouwelijke persoon $^2/_3$ van dit bedrag, terwijl ook aan slaven en kinderen enz. een deel werd toegekend. In Januari van het verdeelingsjaar werd het aantal gerechtigden op een deel van het grondbezit aan het centraal gouvernement door de provinciale besturen opgegeven.

De heer des huizes had het beheer over de „Kubunden", welke voor de personen van zijn gezin waren toegestaan.

Behalve het toegedeelde land bestonden er ook nog verschillende landerijen, die als privaatbezit waren toegekend.

Als zoodanig golden de landbezittingen van de keizerlijke familie; het land, dat als belooning voor verschillende ambten diende; de belooningen voor groote diensten, aan den staat bewezen; gronden, die de staat bestemd had tot onderhoud van verschillende instellingen, als scholen enz. Deze gronden werden echter meestal als „Kubunden" verdeeld, en alleen de door de gebruikers opgebrachte belastingen voor het gebruik werden aan de betrokken rechthebbenden voldaan, in plaats van aan den keizer.

Evenwel bestaat er ook privaateigendom van den grond in de beteekenis, als wij dit opvatten. De gronden, waarop woningen gebouwd werden, behooren hiertoe. Ook zij, die woeste gronden hadden ontgonnen, konden deze gedurende drie geslachten in eigendom behouden.

Een tegenstelling met het privaatbezit vormden die gronden, welke als openbare landerijen (Koden) bekend stonden. Hiertoe behoorden de landerijen, die aan de Shintô-tempels en Buddha-tempels toekwamen, meestal door schenking verkregen, en de onmiddellijke staatslanderijen, welke de staat in reserve hield.

Deze regeling van het grondbezit, de toedeeling der „Kubunden", is echter spoedig bezweken in Japan, en weldra zag men, dat er „Shoyen" ontstonden, dat zijn groote bezittingen, die aan de staatscontrôle en belasting geheel onttrokken waren. Bij het zinken der keizerlijke macht maakten de ambtenaren meer en meer het aan hun *ambt* toegewezen land tot persoonlijken eigendom, wat te lichter werd, daar de ambten in dien tijd van verslapping veelal erfelijk werden, evenals wij vroeger zeiden. In den tijd der centralisatie van het gezag en der opkomst van het feudalisme ging de gelijkmatige verdeeling van het grondgebruik te loor en vormden zich aanzienlijke landheeren en ambtenaren, die grondrechten uitoefenden over de boeren, terwijl de keizer altijd in naam nog als de opperste landeigenaar beschouwd werd.

Met den val van het „Shogunaat” deden de Daïmio's afstand van hun feudale rechten, zeiden wij, en na 1872 werden de beperkingen in de rechten van de werkelijke gebruikers van den grond, de boeren, opgeheven. De boeren en andere grondbezitters worden thans als vrije eigenaars van den bodem beschouwd, want het zoogenaamde recht van den Keizer is niet meer dan het gewone staatsgezag.

Volgens de wet van 7 November 1874 wordt alle land en bodem in Japan onderscheiden als *openbaar land* en *privaat-eigendom.*

Tot de *openbare landerijen* behooren de gronden der keizerlijke paleizen, de heilige landerijen voor Shintô-tempels, landerijen voor staatsinstellingen en staatslanderijen voor algemeen nut, bergen, wouden, moerassen, rivieren, enz., die niet privaat-eigendom zijn, alsmede landerijen, welke dienen, om scholen, tempels, armen-inrichtingen, enz.. te onderhouden.

De private landbezittingen zijn in de laatste jaren aanzienlijk vermeerderd, naarmate de moderne economie meer toegang vond in Japan. Tegenwoordig is de bezitter van privaten grondeigendom volkomen gerechtigd, om zijn bezitting te verkoopen, verdeelen of wat ook, hetgeen vroeger niet het geval was. Hoewel de grondeigendom onaantastbaar is, heeft toch ook de wet van 1875 vastgesteld, dat in het algemeen belang onteigening kan plaats hebben.

Bij dezen toestand ligt het in den aard der zaak, dat de grond door erfenis overgaat op de rechthebbenden. Karakteristiek evenwel is nog het patriarchale beginsel, dat bij de erfenis het mannelijk geslacht en de oudste bevoorrecht wordt, zoodat de oudste zoon het grootste gedeelte van het vermogen erft.

* * *

De landbouw maakt de hoofdzaak van het Japansche bedrijf uit, en wel de landbouw in engeren zin, want de veeteelt en veehouderij nemen een zeer ondergeschikte plaats in. Daar de belasting (ongeveer $^2/_3$ wordt opgebracht door grondbelasting) en de uitvoer des lands voor ongeveer $^2/_3$ uit landbouwartikelen bestaat, mag men hieruit vrij afleiden, dat de meeste bewoners zich aan het landbouwbedrijf wijden, ook al heeft men er geen beroepsstatistiek, die dit aanwijst. Algemeen is het kenmerkend voor den Japanschen landbouw, dat groote bedrijven en gemiddelde bedrijven, zooals men in Europa vindt, in Japan ontbreken, en dat alleen kleine boerderijen hier gevonden worden. Een boerderij van vijf H.A. geldt reeds als bijzonder groot.

In den regel bewerkt de Japansche boer zijn land zonder dienstbaren en bijna zonder vee. De familie alleen verricht den arbeid en heeft daarvoor overvloed van tijd, zoodat de bewerking van het land met zorg kan geschieden en de familieleden nog tijd voldoende over hebben, om de landbouwproducten te verwerken. Dit geschiedt met zijde, indigo, tabak, enz. Verder hebben de boeren allerlei nevenbedrijven, waar zij iets mede verdienen: huisindustrieën, als: weverij, stroovlechterij, papiermakerij, enz.; ook werken zij in de mijnen, in het bosch, of drijven zij visscherij, jacht, enz. Veelal zijn de boeren gedwongen, op deze wijze hun tijd te besteden, daar zij van het landbouwbedrijf alleen niet kunnen leven.

De landbouw wordt in Japan intensief gedreven, evenals in China. Wegens de onafgebroken bebouwing van den bodem is bemesting steeds noodzakelijk en is het verkrijgen van mest een belangrijk vraagpunt voor de boeren. Waar men over meer mest heeft te beschikken, wordt het bedrijf dan ook uitgebreid. Vischmest is nevens andere hulpmeststoffen voor den landbouw een belangrijk product.

De techniek van den landbouw is die van het gewone kleinbedrijf, welke met houweel of spade den grond bewerkt. Bovenal verschilt de Japansche landbouw van den Europeeschen door de geringe beteekenis der veehouderij. Tot nu toe dienden paarden en rundvee voornamelijk tot transport, hoofdzakelijk als lastdieren, minder als trekdieren. Eerst in den laatsten tijd dienen zij meer voor melk- en vleeschproductie. Varkens vindt men er weinig. Hoenderteelt is er levendig en ook de eierenhandel. Hoe verder naar het noorden, des te geringer wordt de veehouderij. Het schijnt wel, dat die geringe veehouderij een gevolg is van de invoering van het Buddhisme, want de streken met zeer onbeduidende veehouderij zijn juist die, welke bij of na de invoering van het Buddhisme bevolkt zijn.

Het melkgebruik in Japan is nog zeer onbeteekenend; het vleeschgebruik neemt echter in de laatste jaren sterk toe. Ook wordt er reeds paardenvleesch gegeten.

Van de landbouwproducten staat de rijst bovenaan. Meer dan de helft van het bouwland dient tot rijstvelden, en de rijstbouw vormt den hoofdarbeid der boeren. De rijstcultuur heeft alleen plaats op natte velden; op onbesproeide velden wordt bijna geen rijst verbouwd. De prijs van de rijst is voor den Japanschen landbouw van buitengewone beteekenis, daar dit product voor de meeste boeren en grondbezitters (want de pacht wordt nog meest in rijst betaald) het eenige is, dat bij verkoop het geld oplevert, om de belastingen te voldoen en onderscheidene zaken te koopen. Daarom wordt de prijs van de rijst met angstvallige belangstelling gevolgd.

Behalve rijst worden gerst, tarwe, gierst, sojaboonen (Daizu), aardappelen, groenten, enz., geoogst. Verder noemen wij als handelsproducten des lands: plantenwas, verfplanten en tabak. Een der belangrijkste voortbrengselen van den handel is nog de thee, welke evenals de rijst veel geld in omloop brengt. Ook de vezel- en papierstoffen zijn van belang.

Een vraag omtrent den socialen toestand der boeren zal zeker bij den lezer oprijzen. Over 't geheel wordt die niet zeer gunstig geacht. In de jaren 1871—1881, toen de prijzen der producten hoog waren, terwijl de loonen en andere uitgaven in het ontwakende land eerst langzaam stegen, heerschte er een zekere welvaart onder de Japansche boeren. Echter was die hier, evenals in Europa in dien tijd, van voorbijgaanden aard. Toen de prijzen weer daalden, veel sneller nog dan zij gestegen waren, ging alles weer verloren en werd de boerenstand door hooger uitgaven en geringer inkomsten gedrukt. Daardoor geraakten de boeren in schulden, zoodat velen te gronde gingen en hun eigendom moesten verkoopen. Verandering van het grondbezit is hiervan het gevolg geweest, iets, wat te nadeeliger is, daar in de plaats van de vroegere grondgebruikers geenszins meer bekwame kwamen. Vele landbezittende boeren zijn hierdoor tot pachters gedaald en stadsbewoners werden niet zelden grondbezitters, die van het aldus belegde kapitaal de grootst mogelijke winsten trachtten te behalen. De pachters betalen zelden in geld, meestal in producten, nl. een bepaald gedeelte der opbrengst. Niet zelden levert de pachter den geheelen rijstoogst, om de andere producten te behouden, en daardoor leeft hij in behoeftige omstandigheden. Waar de verhouding tusschen landheer en pachter nog iets van het oude patriarchale bewaard heeft, wat op vele plaatsen nog het geval is, verkeert de pachter in gunstiger omstandigheden.

* * *

De ontwikkeling van een volk vindt in de eerste plaats haar uitdrukking in nijverheid en kunstindustrie, de belichaming der gedachten, de samenwerking der factoren van het geestelijk leven tot concrete vormen.

Evenals bij den landbouw wordt ook de nijverheid van Japan gekenmerkt door de klein-industrie. Japan is een land van handwerkslieden en kramers, zegt een kenner des lands.

Onder het oude régime, met de onontwikkelde verkeersmiddelen, had de locale markt in den regel alleen beteekenis. Nijverheidsproductie voor een grooter markt kon er in die omstandigheden niet ontstaan, of slechts in zeer geringe mate. Gedeeltelijk werd zij nog mogelijk, doordien Osaka een algemeen middelpunt van verkeer was. De kunstweverij van Kioto, zijn porselein-fabrikatie en de productie van sake (rijstbrandewijn) in die plaats op groote schaal, vonden alleen aftrek door de markt van Osaka. Waar in andere streken bijzondere takken van nijverheid voor grooter afzetsgebied werkten (porselein en pottenbakkerij, papier, kaarsen, matten, enz.) vond men bijna geregeld een staats-tusschenkomst, die de productie regelde, den producenten het voortgebrachte tegen vaste prijzen afkocht en verder voor het vervoer naar de markt te Osaka zorgde. Doch ook, waar een dergelijke productie voor de groote markt plaats vond, geschiedde dit meestal in kleine bedrijven. Bijna nooit had een wever meer dan twee, op zijn hoogst drie weefstoelen. De huisindustrie was algemeen voorkomend; de landsheerlijke regeering of de grootere kooplieden schoten de ruwe grondstoffen of het geld voor, terwijl ieder in zijn woning deze bewerkte en weer afleverde aan de regeering of aan den koopman. Grootere zelf-

standige takken van nijverheid kwamen enkel voor in bedrijven, die veel kapitaal vereischten, als de sakebrouwerij, enz.

Met de nieuwe orde van zaken verviel de staatstusschenkomst bij de industriëele productie en verkoop. De oude organisatie bleef echter in haar wezen bestaan. Als bemiddelaars tusschen de kleine fabrikanten, die nog altijd de huisindustrie in stand hielden, en de consumenten kwamen in plaats van de staatsambtenaren de kooplieden. De kunstindustrie, die in den tijd van het leenstelsel bij de vele honderden kleine hofhoudingen afzet vond voor de geleverde artikelen, moest nu voor export werken.

Die omkeering heeft de toestanden wel veranderd, geeft Japan meer leven en uiting naar buiten, maar heeft den socialen toestand nog niet verbeterd. In plaats van de patriarchale verhoudingen van vroeger is de geldheerschappij gekomen, de macht van het groot-kapitaal dat streeft naar veel productie tegen geringe uitgaven. De afhankelijkheid der arbeiders in de voor export werkende industrieën neemt toe. De toenemende buitenlandsche handel, de uitbreiding der verkeersmiddelen, de invoering van machines en de oprichting van groote fabrieken, dit alles heeft op de statistiek van den handel en de productie voordeeligen invloed, doch van die zich voltooiende economische en commerciëele revolutie trekken de arbeiders en de lagere standen nog niet de rechte vruchten.

Hoewel de omkeering voortgaat, blijft toch tot dusverre nog een groot gedeelte der klein-industrie aan het boerenleven gebonden. De boeren bewerken tegelijk met hun boerderij vele artikelen voor eigen gebruik. Ook in West-Europa was dat tot het midden dezer eeuw nog het geval en de Zuid-Afrikaansche boeren leveren ons hiervan eveneens voorbeelden. Doch naast die huisproductie voor eigen gebruik leveren de boeren ook voor den handel als bijbedrijf. Bijna in elke boerenwoning vindt men een weefstoel, waarop de vrouw en de dochters niet alleen voor eigen behoeften, doch ook voor geld weven.

Terwijl op het land de verdeeling van arbeid nog weinig is doorgedrongen, breidt zich die in de steden meer en meer uit. De goedkoope persoonlijke arbeidskracht is oorzaak bij de invoering der machines, dat vele artikelen goedkoop geleverd worden. Lucifers en de deelen van uurwerken komen reeds van Japan tot export; de Japansche nijverheid wordt reeds een concurrent van de Europeesche op de wereldmarkt.

Met de komst der Europeanen in Japan is ook het aantal handwerken uitgebreid. Enkele handwerken toch werden hier vroeger in 't geheel niet aangetroffen, doch zijn eerst thans ingevoerd. Als voorbeelden wijzen wij er op, dat hier vroeger geen metselaars bestonden, dewijl alle huizen van hout waren; eerst na den bouw van steenen huizen vonden die hier werk. Daar in de houten huizen geen glazen werden gevonden, kwam de glasindustrie niet tot ontwikkeling. De meubelmakers hebben er bij de eenvoudige inrichting van het inwendige der huizen nog weinig werk. Door de eenvoudige snit der Japansche kleeding heeft de kleermaker er op verre na niet de beteekenis als in Europa. Waar wit linnen niet gedragen wordt, is ook de strijkster overbodig. Een slager ontbrak, en de bakkerij bepaalde zich slechts tot koekenbakkerij. Zoo zouden wij de lijst der bedrijven, welke vroeger niet in Japan bestonden, terwijl zij toch in Europa algemeen zijn, kunnen uitbreiden.

Met de komst der Europeanen is hierin veel verandering gekomen. Allerlei nieuwe bedrijven zijn in de steden gevestigd en nemen toe in omvang. In het grootste gedeelte van het land blijven echter de oude toestanden nog voortduren.

De groot-industrie in Japan is van staatswege aanvankelijk ingevoerd. De eerste groote fabrieken, naar Europeesch model gebouwd en ingericht, hadden ten doel, den staat van wapens, ammunitie, schepen, spoorwegen enz. te voorzien. Doch daarenboven streefde de staat er naar, om door de invoering der groot-industrie Japan meer onafhankelijk te maken van het buitenland.

Terwijl aldus de ontwikkeling der Japansche industrie den invoer des lands heeft verminderd en ook op andere markten van het Oosten afzet heeft gevonden, wordt het Westen hierdoor meer en meer bedreigd. Zelfs strekt de Japansche exportindustrie haar armen uit naar Europa en Amerika, en de handelsstatistiek wijst steeds meer en meer er op, dat het „gele gevaar" nader rukt, en de loop van die Oostersche ontwikkeling wordt met angst gevolgd. Doch bij die concurreerende

productie der Japansche nijverheid komt vanzelf de vraag op den voorgrond omtrent de sociale toestanden der arbeiders. De arbeiders nu leven over 't geheel in behoeftiger omstandigheden dan in Europa. Het Amerikaansche Huis der Afgevaardigden liet in 1896 omtrent de Japansche nijverheid een onderzoek instellen en het uitgebrachte rapport 1) luidt, dat de levenswijze der arbeiders in Japan op een zoo laag standpunt staat, dat een Noord-Amerikaansch arbeider die terecht als een toestand van verhongeren zou beschouwen. Een handvol rijst is zijn voedsel, slechts een karig loon ontvangt hij voor den arbeid van twaalf uren lang. Dr. Wernicke zegt: In de binnenlanden van Japan leeft de arbeider van rijst en gierst, eenige groenten, sake en visch. Zijn kleeding wordt gevormd door blauw katoen, en in den zomer bestaat die uit niet meer dan een schort om de lendenen. Laarzen kent hij niet, doch enkel stroo-sandalen en op zijn best korte katoenen rokken. In de houten huizen, die per maand ± 90 cents huur doen, heeft hij zoo goed als geen meubelen; zelfs het bed bestaat uit niet meer dan een deken, op matten over den vloer gespreid. In het binnenland kan een arbeidersfamilie op die wijze leven van *f* 5,40 à *f* 7,20 per maand.

Bij deze geringe behoeften der arbeiders is het niet te verwonderen, dat de Japansche industrie goedkoop kan produceeren. Met het voortdringen der Westersche ideeën evenwel openbaart zich ook hier de arbeidersbeweging, die met grond op verbetering der toestanden aandringt. Arbeidersorganisaties, strikes, prediking van socialisme en communisme komen ook hier reeds voor.

* * *

Ten slotte nog een enkel woord over de kunstindustrie van Japan.

VUURSCHERM.

De architectuur, die bij de Arische volken een belangrijke steun was voor de ontwikkeling der kunstnijverheid, heeft in den Chineeschen beschavingskring geen hooge ontwikkeling erlangd. De gebouwen zijn hoofdzakelijk van hout, niet duurzaam, en laag, zoodat zij slechts zelden een monumentalen indruk maken. De aanzienlijkste gebouwen, de Buddhistische tempels, hebben door het naar evenredigheid te zware dak een ineengedrongen, gedrukt voorkomen. Wel kunnen de vele houtversieringen als openbaringen van hun phantasie gelden, maar, met uitzondering van het snijwerk, leggen zij zelden getuigenis af van fijnen kunstsmaak.

De kunstindustrie dezer Oost-Aziatische volken heeft het zwaartepunt in vele kleine voortbrengselen, uit plastische klei, uit metaal, hout of ivoor vervaardigd, en gedeeltelijk door lak, gedeeltelijk door graveering en ciseleering kunstig versierd. Evenals in China zijn ook in Japan de fabrikatie van fijn lakwerk, van aardewerk, de bronsindustrie, wapensmederij, de steen- en ivoorsnijderij en weverij tot een kunstvaardigheid gestegen, die hoog staat.

China is het oorspronkelijk vaderland dezer takken van nijverheid, en Japan volgde China zeer getrouw na. Met het Buddhismus verbreidde zich ook de kunstsmaak van China naar Japan. Zelfstandige schepping op dit gebied heeft Japan gedurende vele eeuwen niet getoond, al kan niet ontkend worden, dat Japan zijn leermeester in deze kunstnijverheid heeft overtroffen. De zucht tot navolgen, die de Japaneezen kenmerkt, drijft hen er toe, al hun krachten op het nagemaakte te concentreeren, zoodat zij dit verfijnen en verbeteren, zonder zelf nieuwe vormen te scheppen.

De hoofdbeteekenis der Japansche kunst ligt bovenal in het decoratieve, minder in

1) House of Representatives Report No. 2279 June 6th 1896, Japanese Competition.

het constructieve. Den edelen, verheven stijl der Grieksche meesterwerken zoekt men in Japan vruchteloos. De vormen van gebouwen en van kunstproducten zijn meestal gedrukt en zwaar; de slanke, verheffende vormen der Gothiek ontbreken in Japan. Voor de decoratiekunst vertoonen de Japaneezen echter een bijzonderen aanleg.

De composities vertoonen waarheid en kracht, en brengen het oog in verrukking door hun getrouwe afbeelding der natuur, door het meesterlijk aangebrachte coloriet en de groote technische volkomenheid.

Terwijl de kunstwerken der Arische volken, als Indiërs, Perzen, Arabieren, Grieken en Romeinen door symmetrie en juiste proporties de ideaal-schoone vormen trachten te scheppen, waarin de stijl een harmonische verbinding is van decoratie en vorm, is dit in Japan en China niet bekend. De rechte lijn speelt in het ornament een ondergeschikte rol, doch kromme lijnen en krullen van allerlei aard, door elkander geslingerd, komen hier het meest uit.

De Japansche kunstenaars bestudeeren gaarne de natuur.

Dit studeeren in de school der natuur geeft hun een verwonderlijke geschiktheid,

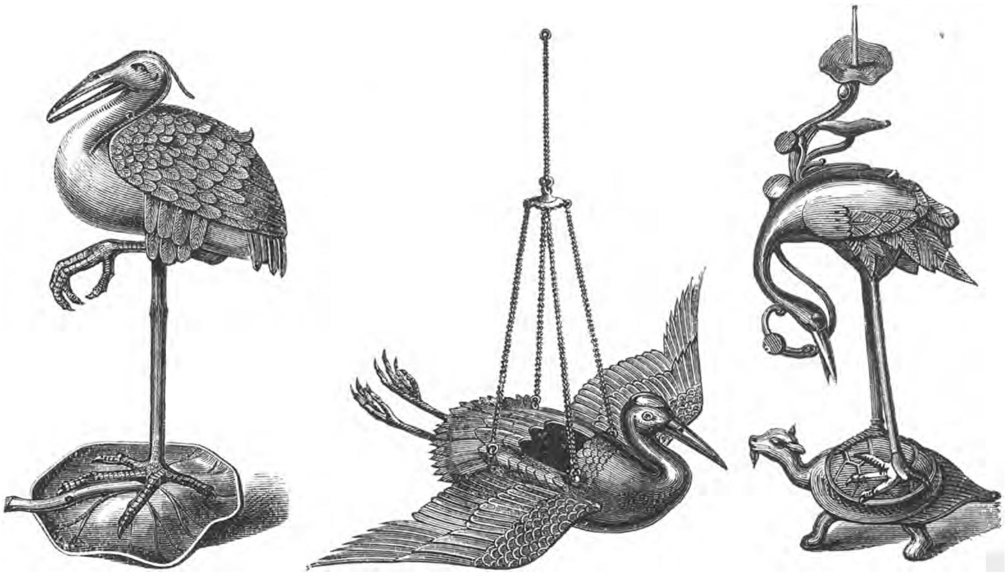

KANDELAARS EN WIEROOKVATEN.

om de houding uit te drukken, hetzij van man, beest of vogel. Zij zitten nooit in de war met de armen hunner figuren, en welke ook de actie moge zijn, altijd wordt deze met een gemakkelijkheid voorgesteld, die zelfs in de ruwste figuren de hand des meesters verraadt. Onder de levende voorwerpen schijnt de kraanvogel de bijzondere lieveling der Japaneezen te zijn, terwijl zijn populariteit gedeeld, maar niet geëvenaard wordt door den ooievaar en den reiger.

Deze vogels worden beschermd, zoowel door de wet als door de openbare meening; zij zijn tengevolge hiervan dan ook zoo tam, dat de inlandsche kunstenaars overvloedige gelegenheid hebben, hun houdingen te bestudeeren, hetgeen ze doen met een geduldige liefde voor hun onderwerp, die boven allen lof verheven is. Geen figuur wordt in de Japansche kunstwereld zoo menigvuldig voorgesteld als de kraanvogel, en zoo door en door wordt deze vogel begrepen, dat het nauwelijks mogelijk is, in al de figuren van kraanvogels, hetzij in brons gegoten, op papier geteekend of opgewerkt, en geschilderd op meubelartikelen, twee exemplaren te vinden, waarin de houding juist dezelfde is. Dag aan dag bestudeert de Japansche kunstenaar zijn levende modellen, vult zijn boek met snel ontworpen, maar getrouw

genomen schetsen en heeft daardoor altijd een voorraad van echte en oorspronkelijke houdingen bij de hand.

Eenige voorbeelden van de wijze, waarop een Japansche kunstenaar den kraanvogel kan voorstellen, geeft de afbeelding op de voorgaande pagina te zien.

De lezer zal ongetwijfeld opmerken, welk een grondige kennis van den vogel uit deze figuren spreekt, terwijl de volkomenheid der bewerking tot in de minste bijzonderheden niets te wenschen overlaat. Op de eerste afbeelding staat de vogel rechtop en peinzend op één poot, naar de wijze van zijn geslacht. In het derde voorbeeld staat de vogel op een schildpad, en daar de hals in beweging wordt voorgesteld, worden beide pooten tot steunsel gebruikt. In het midden ziet men den vliegenden vogel, welks lichaam als wierookvat dient en welks houding, met de uitgespreide vleugels en uitgestrekte pooten, even getrouw de natuur heeft nagevolgd als de andere, zoodat al de houdingen ongetwijfeld naar de natuur genomen zijn.

Het schoone vuurscherm, op pag. 421 afgebeeld, stelt drie andere schetsen van den geliefkoosden vogel voor, doch geen der standen gelijkt op die van de reeds beschreven figuren.

Het porselein der Japaneezen is bijzonder fraai en somtijds opgesmukt met allerlei versierselen. Een kom is bijvoorbeeld versierd met een voorstelling van pleizierbooten op de rivier. De mikroskopische venstertjes der booten kunnen met een naald opgelicht worden, waarna een gezelschap theedrinkende dames en heeren in de boot te zien is. Somtijds ook ziet men een kleine schildpad, stil op den bodem der kom rustende, totdat de heete thee er in uitgestort wordt en het dier naar de oppervlakte rijst, den kop schuddende en met de pooten slaande, blijkbaar tengevolge van de pijn, veroorzaakt door de heete vloeistof.

Zoo ziet men op Japansche schilderijen wel eens zekere zonderlinge figuren, die er uitzien, alsof menschelijke wezens in een bundel biezen gewikkeld waren. Dit vreemde kostuum is de sneeuwmantel van den gewonen Japanees en wordt in bijzonderheden op bijgaande afbeelding voorgesteld. Om zich tegen den regen te beschutten, dragen de Japaneezen gewoonlijk een soort van overjas van geölied papier, zeer dun, bijna doorschijnend en zeer voldoende, ofschoon licht te verscheuren. Doch wanneer een sneeuwstorm opkomt, voorziet de Japanees zich van een ander kleedingstuk, dat boven is afgebeeld en uitstekend doel treft.

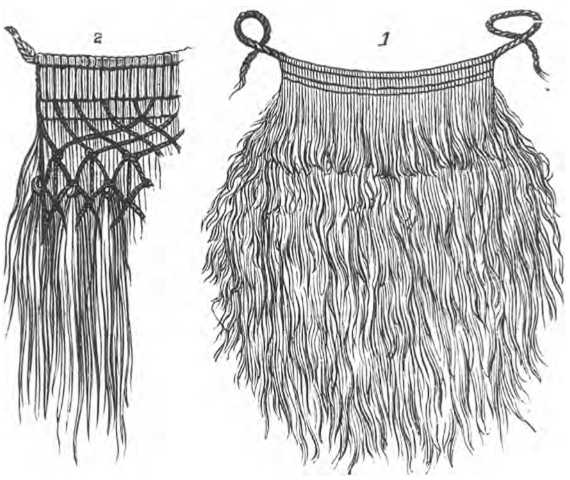

SNEEUWMANTEL.

LITTERATUUR OVER JAPAN.

WENCKSTERN. Bibliography of the Japanese empire. 1859—'93. Leiden, 1894.

CHAMBERLAIN. The language, mythology and geographical nomenclature of Japan, viewed in the light of Aino studies. Tokio, 1887.

„ Things Japanese. London, 1892.

J. J. REIN. Japan, nach Reisen und Studien. Leipzig, 1881.

PH. FR. VON SIEBOLD. Nippon, Archiv zur Beschreibung von Japan und dessen Neben- und Schutzländern. Leiden, 1832. Opnieuw uitgegeven door zijn zoon in 1897 (Würzburg und Leipzig).

E. BAELZ. Die körperlichen Eigenschaften der Japaner (Mitt. der Deutschen Gesellsch. für Nat. und Völkerk. Ostasiens III, 1880—'84).

B. SCHEUBE. Die Aino's. (Hetzelfde tijdschrift).
H. WESPERT. Japanisches Familien- und Erbrecht. (Hetzelfde tijdschrift, 1889—'92). Heft 43.
L. BUSE. Streifzüge durch die Japanische ethische Litteratur der Gegenwart. (Hetzelfde tijdschrift, 1889—'92).
KARL RATHGEN. Japans Volkswirthschaft und Staatshaushalt 1891. (Staats- und Socialwissenschaftliche Forschungen von G. Schmoller, X. 1891).
G. BOUSQUET. Le Japan de nos jours. Paris, 1877.
J. EXNER. Japan, Skizzen von Land und Leuten. Leipzig, 1891.
RIPPOLD. Wanderungen durch Japan, Jena, 1893.
ADAMS. The history of Japan. London, 1874.
TAYUI. Commercial guide and trade directory of Japan. London, 1895.
BOLLJAHN. Japanisches Schulwesen. Berlin. 1896.
JOH. WERNICKE. Japans wirthschaftliche Cultur-Entwicklung und sein Preisniveau. (Jahrbuch für Nationalökonomie. 1897),
J. REED. Japan, its history, traditions and religions. London, 1880.
F. O. ADAMS. Geschichte von Japan, von den früheren Zeiten bis auf die Gegenwart. Uebersetzt von E. Lehmann. Gotha, 1876.
ADOLF FISCHER. Bilder aus Japan. Berlin, 1897.
SUTETA TAKOSHIMA. The Japanese Theatre. (In the far East, Tokyo, Sept. 1897).
HERMANN FEIGL. Die Entwicklung des Japanischen Theaters (Oesterreich. Monatschr. für den Orient, Jan. 1898).
L. DE HARTOG. Over de grondwet van Japan. (Verslagen en mededeelingen der Kon. Akad. v. Wetensch. Amsterdam, 1893).
MURRAY'S Handbook for Japan. By B. H. Chamberlain and W. B. Mason. London, 1895,
W. HEINE. Japan: Beiträge zur Kenntniss des Landes und seiner Bewohner. Leipzig 1873.
J. BATCHELOR. The Aino of Japan. London, 1892.
H. VON SIEBOLD. Ethnologische Studien über die Aino auf der Insel Yesso. Berlin, 1881.

HOOFDSTUK XXXVII.

DE BEVOLKING VAN FORMOSA.

Ten oosten van China ligt het eiland Formosa, door de breede zeestraat van Fokiën of Formosa van het vasteland gescheiden. Het eiland rijst in het oosten op vele plaatsen met 200 meter hooge rotsen steil op uit den Oceaan, en daalt van daar naar het westen af tot een vlakte, door enkele heuvelrijen doorsneden. Daardoor draagt het oostelijk gedeelte een romantisch karakter, vol afwisseling van terreinen. Formosa is een schoon land, met een aangenaam en vruchtbaar klimaat en een oppervlakte van 34,550 K.M^2., dat is ruim zoo groot als Nederland.

Het eiland Formosa behoort sedert den vrede van Shimonoseki staatkundig tot Japan. Daarom zullen wij dit eiland en zijn bewoners op deze plaats bespreken.

In geologisch opzicht behoort Formosa tot het vasteland van Azië, waarmede het in den geologischen voortijd verbonden was. Die betrekking heeft zich ook in historisch en anthropologisch opzicht voortgezet, want gedurende de middeleeuwen was Formosa voor China, wat IJsland en Groenland voor noordelijk Europa waren, nl. het doel voor de zeevaarders en een toevluchtsoord voor onrustige zwervers, die van hier uit niet zelden als piraten de kustzeeën verontrustten.

De Japaneezen, die zich in 1621 op Formosa gevestigd hadden, werden spoedig weder verdreven door de Nederlanders en dezen werden in 1652 weer verdrongen door de Chineesche zeeroovers. Bij de onrusten, welke in China met de vestiging van de heerschappij der Mandsju's ontstonden (zie pag. 353), trokken groote scharen landverhuizers uit China naar Formosa en kwam het eiland staatkundig aan China tot in 1895. Gedurende al de jaren der Chineesche heerschappij bleef Formosa het doel van een onafgebroken landverhuizing voor de Chineezen, bovenal van den ondernemenden stam der *Hakka's*, die ook op Formosa hun eigenaardigheden bewaard hebben.

Deze immigratie der Chineezen heeft op Formosa een eigenaardige volkenvermenging doen ontstaan. Mongoolsche en oorspronkelijke bewoners stuitten hier op elkander en hebben ieder hun bijdrage geleverd tot de tegenwoordige bevolking.

De tegenwoordige bewoners van Formosa bestaan aldus uit de oorspronkelijke bevolking, die zich hier in onbekenden tijd gevestigd heeft, uit de later geïmmigreerde Mongolen van China, en uit vermengingen van beide.

Omtrent de afkomst der eigenlijke inboorlingen van Formosa zijn de meeningen verdeeld. Veelal worden zij *Maleiers* genoemd, anderen denken aan Miaotse, terwijl Joest (Weltfahrten 1895) beweert, dat de inboorlingen van noordelijk Formosa noch met Maleiers, noch met Negrito's, Miaotse's of Papua's verwant zijn. Dr. Albr. Wirth komt na langdurige taalkundige studiën gedurende twee reizen op Formosa tot het besluit, dat de meening van Joest veel grond heeft of geheel juist is. In de Alpenbewoners van Formosa hebben wij een ras te beschouwen, dat bij geen bekende groep valt in te deelen en voorloopig als een ethnographisch raadsel moet beschouwd worden, zegt Wirth.

De Alpenstammen van Formosa worden door de Chineezen „Chin-huan", d. i. „onrijpe wilden" genoemd. De woordenschat en de grammatica hunner taal verschilt geheel van die der Maleische en Polynesische talen. Ook met de overige talen van Oost-Azië komt hun taal niet overeen. Het is echter onbetwistbaar zeker, dat op Formosa de talen op een vermenging wijzen.

De verhouding van de inboorlingen tot het Mongoolsche element heeft eigenaardige verschijnselen in het leven geroepen. In de eerste plaats nadert de Hakka in uiterlijke beschaving zoodanig de zeden en het karakter der onbeschaafde oude bewoners, dat reeds menig reiziger een echten Hakka voor een inboorling van Formosa heeft aangezien, een omstandigheid, welke de vermenging bevorderen zou, indien niet het conservatief vasthouden der Chineezen aan oude gebruiken de scheiding deed voortbestaan. Evenwel wint het Chineesche element het in beteekenis en kracht, en zelfs wordt verhaald, dat de Chineezen tijgers invoerden op Formosa, om daar de oude inboorlingen mede te bestrijden. De „Chineesiseering" van Formosa is langzaam, maar met zekerheid voortgezet en reeds meer dan twee derden van het eiland is daaraan onderworpen.

Tot dit proces der „Chineesiseering" hebben ook de vermengingen met vrouwen der inboorlingen bijgedragen. De Hakka's vonden op Formosa, waar zij gebrek hadden aan vrouwen uit hun volk, gelegenheid, zich met de meisjes der oude inboorlingen te verbinden. De kinderen, uit deze huwelijken geboren, werden in vele opzichten Chineezen, maar zonder de energie en kracht van dezen. Hierdoor is een zwakker, half Chineesch mengingsras ontstaan, dat economisch in een verhouding van drukkende afhankelijkheid tot de echte Chineezen gebracht is, en zedelijk ook lager is komen te staan.

De wilde inboorlingen van Formosa, die nog buiten aanraking met de Mongolen bleven, wonen te midden der dichte wouden van het binnenland en langs de oostkust. Toen Joest in 1881 tot bestudeering der inboorlingen dit eiland bereisde, vond hij tusschen het Chineesche westen en het inboorlingengebied in het oosten een neutrale zone van 10 mijlen breedte, waar de ruilhandel tusschen beide volkselementen plaats vond, doch deze grens is thans reeds door de Chineezen ver overschreden. De eerste pioniers uit het westen, die dieper in Formosa doordringen, zijn de kamferzoekers. Om dit kostelijk product der bosschen van Formosa te verkrijgen, wagen zich ieder jaar op goed geluk talrijke Chineezen in het gebied der inboorlingen van Formosa. Gedeeltelijk betreden zij dat gebied ongevraagd, gedeeltelijk na een gesloten overeenkomst. Niet zelden gebeurt het, dat zulke waaghalzen hun ondernemingslust met het leven boeten.

Met het vellen der kamferboomen wordt een bres gemaakt in het oerwoud, en zoodra de Chineezen zich hier gevestigd hebben, neemt het landschap een geheel ander karakter aan. Het woud verdwijnt en akkerland met rijst, bataten en thee komt daarvoor in de plaats. De trouwe bondgenooten van den mensch uit de dierenwereld als hazen, en leeuweriken, volgen ook weldra, terwijl de dieren van het woeste gebergte, als berggeiten en woudvogels, verdwijnen.

De inboorlingen, die eenigszins beschaafd zijn zonder bloedvermenging, worden *Pepohuan's* of *Shekwan's* genoemd en komen naast de Chineezen als een belangrijk volkselement in aanmerking. Langs de kusten oefenen zij de visscherij uit, in het binnenland landbouw, en daarenboven vinden zij groot genoegen in de jacht. Waar zij tot vaste woonplaatsen zijn gekomen, leven zij ook in kleine dorpen, met op zijn meest 200 à 300 woningen. Te midden van een rijken plantengroei ziet een dergelijk dorp er vriendelijk uit. Kleeding en woning verraden meer en meer den Chineeschen invloed; zelfs dragen de mannen Chineesch kostuum, tot den staart toe, maar in hun wezen zijn zij nog echte inboorlingen gebleven. De vrouwen, conservatiever dan de mannen, hebben de oude wijze van haardracht behouden.

Op religieus gebied blijven de oude voorstellingen van het hoogere nog bij de inboorlingen van Formosa voortleven. De vereering van dieren- en menschenschedels duurt hier nog voort. Evenals sommige Aziatische stammen een berenschedel in huis ophangen, omdat die zegen en geluk aanbrengt, heeft ook de Pepohuan oude schedels en het gewei van herten in daarvoor ingerichte woningen hangen. Het geloof aan den invloed van dergelijke reliquieën is er algemeen.

P. Ibis geeft volgens eigen waarneming een beschrijving van een dergelijke schedelhut, in een dorp gelegen. In het midden der hut was een soort van altaarwand opgericht, waaraan een paar schedels, een hertengewei en twee oude speren symmetrisch bevestigd waren, met gekleurde steentjes behangen. Daarvoor vormden offergaven, bestaande in areka-twijgen, waterkroezen en potten vol rijstbrandewijn, een bonte stoffage.

Tweemaal in de maand moet ieder Pepohuan offeren, en bovendien doet hij het, als hij in angst verkeert of door gevaren bedreigd wordt.

De inboorlingen hebben bij al hun bijgeloof ook vele lichtzijden in hun karakter. Zij worden geschetst als eerlijk, trouw en openhartig; sloten aan de deuren werden pas in gebruik genomen, toen zij met de Chineezen in aanraking kwamen. Doch genoemde eigenschappen maken hen ongeschikt voor den concurreerenden strijd met de Chineezen, aan wie zij in economisch opzicht spoedig ten offer vallen.

De geheel wilde inboorlingen of *Chin-huan's* staan nog geheel op het standpunt van onbeschaafden. Zij bewonen het bergachtige binnenland van Oost-Formosa en leven staatkundig versnipperd. Ook de taal mist elke eenheid. Hun levenswijze kenmerkt zich door ruwe zeden. De gewoonte van het koppensnellen, ook op Borneo in zwang, moet nog bij hen bestaan. Reeds oude Chineesche annalen maken melding van holbewoners op Formosa, die menschen doodden en de schedels, met goud versierd, als teekens van hun dapperheid in hun woning ophingen. Nog tegenwoordig geldt de Chin-huan-jongeling als eigenlijk man en huwbaar, wanneer hij het eerste Chineezenhoofd tehuis brengt, en een armband, uit een zelf veroverden Chineeschen staart vervaardigd, geldt voor het schoonste sieraad.

Bij de inboorlingen van Formosa zijn sedert oude tijden de houtsnijderij en de weefkunst bijzonder ontwikkeld, doch deze bedrijven verdwijnen meer en meer door den invoer van buitenlandsche fabrikaten. De inheemsche textiel-industrie schijnt nog het meest stand te houden. Zelfs worden rood flanel en andere ingevoerde bonte stoffen uit elkander gerafeld, om ze weer in de inlandsche weefsels te verwerken. Tatoueering is nog in gebruik; de blauwe tatoueering der vrouwen onder den neus komt met die der Aino-vrouwen overeen. Merkwaardig is het, dat, volgens Chineesche annalen, in den tijd van de heerschappij der Hollanders over Formosa de wilden van Formosa hun lichaam met Hollandsche letterteekens versierden. Ook treft men bij hen het gebruik aan, dat den meisjes bij het intreden van den maagdelijken leeftijd de bovenste hoektanden worden uitgeslagen. Dit geschiedt, zeggen zij, om hun de ademhaling gemakkelijker te maken.

Met de uitbreiding van de Chineezen verdwijnen de eigenaardigheden der Chin-huan's meer en meer. De rijstbrandewijn verdringt den sterken drank, uit gierst gebrouwen; het geweer verdringt pijl en boog; de opium de betel. Tegelijk met de volkseigenaardigheden wordt ook het geheele bestaan der inboorlingen bedreigd.

LITTERATUUR OVER FORMOSA.

C. E. S. Verwaarloosd Formosa. Amsterdam, 1695.

C. IMBAULT-HUART. L'ile de Formose, histoire et description. Paris, 1893.

E. MARTIN. Les indigènes de Formose (Revue d'Ethnographie 1882).

J. DODD. A few Ideas on the probable origin of the Hill-Tribes of Formosa (Journal Straits Branch of Royal Asiat. Soc., 1892).

„ A glimpse at the manners of the Hill-Tribes of Formosa; ibid., 1885.

W. JOEST. Beiträge zur Kenntniss der Eingeborenen Formosa's (Zeitschr. für Ethnologie. Berlin, 1882).

W. CAMPBELL. The island of Formosa; its Past and Future (Scott. Geogr. Magazine, 1896).

ALBR. WIRTH. Die Eingeborenen-Stämme auf Formosa und den Liu-Kiu. (Peterm. Mitt. 1898).

HOOFDSTUK XXXVIII.

HET KEIZERRIJK KOREA EN DE KOREANEEZEN.

Tusschen 33° en 48° N.Br. strekt zich het schiereiland Korea uit, van het vasteland van Oost-Azië zich in een zuidelijke richting tusschen de Japansche Zee en de Gele Zee voortzettend, en door de Korea-straat van zuidelijk Japan gescheiden.

Het is een aardschol, uit oude gesteenten gevormd, en uit den verren geologischen voortijd dagteekenend. Een lange bergketen loopt door het geheele schiereiland, en doet het met meestal steile kusten naar zee afdalen, welke slechts op enkele punten gelegenheid aanbieden voor de ontwikkeling van natuurlijke havenplaatsen. De rivieren des lands zijn bijna niet bevaarbaar; alleen sommige voor een klein gedeelte in den benedenloop. Vroeger nam men aan, dat het land rijk is aan ertsen, doch dit vermoeden werd niet bevestigd, sedert men iets naders omtrent het land leerde kennen. Ook thans evenwel zijn de binnenlanden nog niet voldoende onderzocht, en zelfs wordt het aantal inwoners nog zeer verschillend opgegeven (8 millioen tot 16 millioen).

De naam Korea is afkomstig van *Koraï*, een naam, waarmede de Japaneezen het middelste gedeelte van het schiereiland aanduiden. De Chineezen noemden het land „Chào-hsien" en de Japaneezen „Tschôsén," d. i. „morgenkoelte".

Korea was tot voor kort een der meest gesloten landen, waar alle buitenlandsche invloed geweerd werd. Den meesten invloed op het land hadden uit den aard der zaak China en Japan, en alleen eerstgenoemd rijk had tot voor kort toegang in Korea.

Tot de 16e eeuw kende men Korea enkel van hooren zeggen, en de eerste Hollandsche kaarten stellen het land nog als een eiland voor. Eerst in de 17e eeuw kwam er meer licht over dit land en verscheen de eerste betrekkelijk betrouwbare kaart. Evenwel betrof die kennis hoofdzakelijk de kusten.

In het midden der 17e eeuw leerden de Hollanders op hun stoute tochten iets aangaande Korea kennen, toen Hendrik Hamel hier gevangen genomen werd (zie de noot op pag. 353). Doch verdere gevolgen had die aanraking niet.

Eerst in 1845 verscheen de eerste nauwkeurige kaart van Korea, vervaardigd door Pater Kim. Sedert deden Russische zeeofficieren verkenningen langs de kust en in 1877 verscheen de beste kaart van dit land, uitgegeven door het Japansche Ministerie van Oorlog.

Korea heeft ongetwijfeld zijn bevolking uit Noord-China ontvangen, evenals zijn eerste beschaving. De geographische ligging maakte Korea tot een brug voor den overgang van het vasteland naar Japan. Deze toestand had ten gevolge, dat de bevolking van Korea uit de vermenging van verschillende volkselementen is ontstaan. Aan den eenen kant vindt men bij hen elementen van nakomelingen der *Sien-pi*, een volk, dat in de geschiedenis van de Aziatische volken meer voorkomt, en verder van de in het zuiden woonachtige *San-Han*. Hun nationaliteit en taal verkregen zij van het veroverde volk der *Kao-li*, dat tweehonderd jaar vóór Christus Korea aan zijn heerschappij onderwierp.

De Koreaneezen vormen een overgangsvolk tusschen Chineezen en Japaneezen. In hun uiterlijk komen zij meer met de laatsten overeen dan met eerstgenoemden. De Koreaneezen zijn Buddhisten, maar tamelijk onverschillig ten opzichte van religieuse zaken. Zoo heeft men in de stad Seul zelfs priesters, noch tempels. Des te meer wordt de eeredienst der voorvaderen gehandhaafd, terwijl bij de hoogere klassen de leer

MANDARIJNEN VAN KOREA.

van Confucius en de Chineesche philosophie hoog in aanzien staan. De Christelijke zending heeft hier eenige veroveringen gemaakt; men vindt er ± 15000 Katholieke en 400 Protestantsche Christenen. In 1890 heeft de Engelsche kerk er een missie gevestigd met een Bisschop en twintig andere leden. Hierbij is een hospitaal opgericht, en de Amerikaansche zendelingen hebben twee hospitalen in Seul. In 1895 waren er 80 Protestantsche en 30 Katholieke zendelingen werkzaam. Vooral in den laatsten tijd tracht de Protestantsche zending hier invloed te verkrijgen.

In levenswijze, zeden en gewoonten komen de Koreaneezen het meest overeen met de Japaneezen. De Koreaneezen zijn echter veel armer en minder ontwikkeld.

Een eigenaardigheid der bewoners van Korea, waardoor zij van de naburige volken afwijken, is hun indeeling in standen. Dit standenwezen in Korea berust niet op religieuse, maar enkel op staatkundige gronden. Den hoogsten rang, onmiddellijk op dien van den koning en de leden der koninklijke familie volgend, nemen de *edelen* in, de nakomelingen der oude hoofden en hun familiën. Deze adel wordt weer onderscheiden in een *militairen* en een *civielen adel*. Van deze beide takken des adels, waartusschen een sterke naijver bestond, is de civiele adel de machtigste geworden. Alleen in oorlogstijd veranderen de verhoudingen wel ten gunste van den militairen adel.

Deze beide adellijke klassen bezitten het bijzondere voorrecht van zich aan het hof des konings te mogen ophouden, en in den loop der tijden hadden zij uitsluitend het recht op ambten, waardigheden en betrekkingen verkregen. Wel had de koning de vrijheid, den adelstand aan iemand te verleenen, maar dit kwam zoo goed als niet voor.

Op de beide adellijke standen volgt die van den halfadel, welke een overgang van den adel tot den burgerstand vormt. Ook deze „halfadel" bezit het recht op zekere ambten; regeeringssecretarissen en tolken worden meestal uit dien stand genomen.

Op den halfadel volgt de burgerstand, waartoe de welvarende klassen der stadsbewoners behooren. Deze stand verschilt echter weinig van de eigenlijke *volksklasse*, waartoe de landbouwers, herders, jagers en visschers behooren, en welke het talrijkst is.

Tusschen het eigenlijke gros van het volk en de klasse der *lijfeigenen*, die het laagst staan op de ladder des volkslevens, zijn nog de verachtelijke klassen of kasten. Over de afkomst en de bijzondere begrenzing dezer kasten valt weinig te zeggen. Wij moeten er echter de aandacht op vestigen, dat de leden dier verachtelijke kasten dikwijls rijker met aardsche goederen gezegend zijn dan de volksklasse, maar in sociaal opzicht beneden het volk staan. De koning heeft echter het recht, een lid van een lagere klasse, zelfs van de zoogenaamde verachtelijke kasten, tot een hoogere kaste te verheffen, en enkele voorbeelden zijn er reeds van, dat leden dezer kasten tot mandarijnen en daarmede zelfs in den adelstand verheven werden. De ambtenaren der prefecturen worden zelfs uit de hoogste graden dier verachte kaste gekozen; zij verrichten alle schrijfwerk, houden de boeken bij enz., en deze ambtenaren zijn ondanks hun maatschappelijk lagen rang dikwijls welvarend en machtig, daar zij van alles bij uitstek partij weten te trekken in hun voordeel. Tot die kasten worden ook gerekend de slagers, leerbewerkers en de priesters of bonzen.

Eigenaardig is de instelling der lijfeigenschap in Korea, welke in Japan en China niet bestaat, en die, hoewel niet met de strengheid van vroeger tijden, toch tot nu toe is blijven bestaan. In vele opzichten komt de lijfeigenschap in Korea met die overeen, welke tot voor kort in Rusland bestond, doch minder uitgebreid en met zachter vormen. De hoogste klasse der lijfeigenen bestaat uit die, welke aan de kroon behooren; zij hebben eigen dorpen en landstreken, die men reeds kent aan de poststations, welke zij met alles, wat er aan verbonden is, moeten onderhouden. Deze kroonlijfeigenen zijn vrij van directe belastingen en de door hen te dragen lasten bepalen zich tot de voldoening van een gedeelte der opbrengst hunner landerijen, hetgeen rechtstreeks in de koninklijke schatkist vloeit. Bovendien genieten zij vele voordeelen, welke hun toestand van afhankelijkheid dragelijker maken; zij staan direct onder de hoogste bescherming, waardoor zij veilig zijn voor de afpersingen der ambtenaren en den rooflust der edelen, welke zwaar op het volk drukken. Hierdoor gebeurt het ook hoogst zelden, dat de kroonlijfeigenen zich uit hun dorpen verwijderen, om de vrijheid te erlangen, wat bij de onvoldoende contrôle gemakkelijk mogelijk zou zijn; als lijfeigenen toch zijn zij meestal veiliger dan als vrijen.

Ook de lijfeigenen der edelen en particulieren hebben over 't geheel geen hard lot: zij hebben huiselijke diensten te verrichten, bewerken het land hunner heeren, en als hun een eigen woning met land is aangewezen, komt de opbrengst daarvan grootendeels aan de heeren. Dit sluit evenwel niet uit, dat zij door spaarzaamheid niet zelden in gunstiger finantieele omstandigheden komen dan hun heeren, waardoor zij zich kunnen loskoopen.

Hoewel het Buddhismus officieel als de godsdienst van de Koreaneezen beschouwd wordt, staan zij op het punt van religieuse gebruiken en vormen weinig boven de onbeschaafde volken. Zelfs eerbied voor religie bestaat er zoo goed als niet, en daardoor wordt het ook verklaarbaar, dat hun priesters of bonzen zeer laag staan, weinig geacht worden, en geen invloed bezitten op het volk. De ontwikkeling der priesters is gering; zij stellen zich voornamelijk ten doel, om op kosten des volks een gemakkelijk en lui leven te leiden. De priesters in Korea staan lager dan ergens elders, zij behooren zelfs tot de verachte kaste, beneden de volksklasse. Dit lage standpunt der priesters in Korea dagteekent niet van den nieuwsten tijd, doch werd hier reeds voor eeuwen aangetroffen, zooals uit mededeelingen van reizigers blijkt. Zelfs werden hun woningen niet in de steden toegelaten, maar mochten zij deze alleen buiten de steden bouwen. In hun wijde kleeding met geheel kaal geschoren hoofd zien zij er vuil en liederlijk uit.

Onder deze omstandigheden is het verklaarbaar, dat men in Korea geen tempels vindt, zooals in de naburige landen. Ruwe boomstammen evenwel, met het ondereind in den grond gegraven en als palen van 2—4 voet daarboven uitstekend, vervullen niet zelden de plaats der tempels, waarvoor de bewoners hun eerbied betuigen, omdat zij zich daarin een godheid woonachtig denken. Dit diepe verval der religie schijnt grootendeels een gevolg te zijn van den gezonken toestand der priesters.

De kleeding der Koreaneezen is zeer eenvoudig en bestaat bij de mannen uit een kort tot over de heupen afhangend jak en een wijde broek, welke meestal los om de beenen hangt en dikwijls boven de enkels over de sokken wordt vastgebonden. Zelden, en dan alleen bij de betere standen, wordt hierover een opperkleed gedragen, hetwelk door een katoenen of zijden koord boven de heupen wordt samengebonden. Aan dit koord, dat bij de lagere standen om de broek onder het jak gedragen wordt, hangen tabakszak, pijp, waaier enz. De kleur dezer kleeding is voor mannen en vrouwen veelal wit, bij uitzondering is het jak blauw van kleur. De stof, waaruit de kleeding gemaakt wordt, is fijn gebleekt katoen, van inlandsch fabrikaat. Ook Chineesche en Europeesche stoffen zijn er niet onbekend, maar toch weinig in gebruik. Wollen stoffen kent men in Korea niet. De landbouwers en arbeiders dragen zelden sokken, doch enkel sandalen, van stroo gevlochten, die met hennepkoorden aan de voeten bevestigd worden. Alleen onder de hoogere klassen vindt men schoenen naar Chineesch model. Ook dragen de aanzienlijken en de hooge ambtenaren zijden stoffen, en verschillende wijde jakken van onderscheiden kleur over elkander. Deze kleeding wordt in China speciaal voor Korea vervaardigd naar het verlangde model.

De hoofdbedekking bestaat uit fraaie, van gespleten bamboe gevlochten hoeden. De hoedenvlechterij vormt een eigenaardige industrie voor het eiland Quelpart. Deze hoeden worden meestal zwart verlakt, zelden geel; zij zijn buitengewoon licht en duurzaam, en beschutten uitstekend tegen de zon. De kleeding der vrouwen is even eenvoudig als die der mannen.

De Koreaneezen laten het hoofdhaar geheel groeien; het hangt meestal wild om het hoofd, zoodat zij hierin van Japaneezen en Chineezen afwijken. De gehuwde mannen strijken het haar borstelig in de hoogte met den haarbos naar achteren, de jongens en ongehuwde mannen met een scheiding midden op het hoofd. Het kapsel der mannen gelijkt geheel op dat der vrouwen, zoodat de leden der sterke sekse iets vrouwelijks in hun voorkomen hebben. De kleur van het haar is niet zoo algemeen zwart als in Japan en China; velen hebben bruin of zelfs blond haar. Bijna alle gehuwde mannen dragen kin- of bakkebaarden, zelden knevels. In tegenstelling met de meestal baardelooze Chineezen, waar alleen oudere mannen een baard dragen, ziet men ook de jonge mannen in Korea met een vollen baard.

Het karakter der Koreaneezen is over 't geheel ernstig en gelaten, zonder dat daardoor een zekere vroolijkheid en blijmoedigheid uitgesloten zijn, welke bij nadere

kennismaking eerst voor den dag komen. Over 't geheel zijn zij trouw, eerlijk en goedhartig; zij sluiten zich met kinderlijk vertrouwen bij iemand aan, van wien zij zien, dat hij het goed met hen meent. 1) Deze karaktertrekken, aan het volk eigen, schijnen echter niet in dezelfde mate het deel te zijn van de ambtenaren.

Polygamie is in Korea algemeen en het lot der vrouwen verschilt er weinig van dat in China. Al naar de welvaart van den man is, wisselt ook het aantal zijner vrouwen af; daar evenwel in den middelstand niet veel welvaart gevonden wordt, hebben de mannen hier meestal slechts één vrouw. Bijzondere huwelijksformaliteiten of feesten kent men er niet; zoodra de man in spe het met den vader van het meisje eens is geworden omtrent de te geven schadeloosstelling, neemt hij het meisje als vrouw mede naar zijn huis, en kan hij er mede handelen naar goeddunken, evenals met zijn andere eigendommen.

De vrouwen moeten zich binnenshuis in hun kamer ophouden en bij de aanzienlijke standen zijn zij nog meer van de buitenwereld afgesloten dan in China. Op het land, waar de vrouwen mede den veldarbeid moeten verrichten, hebben zij meer vrijheid van beweging. In de steden echter verschijnen vrouwen overdag zelden op straat. Om den vrouwen toch gelegenheid te geven, op straat te komen zonder door mannen aangestaard te worden, werd in de steden een tijd bepaald, waarop de mannen de straten moeten verlaten en deze alleen voor vrouwen open zijn. Dit geschiedt des avonds, in den zomer na 9 uur, in den winter vroeger.

De woningen der Koreaneezen zijn alle van één verdieping, meestal ruw uit leem gebouwd en met leem of stroo gedekt. In de steden vindt men ook grootere houten en baksteenen huizen; in de kleinere steden zijn enkel de woningen der ambtenaren uit dit materiaal gebouwd. De inrichting der huizen in de zuidelijke en middelste provinciën herinnert in enkele opzichten aan de Japansche, doch de zindelijkheid, welke in Japan bestaat, wordt in Korea gemist. Op het land vindt men zelden een vasten vloer; de aardbodem zonder meer is daartoe voldoende. Zelfs de zoogenaamde paleizen des konings en de huizen der edelen, uit hout en steen gebouwd, maken geenszins een grootschen indruk.

De dorpen in Korea zijn op het eerste gezicht reeds van die der Russen in de nabuurschap te onderscheiden. De afzonderlijke huizen zijn in noordelijk Korea niet tot straten vereenigd, maar staan zonder eenige regelmaat door elkander, en herinneren hierin wel iets aan vele dorpen in Drente en Noord-Duitschland. Elk afzonderlijk huis is door een vlechtwerk van wilgentakken tot ongeveer 2 meter hoogte omringd. Een groote ingang voert naar de plaats, die door gebouwen of schuren omringd is, zooals ook oude Saksische huizen in Drente als het ware kleine gehuchten vormen. Tegenover de ingangsdeur ligt het woonhuis. Meestal zijn de huizen gebouwd van in de zon gedroogde baksteenen.

In zijn levenswijze is de Koreanees eenvoudig en matig, hoewel hij zich gaarne eens te goed doet, als hij van betere spijzen dan de gewone kan genieten. Het hoofdvoedsel is ook hier de rijst, op Chineesche manier bereid. Als toespijzen dienen groenten, visch, vogels en nu en dan varkensvleesch. Rundvleesch wordt zoo goed als niet gegeten, omdat de veeteelt er in hoogst beperkte mate gedreven wordt. Schapen kent men bijna in het geheel niet; geiten komen er echter wel voor. Boekweit, gierst, maïs enz. worden eveneens als voedsel gebruikt. De bereiding der meeste spijzen staat bij die in China ten achter.

Als liefhebbers van geestrijke dranken evenaarden de Koreaneezen de Japaneezen, in dit opzicht zijn zij minder matig dan in het eten. Als zij Europeesche sterke dranken kunnen bemachtigen, kennen zij geen maat. Doch opmerkelijk is het, dat de Koreaneezen geen theedrinkers zijn zooals de Chineezen en Japaneezen. In het land zelf is de theecultuur ook verwaarloosd; voor aanzienlijken wordt echter thee ingevoerd.

De Koreaneezen hebben een buitengewone liefde voor muziek, hoewel hun geringe kennis daarvan niet hooger staat dan bij de naburige volken. Hun muziekinstrumenten zijn van ruwe constructie; pauken of gongs spelen hierbij een hoofdrol, en het

1) Kapitein Jacobsen, die in 1885 Korea bezocht, roemt ook het karakter der bewoners zeer. (Globus LII, pag. 58).

eenige voordeel is, dat het oorverdoovend geraas daarvan de snerpende en schrille dissonnanten van zoogenaamde guitaren en fluiten overstemt. Hun gezang is eentonig en melancholisch; als zangers moeten zij echter eenige bekwaamheid bezitten. De Koreaneezen munten hierin boven de Chineezen uit, dat zij van Europeesche muziek gaarne genieten, terwijl de bewoners van het „Rijk van het Midden" daarbij de schouders ophalen.

Een zeer geliefd vermaak in Korea is de dans. Het samen dansen van mannen en vrouwen vindt evenwel, als tegen de zeden strijdend, niet plaats, en gewoonlijk danst slechts één persoon een tijdlang, terwijl de anderen toeschouwen. Hoofdzakelijk bepaalt de dans zich tot een langzame beweging der voeten met een licht heen- en weer bewegen van het bovenlichaam, waarbij de danser zichzelf met gezang begeleidt. Groote afwisseling heeft er bij deze dansen natuurlijk niet plaats; de bekwaamheid in den dans wordt beoordeeld naar de uitdrukking, welke de danser aan de verschillende houdingen weet te geven.

Tooneelvoorstellingen, zooals in Japan en China gegeven worden, schijnen in Korea onbekend te zijn. Gedeeltelijk is dit misschien een gevolg van de arme litteratuur des volks, gedeeltelijk van den lageren stand der ontwikkeling, waardoor men er geen zin heeft voor verfijnde genoegens.

Het verkeer in het binnenland, waar dit niet over de rivieren kan plaats hebben, geschiedt meestal te paard. De paarden weten zich op de smalle wegen langs de gebergten met de grootste omzichtigheid te bewegen, en vormen het zekerste transportmiddel. Ook heeft men er draagstoelen, doch deze dienen alleen voor aanzienlijken. Verder gebruikt men ossen tot transport.

* * *

Omtrent de oude geschiedenis van Korea is weinig bekend. Alleen weten wij, dat er in de eerste eeuw onzer jaartelling drie koninkrijken bestonden, waarvan een de overige met hulp van China onderwierp, uit dankbaarheid daarvoor de leenheerschappij van China erkennende.

In 1636, toen in China de dynastie der Mandsju's die der Ming onttroonde, stond Korea de laatste bij. Spoedig daarop viel bijna geheel Korea in Chineesche handen. Bij den vrede in 1637 moest Korea de suzereiniteit van China erkennen. Van dien tijd dagteekent ook de jaarlijksche zending van een Koreaneesch gezantschap naar China tot het overbrengen der opgelegde schatting en tot afhaling van den Chineeschen kalender, een zeer gewichtige bepaling in het Oosten, omdat die handeling als een symbool van onderwerping geldt. Tot den laatsten tijd toe hebben Koreaneesche koningen het niet gewaagd, den Chineeschen kalender te weigeren. In China behoort de uitgave van den kalender tot het uitsluitend prerogatief der kroon.

In zijn verkeer met den suzereinen keizer van China betoonde de koning van Korea zich steeds zeer onderworpen, daar de Chineezen ten zeerste op formaliteiten letten en het zondigen daartegen steeds hoog werd opgenomen. Zoo kwam het zelfs voor, dat het Chineesche ministerie van ceremoniën een koning van Korea veroordeelde tot een boete en het verlies van de jaarlijksche geschenken uit China voor drie jaren.

Het Chineesche hof behandelde echter met echte diplomatie den koning van Korea steeds zeer hoffelijk, om diens ijdelheid niet te krenken. Daarom werden geregeld jaarlijks tegengeschenken aan den koning gezonden, en Korea geleek meer een bondgenoot dan een vasal van China.

Zoo bleef de verhouding tot voor korten tijd.

Doch na het midden dezer eeuw was Korea herhaaldelijk aan opstanden ten prooi, en een revolutionnaire partij, die het beambtenbeheer bestreed, wies in 1894 sterk in omvang en macht. Het ontwakend Japan maakte ook het Koreaneesche volk wakker; genoemd eilandenrijk, dat meer invloed wenschte en gaarne zijn overmacht tegenover China wilde doen uitkomen, bevorderde zooveel mogelijk de beweging. Zoo gistte het in Korea. Toen wendde de koning Li Hui zich tot China om hulp, dat onmiddellijk troepen zond. Japan evenwel, dat reeds lang den blik op Korea geslagen had, was China vóór, bezette enkele steden, onderdrukte den opstand en dwong den

koning, de noodige hervormingen in zijn rijk in te voeren en tegen de corruptie van het beambtendom op te treden. De toen in Korea aangekomen Chineesche troepen werden verslagen en verdreven, en Japan verkreeg er de opperheerschappij. Door den invloed van Japan werd een vooruitstrevend ministerie ingesteld, en bij den vrede tusschen Japan en China werd de onafhankelijkheid van Korea erkend.

Ondanks die onafhankelijkheid stond Korea nu onder den invloed van Japan, wat Rusland bij de uitbreiding van zijn gezag niet kon toestaan. Er volgden verwikkelingen en het door den invloed van Japan ingestelde ministerie werd den 11den Februari 1896 ten val gebracht. Een met Rusland bevriend ministerie trad hiervoor in de plaats. Gelijktijdig bezetten 200 Russische marine-soldaten het gebouw van het Russische gezantschap in Seul en de koning met den kroonprins stelden zich onder Russische bescherming. Japan en Rusland sloten 28 Mei 1896 een verdrag, waarbij zij zich verbonden, om gezamenlijk de orde in Korea te herstellen en kleine troepen in het land te houden, tot dit gelukt was. Aldus deelt nu Japan, in plaats van China, met Rusland het protectoraat over Korea. De koning keerde in zijn paleis terug en nam in het eind van 1897 den keizerstitel aan.

Tot Juli 1894, toen de oorlog met Japan losbrak, was het vorstelijk gezag, dat erfelijk is, tevens een absolute macht. Een erfelijke aristocratie had met uitsluiting van alle niet-bevoorrechten het gezag feitelijk in handen en er heerschte een treurig stelsel van corruptie. Sinds lange tijden had Korea de suzereiniteit van China erkend, een recht, dat Japan niet toestond, en hetwelk mede aanleiding was tot den oorlog tusschen China en Japan, gelijk wij reeds zeiden. Bij den vrede van Shimonoseki, Mei 1895, deed China afstand van zijn eischen, en sedert is de Japansche invloed er overheerschend.

De tegenwoordige toestand is als volgt: de keizer wordt als een onafhankelijk souverein erkend, doch zijn macht wordt gedeeltelijk beperkt door het kabinet. De drie handelshavens Chemulpo, Fusan en Wensau en de Russisch-Koreaneesche handelsstad Kyenhueng staan onder afzonderlijk bestuur, elk van een superintendent of „Kamni," die in rang gelijk staan met consuls.

Korea heeft verdragen gesloten met verschillende mogendheden: in 1876 met Japan, in 1882 met China voor handel en grensregeling, met Noord-Amerika en vervolgens met onderscheidene Europeesche mogendheden. Een gevolg hiervan is, dat bovengenoemde drie handelssteden zijn geopend voor vreemdelingen.

LITTERATUUR OVER KOREA.

Bibliographie Coréenne, 3 vols. Paris, 1897.
Mrs. Isabella Bishop. Korea and its Neighbours. London, 1897.
M. von Brandt. Ostasiatische Fragen. Leipzig, 1897.
Dallet. Histoire de l'église de Corée. Paris, 1874.
W. H. Wilkinson. The Corean Government; constitutional changes in Corea during the Period 23 July 1894—30 June 1896. Shanghai, 1896.
M. A. Pogio. Korea, Aus dem russischen übersetzt von St. Ritter von Ursyn-Pruszynski. Wien und Leipzig, 1895.
Chaillé Long Bey. La Corée. Paris, 1894. (Ann. du Musee Guimet).
Landor. Corea, the land of the morning calm. London 1895.
Laynay. Les missionaires français en Corée. Paris, 1895.

HOOFDSTUK XXXIX.

DE TIBETANERS.

Tibet is tot nog toe een weinig bekend land. Slechts weinige reizigers drongen door in dit hoogland en de hoofdstad Lhassa, het Rome voor de noordelijke Buddhisten, is misschien nooit door een enkel thans nog levend Europeaan betreden. Voor ruim een halve eeuw hielden een paar Fransche zendelingen, Buc en Gabet, zich zes weken lang op in Lhassa, totdat zij uit de vesting van den Dalai-Lama verdreven werden.

Wel hebben in den jongsten tijd enkele Indische „sportmen" zich beroemd, in Tibet te zijn doorgedrongen, doch bij nader onderzoek bleek het, dat velen hunner slechts een korten afstand over de grens waren gekomen. In onzen tijd is het geen Engelschman, Franschman of Rus gelukt, Lhassa te naderen op kleiner dan 300 K.M. afstand.

En toch, ondanks die afsluiting is Lhassa den Engelschen in Indië tegenwoordig goed bekend. Engeland heeft namelijk met praktischen zin een stelsel ontworpen, om Tibet nader te leeren kennen. In Dardschiling heeft Engeland de „Bhutia-school" opgericht, een instituut, waar jongens uit den Sikkimstam der Tibetaners op kosten der Britsche regeering worden onderhouden en opgevoed. Dezen krijgen les in het Engelsch, in de Tibetaansche taal en in verschillende wetenschappen, om opnemingen te verrichten. Deze jongelieden nu, van het ras der Tibetaners, bekend met hun taal en gewoonten, weten in het land en in de steden door te dringen, en met hun instrumenten, in rozenkrans of gebedmolentjes verborgen, gaan zij op verkenning uit, zonder ontdekt te worden. Op deze wijze heeft de Britsche regeering onderscheidene berichten omtrent Lhassa en Tibet verkregen.

Aan het verhaal van een dier ontdekkingsreizen, n.l. van Sarat Tschandra Dàs, ontleenen wij het volgende over Lhassa, de hoofdstad van Tibet, waarmede wij de beschrijving des volks inleiden.

De stad is beroemd door de vergulde koepels en de met gouden platen overdekte torenspitsen, die van verre reeds schitteren. Als men Lhassa door de poort Parko Kaling binnentreedt, ziet men vóór zich een breede straat, die aan beide zijden als een boulevard met boomen beplant is, welke ondanks hun ouderdom en verweerd uiterlijk nog met het schoonste groen getooid zijn. De huizen, welke de straat begrenzen, zijn hoog, luchtig, wit gekalkt en fraai met geglazuurde en blauwe Chineesche tegels bedekt. Elk huis heeft lange, smalle, loodrechte vensters; iedere woning is gekroond met een toren en van den eenen toren tot den anderen daar tegenover zijn over de straat koorden gespannen, waarover op echt Buddhistische wijze lappen van gekleurd katoen wapperen.

Het eerste gedeelte der stad is nog niet het eigenlijke Lhassa, maar een doorgang, met veel scholen en kloosters. Na nog een poort doorgegaan te zijn, komt men in de eigenlijke stad. Hier verdwijnen de boomen; men komt thans in de straat der winkels, waarvan er vele blijkbaar door Chineezen gehouden worden.

Op de straten en pleinen merkt men onmiddellijk, dat men in een Buddhistische stad is. Geestelijken van velerlei rang wemelen door de straten. Op armzalige kleppers rijdend, stroomen langs alle wegen en straten voortdurend vreemdelingen uit alle gedeelten van Tibet naar de hoofdstad. Hier ziet men orthodoxe Lama's, gekleed in gele gewaden, ieder een stuk grove roode zijde op den schedel dragend; daar reizende Ladáki, zooeven uit Leh aangekomen, in ruwe schapenhuiden gekleed.

Ginds komt een koopman uit Kho-loom, de hoofdstad van Nepal, op zijn klepper gezeten, met een lange lans op den schouder, waaraan een wimpel fladdert, terwijl zijn bediende voor hem uitgaat. Die hooge gestalten daar met ongekamde haren zijn pelgrims uit Khams van de Chineesche grens, geboren roovers en moordenaars, doch beroemd wegens hun trouw en dankbaarheid, als zij toevallig iets verplicht zijn. Ook Mongolen komen hier in karavanen uit het noorden. Zoo vindt men er vertegenwoordigers van alle volken uit den omtrek en iedere nationaliteit heeft er haar eigen hotel, gewoonlijk groote vuile gebouwen in de zijstraten. De aanzienlijke bezoekers vinden gewoonlijk een onderkomen in de kloosters of in de stedelijke heerenhuizen van den adel.

Een opmerkelijk verschijnsel is de vrijheid, waarmede vrouwen van allerlei stand zich hier op straat bewegen. De Tibetaansche vrouw is een onafhankelijke, montere en flink optredende dame, die zeer veel verschilt van haar Hindusche zuster over de grens. Zij is schoon en krachtig gebouwd en er ligt vroolijkheid en levenslust in haar gullen lach en bewegingen. Hoewel zij zelden water gebruikt, om zich te wasschen, komen toch de zwarte vlekken op haar gezicht daaruit niet voort; zij zijn het gevolg van een zede, die reeds voor twee eeuwen formeel als een wet werd voorgeschreven, nl. dat de vrouwen door zwarte vlekken het gezicht van een te groote aantrekkelijkheid voor de mannen zouden berooven, en zoo wordt thans nog het geheele gelaat daardoor bedekt. Doch vóór deze ontsiering zijn de wangen der Tibetaansche vrouwen frisch en fraai. Tibetaansche vrouwen uit den hoogeren stand ziet men veelvuldig, schrijlings op kleine witte paarden gezeten, door de straten van Lhassa rijden.

Lhassa is de hoofdplaats van het noordelijke Buddhismus, het Rome der Buddhisten van China, Mongolië en Siberië. Niet binnen de stad, maar buiten de muren, deze flankeerend en ondersteunend, als waren zij de moreele pilaren der stad, staan de groote kloosters, de steunpilaren van het religieuse leven. Zestien groote kloosters staan in een kring om de stad. Over deze kloosters en den godsdienst spreken wij later. Thans zullen wij eerst een algemeene beschrijving der Tibetaners geven.

* * *

De Tibetaners hebben wij in de rij der Mongoolsche volken geplaatst (zie pag. 274). Hoewel de noordelijke Tibetaners zeker tot de echte Mongolen kunnen gerekend worden, is dit met de zuidelijke bewoners van Tibet niet het geval en ongetwijfeld hebben vermengingen en invloeden uit Indië hier wijzigingen aangebracht in volksaard en physionomie. Aldus hebben wij ook hier geen zuiver volk voor ons.

Tot de Tibetaners moet men in de eerste plaats de bewoners van de centrale en noordelijke deelen der eigenlijke hoogvlakte Tibet rekenen en verder ook de bewoners van het Brahmaputra- en Indus-dal en van de Himálaja-dalen. Nepal en Bhutan, Ladak en Balti, Gilgit, Spiti en Sikkim worden door volksstammen bewoond, die wel meer dan de bewoners van Centraal-Tibet moreele beschouwingen en physieke elementen uit Indië in zich hebben opgenomen, maar toch in lichamelijk type en taal met de Tibetaners overeenkomen, zoodat wij hen hierbij voegen. De *Tsampa's*, *Ladakhi's* en *Balti's* in den westelijken, de *Serpa's* en *Metscha's* in den middelsten en de *Leptsa's* en *Dapla's* in den oostelijken Himálaja vertoonen sporen van verwantschap met de Tibetaners en ook in Kaschmir vindt men talrijke Tibetaners en vermengingen van dezen. Eveneens vindt men aan de oostgrens van Tibet onderscheidene stammen, die ondanks den sterken Chineeschen invloed hun verwantschap met de Tibetaners meer of minder duidelijk doen uitkomen.

De plaatsruimte staat ons niet toe, in het bijzonder die verschillende stammen te beschrijven; wij moeten ons derhalve tot een algemeen overzicht bepalen. De natuurlijke gesteldheid van Tibet beschreven wij reeds op pag. 277, met een overzicht der bevolking.

Naar het uiterlijk zijn de Tibetaners sterk gebouwd, robust, een weinig zwaar en van iets beneden gemiddelde grootte, welke ongeveer 1,60 M. bedraagt. De huidkleur wisselt af van bruinachtig geel tot geelachtig blank. Het haar is zwart van kleur en hard en stijf. Het geheele voorkomen der Tibetaners verraadt hun Mongoolsche afkomst.

TIBETAANSCHE VROUWEN.

Wat het karakter betreft, zijn de Tibetaners zacht van aard, oprecht en van goede trouw, eenvoudig en goed, liefhebbers van muziek, zang en dans, maar uiterst bijgeloovig en echte bedelaars.

De Tibetaners kunnen niet geheel tot de cultuurvolken gerekend worden; een half-cultuur is den Tibetaners in meerdere of mindere mate eigen. Ook deze is geen product van een zelfstandige ontwikkeling, doch hoofdzakelijk van Chineezen of Indiërs afkomstig. De Chineezen brachten de resultaten hunner beschaving over naar dit hoogland, voor zoover dit met het oog op de klimaatstoestanden mogelijk was, en drukten daardoor den stempel hunner Mongoolsche beschaving op dit volk; de Indiërs brachten er den godsdienst van het Buddhisme, welke zich hier zelfstandig ontwikkelde tot het Lamaïsme. Met deze invloeden moet men rekening houden, om de maatschappelijke toestanden bij de Tibetaners te verklaren.

De kleeding der Tibetaners bestaat voor beide geslachten uit een ruimen kaftan van wol of pelswerk, door een gordel vastgebonden, stoffen, welke voor dit vastelands-klimaat noodzakelijk zijn. Daarbij komen nog wollen laarzen met lederen zolen, mutsen van verschillenden vorm, uit schapenvel of vossenvel gemaakt, terwijl ook hoofddoeken van roode wol worden gebruikt. De pelzen verdwijnen al meer en meer en de wol wordt algemeener gebruikt. De hoogere ambtenaren in Tibet dragen pelzen van sabelbont en verder de kleeding der Chineesche mandarijnen.

De kapsels der vrouwen zijn zeer afwisselend; zij dragen twee groote of talrijke kleine staarten, doch ook zwaarder vlechten van yak-haren, terwijl zilveren plaatjes van zilver-ropijen in de haren bevestigd worden. De zin voor opschik is zeer groot; amuletten van allerlei vorm dragen zij op de borst; verder dragen zij armbanden van goud en zilver, koralen, enz. Bij de mannen komt de Chineesche staart heerschend voor tot nabij Indië; de noord-Tibetaansche stammen dragen het haar in meer staarten op het achterhoofd samengebonden. Daar de Mohammedanen het haar kort houden en het hoofd met een tulband bedekken, wordt de staart hier een kenteeken voor de belijders van het Buddhisme. Natuurlijk komen er nog vele afwisselingen in kleederdracht en haartooi bij de onderscheidene stammen voor.

Vroeger schijnen de Tibetaners een krijgszuchtig volk geweest te zijn, doch het Buddhisme heeft hen eenigszins tot zachtheid gestemd. De nomadische Tibetaners zijn nog altijd gewapend. Ieder draagt op zijn minst een zwaard aan zijn gordel en een speer, zoo mogelijk een geweer. De Chineesche lontgeweren zijn hier algemeen verbreid. De zwaarden zijn meestal van Chineesch fabrikaat, fraai bewerkt, het handvat in een roode koraal uitloopend.

De yak is in Tibet een algemeen verbreid dier, dat in kudden gehouden wordt en als lastdier dient. In de dunne, ijle lucht der hoogdalen gevoelt de yak zich tehuis; zijn voedsel groeit op de alpen van den Himálaja en andere gebergten, en met den yak zijn de Tibetaansche volken naar de hoogdalen getrokken. Waar de yak gevonden wordt, vindt men ook het Tibetaansche bedrijf bij de bevolking.

Het Tibetaansche huis, dat aan alle zijden door mesthoopen is omringd, gelijkt, zegt Gustav Breitner, meer op een hoogen verdedigingstoren dan op een woning. De muren van het geheele gebouw bestaan uit steenen, los op elkander gelegd, en de vensteropeningen, die alleen door planken vensters gesloten worden, zijn onregelmatig geplaatst. Wil men een dergelijk groot huis bezoeken, dan komt men eerst door een gewelfde muuropening in een vierkante ruimte. In het onderste gedeelte van het huis, een soort souterrain, vindt men de stallen voor rundvee en paarden. Als het gebouw uit slechts één verdieping bestaat, liggen de woningen der menschen tusschen die van het vee, alleen door houten beschotten daarvan gescheiden; bestaat het uit meer verdiepingen, dan zijn de kamers der bewoners boven. Trappen worden er niet gevonden: men moet langs een gekloofden boomstam met inkervingen naar boven klimmen.

De woonvertrekken zijn donkere ruimten; de scheuren en openingen in de slecht gebouwde muren zonder cement verleenen aan de lucht vrijen toegang. Doch het vuil, dat in den loop der tijden de muren bedekt, vervult bijna de rol van kalk en mortel. De vuurhaard vindt men in het midden van het vertrek; in een holte in den grond, die den vloer vormt, ligt het vuur. Schoorsteenen vindt men er niet; een vierkant gat in den zolder dient, om den rook gedeeltelijk door te laten.

De rijkeren hebben nog een houten verhooging in de kamer, om op te slapen; armeren rusten op den grond. Eveneens bezitten de rijkeren alleen lage tafels en nabij den haard twee tot drie kleine lederen matrassen, de lievelingszitplaatsen voor de vrouwen, als zij zich des avonds gezellig om het vuur neerzetten. Stoelen en banken kennen de Tibetaners alleen van hooren zeggen. Daken vindt men niet op de Tibetaansche huizen; een met steenen geplaveid platform sluit het gebouw van boven af. Op het dak laten zij den oogst drogen en smeeken zij bij een Buddhabeeld zegen af voor het gezin.

Het gedeelte der Tibetaners, dat zich hoofdzakelijk met de veeteelt bezighoudt en geen vaste woonplaatsen heeft, woont in groote, zwarte tenten, bedekt met een zwart vilt, dat men uit de haren der huisdieren weeft. Ook de kleedingstukken vervaardigt men op dezelfde wijze.

Het hoofdvoedsel der Tibetaners heet in het geheele land „dsamba". Een groote hoeveelheid stofthee wordt daarvoor gedurende eenige uren uitgekookt, daarna in een botervat gegoten, met zout en boter vermengd tot een brij, waarvan de vrouw des huizes ronddeelt en waarin nog zemelen gemengd worden. Ieder draagt steeds een houten eet- en drinknap bij zich, dat hij aan niemand leent. Deze napjes worden na het gebruik niet gewasschen, doch alleen met de tong gereinigd en dan zorgvuldig als iets heiligs op de naakte borst gedragen. Verder houden de Tibetaners veel van het gerookte vleesch hunner huisdieren, als yak, schaap, varken, hoenders enz. Wat het eten van vleesch betreft, verschillen zij dus van de overige Buddhisten. Het valt te betreuren, dat het rooken van opium hier ingang gevonden heeft.

Het begraven der dooden geschiedt op drieërlei wijze. De armen werpen het lijk, nadat het met een steen is bezwaard, in een bergstroom. Lieden uit den aanzienlijken stand, zegt Kreitner, worden met een strik om den hals over een boom gehangen en den raven ten prooi gegeven, de overblijvende beenderen worden in de rivier geworpen. Zeer rijke dooden worden in kleine stukken gesneden, waarna de beenderen gestampt en met dsamba vermengd worden. Deze overblijfselen worden aldus op de hooge bergen als voedsel voor de roofvogels rondgestrooid. Dit moet een oude gewoonte zijn, die niet met de religie in verband staat.

De Tibetaners hebben een eigen schrift en ook een eigen tijdrekening, hoewel zij hun astronomische kennis deels van de Indiërs, deels van de Chineezen hebben overgenomen.

Eigenaardig is het, dat in Tibet polyandrie of veelmannerij bestaat, terwijl polygamie bij de Mongoolsche Buddhisten zelden voorkomt. De polyandrie komt in Tibet op uitgebreide schaal voor in dezen vorm, dat de vrouw van den oudsten broer ook de echtgenoote van de jongere broeders is. Ook twee, drie en soms vier bloedverwanten bezitten gemeenschappelijk één vrouw. Hierbij komt zelden twist voor, dan alleen over de vraag, aan welken vader een kind toebehoort. In zulke gevallen besluit meestal de overeenkomst in gelaatstrekken of het machtwoord der grootmoeder. Genoemde zede vindt men in het noorden tot de Tanguten; ook in Klein-Tibet komt het niet zelden voor, dat vier broeders met één vrouw leven, waarbij de jongeren een ondergeschikte plaats innemen. Aan den oudsten broeder komt daarbij de zorg voor de kinderen, en dezen spreken van de „oudere" en de „jongere" vaders.

De oorzaak van deze toestanden wordt gezocht in de geringe opbrengst des lands, waardoor de bodem geen talrijke bevolking kan voeden. Hiermede in verband staat het veelvuldig voorkomend celibaat. Het kan ook zijn, dat deze gewoonte door den staat bevorderd wordt, omdat in het naburig China de nadeelige gevolgen van overbevolking duidelijk aan het licht komen. Ook wordt er van een belasting melding gemaakt, die voor elke vrouw betaald moet worden. Tevens wordt de gewoonte der polyandrie bevorderd, doordien in onderscheidene streken het aantal meisjes kleiner is dan dat der jongens, mede een gevolg hiervan, dat pasgeboren meisjes niet zelden ter dood gebracht worden, een gewoonte, die wij ook in China leerden kennen. Het groot aantal in celibaat levende Lama's draagt er veel bij tot het zedenbederf.

* * *

De godsdienst in Tibet bestaat hoofdzakelijk in het Lamaïsme. Doch daarnaast bestaat nog een andere religie, die zelfs in enkele streken overheerschend is en aangeduid wordt als *Bon-pa*, *Boa-ha* of *Bont-chos*, doch waarvan in Europa weinig bekend is. Deze religie schijnt uit het oorspronkelijk Sjamanisme te zijn voortgekomen, dat nog bij enkele Mongoolsche stammen bestaat en in vroeger tijden hier verder verbreid was. Dit Sjamanisme is door het Buddhisme wel gedeeltelijk verdrongen, maar het laatste heeft ook in Tibet, evenals elders, nog veel van den ouden godsdienst overgenomen. Op dit oogenblik vindt men beide godsdiensten vreedzaam naast elkander; het oude geloof heeft een groot aantal aanhangers in de rijke kloosters van de centrale provinciën, terwijl het Lamaïsme, de vorm, dien het Buddhisme hier heeft aangenomen, meer aanhangers heeft in de oostelijke en westelijke deelen van Tibet, in Mongolië en China.

Over het Lamaïsme zullen wij nader in bijzonderheden treden.

Lamaïsmus (van het Tibetaansch Lama, d. i. leeraar) is de vorm, welken het Buddhismus bij Tibetaners, Mongolen en Kalmukken heeft aangenomen. Wij wezen er reeds vroeger op, dat het Buddhismus met zijn plooibaarheid onder verschillende volken een andere ontwikkeling had. Wij zagen dit nader in China, bij de Chineezen, in Japan, Korea, enz.

Het Lamaïsme ontstond uit de versmelting van enkele in Noord-Indië (Nepal) ontwikkelde latere Buddhistische geloofs- en cultus-vormen met de in Tibet bestaande oudere godsdienstige meeningen en vereeringen.

In Tibet werd het Buddhisme onder koning Srong-Tsan-Gampo in 632 ingevoerd. Het behield aldaar zijn ouden vorm tot de heerschappij der Mongolen. Gedurende deze werd de abt van een Buddhistisch klooster in Tibet, sedert onder den naam Phaspa bekend, schatplichtig heerscher over Tibet en daarmede tegelijkertijd hoofd van de Tibetaansche hierarchie. Hierdoor ontstond een verbinding van de hoogste geestelijke met de hoogste wereldlijke macht, welke sedert in Tibet geheel eigenaardig gebleven is.

Om Phaspa's groote macht en invloed te breken, schonken de Mongoolsche heerschers van China de koninklijke waardigheid nog aan andere klooster-abten, welke daardoor als „patriarchen" in Tibet optraden. Hun hoofdaanhangers waren de Shamār's, een aanzienlijke verbroedering van monniken.

Tegenover deze erfelijke hierarchie grondvestten de leerlingen van een zekeren *Tsong-Khapa* (1357—1417) een nieuw stelsel, dat aan het oorspronkelijke Buddhismus vreemd was. Zij voerden als kenteeken hunner aanhangers een *gele muts* in, waardoor zij zich uiterlijk onderscheidden van de Schamar's, die een roode muts droegen. De „Geelmutsen" noemden zich „Gelup pa" d. i. „vrienden der deugd" of ook wel naar hun eerste middelpunt „Galdan pa" d. i. „tot Galdan behoorende". Onder Galdan verstaat men een door Tsong-Khapa, niet ver van Lhassa in 1409 gesticht klooster. In de nabijheid van Lhassa werden spoedig nog twee nieuwe kloosters gesticht, die dezelfde richting toegedaan waren, „Brepung" en „Sera". In deze drie kloosters moeten tot 30,000 monniken geleefd hebben; tegenwoordig bedraagt het aantal nog ± 16,500.

Tsong-Khapa was een aanhanger der leer van den „avataras" d. i. de nederdaling of vleeschwording van bovenaardsche wezens op aarde, en hierdoor heeft het Tibetaansche Buddhismus het eigenaardig karakter ontvangen, hetwelk het tot Lamaïsmus stempelt. De hoofdbeteekenis verkreeg in deze leer den *Dalai-Lama*, de opperste priester of bisschop van alle Buddhisten in Tibet, Mongolië en de aangrenzende Russische gewesten, en in naam ook de wereldlijke heerscher van Tibet.

Het woord *Dalai-Lama* komt van het Mongoolsch *Dalai*, d. i. zee, oceaan, en *Dalai-Lama* kan men gevoegelijk vertalen door „oceaan van wijsheid". Volgens de leer van Tsong Khapa zet Buddha zijn verlossingswerk in hen voort en wordt hij in den Dalai-Lama steeds nieuw geboren.

„Gedun grub pa" stichtte in 1445 ten zuidwesten van Lhassa, niet ver van de Indische grens, het klooster „Tashi Lunpo", dat spoedig de tweede metropole van het Lamaïsme werd en welks abt eveneens als de incarnatie van Buddha werd aangezien, *Panchen-Lama* geheeten. De tweede opvolger van „Gedun grub pa" moet het eerst den half-Mongoolschen titel Dalai-Lama hebben aangenomen en bracht het Lamaïsme over in Mongolië.

Den hoogsten bloei bereikte het Lamaïsme onder Nawang Lobsang, overleden omstreeks 1682. Deze bouwde een residentie voor zich en zijn opvolgers op denzelfden heuvel Potala bij Lhassa, waar eens de koningsburg gestaan had.

De heilige stad Lhassa werd van nu af het doel van talrijke Mongoolsche pelgrims. Jonge Mongolen kwamen naar hier, om er wijsheid te leeren, in de Buddhistische litteratuur ingewijd te worden, en later weder in verschillende landen hun kennis te verbreiden.

Doch op die aanzienlijke hoogte bleef het Lamaïsme niet lang. Misbruiken slopen in, en het gebruik kwam meer en meer in zwang, om tot den hoogsten Lama zelfs kinderen te verheffen, naast wien dan een andere Lama als feitelijk hoofd werd aangewezen. Deze regeerde in zoover, als zijn medebroeders, die hem gekozen hadden, dit toelieten. Onder deze omstandigheden is het duidelijk, dat de Chineesche regeering meer en meer invloed op de keuze van den Dalai-Lama en van den Panchen-Lama uitoefende. Ook het vroeger bestaande gebruik, dat de Dalai-Lama den Panchen-Lama en deze omgekeerd den Dalai-Lama in zijn ambt huldigde, bestaat niet meer.

Buiten Tibet genieten de hoogste Lama's van het klooster Kurun of Urga in het land der Khalkha's en die te Peking groot aanzien. Zelfs heeft in Mongolië het Lamaïsmus nog vaster wortels geschoten dan in Tibet. Ook in Kuku Khotun in Tatarije resideert een „Avatara-Lama", die als de incarnatie van een der grootste wezens, welke het jongere Buddhismus kent, wordt beschouwd. Eveneens resideert er een in Bhutan, waar hij „Lama Rinpoche" heet. In Sikhim tusschen Bhutan en Nepal vindt men Lama's genoeg, die zich bezighouden met geestenbezwering; de incarnatie-leer heeft hier echter geen wortel gevat.

Het leerstelsel van het Lamaïsmus moet hoofdzakelijk geput worden uit den „Kandschur" (Tandschur), de Tibetaansche canon in 108 foliobanden en de commentaren, 225 foliobanden omvattend. Eigenaardig is in deze leer, naast het geloof aan de zielsverhuizing, de aanneming van een trias van machten, die de wereld behouden; zij zijn: *Manjusri* de verpersoonlijkte wijsheid, *Avalokitesvara*, de verpersoonlijkte liefde, en *Vajrapani*, de verpersoonlijkte kracht, die den donderknods draagt. Deze wezens genieten goddelijke vereering naast andere, minder voorkomende goden. Vooral de tweede genoemde wordt in Tibet als de schutsgodin des lands beschouwd en veel vereerd; de meeste gebeden worden tot haar gericht. Overal, vooral op de bergen, ziet men haar beeld voorgesteld met meer gezichten en handen, en vindt men tempels aan die godin gewijd.

Een ontaarding van het Lamaïsme is het tantra of tooverwezen met zijn Siddhis, d. i. tooverkrachten, Dharamis, d. i. tooverformulieren, en zijn Mandala's, d. i. tooverkringen, een leer, waarin veel zinnelijks en laags is opgenomen. Zelfs wordt tegenwoordig de vrees voor booze geesten overheerschend over bijna alle religieuse gevoelens, en de Lama's moeten hen door toovermiddelen in bedwang houden. Het occultismus, dat in enkele kloosters beoefend wordt, is een der treurigste vormen van religieusen waanzin en bijgeloof. De zedelijke idealen, welke het oorspronkelijke Buddhismus kende, rusten vergeten onder een menigte zinledige gebruiken en vormen.

De Lamaïstische hierarchie kent drie graden van kloosterhoofden, die, hoewel in macht en aanzien verschillend, toch alle als „avatara" d. i. als de belichaming (incarnatie) van een Buddhistischen heilige, een Buddha of een dergelijk wezen gelden: den *Khubilghan Khutuku*, den *Dalai-* en den *Panchen-Lama*. Er bestaan zelfs ook vrouwelijke Khutuku's. Bij de vele kloosters met hun duizenden van monniken in deze streken is de avatara-leer een goed middel tot handhaving van de tucht en orde. Alleen de hoofden of abten van aanzienlijke kloosters ziet men als incarnaties van hoogere wezens aan. De meeste kloosters hadden enkel een hoofd „Khampo" geheeten, die wel een Lama, maar geen avatara-Lama was. Met de toekenning van den naam Lama ging men echter tamelijk vrijgevig te werk, zoodat ieder, die volledig monnik was, dien kon voeren. Ook onder de Lama's heeft men vele rangen: de hoogere overeenkomende met ons doctor, de lagere tot toovenaar afdalend. Een Lama, die eenigszins onderwezen is, geldt voor opvoeder, leeraar, arts, schilder, astroloog enz. Ook vagabondeerende Lama's, die zin hebben in een zwervend leven, vindt men veel in Oost-Azië. De Lama's zijn nominaal ongehuwd, doch enkelen, bovenal de Shamars, nemen het hiermee niet zoo nauw.

Het best bekend van al de Lama's is de *Dalai-Lama*, de incarnatie van „Avalokitesvara". De vereering, die hem ten deel valt, gaat tot het bovenmenschelijke. De eenige Europeaan, die dezen zag, was de Engelschman Thomas Manning (17 Dec. 1811) en sedert viel dit voorrecht slechts aan een paar Indiërs ten deel, in 1866 en 1882. Het bezoek bij den Dalai-Lama gaat met veel ceremoniën gepaard. De ter audientie toegelatenen brengen sjerpen mede, zooals de Tibetaansche monniken dragen, en driemaal wordt thee gepresenteerd. Ten slotte worden rijstkorrels, welke de Dalai-Lama geheiligd heeft, onder de toegelatenen verdeeld.

De keuze van een nieuwen Dalai-Lama heeft niet altijd op dezelfde wijze plaats. Het komt voor, dat de Dalai-Lama vóór zijn dood mededeelt, waar en in welke familie hij zich weder zal belichamen. Als dat niet geschied is, raadpleegt men ook wel waarzeggers. Doch in den regel laat men het aan den Panchen-Lama over, om aan te wijzen, bij wien de incarnatie van den Dalai-Lama plaats heeft, en omgekeerd wijst deze het aan voor den Panchen-Lama.

Gewoonlijk wordt een jongeling aangewezen als Dalai-Lama. Doch gedurende de laatste zeventig jaren schijnt geen dezer jongelingen het 18e jaar bereikt te hebben. Reeds vóór dien leeftijd waren de Dalai-Lama's *verdwenen*. „Verdwenen" zeggen wij, want aan een eigenlijk sterven van den Dalai-Lama gelooft men niet. Welke politiek bij dit verdwijnen der Dalai-Lama's een hoofdrol speelt, valt moeielijk te zeggen. Doch dit is een feit, dat de voogd gedurende de minderjarigheid van den Dalai-Lama regeert, en zijn gezag aldus behield, daar steeds weer een minderjarige als Dalai-Lama werd aangewezen. In 1889 heette de Dalai-Lama „Ngag Dbang Beo Bzang Thubldan Rgyamtscho"; hij was in 1875 op éénjarigen leeftijd aldus ontdekt. Of deze nog leeft, durven wij niet zeggen; in de „Almanach de Gotha" is zijn naam niet vermeld.

De Raad van den Grooten Lama en de opperste regeering bestaan uit den regent en vijf medeleden, van welke vier leeken moeten zijn. Deze leeken worden gewoonlijk uit de hooge officieren van Tibet gekozen. Zij bezitten rechterlijke en uitvoerende macht. De vertegenwoordigers van den keizer van China, de beide „Ampanc", hebben nominaal geen stem in den Raad, maar weten door druk op den regent invloed daarop uit te oefenen.

* * *

De Buddhistische tempels in Tibet zijn dikwijls ware monumenten en enkele kloosters zijn veeleer kleine steden, waar de monniken zich niet ontzien, een winstgevenden handel in levensmiddelen te drijven. Behalve de tempels vindt men er een groot aantal kapellen en „tchorten" of graftomben, de overblijfselen van den een of anderen heilige bevattend; ook eenvoudige altaren, met een nis overdekt, welke een beeld van Buddha bezitten. Deze monumenten komen overeen met de „stoepa's" in Indië en de „soubourgan" van Mongolië.

Nog iets over de godsdienstplechtigheden der Lamaïsten. Driemaal per dag: bij zonsopgang, op den middag en bij zonsondergang, komen de monniken bijeen; zij treden in lange rijen in den tempel en nemen op lage zetels rechts en links van het portaal tot het altaar plaats. In de nabijheid van het altaar, dat met een Buddha-beeld versierd is, komt de opperste Lama. De voorzanger geeft een teeken en daarna begint het gezang, welks tekst bestaat uit een gebedsformulier of een gedeelte der heilige boeken. Dit zoogenaamde gezang wordt begeleid door geraasmakende muziek, het klappen in de handen enz., zoodat het een verward geraas van stemmen, schreeuwende instrumenten enz. is. Soms worden heilig water en gewijde rijst door den oppersten Lama verdeeld, wierook gebrand of ook wel thee gebruikt uit kleine kopjes, die de monniken bij zich dragen in den borstzak. Bijzondere cultusbedrijven hebben plaats bij het sterven van den hoofd-Lama, bij biecht en vastenfeesten. Het vasten geschiedt mede door vrome leeken, die ook aan al deze feesten mogen deelnemen als toeschouwers. De meesten dezer geven er echter de voorkeur aan, om de tempels en kloosters of de met gebedsformulieren beschreven muren rond te loopen, en onderwijl den uit 108 kralen bestaanden rozenkrans door de vingers te doen glijden, bij elke vier een formulier opzeggend. Zij meenen, dat in die formules een zekere kracht zit. Niemand begrijpt echter iets van deze formules, die in het Sanskriet gesproken

worden, en welke men overal hooren kan, die zelfs, op de vlaggen geschreven, in den wind wapperen, en op papierstrooken door windmolens in beweging gebracht worden, als werden deze gebeden afgemalen. Bidmolens van dezen aard mogen ons iets bespottelijks toeschijnen, maar toch is er in den aard der zaak niet veel verschil tusschen, of men met den molen of met de tong klapt — en, helaas! het bidden is dikwijls niet meer — dan dat men dit door een molentje laat verrichten.

Openbare religieuse feesten viert men in Tibet een viertal per jaar: het Nieuwjaarsfeest, dat 14 dagen duurt (in Januari en Februari) waarbij het dikwijls druk toegaat; het feest ter herinnering aan Buddha's nirwâna, op 1 Juni; het feest der waterwijding in Augustus en September en het lichtfeest in November en December, ter herinnering aan den hemelvaart van Tsong Khapa. Verder moeten wij nog vermelden, dat in Tibet een soort van doop bestaat, met de naamgeving aan een kind, „Khrussol" geheeten.

Huiselijke gebruiken, welke een religieus karakter dragen, zijn talrijk. Bijna in ieder huis vindt men een altaar. Overal wordt gebeden en schijnbaar zonder vrees. Allen dragen amuletten, om de booze geesten onschadelijk te maken, want ongeluk en ziekte worden steeds aan hun werking toegeschreven.

In het uiterlijk vertoont het Lamaïsme veel overeenkomst met de Katholieke kerk, zooals Hardy terecht zegt in de „Encyclopaedie der Katholischen Theologie", waaraan wij ook in het bovenstaande een en ander ontleenden. De kleeding der hoogere Lama's, het antiphoneerende gebed, het kloosterleven, de wierook, de biecht, het celibaat, zij komen veel met de vormen van den Katholieken eeredienst overeen. Of die overeenkomstige vormen grootendeels van de Nestoriaansche Christenen afkomstig zijn, zooals men aanneemt, schijnt ons twijfelachtig toe.

* * *

Tot de *Chineesche bergstammen* rekent men de onafhankelijke stammen met weinig beschaving, die nog in de berglanden van zuidwestelijk China voorkomen en hier door de Chineezen zijn teruggedrongen, welke zelf de vruchtbare dalen in bezit genomen hebben. De meesten van dezen schijnen aan de Schanvolken van Achter-Indië verwant te zijn. Vele dier bergvolken zijn geheel in de Chineezen opgegaan, andere hebben zich met Chineesche vluchtelingen vermengd.

Deze bergvolken komen in het algemeen met de Mongolen overeen. In eerlijkheid en openhartigheid onderscheiden zij zich gunstig van de Chineezen. Het zijn veelal landbouwers.

Van deze stammen is niet veel bekend. Wij zullen hier enkel eenige hunner namen noemen. In Kneitschou en Setschuan wonen de *Miaotse's*, in Jünnan de *Lolo's*, *Miao's* en *Salung's*. Verder zijn hiertoe te rekenen eenige stammen in noordoostelijk Assam, verder de *Naga's*, *Garo's* en *Khassia's* aan de Indisch-Birmaansche grens, de *Schan's* in Birma en misschien ook de *Li* op Hainan.

LITTERATUUR OVET TIBET.

KÖPPEN. Die Lamische Hierarchie und Kirche. Berlin, 1859.
E. SCHLAGINTWEIT. Buddhism in Tibet. Leipzig, 1863.
C. PANDER. Das Pantheon des Tschangtscha Hukutu, ein Beitrag zur Ikonographie des Lamaïsmus. Berlin, 1890.
HUC ET GARET. Voyages en Tibet. Paris, 1846.
J. L. DUTREUIL DE RHINS. l'Asie Centrale. Paris, 1889.
P. SARAT-TSCHANDRA-DÂS. Contributions on the Religion, History etc. of Tibet (Journal of Asiat. Soc. of Bengal). 1881.
" Narrative of a journey to Lhassa 1881—82. Calcutta, 1885.
G. KREITNER. Im fernen Osten. Reisen des Grafen B. Szechengi in Indien, Tibet und Birma. Vienne, 1881.
W. ROCKHILL. The life of the Buddha, from Tibetan sources. London, 1884.
" Journey through China and Tibet. London 1891.
F. MAYERS. Illustrations of the Lamaist system in Tibet, drawn from Chinese sources (Journal of the Royal Asiatic Society. Nieuwe serie IV).

MANNEN EN VROUWEN UIT BHUTAN.

De staten Nepal en Bhutan.

In de berggewesten van den Himálaja hebben een tweetal staten hun onafhankelijkheid nog tot op dezen tijd bewaard, nl. Nepal en Bhutan, tegenhangers van Buchara en Chiwa, de laatste overblijfselen van de inboorlingen-staten in het westen. En evenals Rusland in deze staten reeds den hoofdinvloed bezit, is ook Engeland van Britsch-Indië uit dieper in den Himálaja doorgedrongen en de grenzen van Nepal en Bhutan genaderd, zelfs tusschen beide in geschoven.

Nepal, dat zich aan beide zijden van den Himálaja uitbreidt, omvat zoowel de Tibetaansche als de Indische helling van het gebergte. Het is een staat met een oppervlakte van 154,000 K.M^2., ongeveer de halve grootte van Italië, en telt 3 millioen inwoners.

Nepal vertoont een overgangskarakter, door de vermenging van Tibetaansche met Indische elementen. De bevolking bestaat hoofdzakelijk uit Tibetaners, doch met veel Indische eigenaardigheden. Als statenvormende stam staan hier de Ghorka's of Ghurka's (zie pag. 206) bovenaan. Een gesloten, vaste staatsorganisatie bezit Nepal evenwel niet, doch het clan-stelsel wordt hier nog gevonden, volgens hetwelk kleine staten onder erfelijke hoofden het gezamenlijke rijk vormen. In 1825 bestonden er 12 groote en 18 kleinere staten, in 1857 vond Schlagintweit in het westen des lands nog een andere indeeling in 46 kleine vorstendommen, welker aantal echter afwisselt. Sedert 1815 staat Nepal tot Engeland in een vriendschappelijke verhouding. Het gouvernement heeft den vorm van een militaire oligarchie. Een Britsch resident met een klein escorte van Indische Sepoys is in de hoofdstad gevestigd, doch hij komt niet tusschenbeide in het inwendige van den staat.

Bhutan is veel kleiner dan Nepal; het is ongeveer 34,000 K.M^2. groot en overtreft dus Nederland weinig, terwijl het aantal bewoners ongeveer 200,000 bedraagt, meest van den Tibetaanschen stam der Bhutia. Het ligt geheel op den zuidkant van den Himálaja. De bevolking is verdeeld in clans, die bijna onafhankelijk zijn, doch nominaal onder den *Dharma-Radscha*, een van den Dalai-Lama in Tibet afhankelijk priestervorst, staan. Doch de Dharma-Radscha is als wereldlijk heerscher geheel een instrument in handen van de machtige baronnen. De hoogste ambtenaar van den Dharma-Radscha is de bevelhebber der hoofdstad, de *Depa-Radscha*, die eigenlijk regent is van Bhutan, maar wiens waardigheid niet erfelijk is, zoodat hij niet zelden door de aanzienlijken verjaagd wordt, van welke zich een in zijn plaats stelt. De geestelijken daarentegen staan onder den Dharma-Radscha, zoodat men er een soort van dubbel-heerschappij vindt.

Sedert 1865 staat Bhutan onder toezicht van Britannië.

HOOFDSTUK XL.

RUSSISCH AZIË.

In staatkundig opzicht maakt noordelijk Azië deel uit van het groote Russische Rijk, hetwelk een oppervlakte van 16½ mill. vierk. kilometer van Azië beslaat, d. i. meer dan een derde gedeelte van het Aziatische continent. Aziatisch Rusland is het grootste staatkundig vereenigde gebied in Azië; het overtreft zelfs China (ruim 11 mill. $K.M^2$.) en is meer dan driemaal de oppervlakte van de Britsche bezittingen in Azië. Toch blijft Russisch Azië in zijn bevolking, welke ruim 17 mill. zal bedragen, bij Britsch Azië met 296 mill. bewoners en bij China met 500 mill. verre achter. De volksdichtheid in Russisch Azië bedraagt voor het geheele gebied niet meer dan 1 per $K.M^2$., en is in Siberië slechts 0,3 per $K.M^2$.

Het kaartje der volksdichtheid van Azië op pag. 8 van dit deel wijst Russisch Azië als het dunst bevolkte gebied van Azië aan en hierdoor heeft dit gebied voor onze beschrijving der volken niet de beteekenis van de reeds behandelde landen.

Russisch Azië kan in drie groote gedeelten gescheiden worden, nl. *Siberië*, *Russisch-Centraal-Azië* en *Transkaukasië*. De bevolking van het laatste gebied hebben wij reeds vroeger beschreven (Hoofdstuk XI, pag. 100), zoodat wij ons thans met beide eerstgenoemde gewesten zullen bezighouden.

I. Siberië

(12,518,487 $K.M^2$.; 4,313,500 bew.; 0,3 bew. per $K.M^2$.).

Siberië vormt voor het grootste gedeelte een uitgestrekte laagvlakte, welke in het zuiden langs de grenzen van China in bergketens overgaat, die zich ook in het oosten van Siberië in noordelijke richting voortzetten en een groot gedeelte van het schiereiland Kamschatka innemen. De Siberische laagvlakte is de grootste laagvlakte der aarde, en in verband met de noordelijke ligging en de bergketens in het zuiden ontwikkelen zich hier toestanden van een vastelandsklimaat met scherp uitkomende verschillen van zomer en winter, zooals nergens op aarde. Zoo vormt Siberië in klimaat, landschap en plantengroei een wereld op zichzelf.

Als men het land in het algemeen overziet en de plaatselijke verschillen niet in rekening brengt, kan Siberië, te beginnen bij de Noordelijke IJszee, in drie breede, van het oosten naar het westen loopende zonen of landstreken verdeeld worden. In het noorden, langs de zee, ligt de *zone der toendra's*, een boomlooze mossteppe, die zich langs de kust der geheele Noordelijke IJszee uitbreidt. Dit land vormt waarschijnlijk het dorste en onherbergzaamste gedeelte van het geheele Russische Rijk. Honderden mijlen landwaarts van de zee vangen die toendra's reeds aan, die in den zomer bijna ontoegankelijke wildernissen zijn van bruinachtig grijs korstmos, gedrenkt met water, en in den winter onbetreden sneeuwwoestijnen, waar de sneeuw door de winterstormen wordt opgehoopt tot groote hoogten. Deze Siberische steppe verschilt hierin van de overige steppen, dat de bodem er het geheele jaar door bevroren is, en dat op enkele plaatsen een laag van eeuwig ijs den grondslag voor het wintersneeuwdek vormt. Hierdoor zal alleen in den zomer een dun laagje van den aardbodem aan de oppervlakte ontdooien, en in dit vochtige laagje kan slechts het grijze, noordsche mos zich ontwikkelen; er groeien geen andere planten. Het

mos bedekt dan ook de geheele vlakte met een zacht, veerkrachtig kussen, waar de voetganger tot de knieën in wegzinkt, zonder op den vasten grond te stuiten. Uit het verrotte mos van een vorig jaar is weer nieuw mos voortgekomen, en zoo is de oppervlakte der toendra's een sponsachtig moeras geworden, waar over een groote uitgestrektheid weinig anders groeit dan mos. Alleen eenige lage struikjes met bessen, hier en daar eenig hard gras en enkele dwergdennetjes verheffen zich boven de toendra.

Ten zuiden van de zone der toendra's ligt de *gordel der wouden*. Met een langzamen overgang wordt, van het noorden naar het zuiden gaande, het klimaat zachter, de bodem droger, en verdwijnen de moerrassen en mossteppen. Daar verheffen zich de boomen, eerst enkele korte, ineengedrongen lorkeboomen, die op den rand der toendra een zwaren strijd om het bestaan voeren. Doch langzamer-

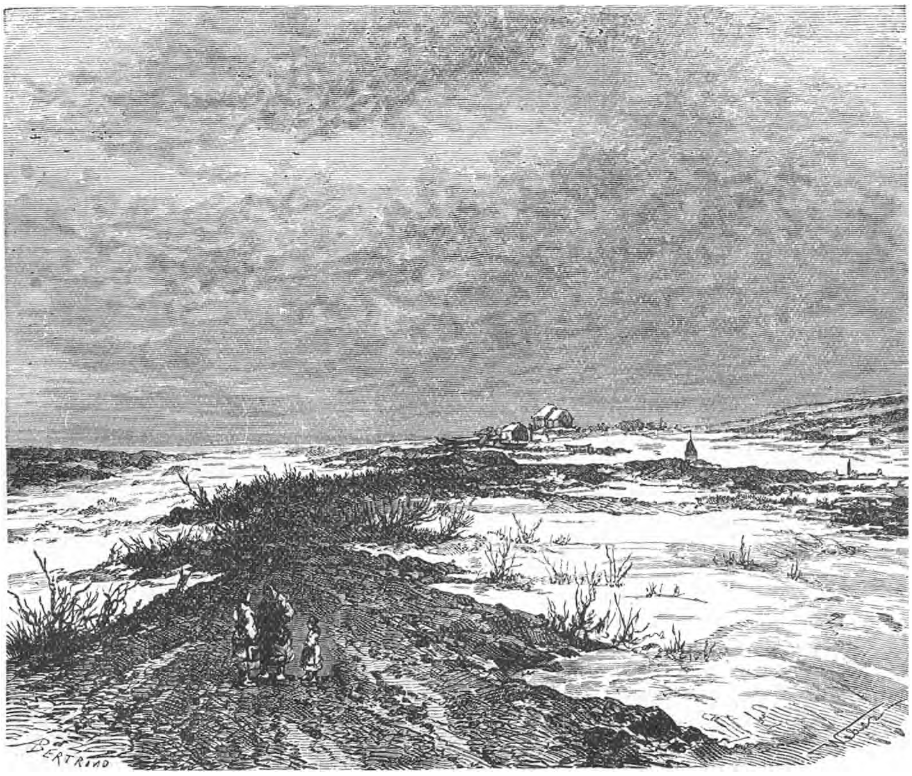

OEVERS DER JENISSEI.

hand worden de boomen grooter en overvloediger; dennen en pijnboomen verschijnen ten tooneele, vervolgens berken, wilgen en populieren, en eindelijk ziet men in dit dun bewoonde gebied de oerwouden verrijzen, die groote oppervlakten beslaan. Naar het zuiden in dien woudgordel wordt de temperatuur zachter, en worden de naaldboomen vervangen door andere boomsoorten, die in een zachter klimaat groeien, als populieren, espen, olmen en de Tataarsche ahornboom.

De zuidelijke woudgewesten worden reeds afgewisseld door landbouwstreken en verder naar het zuiden komt men in een *schoone landbouwstreek*, een heerlijk landschap met een zacht golvende oppervlakte, waar kleine boschrijke plekjes of groepen van berken en populieren afwisselen met uitgestrekte bouwlanden, waar tarwe en rogge groeien, of met een schoon prairieland.

Aldus is in het algemeen de natuurlijke gesteldheid van Siberië. Naar het zuiden

gaat het land over in de gebergten van den Altai, het Sajanisch bergland en andere ketens, die een grooten rijkdom aan nuttige delfstoffen bezitten. Op deze gebergten ontspringen de rivieren van Siberië, die alle naar het noorden stroomen en in de Noordelijke IJszee uitmonden en daardoor van de zee geen toegang tot het land openen. Hierdoor is Siberië lang een afgesloten land geweest, weinig van beteekenis voor het wereldverkeer, dun bevolkt en met een geringe productie, hoewel, gelijk wij reeds zeiden, het zuidelijk gedeelte des lands in gunstige voortbrengings-omstandigheden verkeert en groote natuurlijke rijkdommen bezit.

Men onderscheidt in Siberië voornamelijk *West-Siberië*, *Oost-Siberië* en het *Amurland*. Het laatste is een bergachtig gebied, rijk aan afwisseling, in het stroomgebied aan de Amur gelegen, dat in 1858 door China aan Rusland werd afgestaan. In ruimer zin wordt ook de *Kirgiezen-steppe* in het westen tot Siberië gerekend.

De Kirgiezen-steppe behoort tot een reeks van onvruchtbare, boomlooze landstreken, welke in Besarabië aanvangt, zich door Zuid-Rusland voortzet, en langs de Kirgiezen-steppe voortloopt tot Mandsjurije. De steppen kenmerken zich door het gemis van boomen en een schralen plantengroei; volgens het Russisch begrip van het woord kan een steppe zoowel laagland als hoogland zijn, zoowel oneffen als vlak, zoowel met harde grassen als met zoutplanten bedekt. Een droog, streng vastelandsklimaat, met groote verschillen tusschen zomer- en wintertemperatuur, is mede een oorzaak van het ontstaan der steppen. De Kirgiezen-steppe nu is geenszins overal vlak, maar vormt een ten deele effen, ten deele van hoogteruggen doorsneden steppengebied, hoofdzakelijk bewoond door de nomadische Kirgiezen.

Siberië is een dun bevolkt land, gelijk wij reeds zagen. In ouden tijd was Siberië de wijkplaats van onderscheidene der uit Centraal-Azië verdreven volken. Voor een drietal eeuwen werd dit uitgestrekte gebied nog enkel bewoond door onbeschaafde, zwervende herders-, jagers- en visschersvolken, alle tot het Mongoolsche ras behoorend. Doch de bevolking was onbeteekenend in vergelijking met de groote oppervlakte des lands.

De naam Siberië is afkomstig van de hoofdstad *Ssibir* van het in 1200 gestichte Turksch-Tataarsche Khanaat, hetwelk ongeveer het gebied van de Irtysch-rivier omvatte en in 1581 door den Kozakken-hoofdman Jermak veroverd werd. De naam dier stad was echter reeds veel vroeger bekend aan de Russen, die pelshandel op deze gewesten dreven. De naam dezer stad ging allengs over op het gebied en werd in den loop der tijden voor het geheele land gebruikt.

Nadat de pelsdieren van Siberië reeds lang de Russen over den Ural en dieper in het land hadden gelokt, wist de Russische familie Sroganow ten behoeve van den pelshandel een uitgebreid gebied aan beide zijden van den Ural in leen te verkrijgen, waar zij den Siberischen vorst Jediger onderwierpen aan den Czar, om aldus beveiligd te worden tegen de mishandelingen, waaraan zij blootgesteld waren. Jermak, de aanvoerder van een bende Kozakken, trok in 1579 over den Ural en veroverde in 1581 Ssibir. Na een aanvankelijk afwisselenden krijgskans werden sedert de Russische veroveringen in Siberië voortgezet. Door de dunne bevolking, die bovendien in beschaving niet tegen de Russische was opgewassen, was de inbezitneming van Noord-Azië geen moeielijke taak. In 1590 werd Tobolsk de hoofdstad der nieuwe provincie; in 1600 vielen de Russische Kozakken in Oost-Siberië en deden er de steden Turinsk, Tomsk, Kunetsk en Jenisseïsk verrijzen. In 1620 waren de Russen tot de Wilui genaderd en in 1626 werd Krasnojarsk gesticht; in 1627 vertoonden zij zich aan de Angara, in 1628 aan de Lena; in 1632 werd Jakutsk gebouwd en in 1633 werd Kamschatka bereikt.

Doch van het pelsrijke noorden drongen de Russen ook verder naar het dichter bevolkte, bergachtige zuiden. Zoo kwamen zij in 1646 aan de oevers van het Baikalmeer, waarna in 1652 Irkutsk en in 1656 Nertschiuk gesticht werden, terwijl in 1699 geheel Kamschatka veroverd werd. In 1708 kwam er een Siberisch gouvernement tot stand, met Tobolsk als hoofdstad; in 1816 werd er een gouverneur-generaal benoemd, en in 1822 werd het gebied in Oost- en West-Siberië ingedeeld, welk landgebied in 1858 vergroot werd door de landen in het gebied van de Amur.

Rusland trok partij van de Chineesche inwendige onrust gedurende den Taiping-opstand en kon aldus een landgebied van ± 500,000 K.M²., dat is ongeveer de grootte van Duitschland, bijna zonder strijd aan zijn Rijk in Azië toevoegen.

Hierdoor werd Rusland de nabuur van Korea. Noord-China werd voor den Czar geopend en de Amur een Russische rivier. In het jaar 1875 verkreeg Rusland het eiland Sachalin van Japan, waarbij het afstand deed van rechten op de Kurilen. Deze laatste geschiedkundige gebeurtenissen zijn de eerste feiten van het optreden der Russische politiek in het oosten van Azië, welke den grondslag legden voor Ruslands invloed op China en Korea, zooals zich die in de laatste jaren heeft geopenbaard. (Zie pag. 434).

De verhouding der bevolking en de volksdichtheid in Siberië staan in het nauwste verband met de natuurlijke gesteldheid des lands en met de geschiedenis der inbezitneming. Evenals de natuurlijke gesteldheid des lands naar het noorden toe de voorwaarden van het bestaan vermindert, neemt ook de volksdichtheid van de streek der bouwlanden naar het noorden af. Eveneens vermindert de volksdichtheid van het westen naar het oosten, wijl de Russen van het westen in het land doordrongen. In de gouvernementen Tobolsk en Tomsk woonden in 1885 meer dan de helft der

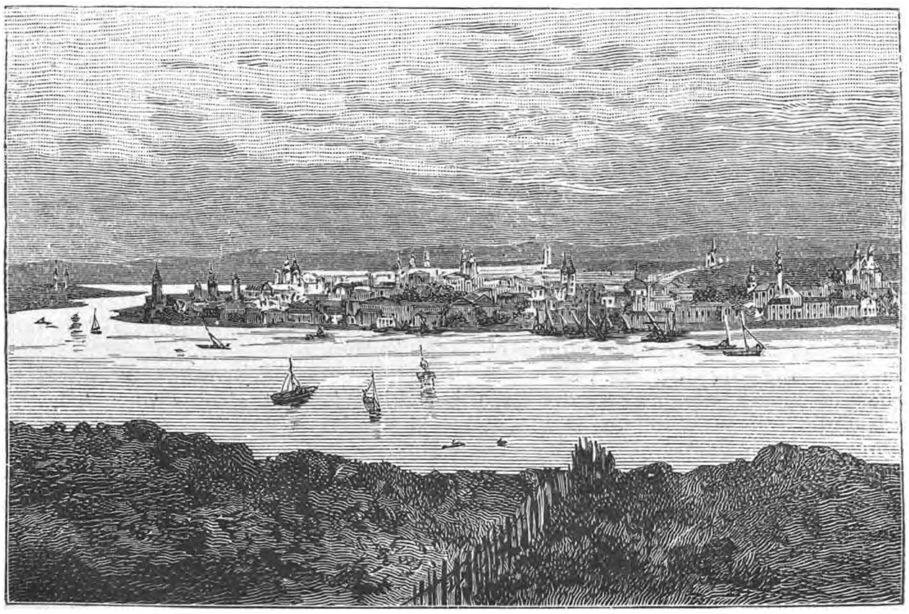

IRKUTSK.

bewoners van Siberië. Deze verhouding zal evenwel iets veranderen, daar de Russen meer en meer naar het oosten voortdringen, en velen zich in het Amurland vestigen, dat op dit oogenblik even dicht bewoond is als de dichtst bevolkte gedeelten van Siberië.

De verbreiding der bevolking in Siberië vertoont nog die eigenaardigheden, welke men veelal in jong bevolkte landen kan waarnemen, en die ook in Europa in de oudheid gevonden werden, nl. dat zij zich richt langs de lijnen der groote rivieren. In de jeugdige landen, waar de natuur alles en de kunst nog gering is, vormen de rivieren, zij het ook al dat zij slecht bevaarbaar zijn, toch de eerste en de beste verkeerswegen. In Siberië nu vormen de rivieren in den zomer, afgezien van de groote Siberische „trakt", schier de eenige verkeerswegen; langs de rivieren drongen de Russen in het land door; aan de rivieren vestigden zij hun eerste nederzettingen, die zich hier door natuurlijke oorzaken tot steden ontwikkelden. Dit heeft ten gevolge, dat in Siberië het dichtst bevolkt zijn de omstreken van de Irtysch, Ob en Jenissei, de streek van Tobolsk over Omsk naar Tomsk en verder naar Krasnojarsk, wat overeenkomt

met den grooten verkeersweg, en verder de streken langs de Angara beneden Irkutsk en de Selênga boven het Baikal-meer; verder de oevers der Amur, nl. in Nertschinsk, Blagowjestschensk en aan den benedenloop der rivier.

De streken van de dichtste bevolking in Siberië vallen in hoofdzaak samen met de gewesten, waar de Russen hun grootste verbreiding hebben. Als men een kaart met aanduiding der volkselementen nagaat, ziet men, dat een smalle streep dwars door het land van het westen naar het oosten de gewesten der Russische nederzettingen aanwijst, die het talrijkst zijn, afgezien van de oostelijke hellingen van den Ural, tusschen Jenisseisk en Irkutsk, verder in Tschita en Nertschinsk. Aan de oevers van de Ob en de Irtysch breidt zich eveneens een smalle strook van Russische bevolking uit, zooals die ook aan de Jenissei tot de kust en langs de Lena tot Jakutsk is te herkennen. Ook langs de Amur is hetzelfde waar te nemen, eveneens aan de Ussuri, en zelfs in Kamschatka, waar de Russische bevolking zich in het dal der Kamschatka-rivier en van de Tigel uitbreidt. Aan de Kolyma, Indigirka en Jana zijn eveneens om de daar aanwezige stadjes reeds zonen van Russische bewoners ontstaan. Ook in de dalen van Lena, Witim, Wiljui en Aldan is het aantal Russen reeds veel grooter dan dat der inboorlingen. In Siberië zien wij áldus het algemeen voorkomend verschijnsel, dat de minder beschaafde of onbeschaafde inboorlingen worden teruggedrongen of opgenomen door meer ontwikkelde volken.

De bevolking van Siberië werd in 1891 op 4,7 mill. berekend, in 1897 op 7,5 mill. In ethnographisch opzicht waren bij de bevolking van Siberië in 1891 te onderscheiden: *Russen en hun nakomelingen*, de *Siberiërs* 4,1 mill., eenige duizenden *Polen* en 5000 Duitschers, welke het Europeesche gedeelte der bevolking uitmaken. Verder vindt men er: 8000 *Semieten*, 50,000 *Finnen* (waarvan er 25,000 tot Ostjaken en Jenisseiers behooren), 17,000 *Samojeden*, 6000 *Wogulen* en 2000 *Sojoten*, 300,000 *Turko-Tataren*, (waarvan 200,000 tot de Jakuten en 100,000 tot Tataren en Altaische Kalmukken behooren), 315,000 *Mongolen* (waartoe hier gerekend zijn: 250,000 Buräten), 50,300 *Tunguzen*, 10,000 *Chineezen* en *Mandsju's*, 3000 *Koreaneezen* en 27,000 andere *Aziaten* (waarvan 8000 *Tschuktschen*, 5000 *Korjäken* en *Jukagieren*, 8000 *Giljaken*, 3000 *Kamtschadalen* en 5000 *Zigeuners*.

De bevolking der Kirgiezen-steppe bedraagt ongeveer 1,8 mill., waarvan 1 mill. op het eigenlijke steppengebied. Deze bevolking bestaat slechts voor 1/4 mill. uit *Russen*; de overige bevolking is samengesteld uit 1,4 mill. *Kirgiezen* en verder uit *Dunganen*, *Tarantschen* e. a. inboorlingen-stammen.

Alle trappen van beschaving vindt men in Siberië nog vertegenwoordigd: zoowel jagersvolken (de Tunguzen), als visschersvolken (Ostjaken), steppennomaden (Kirgiezen) en gezeten landbouwers.

Wij zullen ons thans in de eerste plaats hoofdzakelijk bezighouden met de beschrijving der toestanden, zooals zij uit het Russisch gouvernement zijn voortgekomen, en die bovenal bij de Russische kolonisten gevonden worden. De inboorlingen beschrijven wij elders (zie pag. 460 enz.).

* * *

Rusland heeft het hoofdcontingent geleverd voor de bewoners van Siberië, en tegenwoordig neemt die volksverhuizing nog toe.

Het is zeker een opmerkelijk verschijnsel, dat een land, zoo dun bevolkt als Rusland, nog zooveel levert voor de landverhuizing. Dit verschijnsel kan evenwel verklaard worden uit de ongunstige economische toestanden bij de boeren in Rusland, alsmede uit een zekeren lust tot trekken, een half nomadisch streven der Russische boeren. De Groot-Rus heeft een zucht naar verre streken, een onbestemde hoop, iets beters te zullen vinden, en geeft daaraan toe met een zorgeloosheid en onkunde, die niet zelden noodlottig zijn.

Uit die volksverhuizing zullen wij eenige statistische cijfers mededeelen. In geheel Siberië wonen 7½ millioen menschen, waarvan in West-Siberië (in slechts 2 provinciën) meer dan 4¼ millioen, en van dezen zijn 90 % Russen. In Oost-Siberië daarentegen is het aantal Russen geringer dan dat der verschillende inboorlingen en in de steppen-gouvernementen vindt men slechts ¼ millioen Russen onder 2 millioen inwoners. Het aantal steden is meestal zeer klein, de bewoners zijn er meest Russen.

De volksverhuizing uit Rusland wisselt zeer af door de omstandigheden en de politiek der regeering. In de jaren tusschen 1860 en 1870 was de verhuizing naar Siberië zeer onbeteekenend, maar vooral na 1880 begon die sterk toe te nemen; in 1881 bedroeg het aantal emigranten ongeveer 36 000, in 1882 38 000 personen. Na 1887 heeft men officieele statistieken der volksverhuizing en deze geven ons het verloop der emigratie aan.

1887	ongeveer	4 769	familiën.	25 137	personen.
1888	„	5 815	„	35 848	„
1889	„	6 456	„	40 195	„
1890	„	7 879	„	48 776	„
1891	„	14 566	„	87 432	„
1892	„	15 053	„	92 146	„
1893	„	10 614	„	64 321	„
1894	„	11 000	„	65 500	„
1895	„	18 000	„	107 877	„
1896	„	34 000	„	202 231	„
1897	„	12 000	„	70 000	„
1887—1897	ongeveer	140 000	familiën.	840 000	personen.

Als gemiddelde van de eerste vier jaren bedroeg de emigratie nauwelijks 37 000 per jaar, van de daarop volgende vier jaren 77 000 per jaar.

Van de 272 000 personen, welke van 1885—1896 uit Rusland naar Siberië verhuisden, vestigden er zich:

In het gouvernement Tomsk	201 000
„ „ „ Jenissei	23 000
„ „ „ Tobolsk	22 000
„ „ „ Amurgebied	13 000
„ „ „ Semipalatinsk	7 000
„ „ „ Akmolinsk	4 000
„ „ „ Semirjetschensk	200
„ „ „ Irkutsk, Turkestan en Jakutsk	555

De volksverhuizing heeft bovenal plaats uit de gouvernementen Kursk, uit Tambow en Pultawa.

Bovenstaande cijfers leeren ons, dat de meeste verhuizing plaats had naar het gouvernement Tomsk, en daarvan wel ± 90 pCt. naar de zuidelijke deelen, naar de Altai-gewesten, die het domein van den Czar zijn. In de laatste jaren echter schijnt het Altai-gebied iets van zijn aantrekkelijkheid voor landverhuizers verloren te hebben, en richten velen zich naar de oostelijke streken van Tobolsk en de Kirgiezen-steppe.

Die aanzienlijke stroom van landverhuizers was niet zelden te groot, om voldoende geschikt land en bestaansmiddelen binnen korten tijd te erlangen, en groote ellenden waren hiervan het gevolg. Daarom werd in 1892 een regeeringsverbod tegen verhuizing naar Siberië in Rusland uitgevaardigd, dat tot 1895 bleef bestaan, maar de emigratie niet tegenhield.

De aanleg van den grooten Trans-Siberischen spoorweg bracht de regeering in Rusland weder in een richting, die de emigratie naar Siberië bevorderde, teneinde de groote onbewoonde vlakten te bevolken. Met dat doel werden de emigranten financieel gesteund en hierdoor had er een zeer sterke toeneming der emigratie in 1895 en '96 plaats, waaraan evenwel in 1897 wegens overvoering van het land weer paal en perk werd gesteld. De cijfers voor 1897 wijzen dan ook onmiddellijk een groote vermindering der emigranten aan. De regeering erkende hiermede, dat een snelle, kunstmatige kolonisatie niet aan de verwachting beantwoordt, en kromp daarom de emigratie in.

Aldus is Siberië grootendeels bevolkt van uit Rusland.

De nakomelingen van deze vrije landverhuizers, die zich gedeeltelijk met de inboorlingen vermengden, vormen de *Siberiërs* of *Siberiaken*, de gezeten bevolking van Siberië.

* * *

Naast de vrije emigranten is er een vrij talrijke Europeesche bevolking in Siberië gevestigd, voortgekomen uit de ballingen, welke in Rusland tot verbanning naar Siberië veroordeeld werden.

De geschiedenis der deportatie naar Siberie gaat samen met die der verovering van het land. De eerste gedeporteerden kwamen hier aan spoedig na de vestiging van het Russisch gezag. Eerst sedert de 17e eeuw evenwel kreeg de deportatie meer omvang. De deportatie met veroordeeling tot dwangarbeid in de goudmijnen, salines, hoogovens, enz., ving eerst op aanzienlijke schaal aan na het eind der 18e eeuw. In het jaar 1807 bedroeg het cijfer van de onder deze omstandigheden gedeporteerden 2300 personen. Gedurende de volgende 75 jaren, van 1807—1881, werden volgens berekening van Jadrintzef 642,000 personen naar Siberië gezonden, onder welken er 100,000 waren, die vrijwillig eenig familielid, meestal den echtgenoot of den vader, volgden. Het aantal vrouwen bedroeg 15 pCt. van alle gedeporteerden van 1823—1879 1).

Het gezamenlijk aantal gedeporteerden in Siberië wordt op 200,000 berekend. Doch door den natuurlijken aanwas is het aantal bewoners van Siberië, hieruit voortgekomen, veel vergroot, zoodat het op dit oogenblik op meer dan 1 millioen geschat wordt.

De verbanning naar Siberië kan plaats hebben op verschillende gronden en hieruit blijkt ook, dat er groot verschil in gehalte der gedeporteerden moet bestaan. De deportatie kon en kan misdadigers betreffen, en in dit geval heeft men meestal met het uitschot der menschheid te doen. In 1653 werd bevolen, dat voor roovers en dieven de doodstraf in deportatie naar Siberië kon veranderd worden. De gevallen, welke tot veroordeeling tot deportatie aanleiding kunnen geven, werden in deze eeuw nog vermeerderd.

George Kennan, de Amerikaan, die een jaar in Siberië reisde, onderscheidt de ballingen in vier groote klassen, nl.:

1. *Kátorzhniki* of veroordeelden tot dwangarbeid.
2. *Poseléntsi* of strafkolonisten.
3. *Silni* of menschen, die enkel worden verbannen.
4. *Dobrovólni* of vrouwen en kinderen, die vrijwillig naar Siberië gaan met hun verbannen echtgenooten of ouders.

Personen, die tot de beide eerstgenoemde klassen behooren en altijd voor misdadigers worden gehouden, hebben alle burgerrechten verloren en moeten levenslang in Siberië blijven. Personen, die tot de derde klasse behooren en niet noodzakelijk misdadigers zijn, behouden enkele burgerrechten, en mogen naar Europeesch Rusland terugkeeren, als de duur hunner ballingschap voorbij is. Veroordeelde misdadigers en strafkolonisten gaan naar hun strafplaatsen met beenketenen van vijf pond en met half geschoren hoofden, terwijl eenvoudige ballingen geen boeien dragen.

Ballingen der derde klasse zijn:

a. Zwervers, d. i. personen zonder paspoorten, die hun identiteit niet kunnen of willen bewijzen.
b. Personen, die door het vonnis eener rechtbank verbannen zijn.
c. Personen, verbannen door de dorpsgemeenten, waartoe zij behooren.
d. Personen, verbannen op bevel van den Minister van Binnenlandsche Zaken.

In 1885 was het aantal veroordeelden uit verschillende klassen als de statistiek op de volgende pagina aangeeft.

---

1) G. Kennan zegt, dat van 1823—1887 in 't geheel 772,979 ballingen over de grens van Siberië gegaan zijn, welk cijfer volgens zijn mededeeling aan de officieele statistiek ontleend zou wezen.

		Mannen.	Vrouwen.	Totaal.
1. Dwangarbeiders		1 440	111	1 551
2. Strafkolonisten		2 526	133	2 659
3. Ballingen	*a*	1 646	73	1 719
	b	172	10	182
	c	3 535	216	3 751
	d	300	68	368
4. Vrijwillige ballingen		2 068	3 468	5 536
		11 687	4 079	15 766

Uit deze statistiek blijkt, dat de talrijkste klasse van ballingen bestaat uit vrouwen en kinderen, die vrijwillig hun echtgenooten en ouders volgen.

Een niet onaanzienlijk deel van de gedeporteerden vormen de politieke ballingen, d. i. zij, die wegens het verkondigen van politieke meeningen, welke in Rusland nadeelig geacht worden, of wegens politieke daden veroordeeld worden tot deportatie. Deze personen, die meestal uit de hoogst ontwikkelde standen in Rusland voortkomen, vormen het beste element der gedeporteerden. Evenwel worden dezen onder de overige gedeporteerden verspreid, zoodat hun aantal niet goed is op te geven.

Als de ter deportatie veroordeelden in Siberië aankomen, worden zij naar den aard der veroordeeling in twee groepen verdeeld, nl. in misdadigers, die in gevangenissen worden opgesloten, en ballingen, aan wie bepaalde woonplaatsen worden aangewezen, en die dan worden vrijgelaten, om, zoo goed en kwaad als het kan, zelf in hun onderhoud te voorzien. De eerste dezer groepen omvat alle dwangarbeiders en alle landloopers. De tweede of vrijgelaten groep omvat alle gedwongen kolonisten, alle gemeentelijke en de meeste godsdienstige en staatkundige ballingen. De dwangarbeiders worden veel naar de mijnen vervoerd, om daar te werken, of in de gevangenissen tot arbeid gedwongen.

Het stelsel der deportatie van gewone misdadigers naar Siberië heeft een zwaren druk op de maatschappelijke toestanden aldaar uitgeoefend, schrijft Kennan. Meer dan twee derden van alle misdaden, in de kolonie begaan, zijn het werk van schurken, die daarheen zijn gevoerd en dan vrijgelaten zijn, en de boeren worden overal gedemoraliseerd door den gedwongen omgang met dieven, roovers, valsche munters, enz., uit alle deelen van Rusland. De eerlijke, welvarende bewoners in Siberië protesteeren tegen de onrechtvaardigheid van een stelsel, dat ieder jaar voor hun deur een zeven- of tienduizend booswichten en schurken vrijlaat. Zij protesteeren niet tegen de dwangarbeiders, omdat dezen in de gevangenissen zijn opgesloten, ook niet tegen de politieke en godsdienstige ballingen, want die overtreders zijn de beste burgers. Hun verzet is gericht tegen de ballingen, die de gemeenten wegens slecht gedrag doen deporteeren, en tegen de gedwongen kolonisten.

* * *

De economische toestanden der bewoners van Siberië schijnen nog niet voordeelig te zijn. Het land was te lang afgesloten van het geregelde wereldverkeer, om in economisch opzicht tot voldoende ontwikkeling te komen, en zooals wij reeds zeiden, wordt door de deportatie hier een volkselement binnengevoerd, waarvan niet veel te verwachten valt.

Deze ontwikkelingsgeschiedenis der Siberische toestanden drukt haar stempel op het leven der bevolking, dat nog uiterst primitief en eenvoudig is. In een zoo vruchtbaar en goed bebouwd land, dat zoo bevoorrecht is met natuurlijke rijkdommen als het zuiden van Siberië, zou men in de dorpen eenig spoor van ondernemingsgeest en van smaak mogen verwachten. Doch het tegendeel is het geval. Een West-Siberisch dorp bestaat uit twee rijen ongeverfde houten huizen van één verdieping, met puntig toeloopende of piramidale daken, onmiddellijk aan de straat staande, zonder een plaatsje of hek of iets er voor. Tusschen elk paar huizen is een afgesloten pleintje, waar men een paar afdakjes, schuurtjes of bergplaatsen voor koren vindt, en op dit plaatsje is de ingang tot het huis. De deur der plaats is soms versierd met uitgesneden of geverfd houtwerk, en de vensters der huizen zijn meestal fraai beschilderd. Doch op deze uitzonderingen na zien de woningen er allereenvoudigst

uit. Meestal zijn zij ook slecht onderhouden. De breede dorpsstraat, waar de varkens vrij rondloopen, vormt niet zelden een modderpoel. Zoo heeft een Siberisch dorp een somber, onoogelijk aanzien. Bijna het eenige bewijs van zin voor de natuur, dat men in een West-Siberisch dorp aantreft, vindt men in de planten en bloemen voor de vensters der huizen. Al is er ook geen boom en geen grassprietje in het geheele dorp, toch zullen de ramen van negen van de tien huizen vol staan met prachtig bloeiende fuchsia's, oleanders, cactussen, theerozen enz.

De boerderijen en landerijen buiten het dorp liggen zonder omheining naast elkander. De bouwlanden der boeren zijn regelmatig in velden of akkers verdeeld, maar deze liggen onmiddellijk aan elkander, gelijk op de esschen en engen in het oosten van ons land nog het geval is. Doch in Siberië kan men twee à drie uren door een vruchtbare, goed bebouwde streek rijden, zonder een enkel hek of eenige omheining te zien.

Over 't geheel schijnt er weinig ondernemingsgeest en energie te bestaan bij de dorpsbewoners van Siberië, schrijft Kennan. Hierbij mag men evenwel niet uit het oog verliezen, dat een Amerikaan dit zegt, die zeker hetzelfde zou schrijven over vele dorpen op het vasteland van Europa. Hiermede willen wij evenwel niet ontkennen, dat de vaderlijke regeering, die alles wil regelen, een zekere onverschilligheid bij de bewoners doet ontstaan.

* * *

Het land in Siberië wordt bijna geheel beschouwd als eigendom der kroon. Privaat grondbezit komt in Siberië weinig voor. Behalve het Altai-gebied met zijn mijnen, dat privaat-eigendom van den Czar is, vindt men er niet meer dan 300,000 H.A. lands in privaatbezit.

De Siberische boeren zijn vruchtgebruikers van den grond, voor welk gebruik zij een zekere belasting betalen, in den vorm van hoofdgeld. De grootte van het aan de boeren toegestane land is tot nu toe in een klein gedeelte van Siberië, voornamelijk West-Siberië, vast geregeld. Men rekende daarbij, dat 18 dessiatinen (16,5 H.A.) land voor ieder mannelijk bewoner bestemd waren, terwijl voor elk gedeporteerde 3 dessiatinen (2,7 H.A.) gerekend werden.

Bij die uitdeeling van land werden nergens in Siberië de grondstukken afzonderlijk den boeren toegemeten; groote vlakten van honderden vierkante wersten werden aan geheele gemeenten, Wolostie van 3—5000 af tot 15,000 zielen toe, overgelaten. Hoe de boeren dit land verdeelden, dat was hun zaak.

Volgens Jadrinzef moet reeds tot 1878 aan de boeren in het gouvernement Tobolsk 6,3 millioen dessiatinen land zijn toegekend, in het gouvernement Tomsk tweemaal zooveel. Daarnaar te oordeelen was toenmaals reeds 60 pCt. van het land in West-Siberië, dat voor de cultuur geschikt was, in vaste handen.

Naar een beschrijving van het gouvernement Jenisseisk voor 1895 waren daar 6,3 millioen dessiatinen land in vaste handen, terwijl van de nog overblijvende 18 millioen dessiatinen slechts een klein gedeelte voor de cultuur geschikt zou zijn. In de gouvernementen Irkutsk en in Trans-Baikalië zou bij een vaste regeling der landverdeeling, waarbij hetgeen de boeren zich boven de wettige hoeveelheid (18 dessiatinen per hoofd) hadden toegeëigend, teruggegeven werd, zeker meer dan de helft of ± $^2/_3$ voor nieuwe emigranten beschikbaar zijn.

Op dit oogenblik bekommert de regeering zich niet om deze toestanden, daar het feitelijk nog hetzelfde is, hoeveel land de boeren in gebruik hebben genomen. Daardoor hebben in Oost-Siberië de boeren ook wel tweemaal zooveel land in bezit genomen als in het westen, en eerst als er behoefte komt aan grond, door nieuwe emigranten, worden die rechten weer tot het oorspronkelijke teruggebracht.

De vorm van het grondgebruik is dezelfde als in Europeesch Rusland. De boer is geen bezitter, maar enkel vruchtgebruiker van den door hem bebouwden grond; de kroon is eigenaar en de dorpsgemeente of „mir" heeft dien ter beschikking ontvangen. De dorpsgemeente kan enkele deelen van den haar toegestanen grond voor tijdelijk gebruik aan haar leden afstaan en met ieder hoofd van een gezin een soort van opzegbaar huurcontract sluiten. Telkens als er een nieuwe indeeling der gronden plaats heeft, kunnen de verschillende stukken bouwland, welke de gemeente voor de

kroon beheert, van huurders veranderen, zoodat, als iemand een huis of een schuur bouwde op den grond, welke hem tijdelijk in gebruik is gegeven, hij die vroeger of later kan, of ook wel moet verlaten. Een gevolg van dit stelsel van landverhuring en deze organisatie der maatschappij is, dat de bevolking in afzonderlijke dorpen woont en het tusschengelegen land onbewoond blijft. Hierdoor verschilt een Siberische landbouwstreek zoo sterk van een Noord-Amerikaansche; de laatste is met afzonderlijk staande boerenhuizen bezet, de eerste niet. Wel tachtig mijlen kan men in Siberië rijden door het land, dat overal goed bebouwd is, en toch ziet men buiten de dorpen zelden een gebouw of een alleenstaande boerenwoning.

In het Amurland en in Ussurië is het landgebruik veel grooter dan in het westen, zeiden wij. Daar wordt voor een familie 100 dessiatinen (110 H.A.) gerekend, en het is er, evenals in andere gedeelten van Siberië, geoorloofd, kleinere gedeelten des lands tot erfelijk eigen erf te maken, mits daarvan aan de kroon in het Amurland 3, in het overige Siberië 6 roebels per dessiatine betaald wordt. Tot nu toe werd het niet voordeelig geacht, land als privaatbezit te koopen, daar men tegen een geringe belasting zooveel land kon krijgen, als men maar wenschte. Tengevolge van deze wijze der occupatie van het landgebruik in den vorm der „Zaimka", is het grootste gedeelte van het bebouwbare land reeds in bezit genomen, of liever in vruchtgebruik bij de oude gezeten boeren, die oppervlakten lands van 300—500 of zelfs tot 1000 dessiatinen geoccupeerd hebben. De geoccupeerde landerijen van gemiddeld groote boeren beslaan 50—60 dessiatinen; armere, later aangekomen boeren moeten zich met 5—10 dessiatinen tevreden stellen.

De vorm van het grondbezit volgens de „Zaimka" verschilt in niets van het privaatbezit; de afzonderlijke „Zaimka", waarop de gebruiker zijn woning of schuren bouwt en een gedeelte van den zomer of ook wel het geheele jaar doorbrengt, kan door nieuwe indeeling aan geen ander komen en evenmin in omvang beperkt worden; de „Zaimka" kan wel vererfd en verkocht worden.

Zoolang er tusschen de afzonderlijke „Zaimka's" nog land open ligt, worden de bezitters der Zaimka's niet lastig gevallen. Raakt de beschikbare hoeveelheid vrij land uitgeput en komen er vele landverhuizers aan in een streek, dan gaat men, dikwijls niet zonder strijd met de gebruikers, tot een beperking der te groote Zaimka's over. Het land wordt weer vrij verklaard, doch het vruchtgebruik wordt meestal toegekend aan hen, die verbeteringen in den grond hebben aangebracht, of die het land bewerkten. Wanneer een stuk lands niet meer behoorlijk gebruikt wordt, verklaart men het eveneens vrij. De hooiwinning, in zooverre er geen verbeteringskosten aan den grond besteed zijn, is gemeenschappelijk recht van al de dorpsgenooten; ook de wouden zijn voor allen ten gebruike 1).

Het vrije vruchtgebruik van den grond bestaat, behalve in het gouvernement Tomsk, ook nog in eenige deelen van het gouvernemt Tobolsk. Bij toeneming der bevolking voldoet deze vorm niet meer en men gaat tot de Russische dorpsgemeenschap over, waarbij aan ieder boer een stuk bouwland en hooiland wordt aangewezen, regelmatig begrensd, iets, wat ook dikwijls tot strijd aanleiding geeft, daar ieder het beste gedeelte voor zich begeert. Als de grondgesteldheid eener gemeente sterk afwisselt in qualiteit, heeft men een verdeeling in kleiner stukken, om aldus aan ieder zijn rechtmatig deel toe te kennen.

Deze wijze van grondgebruik en verdeeling moge primitief zijn, zij heeft groote voordeelen. De vorming van latifundiën (groote landgoederen) zoowel als het ontstaan van een volksklasse zonder grondbezit wordt hierdoor voorkomen. Geheel anders is het dan in de Spaansche en Portugeesche koloniën. De eerste Spaansche en Portugeesche kolonisten namen het land over vele vierkante mijlen zoogenaamd in bezit, zoodat later komenden niet veel land meer vrij vonden en het alleen van de inbezitnemers konden machtig worden. Beter is daar de toestand, waarbij landbezit meestal staatseigendom bleef.

1) In vele dorpen der oostelijke streken van ons land bestaat bij de armere bevolking nog de meening, dat het halen van hout uit het bosch, voor bepaalde doeleinden, geen diefstal is. Men spreekt er van „bestevaers" bosch, als om aan te duiden, dat ieder daarop een zeker recht heeft. Zou die meening nog een overblijfsel zijn uit den tijd, toen ook in ons land het gebruik der bosschen algemeen was?

Siberië is een gebied, rijk aan producten. De bodem bevat veel edele metalen, bovenal goud, en levert kolen en ijzer en andere nuttige delfstoffen in groote hoeveelheid. De wouden bezitten bruikbare houtsoorten; het landbouwgebied kan koren in overvloed leveren, terwijl er tevens veeteelt gedreven kan worden. Daarenboven geven wild en pelsdieren nog belangrijke opbrengsten aan de jacht.

Zal dit dun bevolkte land voor de kolonisatie van Rusland een gebied worden als de Vereenigde Staten van Noord-Amerika voor West-Europa? Deze vergelijking is wel eens gemaakt. Siberië komt echter meer met Kanada dan met de Vereenigde Staten overeen, wat klimaat, bodem, voortbrengselen en bevolking betreft.

Voor Siberië ontbreken nog altijd de goedkoope verkeermiddelen, om naar het buitenland de artikelen van dagelijksche behoefte te exporteeren. De Noordelijke IJszee, waarin de rivieren uitmonden, is het grootste gedeelte des jaars onbevaarbaar. Tot nu toe was de groote *Siberische trakt*, d. i. de weg van Petersburg en Moskou over de grootere steden Omsk, Tomsk en Irkutsk naar Kiachta en Peking de hoofdverkeersader van Siberië. Met de eischen van onzen tijd kan die gewone ouderwetsche land- en rivierweg niet meer voldoen. De groote Trans-Siberische spoorweg, welke in aanbouw is, om het westen met het oosten langs de steden Ischym, Omsk, Tomsk, Krasnojarsk, Nidschni-Udinsk, Irkutsk, Tshita, Nertschinsk tot Wladiwostok en verder in China te verbinden, zal ongetwijfeld na de voltooiing ook hier een groote omkeering in de economische toestanden tot stand brengen.

LITTERATUUR OVER SIBERIË.

NIC. WITSEN. Noord- en Oost-Tatarije. Amsterdam, 1692. In dit werk vindt men bijna alles, wat over het noorden van Azië in de 17e eeuw bekend was.

H. DE WINDT. Siberia as it is. London, 1892.

N. M. JADRINZEF. Siberiën. Geographische, ethnographische und historische Studien. Jena, 1886. De Duitsche vertaling door Prof. Petri, uit het Russisch.

H. LANDSDELL. Through Siberia. London, 1882.

C. BALLOD. Die wirthschaftliche Bedeutung von Siberien. (Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik, 1896).

A. KAUFMANN. Die innere Kolonisation und die Kolonisationspolitik Russlands nach der Bauernbefreiung. (Jahrb. f. Nationalökonomie und Statistik 1898).

A. JARILOW. Ein Beitrag zur Landwirtschaft in Siberien. Leipzig, 1896.

G. KENNAN. Ballingen in Siberië. In het Ned. Haarlem, 1892.

II. RUSSISCH CENTRAAL-AZIË, BUCHARA EN CHIWA.

Met den naam van Russisch Centraal-Azië wordt een landstreek aangeduid, welke het vroegere West-Turkestan grootendeels omvat, terwijl ook de Kirgiezen-steppe en het Transkaspisch gebied er wel toe gerekend worden. De eerste hebben wij boven reeds bij West-Siberië ingelijfd. Van „Centraal-Azië” in den eigenlijken zin des woords kan hier geen sprake zijn, doch het ligt in dit werk niet op onzen weg, om over den naam te twisten of ons met de bijzonderheden der grenzen, welke de kaart aanwijst, bezig te houden.

Russisch Centraal-Azië vormt door zijn meren zonder afvloeiing naar zee, door zijn continentaal klimaat en zijn steppen-natuur, een gevolg van den geringen neerslag, als 't ware een geographisch land-individu. De staatkundige grenzen vallen hiermede echter niet geheel samen.

Ten oosten van de Kaspische Zee ligt het lage Ust-Urt plateau, een door enkele hooge ruggen doorsneden, met zoutmoerassen en kleine meren bedekt laagland, dat in het oosten begrensd wordt door het *Aralmeer*, een zoutwatermeer, waarin van het oosten de Syr-Darja en de Amu-Darja, die uit het centrale bergland van Azië komen, uitmonden. Deze beide rivieren doorstroomen het laagland van Turan, dat een weinig boven het niveau der zee ligt. Tusschen genoemde rivieren vormt de laagvlakte van Turan een woestijnachtig gebied; over groote gedeelten gaat door de regenarmoede zelfs de steppe in volledige woestijn over, hier *kum* geheeten. Bijna alle landbouw hangt af van de kunstmatige besproeiing, waartoe een groot gedeelte van het water

der rivieren gebruikt wordt. Als oasen slingeren zich de landbouwgewesten langs de rivieren, om verder van de rivier af in steppe en eindelijk in woestijn over te gaan. Doch verder naar het oosten, waar de rivieren door het bergland en heuvelland stroomen, wordt het land vruchtbaarder en beter bewoonbaar.

De bevolking van dit gebied bestaat uit *Kirgiezen*, *Turkmenen*, *Usbeken*, *Sarthen*, *Tadschiks* en andere stammen. Wij zullen op deze plaats die volken niet behandelen uit een ethnographisch oogpunt, doch enkel spreken over de ontwikkeling der staatkundige toestanden. Later komen wij op die volksstammen nader terug.

* * *

Het land aan den bovenloop van de Amu-Darja en Syr-Darja, of, zooals deze rivieren in de oudheid genoemd werden, van de Oxus en de Jaxartes, vormt een

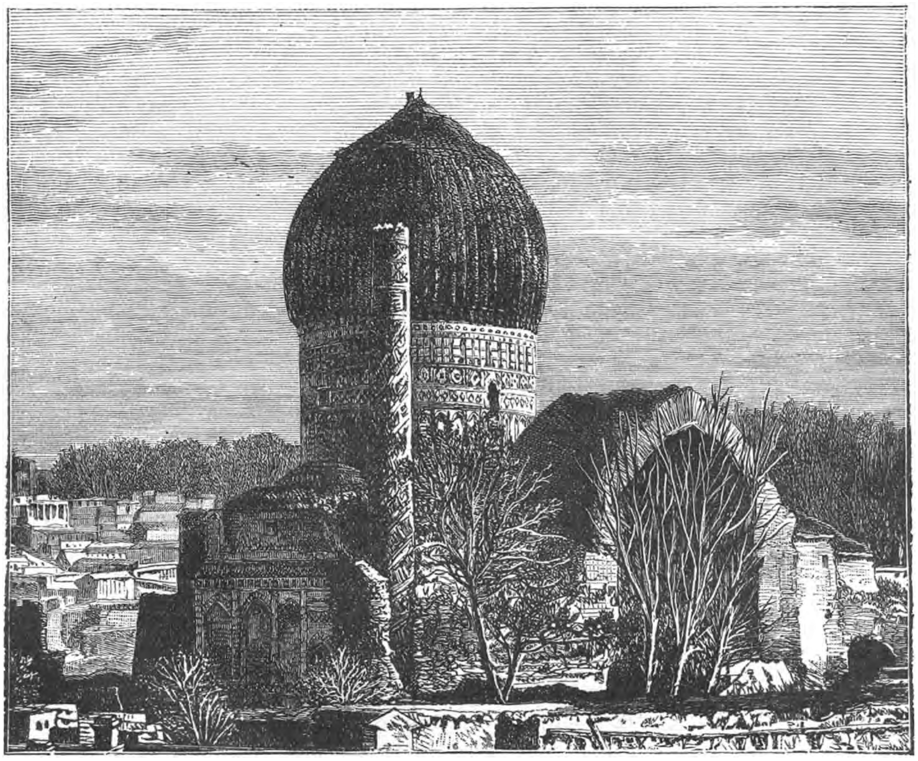

HET GRAF VAN TAMERLAN TE SAMARKAND.

klassieken bodem voor de oudste geschiedenis der menschheid. Hier was het, dat onderscheidene schrijvers de wieg plaatsten der Indo-Europeesche volken (zie pag. 273). Doch toen deze door den invloed der Mongoolsche volken uit het noorden en oosten waren voortgeschoven, was dit land het tooneel, waar onderscheidene stammen en volken elkander verdrongen.

In de 4e eeuw vóór Chr. stichtte Alexander de Groote in dit gebied de stad Chodsjend; Grieksche en Romeinsche kolonisten deden hier vervolgens steden verrijzen, en hun kooplieden strekten daarlangs hun reizen uit tot China. Doch later wisselde de heerschappij in dit gebied herhaaldelijk. De belangrijkste gebeurtenis was wel de komst van een Mohammedaansche krijgsmacht in 667 en de daarop volgende bekeering der bevolking tot den Islam. Onder den Mongool *Timur* of *Tamarlan* (± 1380) verduurde het land een vreeselijke verdrukking, doch het gezag zijner nakomelingen

verzwakte in de 15e eeuw, toen Turkestan van het noorden overstroomd werd door de Usbeken. Sedert dien tijd is de geschiedenis des lands vervuld van broedertwisten en oorlogen, en op de puinhoopen van het rijk der opvolgers van Timur ontstonden onderscheidene staatjes en staten als de Khanaten *Chiwa*, *Khokand* en het emiraat *Buchara*. De strijd tusschen de bewoners dezer staatjes, hun rooftochten onder de Sjüetische Perzen, welke zij als Mohammedaansche Sunnieten geoorloofd hielden, en waardoor zij slaven verkregen, en het ongeregeld bestuur deden toestanden van onveiligheid en wanorde ontstaan, belemmerden den handel en het verkeer, en gaven aanleiding tot grove willekeur.

Rusland, dat reeds lang zijn grenzen in Azië uitbreidde, vestigde ook den blik op deze streken.

Diplomatieke en handelsbetrekkingen tusschen Rusland en Chiwa bestonden al lang; reeds Peter de Groote had de aandacht op de treurige toestanden aldaar gevestigd. Door herhaalde vijandelijkheden was die betrekking echter afgebroken, zoodat er meer haat dan sympathie tusschen beide bestond. En toen de Khan van Chiwa in 1839 de aan den Czar schatplichtige Kirgiezen tot opstand had aangespoord, toen rooverbenden op Russische handelskaravanen waren losgelaten, waardoor eenige honderden Russische onderdanen in slavernij werden weggevoerd, en gelijktijdig Lord Auckland uit Britsch-Indië in Kabul viel (zie pag. 163), waardoor Rusland vreesde, dat Engeland naar Turkestan zou doordringen, gaf Czar Nicolaas bevel, een militaire expeditie naar Chiwa uit te rusten. Deze onderneming mislukte evenwel, een gedeelte der troepen ging te gronde in de steppen, welke het Aralmeer omringen, en de rest bereikte met moeite en in ellende Orenburg. Chiwa behield nog zijn onafhankelijkheid.

Door deze nederlaag wijzer geworden in ervaring, besloot Rusland thans een gemakkelijker te veroveren gebied van Turan aan te tasten, en als zoodanig werd het khanaat Khokand beschouwd, hetwelk in 1840 door den Emir van Buchara Nasz-Allah-Khan veroverd was, waarna deze geweldenaar den inheemschen vorst liet ter dood brengen en de zoons als gijzelaars medevoerde. De neven van den ter dood gebrachten Khan waren intusschen naar de Kirgiezen gevlucht en vonden weldra gelegenheid, den troon van Khokand weder te herstellen, vanwaar zij talrijke rooftochten in het Russische gebied ondernamen. Er waren derhalve redenen genoeg tot een aanval van Rusland op Khokand. Rusland ving na 1847 aan, zijn grenzen van West-Siberië uit door de steppen voort te schuiven naar het zuiden, en in 1848 werden drie vestingen in deze streken gegrondvest, als Karabatalsk, Uralsk en Orenburg. Deze forten hadden een dubbele bestemming, nl. om van hier uit de nomadenhorden beter te beheerschen, en verder om aldus een militaire lijn te vormen, welke later met de streken aan de Syr-Darja verbonden kon worden.

Wij zullen het verloop dezer ondernemingen niet in bijzonderheden volgen, doch eenvoudig de hoofdfeiten uit deze geschiedenis van Ruslands voortdringen mededeelen. In 1848 opende Rusland een stoombootvaart op het Aralmeer; in 1865 werden Taschkent en de provincie Syr-Darja ingenomen; van 1865—1867 werd er oorlog gevoerd met den Emir van Buchara, welke strijd tot een verdrag met Rusland leidde; in 1868 werd Samarkand genomen; in 1870 veroverde Rusland Krasnowodsk en verschillende andere havensteden aan den oostelijken oever der Kaspische Zee; in 1872 werd oorlog gevoerd met den Emir van Chiwa; in 1873 werd een nieuw verdrag met Buchara gesloten, waarbij de Emir verplicht werd, geen vreemdelingen zonder Russischen pas in zijn land te laten; in 1875 werd Khokand veroverd en in 1881 de oase Achal-tepe. Ziedaar de opsomming der Russische krijgsbedrijven in Centraal-Azië, welke hier orde en rust brachten en Ruslands gezag grondvestten. Alleen het emiraat Buchara en het khanaat Chiwa zijn nog blijven bestaan, doch in de hoogste mate afhankelijk van Rusland.

Na de vestiging van het Russisch gezag in Centraal-Azië is dit rijk voortgegaan deze gewesten voor den handel en het verkeer te openen. Hiertoe behoort de aanleg van den *Trans-Kaspischen spoorweg* van 1880—1888 tusschen Usun-ada aan den oostelijken oever der Kaspische Zee, over Merw en Buchara naar Samarkand, Taskent en Khokand.

Voor Turkestan is de heerschappij van Rusland een zegen geworden. De Russische

regeering heeft hier een liberale politiek gevolgd, zich buiten een inmenging in religieuse aangelegenheden gehouden en bovenal rust en orde tot stand gebracht in een streek, waar wanorde, onrust en onzekerheid heerschten. Door den aanleg van verkeersmiddelen heeft Rusland ook de economische toestanden verbeterd.

* * *

Welke beteekenis heeft het door Rusland geoccupeerde Centraal-Aziatische gebied voor handel, verkeer, nijverheid, enz., in betrekking tot andere landen?

In de eerste plaats is Turkestan reeds sedert oude tijden een doorgangsland van en naar Indië, waarlangs vele karavanen hun weg kozen, om de producten van Indië naar het westen te brengen. In dit opzicht zal het land steeds beteekenis behouden voor Rusland.

Doch ook het land zelf biedt genoegzame handelsartikelen aan. Want naast woestijnen en steppen bezit Turkestan ook vruchtbare gronden, vooral in de oostelijke gedeelten, die bij een heerlijk klimaat goede oogsten opleveren. De droogte der lucht en de poreusheid van den bodem worden verholpen door kunstmatige besproeiing, welke in Turkestan door een ver vertakt net van kunstmatig aangelegde waterleidingen gedreven wordt. Hierdoor werden rijst, tarwe, gerst, gierst, ooft en wijn, evenals katoen en zijde reeds voor den uitvoer geproduceerd. De veeteelt op de steppenweiden levert wol en huiden. Ook verschillende delfstoffen, als kolen, zout, naphta, zwavel, graphiet, enz. worden hier gevonden, doch de exploitatie is nog niet veel gevorderd.

De besproeiing der landerijen wordt met zorg gedreven; het water der rivieren wordt hiervoor grootendeels gebruikt. In de oasen, als Merw, Tedshen e. a. verloopen de rivieren in honderden wateraderen, die als zooveel vingers zich uitstrekken in de woestijn, en de dorre landen, welke zij doorloopen, vruchtbaar maken, om aldus in het zand te smoren.

LITTERATUUR OVER TURKESTAN, ENZ.

WEIL. La Tourkmenie et les Tourkmènes. Paris, 1884.
A. VAMBÉRY. Das Turkenvolk. Leipzig, 1885.
„ Centralasien und die englisch-russische Grenzfrage. Gesammelte politische Schriften. Leipzig, 1873.
„ Skizzen aus Mittelasien. Leipzig, 1868.
„ Reise in Mittelasien. Leipzig, 1864.
F. VON HELWALD. Die Russen in Centralasien. Augsburg, 1873.
G. N. CURZON. Russia in Central-Asia. London, 1889. Hierin vindt men een uitvoerige litteratuur-opgave.
Dr. G. RADDE. Transkaspien und Nord-Chorassan. (Ergänzungsheft N. 126 v. Peterm. Mitt. 1898).

HOOFDSTUK XLI.

DE URAL-ALTAÏSCHE VOLKEN.

In het grootste gedeelte van Russisch Azië en de omgrenzende Chineesche gewesten behooren de inboorlingen tot de volkengroep van het Mongoolsche ras, die men de *Ural-Altaïsche volken* noemt. Deze naam is er aan gegeven met het oog op hun woonplaats, die zich van den Ural tot den Altaï uitstrekt. De leden der Ural-Altaïsche groep vertoonen een nauwe ethnologische verwantschap, die met de taalkundige goed overeenstemt. Niet alleen hebben de Ural-Altaïsche talen een groot aantal gemeenschappelijke wortelwoorden, maar ook in hun constructie komen zij met elkander overeen. Het zijn uitsluitend suffix-talen, bij welke præfixen of voorvoegsels niet voorkomen, en zij volgen alle zekere wetten der welluidendheid. Hierbij kan de opmerking gemaakt worden, dat het letterschrift der Uiguren, Mongolen, Kalmukken en Mandsju's hetzelfde is, dat de Nestoriaansche priesters uit Syrië medebrachten. In het gebied van den Islam vindt men meestal het Arabische letterschrift.

Zooals wij reeds op pagina 274 zagen, worden de Ural-Altaïsche volken in een *Uralische groep* en een *Altaïsche groep* ingedeeld. Deze verdeeling zullen wij volgen bij de nadere beschrijving en aanvangen bij de Altaïsche groep, omdat deze zich, wat de woonplaats betreft, geographisch het best aansluit bij de volken en staten, welke wij in de vorige bladzijden beschreven.

Op taalkundige gronden wordt de Altaïsche groep der Mongolen verdeeld in drie takken: 1. de *Tunguzische tak*, 2. de *Mongoolsche tak* en 3. de *Turksche tak.* Ook met het oog op een gemakkelijk overzicht zullen wij deze indeeling behouden, terwijl wij als 4e groep hierbij de *Geïsoleerde volken van Noord-Oost-Azië* aannemen, een indeeling, die in hoofdzaak door Müller en Schurtz is aangenomen.

Wanneer wij ons bij deze indeeling aansluiten, willen wij hiermede nog geenszins zeggen, dat de studie over de Siberische volken reeds besliste uitkomsten verkregen heeft. Integendeel: omtrent vele der Ural-Altaïsche volken bezitten wij nog zeer onvoldoende kennis, de vruchten van een beperkt onderzoek, en dikwijls niet voldoende bewerkt materiaal. De heer Jadrinzef, de kenner van Siberië, schrijft hierover aldus: „De vergelijkende psychologie der Siberische inboorlingen is nog geenszins wetenschappelijk bewerkt; wij zijn met hun verleden nog onbekend en hun historische verdiensten tegenover het Russische volk zijn nog niet voldoende in het licht gesteld. Wat uit de wedergeboorte van deze volken zal voortkomen, waarheen hun talenten en de genius dezer volken ons brengen zullen, dit is een raadsel der toekomst."

* * *

Bij de Ural-Altaïsche volken heeft de godsdienstvorm van het *Sjamanisme* een groote verbreiding. Vóór wij dus de volken van de Ural-Altaïsche groep verder beschrijven, zullen wij iets naders hieromtrent mededeelen.

Het Sjamanisme in beperkte beteekenis is een godsdienstvorm, waarbij *Sjamanen*, een soort van tooverpriesters, de bemiddelaars zijn tusschen menschen en hoogere machten. Het woord „Sjamanisme" is waarschijnlijk van de Buddhisten afkomstig, die met den Sanskrietschen naam „Sramana" „samana", een Buddhistischen kluizenaar of boetedoener aanduidden. Daar de Sjamanen ook eveneens afgezonderd leven van hun volk en zich aan vrome werken overgeven, zijn deze lieden door de Buddhisten met dien naam aangeduid.

In zijn wezen en aard vindt men echter het Sjamanisme zoowel bij beschaafde als onbeschaafde volken, ook al draagt het niet dien naam. Het Fetischismus, dat wij op pag. 284 van deel I beschreven hebben, komt in wezen veel met het Sjamanismus overeen. Beide gaan uit van het beginsel, dat er een aantal hoogere onzichtbare machten zijn, die invloed op de aardbewoners uitoefenen, en dat enkele menschen door hulpmiddelen en tooverwerken die machten kunnen dwingen, in een bepaalde richting te handelen.

Beide hebben afgodsvormen, waarin die hoogere geesten gedacht worden. Het ligt zoo voor de hand, dat onbeschaafde volken tot het aannemen van dergelijke Sjamanistische en andere begrippen komen, dat men eerder moet vragen, waarom zij ergens niet dan wel bestaan.

Het Sjamanisme echter vormt geen philosophisch overwogen of uitgedacht godsdienststelsel. Daardoor is het, evenals het Fetischisme, zonder samenhang en valt het moeilijk de feiten en ceremoniën tot een stelsel samen te brengen. Doch het bestaan van een groot aantal hoogere machten of geesten, die invloed op de menschen uitoefenen, is een algemeen kenmerk zoowel van Sjamanisme als van Fetischisme, en bij beide wordt een tusschenpersoon aangenomen, om op die geesten invloed uit te oefenen. Bij de beschaafde volken ziet men de sporen van dit oude geloof nog in „duivelbanners", „heksen", of hoe men dergelijke individuen der bijgeloovige verbeelding ook moge noemen.

De natuurvolken van noordelijk Azië nu gelooven in het bestaan van een groot aantal goede en booze geesten. Door bemiddeling van den Sjamaan wordt de betrekking tusschen die geesten en de menschen tot stand gebracht. Daarom wordt de hulp van den Sjamaan ingeroepen bij alle gelegenheden, waarin de mensch met die geesten iets te maken heeft, zijn afhankelijkheid van hen gevoelt. Aldus treedt de Sjamaan bovenal op bij ziekten, die als een gevolg van den invloed van booze geesten beschouwd worden, bij sterfgeval enz. Hierdoor is de Sjamaan ook de arts bij onderscheidene stammen.

Volgens het geloof der Golden leeft de menschelijke ziel vóór haar geboorte in den hemel. Zij heeft de gedaante van een kleinen vogel en woont in den grooten heiligen boom. De ziel vormt zich, als zij tot de aarde afdaalt, in het lichaam eener vrouw tot een mensch. Tot een jaar na de geboorte geldt het kind als een ideaal voorwerp; sterft het kind binnen dezen tijd, dan keert de ziel naar den hemel terug en behoudt zij de geschiktheid, om ten tweeden male mensch te worden. De lijkkist met het lijk wordt na bijzondere plechtigheden aan een boom gehangen, om beveiligd te zijn tegen wilde dieren. Een klein, aan de kist bevestigd nestje uit mos moet dienen, om de door de ziekte vermoeide ziel voor den terugkeer ten hemel daarin te doen uitrusten. Wijl de ziel als een vogel neerdaalt, moet zij ook in dien vorm terugkeeren.

De Sjamaan is het, die bij de Golden na den dood de zielen naar het zielenland, „Buni" voert; hij weet daartoe den weg en kent de namen der plaatsen, welke de ziel moet passeeren.

Als de Sjamaan bij een zieke geroepen wordt, weet hij steeds de middelen te vinden, dat zijn bezweringen diepen indruk maken. In een phantastisch costuum gehuld, met een trommel bij zich, begint hij te zingen en te dansen, begeleid door de muziek op de trommel.

De Sjamaan treedt bij ziekte steeds op als een duivelbanner, d. i. als bezweerder der booze geesten, welke de ziekte veroorzaakten. Allerlei middelen worden door hem aangewend, om dien boozen geest te leeren kennen, en dikwijls schijnt hem dat niet gemakkelijk te vallen. Nu eens zingt hij, dan weer danst hij, steeds meer in opgewondenheid gerakend, als de geest zich niet openbaart, en soms met het schuim om den mond en onder stuiptrekkingen en verwringingen den geest aanroepend. Niet zelden valt de Sjamaan daarbij in onmacht, voor hij resultaat verkrijgt. Afgodsbeelden en toovermiddelen moeten bij het Sjamanisme steeds dienst doen. Door dit alles heeft het Sjamanisme verschillende vormen, doch in hoofdtrekken komt het bij alle volken overeen en kenmerkt het zich door den Sjamaan, die de bemiddeling tusschen hoogere geesten en de menschen tot stand brengt, gedeeltelijk die geesten heet te leiden en te beheerschen.

De Sjamaan is bij de Sjamanistische volken een zeer invloedrijk persoon. Een afzonderlijke kaste der Sjamanen bestaat er meestal niet; de werkzame Sjamaan kiest onder het volk zijn leerlingen en deelt hun na lange proeven de geheimen zijner bovenaardsche macht mede. De Sjamaan is geen eigenlijk priester, maar toovenaar, priester en geneesheer tegelijk, ja, door zijn invloed dikwijls meer dan dit alles. Door zijn tooverkunsten geeft hij aan het volk blijken van hoogere macht. Hij kan messen in zijn lichaam steken zonder zich te wonden, en in bijzondere gevallen laat hij zijn hoofd van den romp nemen en onder de verbaasde toeschouwers rondgaan. Zoo iemand moet natuurlijk ook de geesten kunnen bedwingen.

Als geneesheer wordt echter de taak van den Sjamaan soms moeielijk. Gewoonlijk wordt de kuur zoo ingericht, dat in geen geval de roem van den Sjamaan er schade onder lijdt. Een algemeene Sjamanenoperatie bestaat hierin, dat hij met zijn mond op het kranke lichaamsdeel een zuiging uitoefent. Geregeld komt er dan een doorn, een steen, een kever of een ander voorwerp uit het lichaam te voorschijn, en de machtige Sjamaan vertoont dat aan de verbaasde omstanders. Als de ziekte hierdoor niet genezen wordt, is het de schuld van den zieke zelf: dat is zoo klaar als de dag. Hij heeft den raad van den Sjamaan niet nauwkeurig opgevolgd, of iets met opzet verzwegen omtrent zijn ziekte.

Somtijds moeten de Sjamanen tot buitengewone middelen hun toevlucht nemen. Zoo brak er in 1817 bij een der meer oostelijke volken van Noord-Azië een pestziekte uit, die, in weerwil van al de bezweringen der Sjamanen, meer en meer toenam en zoowel menschen als rendieren ten grave sleepte. De Sjamanen waren radeloos; het stond te vreezen, dat hun macht er onder lijden zou, zoo de ziekte niet week. Toch hadden zij geen macht over den boozen geest, die hun volk zoo zwaar bezocht. Zij hielden een bijeenkomst en bepaalden, dat Kotsjen, een der aanzienlijkste stamhoofden, aan de vertoornde geesten moest opgeofferd worden. Gelukkig voor de sjamanen wilde het volk den algemeen geachten man niet prijsgeven, zoodat het voortduren der ziekte voor de Sjamanen een bepaalde oorzaak had. Wel baden zij en dreigden zij de goden, doch vruchteloos. Eindelijk was Kotsjen met het lot van zijn volk begaan; als een tweede Curtius besloot hij zich vrijwillig op te offeren. Doch niemand wilde de hand aan het opperhoofd slaan en eindelijk haalde hij, door bedreiging met zijn vloek, zijn eigen zoon er toe over, hem te dooden en het lijk aan de Sjamanen over te leveren. Het geschiedde, en nu week dan ook werkelijk de ziekte, nadat... zij uitgewoed had.

De omgang met de geesten schijnt voor den Sjamaan een zware taak te zijn. Hierbij komt hij in een zenuwachtige opwinding, die zich openbaart door hevige stuiptrekkingen en verwringingen der ledematen en gelaatstrekken. De beschuimde mond, de woeste blik, de met bloed doorloopene oogen, de heesche stem, die zich met geweld een weg uit de krampachtig samengetrokken borst naar buiten schijnt te banen, dat alles geeft in het oog dier onbeschaafde volken den Sjamaan het voorkomen van iemand, die werkelijk met hoogere machten in verbinding staat.

Om in den stand der Sjamanen te worden opgenomen, wordt er een bijzondere toestand van den geest vereischt. Veelvuldig in onmacht vallen, een prikkelbaar karakter, een gemelijk, norsch voorkomen en trek naar eenzaamheid zijn de beste kenteekenen, die een goed toekomstig Sjamaan doen vermoeden. Als de ouders dezen toestand bij een kind opmerken, wenden zij zich tot een der eerste Sjamanen, die daarop de geesten door offers en gebeden tracht te verzoenen. Een met bloemen getooid offerdier wordt aangevoerd en onder bepaalde, voorgeschrevene pijnigingen ter dood gemarteld. De huid wordt, nadat hij van den kop ontdaan is, op een boom of hoogen paal gehangen. Vooral moet er bij het openen van het offerdier voor gezorgd worden, dat de maag niet beschadigd wordt.

Als het vleesch verteerd is, worden de beenderen tot een hoop vereenigd en verbrand. Hiermede eindigt de voorbereiding tot de inwijding in het Sjamanendom. De volledige inwijding heeft eerst eenige jaren later plaats; de candidaat moet daartoe vooraf in de wetenschappen der Sjamanen ingewijd worden.

Heeft de leertijd een jaar geduurd, dan neemt de Sjamaan zijne leerling in een stillen, helderen nacht mede naar een eenzame plaats in het berkenwoud. Hier kiest hij een plek uit, waar twee rijen boomen tegenover elkander staan. Nadat deze

boomen met dierenvellen behangen zijn, hult de Sjamaan zich in zijn priesterlijk kleed, en grijpt in woeste verrukking de hand van zijn leerling.

Daarna beginnen zij in een wilden dans om de boomen te springen en vervullen de lucht met een onsamenhangend en weinig harmonisch gezang. Nadat zij zoo eënige malen de boomgroep rondgedanst hebben, springt de Sjamaan op de takken van een der hoogste boomen, waar vooraf een plank in vastgelegd is, om op te staan. Op die plank begint de Sjamaan op wilde wijze te gesticuleeren, te schreeuwen en met zijn armen door de takken te slaan, wat door zijn leerling in den boom tegenover hem moet nagevolgd worden.

In elk der negen leerjaren wordt deze oefening telkens 9 dagen achtereen herhaald. Geeft bij deze proeven de toekomstige Sjamaan geen blijken van aanleg voor zijn hooge bestemming, dan treedt hij weder in het gewone leven terug, of wordt aan de opvoeding van een anderen Sjamaan toevertrouwd.

Zijn de proefjaren en de leertijd gelukkig volbracht, dan treden Sjamaan en leerling nog eenmaal in de berkenboomen. De familieleden en de Sjamanen uit den omtrek komen nu bijeen, om de laatste wijding bij te wonen. Is deze nagenoeg op dezelfde wijze als de vorige volbracht, dan deelt de in verrukking geraakte Sjamaan mede, dat de proeven afgeloopen en er geen offers verzuimd zijn. Hierop verklaart hij zijn leerling voor Sjamaan. Deze improviseert daarop een lofgedicht ter eer van zijn meester, en zweert hem steeds als zijn meerdere te zullen vereeren. Daarop gaat de menigte huiswaarts, de jonge Sjamaan met de gedachte een invloedrijk leven en de onsterfelijkheid verkregen te hebben. En het volk is een godenbedwinger rijker.

Men wachte zich echter voor de meening, dat deze ceremoniën bij alle Sjamanistische volken dezelfde zijn. Wij gaven alleen een voorbeeld, dat het algemeen karakter van het Sjamanisme aanduidt; wij zouden dit voorbeeld echter door vele andere kunnen aanvullen. Het Sjamanisme is geen stelsel, zeiden wij reeds, en daardoor verschilt het veel bij onderscheidene stammen.

LITTERATUUR OVER SJAMANISMUS.

Roskopff. Das Religionswesen der rohesten Naturvölker. Leipzig, 1880.

Radloff. Das Schamanentum und sein Kultur. Leipzig, 1885.

Priklonskij. Das Schamanentum der Jakuten. (In het Duitsch in de Mitteilungen der Wiener Anthropologischen Gesellschaft. 1888).

Castrén. Vorlesungen über finnische Mythologie. St. Petersburg, 1853.

I. De Tunguzische familie.

De Tunguzische familie omvat twee volken, de *Tunguzen* en de *Mandsju's*. Vangen wij aan met de beschrijving der eersten.

De Tunguzen. De Tunguzen bewonen oostelijk Siberië van de Jenissei tot de Zee van Ochotsk en worden langs de Noordelijke IJszee begrensd door de Jukutenstammen, die in de kustlanden der Noordelijke IJszee gevonden worden. Hun aantal is niet met zekerheid op te geven, daar velen hunner zich in de moeielijk toegankelijke wouden aan volkstellingen onttrekken, doch het wordt geschat op 40,000—60,000 zielen. Daar men meent, dat de sterfte bij dezen stam thans de geboorten overtreft, en verder velen hunner zich met de Russen vermengen, neemt de groep der Tunguzen eerder af dan toe.

De Tunguzen hebben niet hun oorspronkelijke woonplaats in Siberië, maar zijn waarschijnlijk afkomstig uit de berglanden tusschen Korea en Mandsjurije. Hier leefden zij reeds in onderscheidene stammen versnipperd en trokken voort naar het Chineesche Rijk, waar zij in 1125 Mandsjurije veroverden, tot zij in 1234 door de Mongolen verdreven werden. Men moet aannemen, dat zij door dezen noordwaarts gedrongen zijn en in de Siberische gewesten door de ongunst van dit klimaat en de natuurlijke gesteldheid des lands veel van hun oorspronkelijke beschaving verloren. Het schijnt derhalve, dat de Tunguzen de overblijfselen zijn van een door de omstandigheden gedegenereerd volk, die met de Mandsju's in karakter overeenkomen, waardoor dezen ook tot de Tunguzen gerekend worden. De Tunguzen staan echter op een lageren trap van beschaving.

De Tunguzen bestaan uit onderscheidene volksstammen. Van deze noemen wij enkel de *Tschapogiren* en de *Orotongen* aan de Tungeiska, de *Orotschonen* aan de beide oevers van de Amur, de *Dauriërs* aan de Amur, de *Gilghanen* en *Golden*, eveneens in het Amurgebied, en de *Manguten*.

De Tunguzen en de aan hen verwante volken, met uitzondering van de Mandsju's, zijn visschers en jagersvolken, die zich gedeeltelijk met de rendierteelt bezighouden. Een volk, dat bijna uitsluitend van jacht en vischvangst leeft, is wel genoodzaakt, een rondzwervend leven te leiden. De Tunguzen trekken dan ook van de eene plaats naar de andere; zelden ziet men hen meer dan een vijftal dagen op dezelfde plaats. Nu eens gaan zij op de sabeljacht, dan weer ter vischvangst; zij, die rendieren bezitten, moeten zich goede weideplaatsen uitzoeken. Doch in het gure jaargetijde keeren zij gaarne in de hoogdalen van het bergland terug, waar het in den winter zachter is dan op de vlakte, en zij het wild in zijn gangen bespieden op de berghellingen.

Gedurende dit rondtrekkend leven vindt men bij de Tunguzen een strenge verdeeling van arbeid. De mannen houden zich enkel bezig met vischvangst en jacht en met het hoeden der kudden; de vrouwen hebben de huishouding te bezorgen, waarnaar de man geen vinger uitsteekt. De vrouwen stellen ook de jurten of tenten op, verzamelen brandstof, koken en houden gereedschappen en kleederen in orde. Bovendien weten zij elk vrij oogenblik nuttig te besteden, door bijv. huiden te looien, kleederen te maken en sieraden voor den man, de kinderen of zichzelf te vervaardigen.

De man begeeft zich des morgens op de jacht, nadat hij vooraf met de vrouw heeft overlegd, waar zij elkander des avonds zullen ontmoeten. Daarbij vertoonen de Tunguzen een bijzonderen aanleg, om zich overal te oriënteeren. Zonder spoor van een weg weten zij in de wildernissen altijd de plek te vinden, die zij als plaats van samenkomst hebben aangewezen. Op het zand of in de sneeuw weten zij met groote vaardigheid de wegen te teekenen, die zij volgen, en missen dan het doel zelden. Verloren voorwerpen en verdwaalde dieren vinden zij steeds gemakkelijk weder. De Tunguzische vrouw pakt haar have en goed, alsmede de draagbare jurte of tent op rendieren en de slede en begeeft zich op weg. De kleine kinderen worden met de wieg aan het zadel der rendieren gehangen; zuigelingen houdt de moeder, in een vel gebonden, bij zich.

Het bedrijf der mannen is geenszins zoo gemakkelijk als het schijnt. De jacht in Siberië berust op een nauwkeurige kennis van den aard van het wild en zijn levenswijze. De Tunguzen vangen het wild meest met vallen; een zeer klein gedeelte wordt geschoten. Door een kunstige inrichting weten zij een pijl te stellen, die afvliegt, als het dier op een bepaalde plek komt, zoodat het zichzelf doodt. Onder de Tunguzen bestaan jachtwetten, welke zij streng handhaven. Het jachtgebied wordt in zekere afzonderlijke velden verdeeld, door natuurlijke grenzen aangewezen. Een of meer familiën bezitten te zamen een dergelijk jachtgebied, waarop zij het recht hebben te jagen. Van de dieren, welke zij vangen, nemen zij alleen het vleesch; het vel komt den eigenaar van het jachtgebied toe.

In de bosschen hebben de Tunguzen bijzondere teekens, welke zij onder elkander kennen, om bijv. aan te duiden, dat er vallen gezet zijn, dat het ergens onveilig is, enz. Een in een boom vastgeklemde twijg duidt aan, dat een jager in de nabijheid is; een boomtak, dwars over den weg gelegd, wijst aan, dat men daar niet verder kan gaan.

De vischvangst geschiedt met harpoenen of netten.

Handwerkslieden vindt men niet bij de Tunguzen, uitgezonderd smeden. Ieder vervaardigt zooveel mogelijk zelf hetgeen hij noodig heeft. De smeden hebben het ook niet ver gebracht in hun kunst; hun gereedschappen ruilen zij meest van de Russen.

* * *

Onder de Tunguzen van het Amur-gebied nemen naast de Mandsju's de *Golden* het grootste gebied in. Hun aantal is evenwel niet met juistheid op te geven, daar volkstellingen bij hen niet plaats hadden. Het aantal, dat Rittich (Die Ethnographie

Russlands, Ergänzungsheft 54 Peterm. Mitt.) op 3000 stelt, is waarschijnlijk te klein geraamd, daar het aantal nederzettingen der Golden aan de oevers der Amur zeer groot is; zelfs in de minst bevolkte gedeelten vindt men nog vijf of zes dorpen. Deze dorpen zijn meestal klein en bestaan uit drie tot vier hutten, doch ook vindt men er, die viermaal zoo groot zijn.

De Golden veranderen van woonplaats met de afwisseling der jaargetijden. Bij de intrede der lente plaatsen zij hun hutten uit berkenbast aan de oevers van de Amur en haar bijstroomen, en vertoeven daar, tot de koude herfst hier hun verblijf in de lichtgebouwde hutten ondragelijk maakt. Dan verlaten zij de rivieroevers en trekken zich terug in de gebergten, waar zij hun vaste winterwoningen hebben. Wijl de zomerdorpen alleen een tijdelijke verblijfplaats zijn, nemen zij zoo weinig mogelijk huisraad hierheen mede. De rivierwoningen maken daardoor een hoogst armoedigen indruk.

De winterhuizen der Golden zijn uit hout gebouwd en van aanzienlijke grootte. Onderscheidene familiën, die tot één geslacht behooren, hebben hierin hun verblijf, soms 30 bewoners te zamen, van allerlei leeftijd. De vloer dier woningen is van vastgestampt leem vervaardigd, evenals de bodem onzer schuren; de wanden zijn van balken samengesteld, welker voegen met leem en mos zijn aangevuld. Het dak bestaat uit berkenbast en wordt, evenals in de Europeesche bergstreken, met steenen bezwaard en vastgelegd. De deur wordt afgesloten door een voorhangsel van vellen; de vensteropeningen sluit men af met Chineesch papier of met vischhuiden. Glas toch wordt bij hen niet gevonden.

Op het eind van het vertrek vindt men een verwarmingstoestel; de rook en warme lucht worden van hier door houten buizen langs de wanden geleid, en over deze zijn houten banken getimmerd. Op deze wijze heeft men een primitieven vorm van verwarming met verhitte lucht. Een groote ketel boven het vuur dient, om de spijzen voor de talrijke familie te bereiden.

In het midden van zulk een woning staat een zware balk, een soort van centrale pilaar van het gebouw. Daaromheen wordt een verhooging gevonden, die als slaapplaats voor gasten dient, en, als dezen niet aanwezig zijn, ook tot bergplaats voor alle mogelijke zaken gebruikt wordt. De leden der familie vinden hun slaapplaats op de banken langs de wanden; een houten bankje, evenals in Japan, dient als hoofdkussen. Het lichaam rust op een vilten deken en wordt met denzelfden pels overdekt, welken zij overdag als kleeding dragen.

Het inwendige dier hutten ziet er vuil en onoogelijk uit; de lucht is een mengsel van allerlei gassen en dampen en wordt bijna niet ververscht. De uitwasemingen der vuile pelzen, de visch, welke aan den zolder te drogen hangt, de dampen der spijzen enz. dit alles vervult de lucht met een chaos van reukbestanddeelen, die voor den Europeaan onverdragelijk is. Daarbij komt, dat het Goldenhuis een paradijs is voor allerlei ongedierte, voor ratten, muizen, vlooien, luizen en wantsen enz., aan welker plagen de inboorlingen gewoon zijn.

De winterdorpen der Golden bestaan, evenals de zomerdorpen, gewoonlijk slechts uit eenige huizen. Naast elk huis vindt men een schuur tot bergplaats, „ambara" geheeten; om deze tegen ratten enz. te beschermen, wordt zij op palen gebouwd.

Hier worden in den zomer alle voorwerpen van waarde opgeborgen, maar toch wordt die bergplaats niet gesloten. Geen Golde zou zich ooit, zelfs niet in den ergsten nood, aan eens anders eigendom vergrijpen. Onbeperkte eerbied voor den eigendom van anderen, ook van vreemden, is een karaktertrek van de Golden. Een dief wordt zwaar gestraft; Jakobsen deelt mede, dat zij hem de handen afhakken en vervolgens op gemeenschappelijke kosten voeden. Een dorp te bezoeken in den tijd, dat het bewoond wordt, is niet zonder gevaar, daar de talrijke honden zich niet ontzien, een vreemdeling aan te vallen.

Een algemeene karaktertrek des volks is hun geslotenheid en het wantrouwen, waarmede zij een vreemdeling aanzien. Vreemdelingen laten zij niet licht in hun dorpen en nog minder in hun huizen toe. Kapitein Jakobsen vond, dat de Golden boven Chabarowka meer toeschietelijk waren dan beneden deze plaats. Evenals de meeste Siberische volken zijn zij hartstochtelijke drinkers en rookers. In den zomer, als zij een goede vangst gehad hebben, houden zij groote drinkgelagen, en opgewon-

den van den drank zijn zij zeer strijdlustig. Nuchter zijn zij niet zoo dapper, maar veeleer vreesachtig. Een eigenschap, die bij de Golden werd opgemerkt, was hun onbetrouwbaarheid, zoodat op de volbrenging van hun beloften weinig te rekenen valt.

Ten opzichte van het huwelijksleven hebben de Golden strenge grondbeginselen. Echtbreuk wordt met den dood gestraft; in enkele streken worden de schuldigen levend begraven. Bij de ongehuwden schijnt echter de zedelijkheid niet zoo streng te zijn.

Evenals de Golden in den loop der jaargetijden van woningen verwisselen, veranderen zij ook van bedrijf. In het goede jaargetijde wijden zij zich bovenal aan de vischvangst, in den winter meest aan de jacht, hoewel geen van beide bedrijven in dien tijd uitsluitend beoefend worden. In den zomer is de vischrijkdom van de Amur buitengewoon groot, en honderden kleine visschersbooten overdekken den breeden stroom: een recht levendig gezicht.

De jacht in de gebergten, vooral op pelsdieren, wordt nog het liefst met pijl en boog gedreven. Met buitengewone scherpzinnigheid en veel geduld weten de Golden met behulp der honden de pelsdieren op te sporen. Om de pelzen niet te beschadigen, mikken zij op den kop der dieren, met een pijl, die van voren van een kubusvormigen klos is voorzien, en zoo weten zij met groote zekerheid doel te treffen. Als zij op de jacht gaan, hebben zij houten sneeuwbrillen op, waarvan de kijkgaten een weefsel van paardenhaar hebben.

De Golden stonden vroeger onder China (tot 1857; zie pag. 279) en toonen nog altijd gehechtheid aan hun vroegere heeren. De Chineezen exploiteeren dit gevoel tot hun voordeel, door handel met hen te drijven. Zij brengen hun tabak, thee, Chineesche stoffen, graan en rijstbrandewijn. Voor de Russen, hun tegenwoordige meesters, gevoelen de Golden weinig sympathie. Vooral tegen de Russische geestelijken koesteren de Golden haat.

Een politieke organisatie schijnen de Golden nooit te hebben gehad; de reizigers vonden daarvan geen spoor. Alleen „dorpsoudsten" werden er gevonden, doch dezen waren door de Russen aangesteld. In elke familie heeft de vader onbeperkte macht. Bij de levenswijze des volks legt hij alleen den huisarbeid op de schouders der vrouwen, die daardoor in betrekkelijk gunstige omstandigheden verkeeren, daar hun taak niet zwaar is.

Het sluiten van een huwelijk heeft plaats door het koopen der bruid. Als een jonge Golde in het huwelijk wil treden, begeeft hij zich, vergezeld van zijn ouders, naar den vader en moeder van het gewenschte meisje, en als de toestemming door dezen gegeven is, worden geschenken aangeboden. Aan de bewoners van het dorp worden groote hoeveelheden rijstbrandewijn geschonken, en met deze ceremonie wordt de verloving gevierd. Na een jaar wordt deze ceremonie herhaald en vervolgens wordt de koopprijs voor de bruid vastgesteld, die afhangt van haar jeugd en schoonheid. Onder groote smulpartijen en drinkgelagen wordt vervolgens de bruid in het huis van den bruidegom ontvangen. Daarmede is het huwelijk voltrokken.

Bij de Golden komt het dikwijls voor, evenals bij de Koreaneezen, dat grijsaards met twaalf- à dertienjarige meisjes, of knapen met dertigjarige vrouwen huwen, een zede, welke de volkskracht verzwakt.

Vroeger zetten de Golden hun dooden bij in grafhuizen, uit hout gebouwd; thans worden zij door de Russen gedwongen de dooden te begraven. De lijkkleederen bestaan veelal uit kostbare Chineesche stoffen. Alle Golden, van beide geslachten, koopen zich deze kleederen of vervaardigen ze zelf, en uiterst moeielijk is het, die van hen te verkrijgen.

De kleeding wordt door de Golden meest zelf vervaardigd, gedeeltelijk verkrijgen zij ze van Chineesche kooplieden. Dezen voeren katoenen stoffen aan, waarvan hemden voor mannen en vrouwen vervaardigd worden, die tot de knieën reiken en wijde mouwen hebben. Doch in 't algemeen bestaan de kleederen uit stoffen, welke het eigen land levert, vooral uit vischhuid en vellen. De kleeding van mannen en vrouwen gelijkt veel op elkander.

De verlichting der huizen geschiedt meest door lampen, met vischtraan gevuld.

De godsdienst der Golden is een onder den invloed der Chineezen gebuddhiseerd Sjamanisme. Tal van Chineesche godheden worden door hen vereerd, als: Laoë, de

god der goden; Lun-wan, de regengod; Mao-wan, de god van het vuur en het paard, en vele andere. Op passen in het gebergte, op kruiswegen en op uitkomende punten aan de rivieren richten de Golden, evenals de Chineezen, „burchanen" op, bestaande uit aan den eenen kant opene kastjes, waarin de afgoden geplaatst worden. Zoodra een Golde een dergelijke „burchan" ziet, werpt hij zich daarvoor neder, heft de handen ten hemel en buigt het hoofd ter aarde, daarbij een takje, een lapje of een steentje ten offer brengend.

Het leven der Golden is van bijgeloof vervuld. Bij iedere gebeurtenis of belangrijke verrichting vragen zij eerst raad aan den Sjamaan. Als een vrouw moeder zal worden, vraagt zij eerst den Sjamanenpriester omtrent de toekomst van haar kind en volgt allerlei bijgeloovige voorschriften, om het uiterlijk van het kind schooner te doen worden. Met dat doel slikt zij de iris van een berenoog door, doch zegt, dat ze die verstopt heeft, want het zou zonde zijn, dat zij ze had doorgeslikt. De bevalling moet zij buiten het dorp, in den zomer ergens in de struiken, in den winter in een door haar gebouwde hut afwachten; een vroedvrouw staat de vrouw bij. Als de familie nog geen mannelijken nakomeling heeft, offert men den god der zon een varken, om een zoon te mogen ontvangen. Een kind moet driemaal van wieg veranderen, en het wordt als een groote zonde beschouwd, de ledige wieg te schommelen.

Als een jongen sterft, verbergt men voor de naburen het geslacht van het kind. Men verandert den naam, zoodra men hoort, dat een persoon, die denzelfden naam draagt, een ongeluk is overkomen. De opvoeding der kinderen laten de ouders aan de natuur over; de dochters worden tot hun huwelijk tot geen arbeid aangezet; de jongens leeren al spoedig de werkzaamheden bij het vee en de jacht.

* * *

De *Orotschonen* of *Orotschen* in het Amurgebied behooren eveneens tot de Tunguzen; het zijn magere, spierlooze figuren, met een eenigszins plat gezicht, hoewel de neus niet zoo plat is als bij vele Tunguzen. De oogen staan schuin, de lippen zijn dik, het haar is zwart, grof en dik en wordt door mannen en vrouwen in twee staarten samengevlochten.

Des winters en zomers wonen zij in hutten van boombast. Elke winterhut heeft een of twee haarden, waarop het vuur steeds brandende wordt gehouden. Langs de wanden liggen matten, uit berkenhout gevlochten, waarop de familieleden rusten. Een hoofdsieraad van hun woningen is het schietgeweer, dat aan den wand hangt.

De Orotschonen zijn aanhangers van het Sjamanisme. Hun offerplaatsen, „burchanen", zijn zeer primitief; in een boomstam hollen zij een opening uit, waarin zij een bordje van berkenbast vasthechten, om daarop hun offers neer te leggen. Soms is die offerplaats nog eenvoudiger. Zij hebben onbepaalde voorstellingen van „een god Anduri" en zijn macht. De Sjamanenpriester rookt in zijn hut bijzondere kruiden, bedekt zijn oogen met een omwindsel, trekt een soort van vrouwen-onderrok aan met roode randen en talrijke schelletjes en neemt een schellentrommel in de handen, om veel geraas te maken. Aldus uitgedost, begint de Sjamanenpriester wild rond te springen en te huilen; hij ratelt met de schellentrommel en slaat zich onbarmhartig op het hoofd en tegen het lijf, tot hij bewusteloos neervalt. Zijn dienaren leggen hem op een rustbed neer en als hij den volgenden dag weer bijkomt, vraagt men hem naar den wil van Anduri, die hem aldus geopenbaard werd. Doch niet zelden komt het voor, deelt Margaritoff mede, dat een Sjamanenpriester door die opwinding zijn verstand geheel verliest.

De vaderlijke macht bij de Orotschonen wordt algemeen geëerd; de vader geldt als hoofd der familie, die gehoorzaamd moet worden. De vrouwen nemen een ondergeschikten rang in en moeten den zwaarsten arbeid verrichten. Bij de geboorte van een kind geven zij teekenen van uitbundige vreugde. Voor de toekomstige moeder is een afzonderlijke hut gebouwd, waar zij zich bij de bevalling twee weken ophoudt; na afloop van dien tijd gaat de moeder een nieuwe hut betrekken, waar zij weder twee weken verblijf houdt. Gedurende al dien tijd wordt zij als onrein beschouwd, en alleen de echtgenoot mag haar hut betreden. Een maand na de bevalling keert de moeder in de hut van den echtgenoot terug, nadat haar oude kleederen en kookgereedschap verbrand en verbrijzeld zijn, evenals dat bij de Golden geschiedt.

Het pasgeboren kind wordt onmiddellijk na de geboorte met water gewasschen, dat niet al te koud is, vervolgens in lappen gewikkeld, in den winter in beren- of hondenvel, en in een wieg, van berkenbast vervaardigd, gelegd. De Orotschonen leggen veel liefde voor hun kinderen aan den dag; over 't geheel schijnt liefde bij hen meer ingang te vinden dan bij de overige Siberische natuurvolken, wier geheele leven en streven dikwijls enkel de bevrediging van lichamelijke behoeften ten doel heeft. Dit neemt niet weg, dat de huwelijken ook bij hen door de ouders gesloten worden. Voor de vrouwen wordt een bruidsprijs betaald. De huwelijken hebben vroeg plaats, soms zelfs op 10—12 jarigen leeftijd.

De vrouw houdt zich ook bij hen bijna uitsluitend met huishoudelijke zaken bezig; zij bereidt de spijzen, naait de kleederen en schoenen uit dierenhuiden, bewerkt korven, mandjes, schalen, enz. uit berkenbast, enz. Voor de mannen is de lievelingsbezigheid de jacht. Wild is hier in overvloed; zij jagen op sabels, vossen, otters, muskusdier, eekhorens, eland, edelhert, beer, wild zwijn, veelvraat, los enz. Symbolische teekens op de muts dienen als talismans, die hen op de jacht behulpzaam zijn.

Staatkundig staan de Orotschonen onder Rusland. Doch de Russische invloed is niet groot. Al gelukte het den Russischen zendelingen, enkelen van dezen volksstam tot het Grieksche Chistendom te bekeeren, toch ging die bekeering in werkelijkheid niet verder dan tot het dragen van een kruis of heiligenbeeldje.

In economisch opzicht zijn de Orotschonen nog afhankelijk van de Chineezen. Elk Chineesch handelaar in het Amurland heeft een paar Golde- of Orotschonefamiliën als lijfeigenen. Zelfs beschouwen enkele Chineesche groothandelaren geheele landstreken met de inboorlingen als hun eigendom. De Orotschonen koopen alles van de Chineezen, meestal op crediet tegen renten van 50 pCt. per jaar. Als de Orotschone weigert den Chineeschen handelaar zijn schuld te voldoen, d.i. voldoende pelswaren daarvoor levert, neemt de Chinees hem niet zelden alles af: geweer, vischnetten, booten, enz., in vroeger tijd zelfs vrouw en kinderen. 't Is een somber leven met weinig vreugde en weinig genietingen, dat hier geleid wordt.

II. De Mandsju's. De *Mandsju's* bewonen Mandsjurije; de *Lamuten* aan de Zee van Ochotsk en in Kamschatka zijn na met hen verwant. Men vindt in de Mandsju's den werkzaamsten, meest krijgslustigen tak van de Tunguzische volkengroep.

De Mandsju's hebben hun oorspronkelijk vaderland aan den bovenloop der Sungari ten zuiden van Kirin, waar zij als jagers, veehouders en landbouwers leefden. Het was een krachtig volk, welks krijgslustige aard hen tot herhaalde invallen in China leidde. Nadat die invallen sedert den aanvang onzer tijdrekening reeds hadden plaatsgegrepen, gelukte het hun in 1640 het Chineesche Rijk te veroveren, en zich daardoor tot een hooger rang onder de Aziatische volken te verheffen. De vorstelijke dynastie in China is sedert 1644 uit de Mandsju's afkomstig.

Het volk der Mandsju's is echter in Mandsjurije niet talrijk en zal weinig meer dan een millioen bedragen, terwijl het aantal Chineezen in Mandsjurije 10—11 millioen bedraagt (Ratzel). De Mandsju's, die zich in den loop der tijden in China gevestigd hebben, zijn daar opgegaan in de Chineezen. Ook in Mandsjurije staan de Mandsju's in aantal bij de Chineezen achter. Toch zijn de Mandsju's in Mandsjurije nog de bezitters van den grond, welken de Chineezen alleen kunnen pachten, niet in eigendom bezitten.

Volkomen begrensd zijn de rassen in het noorden van China en in Mandsjurije niet, maar door vermenging met Chineezen heeft er een langzame overgang plaats. De Chineezen in Mandsjurije vestigden zich daar meest als jongelieden en verbonden zich met Mandsju'svrouwen. Zoo gaan de Mandsju's langzamerhand op in de Chineezen, en als eens de Mandsju-dynastie in China ten val komt, zal dit proces nog spoediger plaats hebben. Alleen in het noorden des lands vindt men nog de echte Mandsju's.

Door deze geschiedenis gaan de volkseigenaardigheden der Mandsju's meer en meer te loor. Hun herinneringen hebben meestal nog karakteristieke eigenaardigheden bewaard. In tegenstelling met het Chineesche huistype met opgebogen einden der daksparren, ziet men op de Mandsju-huizen enkel lange, vlakke daken, convex gebogen in den vorm van een cylinderdoorsnede. Groote, met papier gesloten vensters, leemen muren, die de binnenplaats omsluiten, hier en daar houten zuilengalerijen,

dat zijn eenige kenmerken van het Mandsju-huis. Het inwendige is tot gezellig samenzijn en tot het binnenkomen van lucht en licht ingericht, in tegenstelling met China.

De dorpen der Mandsju's zijn niet talrijk, kleiner dan de Chineesche dorpen en veelal enkel gehuchten, over het land verstrooid. De steden bestaan meestal uit houten gebouwen, en worden in het noorden en in het binnenland door kasteelen beschut. Alleen Mukden, de hoofdstad, is uit steen gebouwd.

De Mandsju's waren in hun bloeitijd uitmuntende ruiters en goede schutters. Hun voornaamste wapenen bestonden vroeger uit boog en speer; zwaard en vuurwapenen speelden lang een ondergeschikte rol. De boog der Mandsju's is voor het grootste gedeelte bijna recht en neemt ongeveer een voet van elk einde een plotselinge krom-

MANDSJU-BOOGSCHUTTERS.

ming aan. De lengte dier bogen liep wel tot 6 voet. In dezen tijd neemt het gebruik van vuurwapenen ook hier toe.

Vroeger vonden de Mandsju's in het Sjamanisme de voldoening hunner godsdienstige behoeften; later hebben zij de Chineesche godsdiensten en beschaving overgenomen.

De *Lamuten* worden slechts op een tweeduizend-tal geschat. Zij kenmerken zich door eerlijkheid, zin voor orde, en zijn buitengewoon bewegelijk. Als vrienden van de Russen haten zij de Tschuktschen.

II. De Mongoolsche familie.

Onder den naam *Mongoolsche volken* wordt de tweede groote groep der Altaiërs samengevat, welke tegenwoordig nog in *Mongolië*, dat naar hen den naam ontving,

en de aangrenzende gewesten wonen. De Mongoolsche familie wordt in vier takken ingedeeld: de *Oost-Mongolen*, de *Kalmukken* of *West-Mongolen*, de *Burjäten of Buräten* en de *Iransche-Mongolen* (Aimak's en Hasarah's).

Als algemeen lichaamskenmerk der Mongolen vindt men een gemiddelde lichaamsgrootte, bij de mannen van 1,64 meter, bij de vrouwen van 1,52 meter. De schedel is bovenal brachycephaal; het aangezicht vertoont duidelijk de typische Mongoolsche uitdrukking. Traagheid, oprechtheid en goedhartigheid worden als hoofdtrekken van hun karakter beschouwd, wat evenwel niet uitsluit, dat wraakzucht zich bij hen levendig doet gevoelen.

De Mongolen zijn het best als bereden nomaden te karakteriseeren, wier rijkdom in schapen, paarden en kameelen, zelden in runderen bestaat. Evenwel ontbreekt de landbouw niet geheel. Een gemakkelijk verplaatsbare veldtent, „jurte" geheeten, is in geheel Centraal-Azië de woonplaats der veehoudende nomaden. Zelfs de steden in Centraal-Azië hebben iets bewegelijks; zij ontstaan en worden weer verlaten. Schier nergens vindt men zoovele steden-ruïnen als in de steppen van Centraal-Azië.

Nijverheid heeft zich bij deze Mongolen niet veel ontwikkeld; alleen de bewerking van vilt en leder. Vilt wordt uit kameelhaar of schapenwol vervaardigd en tot vele doeleinden gebruikt en in allerlei patronen bewerkt. De godsdienst is hoofdzakelijk de Buddhistische, gedeeltelijk de Islam. Er bestaat exogamie en bovenal monogamie.

Van de bovengenoemde hoofdgroepen komen de Oost- en West-Mongolen het meest met elkander overeen; zij zijn vooral de uitdrukking der bovengegeven beschrijving. Wij zullen bij deze groepen dan ook slechts even stilstaan.

I. De Oost-Mongolen. De Oost-Mongolen worden gewoonlijk kortweg enkel *Mongolen* genoemd. Zij bewonen Mongolië, (zie bij China, pag. 278), welk land naar hen den naam ontving, een gebied, dat zich van Siberië tot China, en van Mandsjurije tot Turkestan uitstrekt. Dit land kan als het eigenlijke stamland der Mongolen beschouwd worden, het gewest, vanwaar uit de verschillende groepen der Mongolen zich vertakten.

Als afzonderlijke stammen der Oost-Mongolen noemen wij de *Chalchas* (Kalka's) tusschen het Altaïgebergte en de Amur, de *Zacharen* aan den zuidrand der woestijn Gobi, de *Uroten* ten zuiden van de Chalchas tot de Hoango, de *Tumyten* ten zuidoosten van de Uroten. Voor een groot gedeelte zijn deze Mongolen Chineesche onderdanen, voor een ander deel staan zij onder Rusland. De Chalchas, die uit ruim 4 mill. zielen zullen bestaan, vormen den talrijksten Mongolenstam; een deel van hen staat onder Rusland.

II. De West-Mongolen of Kalmukken. De woonplaats der Kalmukken ligt ten westen van die der Oost-Mongolen. Het volk bestaat uit vier stammen: de *Dzjungaren* in Dzjungarije en Oost-Turkestan, de *Torgoten*, *Chochoden* en *Därbäten*. De *Zwarte-* of *Berg-Kalmukken* wonen aan den Altaï, en de *Witte Kalmukken*, die met Turksch bloed vermengd zijn, in het gouvernement Tomsk. In de 17e eeuw is een groot aantal Kalmukken naar de steppen tusschen den Ural en de Wolga doorgedrongen, waar zij thans nog grootendeels wonen en als *Wolga-Mongolen* of *Kalmukken* in engeren zin bekend zijn.

III. De Burjäten of Buräten. Deze stam bewoont de omstreken van het Baikalmeer, derhalve Trans-Baikalië, en het zuiden van het gouvernement Irkutsk; hun aantal zal ongeveer 208,000 bedragen.

De Burjäten staan sterk onder Russischen invloed en zijn daardoor zeer van levenswijze en arbeid, maar niet van karakter veranderd. Zij worden nog bestuurd door een „Taidschi" of vorst, welken zij zelf kiezen, doch die door den Russischen gouverneur onder overreiking van een dolk symbolisch in zijn ambt bevestigd wordt. De Taidschi wordt bijgestaan door „Schullenga's" of oudsten. In 1644 onderwierpen zij zich na grooten tegenstand aan de Kozakken. Tot dien tijd waren zij uitsluitend aanhangers van het Sjamanisme, doch tegen het einde der zeventiende eeuw namen die aan gene zijde van het Baikalmeer het Buddhisme of liever het Lamaïsme (zie pag. 440) aan, terwijl de Burjäten aan deze zijde tot de Grieksche Kerk toetraden. Doch de oude religieuse voorstellingen en het bijgeloof hebben nog vasten wortel gevat en daardoor zijn Buddhisme en Christendom er met overblijfselen van het Sjamanisme vermengd, terwijl een gedeelte nog geheel in het Sjamanisme is verzonken.

In hun lichaamsuiterlijk komen de Burjäten veel met de overige Mongolen overeen, bovenal met de naburige Kalmukken. Over 't geheel zijn zij lichter gebouwd, minder sterk, en niet geschikt om veel te werken. Hun taal is een dialect der Mongoolsche talen, en wordt nog weder in verschillende afdeelingen onderscheiden. Met zorg hebben zij hun oude taal bewaard. Bij het schrijven gebruiken zij het Mongoolsche of Tibetaansche schrift; sedert het begin van deze eeuw hebben zij ook het Russisch meer geleerd.

Een klein gedeelte der Burjäten is door de Russische regeering op de wijze der Kozakken georganiseerd. Hun hoofdbedrijf is de runder- en paardenteelt, op nomadische wijze; velen verbouwen ook rogge en tarwe. Daarenboven leveren vischvangst en jacht belangrijke voordeelen. Ook als smeden, leerlooiers en bewerkers van ruw geweven stoffen zijn zij bekend.

Hun met zilver ingelegde smeedwerken zijn als „Bratskische produkten" door geheel Siberië beroemd.

III. De Turksche familie of Turk-Tataren.

De Turksche familie vormt een betrekkelijk vrij scherp begrensde groep der Mongoolsche volken. Het oorspronkelijk vaderland dier volkenfamilie, welke zich tegenwoordig met haar afzonderlijke takken van de kusten der Middellandsche Zee tot de oevers der Lena in Siberië uitbreidt, moet zeker in Turkestan gezocht worden. Van hier uit zag men reeds in de grijze oudheid Turksche nomaden op hun vlugge rossen de Iransche landen binnendringen. Van hier uit zijn waarschijnlijk reeds vóór den aanvang onzer tijdrekening onderscheidene Turken-stammen in verschillende richtingen Azië veroverend doorgetrokken, zich gedeeltelijk bij andere volken aansluitend. De Turken zijn de eersten van de Mongoolsche volken, die wij in de geschiedenis der Westersche staten ontmoeten. Reeds aan de Romeinen bekend, hebben zij, evenals de Mongolen, groote en machtige rijken gegrondvest, zelfs duurzamer dan van dezen, het Romeinsche rijk bestreden, en geheel Europa in angst gebracht. De tronen van China, Perzië, Indië, Syrië, Egypte en het Khalifenrijk werden door Turken in bezit genomen.

Met uitzondering der Jakuten, zijn de Turken aanhangers van den Islam. En geen volk heeft het bevel van den Profeet, om door het zwaard het geloof uit te breiden en aldus het Paradijs te verwerven, getrouwer uitgevoerd dan de Turken.

Ondanks hun vele veroveringen zijn de Turken meest nomaden gebleven; alleen de Osmanen in Klein-Azië en Europa hebben een vaste woonplaats aangenomen en beoefenen den landbouw. Enkele nomadische Turken-stammen traden van tijd tot tijd als echte rooversvolken op, en maakten zich daardoor tot latere tijden berucht.

De Tursche familie, uit een tal van volken bestaande, vormt ook in taalkundig opzicht een nauw verwante groep. Tegenwoordig kan de Turksche familie in de volgende stammen verdeeld worden: 1. *Tataren*, 2. *Jakuten*, 3. *Kirgiezen*, 4. *Usbeken*, 5. *Turkmenen*, 6. *Kiptschak's*, 7. *Karakalpaken*, 8. *Nogaîërs*, 9. *Kaukasische Turken*, 10. *Tarantschi's* en *Dunganen* en 11. *Osmanen*. Daarenboven leert de geschiedenis ons nog onderscheidene Tursche volken kennen, die na korte tijden van roem spoorloos verdwenen zijn. Van dezen noemen wij de *Hunnen*, de *Avaren*, de *Chasaren* en de *Kumanen*. Wij zullen van de belangrijkste dezer een korte beschrijving geven.

I. De Tataren. Onder den naam *Tataren* vat men twee groote stammen samen, die ver van elkander wonen, nl. de *Siberische Tataren* in de gouvernementen Tobolsk, Tomsk en Jenisseisk (± 60,000) en de *Kazansche Tataren* in de gouvernementen Kazan, Orenburg, Samara en Stawropol in Europeesch Rusland (± 1 millioen).

De Siberische Tataren trokken in oude tijden de oorspronkelijk door Samojeden en Finnen bewoonde streken binnen en vermengden zich veelvuldig met genoemde volken. Deze Tataren hebben gedeeltelijk vaste woonplaatsen en leiden voor 't overige een nomadenleven. In de Baraba-steppe, tusschen Irtysch en Ob, vindt men de *Barabinzen*, en tusschen Ob en Tom de *Teleuten*, verschillende stammen van deze groep.

II. De Jakuten. De Turksche Jakuten wonen afgezonderd in noordoostelijk Siberië aan de Lena en breiden zich daar uit onder de Tunguzen. Hun aantal wordt op 211,000 geschat.

Oorspronkelijk hebben de Jakuten de gewesten der tegenwoordige Buräten-steppe bewoond, tusschen het Baikal-meer en de bronnen der Lena. De oude volksoverleveringen der Jakuten, welke veel met die der Buräten overeenkomen, als ook de levenswijze van beide volken wijzen hierop. De Jakuten noemen zich zelf *Sacha;* de naam „Jekut" beteekent vreemdeling, wat ook op een komst van elders in het tegenwoordig gebied wijst. Volgens een oude Jakutsche overlevering hebben de Jakuten aan de Jenissei in de omstreken van Krasnojarsk gewoond, en werden vandaar naar het oosten gedrongen in de Buräten-steppe. Doch ook hier konden zij het niet lang uithouden, daar de Buräten hun vijandelijk gezind waren, en voor ongeveer 400 jaren trok het geheele volk onder leiding van een hoofdman Omogei (volgens anderen Okonóm) naar het brongebied der Lena, bouwde daar booten uit ossenhuiden en voor het vee vlotten van het hout der oevers, en scheepte zich in, om aldus den stroom af te zakken. Zoo trok het volk verder, tot het goede weideplaatsen vond beneden de monding der Olekma, en zette zich hier neder.

Ook uit deze overlevering blijkt, dat de Jakuten van elders kwamen en zich aan de Lena vestigden. Zij waren destijds een welvarend, doch niet krijgszuchtig nomadenvolk, dat wel de jacht uitoefende, doch hoofdzakelijk leefde van de kudden. Daarom bleven zij niet aan de Boven-Lena, hoewel hier het klimaat over 't geheel beter is dan bij Jakutsk, maar gingen zij zoover de rivier af, tot zij de vlakte bereikten. Dewijl zij minder bewegelijk van aard waren dan de Tunguzen en door hun kudden meer aan een streek gebonden waren, verbreidden zij zich niet zoover als dezen, hoewel hun aantal veel aanzienlijker was.

De Jakuten splitsten zich hier in eenige stammen of „Ulusse's", zooals de Russen ze later noemden, en deze werden weder in eenige nauwere gemeenschappen, „geslachten", verdeeld. Deze geslachten hadden aanvankelijk erfelijke hoofden, die het geslacht den naam gaven. De hoofden der „Ulusse's" schijnen aanvankelijk door keuze te zijn aangewezen, die voor het leven gold en altijd op de leden van enkele familiën viel. Het geheele volk droeg een dergelijk aristocratisch karakter.

Wijl de rijkdom des volks uitsluitend in kudden vee bestond, bracht deze omstandigheid reeds met zich, dat de aanzienlijken en rijken een groot aantal armen als hoeders van het vee in dienst hadden. In deze dienaren hadden zij een schaar getrouwe onderdanen. Daar bij huwelijken gestreng werd toegezien op gelijke geboorte, bleven de rijkdom en de invloed bij enkele familiën berusten. Dezen aristocratischen trek vindt men nog thans bij de Jakuten.

Aan de Lena evenwel zoekt men hiernaar te vergeefs. Hier, in het centrum van het leven der Jakuten, hebben de nivelleerende invloeden der Russische beambten reeds veel van het oorspronkelijke der Jakuten verloren doen gaan. Aan de Wilui en in „Uluss" Ssuntar vindt men nog overblijfselen van dat verledene.

Deze „Uluss" houdt zich voor zeer voornaam en beweert nog echte nakomelingen der oude geslachten onder zich te tellen. De huwelijken hebben hier nog een streng volgehouden standsindeeling ten grondslag en het komt er bijna niet voor, dat leden eener aristocratische familie met die uit een andere huwen. Niet alleen geven de aristocratische familiën alhier zichzelf voor hooger stand uit, maar zij worden ook door de algemeene bevolking als zoodanig geëerd.

De Jakuten vormen den talrijksten stam onder de Noord-Aziatische Mongoolsche volken. Zij hebben in naam het Christendom aangenomen, maar staan overigens nog op een lagen trap van beschaving. Hoofdzakelijk zijn zij nog nomadische veehouders (paarden, runderen en rendieren) en daarenboven visschers en jagers. Zij waren het, die het grootste gedeelte der sabel- en hermelijnvellen leverden, die vroeger op de groote pelzenmarkt van Jakutsk werden aangevoerd.

De woningen der Jakuten worden uit balken gebouwd en van buiten met leem en zoden bedekt; zij zijn sterker en ruwer dan de woningen der meeste Siberische volken. Langs de wanden liggen de slaapplaatsen en hier ziet men de wapens en het huisraad hangen; in het midden der „jurte" vindt men den vuurhaard.

Hun paarden en runderen blijven schier altijd buiten; zij zoeken in den winter het voedsel onder de sneeuw. Paarden zoowel als runderen leveren hun vleesch en melk; behalve paardenvleesch worden bovenal koemelk, rundvleesch en vet, visch en kaas als voedsel gebruikt.

De Jakuten worden geroemd als niet zonder aanleg, met een zekere geschiktheid, om zich in alle levensomstandigheden te voegen, verder als rechtvaardig en bekwaam in den handel, maar met een zucht tot verkwisting en een zorgeloosheid, die hen licht in schulden steekt. Ook hebben zij een hartstocht voor het spel. Doch over 't geheel vormen zij een krachtig volk, welks groot aantal het weerstandsvermogen tegen de natuurlijke omstandigheden bewijst.

Toch worden hun economische levensomstandigheden minder gunstig, wijl de sabels en pelsdieren, eerst een bron van inkomsten, schier uitgeroeid zijn in hun land. Ook werd door het voortdringen der Russen hun weidegebied meer en meer beperkt. Doch door nationale kracht en het assimileeren van andere volkselementen, ook met Russen, weten zij zich staande te houden. Zelfs de kinderen, uit die vermenging met Russen geboren, vertoonen vooral de eigenschappen van het Jakutische volk, zoodat zij niet „verrussischt" worden, maar meer Russisch bloed in hun volk opnemen.

III. De Kirgiezen of Kasaken. De *Kirgiezen* vormen het zuiverste volk der Turk-Tataren en hebben de grootste beteekenis. Zij zijn verdeeld in vele onderafdeelingen of horden, die van de Amu-Darja tot de Irtysch en van de Ob en de Wolga tot de dalen van Tian-sjan zich verbreid hebben, overal een leven van zwervende nomaden leidend.

EEN VROUW DER KIRGIEZEN.

De naam „*Kirgieze*" moet, volgens Shaw, beteekenen „nomade", terwijl daartegenover „Sart" beteekent „gezeten bewoner". De Kirgiezen worden verdeeld in twee groote groepen: de *Karakir-Kirgiezen* of de eigenlijke Kirgiezen, die het bergland, en de *Kasaken* d. i. vrijbuiters, die de vlakte bewonen. De eersten, de zwarte- of berg-Kirgiezen, zwerven rond in de provinciën Seméretschensk, Ferghana en Kaschgar; de laatsten bewonen de steppen tusschen Tobolsk en de Amu-Darja. De laatsten worden verdeeld in drie groote onderafdeelingen: de „groote horde", „Ulu Dsus", die aan het Balkasch-meer tot de Amu-Darja woont; de „gemiddelde horde", „Orta Dsus", tusschen Balkasch-meer en de Irtysch, en de „kleine horde", „Kisis Dsus" aan het Aral-meer en de Kaspische Zee. De horden zijn, volgens Landsdell, weer in rassen, deze in stammen, de stammen in geslachten, de geslachten in tentgroepen of „auls" verdeeld.

De Kirgiezen worden voor het zuiverste Turkenvolk gehouden. In hun lichaamsbouw staan zij tusschen Mongolen en Ariërs. De huidkleur is geel tot koperkleurig, bij de vrouwen dikwijls zeer blank. Hoewel in hoofdzaak Turksch, is de kleeding der Kirgiezen toch niet zeer geschikt, om hun lichaamsbouw voordeelig te doen uitkomen. In den winter vooral verbergen pelsmutsen, pelsjassen en hooge laarzen alle afzonderlijke lichaamsdeelen, en zelfs in den zomer is dit gedeeltelijk het geval. De arme Kirgies draagt, behalve zijn pelsjas en de onontbeerlijke pelsmuts, alleen nog maar een hemd, een kaftan en wijde broek; de rijke daarentegen, evenals de

Oosterling, een aantal kleedingstukken over elkander, en wijde broekspijpen omhullen de beenen. Alle Kirgiezen dragen in den gordel een sierlijk, met ijzer- of zilverwerk afgezet taschje en een insgelijks prachtig mes; behalve den onmisbaren zegelring dragen zij verder geen versierselen.

De jurte of vilten tent maakt een onverbeterlijke woning uit voor deze trekkende nomaden. Licht te verplaatsen, gemakkelijk uit elkander te nemen, waterdicht en warm, af te sluiten tegen den storm en tegen tocht, voor elken zonnestraal toegankelijk, behagelijk en geschikt, eenvoudig en toch zich leenende tot in- en uitwendige versiering, vereenigt de jurte vele gunstige eigenschappen in zich, om door de Kirgiezen algemeen gewaardeerd te worden.

Niet het nuttigste, maar wel het meest gewaardeerde huisdier der Kirgiezen is het paard, en dit noemt hij „het huisdier". Het paard is de trots des jongelings en van de jonge dochter, van den man en den grijsaard, van de vrouw en het oude moedertje; men prijst of smaalt den ruiter zelf, wanneer men zijn paard prijst of smaalt. Een groot gedeelte van de liederen en gezangen der Kirgiezen heeft betrekking op het paard. In paardenkoppen wordt de rijkdom der aanzienlijken uitgedrukt, in paardenprijs betaalt men den bruidschat. Arme Kirgiezen bezitten slechts zooveel paarden als voor de rijbehoeften der familieleden en den aanfok noodig zijn; rijke steppenbewoners daarentegen bezitten wel vier-, vijf-, zelfs van tien- tot twaalfduizend paarden, die in afzonderlijke troepen op verschillende plaatsen weiden, zegt Brehm. De Kirgiezen zijn geboren ruiters; zonder paard kan men zich geen Kirgiezen denken.

Het nuttigste dier dezer nomaden is echter het schaap; daarenboven houdt hij de geit naast de schapen in de kudden. In vergelijking met de paarden, schapen en geiten, speelt het rund een vrij ondergeschikte rol.

De Kirgies leeft als echte nomade vooral van dierlijk voedsel, bovenal van melk en vleesch. In den zomer leeft hij bovenal van melkspijs, want in dezen tijd slacht hij alleen bij feestelijke gebeurtenissen.

IV. De Usbeken of Osbeken. De Usbeken maken een zijtak uit van den eens zoo machtigen en hoogst ontwikkelden Turkenstam der *Aiguren*, die thans geheel verdeeld en onder andere volken versnipperd is. De Usbeken vormen tegenwoordig het heerschende volk in de Khanaten Buchara en Chiwa, van het vroegere Khanaat Khokand, en verder in Oost-Turkestan, waar zij in 32 stammen verdeeld zijn. Echter zijn ook zij niet meer van zuiver bloed, maar sterk met Iraniërs vermengd, waardoor het karakter veranderd is.

De Usbeken leven thans meest op boerenplaatsen, en houden zich bovenal bezig met land- en tuinbouw, zijdeteelt, jacht en vischvangst. Hun vroeger zwervend leven hebben zij vaarwel gezegd, en zij maken dus een der weinige gezeten stammen der Turken-volken uit.

V. De Turkmenen. *Turkmenen* (Turkomanen, Turkmen, van *Turk*, een eigennaam, met de suffix *men* = schap, aldus Turkenschap) is de naam van een volksstam tot de Turksche familie behoorend, die het steppenland tusschen de Amu-Darja (ook haar rechteroeverland), de Kaspische Zee en de Perzisch-Afghaansche grens bewoont. De Turkmenen worden verdeeld in tien grootere en nog onderscheidene kleinere stammen, van welke de *Tekke's* (± 300,000) in de Achal- en Merw-oase en de *Jomuden* aan de beneden-Atrek en in Chiwa het belangrijkst zijn. Verder behooren hiertoe de *Goklonen* (31,000) tusschen de Atrek en Gurgen, de *Alili* (250,000) in Afghanisch Turkestan aan den linkeroever der Amu-Darja, de *Tschoudoren* (86,000), in de grensstreken van China, de *Sakar's* (15,000), *Emrali's* (50,000) en *Ersary* (150,000) hoogerop aan de Amu-Darja, de *Salyr's* (13,000) in de oase Merw en de *Saryk's* (65,000) ten zuidoosten van Merw aan de Murghab.

Het vroeger krijgszuchtige, rooflustige volk, dat den bloeienden landbouw der oasen bijna uitsluitend door buitgemaakte of gekochte Iranische slaven liet verrichten, en zelfs de Kaspische Zee met booten bezocht, om er te rooven, is na de onderwerping door Rusland meestal een vreedzaam volk van landbouwers en veehouders geworden. Velen zijn ook in de Russische regimenten opgenomen.

Het uiterlijk der Turkmenen kenmerkt zich door magerheid, die een zekere loomheid verraadt; zij hebben een bronsachtige huidkleur, kleine, diep liggende oogen, zwarte

haren, buitengewone witte tanden en een langen baard. Het nationale costuum bestaat uit een ruim, lang gewaad, al naar den stand van zijde of een andere stof, en een hooge muts van lamsvel, welke de vrouwen door een om het hoofd gewonden shawl vervangen.

De vrouwen worden er geëerd en geacht. Zij dragen veel sieraden en bedekken het gelaat niet. Meestal heeft de Turkmene twee vrouwen, waarvoor hij een zekeren prijs moet betalen. Het huwelijk kan evenwel willekeurig ontbonden worden. De Turkmenen worden beschreven als trouw aan het gegeven woord en uiterst gastvrij. Hun woning bestaat uit een vilten jurte of tent. Zij zijn Sunnietische Mohammedanen, maar houden zich niet streng aan de voorschriften van den Koran.

Nadat in 1881 de Tekke-Turkmenen door Rusland onderworpen waren en in 1884 de Turkmenen van Merw zich vrijwillig onderwierpen, kwam het grootste gedeelte van dit volk onder Rusland.

Dat er ook in Klein-Azië nog enkele groepen van Turkmenen gevonden worden, zagen wij op pag. 136 van dit deel.

VI. De Osmanen. Van het oude cultuurvolk der Uiguren, dat in 745 een machtig Turksch rijk in Centraal-Azië gevestigd had, scheidde zich een volk af, dat naar het westen trok, nl. de *Seldsjuken* (zie pag. 133), die in de 11e en 12e eeuw een groot gedeelte van Voor-Azië bemachtigden. De tegenwoordige Turken, die wij reeds vroeger beschreven, zijn afkomstig van de Seldsjuken. Overblijfselen van deze Seldsjuken zijn nog de *Trans-Kaukasische Turken* of *Aderbeidschan-Tataren.*

VII. Verder noemen wij nog eenige volken, als de *Kiptschak's*, een volk met Mongoolsche eigenschappen in Khokand, waar zij vóór de aankomst der Russen het heerschende volk waren, en in Oost-Turkestan. Zij worden als de dapperste bewoners van Centraal-Azië geroemd; hun taal is de Turksche.

De *Karapalken*, een krachtig, flink gebouwd menschenslag, ten zuiden van het Aralmeer en aan den benedenloop der Syr-Darja.

De *Nogaï Tataren* worden gevormd door een conglomeraat der overblijfselen van verschillende Turksche volken, die zich sedert den tijd van Peter den Groote in het laagland tusschen de Kaspische en de Zwarte Zee gevestigd hebben.

De *Tarantschi's en Dunganen* zijn Turksche volken, die in Kuldscha en de aangrenzende gedeelten van China wonen, en meestal den landbouw uitoefenen. Velen zijn door Mongolen of Chineezen hier door dwangkolonisatie gevestigd, doch zij bleven aan den Islam volgens Sjiïetische richting getrouw.

HOOFDSTUK XLII.

DE GEÏSOLEERDE VOLKEN VAN NOORDOOST-AZIË.

In het noordoosten van Azië wonen eenige stammen, die in hun levenswijze met de noordelijke Mongoolsche stammen overeenkomen, maar toch blijkbaar niet tot het Mongoolsche ras gerekend kunnen worden. De afkomst dezer volken is onzeker, en daarom noemen wij deze volken afzonderlijk. Hiertoe behooren de *Jakugiren*, de *Tschuktschen*, met de verwante *Itelmen* of *Kamtschadalen*, de *Jenissei-Ostjaken*, de *Giljaken*, de *Namollo's* en de *Aleuten*. Ook de *Aino's*, die wij bij Japan beschreven, nemen een geïsoleerde plaats in.

* * *

De *Jakugiren* (± 1000 zielen) wonen aan de noordkust van Siberië, meest aan de mondingen der Jena, Indigirka en Kolyma. Zij zijn te beschouwen als de treurige overblijfselen van een groot volk, dat aan de bronnen der Kolyma woonde, doch door de pokkenepidemie verdreven werd. Een gedeelte vermengde zich met de Tunguzen; alleen in de boven aangeduide landstreken bewaarde een kleine groep het ras meer of minder zuiver. Zij onderscheiden zich van de Mongoolsche volken door grooter lichaamslengte en lichter huidkleur, doch komen er ook in vele opzichten mede overeen, zoodat sommigen hen tot de Mongoolsche volken rekenen. Visscherij, teelt van rendieren en de jacht op de vogelscharen, die aan de kusten der Noordelijke IJszee leven, zijn de hoofdbronnen van bestaan. Vroeger vormden zij een krijgszuchtig volk; thans niet meer. In hun levenswijze, karakter, liederen en in het Sjamanisme komen zij met de overige Noord-Oost-Aziatische natuurvolken overeen.

* * *

De *Tschuktschen* en met hen verwante volken wonen in het uiterste noordoosten van Siberië. De Korjäken in noordelijk Kamschatka en aan de Aziatische kust der Beringzee zijn met hen verwant.

De Tschuktschen werden in West-Europa het eerst bekend door de beschrijving, die de Amsterdamsche burgemeester, Nicolaas Witsen, in het begin der 18e eeuw van Siberië gaf; aan de Russen was dit volk reeds in 1646 bekend. Zij hebben door de weinige herbergzaamheid van hun land zich lang zoo goed als onafhankelijk weten te houden, kwamen weinig met de Russen in aanraking, en werden eerst beter bestudeerd door Nordenskjöld, die bij zijn tocht met de Vega langs het noorden van Azië in den winter van 1878—'79 hier verblijf hield.

Nordenskjöld beschrijft de Tschuktschen als flinke lieden, groot van gestalte en sterk. In vergelijking met de Samojeden zijn zij zindelijk, doch wij wijzen er uitdrukkelijk op, dat dit nog niet veel zegt. De huidkleur was aangenamer om te zien, het gezicht had een witachtig roode kleur, en jonge meisjes maakten geen onaangenamen indruk.

De kleeding der Tschuktschen wordt van rendier- en zeehondenhuiden vervaardigd; vooral geven zij aan eerstgenoemde de voorkeur, omdat die beter verwarmen. In den winter dragen zij gewoonlijk twee kleedingstukken over elkander: een met het haar naar binnen en het bovenste met het haar naar buiten. Zoo ingepakt, kunnen zij de koude van hun land goed verdragen. De vrouwen gaan bijna op dezelfde wijze gekleed als de mannen.

MAN EN VROUW DER TSCHUKTSCHEN.

Hout, tot het bouwen van hutten, vindt men hier bijna niet. Daarom zijn hun woningen meest tenten, wat voor hun nomadisch rondzwerven het gemakkelijkst is. In hun tenten hebben zij twee ruimten: een buitenste en een binnenste ruimte, met rendierhuiden afgesloten, welke vooral in den winter bewoond wordt. Dit gedeelte wordt door traanlampen verlicht en steeds zoo warm gehouden, dat de mannen en vrouwen, hoewel zeer weinig gekleed, hier geen koude lijden. De buitenste ruimte dient in den winter tot bergplaats, en wordt in den zomer bewoond. In deze tenten houden de Tschuktschen zomer en winter verblijf.

De Tschuktschen worden naar hun geographische verbreiding en hoofdbedrijf onderscheiden als kust-Tschuktschen en rendier-Tschuktschen.

De eersten zijn hoofdzakelijk visschers, de laatsten meer rendierhouders en drijven eenigen handel. Dezen houden zich voor voornamer dan de eersten, een algemeen kenmerk voor veehouders. De handel van dit volk heeft echter weinig te beteekenen en bepaalt zich hoofdzakelijk tot het inruilen van brandewijn, tabak, die gerookt en gekauwd wordt, en ijzerwaren. Er bestaan eenige markten, waar de Tschuktschen hun produkten aanvoeren, nl. een bij Anjui nabij de Kolyma, een aan de Beringstraat, en drie op Amerikaansch gebied.

Hoewel de Tschuktschen een betrekkelijk grooten volksstam uitmaken — hun aantal bedraagt 4 à 5000 — is het toch wel opmerkelijk, dat zij geen gemeenschapswezen gevormd hebben. Een hoofd hebben zij niet, en omtrent hun religie valt weinig te zeggen, tenzij men hun ruw bijgeloof als religie aanziet. Het is zelfs niet zeker, of men hun gesneden beelden en andere bijzondere vormen ook voor afgoden moet aanzien. Zelfs het Sjamanendom, in Noord-Azië zoo algemeen verbreid, is nauwelijks bij hen te ontdekken.

* * *

Met de Tschuktschen verwant zijn de *Korjäken*, die ten zuiden van hen wonen, door de rivier Anadyr van hen gescheiden. Deze stam wordt verdeeld in gezeten en nomadische Korjäken. De eersten zijn meestal visschers aan de kusten der Beringzee; de laatsten trekken met hun rendierkudden in het binnenland rond.

De gezeten Korjäken zijn groote, krachtige lieden, geelachtig bruin van kleur, en wijken behalve door de grootte ook door de horizontaal staande oogen van het type der Mongolen af. Over 't geheel komen zij in levenswijze en karakter met de Tschuktschen overeen. De gezeten Korjäken hebben evenwel de gewoonte, een gast hun dochters of vrouwen als bijslaap aan te bieden, een gewoonte, die ook in Kamschatka en op de Kurilen bestaat, terwijl de rendier-Korjäken integendeel zeer jaloersch zijn op hun vrouwen. Het Sjamanisme heeft bij hen vrij spel; een politieke organisatie bezitten zij niet en op zijn hoogst verschil tusschen armen en rijken. Het aantal Korjäken is door epidemieën en vermengingen met de Russen zeer afgenomen, zoodat deze stam zijn ondergang binnen niet langen tijd tegemoet gaat.

Hetzelfde is met de *Kamtschadalen* of *Itelmen* het geval, die op het zuidelijk gedeelte van Kamschatka wonen. Hun aantal bedroeg in het midden dezer eeuw geen 2000 en is thans reeds kleiner. Zij komen veel met Tschuktschen en Korjäken overeen.

* * *

De *Jenissei-Ostjaken* met de hun verwante stammen maken niet meer dan duizend zielen uit. In taal en lichaamsvorm onderscheiden zij zich van de naburige Mongoolsche volken. Zij bewonen de streken aan de Boven-Jenissei.

De Ostjaken komen in het uiterlijk met de Samojeden overeen; hun kleeding is ongeveer dezelfde. In plaats van de jurten vindt men bij hen zoo hier en daar houten huizen, terwijl men ook in andere opzichten sporen bij hen vindt, die op een overgang tot vaste woonplaatsen wijzen. Dit laatste is bij hen eerder het geval, daar zij uitsluitend vischvangst uitoefenen. De rendierteelt heeft afgenomen en hun handel met de Russen neemt toe. Plaatsen voor den ruilhandel worden langzamerhand vaste nederzettingen. De belangrijkste huisdieren van de Ostjaken zijn nog de hond en het rendier.

Naast de Ostjaken wonen de *Wogulen* en de *Samojeden* in de West-Siberische vlakte. Hun gezamenlijk aantal zal ongeveer 16000 bedragen, welk aantal kleiner wordt, daar deze volken achteruitgaan.

MAN EN VROUW DER OSTJAKEN.

De *Giljaken* schijnen een aantal van ongeveer 5000 te vormen en wonen in de landstreken van de Beneden-Amur en in de noordelijke gedeelten van Sachalin. Zij hebben wegens de sterke afwisseling van het klimaat ook zomer- en winterwoningen, evenals de bovengenoemde volken. Hun zomerwoningen zijn luchtige hutten, op palen boven den grond gebouwd, waarin de wind vrijen toegang heeft door de naden en reten. Doch in den strengen winter, van sneeuwstorm vergezeld, bouwen zij zich een woning half in den bodem, de zoogenaamde „aardjurte" (taryf) of een naar Chineesch model gebouwde winterjurte (tschadryf), die door geleiding van warme lucht door buizen verhit wordt, en welke uiterlijk met een huis overeenkomt.

De Giljaken hebben van de Amur-volken, de Chineezen en de Chineesche Mandsju's uitgezonderd, de meest vaste en best gebouwde huizen, terwijl de Tunguzische volken meestal tentachtige woningen hebben, die gemakkelijk verplaatsbaar zijn. Dat verschil in woningbouw staat in nauw verband met hun verschillende leefwijze. De Giljaken zijn bovenal visschers aan de zeekusten of robbenslagers en dientengevolge uitsluitend vischeters. Hun eenig huisdier is de hond.

Namollo's en Aleuten bespreken wij nog bij Amerika.

LITTERATUUR OVER DE SIBERISCHE VOLKEN.

KARL HIEKISCH. Die Tunguzen, Eine ethnologische Monographie. St. Petersburg, 1879.

JAKOBSEN. Reise im Lande der Golden (Globus LII).

LEOPOLD VON SCHRENK. Reisen und Forschungen im Amurlande. St. Petersburg, 1881—1891.

P. VON STENIN. Ein Beitrag zur Ethnologie des Amurlandes (Das Ausland 1890 pag. 757).

N. JADRINZEF. Siberiën, geographische, ethnographische und historische Studien. (Duitsch van Dr. Ed. Petri). Jena, 1886.

A. CASTRÉN. Ethnologische Vorlesungen über die altaischen Völker. St. Petersburg, 1857.

BARON GERHARD MAYDELL. Reisen und Forschungen im Jakutischen Gebiet Ostsiberiens in den Jahren 1861—1871 (Petersburg 1896. Beiträge zur Kenntniss des Russischen Reiches und der angrenzenden Länder Asiens 1896).

NORDENSKJÖLD. Die Umsegelung Asiens und Europa's auf der Vega 1878—1880. Leipzig, 1882.

KRAUSE. Die Bevölkerungsverhältnisse der Tschuktschen Halbinsel (Deutsche Geogr. Blätter. Bremen, 1883.)

JOHN. D. ROSS. Manchuria (The Scottish Geogr. Magazine 1895).

H. LANDSDELL. Through Siberia. Londen, 1882.

W. RADLOFF. Die Sprachen der Türkischen Stämme Süd-Siberiens. St. Petersburg 1868.

W. RADLOFF. Ethnographische Uebersicht der Turkstämme Siberiens und der Mongolie. Leipzig 1883.

JAMES GILMOUR. More about the Mongols. (London, 1893).

A. VON MIDDENDORFF. Reise in dem äussersten Norden und Osten Siberiens II. Die Eingeborenen Siberiens. (St. Petersburg, 1875).

ELISÉE RECLUS. l'Asie Russe (Nouvelle Géographie universelle VI. Paris, 1881).